

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΜΕΓΑΛΗ
ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΣΕ ΔΥΟ ΒΙΒΛΙΑ
ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ
ΚΑΙ
ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

Γ'

*Pensando l'alto effetto
Ch'uscir dovea di lui, e l'chi, e'l quale.*

DANTE, *Inf.* II, 6^a (2-3).

ΤΡΙΤΟΣ ΤΟΜΟΣ

ΑΘΗΝΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

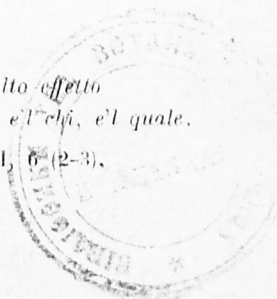
Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ
46^a, ΣΤΑΔΙΟΥ, 46^a

A PARIS

EN DÉPÔT A LA

LIBRAIRIE H. LE SOUDIER
174 et 176, boulevard St-Germain (VIe)

1937

19673

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΜΕΓΑΛΗ
ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΣΕ ΔΥΟ ΒΙΒΛΙΑ
ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ
ΚΑΙ
ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ
Γ'

*Pensando l'alto effetto
Ch'uscir dovea di lui, e'l chi, e'l quale.*

DANTE, *Inf.* II, 6 (2-3).

ΤΡΙΤΟΣ ΤΟΜΟΣ

~~Καταγωγὴ εἰς τὸ εἰδ. βιβλ. δωδεκῶν~~

~~δα' αὐτ. αὐτ.~~

27363

ΑΘΗΝΑ

A PARIS

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

EN DÉPÔT A LA

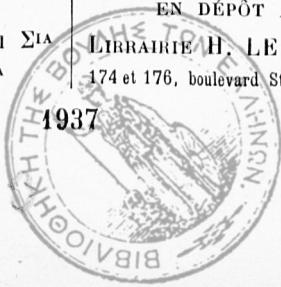
I. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ

LIBRAIRIE H. LE SOUDIER

46^A, ΣΤΑΔΙΟΥ, 46^A

174 et 176, boulevard St-Germain (VIe)

1937

Δεύτερο μέρος

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

τ. Γ'.

Alle vere parole che ti porse!

DANTE, *Inf.*, II, 45 (3).

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ
ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΣΤΟΥΣ ΔΗΜΟΔΑΣΚΑΛΟΥΣ
ΜΕ ΤΙΜΗ
ΚΑΙ
ΑΓΑΠΗ

Ψ.

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

- ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΟΥ, Ἀθήνα, 1888 (πρώτη ἔκδοση).
Τ' ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΙΡΗ, Ἀθήνα, 1897.
ΓΙΑ ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ, Παρίσι, 1901.
ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ, τομ. Α', Παρίσι, 1902 (μὲ τὴ Ζούλια).
ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ, τομ. Β', Παρίσι, 1903.
ΖΩΗ ΚΙ ΑΓΑΠΗ ΣΤΗ ΜΟΝΑΞΙΑ, Παρίσι, 1904.
ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΟΥ, Παρίσι, 1905 (ἔκδοση δέφετερη).
ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ, τομ. Γ' (Ἀπολογία), Παρίσι, 1906.
ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ, 1907 (δημοσιευμένη μονάχα στὸ Νουμά).
ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ, τομ. Δ', Παρίσι, 1907.
ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ, τομ. Ε', μέρος Ι, Παρίσι, 1908.
ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ, τομ. Ζ', μέρος ΙΙ, Παρίσι, 1909.
ΤΑ ΔΥΟ ΑΔΕΡΦΙΑ, Παρίσι, 1910-1911.
ΣΤΟΝ ΙΣΚΙΟ ΤΟΥ ΠΛΑΤΑΝΟΥ, Παρίσι, 1911.
ΑΓΝΗ, Παρίσι, 1912-1913.
ΤΑ ΔΥΟ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑ ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ, 1914, δημοσιευμένα
μονάχα στὸ Νουμά.
ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΟΥ, Ἀθήνα, 1926 (ἔκδοση τρίτη).
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ, Φιλολογικὴ κριτικὴ μελέτη, Ἀλεξάνδρεια,
Συλλογὴ « Ἑρεβνα », 1927.

Ἵστερις ἀπὸ τὰ 1909 ἵσια μὲ σήμερα, δημοσιεφτήκανε σωρὸ
ἄρθρα, δηγγήματα, βιβλιοκρισίες, κριτικὲς, πεζὰ τραγούδια, ὡς
καὶ δραματάκια, σὲ ἅπειρες φημερίδες καὶ περιοδικὰ · δὲ βγγή-
κανε ἀκόμη σὲ τόμους · θὰ γίνουνη τὸ λιγότερο τρεῖς, σὰ μαζω-
χτοῦνη.

ΓΑΛΛΙΚΑ (ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ)

JALOUSIE, 1892.
CADEAU DE NOCES, 1893.
AUTOUR DE LA GRÈCE, 1895.
LE RÊVE DE YANNIRI, 1897.
LA CROYANTE, 1898.
L'ÉPREUVE, 1899.
SOEUR ANSELMINE, 1918.
LE SOLITAIRE DU PACIFIQUE, 1922.
TYPESESSE, 1924.
ERNEST RENAN, JUGEMENTS ET SOUVENIRS, 1925.
LE CRIME DE LAZARINA, 1926.

ΓΑΛΛΙΚΑ (ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ)

LES ADELPHES DE TERENCE, 1881.
ESSAIS DE GRAMMAIRE HISTORIQUE NÉO-GRECQUE (2 vol.),
1886-1889.
S. PORTIUS, GRAMMATICA LINGUAE GRAECAE VULGARIS.
Rééditée et commentée sous la direction de M. Jean Psichari
(1888).
ÉTUDES DE PHILOLOGIE BYZANTINE ET NÉO-GRECQUE, 1892.
QUELQUES TRAVAUX DE LINGUISTIQUE, DE PHILOLOGIE ET
DE LITTÉRATURE HELLÉNIQUES.
"Ένας τόμος από περίπου 1200 σελίδες βγαίνει στα περίγυρα του 1930.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

LE CRIME DU POÈTE, 1913.
AU FILS TUÉ A L'ENNEMI, 1924.
FIORETTI PER FRANCESCA, 1925.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

ΜΙΚΡΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΑΓΑΠΗ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ

Γράμμα για Πρόλογο.

Μοναδική μου Ειρήνη.
Ένα έθνος, για να υπάρχει, για να μεστώση, πρέπει
πρώτα πρώτα να κάμει γλώσσα εθνική.
'Αφτό κατορθώνεται μονάχα με την αγάπη.
Τώρα βλέπεις άμέσως γιατί σου έβαλα τόν τίτλο αγάπη
και γλώσσα στο γράμμα μου τό αφιερωτικό. Ταιριάζει
ώστόσο να ξηγηθούμε πιό πλατιά, νάνεβοῦμε μάλιστα, με
μια φτερουγιά δυνατή, ως τούς Προγόνους τούς περίφη-
μους — τούς δικούς μου πού γενήκανε κάπως πιά και
δικοί σου.
Τόπος πιό άξιοθάμαστος, πιό δημιουργικός από την
αρχαία την Έλλάδα, δε φάνηκε πουθενά, μα μήτε και πιό
άγνώστος, έπειδή στην ιστορία της, στον ξετυλιγμό της
μας δείχνει κάμποσα πού είναι παντάπασι αντίθετα και

δὲν τολμοῦμε νὰ τὰ ξεδιαλύσουμε, ἴσια ἴσια γιατί δὲ μοιάζει νὰ συνεδένουνται ἀναμεταξί τους.

"Αν καλοξετάσουμε τὰ πράματα, καταλαβαίνουμε ἀπαρχὴς καὶ παράξενο πὼς δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ μιλοῦμε γιὰ 'Ελλάδα. 'Ελλάδες ἔχει πολλές, στὴν ἴδια ἐννοεῖται, στὴν κλασσικὴ τὴν ἐποχὴ · μιὰ 'Ελλάδα ἢ Σπάρτη · ἄλλη 'Ελλάδα ἢ 'Αθῆνα.

Δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ μιλοῦμε γιὰ ἑλληνικὴ φιλολογία · φιλολογία ἑλληνικὴ δὲν ἔχει · ἔχει ἑλληνικὲς φιλολογίες. "Ομηρος, Πίνταρος — ἔτσι τὸ σωστὸ, ἀφοῦ τότες τὸ δ' εἶχε τέτοια προφορὰ — Σοφοκλῆς ἢ 'Εβριπίδης ἢ Αἰσχύλος — καὶ τοῦτο σωτὸ γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους — ἀποτελοῦσαν τουλάχιστο τρεῖς φιλολογίες ἑλληνικὲς. "Ὅστε ὅποιος κάνει κουβέντα — εἴτε στὴν 'Ελλάδα, εἴτε στὴν 'Εβρώπη — γιὰ μίμηση τῆς ἀρχαιότητος, δὲν τὸ ξαίρει τί μᾶς συβουλεύει, ἐπειδὴ "Ομηρος, Πίνταρος καὶ Σοφοκλῆς δὲν ἀντιπροσωπεύουν οὐ καθενας ἓνα εἶδος ποιητικὸ τῆς ἴδιας φιλολογίας, παρὰ μιὰ ἰδιαίτερη νοοτροπία, μιὰ φιλολογία ἰδιαίτερη.

'Ακόμη λιγώτερο μᾶς ἀπομνήσκει τὸ δικαίωμα νὰ μιλοῦμε γιὰ γλώσσα ἑλληνικὴ · γλώσσα ἑλληνικὴ δὲν ἔχει · ἔχει πολλές, ἔχει μάλιστα γλωσσες ἑλληνικὲς ἀπειρες, ὅσες καὶ χῶρες · ἄς περιοριστοῦμε στὴν πατροπαράδοτη καὶ σὰ λιγάνι παλιωμένη διαίρεση, σὲ δωρικὰ, αἰολικὰ, ἰωνικὰ μαζὶ μὲ τοῦτα, πιὸ ὕστερις, τὰττικὰ.

Γλώσσα μιὰ, γλώσσα ἐθνικὴ δὲν ἀπόχτησε ποτές της ἢ προγονικὴ μας 'Ελλάδα ἢ ἀρχαία, μήτε μπόρεσε ποτές της, στὰ χρόνια τὰ χρυσὰ — στὰ χρόνια τῆς ἀμῆς! — νὰ γίνῃ ἔθνος.

Δὲν μπόρεσε νὰ γίνῃ ἔθνος, δὲν μπόρεσε νὰ κάμῃ γλώσσα ἐθνικὴ, ἐπειδὴ τῆς ἔλειψε ἡ ἀγάπη, ἐπειδὴ μισοῦσε ἡ

'Αθῆνα τὴ Σπάρτη, ἐπειδὴ ἄλλο τόσο ἡ Σπάρτη μισοῦσε τὴν 'Αθῆνα... ἐπειδὴ μισοῦσε ὁ 'Αγαμέμνωνας τὸν 'Αχιλλέα, ὁ 'Αχιλλέας τὸν 'Αγαμέμνονα, ἡ 'Αθῆνα τὴν 'Θρα, ὅπως καὶ τοῦ λόγου της μισοῦσε τὴν 'Αθῆνα, ἐπειδὴ μισοῦσε, πολεμοῦσε ὁ ἓνας τὸν ἄλλονε ὅσο κι ὅπου μποροῦσε ἢ σὲ στεριά ἢ σὲ θάλασσα παντοῦ.

'Αξίζει νομίζω νὰ ξεταστῇ ἀπὸ ποῦ βαστούτανε οἱ προγόνου μου τέτοια ψυχολογικά.

Γνωστὸ σήμερα στὸν καθέναν πὼς οἱ τωρινοὶ κάτοικοι καὶ κύριοι τῆς 'Εβρώπης εἶναι ξένοι. 'Ανῆκουνε ὅλοι τους σὲ μιὰ καὶ μόνη φυλὴ, ποὺ ἄς τὴν ὀνομάσουμε 'Ασιανοεβρωπαϊκὴ, γιατί περεχυθήκανε σὲ 'Ασία κ' 'Εβρώπη συνάμα · ξεκινήσανε ἀπὸ μέρος ποὺ δὲν κατωρθώσαμε νὰ τὸ προσδιορίσουμε θετικὰ · ἓνα ξαίρουμε, πὼς ἡ 'Ασία κράτησε τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς 'Ιντοὺς, ἐνῶ οἱ ἀποδέλοιποι ἀποκαταστηθήκανε στὴν 'Εβρώπη, ὅπου ἔτσι βλέπουμε Σλάβους, Γερμανοὺς, Κελτοὺς, 'Ισπανοὺς, Λατίνους κ' 'Ελληνες.

"Ὅλοι τους, 'Αριανοί. Πιὸ σύντομα τὸ λοιπὸν ἀπὸ 'Ασιανοεβρωπαϊκὴ (πιὸ ἀπάνω) συφέρνει νὰ ποῦμε τὴ γλώσσα τους ἀριανή.

"Ἄς γυρίσουμε στὴν 'Ελλάδα.

Δὲν παρατηρήθηκε ὅσο ἔπρεπε, θαρρῶ, πὼς οἱ 'Ελληνες, εἴτε ἀπὸ μυστικὸ ψυχόρμητο καὶ ἰδιοσυγγρασία, εἴτε γιατί ἔτσι τὸφερε καμιά τύχη τοῦ ταξιδιοῦ, διαλέξανε τὰ μεσογειανὰ τὰ νησιὰ. Νὰ σημειώσουμε μάλιστα ἐδῶ πὼς καὶ ἡ στεριά τους ἀκόμη ἔχει φόρμα νησιοῦ, καθὼς τὸ μαρτυροῦνε τὰ τοπωνύμια *Πελοπόννησος*, *'Αλωπεκόννησος*, *Χερσόνησος*.

Οἱ 'Ελληνες, μὲ τέτοια συστατικά, μᾶς βγάλενε στὴ μέση καὶ καινούργιο, τὸ νησιωτισμὸ. Πατέρας ὁ νησιωτισμὸς τοῦ ἀτομισμού ἀφοῦ ὁ νησιώτης ζῇ χῶρια στὸ νησί

του, αποκλεισμένος, απομονωμένος. Πατέρας πάλε ό άτομισμός τής αναρχίας, άφού σκαρί της είναι νά φροντίζη ό καθένας γιά τόν έαφτό του. Άλληλοαγάπη φυσικά ή αναρχία δέ γράφει.

Έτσι καταλαβαίνουμε γιά ποιό λόγο δέν εΐχαμε μιάν Έλλάδα, παρά πολλές, πολλές έλληνικές φιλολογίες, πολλές γλώσσες έλληνικές.

Χρειάστηκε νά κυριέψη ό ΜεγΑλέξαντρος, ό μονάρχης, τήν Έλλάδα, γιά νά τής μάθη τήν άρχή, μαζί μέ τήν άρχή καί τήν έθνική τήν ένότητα. Περίεργο δέν είναι πού μέ τόν Άλέξαντρο άρχισε νά μορφώνεται μιάν γλώσσα έθνική, μιάν κοινή γλώσσα.

Πρώτη φορά όπου φάνηκε τέτοιο πράμα στήν Έλλάδα, έξόν αν πιστέψουμε τά όμορφα τά όμηρικά παραμύθια, έπειδής άξαφνα στήν τρομερή φιλονικία, πιό κυριολεκτικά στόν καθγά πού ξέσπασε μεταξύ Άγαμέμνονα κι Άχιλλέα, πρέπει νά υποθέσουμε πώς μεταχειρίζοντανε καμιά κοινή τους γλώσσα, είδεμή δέ μάς απομνήσκει παρά νάποφασίσουμε πώς ό Άγαμέμνονας έθριζε τόν Άχιλλέα μυκηναϊκά, ενώ έθριζε ό Άχιλλέας τόν Άγαμέμνονα θεσσαλιώτικα, μάλιστα φτιωτίδικα.

Δέ βάτταξε καιρό ή μοναρχία του Άλεξάντρου. Οί διάδοχοι μάς τά χαλάσανε όλα, σά σωστοί Έλληνες πού εΐτανε. Ξαναήρθε ό άτομισμός καί μέ τόν άτομισμό ή αναρχία.

Δεινά χρόνια πέρασε ή Έλλάδα, ώσπου νά βρῇ τήν ήσυχία της καί νά χαρῇ ένότητα έθνική. Τῆς τήν έδωσε, στόν τέταρτο μονάχα τόν αιώνα, ό Κωσταντίνος ό Μεγάλος.

Οί δυό θείες ψυχές.

Οί δυό θείες ψυχές, οί δυό θείες διάνοιες πού φωτίσανε τήν αρχαιότητα είναι ή Άθήνα καί ή Ρώμη. Άπο κεί

βαστᾶ ό πολιτισμός μας άλάκερος. Ή Έλλάδα μας ή μετακλασσική, κατεβαίνοντας δηλαδή από τό δέφτερο περίπου αιώνα πρό Χριστό ίσια μέ τίς μέρες τίς δικές μας, μπορεί νά τó καφκηθῇ πώς στίς φλέβες της, πώς στό αίμα της σμίξανε τά δυό τᾶγια τά στοιχεῖα, τó έλληνικό καί τó λατινικό, γιατί νά μὴν παίζουμε καί τά κρύφτουμε, πού ντροπή δέν είναι, ό Κωσταντίνος εΐτανε Ρωμαῖος, εΐτανε Λατῖνος καί τó ξαίρουμε, όπως τῶχουμε κιόλας ξηγημένο στᾶ *Ρόδα καί Μῆλα* (τ. Α΄, 1902, σ. 40 κι άκόλουθες), τó ξαίρουμε πώς σκεφτότανε λατινικά, πώς λατινικά μονάχα μιλούσε. Τολοιπόν ό Κωσταντίνος ἤρθε κ΄ έμαθε στούς Έλληνες τήν ένότητα τήν κρατική, τούς έμαθε νά κάμουνε όλοι τους μαζί ένα κράτος, τούς έμαθε τήν άρχή στή θέση τῆς αναρχίας.

Γιά τόν ιστορικό πού παρακολουθᾶ τούς αιώνες καί μελετᾶ τῇ δράσει του καθενός τους, είναι πολί περίεργο πού ό αλχημόνητος σηκωμός του Εΐκοσι Ένα έγινε βέβαια, μέ τήν άντρεία τήν έλληνική, μά καί μέ τó πνέμα τó ρωμαϊκό. Τί θέλανε οί δικοί μας; Νά πάρουνε τήν Πόλη, δηλαδή τó κληρονόμημα τῆς Ρώμης.

Τότες είναι δά πού ψυχολογώντας μας κατά τούς άμίμητους δυό στίχους του καρδιογνώστη Όράτιου

Graius ingenium, Graius dedit ore rotundo

Musa loqui, praeter laudem, nullius avaris,

στοχάστηκε πολί φρόνιμα ή έβρωπαϊκή διπλωματία καί τó περισσότερο νομίζω ή άγγλική, νά μάς κεντήση τó φιλότιμο, έπειδή δέν τῆς σύφερνε διόλου νά χάση ό Τουρκος τήν Πόλη καί ή Έβρώπη τόν παρά της γύρισε τότες καί εΐπε του Ρωμιού.

— « Καλέ, τήν Πόλη γυρέβεις; Γυρέβεις τó Βυζάντιο; Δέ βαριέσαι; Τό Βυζάντιο πού είναι τó Βασίλειο τῆς παρακμῆς του Έλληνισμού, του ξεπεσμού του! Έσύ μαζί του

δουλειά δὲν ἔχεις. Ἡ ἐβγενεία σου εἶται ἀπόγονος τοῦ Περικλῆ. Ἐσένα σου ἀξίζει ἓνας Παρθενώνας. Ἡ Ἀθῆνα εἶναι δική σου. Ἐλα νάνεβης στὴν Ἀκρόπολη ξανὰ. Ἐρχοῦμαστε νὰ τὶς σεργιανίσουμε καὶ μεῖς.

*Τὰρχαῖα ἐλλληνικὰ στραβὰ διαβασμένα
καὶ ποιεῖς οἱ συνέπειες.*

Ἄν εἶχες, Εἰρήνη μου, τὸ κουράγιο νὰ μὲ παρακολουθήσης ὡς ἐδῶ, θὰ διῆς τώρα τί ἀποτελέσματα εἶχε γιὰ τὸ γλωσσικό μας τὸ ζήτημα τὸ κίνημα τοῦ Κωσταντίνου, ἡ μεταφορὰ τοῦ θρόνου τοῦ ἀρτοκρατορικοῦ ἀπὸ τοὺς ὄχτους τοῦ Τίβερη στοὺς ὄχτους τοῦ Μπογαζιοῦ, καὶ τὸ λέω πίστηδες Μπογάζι ἀντὶς νὰ τὸ πῶ Βόσπορο, στὸ μέρος ἀπὸ θὰ μας ξαστερῶση τὸ νόημά του τὸ Μπογάζι παρακάτω.

Ἡ διγλωσσία μας ἀπὸ κεῖ προέρχεται ἀπὸ τὸ Βυζάντιο.

Πρέπει ὅμως νὰ ξετάσουμε κατὰβαθα τὴν ὑπόθεση καὶ πρῶτα πρῶτα νὰ προσδιορίσουμε ποιά εἶναι καθαφτὸ τῆς καθαρέουσας ἡ οὐσία.

Ἡ καθαρέουσα εἶναι τὸ κάτω κάτω μιὰ τυπωμένη ἀρχαία ἐλληνική πού δὲ διαβάστηκε ὅπως ἔπρεπε νὰ διαβαστῇ, πού διαβάστηκε λαθασμένα, πού διαβάστηκε, νὰ μὴν τὰ μασοῦμε, στραβὰ. Τὴν ἐπλασε τὸ μάτι, δὲ μᾶς τὴν παράδωσε τάφτι.

Ἀποδείξη τὰκόλουθα ὅπου ἀντίρρηση καμιά δὲ χωρᾶ. Καὶ ποῦ ὅλα νὰ τὰναφέρουμε;

Λόγου χάριν, ἀντὶς πολῖται, ψυχΑῖ, ὅπου εἶναι ἀναγνωρισμένη, σιγουραρισμένη δίφτογγο τὸ ΑΙ, διαβάζανε πολῖτε, ψυχῆ · ἀντὶς βασιΛεύσω, βασιΛεὺς, ὅπου, ἄλλο τόσο, ἀναγνωρισμένη, σιγουραρισμένη δίφτογγο τὸ ΕΥ, διαβάζανε βασιλέφσω, βασιλέφς, ἀντὶς Ἡμεῖς, Ὑμεῖς, διαβάζανε ἡμεῖς · ἀντὶς παρθενὼν, διαβάζανε παρθενὸν, ἀντὶς ΓΛΩΣΣΑ,

διαβάζανε γλῶσσα καὶ πάει λέοντας, ἐπειδὴς ἓνα ἓνα μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ πάρη καὶ τελειωμὸ δὲν ἔχει.

Ἄς προστέσουμε πὼς τὸ στραβὸ τὸ διάβασμα γινότανε γιὰ μιὰ γλῶσσα πεθαμμένη μὲ τρόπο πού οἱ ὁμορφοὶ τύποι πού ἀραδιάσαμε εἴτανε δυὸ φορὲς ἀνύπαρχτοι, ἀφροῦ ἡ Νεοελληνική μῆτε πολῖται ξαίρει μῆτε πολῖτε, παρὰ νέττα σκέττα πολῖτες.

Βλέπει κανεὶς ἀμέσως πὼς τέτοια καθαρέουσα δὲ βρίσκεται σὲ κανέναν τόπο τοῦ κόσμου.

Πὼς εἶπανε ὥστόσο, πὼς μιὰ φορὰ εἶπα ὁ ἴδιος πὼς καθαρέουσα εἶχανε καὶ στὴν Ἰταλία καὶ στὴ Γαλλία; Πὼς τώρα τελεφταῖα ὁ Louis Roussel σ' ἓνα του ἄρθρο τοῦ *Libre* (N° 52-53, Février-Mars 1927), ἔξυπνο ἄρθρο, μὰ πού δὲ στηρίζεται σὲ καμιά ἱστορική, γλωσσολογική βάση, πὼς θέλησε νὰποδείξη καὶ νὰ μᾶς βεβαιώση πὼς σὲ ὅλες τὶς ἐποχὲς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ καθαρέουσα, ἡ διγλωσσία στάθηκε ἡ πληγὴ του;

Νὰ τὸ προσέξουμε καὶ τοῦτο ἐπειδὴ μοῦ φαίνεται πὼς ἀξίζει προσοχή.

Ἀρχίζει μὲ τὸν Ὅμηρο λοιπὸν ὁ Roussel κι ὀνομάζει διγλωσσία τὸ ἀνακάτεμα πού τὰ ὁμηρικὰ τὰ ποιήματα συνηθίζουνε μεταξὶ ἀντίθετες ντοπιολαλιές, ἄξαφνα ὠρικὰ καὶ ἰωνικὰ, συχνὰ γιὰ τὴν ἴδια λέξη (*Ἀτρεΐδης*, *Ἀτρεΐδαο* · θυμῆσου καὶ τὸ *θεαῖς* ε 419, *θεῆσι* η 291, *θεῆς* Γ 458 · κοῖτ. *Ἀπολογία*, 53, 4, κτλ. κτλ. κτλ.).

Καὶ τί ἔχει ἀπὸ νὰ κάμῃ; Δὲ βλέπουμε ἄραγες ἀπαράλλαχτο ἀνακάτεμα στὴν *Divina Comedia* καὶ πάντα γιὰ τὴν ἴδια λέξη (*pietade*, τοσκάνικο καὶ κατόπι βενετσιάνικο, *pietale*, μεσηθρινὸ, *pietà*, φιορεντίνικο καὶ κοινὸ · κοῖτ. *Ρόδα καὶ Μῆλα*, Β', σ. 3);

Σὲ ἅπειρα μεσαιωνικὰ γαλλικὰ κείμενα, σπάνιο νὰ μὴ φανερώνηται παρόμοιο ἀνακάτεμα. Καλὲ, τί λέω; Στὰ

δημοτικά μας τραγούδια και παραμύθια ὅσα μάζωξα με τάφτι μου και με την πέννα μου, ἔχω σημειωμένους πλάϊ πλάϊ τύπους που ἀνήκουνε σε διαφορετικὲς ντοπιολαλιές (κοιτ. τὰ *Essais de grammaire historique néogrecque*, t. II, 1889, σ. CL-CLIX, ὅπου τὰ σκόλιασα κιόλας).

Ἀκόμα καλύτερα! Κοινὴ γλῶσσα πουθενὰ δὲν πιστέβω νὰ ὑπάρχη ὅπου νὰ μὴν ἀπαντᾷ, γειτονικά, γραμματικὲς ἀταίριαχτες. Στους δρόμους τῆς παλιᾶς Ἀθήνας πλάϊ πλάϊ βαδίζανε ὁ λογαγὸς με τὸ δωρικό του τὸ α καὶ ὁ ἀργηγὸς με τὸ η του τὸ ἰωνικὸ ἀνακατεμένη κοινὴ ἀττική καὶ δάφτη. Ρωμαϊκά, ὅλοι μας θὰ ποῦμε καθεμερνὰ ἐγὼ λέω. Καὶ ὅμως τὸ ἐγὼ σημαίνει πὼς ὁ τόπος ὅπου τὸ ἐγὼ εἶναι κανονικὸ, δὲ φοβᾶται τὸ γ τὸ μεσοφωνηεντικό, καὶ τόντις παρατήρησα πὼς στὰ Μεστὰ τῆς Χιὸς, τὸ γ τὸ βάζουνε ἀνάμετα σὲ δυὸ φωνήεντα, ὡς καὶ κεὶ ὅπου ἡ ἐτυμολογία δὲν τὸ σηκώνει, δηλαδὴ λαγὸς (λαὸς), γαγὸς (γαὸς) κι ἄλλα παρόμοια, ἐνῶ, ἐκεὶ ὅπου τὸ λέω εἶναι στὴ θέση του, ταχτικά θάκούσης ἐὼ (ἐγὼ), λαὸς (λαγὸς), κτλ. (κοιτ. *Ρῶδα καὶ Μῆλα*, τ. Α', σ. 126 κι ἀκόλ.).

Τέτοια παραδείγματα μπορούμε νὰ ἀναφέρουμε ἀπὸ κάθε κοινὴ γλῶσσα. Ποιὸς ὅμως θὰ τὸ στοχαστῇ ποτές του νὰ ποστηρίξη πὼς τὰ φαινόμενα που ξετάζουμε πιὸ ἀπάνω, πὼς ἡ *Divina Comedia*, πὼς τὰ μεσαιωνικὰ τὰ γαλλικὰ, πὼς τὰ δημοτικά μας τὰ τραγούδια ἢ παραμύθια, πὼς οἱ σημερινές μας κοινές ἐβρωπαϊκὲς γλῶσσες, πὼς ἡ δική μας ἢ κοινὴ, πὼς τὸ ἐγὼ λέω ἔχουνε καμιά σχέση με τὴν καθαρέβουσα;

Ἔτσι χρωστοῦμε νὰ κρίνουμε τὸν Ὅμηρο. Καὶ γιατί; Γιατί τὰ δωρικὰ μαζὶ με τὰ ἰωνικὰ του εἶτανε στὴν ἐποχὴ του γλῶσσες ζωντανές, ὅπως ἀπὸ ζωντανὰ στοιχεῖα εἶναι

καμωμένα τὰ μίγματα που εἶδαμε εἴτε στὸν Ντάντε εἴτε στὴ Γαλλία εἴτε στὰ δημοτικά τραγούδια μας. Ἀπὸ ἀμέλησε νὰ μᾶς τονίσῃ ὁ φίλος ὁ Roussel καὶ εἶναι τὸ κυριώτερο, ἐπειδὴ τότες δὲν ἔχει πιά τὸ λόγο τῆς καμιά σύγκριση μεταξὶ Ὅμηρο καὶ καθαρεβουσιάνο (κοιτ. *Απολογία*, σ. 360, τὸν πίνακα, στὴ λέξη *Διγλωσσία*, κι ὅλες τὲς παραπομπές, ὅπου θαρρῶ πὼς τὸ ζήτημα τῆς διτυπίας καὶ μάλιστα τῆς τετρατυπίας εἶναι μελετημένο ἴσια με τὸ κόκκαλο).

Προχωρώντας, ὁ Louis Roussel μοιάζει σὰ νὰ λυπάται που τοὺς Ἑλληνας συγγραφιάδες δὲν τοὺς μέλει γιὰ τὴ γλῶσσα τους τὴν πατρικὴ. Ὁ Ἡρόδοτος που εἶναι ἀπὸ τὸν Ἀλικαρνασσὸ, ἄρα Δωριέας, γράφει στὴν ἰωνικὴ, καὶ ὁ Πίνταρος πάλι, γεννημένος στὴ Θήβα τῆς Βοιωτίας, σιχουργᾷ στὴ δωρικὴ, χωρὶς νὰ τὸ συλλογίστηκε κἄν ἂν τὰ λυρικά του δὲν μπορούσε νὰ τὰ μπιστεφτῇ καὶ στῆς πατρίδας του τὴ λαλιὰ.

Μήτε δὴ καθαρέβουσα σταλιά δὲ βλέπω, ἀφοῦ πρόκειται πάντα γιὰ ὀλοζώντανες ντοπιολαλιές. Πὼς ἔχει δίκιο νὰ πορῇ ὁ Roussel, ἄλλο ζήτημα. Τί τὰ θέλετε; Πρέπει νὰ φανταστοῦμε τὴν Ἑλλάδα, ὅπως θὰ φανταζόμεστα μιὰ Γαλλία ὅπου οἱ διάφορες ἐπαρχίες θὰ καθιερώνανε, μιὰ γιὰ πάντα, τὴ γλῶσσα τῆς ἡ καθεμιὰ σ' ἓνα ξεχωριστὸ εἶδος φιλολογικὸ, δηλαδὴς ὅπου ἡ ἐπικὴ ποίηση θὰ γραφότανε μπρετόνικα, τὸ θέατρο νορμαντέζικα, ἡ σάτυρα ὀβερνιάτικα, τὰ λυρικά προβεντζάλικα, κτλ. Τότες ὅμως, φίλε Roussel, νὰ που κι ὁ Μπρετόνος κι ὁ Νορμαντέζος, κι ὁ βουνήσιος Ὀβερνιάτης κι ὁ Προβεντζάλος ἀμελοῦνε σήμερα τὴ γλῶσσα τους τὴν πατρικὴ, ἀφοῦ δὲ γράφουνε τὴ γλῶσσα μήτε τῆς Μπρετάνιας μήτε τῆς Νορμαντίας μήτε τῆς Ὀβερνίας μήτε τῆς Προβέντζας, παρὰ τὴν κοινὴ τὴ γαλλικὴ, ὥστε, φίλε Roussel, θὰ μᾶς τὸ μολογήσης κι ὁ ἴδιος πὼς

τὰ ἐπιχειρήματά σου εἶναι κάπως παιδιάτικα καὶ κάμποσο ἀχαμνὰ.

Κοινὴ ἑλληνικὴ δὲν μπορούσανε νὰ γράφουνε μήτε ὁ Ἡρόδοτος μήτε ὁ Πίνταρος, ξαιτίας τῆς ἀναρχίας ποὺ δὲν ἄφινε γλώσσα ἐθνικὴ νὰ μορφωθῇ οὔτε ἄνε στὴ φιλολογία. Φοβερὸς τολμητὴς στάθηκε ὁ Θουκυδίδης, ὁ ἀξεπέραστος, ποὺ δὲ φοβήθηκε νὰ χτυπήσῃ κάτω τὴν παράδοση, καὶ ἀντὶς νὰ χαρίσῃ τὴν παραμικρὴ προσοχὴ στὸ ἰωνικόν, σύνταξε τὴν ἱστορίαν τοῦ στὴν πατρικὴ τοῦ τὴν ἄττικὴ. Δεινὸς παναστάτης.

Ὁ Roussel τὸ ἀναγνωρίζει πὼς μήτε ὁ Θουκυδίδης μήτε ὁ Πλάτωνας μήτε οἱ ῥήτορες δὲ μᾶς φανερώνουνε καμιά διγλωσσία καὶ πὼς γράφουνε τὴν καθάρια δημοτικὴ, δηλαδὴ τὴ γλώσσα ποὺ μιλοῦσε γύρω τους ὁ κόσμος καὶ ὁ κοσμάκης.

Γιὰ τὸν καλὸ μας τὸ Roussel, ὁ μεγάλος καὶ ἀσυχώρητος φταιξιάρχης εἴτανε ὁ Σοφοκλῆς! Καὶ ποῖο τὸ σημαντικώτερό του τὸ κρῖμα; Νὰ, ποὺ στοὺς στίχους τοῦ ὅταν εἶχε ἀνάγκη μιὰ συλλαβὴ παραπανιστὴ, σοῦ ἔχωνε ἡσυχὰ ἕνα τοῖσιν ἢ τοῖσι, ποὺ στὴν ἐποχὴ τοῦ δὲν εἶχε πιά κανένα λόγον, κανένα δικαίωμα νὰ προβάλῃ σὲ στόμα ἑλληνικόν, καμιά χρῆσι. "Εἴτε λέει ὁ Ρουσσέλος.

Δὲν πιστέβω νὰ εἶναι σωστὸ πὼς τὸ τοῖσι στὸν καιρὸ τοῦ Σοφοκλῆ μπορούσε νὰ περάσῃ γιὰ ἀναχρονισμὸς. Φτάνει νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὴν *Ausführliche Grammatik der griechischen Sprache* τοῦ Kühner-Blass (τ. Α', 1 (1890), 384) καὶ καὶ μαθαίνουμε πὼς ἴσια μὲ τὰ 420 πρὸ Χριστοῦ, οἱ ἄττικες ἐπιγραφὰς μᾶς δείχνουνε τὴν ἀνόσιαν τάχα κατάληξιν σὲ ἄρθρα καὶ οὐσιαστικὰ — *σι, σιν*, πῶς τὴν ἔχει καὶ ὁ Πλάτωνας ὁ ἴδιος (κοιτ. ἀκόμη τὴν "Ἀπολογία, ὁ. εἴ.). Πὼς λοιπὸν ἔρχεται καὶ μιᾶ ὁ σοφὸς μας ὁ ἑλληνιστὴς δίχως νὰ ρίξῃ στὰ γνωστότερα τὰ κείμενα μιὰ

ματιὰ; Ὁ ἄτρεξε ἄλλοῦ ὁ νοὺς του. "Ἴσως, ποῖος ξαίρει; σὲ κανένα καλαμπούρι.

"Ἄν ὑποθέσουμε πάλι πὼς εἶχε ὑπερδωρισμοὺς ὁ Σοφοκλῆς σ' ἕνα δυὸ χοροὺς τοῦ (Roussel, 442, 1 · μὰ ποῦ δὲν τὸ σημειώνει), δὲν μπορούσε νὰ εἶναι παρὰ μίμησις γλώσσας ζωντανῆς. Ὡστόσο δὲ βλέπω σὲ τί μέρος τοὺς κρύφτει ὁ ποιητὴς.

Σὰ νὰ μίλησῃ ὁ καθηγητὴς μας στὰ χαμένα.

"Εννοεῖται πὼς στὸ ζήτημα τῆς ἀρχαίας διγλωσσίας, ποὺ λέει, τῆς καθαρέουσας τῆς ἀρχαίας, εἴτανε ἀδύνατον νὰ μὴ μᾶς ἀναφέρῃ ὁ Roussel τοὺς ἀττικιστάδες ἢ ἀττικίζοντες τοῦ δέφτερου αἵωνα τοῦ Χριστοῦ. Πὼς ὅμως δὲν εἶδα τοῦ Λουκιανοῦ τὸ νόμα στὸ ἄρθρον τοῦ Roussel; Μήτε τοῦτο δὲν τὸ στοχάστηκε;

Οἱ ἀττικιστάδες καὶ ὁ Λουκιανὸς, καθαρεβουσιάνοι! Τί λάθος τρομερὸ! Τουλάχιστον ἡ καθαρέουσά τους τίποτα, μὰ τίποτα κοινὸ δὲν ἔχει μὲ τὴν καθαρέουσα τὴ δικὴ μας, παρὰ ἴσως νομίζω σ' ἕνα σημεῖον ποὺ θὰ τὸ ξετάσουμε πιὸ κάτω.

Πρῶτα πρῶτα, τὸ κίνημα τὸ ἀττικιστικὸ δὲν εἶναι διόλου ἐπίσημον, ἀκόμη λιγότερον ἐθνικὸ κίνημα. Εἴτανε γνώμη μιᾶς φιλογλογικῆς παρέας ποὺ ὁ πιὸ διάσημος ἀντιπροσωπὸς τῆς εἶναι γιὰ μᾶς ὁ Λουκιανός.

"Ἡ δουλειὰ τους ὅμως, ὁ κόπος τους ὁλωνῶνε εἴτανε γιὰ τὸ λεγτικόν. Ἀττικὲς λέξεις συνάζανε, γιὰτὶ στὴν ἀγλωσσολόγητι ἔκειν τὴν ἐποχὴ νομίζανε πὼς τὸ στοιχεῖον ποὺ σὲ μιὰ γλώσσα μπαίνει σὲ λογαριασμὸ, εἶναι οἱ λέξεις, ὅχι, ὅπως διδάχτηκαμε σήμερον, τὸ ἡχολογικὸ καὶ τὸ τυπικόν.

Στὸ τυπικὸ καὶ στὸ ἡχολογικὸ κάνανε κάμποσα λάθη καὶ μᾶς τὰ καταλόγησε ὁ W. Schmid, στὸ περιβόητό του τὸ βιβλίον, *Der Atticismus in seinen Hauptver-*

iretern, 4 τόμοι, 1887-1896 (1). Δεν εΐτανε ὁμως ἡ γλώσσα τους λάθος ἀπὸ τὸ ἄρφα στῶμέγα ὅπως ἡ παινεμένη μας, πού ἡ ἀρχή της εἶναι σφάλμα. Στὸ δέφτερο τὸν αἰῶνα ἡ προφορά δὲν εἶχε ἀλλάξει τόσο σημαντικά · οἱ δίφτογγες πάντα δίφτογγες, τὸ *αι* δὲν εἶτανε ἀκόμη *ε* · τὸ *φ*, *θ*, *χ*, δὲν εἶτανε ξεκολλητικά. Μ' ἓνα λόγο εἶτανε πιὸ κοντὰ στὴν ἄττικη, πὲς σὰ νὰ τὴν ἀκούγανε. Τὰ περσότερά τους παραβλεψίματα στὸ συνταχτικό.

Βέβαια πὼς ἀπὸ τὰ λάθια τους ἀφτὰ καταλαβαίνουμε ἴσια ἴσια πόσο ἀφέβγατη στάθηκε γιὰ τοὺς Ἀττικιστάδες ἡ ἐπίδραση τῆς ζωντανῆς γλώσσας. Ἐπίδραση ὥστόσο περιορισμένη. Σήμερα ἡ ἐπίδραση τῆς δημοτικῆς στὴν καθαρῆουσα, γιγαντένια. Μὰ στὰ χρόνια τοῦ Λουκιανοῦ, ἡ διαφορὰ μεταξὺ μιλημένη καὶ γραμμένη στὸ τυπικὸ καὶ στὸ ἡχολογικὸ, ἐλάχιστη. Δεν εἶχανε σήμερις ἄλλη κλίση, ἄλλη συζυγία ὁ καθένας. Τῇ γλώσσα τοῦ καιροῦ ἐκείνου τὴ γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη, γιατί νὰ μὴ λησμονοῦμε πὼς στὰ ἴδια περίπου τὰ χρόνια, συντάχτηκε ἡ *Καινὴ Διαθήκη*, πού μεταχειρίζεται κάθε ἄλλο παρὰ καθαρῆουσα.

Γιὰ νὰ ξεκαθαρίσουμε πιὰ τὴν ὑπόθεση τελειωτικά, ἡ ἀποφασιστικὴ διαφορὰ εἶναι πού οἱ Ἀττικιστάδες προσπαθοῦσαν νὰ μιμηθοῦνε μιὰ γλώσσα πού μιλήθηκε, πού γνωρίζανε τὴ ζωντανή της γραμματικὴ, ἐκεῖ ὅπου οἱ καθαρῆουσιάνοι μας, διαβάζοντας τὴν τυπωμένη τὴν

(1) Ἕνα ἐξοχο ἔργο βαθιὰ μελετημένο, καὶ πού σὲ ἀρίφνητα σημεῖα συμπληρώνει τὴν ἐργασία τοῦ W. Schmid, εἶναι τοῦ André Boulanger, ὁ *Aelius Aristide et la sophistique dans la province d'Asie au IIe siècle de notre ère*, 1923 (*Bibl. des Éc. fr. d'Ath. et de Rome*, ἀρ. 126), 8° XIV-504.

ἄττικὴ ὅπως δὲν εἶτανε ὀρθὸ νὰ διαβάζεται, φτειάσανε μιὰν ἀνύπαρχτη γλώσσα, καθὼς τὸ ἀποδείξαμε πιὸ ἀπάνω.

Τολοιπὸν οἱ ἀρχαῖοι μήτε διγλωσσία μήτε καθαρῆουσα εἶχανε. Πρέπει ὁμως ἀφτὸ νὰ τὸ πάρουμε ἀκόμη ἀπὸ πιὸ κοντὰ.

Ἀττικὴ κ' Ἑβρώπη.

Πιστέβουνε μερικοὶ δικοὶ μας μὲ τὰ σωστά τους πὼς στὰ χρόνια τὰ κλασσικὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅταν ἔγραφε κανένας ἐστὶ, δὲ γίνεται, στὴν κοινὴ τὴν ὁμιλία, εἶναι θὰ τὸ λέγανε. Τόσο οἱ δασκάλοι μας τοὺς κάμανε θάλασσα τὰ μυαλά τους, πού τὸ ἐστὶ τὸ ἀρχαῖο τοὺς ἔρχεται σὰν φέμα, ὅπως εἶναι σήμερα.

Δὲν ἔχουμε τὸ παραμικρὸ τὸ δικαίωμα νὰ παραδεχτοῦμε τέτοια γνώμη γιὰ χίλιους λόγους, μὰ καὶ γιὰ τὸ λόγο τὸν ἀπλὸ πού σήμερα τὸ εἶναι διαβάζεται σὲ ἄπειρα κείμενα, ἐνὼ τότες σὲ κανένα δὲν ξετρυπώνει. Καὶ πὼς νὰ ξετρυπώση, ἀφού μόλις στὸ δέκατο ἔχτο, δέκατο ἑβδόμο αἰῶνα, παίρνει φόρα τελειωτικὰ τὸ εἶναι. Σὲ ποιήματα τοῦ ἐντέκατου, ὅπου ἀνταμώνουμε τὸ *ἐνι*, κανένα εἶναι δὲ φανερώνεται · φανερώνεται ὁμως ἀκόμη τὸ ἐστὶ (κοίτ. *Σπαρέα τὸν Α'*, στ. 11).

Λοιπὸν ὅταν οἱ ἄττικὲς ἐπιγραφὲς βάζουνε συντροφικὰ ἓνα ἐποίησε μ' ἓνα ἐποίησεν, ὅταν ὁ Σοφοκλῆς λέει μοῦνος καὶ μόνος, ξεῖρος ἐπὶ ξένης, παρ' ἡμῶν ἡμέρα, ὁ Ἑβριπίδης διαρταῖος ὁδύρα καὶ διαρταῖα μοῖρα, ὁ Αἰσχύλος ἐφειτμὰς χρηστηρίους καὶ χρηστηρίαν αἰσθηῖτα, ὁ Πλάτωνας χρήσιμος καὶ χρησίμη στὸ θηλυκὸ, κτλ. κτλ. (κοίτ. τὴν Ἀπολογία, 149, τὸ καθένα μὲ τὴν παραπομπή του), δὲν πρέπει διόλου νὰ δυσκολεφτοῦμε στὸ νὰ πειστοῦμε πὼς εἶτανε ζωντανὲς διπλοτυπίες.

Ἀκόμη πιὸ περίεργα παραδείγματα μάζωξα στὸ ἴδιο τὸ

βιβλίο (κοίτ. 'Απολογία, 51), όπου μαθαίνουμε πώς στην καρδιά τῆς Ἀττικῆς, δηλαδή στην Ἀθήνα, συνηθίζανε τὰ κύρια τὰ ὀνόματα *Τερψιχόρα*, *Πελοπίδας*, *Ἐπαμεινώνδας*, ἀντὶς *Τερψιχόρη*, *Πελοπίδης*, *Ἐπαμεινώνδης*.

Φιλοτιμιόντανε τότες πεζογράφοι καὶ ποιητάδες νὰ γράφουνε ὅπως μιλούσανε. Στὴν Ἀνάβασή του ὁ Ξενοφώντας, πού ὁ τύπος *θάλασσα* δὲν τοῦ εἶναι διόλου ἄγνωστος, τὸ θέλει πύτηδες *θάλαττα* στὸ περίφημο τὸ μέρος ὅπου οἱ στρατιῶτες, οἱ ἀπλοὶ δηλαδή ἀθρῶποι, ἀντικρύζουνε, ὕστερις ἀπὸ τόσα καὶ τόσα βάσανα, τὴ θάλασσα, τὸ γλυτωμὸ, τὴν πατρίδα! Ὁ τύπος *θάλαττα* ὅμως μὲ τὰ δυό του τ εἶτανε *χρδαῖος*, ντόπιος, λαϊκὸς τύπος τῆς Ἀττικῆς, ὅπως εἶναι τὰ δυό τ τοῦ τοπωνυμίου τοῦ ἴδιου, ὅπως εἶναι καὶ ὁ *τέττιξ* πού ὁ Πλάτωνας, μ' ἓνα *χάδι* του γλυκὸ, μᾶς τὸν ἀφίνει νὰ *χορέβῃ* ἀπαλὰ (« ἡδύ τι καὶ λυγηρὸν ὑπῆρχεῖ τῷ τῶν τεττίγων χρόῳ »), σ' ἓνα χωρίο ἀπὸ τὰ πιὸ ποιητικὰ του στὴν ἀρχὴ τοῦ θείου ἐκείνου τοῦ *Φαίδρου*.

Τώρα μπορούμε νὰ ξαναγυρίσουμε στὰ ὅσα μόλις μ' ἓνα δαχτυλάκι ἀπάνω γιὰ τὰ γαλλικὰ καὶ τὰ ἰταλικά.

Βέβαια πὼς σὲ Ἰταλία καὶ Γαλλία τὰ μιλημένα τὰ ἰταλικά ἢ γαλλικὰ περνούσανε γιὰ πρόστυχα, ἐνὼ τὰ λατινικὰ τὰ θεωρούσανε γιὰ τὰ μόνα ἐβγενικά.

Καὶ τί σημαίνει ἀπτό; Ἡ γνωστὴ πρόληψη δὲν μπόδισε ἀπὸ τὸ δέκατο αἰῶνα τὴ Γαλλία νὰ βγάλῃ ἓνα ἐπικὸ ποίημα σὰν τὴ *Chanson de Roland* πού τῷχουνε γι' ἀριστούργημα καὶ πού ἀπὸ τότες γύρισε ὅλη τὴν Ἑβρώπη, δὲν μπόδισε μήτε τὴν Ἰταλία νὰποχτήσῃ στὸ δωδέκατο αἰῶνα τὸ ἀφιλονίκητο ἀριστούργημα πού λέγεται *Divina Comedia*.

Βέβαια, ὁ δέκατος ἔχτος αἰῶνας τῆς Ἰταλίας εἶδε σὰν καὶ μᾶς μιὰν ἀπαίσια μιχτὴ νάνακατέβῃ ζώντανά μὲ πεθαμμένα, λατινικοὺς τύπους μὲ ἰταλικούς. Μὰ τὸ κάνανε

ἀπτό κάτι ἀργοπορημένοι καλαμαράδες καὶ ἴσια ἴσια στὸ δέκατο ἔχτο περεχύθηκε στὴν Ἰταλία καὶ στὸ κόσμον τὸ φρέσκο φῶς τοῦ Ἀριόστου καὶ τοῦ Τάσσου (κοίτ. γιὰ τὴ μιχτὴ τὰ *Essais* μου, τ. Β', σ. XII κι ἀκόλ.).

Ὁ ἴδιος ὁ αἰῶνας χάρηκε στὴ Γαλλία τὸ γίγαντα Ραμπελαὶ καὶ τὸν ἄφταστο Μονταίνια. Ἡ ἀρχὴ τῆς γαλλικῆς φιλολογίας δὲν ἄλλαξε ἀπὸ τότες. Τῆς ἔδωσε τὸ ἀθάνατό της νόημα, τὴν κατάλληλὴ τῆς ἔκφραση ὁ Μολιέρος, μὲ τὸ περίφημο τὸ ρητὸ *Nicole, apportez-moi mes pantoufles*. Λοιπὸν ἀπλὰ καὶ κυριολεκτικὰ τὰ πράματα. Στὰ *Essais* μου (τ. Α', σ. 269, σημ. 1) ἀνάφερα τὸν κλασσικὸ λόγο τοῦ Μαλέρμπου τοῦ κανονιστῆ, μπορεῖ νὰ πῇ κανεῖς, τῆς γαλλικῆς ποιήσεως καὶ πού δὲν παραδεχότανε ἄλλο κριτὴ ἀπὸ τὸ *χαμάλη* γιὰ κάθε ζήτημα τύπου καὶ προφορᾶς. Τὸ δῆλωσε μάλιστα ξάστερα καὶ ξέθαρρα στὸ βασιλιά τὸν Ἑρρίκο τὸν τέταρτο, μιὰ μέρα ὅπου φιλονικούσανε μαζὶ καὶ τοῦ εἶπε πὼς, ἂς πᾶ νὰ εἶναι ἀπόλυτος μονάρχης ὅσο θέλεις, τοῦ λαοῦ ἡ γλώσσα θὰ νικήσῃ καὶ δὲ θὰ τὴν ἀλλάξῃ μήτε ὁ Μεγαλειότατος.

Ἡ Ἀσία καὶ τὸ Βυζάντιο.

Ἄν ὅμως ἡ διγλωσσία σὲ μᾶς δὲν ἔρχεται μήτε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὴν ἀρχαία, μήτε ἀπὸ τὴν Ἑβρώπη, τότες ἀπὸ ποῦ μᾶς ἔρχεται, παρακαλῶ.

Θαρρῶ πὼς τὸ βρῆκα στὸ τέλος τῶν τελῶν, ἀφοῦ τὸ γύρεψα χρόνια. Πρέπει ὅμως καὶ πάλε νὰ γυρίσουμε πίσω ἴσια μὲ τίς ἀπαρχές μας.

Ὁ καθένας ἔμαθε σκολειὸ πὼς οἱ Ἕλληνες δανιστήκανε ἀπὸ τοὺς Φοίνικες τὸ ἀρράβητό τους, μὲ μιὰ μονάχα μικροῦτσικη, ἀσήμαντη διαφορὰ, καὶ πού στάθηκε μεγάλῃ σὰν τὸν κόσμον. Οἱ Φοίνικες ψηφιὰ γιὰ τὰ φωνήεντα

δὲν εἶχανε. Τὰ δημιουργήσανε οἱ Ἕλληνες. Μ' ἀπτό τους τὸ ἐλάχιστο κάμωμα, θὰ διοῦμε πὼς δημιουργήσανε συνάμα τὸν πολιτισμὸν.

Γιὰ νὰ διαβάξῃ κανεὶς ἓνα κείμενο, χωρὶς νὰ βοηθιέται ἀπὸ τὰ φωνήεντα, πρέπει πρῶτα νὰ ξαίρῃ τὴ γλῶσσα. Καὶ δὲ φτάνει νὰ τὴν ξαίρῃ ἀπὸ φυσικὴ τοῦ πράξῃ, πρέπει νὰ τὴν ἔχῃ παραβαθυμένη. Χρειάζεται λοιπὸν ἐδῶ ἰδιαίτερη μάθησις καὶ ὁ καθένας δὲν ἔχει μήτε τὰ μέσα μήτε τὸν καιρὸ νὰ μαθαίνῃ, μάλιστα ὅταν εἶναι τὰ μαθήματα ἐξαιρετικὰ δύσκολα. Ἔτσι, στοὺς Σημίτες — Ἑβραίους, Ἀραβες, Συριακοὺς — καὶ σὲ ὅσους ἀκολουθήσανε τὸ ἀρραβητικὸ τοὺς σύστημα — Πέρσες καὶ Τούρκους — χωρίστηκε τὸ ἔθνος σὲ δύο μερίδες, ἀγράμματους καὶ γραμματισμένους, πλούσιους καὶ φτωχοὺς, ἀριστοκρατία καὶ λαὸν.

Δὲ μᾶς ξεφύγει δὲ πὼς τέτοιος χωρισμὸς ὑπάρχει παντοῦ. Πουθενὰ ὅμως ὁ γκρεμνὸς δὲ χάσκει, ὁ γλωσσικὸς ὁ γκρεμνὸς πουθενὰ δὲν εἶναι τόσο ἀνοιχτὸς ὅπως στοὺς λαοὺς ἀπτοὺς. Σ' ἀπτοὺς βλέπουμε δύο γραμματικὰς πού τίποτα κοινὸ δὲν ἔχουνε ἀνάμεσά τους, πού ἀποτελοῦνε ἀλήθεια δύο λαλιές, δύο ἔθνη. Γιὰ νὰ τὸ ποῦμε πιὸ παστρικά, ὁ Γάλλος, κάθε Γάλλος εἶναι σὲ θέση νὰ διαβάσῃ ὅποια φημερίδα πέσῃ στὰ χέρια του καὶ νὰ τὴν καταλάβῃ · ὁ Σημίτης δὲν μπορεῖ, μήτε ὁ Ρωμῖος.

Τῷ φερε ἡ μάθηρ μας ἡ τύχη, τῷ φερε ἡ γεωγραφία, τῷ φερε — τί λέγαμε; — καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Μεγάλος, νὰ γίνουνε γειτόνοι μας οἱ βαρβάροι. Ἀπὸ κεῖ κολλήσαμε καὶ τὴ διγλωσσία μας πού μοιάζει ἀπὸ ἄκρη σὲ ἄκρη μὲ τὴ δική τους. Ἀξιοπαρατήρητο εἶναι πού ὁ Λουκιανὸς, ἂν καὶ διόλου καθαρῶς οὐσιανὸς ὅπως πολλοὶ τὸ ἐννοοῦνε, εἴτανε Συριακὸς, καὶ παράξενον δὲ μᾶς φαίνεται νὰ τοῦ ἄρξε νὰ παίρνῃ λέξεις ἀπὸ γλῶσσα περασμένη καὶ ἄχρηστη, ἐνὼ μήτε τῷ δάξε μὲ τὸ νοῦ του ὁ ἀγαθὸς ὁ Πλούταρχος, πού

εἴτανε ἀπλὸς Βοιωτὸς, νᾶττικίζῃ. Θὰ εἴτανε καλὸ, θὰ εἴτανε ὠφέλιμον καὶ φωτιστικὸ νὰ φάχναμε γιὰ τὸν κάθε ἀττικιστὴ, ἓναν ἓναν, ποιά ἡ πατρίδα του, ποιά ἡ ἀναθροφή του καὶ τὰ γράμματά του. Ἐδῶ, στὸν πρόλογό μας, θὰ μᾶς παράσερνε τὸ θέμα. Θυμίζω μονάχα πὼς ὁ Αἴλιος Ἀριστείδης εἴτανε ἀπὸ τὴ Μυσία, ὁ Μάξιμος Τύριος ἀπὸ τὴν Τύρον, καθὼς τὸ μολογᾷ καὶ τὸ ἐπίθετό του, ὁ Δίωνας Κάσσιος ὁ Κοκκειανὸς ἀπὸ τὴ Βιθυνία (κοίτ. ὥστόσο A. et M. Croiset, *Hist. de la littér. gr.*, τ. E', 1901, σ. 813 · ὁ ἀττικισμὸς τοῦ ἀπτοῦνοῦ σὰν πιὸ χαλαρωμένος). Ὅπως καὶ ἂν εἶναι, ὅλοι τοὺς Ἀσιανοὶ (1).

Στάθηκε μεγάλο, ἀφάνταστο κακὸ, στάθηκε δεινὴ ἀρρώστια ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἀσίας ἀπάνω στὸ Βυζάντιον, ἡ γλωσσικὴ ἐπίδρασις, δὲ λέω διόλου μήτε γιὰ τὸ λεχτικὸ, μήτε γιὰ τὸ τυπικὸ, λιγώτερον ἀκόμη γιὰ τὸ ἡχολογικὸ, λέω γιὰ τὴ διγλωσσία, ὅχι δηλαδὴ πὼς ἤρθανε νὰ μᾶς τὴν ἐπιβάλουνε · τὸ παράδειγμα καὶ ἡ γειτονία φτάσανε γιὰ νὰ τοὺς μιμηθοῦμε, ἴσως τὸ κάμαμε καὶ ἀπὸ ἓνα κρύφιο ψυχρό-

(1) Ξεφυλλίζοντας τὸ σύγγραμμα τοῦ W. Schmid, *Ξεσηκῶν καὶ τὰκόλουθα*. Ὁ Διονύσιος Ἀλικαρνασσεύς, ἀπὸ τὸν Ἀλικαρνασσὸν ἀπὸ τὴν Κιλικία ὁ Ἀντίοχος, ὁ Ἀδριανὸς ἀπὸ τὴν Τύρον, ἀπὸ τὴν Καππαδοκίαν ὁ Παισανίας, ὁ Νικήτης ἀπὸ τὴ Σμύρνη (κοίτ. W. Christ, *Griechische Literaturgeschichte*, 1905, σ. 743), ὁ Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς στάθηκε ὁ πρῶτος πού τὸ ἀττικίζειν τόκαμε ἀρχὴ καὶ σχολή (κοίτ. W. Schmid, I, 194) · οἱ δασκάλοι τοῦ Ἀσιανοῦ (κοίτ. W. Schmid, I, 192). Γιὰ τὴ ρητορικὴ δρᾶσις, γιὰ τὴ σοφιστικὴ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Σμύρνης, κοίτ. τὸ πιὸ ἀπάνω ἀναφερόμενον μας βιβλίον τοῦ A. Boulanger, *Aelius Aristide*, τὰ σχετικὰ κεφάλαια. Ἰκανὴ βιβλιογραφία, σ. IX-XIV.

μητο πού ἔσπρωχνε τοὺς ἀφτοκράτορες νάψηφοῦνε τὸ λαό, ἐπειδὴ σπάνια φάνηκε πιὸ ἀριστοκρατικὴ μοναρχία, πιὸ τυραννικὴ ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ τὴν ἀφτοκρατορία. Τὸ βέβαιον εἶναι πού στὸ Βυζάντιον φανερώνεται καθαφτὸ ἡ πιὸ δεσποτικὴ διγλωσσία. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἕνας Χρυσόστομος ἄξαφνα, πού μιλοῦσε στὸ πλήθος καὶ πού τὸ συγκινοῦσε, δὲ γυρῆθανε καὶ καλὰ δυὸ γλῶσσες, μιὰ τοὺς ἀρκοῦσε καὶ ἡ μιὰ πού εἶχανε στὶς *Ὀμιλίαις* τοὺς εἵτανε ἀπλή. Ἀπὸ τὸν τέταρτον αἰῶνα καὶ κάτω, μεγάλωσε τὸ ἀσιατικὸ τὸ βάραθρον πού ἔκοθε τὴ γλῶσσα σὲ δυὸ γλῶσσες ἀντίθετες τὴ μιὰ πρὸς τὴν ἄλλην.

Ἀξιολύπητα πράματα, ἐπειδὴς ὁ νοὺς ὁ ἑλληνικὸς, ὁ νοὺς τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ξαστεριάς, εἵτανε πάντα καὶ ἀπὸ οὐσία τοῦ ἀντιπαθητικὸς στὴ διγλωσσία. Ἐνα μονάχα μὲ παρηγορεῖ, καὶ, νὰ μὴ σᾶς τὰ κρύφτω, ἴσως ἡ παρηγορία μου νὰ προέρχεται ἀπὸ καμιά χαιρεκακία. Μὲ κάποια ἡδονὴ τὸ συλλογιόμην πὼς ὁ Κοραῆς, ἀφτὸς πού μᾶς ἔπνιξε δὲ γλῶσσα καὶ φιλολογία μὲ τὴν ἀμάθεια καὶ τὴ στενοκεφαλιά του ἐκεῖ ὅπου νόμιζε πὼς ἡ καθαρῆβουσά του ἡ παινεμένη πῆγαινε στὰ Ἑλύσια πεδία νὰ χαδέψῃ τάφτια τοῦ Περικλῆ, δὲν τὸ ὑποφιαζότανε πὼς εἵτανε ἀδερφή τῆς τούρκικης τῆς καθαρῆβουσας.

Τί θὰ πῇ ἐθνικὴ γλῶσσα.

Μπορεῖ νὰ τὸ ξέχασα. Μπορεῖ νὰ τόκαμα πίτηδες. Μπορεῖ νὰ τάφησα γιὰ τὸ τέλος, μὲ ἰδιαίτερους σκοποὺς. Ἐνα ξαίρω, πὼς δὲν εἶπα ὡς τώρα τὸ κυριώτερον. Εἶπα δηλαδὴ πὼς ἕνα ἔθνος, γιὰ νὰ ὑπάρχῃ, θέλει γλῶσσα ἐθνικὴ. Δὲν εἶπα, ὅμως, ἐθνικὴ γλῶσσα τί σημαίνει.

Λοιπὸν, ἐθνικὴ γλῶσσα εἶναι μιὰ γλῶσσα πού ὁ καθένας, ὅποια γλῶσσα κι ἂν εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ χωριοῦ του,

ἡ ντοπιολαλιά του, εἶναι ἄξιος νὰ τὴ μάθῃ, μὲ τρόπο πού νὰ τὴ μιᾷ, νὰ τὴ διαβάξῃ καὶ νὰ τὴ γράφῃ.

Ἄξιος νὰ μάθῃ, ἀφτὸς τάχα; Διόλου. Ἄξια ἡ γλῶσσα νὰ μαθεφτῇ. Καὶ τί σημαίνει, μιὰ γλῶσσα νὰ εἶναι ἄξια; Σημαίνει νὰ μὴν ἐναντιώνεται στὰ λαλητικὰ μας ὄργανα, τὴ φυσικὴ μας ἐνέργεια, οὔτε τὴν ἐνέργεια τὴν ψυχικὴ μας.

Καθὼς θὰ τὸ δεῖξουμε παρακάτω, χιλιοστὴ φορὰ, ἐναντίον στὰ λαλητικὰ μας ὄργανα εἶναι νὰ λέμε, λ. γ., κίνδυνος, ἐναντίον στὴν ψυχικὴ μας τὴν ἐνέργεια νὰ λέμε πολλὲς, ψυχὲ καὶ τὰ παρόμοια.

Ἐνάντια στὴν ψυχὴ μας, στὴν ἱστορικὴ μας παράδοση, στὸ γλωσσικὸ μας τὸν ξετυλιγμὸ, εἶναι ἀκόμη τὰ περιττοσύλλαβα τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ θηλυκοῦ. Ἄρα ἐθνικὴ γλῶσσα θὰ εἶναι ἡ γλῶσσα πού ἀπὸ παιδὶ θὰ μοῦ διδάσκη τίς ὀνομαστικὲς τοῦ ἐνικοῦ ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, κι ἂς συνηθίζω στὸ χωριό μου νὰ ξαίρω τὸν πατέρα κόρη, τσίρη, ἀφέντη, ἀφῆ, ὁ ἴδιος (πολίτικο) κι ὅ τι ἄλλο θέλεις.

Ἔτσι τὸ ἐννοοῦνε κ' ἔτσι τὸ κανονίσανε ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου, τὰ μεγάλα τουλάχιστο.

Ἀπὸ πρώτη ὄψη, μοιάζει σὰ νὰ ναιροῦνε τὴ θεωρίαν μας τὰ διγλωσσα ἢ τρίγλωσσα ἔθνη, δηλαδὴ τὰ ἔθνη ὅπου μιλοῦνται δυὸ ἢ καὶ τρεῖς γλῶσσες, μὰ, νὰ μὴν τὸ λησμονοῦμε, γλῶσσες ζωντανές, ὅπως ἄξαφνα στὴν Ἀγγλία πού ἔχει τάγγλικά πλάϊ πλάϊ μὲ τὰ ἱρλαντέζικα.

Ἡ Ἀγγλία ἴσια ἴσια στερεώνει τὴ θεωρίαν μας. Εἶναι πολὺ περιέργον νὰ βλέπῃ κανεὶς τοὺς κόπους πού κοστίζει στοὺς ἱρλαντέζους τὸ νὰ ξαναμάθουνε τὰ ἱρλαντέζικα, πού τὰ ξεχάσανε, ἀφότου τάπνιξε ἡ ἀγγλικὴ, ἅμα ἔγινε ἡ ἐβγενεία τῆς γλῶσσας ἐθνικὴ ἐπίσημη τῆς Ἀγγλίας.

Τοὺς ἱρλαντέζους τοὺς κεντοῦνε στὸ ξαναμάθημα τῆς μητρικῆς τοὺς λαλιᾶς σκοποὶ πολιτικοί. Γυρῆθουνε ἀνε-

ξαρτησία · γιὰ τοῦτο θέλουνε ἀμέσως καὶ γλώσσα ἐθνικὴ τῇ δικῇ τους.

Σωπαίνω γιὰ τὴ Γαλλία ὅπου ἀνταμώνει ὅποιος θέλει ὄχι μονάχα ντοπιολαλιές, παρὰ γλώσσες ἀλάκερες ξένες τῇ μιᾷ πρὸς τὴν ἄλλην — τὰ μπρετόνικα, λ. χ., καὶ τὰ προβεντζάλικα — καὶ ὅπου ὥστόσο μιὰ γλώσσα βασιλεύει, μιὰ γαλλικὴ σὲ ὅλους κοινῇ.

Ἄς κοιτάξουμε τώρα τὸ Βέλγιο — τὸ ἅγιο τὸ Βέλγιο, τὸ ἥρωϊκόν. ἔχει δυὸ γλώσσες, τὰ γαλλικὰ καὶ τὰ φλαμκντέζικα. Μιὰ τέτοια διγλωσσία τοῦ τρώει τὰ σπλάγχνα, ἐπειδὴ Βέλγοι καὶ Φλαμαντέζοι δὲν τὸ κάνουνε ἀπόφαση νὰ θυσιάσουνε τῇ γλώσσᾳ τους ὁ ἓνας τοῦ ἄλλουνοῦ, μὲ τὴ θέληση νὰ μορφώσουνε καὶ νὰ χαροῦνε μιὰ γλώσσα ἐθνικὴ. Γιὰ τοῦτο δυσκολέβεται τόσες φορές τὸ Βέλγιο νὰ δείξῃ ὁράση ἐθνικὴ μιὰ καὶ μόνη. Κι ἀπὸ τῆς εἶναι δυστύχημα, τῆς χώρας τῆς γενναίας.

Ἡ τριγλωσσὴ Ἑλβετία, μὲ τὰ γαλλικὰ, τὰ γερμανικὰ καὶ τὰ ἰταλικὰ της, ἔχει ἓνα σύνταγμα, λοιπὸν ἓνα σύνταγμα ἐθνικόν. Εἶναι ὅμως ἡ ὁράση της ἐθνικῇ; Ἐδὼ φρόνιμο εἶναι νὰ φιλολογήσουμε τὰ πράματα. Ἡ Ἑλβετία, φτάνει ξένος νὰ τὴ φοβερίσῃ κι ἀμέσως σηκώνεται στὸ ποδάρι, νὰ τοῦ ἀντισταθῇ. Ξαίρει λοιπὸν ἄμυνα ἡ Ἑλβετία · ξαίρει ἄραγες ἐπίθεση; Δὲν τὸ εἶδαμε ὡς τώρα. Εἰρηνικὸ Κράτος, θὰ μοῦ ποῦνε. Ὅσο θέλετε. Γιατί ὅμως εἰρηνικόν; Εἰρηνικὸ ἀπὸ γεννησιμιό της, ἀπὸ κατάρτισμό της ἔθνος οὐδέτερον — πού δὲ θὰ πῇ καθαφτὸ ἔθνος. Καὶ ὅμως τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς οἱ Ἑλβετοὶ καταντοῦνε νὰ μιλοῦνε τρεῖς γλώσσες ὁ καθένας τους · θαρρῶ μάλιστα πὼς τὰ γαλλικὰ εἶναι ὑποχρεωτικὰ στοὺς Γερμανο- καὶ Ἱταλο-Ἑλβετοὺς. Ἀκόμη κι ἂν ὑποθέσουμε πὼς ὑποχρεωτικὴς σὲ ὅλους εἶναι καὶ οἱ τρεῖς γλώσσες, δὲν ἔχει νὰ κάμῃ, ἀφοῦ μιὰ κοινὴ ἔλβε-

τικὴ δὲν ὑπάρχει. Πάντα λοιπὸν οὐδέτερον καὶ τὸ ἔθνος. Ἀνάγκη ἀπὸ περισσῖες κουθέντες δὲν ἔχουμε γιὰ τὴν Ἀουστρία καὶ τὴν Τουρκιᾶ. Καὶ τῷ δυωνῶ τους γνώρισμα ἡ πολιγλωσσία κ' ἡ ἀεθνία. Συγκρατηθήκανε μὲ τὴ δύναμη μονάχα. Ὅτι πού τσακίστηκε ἡ δύναμή τους, διαλύθηκε τὸ ἔθνος στὰ διάφορα κι ἀντίθετα στοιχεῖα του. Ὁ Τοῦρκος ἄρχισε μάλιστα νὰ κλονίζεται, ἅμα πάτησε τὸ χῶμα τῆς Ἑβρώπης. Ὁ φόνος τοῦ Νοταρά, στὰ 1453, σήμανε τὸν ξεπεσμό του, ἀφοῦ τὸν ἐβίασε νὰ κυβερνᾷ ὀλίγως τοὺς Χριστιανοὺς, νὰ μὴ θέλῃ ἐνότητα ἐθνικὴ. Ἑθνικὴ γλώσσα δὲ γνωρίσανε μήτε ἡ Ἀουστρία μήτε ἡ Τουρκία.

Ὡς ἐδὼ καλὰ τὰ πήγαμε καὶ τὰ ἐπιχειρήματά μας σὰ νὰ στέκουνε. Τώρα ὅμως φοβοῦμαι μήπως καὶ τὰ βροῦμε σκούρα τὰ ἱστορικὰ μας.

Τὸ Βυζάντιο εἵτανε τάχα ἢ δὲν εἵτανε ποτὲς ἔθνος;

Ἄν εἵτανε, ἡ θεωρία μας τί γίνεται. Γιατὶ κοιτάχτε.

Ὅχι μονάχα τὸ Βυζάντιο δὲ φαίνεται νάχαμε γλώσσα ἐθνικὴ, παρὰ μήτε γλώσσα καμιὰ δὲν εἶχε ἂν τὰ καλοξετάσουμε τὰ πράματα. Ὅπως κι ἂν τὸ πάρουμε, τὸ Βυζάντιο δὲν εἶχε γλώσσα πού νὰ μπορούσε ὁ καθένας, καθὼς τῷχουμε ὀρισμένο, νὰ μάθῃ νὰ τὴ μιλᾷ, νὰ τὴ διαβάξῃ καὶ νὰ τὴ γράφῃ, ἀφοῦ ἀπ' ὅσα ξαίρουμε, ἡ γλώσσα του θὰ εἵτανε ἡ καθαρέβουσα. Ὡστόσο μήτε μιὰ καθαρέβουσα δὲν εἶχε, εἶχε πολλὲς, γιατί βέβαια πὼς ἡ καθαρέβουσα τοῦ Ψελλοῦ καὶ τῆς Ἄννας Κομνηνῆς, τοῦ Προκόπιου καὶ τοῦ Μαλαλᾶ ἔδειχνε σημαντικὰς διαφορὰς. Ὅσο κατάλαβα, δὲν ἔχουμε καὶ καμιὰ εἰδησι, θετικὴ γιὰ τὰ σχολεῖα, γιὰ τὴ μάθησιν καὶ γιὰ τὴν ἐκπαίδεψιν πού χάριζε τὸ Κράτος στὰ βυζαντινόναιδα (δὲ βλέπω κανέναν παράγραφο μὲ τὸν τίτλο *Schulwesen* στὰ πλούσια βιβλιογραφικὰ τοῦ H. Gelzer, κοίτ. πρὸ κάτω λιγάκι).

"Ωστε πολλὶ φωτισμένοι δὲν εἴμαστε καὶ φάδι δὲ βρίσκουμε στὴ νύχτα, πού νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ.

Μπορεῖ κανεὶς, ἂν πολεμήσῃ νὰ μᾶς καταπείσῃ πὺς ἔθνος τὸ Βυζάντιο δὲν εἵτανε, νὰ προφασιστῇ — καὶ τὸ ἐπιχείρημα δὲ θὰ εἵτανε ἀδιάφορο — πὺς ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἀπὸ Ἀνατολὴ καὶ Δύση πλημμυρίζανε τὸ Βυζάντιο, πὺς ξένοι, παντάπασι ξένοι ἀνεβήκανε στὸ θρόνο τὸ βασιλικό, τὸν βασιλέξανε κάποτες αἰῶνες καὶ πὺς κοντέβανε νὰ κυριέψουνε τὸ στρατὸ (κοίτ. H. Gelzer, *Abriss der byz. Kaisergeschichte*, στὴν *Gesch. der byz. Literatur*. τοῦ Krumbacher, 1897, σσ. 997, 1038 · ρίξε μιὰ ματιὰ καὶ στὴν *ἔθνογραφία*, σ. 1102, μὰ δὲν ἔχει μεγάλη σκέψη μὲ τὸ θέμα πού μελετοῦμε).

Ἀφτὰ εἶναι σωστά · σωστὸ ἀκόμη πὺς δυὸ φορὲς πάρθηκε τὸ Βυζάντιο καὶ πὺς τὸ ἔθνος ἔχανε τὴ δύναμή του μέρα τὴ μέρα. Ἡ δικαιοσύνη ὅμως μᾶς ἀναγκάζει νὰ παραχωρήσουμε πὺς μὲ ὅλους τοὺς ἀλλόφυλους καὶ ἀλλόγλωσσους στὸ θρόνο, στὸ στρατὸ καὶ στὴν πολιτεία, τὸ Κράτος δὲν ἄλλαξε ἰδέα, σκοπὸ καὶ δράση, παρὰ γύρεβε πάντα, στὸ ἐσωτερικὸ νὰ κυβερνήσῃ μὲ τὴν πατροπαράδοτη σιδερένια δύναμή του, στὸ ἐξωτερικὸ νὰ διώξῃ τοὺς βαρβάρους. Κάποια ἐθνικὴ ἐνότητα μᾶς φανερώνουνε ἀφτὰ, πού βάσταξε κιόλας ἑντεκα αἰῶνες.

Ὁ ἐπιστήμονας εἶναι ἄθρωπος μὲ νοῦ τίμιο. Ἐρευνᾷ. Ἐκεῖ ὅπου δὲν ξαίρει, δὲν ξαίρει. Καὶ προσμένει. Κάτι θὰ τρέχῃ ἐδῶ πού δὲν τὸ καταλαβαίνουμε ἀκόμη. Ἐνὰ εἶναι σίγουρο, πὺς ἔθνος δίχως ἐθνικὴ γλώσσα δὲν εἶναι δυνατό νὰ ὑπάρξῃ, πὺς ἡ γλώσσα πρέπει νὰ εἶναι τόντικ ἐθνικὴ, νὰ μπορῇ δηλαδὴς ὁ καθένας νὰ μάθῃ νὰ τὴ μιλᾷ, νὰ τὴ διαβάξῃ καὶ νὰ τὴ γράφῃ.

Θὰ τὸ διοῦμε καὶ παρακάτω.

Τὸ θάμα τὸ ἐλληνικόν.

Ἡ Ἑλλάδα, καθὼς εἴπαμε, μᾶς παρουσιάζει φαινόμενα στὸν ξετυλιγμὸ της πού εἶναι ἀντίθετα τὸ ἓνα μὲ τᾷλλο, πού μοιάζει σὰ νὰ μὴ συδιβάζονται ἀνάμεσά τους.

Ἀπ' ἀφτὰ ἓνα εἶναι ἡ γλωσσικὴ κατάστασις τοῦ Βυζαντίου, πού τὴν εἴπαμε πρὶ ἀπάνω. Τὸ δέφτερο ἀφορᾷ τὴν ἀρχαία τὴν Ἑλλάδα.

Ἐθνος δὲν μπόρεσε ποτές της νὰ γίνῃ · γλώσσα δὲν μπόρεσε νὰ κάμῃ καὶ ὥστόσο, γιὰ νὰρκεστοῦμε στὴν Ἀττικὴ, γιὰ νὰφῃσουμε ὅλα τᾷλλα, ἡ Ἀθῆνα μοιάζει σὰν περβόλι ἀριστουργήματα γεμάτο.

Ναί! Τέτοιο στάθηκε τὸ θάμα τὸ ἐλληνικόν. Γιὰ ποιούς γράφανε οἱ Ἀθηναῖοι, Πλάτωνες καὶ Σοφοκλῆδες;

Γιὰ τὴν Ἑβρώπη; Δὲν ὑπαρχε τότες Ἑβρώπη καμιὰ.

Γιὰ τὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀφρικὴ; Δὲν τοὺς καταλαβαίνανε. Γλώσσα ξένη · ξένη μανταλιτὲ.

Γιὰ τοὺς Ἑλληνες; Δὲ συναγριχιάονταν ἀναμεταξί τους.

Καὶ μὲ τέτοιους ἀπίστεφτους ὅρους φωτίσανε τὸν κόσμον, δημιουργήσανε δηλαδὴ μιὰ φιλολογία πού φανερώθηκε συνάμα αἰῶνια καὶ οἰκουμενικὴ.

Τί θέλετε καὶ τί μπορῶ, παιδιὰ μου, νὰ σᾶς πῶ; Τί νὰ σοῦ πῶ, Εἰρήνη; Ἄν ἡ σημερινὴ Ἑλλάδα, πού τὴν ἀγὰπᾷς σὰ νὰ εἵτανε πατρίδα σου, εἶναι ἄξια νὰ μᾶς βγάλῃ Πλάτωνες καὶ Σοφοκλῆδες, τότες ἔ; τῆς ἀφίνουμε τὴν ἀναρχία της. Μὰ τότες μονάχα.

Μηχανικὸ καὶ ψυχικὸ τὸ ζήτημα.

Εἶναι ἀφάνταστο νὰ βγοῦνε σήμερις ἀριστουργήματα πούθενά δίχως γλώσσα ἐθνικὴ. Ἀπόδειξις πού τὰ δημο-

τικά μας τραγούδια και παραμύθια κοινή γλώσσα ξαίρουνε και τὰ καθαφτὸ ἰδιωτικὰ ἢ ντόπια εἶναι σπάνια.

Λοιπὸν ἡ ἐθνικὴ γλώσσα νίκησε. Καὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ νικήσῃ ἄλλη γλώσσα παρὰ ἡ ἐθνικὴ.

Ἀφ' οὗ λέμε δὲν εἶναι ἀπλὸς λόγος προερχόμενος ἀπὸ ἀκλόνηστη πίστη, ἀκόμη λιγώτερο ρητορικὴ καὶ φα-
πλαταρία. Εἶναι *Μαθηματικὴ*.

Ἐπειδὴ ποῖο τὸ γλωσσικὸ τὸ ζήτημα στὴν οὐσία του;

Τὸ ζήτημα εἶναι *μηχανικὸ* καὶ *ψυχολογικὸ*.

Κι ἔφκολα θὰ τὰποδείξουμε.

Τὸ νὰ μὴ διαβάξῃ κανεὶς μιὰ γλώσσα ὅπως εἶναι σωστὸ νὰ τὴ διαβάσῃ, τὸ νὰ προφέρῃ σκέττο φωνήεντο ἐκεῖ ὅπου γράφει τὸ κείμενο δίφτογγο, τὸ νὰ μὴ δίνῃ τὴ χρειάζουμένη προσοχὴ στὸ διάβασμα καὶ στὴν τυπικὴ ἀνάλυσή, δὲν εἶναι πρᾶμα πού νὰ μὴ φέρῃ κάποιες συνέπειες, ἀξεφέβγατες.

Ἡ δίφτογγο τῆς ἀρχαίας αἰ' ἔγινε ἀπλὸ φωνήεντο ε στὴν ἀρχὴ καὶ στὴ μέση τῆς λέξεως, *αἶμα, καιρὸν*.

Νομίσανε τοιοιπὸν οἱ σοφολογιώτατοι πὼς καὶ στὸ τέλος τὸ αἰ' θὰ προφερθῇ ε (*rai* = *re* · τὸ καὶ δὲν εἶναι ποτές του *τελικὸ*). Εἶναι ἀλήθεια, μὲ τὴ διαφορὰ μονάχα πού στὰ πρωτόκλιτα θηλυκὰ καὶ ἀρσενικὰ, στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ, ἅμα προφερθῇ ε, θὰ χαθῇ ἀμέσως, ἐπειδὴ τὸ ἀρχικὸ καὶ μεσιανὸ αἰ' εἶναι ἀνεξάρτητο ἀπὸ τοὺς προτερυνούς ἢ κατοπινούς του φτόγγους, ἐνὼ τὸ τελικὸ στὰ οὐσιαστικὰ εἶναι κατάληξιν καὶ τὸ νὰ εἶναι κατάληξιν ἔχει πολλὴ νὰ κάμῃ.

Δὲν προσέξατε οἱ δικοὶ μας καὶ τοὺς φάνηκε μικρὸ πρᾶμα. Δὲν καταλάθανε πὼς τὸ ε- ἀντὶς αἰ'- στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ἀναποδογύριζε ἀλάκερο σύστημα τῆς κλίσεως.

Ἐφκολονόητο.

Στὴν ἀρχαία τὴ γλώσσα, κατάληξιν -ε τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ δὲν ἔχει πούθενά.

Συνηθισμένος ὁ κόσμος σὲ κάθε ἄλλη κατάληξιν καὶ περ-
σότερο ἀπὸ τίς ἄλλες στὴν κατάληξιν -ε.

Ἔτσι ὁ Ἕλληνας, ἀκούοντας *πολίτε* πού τοῦ ἦρθε πα-
ράξενον, εἶπε *πολίτες*, γιατί ὁ ἄνθρωπος δὲ μιλά μὲ τὸ βι-
βλίον, μιλά μὲ τάφτι.

Τοιοιπὸν ἀποχτήσαμε κανονικὰ τὸν τύπο μὲ τὴν κα-
τάληξιν -ε, κατάληξιν ὠγύγια στὴν ἐλληνικὴ καὶ γνωστὴ
στὸν καθέναν. Δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι
ἀρχαιότερη ἀπὸ τὴν κατάληξιν -ε, ἀφ' οὗ ἡ κατάληξιν -ε
εἶναι βιβλιαρήσια, ἡλικία δὲν ἔχει, δὲν εἶναι τῆς ζωῆς ·
εἶναι ἀνυπαρχτὴ.

Πὼς δὲν εἶναι τῆς ζωῆς, τὸ μαρτυρᾷ κ' ἡ ἀκατάπαφτη
προσπάθεια τοῦ λαοῦ νὰ βάλῃ στὴ θέση τῆς κατάληξιν
ζωντανή. Θὰ πῇ ἄξαφνα, πότες *βουλεφτῆς*, πότες *βουλε-*
φταῖοι, πότες *βουλεφτάδες*, μὲ κατάληξιν πάγκοινες,
φτάνει νὰ μὴν ποῦνε *βουλεφτῆ*, μὲ τὸ -ε τὸ ἀντικαταληχ-
τικὸ ἐκεῖνο πού ἡ ψυχὴ μας δὲν τὸ θέλει, ἐπειδὴ δὲν τὸ
νιώθει.

Χάρη στὴν καθαρέβουσα καὶ στὸ στραβὸ τῆς διάβασμα,
στὸ πείσμα τῆς, στὴν ἀπροσεξιά τῆς, ἔχουμε σήμερα
τετρατυπία, *βουλεφτῆς*, *βουλεφταῖοι*, *βουλεφτάδες* καὶ τὸ
δασκάλικο *βουλεφτῆ*.

Νὰ ἐθνικὴ γλώσσα μιὰ φορὰ.

Τοιοιπὸ γὰ νὰ πετύχῃ ὁ τύπος τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ
πληθυντικοῦ *πολίτε*, χρειάζονται κάμποσα, πρῶτα πρῶτα
νὰ λείψῃ στὰ οὐσιαστικὰ ἡ κατάληξιν -ε, -αῖοι, -άδες,
ἔπειτα νὰ μὴν ἔχουμε ἀφτὰ. Ἡ νὰ τὸ κάμουν ἀπόφαση
καὶ τὸ -αἰ τὸ ἀρχαῖον νὰ τὸ προφέρουν γὰ δίφτογγο καθὼς
εἶταν.

Ὅσο δὲ γίνουμε ἀφτὰ δὲν ἔγινε τίποτα. Κάθε πρᾶμα τὸ

λόγο του. Ἡ κατάληξη -αῖ στεκότανε με συθῆκες δικές της. Μὲ ξένες συθῆκες δὲ στέκει.

Μιὰ ψυχικὴ ἀνάγκη ἀκαταδάμαστη θὰ μᾶς ἐπιβάλη τὸ -ες.

Τὸ *γ*.

Ὡς ἐδῶ λοιπὸν τὸ ζήτημα *ψυχολογικὸ*.

Νὰ τώρα καὶ τὸ *μηχανικὸ*.

Πῶς μορφώνουμε τὸ *γ* με τὰ λαλητικὰ μας τὰ ὄργανα;

Ὅλο τὸ ζήτημα στὴ μόρφωση τοῦ *γ* συγκεντρωμένο — καὶ θὰ τὸ διοῦμε ἀμέσως.

Ἀνεβάζεις τὸ ἀκρόγλωσσό σου καὶ τὸ ἀκκουμπᾶς γερά — πρέπει ὅμως γερά νὰ τὸ ἀκκουμπήσης, εἴτε στὴ μέση τοῦ ἀπάνω δοντοστέφανου, εἴτε στὴ μέση τοῦρανίσκου, εἴτε στὴ μέση στάπάνω γούλια. Φυσᾶς. Ἐρχεται ὁ ἀέρας ἀπὸ τὸ πλεμόνι καθὼς πάντα, δὲν μπορεῖ ὅμως νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ στόμα, γιατί τὸ ἀκρόγλωστο τοῦ ἔκλεισε τὸ δρόμο *κ'* ἔκαμε φραγμὸ. Λοιπὸν ὁ ἀέρας γυρίζει πίσω καὶ βγαίνει ἀπὸ τίς ἑσω μυτὸτρupes.

Τέτοιο εἶναι τὸ βέρο τὸ *γ* μπορεῖ νὰ ποῦμε τὸ μόνο, ἐπειδὴ τᾶλλο πού γλήγορα θὰ τὸ μελετήσουμε, εἶναι ψέφτικο, ἀφοῦ δὲν ἀργεῖ νὰ γίνη μισὸ καὶ καταντᾷ νὰ μὴν ἀκούγεται, πού σημαίνει νὰ μὴν ὑπάρχη πιὰ.

Τὸ βέρο τὸ *γ* ἀκούγεται μονάχα με κατοπινὰ φωνήεντα καὶ με τοὺς ἤχους *π τ κ μπ ντ γ κ*.

Τοὺς τελεφταίους ἀφτοὺς ἤχους, τοὺς ἔξη, τοὺς ὀνομάζουμε ξαφνικούς, γιατί ὁ ξαφνικὸς ἢ ξαφνικὸς τίποτα δὲν εἶναι παρὰ ἓνας χρότος πού πάθει τὴ στιγμή τὴν ἴδια ὅπου ἀρχίζει, ἀπαράλλαχτα σὰν τὴν πιστολιά.

Οἱ ξακολουθητικοί, τὸ ἐναντίο, ξεσέρνονται, βαστοῦνε ὅτο βαστᾷ καὶ ἡ ἀνάσα σου. Ξακολουθητικούς ἔχουμε σήμερα δεκατρεῖς, μὴ λογαριάζοντας τὰ φωνήεντα πού θὰ τὰ φυσιολογήσουμε χωρία με τὴν ὥρα τους.

Οἱ δεκατρεῖς εἶναι τοῦτοι ἐδῶ.

β δ γ

φ θ χ

¹ (σὰ λέμε ἄξαφνα γιατρὸς πού περίφημα σημειώνεται καὶ *ιατρὸς*).

λ μ ν ρ

ζ σ.

Οἱ ἀρχαῖοι ὅμως εἶχανε μονάχα ἔξη ξακολουθητικούς. *λ μ ν ρ ξ σ*, ἐπειδὴ τότες τὰ σύφωνα *β δ γ* εἴτανε ξαφνικὸς *β δ γ* (*bdg*), τὰ σύφωνα *φ θ χ* πάλε εἴτανε ξαφνικὸς *φ θ χ* καὶ δάφτοι, μὰ κάπως διπλοὶ, δηλαδή στὴν ἀρχὴ τους εἴτανε *π τ κ*, ἔπειτα τοὺς ἀκολουθοῦσε σφιχτοκολλημένη τους μιὰ δασεῖα *π' τ' κ'*. Σύγκρινε τὸ ἀγγλικὸ *shepherd*, *ρ* καὶ *η*. τότες καταλαβαίνει. Ἐδῶ πού φτάσαμε, θὰ παρατηρήσουμε κάτι ἀρκετὸ νόστιμο.

Οἱ ἀρχαῖοι δὲ συνηθίζανε *γ* με κατοπινούς ξακολουθητικούς. Δὲ λέγανε *συνσῆτιον* οὔτε *συνζήτω*, παρὰ *συσσίτιον* καὶ *συζήτω*. Ἡ ταχτική, κανονικὴ αἰτιατικὴ τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου στὸν ἐνικό εἶναι *τὸν*. ἄρα στὸν πληθυντικό ἔπρεπε νὰ εἶναι *τόνς*, με τὸ *ς* δηλωτικὸ τοῦ πληθυντικού, τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὰ οὐσιαστικά *λόγον* καὶ *λόγους*. Τίποτα! ὅλα τους γενήκανε τοὺς *λόγους* κτλ., ὅπου τὸ *ου* εἶναι μάκρεμα τοῦ *ο*, παίρνοντας μαζί του καὶ τὸ *χρόνο* πού ἀπαιτοῦσε τὸ *γ* στὴν προφορά. Παραδείγματα ὑπάρχουνε ἄπειρα, γιὰ νὰ παραλείψουμε τὰ *συλλαμβάνω*, *ἐμμένω*, *ἐννυρος*, *συρράπτω*.

Τὰποδέλοιπα, τὰ ξαφνικὸς *χ* παραδέχονται προηγούμενο *ν*, *τὸν βασιλέα*, *ἐμβαίνω* κτλ., ὅπου τὸ *ν* γίνεται *μ*, *ἐμμένω*, *ἐμμένω*, *ἐμμένω*.

Νὰ προσέξουμε τώρα πού ὁ νόμος ἔμεινε ρωμαῖκα ὁ ἴδιος, με τὴ διαφορὰ μονάχα πού κυβερνᾷ σήμερα περσό-

τερους ξακολουθητικούς, ἐνὼ στήν ἀρχαιότητα κυβερνοῦσε ξαφνικούς περσότερους.

Καὶ τὸ συμπέρασμα ποῖό ;

Τὸ συμπέρασμα εἶναι πού ἡ καθαρέβουσα ἔφταιξε καὶ δὴ διαβάζοντας τὰ κείμενα τὰ κλασσικά ὅπως δὲν ἔπρεπε νὰ διαβαστοῦνε.

Ἡ καθαρέβουσα τὸ περνᾷ γιὰ τίποτα νὰ λήῃ *σύνδεσμος*, δίχως νὰ ὑποφιαστῇ πὼς ἀπὸ δὲ λέγεται. Δὲ λέγεται, γιὰτὶ δὲν εἶναι οὔτε παλαιο- οὔτε νεοελληνικό.

Ἐπειδὴ τὶ ἀκολουθᾷ μὲ τὸ ζεθγάρωμα ρδ ;

Ἐκεῖνο πού εἶναι μοιρόγραφο ἀκολουθήσῃ.

Ἀκολουθᾷ πού τὸ ρ ἀρχίζει καὶ γίνεται μισό. Πολὶ φυσικά. Τὸ ἀκρόγλωσσο ἀδύνατο νὰ κκουμπήσῃ γερὰ εἴτε στὴ μέση τοῦ ἀπάνω δοντοστέφανου, εἴτε στὴ μέση τοῦρά- νισκου, εἴτε στὴ μέση στὰ γούλια, τὸ ἀκρόγλωσσο θὰ ξεκολλήσῃ, ἀπὸ τὸν ἀπλὸ τὸ λόγο πού ὁ ξακολουθητικός — ἄξαφνα τὸ δ στὸ *σύνδεσμος* — τραβᾷ τὸν ἀέρα πρὸς τὰ ὄξω, ἐνὼ τὸ ρ, ὅπως δεῖξαμε, διώχνει τὸν ἀέρα πρὸς τὰ πίσω, γιὰ νὰ βγῇ ἀπὸ τίς ἔσω μυτῶνες.

Ἔτσι, ἅμα προσέξῃ κανεὶς στήν καθημερινή ὁμιλία, τυχαίνει καὶ χάνεται τὸ ρ μὲ κατοπινούς του ξακολου- θητικούς. Σ' ἓνα του ὠραῖο μυθιστόρημα, Τὸ ἀγριο.λοῦ- λουδο, κάθε στιγμή ὁ Νιρβάνας βάζει τὸν συγχαίρηκε, τὸν σέρνει, τὸν ρωτήσῃ, τὸν βλέπεις, τὸν χαϊδεύει, τὸν γνώ- ρισα, τὸν δῆ, τὸν χαιρετίσῃ, τὸν διώξῃ, τὸν βρίζῃ, τὸν ζωρτάνει, τὸν συγχαρῇ, τὸν ρωτοῦσε, τὸν θέλεις, τὸν μάλλωνε, τὸν διάκοψε, τὸν βεβαιώσω.

Ἀπὸ τὰ ρ ἀπὸτὰ κανένα δὲν εἶναι βιώσιμο. Πόσες φορές, στήν κουβέντα, σὲ σαλόνια ἢ στὸ δρόμο, τὰ πῆρε τάφτι μου χωρὶς τὸ ρ, τὸ | χάνω, τὸ | χαιρετῶ κτλ., μὲ τρόπο πού μὲ τὴ βοήθεια τῆς καθαρέβουσας — ἢ τῆς ἀμάθειας πού εἶναι τὸ ἴδιο — κιντυνέβουμε νὰ μὴν καταλαβαίνουμε ὁ

ἓνας τὸν ἄλλονε τί λέει, ἀφοῦ τὸ ἀρσενικό γίνεται οὐδέ- τερο, ἅμα ξεηγήσῃ τὸ ρ τοῦ ἄρθρου. Καὶ βλέπει κανεὶς ἀπὸ τὸ ρομάντζο τοῦ Νιρβάνας πόσο συχνὰ εἶναι τέτοια ξεθγάρωματα. Ὅσο πιὸ συχνὰ δηλαδὴ, τόσο καὶ πιὸ σίγουρο πὼς τὸ ρ θὰ παραπέσῃ. Κανένας, μὰ ΚΑΝΕΝΑΣ, μὲ κατοπινούς ξακολουθητικούς δὲ θὰ προφέρῃ τὸ βέρο τὸ ρ, τὸ ρ τὸ σωστό. Καὶ γιατί ; Γιατὶ φαντάζεται ἡ καθα- ρέβουσα πὼς δὲν ὑπάρχει καμιά διαφορὰ μεταξὺ τὸν βλέπω καὶ τὸν κοιτάζω, ἐνὼ στὸ δέφτερο στέκει τὸ ρ, ἐπειδὴ καὶ ξαφνικός ὁ κατοπινὸς ἤχος κ, δὲ στέκει ὅμως, στὸ πρῶτο, ἐπειδὴς ὁ κατοπινὸς ἤχος, β, εἶναι ξακολουθητικός.

Ἐμεῖς πού νιώσαμε τὸ κακὸ, βρήκαμε καὶ τὸ γιατρικό του. Μὲ κατοπινούς ξακολουθητικούς, διαλέξαμε τὸν τύπο τὸν πού μᾶς σύφερε νὰ τὸν πάρουμε ἀπὸ τὸ λαὸ, πού πολλοὶ ἀπὸ μᾶς τὸν γράφουμε, τὸν γράφει κι ὁ Νιρβάνας, ἂν καὶ μᾶς τὸν ἔβαλε μὲ κατοπινὸ ξαφνικόηχο — τὸν ξέρεις, σ. 64. Καὶ πάλε καλλήτερο νὰ ξεθγαρώνῃ κανεὶς τὸ ρ μὲ ξαφνικούς, παρὰ νὰ χαλᾷ τὴ γλῶσσα, χαλνώντας τὴ σημασία, ἐκεῖ ὅπου μᾶς χώνει τὸ ρ μὲ ξακολουθητικούς.

Βέβαια πὼς δὲν εἶναι δουλειὰ τοῦ καθενὸς τέτοιες λεφτο- μέρειες. Μὰ πολὶ βολετὸ νὰ γλυτώσῃ, ἀκούοντας τοὺς εἰδικούς · ρ μὲ τοὺς ξαφνικούς π τ κ π ῥ ῥ, ρὲ μὲ ξακο- λουθητικὸς δηλαδὴ μ' ὅλους τοὺς ἄλλους.

Ὁ νόμος ὁ ἀπρόσωπος καὶ ἀπόλυτος.

Νομίζω πὼς τώρα πιά μπήκαμε στὸ νόημα.

Δὲν πρόκειται γιὰ συβιβασμούς, γιὰ παραχώρησες, γιὰ φρονιμάδες, γιὰ μέτρο, γιὰ μιχτή, γιὰ χατίρια καὶ γιὰ ρουσφέτια.

Πρόκειται νὰ μάθουμε πὼς μορφώνεται τὸ ρ, πού νὰ τὸ ξεμορφώσουμε, ὅξω ἀπὸ τὴ δύναμή μας.

Πῶς μορφώνεται σὰν εἶναι γερὸ καὶ πῶς σὰ δὲν εἶναι; Σὰν εἶναι, θέλει κατοπινούς του ξαφνικούς; Ἡ δὲ θέλει;

Γίνεται ἢ δὲ γίνεται μισὸ μὲ κατοπινούς του ξακολουθητικούς;

Γίνεται καὶ παραγίνεται.

Λοιπὸν τὸ ζήτημα *μηχανικὸν*.

Προτοῦ βγάλη διάταγμα καὶ ὁρίση νόμο ἢ καθαρέβουσα πῶς θὰ λέμε καὶ καλὰ *σύνδεσμος*, πρέπει, χρωστᾶ κιόλας ἀπαραίτητα, τὸ δ νὰ τὸ κάμη ξαφνικὸ καθὼς εἴτανε στήν ἀρχαία — ἢ νάλλάξη ὁλότελα τὴ μόρφωση τοῦ *ν* (κοίτ. τὸ ἄρθρο μου · *Σε καμιά δεκαριά χρόνια*, στὰ *Φιλολογικὰ τετράδια*, τὰ μακαρίτικα — καὶ κριμας — τὸν ἀρ. 2 τοῦ Μᾶη 1925, σ. 7, καὶ ὅλο τὸ ξάστερο τὸ ἄρθρο).

Ἄ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ καταφέρει ἀπὸ ποῦ λέμε, νάλλάξη τὴν οὐσία του τὸ *ν*, τότες ἄς βουθαθῇ ποῦ εἶναι καὶ κυριολεξία (κ. *Φιλ. τετρ.*, ὁ. εῴ.).

Τὸ χάος.

Ἀναφέραμε πρὶ ἀπάνω τὴν αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ -ους ποῦ δὲν κάνει, ξαιτίας τοῦ *ν* μὲ κατοπινὸ *ς* καὶ ποῦ γίνεται -ους, τοὺς, λόγους, τιμᾶς κτλ. Ἔχουμε ὅμως καὶ τός, θεός, τᾶς, καλᾶς κτλ. χωρὶς μάκρεμα (κοίτ. *Gr. Gramm.*, Brugmann-Thumb, 1913, σ. 87, § 59, 1, 3).

Ἐννοεῖται καὶ μοναχό του πῶς, γιὰ νὰ μὴν κάνη, ὅπως λέμε, τὸ ζεβγάρωμα *νς*, εἶναι ἀνάγκη ἀπόλυτη νὰ δοκιμάστηκε πρῶτα, δηλαδὴ νὰ φάνηκε, γιὰ νὰ χαλάση κατόπι.

Καὶ τόντις γνωστὸ πῶς σὲ παλιὲς παλιὲς ἐπιγραφές τῆς Κρήτης ἀνταμώνουμε τὸ ἄρθρο *τους* καὶ κάμποσα οὐσιαστικά μὲ τὸ *ν* τῆς πληθυντικῆς αἰτιατικῆς (κοίτ. Brugmann-Thumb, ὁ. εῴ. · Kühner-Blass, *Ausf. Gramm. d. gr.*

Sprache, I, 4 (1890), σ. 167 · Fr. Bechtel, *Die gr. Dialekte*, τ. II (1923), σ. 700 καὶ ἀκ.). Τὰ πανελλήνια εἶναι ὁ *ρίγας*, ρίζα *ρίγαντ-*, ἄρα στήν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ πρῶτα *ρίγαντς*, ἔπειτα μὲ τὸ ξεήχημα τοῦ *τ* μεταξὶ δυὸ σύφωνα (θὰ μιληθῇ στὴ γραμματικὴ μας τὸ σημαντικὸ φαινόμενον *ρίγαντς* καὶ τότες *ρίγας* μὲ τὸ μάκρεμα (κοίτ. *Ρόδα καὶ Μήλα*, Δ' (1907), σ. 220 καὶ ἀκ.).

Δὲ βαστοῦνε ὅμως καιρὸ τὰ ζεβγαρώματα *νς* μήτε στὸ ἄρθρο *τόνς*, μήτε στὰ οὐσιαστικά *λόγους*, *τιμᾶνς*, μήτε στὸ *ρίγαντς* καὶ παρόμοια. Κανονίζονται καὶ δὲν ξαναφαίνονται πιά στὴ γλώσσα τὴν ἑλληνικὴν.

Μὲ τὴν καθαρέβουσα παίρνουνε ἄλλο δρόμο τὰ πράματα, τὸ δρόμο τὸν πρὶ ἐλεεινὸ, τὸν πρὶ στραβὸ τὸ δρόμο.

Μᾶς βγάζει στὴ μέση ἓνα *σύνδεσμος*, ἓνα ἐπόπτης, ἐπόπτει, δηλαδὴς ἐπόπτε, καὶ ὅτι πιά τῆς καπνίσση. Μήτε ὁ *σύνδεσμος* στέκει, μήτε ὁ ἐπόπτης, μήτε οἱ ἐπόπτει. Μὰ ἡ καθαρέβουσα μας ἡ παινεμένη ἀφτιά δὲν ἔχει, δὲν ἔχει κρίση, μάθηση δὲν ἔχει γιὰ νὰκούση καὶ γιὰ νὰ καταλάβῃ. Δὸς του λοιπὸν καὶ μᾶς ξεφουρνίζει κάθε τόσο ἄλλα *νς* καὶ ἄλλα καταληχτικά πρωτόκλητα -αι, πὲς το -ε.

Πότες θὰ σταματήσῃ τὸ κακὸ; Ποιὸς τὸ ξαίρει; Τὸ σίγουρο εἶναι ποῦ τὸ κακὸ γίνεται. Ρῶτημα δὲν ὑπάρχει πῶς οἱ τύποι τῆς καθαρέβουσας ἀδύνατο νὰ ζήσουνε. Θὰ ταχτοποιηθῶνε. Θὰ ταχτοποιηθῶνε μάλιστα, μὰ στὸ τέλος. Τὸ τέλος ὅμως ἀπὸ, πότες θὰ τὸ χαροῦμε. Φτάνει νὰ μὴν εἶναι καὶ τὸ τέλος τοῦ ἔθνους!

Τὸ χάος μπορεῖ νὰ βαττάξῃ ἐφκολα δυὸ αἰῶνες. Δυὸ αἰῶνες ὅπου ὁ Σίσυφος θὰ δουλέψῃ. Θὰ κυλᾷ τὴν πέτρα του καὶ ἡ πέτρα του θὰ κατρακυλᾷ. Δὲ σιάζονται οἱ λαθασμένοι τύποι ἂψε σθῆσε. Θέλουνε καιρὸ, θέλουνε ἀνάσα, ἐπειδὴ κάθε τόσο τὰναματᾷ τὸ σκολεῖο. Στὴ σημερινή μας γλωσσικὴ κατάστασι δυὸ εἶναι τὰ στοιχεῖα ποῦ

ἀποτελοῦνε τὴ μιλημένη, ἓνα τὸ πατροπαράδοτο, ἀκίνητο, ἐθνικὸ, λ. χ. ὁ πατέρας, οἱ πολῖτες, ὁ ἄντρας, τὸ θεὸ, τὸ γάμο, κι ὅλα τὰ παρόμοια, τὰ *κατορικά*.

Δέφτερο στοιχεῖο τὰ κανόνιστα, καθηγητὰ (κλητικὴ), συνδρομὴ, κυβερνήσεων, ἀναμνήσεως, φοιτῶν (φοιτήσας), κυκεῶν (κυκεόν), διευθύνσις κι ὅλα τὰ τοιαῦτα τοῦ ἴδιου εἴδους.

Εἶπαμε πὼς ἡ ὁμάλωσις, τὸ συμμόρφωμα στὸν κανόνα τῆς Νεοελληνικῆς, τὸ χύσιμο στὸ καλούπι τῆς ἐθνικῆς μας, μπορεῖ διακόσια χρόνια νὰ βαστάξῃ, ἂν ξακολουθήσουμε τὰ παῖσις τὰ καθαρεθουσινάκινα τὰ συστήματα. Μόλις σιάζει ἓνας τύπος καὶ τὸν ξαναχαλνᾷ.

Μὰ μήπως διακόσια χρόνια — φρίκη μου! — δὲν ἀρκοῦνε γιὰ νὰ καταστραρῇ τὸ ἔθνος τὸ ταλαιπώρο; Καταστρέφεται ἀπὸ τόρα. Καταστρέφονται τὰ παιδιὰ. Δὲ μᾶς ἀπομνησκει ὥρα οὔτε γιὰ τὰ γράμματα οὔτε γιὰ τὴν ἐπιστήμη. Θὰ σερνούμαστε πίσω ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς. Βγήκε τελεφεταῖα στὴ μέση, μοσκοβόλησε καὶ ἡ ἐπικίνδυνη Σκολὴ τῆς Μιχτῆς, ποὺ τὰ πάντα θάλασσα πιά θὰ μᾶς τὰ κάμει.

Τὸ σκαμπρέ.

Ἀπὸ ποῦ θὰ μᾶς ἔρθῃ σωτηρία; Ἡ πρόληψη βαθιὰ ριζωμένη στὰ μυαλά μας. Περνοῦνε γιὰ ἐβγένεια μιὰν ἀρχαία ποὺ τὴν ἔχουνε στρεβλωμένη. Μεσαιωνικὲς, ἀσιάτικες ἰδέες μᾶς ἀποθολώνουνε κάθε σκέψη. Θυμηθῆτε τὸν καταραμένο, τὸν ἄτιμο κατατρεγμὸ τοῦ καταραμένου, τοῦ ἄτιμου Πάγκαλου, τότες ὅπου μὲ τὸ ζόρι μᾶς στουμπώνανε τὸ στόμα, ὅπου τὸ δικαίωμα δὲν εἶχε κανένας νὰ γράψῃ γιὰ τὴ γλώσσα!

Θρούβαλα ἔγινε ὁ Πάγκαλος. Μὰ ὁ Παγκαλισμὸς, δὲν ἔπαψε, νὰ εἴστε βέβαιοι. Ζῇ καὶ βασιλεύει. Σ' ἓνα μεγάλο

Παρθεναγωγεῖο μιὰ μαθήτρα πρότεινε νὰ κάμῃ διάλεξη — στὴν καθαρέβουσα, φυσικὰ — γιὰ τὸ Σολωμὸ. Γιὰ τὸ Σολωμὸ; Ποῦ νὰ μὴ φέξῃ! Τῆς ἔκοψε τὸ βήχα ἡ διεφτύντρα. Νὰ τὴν ἀφήσῃ; Δὲ βαριέστε; Τῆς εἶπε μάλιστα — καὶ εἶναι τὸ πιὸ ἀστεῖο :

— « Γιὰ τὸ Σολωμὸ; Εἶναι σκαμπρέ (*scabreux*)!!! »

Ὡστε νὰ πιάσῃ κουβέντα κανεὶς γιὰ τὸ μεγαλύτερο τῆς Ἑλλάδας τὸν ποιητὴ, τὸν πορητὴ ποὺ τιμᾷ τὴν Ἑλλάδα στὸν κόσμον, εἶναι σκαμπρέ;

Νὰ τὰ φᾶς, διεφτύντρα μου.

Τί θέλετε νὰ γίνῃ, τί θέλετε νὰ γίνουμε, παρακαλῶ σας, μὲ τέτοια κεφάλια;

Ἐλάτε, ὅμως, ἤσυχα νὰτενίσουμε τὰ δικὰ μας. Εἶναι ἄτομα, εἶναι πρόσωπα, στὴν ἀναρχικὴ μας τὴν Ἑλλάδα, εἶναι πάθη ποὺ σοῦ κόφτουνε κάθε πρόοδο. Μεγάλια πράματα δὲν ἔχω μῆτε τὸ κουράγιο μῆτε τὸ δικαίωμα νὰ προσμένω ἀπὸ ἓναν τόπο ποὺ σέβεται, δοξάζει καὶ ὑμνολογᾷ ἓνα Χατζηδάκη. Νὰ ἓνας ἄθρωπος μὲ μάθηση ποὺ σπούδασε στὴ Γερμανία, σταλμένος ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ τὴν κυβέρνησις, ἓνας ἄθρωπος ποὺ στάθηκε πολλές φορές ἄξιος γλωσσολόγος, μὰ ποὺ πάντα τοῦ ἀπόμεινε ἄθρωπος δίχως ἀλήθεια, δίχως συνείδησις, δίχως ἐπιστημονικὴ καὶ κάποιες δίχως ἠθικὴ τιμὴ. Πῶς νὰ τὸ πῇ κανεὶς ἀλλιῶς, ἀφοῦ ἔβριτε, προκλήρυξε ψέφη καὶ κλέφτη, πῆγε κιόλας νὰ συκοφαντήσῃ ἓναν τίμιον ἐργάτη, ἓναν καθηγητὴ τοῦ Παρισίου, γιὰτὶ ὁ καθηγητὴς ἀφτὸς λεγότανε Ψυχάρης.

Ἀς ἀφήσουμε ὅμως τὸν Ψυχάρη. Σ' ἓνα τοῦ βιβλίου, γερμανικὰ γραμμένο, γραμμένο τοιοῦτο γιὰ ἐβρωπαῖικο δημόσιο, κάνει κάτι σύντομα ἱστορικὰ γιὰ τὴ σημερινὴ μας φιλολογία, τὴ νεοελληνικὴ καὶ τολμᾷ νὰναφέρῃ ἓνα Σολωμὸ, μὲ τὸ σκοπὸ καὶ μόνο νὰ τὸν κατηγορήσῃ γιὰ μερικὰ λάθη ποὺ σημασία δὲν ἔχουνε (κοίτ. *Einleitung*

in die neugriechische Grammatik, Leipzig, 1892, σ. 254).

Δηλαδή, ὁ ἄνθρωπος ἄφτος, ἀκόμη καὶ σὰ μιᾷ σὲ ξένους, ἀντὶς νὰ καρκηθῇ γιὰ πατριῶτες τοῦ διάσημου καὶ δοξασμένους, τσαλαπατᾷ πατριῶτες καὶ πατρίδα, φτάνει νὰ βγάλῃ τᾶχτι του. Τὸ ἄχτι τοῦ γιὰ νὰ βγάλῃ ἀργοπόρησε τὸ ζήτημα ὅσο μπόρεσε, καὶ διαβάζοντας τὰ λόγια μου ἄφτᾶ, θαναγαλλιᾶσθ, ἐπειδὴς ἄλλο δὲ γύρεβι παρὰ νὰ χαλάτῃ τὴν ἀλήθεια.

Νὰ ξαίρῃ ὅμως σίγουρα καὶ ἀρχισίγουρα πὼς κ' οἱ ἄμεισοι ἀπογόνοι μας γλήγορα καὶ ἄφτοι θὰ βγάλουνε τὸ ἄχτι τους. Φρόντιστε ὁ ἴδιος γιὰ νάρῃσθ ὄνομα κακὸ καὶ κάκιστο, ἐνὸς ἐπιστήμονα ποὺ εἶναι ἀσυνειδήτος. Μὲ τὸ βιβλίον μου ἄφτὸ δὲ θὰ τὰ βγάλῃ πέρα · θὰ πνιγῇ ἐδῶ. Μὰ ὁ Χατζηδάκης κ' ἡ Διεφύντρα τοῦ σκαμπρέ, ποὺ λέγαμε πρὶ ἀπάνω μὲ τὸ σκαμπρέ της, μπορεῖ νὰ μὴ εἶναι ὁ δεινότερος ὁ κίντυνος γιὰ μᾶς.

Ἡ ἀρρώστια μας ἡ καθαφτὸ, ἡ σιχαμάρα μας, ἡ γκαῖ γρένα μας, τὸ ἔμπυο τᾶκάθαρο ποὺ μᾶς τρώει, τὸ φαρμάκι ποὺ μᾶς σάπιζε τὸ αἷμα, ἡ λέπρα ποὺ ἀδύνατο νὰ τὴν ξετινάξουμε ἀπὸ τὴν ψυχὴ μας, ἀπὸ τὸ μυαλὸ μᾶς εἶναι ὁ φόβος, ὁ φόβος ὁ ἀχρεῖος, ὁ καταστρεφτικός.

Ἀπίστευτο πρᾶμα καὶ ὥστόσο εἶναι. Μάλιστα! Ἡ Ἀλήθεια φοβᾶται τὴν Ψεφτιά. Ἡ Μάθησθ φοβᾶται τὴν Ἀμάθεια. Ἡ Ἐπιστήμη φοβᾶται τὴν Πρόληψθ. Ὁ φωτισμένος ὁ Πατριωτισμὸς φοβᾶται τὸν ἀφώτιστο. Τὴν Καθαρέβουσα τὴ φοβᾶται ἡ Ἐθνικὴ.

Ἀφτὰ ὅμως στὸ βιβλίον μας ἐδῶ ἀλλάζουνε. Μήπως ἔχῃ ἀνάγκη νὰ τὸ δηλώσω; Γιὰ τᾶτομα δὲ μοῦ μέλει. Ἐγὼ ἄκρους φίλους καὶ καθαρεβουσιάνους καὶ μιχτούς. Πᾶς εἶναι τίμιος ἄνθρωπος, μήτε ρώτημα. Ὁ λόγος γιὰ τὴν καθαρέβουσα ποὺ τοὺς γέλασε. Θὰ τοὺς ξεγελάσουμε τώρα.

Ἡ καθαρέβουσα ἔχει νὰ δικαιολογηθῇ. Τὴν καθαρέβουσα θὰ καθίσουμε στὸ σκαμνί. Γιὰ νὰ μᾶς φοβᾶται, ὅπως ἡ νυχτερίδα φοβᾶται τὸ φῶς.

Ὁ καθένας πρέπει νάρθῃ νὰ μᾶς δώσῃ χέρι, ὁ καθένας ταιριαχτὰ μὲ τὰ μέσα του. Ἐρχουμαι καὶ γὼ μὲ τὰ μικρὰ τὰ δικά μου. Πρέπει νὰ σώσουμε τὸ Ἔθνος. Γιὰ νὰ συντελέσω κάπως καὶ γὼ στὸ ἔργο τὸ ἅγιο, ἔγραψα τὴ Γραμματικουῖλα μου τούτηδᾶ.

Δὲν ἔχουμε σήμερα νὰ σκοτιζόμεσθε, νὰ διστάζουμε γιὰ τὸν ἕναν τύπο ἢ γιὰ τὸν ἄλλον, μήπως καὶ χαλάσουμε τὸ χατίρι τῆς καθαρέβουσας. Ὅσα φρονοῦμε εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἀλήθεια; Εἶναι καὶ παραεῖναι. Τότες ὀμπρός, ἄφοβα καὶ μὲ τὴ φλόγα τοῦ πατριωτισμοῦ ἄσθεστα μέσα στὰ σπλάχνα μας ἀναμμένη.

Σὲ μιὰ καὶ μόνη ἀρχὴ πρέπει νᾶχουμε τὰ μάτια μας καρφωμένα, καὶ τὰ δυὸ — ἢ καὶ τὰ τέσσερα, γιὰτὶ ἀξίζει τέσσερα νὰ τὰ κάμουμε.

Λοιπὸν ὁ σκοπὸς μας εἶναι · ἡ ἐνότητα, ὅσο γίνεται πρὶο τέλει, τῆς γραμματικῆς.

Ἀφτὸ δὲ σημαίνει πὼς μιλώντας ἔτσι ὅλα τὰ θυσιάζω σὲ μιὰν ἀπόλυτη καὶ βάρβαρη λογικὴ. Ψέματα τὸ εἶπανε. Τὰ ἔργα μου μαρτυροῦνε τὸ ἐναντίον ἀφού καί, στὸ Ταξίδι μου ἀκόμη, παραδέχτηκα τρεῖς τύπους διαφορετικούς τῆς ἴδιας ρίζας ὅζω, ἔξορη καὶ ξορχικό. Ἡ κοινὴ γλῶσσα τέτοια εἶναι. Καὶ κοινὴ γλῶσσα δὲ θὰ πῇ, παρὰ γιὰ τοὺς ἀποτυφλωμένους, πὼς ἡ γραμματικὴ δὲ θέλει ἐνότητα.

Ἡ ἐνότητα, καὶ γιὰτὶ; Γιατί; πρέπει τὸ ΠΑΙΔΙ νὰ μπορέσθ νὰ μάθῃ ἔφκολα τὴ γραμματικὴ του.

Τὸ παιδὶ καὶ πάντα τὸ παιδὶ, νὰ τὸ χρεὸς μας τὸ ἱερὸ. Τὸ παιδὶ πρέπει νᾶχουμε στὸ νού μας. Γιὰ τὸ παιδὶ δουλεύουμε. Ἄ δὲ συλλογιστοῦμε τὸ παιδὶ, τότες ὁ κόπος

μας μάταιος κι ανωφέλετος. Καλήτερα θά κάμουμε νά βάλουμε στὸ ράφι πέννα καὶ καλαμάρι.

Τὸ παιδί, μὰ εἶναι κ' οἱ ἄλλοι, νέοι, μεστόκοποι καὶ γέροι, μ' ἓνα λόγο τὸ "Ἔθνος. Τοῦ χρωστοῦμε γραμματικὴ πού νά μὴ δυσκολέβεται μὲ τοὺς κανόνες της.

Ἀδιάφορα θά μᾶς εἶναι τὰποδέλοιπα, φτάνει ὁ κανόνας μας νά βγῇ παστρικός καὶ ξάστερος.

Τὸ κακὸ εἶναι σήμερα τόσο μεγάλο, τὸ χάος τόσο δεινὸ, πού, ἀκόμη κι ἂν εἶτανε οἱ κανόνες μιᾶς βάρβαρης καὶ ἀπόλυτης λογικῆς ὅπως τὸ λένε, θάπρεπε νά τὴ θέλαμε πιὸ βάρβαρη καὶ πιὸ ἀπόλυτη ἀκόμη, γιὰ νά σωθοῦμε. Μὰ ἔτσι δὲν εἶναι τὰ πράματα ὅπως τὰ βλέπουνε ἢ ὅπως πεισματοῦνουνε νά τὰ διοῦνε ὅσοι δὲν τὰ ξετάσανε. Χρειάζεται μονάχα λίγη ξετάση καὶ λίγη σκέψη. Ἐνα δυὸ παραδείγματα φτάνουνε.

Στὴν Πόλη μιά μέρα περνώντας στὸ δρόμο ἄκουσα μιὰ γριούλα στὴ ζήτη τῆς ὀμιλίας νά διαφεντέβῃ « τὰ *συνφέρα* μας ».

Ἐμεινα ξερός. Τί αἴτημα φίνο καὶ τόντις ἐπιστημονικὸ τῆς γραμματικῆς φανέρωνε ἡ γριούλα, ἐπειδὴ σταβῆτε νά τὰ φιλολογήσουμε τὰ *συνφέρα* της.

Μάθανε τῆς γριᾶς *συνφέρον* οἱ προκομμένοι μας οἱ καλαμαράδες.

Ἡ γριὰ πετᾷ στὸ γιालὸ τὸ τελικὸ τὸ *ν*, *συνφέρο* · πετᾷ καὶ τὸ *μ* πού μὲ κατοπινὸ *φ*, δηλαδὴ μὲ κατοπινὸ ξακουθητικὸ, εἶναι ἄτοπο κυριολεκτικὰ, μιά καὶ δὲν εἶναι στὸν τόπο του. Βαθειὰ γλωσσολογία καὶ πού δὲν τὴ διδάχτηκε ἀπὸ κανένα!

Βγῆκε λοιπὸν τὸ οὐδέτερο *συνφέρο* · *συνφέρα* ὁ πληθυντικός, ὅπως τὸ *δῶρο δῶρα*. Πάντα λοιπὸν ἀρχαῖα.

Μιά καὶ τὸ ξαίρουμε, τέλειωσε, δὲν ἔχει πιά οὔτε *συνφέροντος* οὔτε *συνφέροντα*. Ἐχει *συνφέρο* καὶ *συνφέρα*.

Καὶ μ' ἀφτὸ θά κανονίσουμε κάτι ἄλλα τριτόκλιτα οὐδέτερα, ὅπως θά τὸ διοῦμε στὴ γραμματικὴ μας.

Δέφτερο παραδείγμα.

Διατυπώνουμε ἄξαφνα τὸν κανόνα πὼς τὸ *πτ* τὸ ἀρχαῖο στὴ Νεοελληνικῇ γίνεται *φτ*, κ' ἔτσι, βλέπετε, μ' ἓναν κόπο μαθαίνουμε στὸν ἀναγνώστη καὶ τὴν ἀρχαῖα.

Τὸ *πτ* γίνεται *φτ* στοὺς τύπους *κλέφτης*, *κρύφτω*, *κρυφτός*, *φτωχός*, *φταίω*, ἔπειτα στὰ *κλέφτω*, *κόφτω*, *ρίφτω*, *ράφτω* — ἂν ὑποθέσουμε πὼς τοὺς τύπους ἀφτοὺς θά παραδεχτοῦμε στὴ Γραμματικὴ μας καὶ τὰ βιβλία μας, ἀντὶς τοὺς τύπους *κλέβω*, *κόβω*, *ράβω*, *ρίχνω* (θὰ τὸ διοῦμε στὸ *ῤῥημα* καὶ θά προτιμήσουμε τοὺς πρώτους).

Ῥαῖα! Τὸ *πτῶμα* ὥστόσο τί θά τὸ κάμουμε;

Θὰ τὸ κάμουμε *φτῶμα*, ὅπως λέγεται στὴν Κύπρο (χοίτ. Ἀπολογία, 72, 2) καὶ μᾶς φτάνει πού τὸ σωστὸ λέγεται ἄς εἶναι καὶ σ' ἓναν τόπο μονάχα τῆς Ἑλλάδας. Μὰ λέγεται κι ἄλλου. Κατόπι ἄκουσα τόντις τὸ *φτῶμα* ὁ ἴδιος στὴν Κεφαλονιά.

Κ' ἓνα πρᾶμα μνησκει σίγουρο πὼς τὸ *πτ* ὅσο πιὸ συχνὰ θά λεχτῇ, τόσο πιὸ πολλὸ τῶχει μέσα του νά γίνη *φτ*.

Ἀμὲ, ἡ *πτῶση* (*πτῶσις*); τί θά τὴν κάμουμε;

Ἀπίθανο, ἀδύνατο μάλιστα, νά μὴν τὸ λένε *φτῶση* τὰ παιδιὰ. Μοῦ τὸ βεβαιώσανε πὼς τὸ λένε. Κι ἂ δὲν τὸ λένε, θὰ τὸ ποῦνε, γιὰτὶ ὁ νόμος δὲν ἔπαψε νά ἐνεργᾷ.

Κι ἀφτὸ μᾶς βάζει στὸν ἴσιο δρόμο.

Τώρα ξαίρουμε τί κουβέντες θά πιάσουμε καὶ μὲ τὴν ἀνάπτυξη καὶ μὲ τὸν ἐπὶπτη καὶ μὲ τὴν ὀπτική κι ὅσα τέτοια ἔχουμε.

Ἡ καθαρέδουσα μᾶς σερβίρει τοὺς τύπους ἀφτοὺς ἀκανόνιστους. Ἐχουμε τὸ δικαίωμα ἐμεῖς καὶ μάλιστα τὸ χρέος νά τοὺς κανονίσουμε. Γιὰ τὴν ὥρα, μήτε μὲ π μήτε

μέ *φ* τούς ξαίρει τὸ ἔθνος. Δὲ θὰ σκουντάψῃ κανέναν, ἅμα τοῦ τὰ μάθουμε ἀπαρχὸς ἀνάπτυξη, ἐπόφτης καὶ ὀφτικῇ.

Γιὰ νὰ τὸ καταφέρουμε ὁμῶς χρειάζεται πιστή, δηλαδὴ νὰ συλλογιστοῦμε τὸ ἔθνος, ὅχι τὶς κοινωνικὲς μειότητες, τὶς αἰθουσές.

« Μὰ δὲν ἀφίνεις, ἀδερφέ, τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὰποδέλοιπα; Θὰ γίνουνε ἀφτὰ καὶ μοναχὰ τους! »

« Ἄ γίνουνε μοναχὰ τους, ὥς γίνουνε λοιπὸν κι ἀπὸ τώρα. Το *φτ* βλάψιμο δὲν εἶναι. Εἶναι ὄφελος.

Πὸ σωστὸ νὰ φήσουμε κάτι ἄλλα νὰ βολεφτοῦνε μὲ τὴ συνήθεια τὴν καθεμερινή, ὅπως τοὺς στρέξῃ, κάτι κύρια ὀνόματα τῆς ἀρχαίας, *Νεοπτόλεμος* ἄξαφνα καὶ *Πτολεμαῖος*.

Στὴ Γραμματικὴ μας ἀρχίζουμε συζήτηση γιὰ ὅσα φαίνονται σκοῦρα. Ἐκεῖ θὰ διαλάβουμε καὶ γιὰ τὸ ἀπ' τὸν (ἀντὶς ἀφ' τὸν), ἐκεῖ θὰ δείξουμε πὼς τὸ πὺ συμφερτικὸ γιὰ μᾶς εἶναι τὸ ἀπὸ τὸν, ἀπὸ τοὺς καὶ πάει λέοντας. Τὸ ἀφ' τὸν εἶναι ἀβίωτο, εἶναι καὶ στραβὸ.

Μὲ συμβουλέβανε πολλοὶ φίλοι, πολλοὶ νέοι, πολλοὶ ὁπαδοί μας νὰ κάμω τὴ γραμματικὴ μου εἶδος κατάλογο, ἀραδιάζοντας τοὺς τύπους πὺ θαρρῶ πὼς πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε, χωρὶς ἄλλα λόγια, ἐρμηνεῖς ἢ σχόλια. Δὲν τὸ θέλησα · προτίμησα νὰ δώσω ἀπόδειξη γιὰ τὸ καθεστὶς ἀνοίγοντας ὀμιλίᾳ ἐκεῖ ὅπου χρειάζεται. Δὲ θέλησα νὰ βγῶ στὴ μέση προσωπικᾶ, νὰ ὀρίσω κανόνες, δίχως νὰ τοὺς δικιολογήσω. Δὲν εἶναι ἀτομικὰ, εἶναι γενικὰ καὶ ζητήματα καὶ ἀπρόσωπα τὰ δικὰ μας.

Ὁ τόμος ἀφτὸς πὺ βγαίνει σήμερα εἶναι ὁ τρίτος τοῦ σύνολου, μὰ τὸ δέφτερο μέρος μονάχα τῆς Μεγάλῃς μου *Ρωμαϊκῆς Γραμματικῆς*, ἐπειδὴ δυὸ μέρη ἔχει, καθὼς τὸ δηλώσαμε ἀπαρχὸς, τὸ *Βιβλίο τοῦ Δασκάλου* καὶ τοῦτο δὲ πὺ εἶναι τὸ *Βιβλίο τοῦ Μαθητῆ*.

Τὸ βιβλίο τοῦ Δασκάλου καθάρια ἐπιστημονικὸ, μὲ ἀριά καὶ πὺ ὥστόσο καμιά σημειωσούλα γιὰ τὴν πραχτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ τάδε ἢ τάδε τύπου. Ἐκεῖ ξετάζουμε προπάντα τί θὰ πῇ γλῶσσα, τί θὰ πῇ φτόγγος καὶ ἤχος, ποῖα τὰ φυσιολογικά τους. Ἐκεῖ μελετοῦμε κάτι ὅρους πὺ εἶναι φρίκη *φωνήεντο*, *σύφωνο*, *δίφθογγο* κτλ., πολεμώντας νὰ βάλουμε στὴ θέση τους ὅρους πὺ κατάλληλους. Παραπέμπω στὸ *Βιβλίο τοῦ Δασκάλου* κάθε φορὰ ὅπου εἶναι ἀνάγκη. Τὰ συντομέματα (B. Δ. = *Βιβλίο τοῦ Δασκάλου*, καὶ λοιπὰ) θὰ τὰ βρῇ καθένας παρακάτω, στὸ τέλος τοῦ Προλόγου μας.

Παρτὸν ἢ ἀγάπη.

Γιατὶ ὁ Πρόλογός μας τέλειωσε, Εἰρήνη! Ἐννοια σου καὶ σὲ βλέπω πὺ γελᾶς ἢ καλῆτερα πὺ χαμογελᾶς. ἀπὸ τὸ φόβο σου μήπως καὶ μ' ἓνα γέλιο μὲ πειράξῃς.

Σὰ νὰ μοῦ λὲς δηλαδὴ πὼς σοῦ ἔταξα στὴν ἀρχὴ Ἀγάπη καὶ γλῶσσα, ἐνὼ μονάχα γλῶσσα σοῦ χάρισα · ἔπειτα ξεχάστηκα, ξέχασα καὶ τὴν ἀγάπη.

Πῶς; Για τὴν ἀγάπη σοῦ μίλησα καὶ κεῖ ἀκόμη ὅπου γλωσσολογοῦσα. Τὸ *ν* πὺ κατοπινὸ εἰ δὲν παραδέχεται, τί ἄλλο εἶναι παρὰ μῖσος; Καὶ τὸ *ν* πὺ ζητᾶ ξαφνικὴ γλῶσσος πλάι του, μήπως δὲν εἶναι ἀπὸ ἀγάπη; Ὅσα βρίσκουμε στὴ ζωὴ, τὰ βρίσκουμε ἀπαράλλαχτα καὶ στῆς γλῶσσας τὰ ἱστορικὰ.

Δὲν τὸ πιστέβεις; Ἀμὲ, ὁ ἀπόλυτος κανόνας πὺ γυρέβουμε στὴ Γραμματικὴ μας, μήπως ἀγάπη δὲν εἶναι, μήπως δὲν ξεχειλίζει ἀγάπη, ἀφοῦ τὴ γλῶσσα τὴν κανονίζουμε ἀπὸ περίσσια κι ἄπειρη ἀγάπη γιὰ τὸ παιδί, γιὰ τὸ ἔθνος;

Μὰ καὶ γώ, Εἰρήνη μου, ὁ ἴδιος, ποῖό τὸ σκαρί μου; Ἡ οὐσία μου ποιά; Ποιὸ νόμο ἀκούω, ἃ δὲν εἶναι ὁ νόμος;

ξαρτησία · γιὰ τοῦτο θέλουν ἀμέσως καὶ γλώσσα ἐθνικὴ τῇ δικῇ τους.

Σωπαίνω γὰρ τῇ Γαλλίᾳ ὅπου ἀνταμώνει ὅποιος θέλει ὄχι μονάχα ντοπιολαλιές, παρὰ γλώσσες ἀλάκερες ξένες τῇ μιᾷ πρὸς τὴν ἄλλην — τὰ μπρετόνικα, λ. χ., καὶ τὰ προβεντζάλικα — καὶ ὅπου ὥστόσο μιὰ γλώσσα βασιλεύει, μιὰ γαλλικὴ σὲ ὅλους κοινῇ.

Ἄς κοιτάξουμε τώρα τὸ Βέλγιο — τὸ ἅγιον τὸ Βέλγιο, τὸ ἡρώϊκον. ἔχει δυὸ γλώσσες, τὰ γαλλικὰ καὶ τὰ φλαμαντέζικα. Μιὰ τέτοια διγλωσσία τοῦ τρώει τὰ σπλάχνα, ἐπειδὴ Βέλγοι καὶ Φλαμαντέζοι δὲν τὸ κάνουν ἀπόφαση νὰ θυσιάσουν τῇ γλώσσᾳ τους ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου, μὲ τὴ θέληση νὰ μορφώσουν καὶ νὰ χαροῦν μιὰ γλώσσα ἐθνικὴ. Γιὰ τοῦτο δυσκολέζεται τόσες φορές τὸ Βέλγιο νὰ δείξῃ δράτῃ ἐθνικὴ μιὰ καὶ μόνη. Κι ἀπὸ τῆς εἶναι δυστύχημα, τῆς χώρας τῆς γενναίας.

Ἡ τρίγλωσση Ἑλβετία, μὲ τὰ γαλλικὰ, τὰ γερμανικὰ καὶ τὰ ἰταλικὰ της, ἔχει ἓνα σύνταγμα, λοιπὸν ἓνα σύνταγμα ἐθνικόν. Εἶναι ὅμως ἡ δρᾶσις της ἐθνικῇ; Ἐδῶ φρόνιμο εἶναι νὰ φιλολογήσουμε τὰ πράματα. Ἡ Ἑλβετία, φτάνει ξένος νὰ τὴ φοβερίσῃ καὶ ἀμέσως σηκώνεται στὸ ποδάρι, νὰ τοῦ ἀντισταθῇ. Ξαίρει λοιπὸν ἄμυνα ἡ Ἑλβετία · ξαίρει ἄραγες ἐπίθεσις; Δὲν τὸ εἶδαμε ὡς τώρα. Εἰρηνικὸ Κράτος, θὰ μοῦ ποῦνε. Ὅσο θέλετε. Γιατί ὅμως εἰρηνικόν; Εἰρηνικὸ ἀπὸ γεννησιμιό της, ἀπὸ κατάρτισμό της ἔθνος οὐδέτερον — πού δὲ θὰ πῇ καθαφτὸ ἔθνος. Καὶ ὅμως τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς οἱ Ἑλβετοὶ καταντοῦνε νὰ μιλοῦνε τρεῖς γλώσσες ὁ καθένας τους. Ὁ καθὼς μάλιστα πὼς τὰ γαλλικὰ εἶναι ὑποχρεωτικὰ στοὺς Γερμανο- καὶ Ἰταλο-Ἑλβετοὺς. Ἀκόμη καὶ ἂν ὑποθέσουμε πὼς ὑποχρεωτικὴς σὲ ὅλους εἶναι καὶ οἱ τρεῖς γλώσσες, δὲν ἔχει νὰ κάμῃ, ἀφοῦ μιὰ κοινὴ ἔλθε-

τικὴ δὲν ὑπάρχει. Πάντα λοιπὸν οὐδέτερον καὶ τὸ ἔθνος. Ἀνάγκη ἀπὸ περιστάσεις κουθέντες δὲν ἔχουμε γιὰ τὴν Ἀουστρία καὶ τὴν Τουρκιὰ. Καὶ τῷ δυωνῶ τους γνώρισμα ἢ πολίγλωσσία κ' ἢ ἀεθνία. Συγκρατηθήκανε μὲ τὴ δύναμη μονάχα. Ὅτι πού τσακίστηκε ἡ δύναμή τους, διαλύθηκε τὸ ἔθνος στὰ διάφορα καὶ ἀντίθετα στοιχεῖα του. Ὁ Τοῦρκος ἄρχισε μάλιστα νὰ κλονίζεται, ἅμα πάτησε τὸ χῶμα τῆς Ἑβρώπης. Ὁ φόνος τοῦ Νοταρᾶ, στὰ 1453, σήμανε τὸν ξεπεσμό του, ἀφοῦ τὸν ἔβιασε νὰ κυβερνᾷ δίχως τοὺς Χριστιανοὺς, νὰ μὴ θέλῃ ἐνότητα ἐθνικὴ. Ἑθνικὴ γλώσσα δὲ γνωρίσανε μήτε ἡ Ἀουστρία μήτε ἡ Τουρκία.

Ὡς ἐδῶ καλὰ τὰ πήγαμε καὶ τὰ ἐπιχειρήματά μας σὰ νὰ στέκουν. Τώρα ὅμως φοβοῦμαι μήπως καὶ τὰ βροῦμε σκούρα τὰ ἱστορικὰ μας.

Τὸ Βυζάντιον εἶτανε τάχα ἢ δὲν εἶτανε ποτὲς ἔθνος;

Ἄν εἶτανε, ἡ θεωρία μας τί γίνεται. Γιατὶ κοιτάγτε.

Ὅχι μονάχα τὸ Βυζάντιον δὲ φαίνεται νὰ κάμε γλώσσα ἐθνικὴ, παρὰ μήτε γλώσσα καμιὰ δὲν εἶχε ἂν τὰ καλοξετάσουμε τὰ πράματα. Ὅπως καὶ ἂν τὸ πάρουμε, τὸ Βυζάντιον δὲν εἶχε γλώσσα πού νὰ μπορούσε ὁ καθένας, καθὼς τῷ χουμε ὀρισμένο, νὰ μάθῃ νὰ τὴ μιλᾷ, νὰ τὴ διαβάξῃ καὶ νὰ τὴ γράφῃ, ἀφοῦ ἀπ' ὅσα ξαίρουμε, ἡ γλώσσα του θὰ εἶτανε ἡ καθαρῆβουσα. Ὡστόσο μήτε μιὰ καθαρῆβουσα δὲν εἶχε, εἶχε πολλὰς, γιατί βέβαια πὼς ἡ καθαρῆβουσα τοῦ Ψελλοῦ καὶ τῆς Ἀννας Κομνηνῆς, τοῦ Προκόπιου καὶ τοῦ Μαλαλᾶ ἔδειχνε σημαντικὰς διαφορὰς. Ὅσο κατὰ λαβὰ, δὲν ἔχουμε καὶ καμιὰ εἰδηση θετικὴ γιὰ τὰ σχολεῖα, γιὰ τὴ μάθησι καὶ γιὰ τὴν ἐκπαίδεψιν πού χάριζε τὸ Κράτος στὰ βυζαντινὸν παιδία (δὲ βλέπω κανέναν παράγραφον μὲ τὸν τίτλον *Schulwesen* στὰ πλούσια βιβλιογραφικὰ τοῦ H. Gelzer, κοίτ. πρὸ κάτω λιγάκι).

Ὅστε πολλὶ φωτισμένοι δὲν εἴμαστε καὶ φάδι δὲ βρισ-
κουμε στὴ νύχτα, ποὺ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ.

Μπορεῖ κανεὶς, ἂν πολεμήσῃ νὰ μᾶς καταπίεσῃ πὼς
ἔθνος τὸ Βυζάντιο δὲν εἴτανε, νὰ προφασιστῇ — καὶ τὸ
ἐπιχείρημα δὲ θὰ εἴτανε ἀδιάφορο — πὼς ὅλα τὰ ἔθνη
τοῦ κόσμου ἀπὸ Ἀνατολὴ καὶ Δύση πλημμυρίσανε τὸ
Βυζάντιο, πὼς ξένοι, παντάπασι ξένοι ἀνεβήκανε στὸ θρόνο
τὸ βασιλικό, τὸν βασιτάξανε κάποτες αἰῶνες καὶ πὼς κον-
τέβανε νὰ κυριέψουνε τὸ στρατὸ (κοίτ. H. Gelzer, *Abriss
der byz. Kaisergeschichte*, στὴν *Gesch. der byz. Lit-
ter.* τοῦ Krumbacher, 1897, σσ. 997, 1038 · ρίξε μιὰ
ματιὰ καὶ στὴν *ἐθνογραφία*, σ. 1102, μὰ δὲν ἔχει με-
γάλη σκέψη μὲ τὸ θέμα ποὺ μελετοῦμε).

Ἀφτὰ εἶναι σωστὰ · σωστὸ ἀκόμη πὼς δυὸ φορές πά-
ρθηκε τὸ Βυζάντιο καὶ πὼς τὸ ἔθνος ἔχανε τὴ δύναμή του
μέρα τὴ μέρα. Ἡ δικαιοσύνη ὅμως μᾶς ἀναγκάζει νὰ παρα-
χωρήσουμε πὼς μὲ ὅλους τοὺς ἀλλόφυλους κι ἀλλόγλωσ-
σους στὸ θρόνο, στὸ στρατὸ καὶ στὴν πολιτεία, τὸ Κράτος
δὲν ἄλλαξε ἰδέα, σκοπὸ καὶ δράση, παρὰ γύρεβε πάντα,
στὸ ἐσωτερικὸ νὰ κυβερνήσῃ μὲ τὴν πατροπαράδοτη си-
δερένια δύναμή του, στὸ ἐξωτερικὸ νὰ διώξῃ τοὺς βαρβάρους.
Κάποια ἐθνικὴ ἐνότητα μᾶς φανερώνουνε ἀφτὰ, ποὺ
βάσταξε κιόλας ἑντεκα αἰῶνες.

Ὁ ἐπιστήμονας εἶναι ἄθρωπος μὲ νοῦ τίμιο. Ἐρεβνᾶ.
Ἐκεῖ ὅπου δὲν ξαίρει, δὲν ξαίρει. Καὶ προσμένει. Κάτι
θὰ τρέχῃ ἐδῶ ποὺ δὲν τὸ καταλαβαίνουμε ἀκόμη. Ἐνα
εἶναι σίγουρο, πὼς ἔθνος δίχως ἐθνικὴ γλῶσσα δὲν εἶναι
δυνατὸ νὰ ὑπάρξῃ, πὼς ἡ γλῶσσα πρέπει νὰ εἶναι τόντικ
ἐθνικὴ, νὰ μπορῇ δηλαδὴς ὁ καθένας νὰ μάθῃ νὰ τὴ
μιλᾷ, νὰ τὴ διαβάζῃ καὶ νὰ τὴ γράφῃ.

Θὰ τὸ διοῦμε καὶ παρακάτω.

Τὸ θάμα τὸ ἐλληνικὸ.

Ἡ Ἑλλάδα, καθὼς εἴπαμε, μᾶς παρουσιάζει φαινόμενα
στὸν ξετυλιγμὸ της ποὺ εἶναι ἀντίθετα τὸ ἓνα μὲ τᾶλλο,
ποὺ μοιάζει σὰ νὰ μὴ συδιβάζονται ἀνάμεσά τους.

Ἀπ' ἀφτὰ ἓνα εἶναι ἡ γλωσσικὴ κατάστασις τοῦ Βυ-
ζάντιου, ποῦ τὴν εἴπαμε πιὸ ἀπάνω. Τὸ δέφετερο ἀφορᾷ
τὴν ἀρχαία τὴν Ἑλλάδα.

Ἐθνος δὲν μπόρεσε ποτές της νὰ γίνῃ · γλῶσσα δὲν
μπόρεσε νὰ κάμῃ κι ὥστόσο, γιὰ νὰρκεστοῦμε στὴν Ἀτ-
τικὴ, γιὰ νὰφήσουμε ὅλα τᾶλλα, ἡ Ἀθήνα μοιάζει σὰν
περβόλι ἀριστουργήματα γεμάτο.

Ναί! Τέτοιο στάθηκε τὸ θάμα τὸ ἐλληνικὸ. Γιὰ ποιούς
γράφανε οἱ Ἀθηναῖοι, Πλάτωνες καὶ Σοφοκλῆδες;

Γιὰ τὴν Ἑβρώπη; Δὲν ὑπαρχε τότες Ἑβρώπη καμιὰ.

Γιὰ τὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀφρικὴ; Δὲν τοὺς καταλαβαί-
νανε. Γλῶσσα ξένη · ξένη μανταλιτὲ.

Γιὰ τοὺς Ἑλληνες; Δὲ συναγρικιόντανε ἀναμεταξί
τους.

Καὶ μὲ τέτοιους ἀπίστεφτους ὅρους φωτίσανε τὸν κόσμο,
δημιουργήσανε δηλαδὴ μιὰ φιλολογία ποὺ φανερώθηκε
συνάμα αἰῶνια καὶ οἰκουμενικὴ.

Τί θέλετε καὶ τί μπορῶ, παιδιὰ μου, νὰ σᾶς πῶ; Τί νὰ
σοῦ πῶ, Εἰρήνη; Ἄν ἡ σημερινὴ Ἑλλάδα, ποὺ τὴν ἀγα-
πᾶς σὰ νὰ εἴτανε πατρίδα σου, εἶναι ἄξια νὰ μᾶς βγάλῃ
Πλάτωνες καὶ Σοφοκλῆδες, τότες ἔ; τῆς ἀφίνουμε τὴν
ἀναρχία της. Μὰ τότες μονάχα.

Μηχανικὸ καὶ ψυχικὸ τὸ ζήτημα.

Εἶναι ἀφάνταστο νὰ βγοῦνε σήμερις ἀριστουργήματα
ποῦθενά δίχως γλῶσσα ἐθνικὴ. Ἀπόδειξη ποὺ τὰ δημο-

τικά μας τραγούδια καὶ παραμύθια κοινὴ γλῶσσα ξαίρουνε καὶ τὰ καθαφτὸ ἰδιωτικὰ ἢ ντόπια εἶναι σπάνια.

Λοιπὸν ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα νίκησε. Καὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ νικήσῃ ἄλλη γλῶσσα παρὰ ἡ ἐθνικὴ.

Ἀφ' τοῦ πού λέμε δὲν εἶναι ἀπλὸς λόγος προερχόμενος ἀπὸ ἀκλόνηστη πίστη, ἀκόμη λιγώτερο ρητορικὴ καὶ φα-φλαταρία. Εἶναι *Μαθηματικὴ*.

Ἐπειδὴ ποιοὶ τὸ γλωσσικὸ τὸ ζήτημα στὴν οὐσία του;

Τὸ ζήτημα εἶναι *μηχανικὸ καὶ ψυχολογικὸ*.

Κι ἐφκοῖα θὰ τάποδεῖξουμε.

Τὸ νὰ μὴ διαβάξῃ κανεὶς μιὰ γλῶσσα ὅπως εἶναι σωστὸ νὰ τὴ διαβάσῃ, τὸ νὰ προφέρῃ σκέττο φωνήεντο ἐκεῖ ὅπου γράφει τὸ κείμενο δίφτογγο, τὸ νὰ μὴ δίνῃ τὴ χρειαζόμενην προτογῇ στὸ διάβασμα καὶ στὴν τυπικὴ ἀνάλυση, δὲν εἶναι πρᾶμα πού νὰ μὴ φέρῃ κάποιες συνέπειες, ἀξεφέβγατες.

Ἡ δίφτογγο τῆς ἀρχαίας αἰ' ἔγινε ἀπλὸ φωνήεντο ε στὴν ἀρχὴ καὶ στὴ μέση τῆς λέξεως, αἶμα, καιρὸν.

Νομίσανε τοιοιπὸν οἱ σοφολογιώτατοι πῶς καὶ στὸ τέλος τὸ αἰ' θὰ προφερθῇ ε (καὶ = νε · τὸ καὶ δὲν εἶναι ποτέ τοι τελικὸ). Εἶναι ἀλήθεια, μὲ τὴ διαφορὰ μονάχα πού στὰ πρωτόκλιτα θηλυκὰ καὶ ἀρσενικὰ, στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ, ἅμα προφερθῇ ε, θὰ χαθῇ ἀμέσως, ἐπειδὴ τὸ ἀρχικὸ καὶ μεσιανὸ αἰ' εἶναι ἀνεξάρτητο ἀπὸ τοὺς προτερυνούς ἢ κατοπινούς του φτόγγους, ἐνῶ τὸ τελικὸ στὰ οὐσιαστικὰ εἶναι κατάληξη καὶ τὸ νὰ εἶναι κατάληξη ἔχει πολὺ νὰ κάμῃ.

Δὲν προσέβλεπε οἱ δικοὶ μας καὶ τοὺς φάνηκε μικρὸ πρᾶμα. Δὲν καταλάβαινε πῶς τὸ ε- ἀντὶς αἰ'- στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ἀναποδογύριζε ἀλλάκερο σύστημα τῆς κλίσεως.

Ἐφκολονόητο.

Στὴν ἀρχαία τὴ γλῶσσα, κατάληξη -ε τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ δὲν ἔχει πούθενά.

Συνηθισμένος ὁ κόσμος σὲ κάθε ἄλλη κατάληξη καὶ περισσότερο ἀπὸ τὶς ἄλλες στὴν κατάληξη -ε.

Ἔτσι ὁ Ἕλληνας, ἀκούοντας πολίτε πού τοῦ ἤρθε παρᾶξενο, εἶπε πολῖτες, γιατί ὁ ἄθρωπος δὲ μιᾶ μὲ τὸ βιβλίο, μιᾶ μὲ τάφτι.

Τοιοιπὸν ἀποχτήσαμε κανονικὰ τὸν τύπο μὲ τὴν κατάληξη -ε, κατάληξη ὠγύγια στὴν ἐλληνικὴ καὶ γνωστὴ στὸν καθέναν. Δὲν μπορούμε κἄνε νὰ ποῦμε πῶς εἶναι ἀρχαιότερη ἀπὸ τὴν κατάληξη -ε, ἀπὸ ἡ κατάληξη -ε εἶναι βιβλιαρήσια, ἡλικία δὲν ἔχει, δὲν εἶναι τῆς ζωῆς · εἶναι ἀνυπαρχτη.

Πῶς δὲν εἶναι τῆς ζωῆς, τὸ μαρτυρᾷ κ' ἡ ἀκατάπαρτη προσπάθεια τοῦ λαοῦ νὰ βάλῃ στὴ θέση τῆς κατάληξης ζωντανή. Θὰ πῇ ἄξαφνα, πότες βουλευτῆς, πότες βουλευτῆται, πότες βουλευτάδες, μὲ κατάληξες πάγκοινες, φτάνει νὰ μὴν ποῦνε βουλευτῆ, μὲ τὸ -ε τὸ ἀντικαταληχτικὸ ἐκεῖνο πού ἡ ψυχὴ μας δὲν τὸ θέλει, ἐπειδὴ δὲν τὸ νιώθει.

Χάρη στὴν καθαρέβουσα καὶ στὸ στραβὸ τῆς διάβασμα, στὸ πείσμα τῆς, στὴν ἀπροσεξιά τῆς, ἔχουμε σήμερα τετρατυπία, βουλευτῆς, βουλευτῆται, βουλευτάδες καὶ τὸ δασκάλικο βουλευτῆ.

Νὰ ἐθνικὴ γλῶσσα μιὰ φορὰ.

Τοιοιπὸ γιὰ νὰ πετύχῃ ὁ τύπος τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ πολῖτε, χρειάζονται κάμποσα, πρῶτα πρῶτα νὰ λείψῃ στὰ οὐσιαστικὰ ἡ κατάληξη -ε, -αῖοι, -άδες, ἔπειτα νὰ μὴν ἔχουμε ἀφτιά. Ἡ νὰ τὸ κάμουνε ἀπόφαση καὶ τὸ -αἰ τὸ ἀρχαῖο νὰ τὸ προφέρουνε γιὰ δίφτογγο καθὼς εἶτανε.

Ὅσο δὲ γίνουμε ἀφτὰ δὲν ἔγινε τίποτα. Κάθε πρᾶμα τὸ

λόγο του. Ἡ κατάληξη -αῖ στεκότανε μὲ συθῆκες δικές της. Μὲ ξένες συθῆκες δὲ στέκει.

Μιά ψυχικὴ ἀνάγκη ἀκαταδάμαστη θὰ μᾶς ἐπιβάλη τὸ -ες.

Τὸ *γ*.

Ὡς ἐδῶ λοιπὸν τὸ ζήτημα *ψυχολογικὸ*.

Νὰ τώρα καὶ τὸ *μηχανικὸ*.

Πῶς μορφώνουμε τὸ *γ* μὲ τὰ λαλητικὰ μας τὰ ὄργανα;

Ὅλο τὸ ζήτημα στὴ μόρφωση τοῦ *γ* συγκεντρωμένο — καὶ θὰ τὸ διοῦμε ἀμέσως.

Ἀνεβάζεις τὸ ἀκρόγλωσσό σου καὶ τὸ ἀκκουμπᾶς γερά — πρέπει ὅμως γερά νὰ τὸ ἀκκουμπήσης, εἴτε στὴ μέση τοῦ ἀπάνω δοντοστέφανου, εἴτε στὴ μέση τοῦρανίσκου, εἴτε στὴ μέση στάπανω γούλια. Φυσᾶς. Ἐρχεται ὁ ἀέρας ἀπὸ τὸ πλεμόνι καθὼς πάντα, δὲν μπορεῖ ὅμως νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ στόμα, γιατί τὸ ἀκρόγλωστο τοῦ ἔκλεισε τὸ δρόμο *κ'* ἔκαμε φραγμὸ. Λοιπὸν ὁ ἀέρας γυρίζει πίσω καὶ βγαίνει ἀπὸ τὶς ἔσω μυότροπες.

Τέτοιο εἶναι τὸ βέρο τὸ *γ* μπορεῖ νὰ ποῦμε τὸ μόνο, ἐπειδὴ τᾶλλο πού γλήγορα θὰ τὸ μελετήσουμε, εἶναι ψέφτικο, ἀφοῦ δὲν ἀργεῖ νὰ γίνη μισὸ καὶ καταντᾷ νὰ μὴν ἀκούγεται, πού σημαίνει νὰ μὴν ὑπάρχη πιὰ.

Τὸ βέρο τὸ *γ* ἀκούγεται μονάχα μὲ κατοπινὰ φωνήεντα καὶ μὲ τοὺς ἤχους *π τ κ μπ ντ γκ*.

Τοὺς τελεφαταίους ἀφτοὺς ἤχους, τοὺς ἔξη, τοὺς ὀνομάζουμε ξαφνικούς, γιατί ὁ ξαφνικός ἢ ξαφνικόηχος τίποτα δὲν εἶναι παρὰ ἓνας κρότος πού πάθει τὴ στιγμή τὴν ἴδια ὅπου ἀρχίζει, ἀπαράλλαχτα σὰν τὴν πιστολιά.

Οἱ ξακολουθητικοί, τὸ ἐναντίο, ξεσέρνονται, βαστοῦνε ὅσο βαστᾷ καὶ ἡ ἀνάσα σου. Ξακολουθητικούς ἔχουμε σήμερα δεκατρεῖς, μὴ λογαριάζοντας τὰ φωνήεντα πού θὰ τὰ φυσιολογήσουμε χῶρια μὲ τὴν ὥρα τους.

Οἱ δεκατρεῖς εἶναι τοῦτοι ἐδῶ.

β δ γ

φ θ χ

¹ (σὰ λέμε ἄξαφνα γιατρὸς πού περίφημα σημειώνεται καὶ *ιατρὸς*).

λ μ ρ ρ

ζ σ.

Οἱ ἀρχαῖοι ὅμως εἶχανε μονάχα ἔξη ξακολουθητικούς. *λ μ ρ ξ σ*, ἐπειδὴ τότες τὰ σύφωνα *β δ γ* εἴτανε ξαφνικόηχοι (*bdg*), τὰ σύφωνα *φ θ χ* πάλε εἴτανε ξαφνικόηχοι καὶ ἀάφτοι, μὰ κάπως διπλοὶ, δηλαδὴ στὴν ἀρχὴ τοὺς εἴτανε *π τ κ*, ἔπειτα τοὺς ἀκολουθοῦσε σφιχτοκολλημένη τους μιὰ δασεία *π' τ' κ'*. Σύγκρινε τὸ ἀγγλικὸ *shepherd*, *p* καὶ *h*. τότες καταλαβαίνεις. Ἐδῶ πού φτάσαμε, θὰ παρατηρήσουμε κάτι ἀρκετὸ νόστιμο.

Οἱ ἀρχαῖοι δὲ συνηθίζατε *γ* μὲ κατοπινούς ξακολουθητικούς. Δὲ λέγανε *συνσίτιον* οὔτε *συνζήτω*, παρὰ *συσίτιον* καὶ *σζήτω*. Ἡ ταχτικὴ, κανονικὴ αἰτιατικὴ τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου στὸν ἐνικό εἶναι *τὸν*. ἄρα στὸν πληθυντικό ἔπρεπε νὰ εἶναι *τόνς*, μὲ τὸ *ς* δηλωτικὸ τοῦ πληθυντικού, τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὰ οὐσιαστικά *λόγον* καὶ *λόγους*. Τίποτα! ὅλα τοὺς γενήκανε τοὺς *λόγους* κτλ., ὅπου τὸ *ον* εἶναι μάκρεμα τοῦ *ο*, παίρνοντας μαζί του καὶ τὸ *χρόνο* πού ἀπαιτοῦσε τὸ *γ* στὴν προφορὰ. Παραδείγματα ὑπάρχουνε ἅπειρα, γιὰ νὰ παραλείψουμε τὰ *συνλαμβάνω*, *ἐμμένω*, *ἐννυχος*, *συνδράπτω*.

Τὰποδελοῖπα, τὰ ξαφνικόηχα παραδέχονται προηγούμενο *γ*, *τὸν βασιλέα*, *ἐμβαλῶ* κτλ., ὅπου τὸ *γ* γίνεται *μ*, *ἐαίτίας τοῦ χειλικοῦ β*, σὰ χειλικὸ πού εἶναι κι ἀφτό.

Νὰ προσέξουμε τώρα πού ὁ νόμος ἔμεινε ρωμαϊκὰ ὁ ἴδιος, μὲ τὴ διαφορὰ μονάχα πού κυβερνᾷ σήμερσ περσό-

τερους ξακολουθητικούς, ἐνὼ στὴν ἀρχαιότητα κυβερνοῦσε ξαφνικούς περσότερους.

Καὶ τὸ συμπέρασμα ποῖό ;

Τὸ συμπέρασμα εἶναι πού ἡ καθαρέβουσα ἔφταιξε καὶ δῶ διαβάζοντας τὰ κείμενα τὰ κλασσικά ὅπως δὲν ἔπρεπε νὰ διαβαστοῦνε.

Ἡ καθαρέβουσα τὸ περνᾷ γιὰ τίποτα νὰ λήῃ *σύνδεσμος*, δίχως νὰ ὑποφιαστῇ πὼς ἀπὸ δὲ λέγεται. Δὲ λέγεται, γιὰτὶ δὲν εἶναι οὔτε παλαιο- οὔτε νεοελληνικό.

Ἐπειδὴ τί ἀκολουθᾷ μὲ τὸ ζεβγάρωμα *νδ* ;

Ἐκεῖνο πού εἶναι μοιρόγραφο νὰκολουθήσῃ.

Ἀκολουθᾷ πού τὸ *ν* ἀρχίζει καὶ γίνεται μισό. Πολὶ φυσικά. Τὸ ἀκρόγλωσσο ἀδύνατο νὰκκουμπήσῃ γερὰ εἴτε στὴ μέση τοῦ ἀπάνω δοντοστέφανου, εἴτε στὴ μέση τοῦρανίσκου, εἴτε στὴ μέση στὰ γούλια, τὸ ἀκρόγλωσσο θὰ ξεκολλήσῃ, ἀπὸ τὸν ἀπλὸ τὸ λόγο πού ὁ ξακολουθητικός — ἄξαφνα τὸ *δ* στὸ *σύνδεσμος* — τραβᾷ τὸν ἀέρα πρὸς τὰ ὄξω, ἐνὼ τὸ *ν*, ὅπως δειξαμε, διώχνει τὸν ἀέρα πρὸς τὰ πίσω, γιὰ νὰ βγῇ ἀπὸ τίς ἔσω μυτὸτρυπες.

Ἔτσι, ἅμα προσέξῃ κανεὶς στὴν καθεμερινὴ ὀμιλία, τυχαίνει καὶ χάνεται τὸ *ν* μὲ κατοπινούς του ξακολουθητικούς. Σ' ἓνα του ὠραῖο μυθιστόρημα, Τὸ ἀγριο.λοῦ.λουνδο, κάθε στιγμή ὁ Νιρβάνας βάζει τὸν συγχάρηκε, τὸν σέβει, τὸν ρωτῆσῃ, τὸν βλέπει, τὸν χαίδεε, τὸν γνώρισα, τὸν δῇ, τὸν χαιρετῆσῃ, τὸν διώξῃ, τὸν βρόσκῃ, τὸν ζωτάνει, τὸν συγχαρῇ, τὸν ρωτοῦσε, τὸν θέλει, τὸν μάλλωνε, τὸν διάκοιφε, τὸν βεβαιώσω.

Ἀπὸ τὰ *ν* ἀπὸ κανένα δὲν εἶναι βιώσιμο. Πόσες φορές, στὴν κουβέντα, σὲ σαλόνια ἢ στὸ δρόμο, τὰ πῆρε τὰφτι μου χωρὶς τὸ *ν*, τὸ | *χάνω*, τὸ | *χαιρετῶ* κτλ., μὲ τρόπο πού μὲ τὴ βοήθεια τῆς καθαρέβουσας — ἢ τῆς ἀμάθειας πού εἶναι τὸ ἴδιο — κιντυνέβουμε νὰ μὴν καταλαβαίνουμε ὅ

ἓνας τὸν ἄλλονε τί λείει, ἀφοῦ τὸ ἀρσενικό γίνεται οὐδέτερο, ἅμα ξεχήσῃ τὸ *ν* τοῦ ἄρθρου. Καὶ βλέπει κανεὶς ἀπὸ τὸ ρομάντζο τοῦ Νιρβάνα πόσο συχνὰ εἶναι τέτοια ξεβγαρώματα. Ὅσο πῶς συχνὰ δηλαδὴ, τόσο καὶ πῶς σίγουρο πὼς τὸ *ν* θὰ παραπέσῃ. Κανένας, μὰ ΚΑΝΕΝΑΣ, μὲ κατοπινούς ξακολουθητικούς δὲ θὰ προφέρῃ τὸ βέρο τὸ *ν*, τὸ *ν* τὸ σωστό. Καὶ γιὰτί ; Γιὰτί φαντάζεται ἡ καθαρέβουσα πὼς δὲν ὑπάρχει καμιά διαφορὰ μεταξὺ τὸν βλέπω καὶ τὸν κοιτάζω, ἐνὼ στὸ δέφτερο στέκει τὸ *ν*, ἐπειδὴ καὶ ξαφνικός ὁ κατοπινός ἤχος *κ*, δὲ στέκει ὅμως, στὸ πρῶτο, ἐπειδὴς ὁ κατοπινός ἤχος, *β*, εἶναι ξακολουθητικός.

Ἐμεῖς πού νιώσαμε τὸ κακὸ, βρήκαμε καὶ τὸ γιαιτρικό του. Μὲ κατοπινούς ξακολουθητικούς, διαλέξαμε τὸν τύπο *τον* πού μᾶς σύφερνε νὰ τὸν πάρουμε ἀπὸ τὸ λαό, πού πολλοὶ ἀπὸ μᾶς *τον* γράφουμε, *τον* γράφει κι ὁ Νιρβάνας, ἂν καὶ μᾶς τὸν ἔβαλε μὲ κατοπινὸ ξαφνικόηχο — *τον* ἔξερεις, σ. 64. Καὶ πάλι καλῆτερο νὰ ξεβγαρώνη κανεὶς τὸ *νε* μὲ ξαφνικούς, παρὰ νὰ χαλνᾷ τὴ γλώσσα, χαλνώντας τὴ σημασία, ἐκεῖ ὅπου μᾶς χῶνει τὸ *ν* μὲ ξακολουθητικούς.

Βέβαια πὼς δὲν εἶναι δουλειὰ τοῦ καθενὸς τέτοιες λεφτομέρειες. Μὰ πολὶ βολετὸ νὰ γλυτώσῃ, ἀκούοντας τοὺς εἰδικούς · *ν* μὲ τοὺς ξαφνικούς *π τ κ π τ κ*, *ν* μὲ ξακολουθητικούς δηλαδὴ μ' ὅλους τοὺς ἄλλους.

Ὁ νόμος ὁ ἀπρόσωπος καὶ ἀπόλυτος.

Νομίζω πὼς τώρα πιά μπήκαμε στὸ νόημα.

Δὲν πρόκειται γιὰ συβιβασμούς, γιὰ παραχώρησες, γιὰ φρονιμάδες, γιὰ μέτρο, γιὰ μιχτή, γιὰ χατίρια καὶ γιὰ ρουσφέτι.

Πρόκειται νὰ μάθουμε πὼς μορφώνεται τὸ *ν*, πού νὰ τὸ ξεμορφώσουμε, ὅξω ἀπὸ τὴ δύναμή μας.

Πῶς μορφώνεται σὰν εἶναι γερὸ καὶ πῶς σὰ δὲν εἶναι; Σὰν εἶναι, θέλει κατοπινούς του ξαφνικούς; Ἡ δὲ θέλει;

Γίνεται ἢ δὲ γίνεται μισὸ μὲ κατοπινούς του ξακολουθητικούς;

Γίνεται καὶ παραγίνεται.

Λοιπὸν τὸ ζήτημα *μηχανικὸν*.

Προτὺ βγάλλῃ διάταγμα καὶ ὀρίσῃ νόμο ἢ καθαρέβουσα πῶς θὰ λέμε καὶ καλὰ *σύνδεσμος*, πρέπει, *χρωστᾶ* κιόλας ἀπαραίτητα, τὸ δ νὰ τὸ κάμῃ ξαφνικὸ καθὼς εἴτανε στήν ἀρχαία — ἢ νὰλλάξῃ ὁλότελα τὴ μόρφωσιν τοῦ *ν* (κοίτ. τὸ ἄρθρο μου · *Σὲ καμιά δεκαεὶά χρόνια*, στὰ *Φιλολογικά τετράδια*, τὰ μακαρίτικα — καὶ κρῖμας — τὸν ἀρ. 2 τοῦ Μᾶη 1925, σ. 7, καὶ ὅλο τὸ ξάστερο τὸ ἄρθρο).

Ἡ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ καταφέρῃ ἀπὸ τοῦ λέμε, νὰλλάξῃ τὴν οὐσίαν τοῦ *ν*, τότες ἂς βουθαῖν πού εἶναι καὶ κυριολεξία (κ. *Φιλ. τετρ.*, ὁ. εἴ.).

Τὸ χάος.

Ἀναφέραμε πρὶ ἀπάνω τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ *-ους* πού δὲν κάνει, ξαιτίας τοῦ *ν* μὲ κατοπινὸ *ς* καὶ πού γίνεται *-ους*, *τοὺς*, *λόγους*, *τιμὰς* κτλ. Ἔχουμε ὅμως καὶ *τός*, *θέος*, *τὰς*, *καλὰς* κτλ. χωρὶς μάκρεμα (κοίτ. *Gr. Gramm.*, Brugmann-Thumb, 1913, σ. 87, § 59, 1, 3).

Ἐννοεῖται καὶ μοναχὸ τοῦ πῶς, γιὰ νὰ μὴν κάνῃ, ὅπως λέμε, τὸ *ζεθγόρωμα* *νς*, εἶναι ἀνάγκη ἀπόλυτη νὰ δοκιμάσῃ τῆκε πρῶτα, δηλαδὴ νὰ φάνηκε, γιὰ νὰ χαλάσῃ κατόπι.

Καὶ τόντις γνωστὸ πῶς σὲ παλιὲς παλιὲς ἐπιγραφὰς τῆς Κρήτης ἀνταμώνουμε τὸ ἄρθρο *τους* καὶ κάμποσα οὐσιαστικὰ μὲ τὸ *ν* τῆς πληθυντικῆς αἰτιατικῆς (κοίτ. Brugmann-Thumb, ὁ. εἴ. · Kühner-Blass, *Ausf. Gramm. d. gr.*

Sprache, I, 1 (1890), σ. 167 · Fr. Bechtel, *Die gr. Dialekte*, τ. II (1923), σ. 700 καὶ ἀκ.). Τὰ πανελλήνια εἶναι ὁ *ρίγας*, ρίζα *ρίγαντ-*, ἄρα στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ πρῶτα *ρίγαντς*, ἔπειτα μὲ τὸ *ζεήχημα* τοῦ *τ* μεταξὶ δυὸ σύφωνα (θὰ μιληθῇ στὴ γραμματικὴ μας τὸ σημαντικὸ φαινόμενον *ρίγαντς* καὶ τότες *ρίγας* μὲ τὸ μάκρεμα (κοίτ. *Ρόδα καὶ Μήλα*, Δ' (1907), σ. 220 καὶ ἀκ.).

Δὲ βαστοῦνε ὅμως καιρὸ τὰ *ζεθγαρώματα* *νς* μήτε στὸ ἄρθρο *τόνς*, μήτε στὰ οὐσιαστικὰ *λόγους*, *τιμὰς*, μήτε στὸ *ρίγαντς* καὶ παρόμοια. Κανονίζονται καὶ δὲν ξαναφαίνονται πιά στὴ γλῶσσα τὴν ἑλληνικὴν.

Μὲ τὴν καθαρέβουσα παίρνουνε ἄλλο δρόμο τὰ πράματα, τὸ δρόμο τὸν πρὶ ἐλεεινὸν, τὸν πρὶ στραβὸ τὸ δρόμο.

Μᾶς βγάξῃ στὴ μέση ἓνα *σύνδεσμος*, ἓνα *ἐπόπτης*, ἐπόπται, δηλαδὴς ἐπόπτε, καὶ ὅτι πιά τῆς καπνίσῃ. Μήτε ὁ *σύνδεσμος* στέκει, μήτε ὁ *ἐπόπτης*, μήτε οἱ *ἐπόπται*. Μὰ ἡ καθαρέβουσά μας ἢ παινεμένη ἀφτιά δὲν ἔχει, δὲν ἔχει κρίση, μάθησιν δὲν ἔχει γιὰ νάκούσῃ καὶ γιὰ νὰ καταλάβῃ. Δὸς τοῦ λοιπὸν καὶ μᾶς ξεφουρνίξῃ κάθε τόσο ἄλλα *νς* καὶ ἄλλα καταληχτικὰ πρωτόκλητα *-αι*, πῆς το *-ε*.

Πότες θὰ σταματήσῃ τὸ κακὸ; Ποιὸς τὸ ξαίρει; Τὸ σίγουρο εἶναι πού τὸ κακὸ γίνεται. Ρώτημα δὲν ὑπάρχει πῶς οἱ τύποι τῆς καθαρέβουσας ἀδύνατο νὰ ζήσουνε. Θὰ ταχτοποιηθῶνε. Θὰ ταχτοποιηθῶνε μάλιστα, μὰ στὸ τέλος. Τὸ τέλος ὅμως ἀπὸ τοῦ, πότες θὰ τὸ χαροῦμε. Φτάνει νὰ μὴν εἶναι καὶ τὸ τέλος τοῦ ἔθνους!

Τὸ χάος μπορεῖ νὰ βαστάξῃ ἔφκολα δυὸ αἰῶνες. Δυὸ αἰῶνες ὅπου ὁ Σίτυφος θὰ δουλέψῃ. Θὰ κυλᾷ τὴν πέτρα του καὶ ἡ πέτρα του θὰ κατακυλᾷ. Δὲ σιάζονται οἱ λαθασμένοι τύποι ἂψε σβῆσε. Θέλουνε καιρὸ, θέλουνε ἀνάσα, ἐπειδὴ κάθε τόσο τὰναμασὰ τὸ σκολεῖο. Στὴ σημερινή μας γλωσσικὴ κατάστασιν δυὸ εἶναι τὰ στοιχεῖα πού

ἀποτελοῦνε τὴ μιλημένη, ἓνα τὸ πατροπαράδοτο, ἀκίνητο, ἔθνικόν, λ. χ. ὁ πατέρας, οἱ πολῖτες, ὁ ἄντρας, τὸ θεόν, τὸ γάμο, κι ὅλα τὰ παρόμοια, τὰ κατ'οικίαν.

Δέφετερο στοιχεῖο τὰ κανόνιστα, καθηγητὰ (κλητικὴ), συνδρομὴ, κυβερνήσεως, ἀγαπήσεως, φορέω (φορέω), κυκεὼν (κυκεὼν), διευθύνει κι ὅλα τὰ τοιαῦτα τοῦ ἴδιου εἶδους.

Εἴπαμε πὼς ἡ ὁμάλωση, τὸ συμμόρφωμα στὸν κανόνα τῆς Νεοελληνικῆς, τὸ χύσιμο στὸ καλούπι τῆς ἐθνικῆς μας, μπορεῖ διακόσια χρόνια νὰ βαστάξῃ, ἂν ἐξακολουθήσουμε τὰ παλαιὰ τὰ καθαρεβουσιάνικα τὰ συστήματα. Μόλις σιάζει ἓνας τύπος καὶ τὸν ξαναχαλῶ.

Μὰ μήπως διακόσια χρόνια — φρίκη μου! — δὲν ἀρκοῦνε γιὰ νὰ καταστραφῇ τὸ ἔθνος τὸ ταλαίπωρο; Καταστρέφεται ἀπὸ τώρα. Καταστρέφονται τὰ παιδιὰ. Δὲ μᾶς ἀπομνήσκει ὦρα οὔτε γιὰ τὰ γράμματα οὔτε γιὰ τὴν ἐπιστήμη. Θὰ σερνούμαστε πίσω ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς. Βγήκε τελεφταῖα στὴ μέση, μοσκοβόλησε καὶ ἡ ἐπικίντυνη Σκολὴ τῆς Μιχτής, ποὺ τὰ πάντα θάλασσα πιά θὰ μᾶς τὰ χάμει.

Τὸ σκαμπρὲ.

Ἀπὸ ποῦ θὰ μᾶς ἔρθῃ σωτηρία; Ἡ πρόληψη βαθιὰ ριζωμένη στὰ μυαλά μας. Περνοῦνε γιὰ ἐθγένεια μιὰν ἀρχαία ποὺ τὴν ἔχουνε στρεβλωμένη. Μεσαιωνικὲς, ἀσιάτικες ἰδέες μᾶς ἀποθολώνουνε κάθε σκέψη. Θυμηθῆτε τὸν καταραμένο, τὸν ἄτιμο κατατρεγμὸ τοῦ καταραμένου, τοῦ ἄτιμου Πάγκαλου, τότες ὅπου μὲ τὸ ζόρι μᾶς στουμπώ- νανε τὸ στόμα, ὅπου τὸ δικαίωμα δὲν εἶχε κανένας νὰ γράφῃ γιὰ τὴ γλώσσα!

Θροῦβαλα ἔγινε ὁ Πάγκαλος. Μὰ ὁ Παγκαλισμός; Δὲν ἔπαψε, νὰ εἴστε βέβαιοι. Ζῇ καὶ βασιλεύει. Σ' ἓνα μεγάλο

Παρθεναγωγεῖο μιὰ μαθήτρα πρότεινε νὰ κάμῃ διάλεξη — στὴν καθαρέβουσα, φυσικὰ — γιὰ τὸ Σολωμό. Γιὰ τὸ Σολωμό; Ποῦ νὰ μὴ φέξῃ! Τῆς ἔκοψε τὸ βήχα ἡ διεφτύντρα. Νὰ τὴν ἀφήσῃ; Δὲ βαριέστε; Τῆς εἶπε μάλιστα — καὶ εἶναι τὸ πιὸ ἀστεῖο:

— «Γιὰ τὸ Σολωμό; Εἶναι σκαμπρὲ (*scabreux*)!!!»

Ὡστε νὰ πιᾶσθαι κουβέντα κανεὶς γιὰ τὸ μεγαλῆτερο τῆς Ἑλλάδας τὸν ποιητὴ, τὸν πορπητὴ ποὺ τιμᾷ τὴν Ἑλλάδα τὸν κόσμον, εἶναι σκαμπρὲ;

Νὰ τὰ φᾶς, διεφτύντρα μου.

Τί θέλετε νὰ γίνῃ, τί θέλετε νὰ γίνουμε, παρακαλῶ σας, μὲ τέτοια κεφάλια;

Ἐλάτε, ὅμως, ἡσυχὰ νὰ τενίσουμε τὰ δικὰ μας. Εἶναι ἄτομα, εἶναι πρόσωπα, στὴν ἀναρχικὴ μας τὴν Ἑλλάδα, εἶναι πάθη ποὺ σοῦ κόπτουνε κάθε πρόοδο. Μεγάλὰ πράματα δὲν ἔχω μήτε τὸ κουράγιο μήτε τὸ δικαίωμα νὰ προσμένω ἀπὸ ἓναν τόπο ποὺ σέβεται, δοξάζει καὶ ὑμνο- λογᾷ ἓνα Χατζηδάκη. Νὰ ἓνας ἄθρῳπος μὲ μάθηση ποὺ σπούδασε στὴ Γερμανία, σταλμένος ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ τὴν κυβέρνησι, ἓνας ἄθρῳπος ποὺ στάθηκε πολλὰς φορὲς ἄξιος — γλωσσολόγος, μὰ ποὺ πάντα τοῦ ἀπόμεινε ἄθρῳπος δίχως ἀλήθεια, δίχως συνείδηση, δίχως ἐπιστημονικὴ καὶ κάποι- τες δίχως ἠθικὴ τιμὴ. Πὼς νὰ τὸ πῇ κανεὶς ἄλλιῳς, ἀφοῦ ἔβρισε, προκήρυξε ψέφη καὶ κλέφτη, πῆγε κιόλας νὰ συκοφαντήσῃ ἓναν τίμιον ἐργάτη, ἓναν καθηγητὴ τοῦ Παρι- σίου, γιὰτὶ ὁ καθηγητὴς αὐτὸς λεγότανε Ψυχάρης.

Ἄς ἀφήσουμε ὅμως τὸν Ψυχάρη. Σ' ἓνα τοῦ βιβλίου, γερμανικὰ γραμμένο, γραμμένο τοιοῦτο γιὰ ἐβρωπαϊκὸ δημόσιο, κάνει κάτι σύντομα ἱστορικὰ γιὰ τὴ σημερινή μας φιλολογία, τὴ νεοελληνικὴ καὶ τοιμᾷ νὰ νᾶφέρῃ ἓνα Σολωμό, μὲ τὸ σκοπὸ καὶ μόνο νὰ τὸν κατηγορήσῃ γιὰ μερικὰ λάθη ποὺ σημασία δὲν ἔχουνε (κοίτ. *Einleitung*

in die neugriechische Grammatik, Leipzig, 1892, σ. 254).

Δηλαδή, ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ἀκόμη καὶ σὰ μιᾷ σέ ξένους, ἀντὶς νὰ καφκηθῇ γιὰ πατριώτες του διάσημους καὶ δοξασμένους, τσαλαπατᾷ πατριώτες καὶ πατρίδα, φτάνει νὰ βγάλῃ τᾶχτι του. Τὸ ἄχτι του γιὰ νὰ βγάλῃ ἀργοπόρησε τὸ ζήτημα ὅσο μπόρεσε, καὶ διαβάζοντας τὰ λόγια μου αὐτὰ, θάναγαλλιάση, ἐπειδὴς ἄλλο δὲ γύρεβε παρὰ νὰ χαλάτῃ τὴν ἀλήθεια.

Νὰ ξαίρῃ ὅμως σίγουρα καὶ ἀρχισίγουρα πὼς κ' οἱ ἄμεσοι ἀπογόνιοι μας γλήγορα καὶ αὐτοὶ θὰ βγάλουνε τὸ ἄχτι τους. Φρόντισε ὁ ἴδιος γιὰ νὰ φήσῃ ὄνομα κακὸ καὶ κάκιστο, ἐνὸς ἐπιστήμονα πού εἶναι ἀσυνείδητος. Μὲ τὸ βιβλίό μου αὐτὸ δὲ θὰ τὰ βγάλῃ πέρα · θὰ πινηγῇ ἐδῶ. Μὰ ὁ Χατζηδάκης κ' ἡ Διεφτόντρα τοῦ σκαμπρέ, πού λέγαμε πρὶν ἀπάνω μὲ τὸ σκαμπρέ της, μπορεῖ νὰ μὴ' εἶναι ὁ δεινότερος ὁ κίντυνος γιὰ μᾶς.

Ἡ ἀρρώστια μας ἡ καθαφτὸ, ἡ σιχαμάρα μας, ἡ γκαγ' γρένα μας, τὸ ἔμπυο τάχαθαρτο πού μᾶς τρώει, τὸ φαρ' μάκι πού μᾶς σάπιτε τὸ αἷμα, ἡ λέπρα πού ἀδύνατο νὰ τὴν ξετινάξουμε ἀπὸ τὴν ψυχὴ μας, ἀπὸ τὸ μυαλό μας, εἶναι ὁ φόβος, ὁ φόβος ὁ ἀχρεῖος, ὁ καταστρεφτικὸς.

Ἀπίστευτο πρᾶμα καὶ ὥστόσο εἶναι. Μάλιστα! Ἡ Ἀλήθεια φοβάται τὴν Ψεφτιά. Ἡ Μάθηση φοβάται τὴν Ἀμάθεια. Ἡ Ἐπιστήμη φοβάται τὴν Πρόληψη. Ὁ φωτισμένος ὁ Πατριωτισμὸς φοβάται τὸν ἀφώτιστο. Τὴν Καθαρέβουσα τὴ φοβάται ἡ Ἐθνικὴ.

Ἀφτὰ ὅμως στὸ βιβλίό μας ἐδῶ ἀλλάζουμε. Μήπως ἔχῃ ἀνάγκη νὰ τὸ δηλώσω; Γιὰ τᾶτομα δὲ μοῦ μέλει. Ἐχῶ ἄκρους φίλους καὶ καθαρεβουσιάνους καὶ μιχτούς. Πὼς εἶναι τίμιοι ἄνθρωποι, μήτε ρώτημα. Ὁ λόγος γιὰ τὴν καθαρέβουσα πού τοὺς γέλασε. Θὰ τοὺς ξεγελάσουμε τώρα.

Ἡ καθαρέβουσα ἔχει νὰ δικαιολογηθῇ. Τὴν καθαρέβουσα θὰ καθίτουμε στὸ σκαμνί. Γιὰ νὰ μᾶς φοβᾶται, ὅπως ἡ νυχτερίδα φοβᾶται τὸ φῶς.

Ὁ καθένας πρέπει νὰ ρηθῇ νὰ μᾶς δώσῃ χέρι, ὁ καθένας ταιριαχτὰ μὲ τὰ μέσα του. Ἐρχομαι καὶ γὼ μὲ τὰ μικρὰ τὰ δικά μου. Πρέπει νὰ σώσουμε τὸ Ἔθνος. Γιὰ νὰ συντελέσω κάπως καὶ γὼ στὸ ἔργο τὸ ἅγιο, ἔγραψα τὴ Γραμματικουίλα μου τούτηθα.

Δὲν ἔχουμε σήμερα νὰ σκοτιζόμεστε, νὰ διστάζουμε γιὰ τὸν ἕναν τύπο ἢ γιὰ τὸν ἄλλον, μήπως καὶ χαλάσουμε τὸ χατίρι τῆς καθαρέβουσας. Ὅσα φρονοῦμε εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἀλήθεια; Εἶναι καὶ παραεῖναι. Τότες ὀμπρός, ἄφοβα καὶ μὲ τὴ φλόγα τοῦ πατριωτισμοῦ ἄσβεστα μέσα στὰ σπλάχνα μας ἀναμμένη.

Σὲ μιὰ καὶ μόνη ἀρχὴ πρέπει νά'χουμε τὰ μάτια μας καρφωμένα, καὶ τὰ δυὸ — ἢ καὶ τὰ τέσσερα, γιὰτὶ ἀξίζει τέσσερα νὰ τὰ κάμουμε.

Λοιπὸν ὁ σκοπὸς μας εἶναι · ἡ ἐνότητα, ὅσο γίνεται πρὶν τέλει, τῆς γραμματικῆς.

Ἀφτὸ δὲ σημαίνει πὼς μιλώντας ἔτσι ὅλα τὰ θυσιάζω σὲ μιὰν ἀπόλυτη καὶ βάρβαρη λογικὴ. Ψέματα τὸ εἶπανε. Τὰ ἔργα μου μαρτυροῦνε τὸ ἐναντίο ἀφοῦ καί, στὸ Ταξίδι μου ἀκόμη, παραδέχτηκα τρεῖς τύπους διαφορτικοὺς τῆς ἴδιας ρίζας ὅξω, ἑξορῇ καὶ ἑορῇ. Ἡ κοινὴ γλῶσσα τέτοια εἶναι. Καὶ κοινὴ γλῶσσα δὲ θὰ πῇ, παρὰ γιὰ τοὺς ἀποτυφλωμένους, πὼς ἡ γραμματικὴ δὲ θέλει ἐνότητα.

Ἡ ἐνότητα, καὶ γιὰτὶ; Γιατί; πρέπει τὸ ΠΑΙΔΙ νὰ μπορέσῃ νὰ μάθῃ ἔφκολα τὴ γραμματικὴ του.

Τὸ παιδί καὶ πάντα τὸ παιδί, νὰ τὸ χρέος μας τὸ ἱερὸ. Τὸ παιδί πρέπει νά'χουμε στὸ νοῦ μας. Γιὰ τὸ παιδί δουλεύουμε. Ἄ δὲ συλλογιστοῦμε τὸ παιδί, τότες ὁ κόπος

μας μάταιος κι ανωφέλεφτος. Καλύτερα θά κάμουμε νά βάλουμε στο ράφι πέννα καὶ καλαμάρι.

Τὸ παιδί, μὰ εἶναι κ' οἱ ἄλλοι, νέοι, μεσόκοποι καὶ γέροι, μ' ἓνα λόγο τὸ "Ἔθνος. Τοῦ χρωστοῦμε γραμματικὴ πού νά μὴ δυσκολέβεται μὲ τοὺς κανόνες τῆς.

Ἀδιάφορα θά μᾶς εἶναι τὰποδέλοιπα, φτάνει ὁ κανόνας μας νά βγῇ παστρικός καὶ ξάστερος.

Τὸ κακὸ εἶναι σήμερα τόσο μεγάλο, τὸ χάος τόσο δεινὸ, πού, ἀκόμη κι ἂν εἶτανε οἱ κανόνες μιᾶς βάρβαρης καὶ ἀπόλυτης λογικῆς ὅπως τὸ λένε, θάπρεπε νά τῇ θέλαμε πιὸ βάρβαρη καὶ πιὸ ἀπόλυτη ἀκόμη, γιὰ νά σωθοῦμε. Μὰ ἔτσι δὲν εἶναι τὰ πράγματα ὅπως τὰ βλέπουμε ἢ ὅπως πεισμάτωνε νά τὰ διοῦνε ὅσοι δὲν τὰ ξετάσανε. Χρειάζεται μονάχα λίγη ξέταση καὶ λίγη σκέψη. "Ἐνα δυὸ παραδείγματα φτάνουνε.

Στὴν Πόλη μιὰ μέρα περνώντας στοὺς δρόμους ἄκουσα μιὰ γριούλα στὴ ζέση τῆς ὁμιλίας νά διαφεντέη « τὰ *συφέρα* μας ».

"Εμεινα ξερός. Τί αἴτημα φέρο καὶ τόντις ἐπιστημονικὸ τῆς γραμματικῆς φανέρωνε ἡ γριούλα, ἐπειδὴ σταθῆτε νά τὰ φιλολογήσουμε τὰ *συφέρα* τῆς.

Μάθανε τῆς γριᾶς *συφέρον* οἱ προκομμένοι μας οἱ καλαμαράδες.

Ἡ γριὰ πετᾷ στοὺς γυαλὸς τὸ τελικὸ τὸ *ν*, *συφέρο* · πετᾷ καὶ τὸ *μ* πού μὲ κατοπινὸ *φ*, δηλαδὴ μὲ κατοπινὸ ξασλουθητικὸ, εἶναι ἄτοπο κυριολεκτικὰ, μιὰ καὶ δὲν εἶναι στὸν τόπο του. Βαθεῖα γλωσσολογία καὶ πού δὲν τῇ διδάχθηκε ἀπὸ κανέναν!

Βγῆκε λοιπὸν τὸ οὐδέτερο *συφέρο* · *συφέρα* ὁ πληθυντικός, ὅπως τὸ *δῶρο δῶρα*. Πάντα λοιπὸν ἀρχαῖα.

Μιὰ καὶ τὸ ξαίρουμε, τέλειωσε, δὲν ἔχει πιά οὔτε *συμ* φέροντος οὔτε *συμ* φέροντα. Ἐχει *συφέρο* καὶ *συφέρα*.

Καὶ μ' ἄφτὸ θά κανονίσουμε κάτι ἄλλα τριτόκλιτα οὐδέτερα, ὅπως θά τὸ διοῦμε στὴ γραμματικὴ μας.

Δέφτερο παράδειγμα.

Διατυπώνουμε ἄξαφνα τὸν κανόνα πὼς τὸ *πτ* τὸ ἀρχαῖο στὴ Νεοελληνικὴ γίνεται *φτ*, κ' ἔτσι, βλέπετε, μ' ἓναν κόπο μαθαίνουμε στὸν ἀναγνώστη καὶ τὴν ἀρχαία.

Τὸ *πτ* γίνεται *φτ* στοὺς τύπους *κλέφτης*, *κρύφτω*, *κρυφτός*, *φτωχός*, *φταίω*, ἔπειτα στὰ *κλέφτω*, *κόφτω*, *ρίφτω*, *ράφτω* — ἂν ὑποθέσουμε πὼς τοὺς τύπους ἀφτοὺς θά παραδεχτοῦμε στὴ Γραμματικὴ μας καὶ τὰ βιβλία μας, ἀντὶς τοὺς τύπους *κλέβω*, *κόβω*, *ράβω*, *ρίχνω* (θὰ τὸ διοῦμε στὸ *Ρῆμα* καὶ θά προτιμήσουμε τοὺς πρώτους).

Ῥαῖα! Τὸ *πτῶμα* ὥστόσο τί θά τὸ κάμουμε;

Θὰ τὸ κάμουμε *φτῶμα*, ὅπως λέγεται στὴν Κύπρο (κοίτ. Ἀπολογία, 72, 2) καὶ μᾶς φτάνει πού τὸ σωστὸ λέγεται ἄς εἶναι καὶ σ' ἓναν τόπο μονάχα τῆς Ἑλλάδας. Μὰ λέγεται κι ἄλλου. Κατόπι ἄκουσα τόντις τὸ *φτῶμα* ὁ ἴδιος στὴν Κεφαλονιά.

Κ' ἓνα πρᾶμα μνήσκει σίγουρο πὼς τὸ *πτ* ὅσο πιὸ συχνὰ θά λεχτῇ, τόσο πιὸ πολλὸ τῷχει μέσα του νά γίνη *φτ*.

Ἀμὲ, ἡ *πτῶση* (*πτῶσις*); τί θά τὴν κάμουμε;

Ἀπίθανο, ἀδύνατο μάλιστα, νά μὴν τὸ λένε *φτῶση* τὰ παιδιὰ. Μοῦ τὸ βεβαιώσανε πὼς τὸ λένε. Κι ἂ δὲν τὸ λένε, θὰ τὸ ποῦνε, γιὰτὶ ὁ νόμος δὲν ἔπαψε νά ἐνεργᾷ.

Κι ἄφτὸ μᾶς βάζει στὸν ἴσιο δρόμο.

Τώρα ξαίρουμε τί κουθέντες θά πιάσουμε καὶ μὲ τὴν ἀκρίβειαν καὶ μὲ τὸν ἐπὶ ὁπότε καὶ μὲ τὴν ὁπτικὴ καὶ ὅσα τέτοια ἔχουμε.

Ἡ καθαρὴ βούστα μᾶς σερβίρει τοὺς τύπους ἀφτοὺς ἀκανόνιστους. Ἐχουμε τὸ δικαίωμα ἐμεῖς καὶ μάλιστα τὸ χρέος νά τοὺς κανονίσουμε. Γιὰ τὴν ὥρα, μήτε μὲ *π* μήτε

μέ φ τούς ξαίρει τὸ ἔθνος. Δὲ θὰ σκουντάψη κανέναν, ἀμα τοῦ τὰ μάθουμε ἀπαρχὸς ἀνάπτυξη, ἐπόφτης καὶ ὀφτική.

Γιὰ νὰ τὸ καταφέρουμε ὁμῶς χρειάζεται πιστη, δηλαδὴ νὰ συλλογιστοῦμε τὸ ἔθνος, ὅχι τὶς κοινωνικὲς μειότητες, τὶς αἰθουσές.

« Μὰ δὲν ἀφίνεις, ἀδερφέ, τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὰποδέλοιπα; Θὰ γίνουνε ἀφτὰ καὶ μοναχὰ τους! »

« Ἄ γίνουνε μοναχὰ τους, ἄς γίνουνε λοιπὸν κι ἀπὸ τόρα. Το φτ βλάψιμο δὲν εἶναι. Εἶναι ὄφελος.

Πιὸ σωστὸ νὰ φήσουμε κάτι ἄλλα νὰ βολεφτοῦνε μὲ τὴ συνήθεια τὴν καθεμερινή, ὅπως τοὺς στρέξη, κάτι κύρια ὀνόματα τῆς ἀρχαίας, *Νεοπτόλεμος* ἄξαφνα καὶ *Πτολεμαῖος*.

Στὴ Γραμματικὴ μας ἀρχίζουμε συζήτηση γιὰ ὅσα φαίνονται σκούρα. Ἐκεῖ θὰ διαλάβουμε καὶ γιὰ τὸ ἀπ' τὸν (ἀντὶς ἀφ' τὸν), ἐκεῖ θὰ δεῖξουμε πὼς τὸ πιὸ συφερτικὸ γιὰ μᾶς εἶναι τὸ ἀπὸ τὸν, ἀπὸ τοὺς καὶ πάει λέοντας. Τὸ ἀφ' τὸν εἶναι ἀβίωτο, εἶναι καὶ στραθὸ.

Μὲ συμβουλέβανε πολλοὶ φίλοι, πολλοὶ νέοι, πολλοὶ ὅπαδοί μας νὰ κάμω τὴ γραμματικὴ μου εἶδος κατάλογο, ἀραδιάζοντας τοὺς τύπους πού θαρρῶ πὼς πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε, χωρὶς ἄλλα λόγια, ἐρμηνεῖς ἢ σκόλια. Δὲν τὸ θέλησα · προτίμησα νὰ δώσω ἀπόδειξη γιὰ τὸ καθεστὶς ἀνοίγοντας ὀμιλία ἐκεῖ ὅπου χρειάζεται. Δὲ θέλησα νὰ βγῶ στὴ μέση προσωπικά, νὰ ὀρίσω κανόνες, δίχως νὰ τοὺς δικιολογήσω. Δὲν εἶναι ἀτομικά, εἶναι γενικά καὶ ζητήματα καὶ ἀπρόσωπα τὰ δικά μας.

Ὁ τόμος ἀφτὸς πού βγαίνει σήμερα εἶναι ὁ τρίτος τοῦ σύνολου, μὰ τὸ δέφτερο μέρος μονάχα τῆς *Μεγάλης* μου *Ρωμαϊκῆς Γραμματικῆς*, ἐπειδὴ δυὸ μέρη ἔχει, καθὼς τὸ δηλώσαμε ἀπαρχὸς, τὸ *Βιβλίον* τοῦ *Δασκάλου* καὶ τοῦτο δὲ πού εἶναι τὸ *Βιβλίον* τοῦ *Μαθητῆ*.

Τὸ βιβλίον τοῦ *Δασκάλου* καθάρια ἐπιστημονικὸ, μὲ ἀριά καὶ πού ὥστόσο καμιά σημειωσοῦλα γιὰ τὴν πραχτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ τάδε ἢ τάδε τύπου. Ἐκεῖ ξετάζουμε προπάντα τί θὰ πῇ γλῶσσα, τί θὰ πῇ φτόγγος καὶ ἤχος, ποιά τὰ φυσιολογικά τους. Ἐκεῖ μελετοῦμε κάτι ὅρους πού εἶναι φρίκη *φωγήεντο*, *σύφωνο*, *δίφτογγο* κτλ., πολεμώντας νὰ βάλουμε στὴ θέση τους ὅρους πιὸ κατάλληλους. Παραπέμπω στὸ *Βιβλίον* τοῦ *Δασκάλου* κάθε φορὰ ὅπου εἶναι ἀνάγκη. Τὰ συντομέματα (*Β. Δ.* = *Βιβλίον* τοῦ *Δασκάλου*, καὶ λοιπὰ) θὰ τὰ βρῇ καθέναν παρακάτω, στὸ τέλος τοῦ Προλόγου μας.

Παρτὸν ἡ ἀγάπη.

Γιατὶ ὁ Πρόλογός μας τέλειωσε, Εἰρήνη! Ἐννοια σου καὶ σὲ βλέπω πού γελαῖς ἢ καλῆτερα πού χαμογελαῖς. ἀπὸ τὸ φόβο σου μήπως καὶ μ' ἕνα γέλιο μὲ πειράξης.

Σὰ νὰ μοῦ λὲς δηλαδὴ πὼς σοῦ ἔταξα στὴν ἀρχὴ Ἄγάπη καὶ γλῶσσα, ἐνὼ μονάχα γλῶσσα σοῦ χάρισα · ἔπειτα ξεχάστηκα, ξεχάσα καὶ τὴν ἀγάπη.

Πῶς; Γιὰ τὴν ἀγάπη σοῦ μίλησα καὶ κεῖ ἀκόμη ὅπου γλωσσολογοῦσα. Τὸ *ν* πού κατοπινὸ εἰς δὲν παραδέχεται, τί ἄλλο εἶναι παρὰ μῖσος; Καὶ τὸ *ν* πού ζητᾷ ξαφνικὴ γλῶσσος πλάϊ του, μήπως δὲν εἶναι ἀπὸ ἀγάπη; Ὅσα βρῖσκουμε στὴ ζωῇ, τὰ βρῖσκουμε ἀπαράλλαχτα καὶ στῆς γλῶσσας τὰ ἱστορικά.

Δὲν τὸ πιστέβεις; Ἀμὲ, ὁ ἀπόλυτος κανὼνας πού γυρεύουμε στὴ Γραμματικὴ μας, μήπως ἀγάπη δὲν εἶναι, μήπως δὲν ξεχειλίζει ἀγάπη, ἀφοῦ τὴ γλῶσσα τὴν κανονίζουμε ἀπὸ περίσσια κι ἀπειρη ἀγάπη γιὰ τὸ παιδί, γιὰ τὸ ἔθνος;

Μὰ καὶ γώ, Εἰρήνη μου, ὁ ἴδιος, ποιοὶ τὸ σκαρί μου; Ἡ οὐσία μου ποιά; Ποιὸ νόμο ἀκούω, ἂ δὲν εἶναι ὁ νόμος

τῆς ἀγάπης; Στίς γυναῖκες ὅλα τὰ χρωστῶ, τὴ δράση μου καὶ τὴν ποίησιν μου. "Ἄς τὸ μάθῃ καὶ στὸν ἄλλο κόσμον ἢ Μυρριάναν, ποὺ τὸ ἔργον μου τὸ ἐλληνικὸ δικό της. Μαζί της ἄς τὸ μάθῃ καὶ ἡ "Αρρωστη Δούλα, ἡ Φροσουλά ἡ κακόμοιρη. "Ἄς τὸ μάθῃ ἀπὸ μακριὰ καὶ ἡ κόρη τοῦ μεγάλου τῆς Γαλλίας πεζογράφου — ποιητῆ, ποὺ τὴν ἔψαλα μιὰ μέρα στὰ βουνὰ τοῦ Πυργιοῦ. Μόνη σου 'Ἐστὶ καὶ μοναδική μου, δὲν ἔχεις νὰ τὸ μάθῃς, ἐπειδὴ τὸ ξαίρεις πὼς ὅλος ἀπὸ σένα κρέμουμε καὶ πὼς ὅλος μου σ' ἀγαπῶ.

Ψ.

(Κεριακή, τίς εἴκοσι πέντε τοῦ Μάρτη 1927, γιὰ νὰ γιορτάσουμε τὸ ἐκατόχρονον τοῦ Εἴκοσι "Ἐνα καὶ τῆς ἀπολύτρωσης τοῦ Εἴκοσι 'Εφτὰ ποὺ ἔκαμε τὴν 'Ελλάδα).

ΣΥΝΤΟΜΕΜΑΤΑ

Φτάνει μας ἐδὼ νὰ παναλάβουμε τὸν πίνακα ποὺ βάλουμε στὸν πρῶτον μας τόμον τοῦ *Βιβλίου* τοῦ Δασκάλου. Τὸν ἀντιγράφουμε λοιπὸν ὅπως εἶναι.

α. β. γ. δ. ε. κ' ἔτσι, πάντα μὲ τελείαν, ὅλα τὰ ψηφία τοῦ ἀρφάβητου, σὰ δηλώνουνε τὰ διάφορα τμηματάκια τοῦ κάθε ἀριθμοῦ, πρέπει νὰ διαβάζονται γεμάτα, δηλαδή μὲ τὸνομά τους · ἄρφα, βῆτα, δέλτα, ἔφιλο, κι ὅχι α, β, δ, ε κτλ.

Σὰν τὰ διαβάσῃ κανεὶς ὅπως τὰ ξηγοῦμε, θὰ διῇ πὼς ἀπὸ τὸ ψηφί στὴν ἀκόλουθη λέξη καὶ κατόπι ἀπὸ τὸ ἓνα τμημα σὸ ἄλλο χασμωδία δὲν ὑπάρχει, ἀφοῦ ἔχουμε τὴ μανία νὰ τὴν ἀποφέβουμε.

Χασμωδία ὅμως ἐννοοῦμε ἀνάμεσα δυὸ ἤχους ὁμοίους, λ. χ., ἄμα ἀγαπᾷς.

Τὰ ψηφία πάλε, ὅταν εἶναι δηλωτικὰ τοῦ ἤχου, δὲν πρέπει μὲ κανέναν τρόπο νὰ διαβαστοῦνε γεμάτα, παρὰ σκέττα καὶ νὰ προφέρνεται ὁ ἤχος μονάχα, λ. χ., λ, ὅχι λάμδα, β, ὅχι βῆτα κτλ.

Τὰλλα εἶναι ἀπλὰ ·

αἰ. = αἰώνας, αἰώνα (γεν.).

αἰτ. = αἰτιατική.

ἀκ. = ἀκόλουθες, ἀκόλουθους κλ.

ἀρ. = ἀριθμός.

Β. τ. Δ. = *Βιβλίο* τοῦ Δασκάλου.

Β. τ. Μ. = *Βιβλίο* τοῦ Μαθητῆ.

Β. Ψ. = Βιβλιοθήκη Ψυχάρη.

γεν. = γενική.

γρ. = γραμμή καὶ γράφε.

δοτ. = δοτική.

ἐκδ. = ἐκδοσὴ.

ἐν. = ἐνικός, ἐνική κλ.

θμ. = θυμήσου.

ἱ. μ. = ἴδιο μέρος.

κ. = κοίταξε ἢ κοίτα. "Ὅταν ἔρχεται κατόπι σ., δηλαδή σελίδα, νὰ διαβαστῇ κοίτα, γιὰ νὰ μὴν ἔχουμε κοίτακ-σε σελίδα, ἐπειδὴ τὰποφέβουμε καὶ τοῦτα. "Ὅταν ἔρχεται α κατοπινὸ, ποτὲς κοίτα, παρὰ κοίταξε.

κ. λ. = καὶ λοιπὰ, καὶ λοιποὶ κτλ.

κλ. = κλητική.

κ. π. ἀ. = κοίταξε πιὸ ἀπάνω.

κ. π. κ. = κοίταξε πιὸ κάτω.

κτλ. = καὶ τὰ λοιπὰ.

λ. χ. = λόγου χάρη.

Ν. = número.

ὁ. εἴ. = ὅπου εἵπαμε.

ὄν. = ὀνομαστική.

π. = πιά.

πλ. = πληθυντικός, -ή.

πρβλ. = παράβαλε.

σ. = σελίδα.

σγκρ. = σύγκρινε.

σμ. = σημείωση.

στ. = στήλη.

τ. = τόμος.

Γιὰ τὰ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ, κ. στὸ τέλος τοῦ τόμου.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

ΜΙΚΡΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΗΧΟΛΟΓΙΚΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΑΡΦΑΒΗΤΟ ΜΑΣ

1. Είναι γνωστὸ πὺς κρατήσαμε ἴσια με σήμερα γιὰ τὴ χρῆση μας τὴν καθεμερινὴ τὰρχαῖο τὰττικὸ τὸ ἀρφάβητο, καθὼς τὸ ἀποκατάστησε ὁ πολιτικὸς Ἀρχίνος καὶ καθὼς καθιερώθηκε στὰ χρόνια τῆς ἀρχοντείας τοῦ Ἑφκλείδη, στὰ 403 πρὸ Χριστοῦ.

2. Πάνε ἀπὸ τότες 2330 χρόνια καὶ σὲ τέτοιο διάστημα καιροῦ προρφαίνουνε νὰλλάξουνε καὶ γλῶττες καὶ ἀρφάβητα. Μᾶς ἔφερε σὲ σπουδαῖες δυσκολίες πὺ δὲν ἀλλάξαμε τὸ δικό μας ἐπειδὴ τὸ κληρονομὲνο ἀρφάβητο ἔχει περιττὰ ψηφιά, ἔχει καὶ λειψὰ (1).

(1) Σημαίνει ἄριστα πὺν λείπουνε σγκρ. τὸ λειψοσέ-ληγον τοῦ Διοσκορίδη (30 τοῦ Χριστοῦ), δηλαδὴ ἐποχὴ ὅπου λείπει τὸ φεγγάρι. Πιὸ ἀπλὸ παρὰ νὰ τὰ λέγαμε λειπὰ ἢ λειπάμενα.

3. Μπορεῖ νὰ κρίνῃ ὁ καθένας, κοιτάζοντας τὸ ἀρφαθήτό μας, πὺ νὰ το μὲ τὰ εἴκοσι τέσσερά του τὰ κλασσικὰ ψηφιά ·

A B Γ Δ E
Z H Θ I K
Λ M N Ξ O
Π Ρ Σ Τ Υ
Φ Χ Ψ Ω.

4. Σήμερα τὸ H, τὸ Υ καὶ τὸ I ἔχουνε τὴν ἴδια προφορά. Μεταξὶ ο καὶ ω καμιά διαφορά δὲν ὑπάρχει, ὥστε φρόνιμα θὰ πρᾶτταμε, ἢ ἀφίνοντας ὁλότελα τὰ H Υ καὶ Ω, ἢ δίνοντάς τους κανέναν καινούργιο ρόλο ἡχολογικὸ.

5. Τὰ λειψὰ εἶναι πιὸ σπουδαῖα. Πρῶτα, μᾶς λείπει κατὰλληλο ψηφί γιὰ τὸ φωνήεντο ου. Τὸ ου δὲν εἶναι, πὺ νὰ πῇ κανεῖς, τίμιο ψηφί μὲ τὰ δυό του τὰ ψηφιά πὺ μοιάζει σὰ νὰ δηλώνουνε δίφτογγο, ἐνῶ δὲν εἶναι. Καὶ τόντις, στὴν ἀρχαία τὴν ἴδια, τὸ ου κάποτες εἶναι δίφτογγο, κάποτες ἀπλὸ φωνήεντο (κοίτ. Fr. Blass, *Ueber die Aussprache des Griechischen*³, 1888, σ. 70-71 · Kühner-Blass, I, 4, 44-45 · Brugmann-Thumb, 32-34 (1) · κ. καὶ παρακάτω στὸ σ).

(1) Πολὶ ἄδικα ὁ Thumb δὲν καταλόγησε στὰ βιβλιογραφικά του τὴν ἐπίκρισή μου γιὰ τὸ ἄπρεπο βιβλίον τοῦ Boltz (*Revue critique*, 1887, σ. 261-268). Εἶναι ἄρθρο καινούργιο στὸ ζήτημα, πρωτότυπο στὴ μέθοδο. Ἀποδείχνει κιόλας τὴ λεγόμενη ἐρασμιακὴ προφορά, μὲ τὴ βοήθεια τῆς δημοτικῆς. — Στὸ ἴδιο μέρος ὁ Thumb γράφει πῶς ὁ Χατζηδάκης παραδέχεται τὴν ἀρχὴ τῆς ἐρασμιακῆς προφοράς. Ἐχει λάθος ὁ Thumb · πουμενὰ ρητὰ δὲν τὸ δήλωσε ὁ Ταρτοῦφος. Γιὰ Ἐρασμο οὔτε γρυῦ.

6. Ἐδὼ μπορεῖ ὥραϊα νὰ μᾶς χρησιμέψῃ τὸ υ πὺ εἶτανε στὴν ἀρχή, λ. χ. στὸν Ὅμηρο, σημειο γιὰ τὸ ου (ἰταλικὸ u) καὶ πὺ κατόπι, στοὺς Ἀττικοὺς, προφέρθηκε ὕ (γαλλικὸ u) · κοίτ. B. τ. Δ., στὰ κινήματα τοῦ ο, μὲ ἅπειρες ἐρεθνες στὶς ἀρχαῖες ντοπιολαλιές.

7. Μὲ τὸ υ φτάνει νὰ τοῦ βάλουμε δυὸ κουκκίδια -ü- κ' ἔχουμε σημειο γιὰ τὸν ἥχο u τὸ γαλλικὸ, σὰ βρεθῇ ἀνάγκη, ἀφοῦ τὸν ἀκούμε καὶ σὲ δικές μας ντοπιολαλιές, ἄξαφνα στὴ Μακεδονία.

8. Πολὶ πιὸ ἀβόλεφτο νὰ βρῇ κανεῖς μὲ τί τρόπο θὰ σημειώσουμε τοὺς ἥχους πὺ τοὺς γράφουμε σήμερα μὲ δυὸ ψηφιά, μπ, ντ, γκ, δηλαδὴ b, d, g (στὰ ga, go, gou, gui, gue).

9. Εἶναι ἀλήθεια πὺ πολλοὶ δικοὶ μας νομίζουνε πάντα πῶς τέτοιους ἥχους στὴ γλώσσα μας δὲν τοὺς ἔχουμε. Δοξάστηκε ὁ Ἀλέξαντρος ὁ Ραγκαβῆς πὺ φαίνεται πῶς εἶπε μιὰ μέρα · « Τὴν προφορά τοῦ b δὲν μπορεῖ δὲ τὴν ἀκούσουμε παρὰ σὲ μιὰ λέξη, στὴ λέξη βάμβακος. »

10. Μὲ τέτοιους σοφοὺς ἀφορισμοὺς γίνονται οἱ πιὸ προκομμένοι μας περίγελο τοῦ κόσμου, ἀφοῦ κι ὁ Ραγκαβῆς κι ὁ Κόντος κι ὁ Κοραῆς κι ὁ Χατζηδάκης κι ὅλη τους ἡ κλίκα λένε κάθε μέρα τὸν λόγο, τὸν λόπο, τὸν γόπο, μὲ b, d καὶ g.

11. Ὅσο ξακολουθήσουμε νὰ γράφουμε μπ, ντ, γκ, προκοπὴ δὲ βγαίνει, ἐπειδὴς ἀδύνατο νὰ τὰ διαβάσουμε σωστά. Τὸ ντ διαβάζεται ἄξαφνα πότες σὰν d σκέττο, ἀντίο, ντατὰ, πότες σὰ ν μὲ d, πάντα, ματτάτα, πότες σὰ ν μὲ τ, κόντες, καρτάδα, κάρτε, μείντε κτλ.

12. Ἐτσι στρεβλώνουμε τὰ ξένα κύρια ὀνόματα. Πῶς θὰ τὰ βγάλουμε πέρα μὲ τὸνομα Μονταυζιέ (Montausier) καὶ κάμποσα τέτοια; Νόστιμο εἶναι πὺ χαλνοῦμε καὶ τὰ τούρκικα · ἡ τούρκικη λέξη oda, κάμαρα, r δὲν ἔχει καὶ

γράφεται με σκέττο *d* (αδω) · επειδὴς ὁμως χρειάστηκε νὰ καταφύγουμε στὸ δίψηφο *nt* γιὰ νὰ νὰναποδώσουμε τὸ τούρκικο *d*, τὸ κάμαμε *ordas* στὴν προφορά μας.

13. Μερικοὶ πάλι, γιὰ νὰ ξελληνίσουνε τὰ ξελλήνιστα, ἔρχονται καὶ ψιθυρίζουνε, μετὰ τὸ στόμα τους μέλι, ὁ Δηλιγιάννης, ποὺ ὅλος ὁ κόσμος *Ντελιγιάννη* τὸν ξαίρει. Ὁ Χατζηδάκης μάλιστα εἶχε τὴν ἀναίδεια νὰ γράψῃ — σ' ἓνα βιβλίο ἐπιστημονικὸ — *χαρὰ* στὴν ἐπιστήμη! — *νδιλικάτος*.

14. Ἡ *μόδα* καθιερώθηκε κιόλας ποὺ θαρρῶ πὼς ἔπρεπε νὰ εἶναι *μόντα* (*móda*), ἐξὸν ἂν εἶναι βενετσιάνικης καταγωγῆς, γιατί τότες δικιολογιέται τὸ *δ* μεταξὶ δυὸ φωνήεντα, καθὼς στὴ *βίδα*, στὴν *κατὰδα* καὶ σὲ ἄπειρα τέτοια.

15. Μετὰ τὸ δίψηφο *μπ* ἔχουμε τοὺς ἴδιους μπελάδες, *μπαιπὰς* (μετὰ *β*), *ἄμποτες* (μετὰ *μ* καὶ *β*), *λάμπα* (μετὰ *μ* καὶ *π*).

16. Τὸ δίψηφο *γκ* δὲν τὰ πάει πιὸ προκομμένα, μετὰ τὸ κοινὸ *ἀγκίστρι* (*vg*) καὶ τὸ ντόπιο *ἀγκίστρι*.

17. Λοιπὸν τὸ γιαντρίκ ἀπαραίτητο. Μὰ ποιοὺ νὰ εἶναι ἄφτῳ; Νὰ φιλοξενήσουμε στὸ ἀρράβητό μας λατινικὰ ψηφία, *β*, *δ*, *γ*; Ἀλίμονο μας! Θὰ μᾶς πάρουνε τοὺς δρόμους μετὰ τίς πέτρες.

18. Νὰλλάξουμε δυὸ τρία δικὰ μας. νὰ τοὺς βάλουμε διακριτικὰ σημεῖα; Ναί, θαρρῶ πὼς γίνεται.

19. Τὰ ψηφία *β δ γ* στὴν ἀρχαία μας τὴ γλώσσα εἶχανε τὴν προφορά *β δ γ* · σήμερὰ ἔχουνε τὴν προφορά *β δ γ* ποὺ μᾶς εἶναι γνωστὴ. Δὲν ἔρχονται σὲ συβίβαστους. Τολοιπὸν τί νὰ κάμουμε; Ἀς τὸ συλλογιστοῦμε.

20. Οἱ φτόγγοι *β δ γ* ἔχουνε σωστά τοὺς ἀδέρφια τοὺς φτόγγους *π τ κ*. Ξαφνικὸν ἔχου καὶ οἱ ἔξη (κοίτ. τὸ ἀφιερωτικὸ μας γράμμα). Ἡ μόνη τους διαφορὰ, ποὺ οἱ *β δ γ* εἶναι, ὅπως λέγανε πρῶτα, *ἡχεροὶ* ἐνῶ οἱ *π τ κ* εἶναι *ἄηχοι*.

21. Τί θὰ πῇ *ἄηχος*; Ἄηχος εἶναι ὁ φτόγγος ποὺ μορφώνεται δίχως νὰ μποῦνε σ' ἐνέργεια τὰ φωνοχόρδια μας. Πὲς ἓνα *θ* καὶ ἀκούμπησε ἀπ' ὅξω τὸ δάχτυλό σου στὸ λάρυγγα. Δὲ σαλέθει.

22. Πὲς ἓνα *δ* · σαλέθει καὶ τρέμει. Τὸ τρέμα προέρχεται ἀπὸ τὰ φωνοχόρδια, ποὺ μπαίνουνε σὲ κίνηση (*κ. Β. τ. Δ., Α'*).

23. Γιὰ τοῦτο ἐμεῖς τὰ ἡχερὰ τὰ βαφτίζουμε *χορδόηχα* · τῆηχα θὰ τὰ ποῦμε *ἀχορδόηχα*.

24. Γυρίζουμε τώρα στὰ ψηφία μας · στὸ *τ* ἀπάνω ἄς καθίσουμε μιὰ γραμμίττα τρεμουλιαστή, ποὺ παρασταίνει *τάχα* τὰ τρεμάμενά μας τὰ φωνοχόρδια, *π* · νὰ σου τὸ *β*, ρωμαϊκῶς, ἐπιστημονικῶς, ἔφκολα · νὰ σου μαζί τὸ *τ* (*d*) καὶ τὸ *π* (*g*).

25. Σὰ δημοσίεψα στὰ *Mélanges Orientaux* τοῦ 1905, μιὰ ρωμαϊκὴ διατριβή, μεταφρασμένη ἀπὸ μένα γαλλικὰ γιὰ τὴν ἀνταλλαγὴ τοῦ *λ* καὶ τοῦ *ρ* (*Essai de grammaire historique sur le changement de λ en ρ devant consonnes en grec ancien, médiéval et moderne*, p. 291-336, 8^ο, Paris, 1905), ζήτησα στὸ Ἑθνικὸ Τυπογραφεῖο τῆς Γαλλίας νὰ μοῦ χύσῃ ψηφία ἰδιαίτερα γιὰ σκοποὺς ἐπιστημονικοὺς καὶ τόκαμε πολὺ πρόθυμα. Δὲ βλέπω γιατί δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ τὸ ἴδιο στὴν Ἑλλάδα. Δὲν εἶναι καὶ ἀκριβὲς.

26. Ἐχουμε ἀνάγκη καὶ ἄλλο ἓνα ψηφί, μὰ ποὺ μᾶς εἶναι πρόχειρο, ἐκεῖνο δηλαδὴ ποὺ δηλώνει τὸν ἡχο *γι*, *γε*, *για*, *γιο*, *γιον* · εἶναι τὸ ἀναποδογυρισμένον *ι* μετὰ περισπωμένη, *ι* · τὰρίνουμε ὅπως εἶναι, καὶ θὰ μᾶς χρησιμέψῃ γιὰ τὴν ὀκτώση τοῦ ἡχου *γιῶτα*, *ι*.

27. Μετὰ τὰ ψηφία ποὺ εἴπαμε θὰ καταρτίσουμε ἀρράβητο ποὺ κάπως θὰ στέκη, νομίζω. Προτείνω τολοιπὸν τὸν ἀκόλουθο πίνακα ποὺ εἶναι ὁ πίνακας τοῦ ἀριθμοῦ *ε*, μόλις ἀλλαχμένος.

Α Β Γ Δ Ε
Ζ Θ Ι ς Κ
Λ Μ Ν Ξ Ο
Π Ρ Σ Τ Υ
Ͳ ͳ ʹ Φ Χ
Ψ

Όλα μαζί ψηφιά είκοσι ἔξη ἀντὶς είκοσι τέσσερα.

28. Ταίριαζει τώρα νὰ σημειώσουμε πῶς ὀνομάζανε καὶ τί προφορά εἶχανε τὰ είκοσι τέσσερα ψηφιά τοῦ ἀττικοῦ ἀρφάβητου.

Α	Ἄλφα	ἄλφ'ᾱ.
Β	Βῆτα	ῃέτᾱ (μακρόχρονο ἀνοιχτὸ ε).
Γ	Γάμμα	ᾱάμμᾱ (μὲ δυὸ μ).
Δ	Δέλτα	ῥέλτᾱ.
Ε	Εἰ	έ (μακρόχρονο καὶ κλειστόηχο).
Ζ	Ζῆτα	ζῆτᾱ (1).
Η	Ἥτα	ῆτα (μακρόχρονο, ἀνοιχτὸ).
Θ	Θῆτα	τ'έτᾱ.
Ι	Ἰῶτα	ιῶτα (ο ἀνοιχτὸ, μακρόχρονο).
Κ	Κάππα	κάππα (δυὸ π).
Λ	Λάβδα	λάππᾱ.

(1) Κοίτ. Kühner-Blass, *Ausf. Gramm. d. gr. Spr.*, I, 1 (1890), 40 καὶ 57, σμ. 2 · « (σύγκειται) τὸ ζ ἐκ τοῦ σ καὶ δ », λέει ὁ Διονύσιος ὁ Θράκας · Brugmann-Thumb, *Griechische Grammatik*, 1913, σ. 149 (115). Σὲ μερικὲς σημερινές μας ντοπιολαλιές ἀκούγεται γρῶ-νίντῥω καὶ παρόμοια (κοίτ. *Observations phonétiques*, στὰ *Mémoires de la Société de Linguistique de Paris*, 1888, 314) · μὰ μοιάζει σὰ νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ γνωρῆζω τὸ νεοελληνικόν.

Μ	ΜϚ	μϚ (μυ = σ, καὶ μϚ, μὲ υ γαλλικόν).
Ν	ΝϚ	νϚ (τὰ ἴδια).
Ξ	ΞϚ	κσϚ (τὰ ἴδια).
Ο	ΟϚ	δ (κοντόχρονο καὶ κλειστὸ).
Π	Πεῖ	πέ (μακρόχρονο καὶ κλειστὸ).
Ρ	ῬϚ	ῥδ (μακρόχρονο, ἀνοιχτὸ).
Σ	Σίγμα	σίγμα (δηλαδὴ σῖγμα).
Τ	ΤαϚ	ταϚ (διφτογγεμένο τὸ αν),
Υ	Υ	υ καὶ ὕ.
Φ	Φεῖ	π'έ (μακρόχρονο, κλειστὸ).
Χ	Χεῖ	κ'έ (μακρόχρονο, κλειστὸ).
Ψ	Ψεῖ	πσέ (μακρόχρονο, κλειστὸ).
Ω	ῶ	ὀ (μακρόχρονο, ἀνοιχτὸ).

29. Ἴδου μὲ τὴ σειρά τους τὰ ὀνόματα καὶ ἡ προφορά πού ἀνήκουνε στὸ σημερινόν μας τὸ ἀρφάβητο, καθὼς του-λάχιστο προσπαθήσαμε νὰ τὸ ταχτοποιήσουμε.

Α	Ἄρφα (γιά τὸ ρ κοίτ. πιὸ κάτω στὸ ρ)	α
Β	Βίτα	β
Γ	Γάμα	γ
Δ	Δέλτα	δ
Ε	Ἐψιλο	ε
Ζ	Ζίτα	ζ
Θ	Θίτα	θ
Ι	Ι (κ. π. κ.)	ι
ς	Γιότα (= ῖοτα)	ι
Κ	Κάππα	κ
Λ	Λάμδα (καὶ Λάβδα)	λ
Μ	Μι	μ
Ν	Νι	ν
Ξ	Ξι	κσ
Ο	Ῥομικρο	ο

Π	Πι	π
P	Pð	ρ
Σ	Σίγμα (καὶ Σίμα)	σ
T	Tà	τ
Γ	Υψίλο	ου
π	πι	μπ (b)
τ	τά	ντ (d)
κ	κάπα	γκ (g)
Φ	Φι	φ
X	Χι	χ
Ψ	Ψι	ψ

30. Χρειάστηκε νὰ δώσουμε ὄνομα καινούργιο στὸ I, νὰ τὸ ποῦμε σκέττα ι, ἀφοῦ τὸνομά του τάρχαϊτο — Ἰῶτα — ἔγινε ταχτικά γιῶτα — ὅπως ὁ ἱατρὸς γιατρὸς — καὶ δὲν ταίριζε νὰ ὀνομάσουμε γιῶτα ἓνα ψηφὶ πού ἡ προφορά του εἶναι ι.

31. Καλὸ νὰ σημειώσουμε ὡστόσο πῶς ἡ προφορά 2 τοῦ ψηφιοῦ ἀφτουνου, τοῦ ἰῶτα δηλαδὴ, μοιάζει νὰ εἶναι ἡ πιὸ ἀρχαία καὶ μάλιστα ἡ ἀρχική, ἐπειδὴ δὲν ξαίρανε οἱ Φοίνικες κανένα ι, παρὰ 2 τὸ λέγανε (I) κ' ἔτσι γιὰ μένα ὅσα σημετικά μᾶς παρουσιάζουνε ι ἀρχικό, θὰ τὰ προφέρανε μὲ κάποιον 2 (λ. χ. $\text{I} \text{I} \text{I} \text{I} \text{I}$, Ἰωάναν, ὁ Γιάννης, Ζάνης ὁ σημερινός μας).

32. Τὸ ὕψιλο ἔπρεπε πιὸ σωστὰ νὰ τὸ μεταγράψουμε οὕψιλο, μιά καὶ τὸ κανόνισαμε ου. Μὰ ἴσια ἴσια μπορεῖ κανεὶς καὶ ου νὰ τὸ διαβάσῃ, ἀφοῦ γιὰ ου λογαριάζει στὸ ἀρφάβητό μας.

33. Τοὺς λόγους πού μᾶς κάμανε νὰ προτιμήσουμε στὸ ἀρφα τὸ ξεβγάρωμα ρφ, τοὺς ξηγοῦμε στὴ Γραμματική μας παρακάτω. "Ὡς θυμίζουμε κι ἀπὸ τώρα τὰ κοινὰ μᾶς ἀδερφός, δεφφίρι, κόρφος.

34. Οἱ ἀντιγραφές μας εἶναι σύφωνες μὲ τὴ συνηθισμένη τὴν προφορά, λ. χ., κάπα, ὄχι κάππα.

35. Τὸ τ μπορεῖ νάκουστῇ καὶ ταφ · τὸ φ ξεῖχῃσε ὅσο γίνεται κανονικά, γιὰτὶ τελικὸ σύφωνο σήμερα δὲν ἔχουμε ὅξω ἀπὸ τὸ ς.

36. Τὸ ἀρφάβητό μας — τὸ δέφτερο — εἶναι τὸ μελλοῦμενο τὸ ἀρφάβητο, ἀφοῦ καὶ μεῖς ἀκόμη, στὴν ἴδια τὴ Γραμματική μας, ἀκολουθοῦμε τὴ λαθασμένη τὴν ὀρθογραφία.

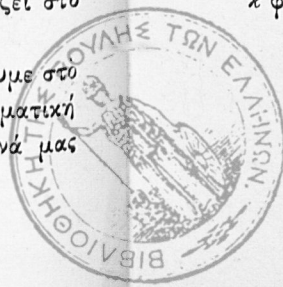
37. Πρέπει θαρρῶ νὰ περάσῃ κάμποσος καιρὸς ἴσια μὲ πού χύσουμε τὰ ψηφία πού μᾶς λείπουνε, καὶ, τὸ κυριώτερο, ἴσια μὲ πού τὸ κάμουμε ἀπόφαση νὰ γράφουμε ἀγαπό, ψηχι, γλόσα, πού θὰ εἴτανε τόντις ἐφκῆς ἔργο γιὰ τὸ ἔθνος — καὶ γιὰ τὰ παιδιὰ.

38. Μιὰ μεταρρύθμιση πού φρόνιμο θὰ εἴτανε νὰ γίνῃ ἀπὸ τώρα εἶναι γιὰ τὸ γράψιμο. Τὸ γράψιμό μας κατάντησε ἀδιάβαστο. Ἀναρχικὸ καθὼς ὅλα τᾶλλα. Ὁ καθένας καὶ τὸ χέρι του. Ἐφκολα διορθώνεται.

39. Γνωστὰ στὸν καθέναν τὰ μικρά μας τὰ ψηφία, δηλαδὴ α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ (τελικὸ ς) τ υ φ χ ψ ω.

40. Ἐγὼ λέω νὰ μιμηθοῦμε ἀπὸ δὼ κι ὀμπρὸς τὰ τυπογραφικά, πού καὶ χωρὶς νὰ εἶσαι καλλιγράφος θὰ τὰ μορφώσῃς πιὸ καθαρά, ταιριαχτὰ μὲ τὸ ἀκόλουθο πανομοίωτοπο ἢ φασιμίλε.

α β (καὶ θ) γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ π τ
κ φ χ ψ ω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΔΙΦΤΟΓΓΕΣ

41. Πῶς θὰ τίς — ἢ θὰ τοὺς ποῦμε ; Ἡ δίφτογγο, στὸ θηλυκὸ, ἢ ὁ δίφτογγος στὸ ἀρσενικὸ ;

42. Εἴτε ὁ δίφτογγος τὸ πῆς εἴτε ἡ δίφτογγο, πάντα στραβὰ θὰ τὸ πῆς. Δὲν εἶναι ὅρος πού νάξιζι.

43. Δίφτογγος-ἀρχαῖο δίφθογγος-σημαίνει πού εἶναι καμωμένος ἀπὸ δυὸ φτόγγους · μὰ οἱ δυὸ φτόγγοι μπορεῖ νὰ εἶναι δυὸ συνεχικὰ φωνήεντα ὅσο καὶ δυὸ σύφωνα συνεχικὰ. Μὲ τὸν ὅρο μας δὲν ξεκαθαρίζεται τὸ πρᾶμα.

44. Οἱ ἀρχαῖοι ἐννοοῦσαν πῶς τῇ δίφτογγῳ τὴν ἀποτελοῦν δυὸ φωνήεντα · μᾶς τὸ λένε ρητὰ · « ἡ συλλαβὴ ἢ ἐκ φωνηέντων δύο συνεστηκυῖα δίφθογγος καλεῖται », γράφει ὁ Θεοδόσιος (τέλεια τοῦ τέταρτου αἰῶνα τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια). Δὲν ἔχω πρόχειρο τὸ κείμενο καὶ παίρνω τὴν παραπομπή μου ἀπὸ τὸν Kühner-Blass, I, 1, 61, σμ. 6.

45. Ὁ Θεοδόσιος μᾶς μαθαίνει πῶς ἡ δίφτογγο εἶναι μιὰ συλλαβὴ κι ἀπτό εἶναι σωστὸ. Ἐχομε τοιοῦτ' ἀπλὰ φωνήεντα μὲ τὴ σειρά, πού ὅσο διπλὰ κι ἂν εἶναι, περιορίζονται σὲ μιὰ καὶ μόνη συλλαβή. Τόντις γιὰ μιὰ συλλαβὴ λογαριάζονται στοὺς στίχους οἱ δίφτογγες οἱ ἀρχαῖες.

46. Μὰ παντοῦ καὶ πάντα μιὰ δίφτογγο λογαριάζεται γιὰ μιὰ συλλαβή. Ἔτσι θὰ μπορούσαμε νὰ τῆς βγάλουμε τὸ ταιριαζόμενον τὸνομά της · δυὸ ἤχοι μαζί, πού προφέρνονται σὰν ἓνας, θὰ εἰπωθῶνε ἀπλόδιπλοι.

47. Τὸ Βιβλίον τοῦ Δασκάλου (ἀρ. 435, ζ) τοὺς θέλει ἀπλόδιπλους. Ἐπειδὴς ὅμως τὸ Βιβλίον τοῦ Μαθητῆ ἀπτείνεται στοὺς πολλοὺς, προτιμᾶμε τοὺς κοινούς τοὺς ὄρους, ὅσο ἀχαμνοὶ κι ἂν εἶναι.

48. Μὰ σὲ ποιὸ γένος θὰ τὸ βάλουμε ; Στὸ θηλυκὸ ἢ στὸ ἀρσενικὸ ; Τὸ ἀρχαῖο τὸ θηλυκὸ δὲν ἔχει τὸ λόγο του παρὰ σὰν παραδεχτοῦμε, ὅπως τὸ παραδέχονται σήμερα παντοῦ στὴ γλωσσολογία, πῶς ὑπονοοῦσαν θηλυκὸ οὐσιαστικόν, λ. χ. · « (συν. λαβή) δίφθογγος », « (φωνή) διάλεκτος » κτλ. (Κοίτ. Kühner-Blass, I, 1, 408-409, 358-359).

49. Τοιοῦτον, ἀκόμη καὶ στὴν ἀρχαία, ἡ κατάληξις -ος γιὰ τὸ θηλυκὸ εἶχε κάτι παράξενο. Ἡ Νεοελληνικὴ δὲν τὴ θέλησε διόλου · ἢ τῆς ἀντικατέστητε ἄλλη κατάληξις, ὀροσία, καλαμιά (κάλαμος, δρόσος), ἢ τὴν ἀρσενίκεψε, ὁ πλάτανος, ἢ τῆς ἔβαλε ἄρφα, ἢ παρθένα, ἢ ἀφαίρεσε τὸ ς τὸ τελικόν, Κύπρο, Σάμο, Χιὸ (κοίτ. τὴ Δέφτερη Κλίση).

50. Τὴν κατάληξις -ος τοῦ θηλυκοῦ μήτε σήμερα μπορεῖ νὰ τὴ συνήθισι ὁ λαός, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τοὺς δασκαλισμοὺς πού γυρέβουνε τοῦ χάκου νὰ τοῦ πνίξουνε τὸ γλωσσικόν του τὸ αἶστημα · ὁ Πάλλης ἄκουσε τοὺς ὁδοὺς ἀπὸ ἀμαξά, πολλοὺς πρόδους καὶ μεγάλο περίοδο ἀπὸ καλλιεργημένους. Τὰ τέτοια πού συμφωνοῦνε μὲ τὴ γραμματικὴ τῆς Νεοελληνικῆς θὰ λέγονται κάθε μέρα.

51. Ὅσα ξηγήσαμε ἴσια μὲ δῶ μᾶς φέρνουνε στὸ συμπέρασμα πῶς πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε τὸν τύπο τοῦ ἀρσενικοῦ, ὁ δίφτογγος. Κι ὥστόσο δὲν τὸ νομίζω διόλου κατάλληλο.

52. Δὲν πιστέω νὰ παρατηρήθηκε ὡς τώρα πῶς, κοντὰ στὴν καθάρια τὴ δημοτικὴ μας, ὑπάρχει καὶ μιὰ κάπως δασκάλικη δημοτικὴ, πού σέβεται τοὺς γνήσιους κανόνες τῆς δημοτικῆς, προσπαθώντας ὅμως νὰ μὴν ἀπομακρυνθῇ

ἀπὸ τοὺς κανόνες τῆς καθαρέουσας ἢ τουλάχιστο ἀπὸ κάποια παράδοσής της.

53. Πιὸ ἀπάνω ἀναφέραμε τὸν τύπο ἢ *παρθένο*. Καθαφτὸ δημοτικὸς. Ἐχει ὥστόσο κ' ἓναν τύπο ἢ *παρθένο*.

54. Βλέπετε; Εἶναι τύπος πού δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ψεγάδιᾷ κανεὶς γιὰ βέρο δασκάλικο. Δὲν εἶναι ἡ *παρθέρος*, ἐπειδὴ νόμος ἀπαράβιαστος, ἀπόλυτος νόμος τῆς δημοτικῆς ἀπαιτεῖ φωνήεντο γιὰ τὴν κατάληξιν κάθε ὀνομαστικῆς ἐνικῆς στὸ θηλυκὸ. Καὶ τὴν ἔχουμε τὴν κατάληξιν τῇ φωνηεντικῇ στὴν *Παρθέρο*. Μὰ κρατοῦμε συνάμα καὶ τὸ γένος πού ἔχει στὴν καθαρέουσα.

55. Μοῦ φαίνεται πὼς ἡ κατάληξις -ο δείχνει κάποια προτίμησι γιὰ τοὺς ἐπίσημους ἢ γιὰ κάτι ἐπιστημονικὸς ὅρους, ἢ *Παρθέρο*, ἢ Παναγιά δηλαδὴ. Ἔτσι τὸ κανονίζει μέσα μας καὶ τὸ συναισθημα τὸ γλωσσικὸ πού ἀνῆξιρά μας τόσες φορὲς μᾶς κυβερνᾷ.

56. Πιὸ ἔφκολα σήμερα μᾶς ἔρχεται νὰ ποῦμε ἡ *σύνδοδο*, ἡ *σύγκλητό*, παρὰ ὁ *σύνδοδος* ἢ ὁ *σύγκλητος* κτλ.

57. Σὰν ἔχουμε νὰ μιλήσουμε ἄξαφνα γιὰ τὴ *Μέση* Ὀδὸ τοῦ Βυζάντιου (κοίτ. *Τὸ Ταξίδι μου*, δέφτερη ἔκδοσις, σ. 102, ἔκδ. γ', σ. 121), ἔτσι ὁδὸ θὰ τὴν ποῦμε. Σὰν εἶναι πάλε γιὰ τοὺς σημερινούς μας τοὺς δρόμους, *δρόμους* τοὺς θέλουμε. Ρώτημα δὲν εἶναι (1).

58. Ἀπὸ τὰ 1878, στὴ γραμματικὴ του — *Grammaire grecque moderne* — ὁ Émile Legrand βάζει στὰ παραδείγματα τῷ δευτεροκλίτῳ « ἡ μέθοδος », πληθυντικός, « οἱ μέθοδοι ». Σωστὰ καὶ τὰ δυὸ. Ἔτσι καὶ μεῖς θὰ κλίνουμε ἡ *δίφτογγο*, οἱ *δίφτογγες*.

(1) Σήμερα πήρανε τὴ συνήθεια καὶ λένε, *Τιμολέοντος*, 25, *Σόλωνος*, 22, κτλ. Ἡ ὁδὸς Ἐρμού σὰ νὰ λέγανε μιὰ μόνη λέξη, τὴν ὁδοσερμού, ἄξαφνα.

59. Μὲ φτ, ἐννοεῖται καὶ *μοναχό* του! Ὁ Φιλήντας ἔτσι τὸ γράφει στὴ *Γραμματικὴ τῆς ρωμαϊκῆς γλώσσας* τοῦ 1907, πού βραδέφτηκε στὸ διαγωνισμὸ μου καὶ τυπώθηκε κατόπι μ' ἐξοδὰ μου. Ἐπειτα τοῦ ἦρθε φόβος — ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους — καὶ τὸ συγύρισε *δίφθογγο* καὶ *γθόγγος*.

60. Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ποιὸς φοβοῦμαστε ἢ ὄχι. Τὸ ζήτημα εἶναι ἂν ὁ νόμος, πού φθ τὸ θέλει φτ, εἶναι πάντα σ' ἐνέργεια ἢ δὲν εἶναι; Εἶναι, ἀφού ἄκουσα μὲ τὰ φτιά μου, στὴν Ἀθήνα, *ὄφτα. λομιογιάτρεϊο*. Καὶ σώνει.

61. Τώρα, ποιὲς εἶναι οἱ *δίφτογγες* οἱ ἀρχαῖες, ποιὲς εἶναι οἱ δικές μας, ποῖα τῆς *δίφτογγος* ἡ οὐσία; Νά τί πρέπει νὰ μελετηθῇ.

62. Στὴν ἀξιόλογη καὶ πάντα χρήσιμη γραμματικὴ του (*Grammaire grecque élémentaire. Grammaire complète*. Paris, 1873, in-8°, xvi-440), ὁ Anatole Bailly λογαριάζει (σ. 12) δώδεκα *δίφτογγες*.

αι ει οι αυ ευ ου
α(ἄι) η(ηι) φ(ωι) αῦ ηυ ωυ.

63. Ὁ Kühner-Blass (πού σὲ τέτοια ἱστορικὰ κ' ἐρεβνητικὰ ζητήματα εἶναι πολίτιμος, στὴν *Ausf. gr. d. gr. Spr.*, I, 1 (1890), σ. 62, καταλογᾷ ἔντεκα.

αι (αἴξ)	φ (φῶδη)
ει (δεινός)	αυ (παῦω)
οι (κοινός)	ευ (βέϋμα)
α (δάς)	ου (βοῦς)
η (ληστῆς)	ην (ηῦξα)
	ωυ (έωυτοῦ)

64. Παραμύθια. Τί ἔντεκα καὶ τί δώδεκα; Ἐπρεπε νὰ ποῦνε δώδεκα ἢ ἔντεκα χιλιάδες. Γελαστήκανε, γιὰτί δὲν καταλάβανε τῆς *δίφτογγος* τὴν οὐσία καὶ τὸ νόμο.

65. Ἡ *δίφτογγο* δὲν εἶναι πρᾶμα μόνιμο, διαρκὲ καὶ

σταθερό, καθὼς εἶναι ὁ τάδε ἢ ὁ τάδε φτόγγος, ἄξαφνα τὸ α τὸ ἑλληνικὸ πού βέβαια πὼς ἄλλαξε ἀπὸ τὴν ἀρχαιο-
τητα ἴσια μὲ σήμερα, μὰ πού πάντα του εἶναι α καὶ πού
μορφώνεται μὲ τὰ ἴδια μηχανικὰ μέσα.

66. Ἀκόμη λιγώτερο ἄλλαξε τὸ τ καὶ καλὰ καλὰ δὲν
ξεδιακρίνει κανεὶς τί διαφορὰ μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ
τοῦ τ τοῦ ὁμηρικοῦ καὶ τοῦ σημερινοῦ μας στὴ λέξη τόπος.

67. Ἡ δίφτογγο ξεναντίας πάει κ' ἔρχεται. Ἀπὸ ἓνα
παραδειγμα θὰ τὸ καταλάβουμε. Ἄς πάρουμε τὸ ρῆμα
καίω. Εἴχαμε στήν ἀρχὴ ἀρχή, ὅταν ὑπαρχε ἀκόμη στή
γλώσσα μας τὸ δέγαμμα, ε, εἴχαμε κάβω, δηλαδὴ δυὸ
φωνήεντα, τὸ α καὶ τὸ ι χωρὶς σκέψη, χωρὶς συνάγγιγμα
τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο.

68. Ξεηχᾷ τὸ δίγαμμα καὶ βγαίνει στή μέση ἓνα κα-ιω
πού γλήγορα γίνεται κ-αι-ω, μὲ αι δίφτογγικόν.

69. Τὸ αι κατασταλάζει σ' ἓνα σκέττο ε, καίω, τὸ
νεοελληνικὸ μας.

70. Νὰ προσέξουμε στὸ τρίτο πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ στὸν
ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς, καίει. Μονοσύλλαβο! Δηλαδὴ καὶ
πάλι δίφτογγεμένο τὸ εῖ.

71. Καὶ τὸ δέφτερο πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ; Καίς. Τί
ὁμορφο! Ἀντὶς καίει. Τὸ ε-ι (= αιε) τὸ δίφτογγικὸ ἔγινε
μονόφτογγο.

72. Μ' ἄλλα λόγια · κάθε φορὰ ὅπου δυὸ φωνήεντα
βρίσκονται πλάϊ πλάϊ, βγαίνει δίφτογγο. Ἡ δίφτογγο
ξεγίνεται καὶ ξαναγίνεται. Εἶναι σὲ κίνηση ἀκατάπαφτη.

73. Μία φτερουγιά εἶναι ἡ δίφτογγο. Πετᾷ τὸ πουλὶ
καὶ μὲ κάθε πέταμά του ἀλλάζει δρόμο.

74. Οἱ σοφοὶ μας Bailly, Blass καὶ Kühner δὲν πα-
ρατηρήσανε τὰ πρὸ κλασσικὰ φαινόμενα, γιατί τὰ εἶδανε
τυπωμένα · δὲν τάκούσανε μὲ ἀφτί πού νὰ ποῦμε ἀναστα-
τικόν.

75. Γιατί ἐλάτε νὰ ξηγηθοῦμε. Πὼς καταστάλαξε τὸ
τιμάω στὸ τιμῶ, τὸ φιλέω στὸ φιλῶ, τὸ δηλόω στὸ δηλῶ.
Χρειάστηκε, ἀπὸ ἀνάγκη, τὸ -άω νὰ προφέρθηκε πρῶτα
σὰ δίφτογγο, μονοσύλλαβα, καὶ τότες νάκουσθῃ τὸ φω-
νήεντο σκέττο.

76. Σὲ μᾶς τὰ πράματα δὲν ἔχουνε διαφορὰ μὲ τὰρχαῖα.
Εἶναι τρέλα νάραδιάζῃ κανεὶς καὶ νάριθμολογᾷ δίφτογγες
— ὅπως τόκαμα ὁ ἴδιος στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς *Grammatica
linguae graecae vulgaris*, fasc. 78 de la *Bibliothèque
de l'École des Hautes-Études*, 1889, σ. XXXII-XXXIII.

77. Ἰδοὺ ἀπὸ τὴν Εἰσαγωγὴ μου παραδείγματα πού
τάλλόζω λιγάκι, χωρὶς νὰ τάποσώσω, ἐπειδὴς ἀπότωμα
δὲν ἔχει, τόσο ἄφρονες εἶναι ·

αὐ	πάω, φάω
αε	ἔλα ἔλα
αι	πάει, καημένος
οα	ὁ ἄντρας
οσ	βλέπω οὐράνῳ
οε	τὸ ἐψίλω
οι	τρώει, ρολοῖ
οα	τοῦ ἄντρα
οο	ποῦ ὄξω
οε	τοῦ ἔμεινε
οι	ἀκούει
εα	πῆγε ἀπάνω
εο	κλαίω, λέω, θεὸς
εσ	νέου
ει	κλαίει, λέει.

78. Ἄς ξαναρθοῦμε στὴν Εἰσαγωγὴ μου, ὅπου παρατή-
ρησα (σ. XXXIII) μερικὰ ὠφέλιμα καὶ μοῦ φαίνεται πρῶ-
τότυπα, πού δὲν τὰ πρόσεξε κανένας, ἐπειδὴς ἄγριο πόλεμο

μου ἔκανε ὁ Χατζηδάκης, γερμανικά, καὶ τὰ λόγια του Βαγγέλιο, σὰ γερμανοθρεμμένους πού εἶτανε (1). Μὰ ὁ δίκιος ὁ ἄθρωπος ξαίρει νὰ προσμένη κ' ἔρχεται πάντα ἡ ὥρα του — ἡ μικρούτσικη γραμματική μας ἀφτὴ ἐδῶ.

79. Ἐλεγα δηλαδή (σ. XXXIII) πὼς οἱ καθαρεβουσιάνοι μας, ἐκεῖ ὅπου ἐλληνίζουμε καὶ πάνε, δὲν τὸ ὑποψιάζονται πὼς μορφώνουνε δίφτογγες νεοελληνικὲς, ντίπ δημοτικὲς, δίφτογγες μὲ τὰ ὠραῖα του παλαιός, ὅμοιες, τίμιος πού σκοτώνονται μήπως καὶ τὰ προφέρουμε μὲ 2, παλός, ὅμος, τίμος, κτλ.

80. Ξεχωρίζοντας προσεχτικὰ τολοιπὸν κάθε ἡχο, τὰ μπερδέβουνε ὅλα καὶ βγαίνει ἓνα εἶδος μισὸ φωνήεντο, μισὸ ι καὶ μισὸ ε, πού ἴσια ἴσια μᾶς ἀποτελοῦνε σωστὴ δίφτογγο.

81. Γιὰ τέτοιο λόγο δὲ βρίσκεται σὲ θέση ὁ Χατζηδάκης, μὲ τὴ γλωσσολογία του, νὰ καταλάβῃ πὼς ὁ τίμιος δὲ λέγεται τίμι-ο-ς, παρὰ τίμος (τίμα ξύλα, τίμο ψωμί, κτλ.), ὅπως τὰποδείχνουμε φαρδιά πλατιά στὶς *Études de philologie néo-grecque, Recherches sur le développement historique du grec*, 92e fasc. de la *Bibl. de l'Éc. des H. Ét.*, Paris, 1892, σ. 212-214. Κοίτ. καὶ *B. τ. Δ.*, τ. Α'.

82. Μποροῦμε νὰ παρατηρήσουμε καὶ κάτι πιὸ περιέργο ἀκόμη. Νόμος τῆς Νεοελληνικῆς, ἄγνωστος μονάχα στοὺς καθαρεβουσιάνους — μὰ τί δὲν ἀγνοοῦνε; — πού δυὸ φωνήεντα συνεχικὰ καὶ ὅμοια συντραβιοῦνται ὥσπου νάκουστοῦνε σὰν ἓνα καὶ μόνο, ζῶ (ζῶο = ζῶο), θεόρατος

(1) Ἴσως νὰ τὸ παράκαμα μὲ τὸ νού μου, γιατί πείστηκα πολλὲς φορές πὼς κι ὁ G. Meyer (μπορεῖ πιὸ πολλὴ ἀπὸ τοὺς ἄλλους) κι ὁ P. Kretschmer κι ὁ A. Thumb τὸν ξαίρανε ἀπ' ὅξω.

(θεοόρατος), ἐγγυτής (ἐγγυτητής), χρυσοχός (χρυτοχός) κτλ. (κοίτ. Φιλήντα, *Γραμμ.*, σ. 102 καὶ π. κ., στὰ ἐπίθετά μας).

83. Τὸν ἴδιο νόμο ἀκολουθοῦνε καὶ τὰ σύφωνα, πιὸ πιστὰ μάλιστα · κανέννας δὲ λέει ἄλ-λος · ἄλος τὸ λέμε ὅλοι, ἀνεξαίρετα, ἐπειδὴ μονάχα σὲ ντοπιολαλιὲς ἀναδιπλασιάζονται τὰ σύφωνα. Στὴν Κοινὴ ἀναδιπλασιάζονται σὰν τύχη καὶ τὸ φέρη τοῦ λόγου ἡ σειρὰ ἡ κανέννας ἀτυνήθιστος τύπος. Τὸ ἀφτί μου παίρνει μιὰ ψιλὴ φιλούτσικη, μὰ σίγουρη διαφορὰ μεταξὶ ἄς σοῦ πῶ (ἄφθσέ με γὰ σοῦ πῶ), καὶ ἄ σοῦ πῶ (ἄν ἄφθνα σοῦ πῶ). Μπορεῖ νάκούσης καὶ ἄμ' μήπως (μὲ δυὸ μ) καὶ δὲ μού εἶπες;

84. Γιὰ τὰ φωνήεντα ὅμως ἔχει παραστρατήματα, ἐπειδὴ μᾶς τὰ προξένησε ἡ καθαρέβουσα μὲ τοὺς δασκαλισμούς της τοὺς πεισματάρικους. Μὰ ὁ νόμος μνήσκει ἀσάλεφτος. Σκολεῖο τὰ παιδιὰ σοῦ ἀπαγγέλλουνε ποίμα, ὄχι ποίημα (πίημα).

85. Προτοῦ ὅμως γίνη ποίμα τὸ ποίημα, προηγῆθηκε κάποιο δίφτογγικὸ εἰ, μονοσύλλαβο, ἔπειτα μονόφτογγο · ἔτσι καὶ τὸ προδέβω (προοδέβω), ἐνῶ στὴν πρόοδος ἔνεκα τὸν τόνο ὑπάρχει ἀκόμη δίφτογγο (κ. π. κ., ἀρ. 992 κι ἀκ.).

86. Τὸ πὼς ὅμως συντραβιοῦνται ἀναμεταξί τους τὰ διάφορα φωνήεντα, δὲν ἔχουμε νὰ τὸ ξετάσουμε σ' ἀφτὸ μας τὸ κεφάλαιο · ξηγήσαμε μονάχα ὅσα μᾶς εἶτανε ἀναγκαῖα γιὰ νὰ ξαστερώσουμε τῆς δίφτογγος τὴν οὐσία.

87. Γιὰ νὰ φυσιολογήσουμε δυὸ ἡχους γειτονικούς καὶ τὴν ἀλληλοεπίδρασή τους, ἀπαραίτητο νὰ μάθουμε τί θὰ πῇ φωνήεντο, τί θὰ πῇ σύφωνο, τί θὰ πῇ χορδόηχος κι ἀχορδόηχος, ξαφνικός καὶ ξακολουθητικός, τί θὰ πῇ συντραβηγμός. Θὰ τὸ διοῦμε ἀμέσως.

88. Προτού όστούσο αφήσουμε τὸ θέμα πού μελετοῦμε στὸ δεύτερο τὸ κεφάλαιό μας, δὲν ταιριάζει νὰ μὴ σημειώσουμε κάτι πού ἐμένα μὲ ταραίζει σὰν πρᾶμα τραγικό, καθὼς τὸ βλέπω.

89. Γνωστὸ πὼς οἱ δυὸ ἀρχαῖες οἱ δίφτογγες *αν* *ευ* ἀλλάξανε προφορά (κοίτ. π. κ. πῶς καὶ γιατί). Γενήκανε *αφ* *εφ* *εβ*.

90. Νὰ ξακολουθᾷ κανεῖς νὰ τίς γράφῃ *αν*, *ευ*, εἶναι ἀλλόκοτο, εἶναι καὶ βλαβερὸ. Ἀλλόκοτο, ἀφοῦ τὸ ἀρχαῖο εἶναι δίφτογγο, πάει νὰ πῇ δυὸ φωνήεντα πλάϊ πλάϊ, ἐνὼ σήμερα εἶναι φωνήεντο καὶ σύφωνο — ἄς ἀφήσουμε πὼς γράφοντας αὐ ἐν τόνιζουμε σύφωνο, πρᾶμα στὴν ἑλληνικὴ πρωτάκουστο.

91. Εἶναι, εἴπαμε, καὶ βλαβερὸ. Βλαβερὸ γιὰ τὴν ἐπιστήμη. Βλαβερὸ, σὰς παρακαλῶ, καὶ γιὰ τὴν ἡθικὴ, ἀφοῦ τὸ κάτω κάτω νὰ σας ὀρθογραφία πού εἶναι ψεφτιά.

92. Γιὰ τοῦτο, σὰ δημοσίευσά τὸ *Ταξίδι* μου, ἡ πρώτη μου ἔννοια στάθηκε νὰ τὸρθογραφήσω καθὼς εἶτανε τὸ πιὸ σωστὸ. Τίποτα. Νόμιζα πὼς θὰ τοὺς φαινότανε ἀπλὸ καὶ φυσικὸ. Διόλου! Σηκώσανε πόλεμο καὶ ἴσως εἶναι τὸ μόνο πού πῆρε τὸ μάτι τους καὶ ὁ νους τους στὸ *Ταξίδι* μου.

93. Μὰ τί λέω; Οἱ φίλοι μου, οἱ πιὸ πιστοὶ ὁπαδοὶ τῆς Ἰδέας, οἱ πιὸ φανατικοί, ἄξαφνα ἕνας Ἀργύρης Ἐφταλιώτης, τὰ παραδεχόντανε ὅλα, δὲν παραδεχόντανε μὲ κανέναν τρόπο τὴ γραφὴν *αφ* *εφ* *εβ*.

94. Κι ἀπὸ εἶναι ἴσια ἴσια πού μοῦ ἔκαιγε τὴν καρδιά. Ἔβλεπα τότε πόσο συνηθίσαμε στὴν ψεφτιά, πόσο μισοῦμε τὴν ἀλήθεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΦΩΝΗΕΝΤΑ ΚΑΙ ΣΥΦΩΝΑ

95. Γνωστὴ σὲ ὅλους ὑποθέτω ἡ πατροπαράδοτη διαίρεση πού χωρίζει τοὺς ἀθρόωπινους ἤχους σὲ δυὸ ἀντίθετες σειρὲς, φωνήεντα καὶ σύφωνα.

96. Περάσανε σήμερα τουλάχιστο δεκαπέντε χρόνια πού ὁ μεγάλος ὁ Ρουσσελὸ ἀπόδειξε πὼς ὅρια στενὰ καὶ θετικὰ μεταξὶ φωνήεντα καὶ σύφωνα δὲν ὑπάρχουνε καθαρὰ.

97. Θὰ τὸ διῇ ὅποιος θέλει σ' ἓνα βιβλίον ἄριστο, χρήσιμο μάλιστα σὲ κάθε γλωσσολόγο γιὰ τὰ φυσιολογικὰ τῆς ἀθρόωπινος λαλιᾶς, Léonce Roudet, *Eléments de phonétique générale*, 8°, xii-364, Paris, 1910, σ. 76, ὅπου καὶ ἡ θεωρία τοῦ Ρουσσελὸ, ξηγημένη μὲ λίγα λόγια.

98. Γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα ἢ ζητηματάκια πού μελετοῦμε στὸ κεφάλαιο τοῦτο, ἀπαραίτητο, μοῦ φαίνεται, ὅποιος θέλει νὰ πληροφορηθῇ, νὰ προστρέξῃ στὸ *Βιβλίον τοῦ Δασκάλου*, ἀρ. 380, 381, 382, 383, 384, 385. Θὰ βρῇ ἐκεῖ τὰ καθέκαστα.

99. Ἐκεῖ θὰ καταλάβῃ πὼς οἱ ὅροι *σύφωνο* καὶ *φωνήεντο* εἶναι ὅσο γίνεται ἀκατάλληλοι. Τὸ *φωνήεν* τὸ παλαιοελληνικὸ εἶναι τὸ οὐδέτερο τοῦ ἐπίθετου *φωνήεις*, *φωνήεσσα* καὶ σημαίνει πού ἔχει *φωνή*. Τόσο μονάχα.

100. Καὶ τόντις μιλοῦσανε τότες (Πλάτωνας, Ξενοφώντας) γιὰ « ζῶα φωνήεντα », γιὰ ζῶα πού βγάζανε φωνή. Τάλλα εἶτανε ἄφωνα, τὰ σκουλήκια, τὰ ψάρια καὶ λοιπὰ.

101. Τὰ ἴδια τοιοῦτὸν καὶ μὲ τοὺς ἤχους μας. Τὰ φωνήεντα ἔχουνε *φωνή* μοναχὰ τους · τὰ σύφωνα, γιὰ νὰκούστοῦνε, πρέπει μαζί τους (τὸ *συν* ἀπὸ σημαίνει) νὰντιχῆση καὶ μιὰ φωνή, δηλαδὴς ἓνα *φωνήεντο*.

102. Βλέπει ὁ καθένας πόσο ἄδικα δούλεψε ἡ γλωσσολογικὴ διάνοια ποὺ εἶχανε — ἡ πιὸ σωστὰ ποὺ δὲν εἶχανε τότες οἱ δικοί μας. Ὁ ἤχος *ς* εἶναι, λέει, *ἄφωνος* · καὶ ὅμως ἀκούγεται περίφημα μοναχὸς του, χωρὶς νὰ τοῦ προστέσης κανένα φωνήεντο.

103. Μὰ τί κουβέντες πιάνω ἐδῶ ; Κ' οἱ ξαφνικόηχοι ἀκόμη δὲ χρειάζονται καμιά βοήθεια. Εἶπαμε πὼς οἱ ξαφνικόηχοι *π τ κ π̣ τ̣ κ̣* παρομοιάζονται μὲ μιὰ πιστολιά (π. ἀ. στὸν πρόλογό μας). Λοιπὸν καὶ ἡ πιστολιά δὲν ἔχει ἀνάγκη φωνήεντο γιὰ νὰ τὴν πάρη τάφτί μας.

104. Ἴσια μὲ τόρα θεοφάνερο πὼς, μεταξὶ φωνήεντα καὶ σύφωνα, διαφορὰ δὲν παρατηριέται. Ποῦ νὰ βρῖσκεται ἄραγες ἡ διαφορὰ;

105. Νὰ τὸ μελετήσουμε καὶ μπορεῖ νὰ φωτιστοῦμε. Ἀναφέραμε πιὸ ἀπάνω (ἀρ. 79, 81) τὴ λέξη *τίμιος*. Τὸ πρῶτο *ι* φωνήεντο. Φωνήεντο καὶ τὸ δέφτερο, ἅμα προσπαθήσης νὰ προφέρης *χώρια* *χώρια ι* καὶ *ο*. Σὰν προφέρης μονοσύλλαβα *ι* καὶ *ο*, νὰ σου πάλε ἡ δίφτογγο (κ. π. ἀ., ἀρ. 79), πρέπει ὅμως τότες νὰ προφέρης τὸ *ι* σὰ φωνήεντο ἢ σὰ μισὸ φωνήεντο. Πρόφερέ το ἔπειτα *τίμιος*, μῆτε δίφτογγο βγάζεις, μῆτε μισὸ φωνήεντο · *σύφωνα* θάκούσης.

106. Ἄς δοκιμάσουμε νὰ τονίσουμε τὸ 2. Ἀδύνατο ! Δὲν παραδέχεται τόνο. Εἶδαμε ὥστόσο πὼς τόνο παραδέχεται τὸ πρῶτο *ι*, τίμιος. Νὰ τοιοῦτὸν ἡ μεγάλη διαφορὰ μεταξὶ φωνήεντα καὶ σύφωνα. Τὰ φωνήεντα παραδέχονται, τὰ σύφωνα δὲν παραδέχονται τόνο.

107. Σὲ τέτοια βάσιμη διαφορὰ, σωστὸ θὰ εἶτανε νὰ

βασίσουμε καὶ τὰ ὀνόματά τους. Συλλογίστηκα πολλὰ. Γύρεβα πρὶν ἀπ' ὅλα νὰ δώσω στὸνομα τὴν ἔννοια ποὺ *μπορεῖ* νὰ *τοριστῇ*.

108. Γιατί, ρωτιόμαστε, νὰ μὴν τὸ κάμουμε *τορήσιμο* ; Πάει, σὰ θέλετε. Μὰ τὸ ἀρνητικὸ, γιὰ τὸ σύφωνα, *ἀτορήσιμο* μοῦ ἐρχότανε στάφτι σὰ βαρὶ (κοίτ. *Β. τ. Δ.*, ἀρ. 385, β).

109. Μοῦ ἄρρεσε κατόπι τὸ ρηματικὸ προσκόλλημα -*τος* ἢ -*τὸς*, δηλαδὴ *τοριστὸς* καὶ *ἀτορίστος*. Τὸ προσκόλλημα -*τος* -*τὸς* ἴσια ἴσια δηλώνει πὼς ἡ πράξη, ποὺ ἔννοεῖ τὸ ρῆμα, γίνεται ἢ δὲ γίνεται.

110. Κοίτ. τόντις Σοφοκλῆ, OK. 675 « τὰν ἄβατον θεοῦ φυλλάδα ». Ἡ « φυλλάς » σημαίνει ἐδῶ *ἱερὸ ἄλσος*, ὅπου λοιπὸν *ἀπαγορευμένο* νὰ μπῇ κανεὶς, *ἄβατος*.

111. Μὰ τὸ προσκόλλημα δὲ βάσταξε πάντα τὸ ἴδιο νόημα · *κρυφτὸς*, *γραφτὸς* κτλ. · θὰ ποῦνε σήμερα *κρυμμένος*, *γραμμένος* κτλ. Λοιπὸν ὁ *τοριστὸς* μπορούσε νὰ μᾶς γελάση.

112. Τὸ πιὸ ἀπλὸ, νὰ ποῦμε τὰ φωνήεντα *τορήχη*, ἤχους δηλαδὴ ποὺ σηκώνουνε τόνο, τὰ σύφωνα πάλε *ἀτορόχη*, δηλαδὴ ποὺ τόνο δὲ σηκώνουνε (κοίτ. *Β. τ. Δ.*, 385, δ).

113. Βέβαια πὼς παστρικά παστρικά τὸ νόημα δὲ βγαίνει. Δὲ βρῖσκει ἄλλο. Τὸ σπουδαῖο εἶναι ποὺ ὅξω ἀπὸ τὸν τόνο δὲ βλέπει κανεὶς τί χωρίζει φωνήεντα καὶ σύφωνα.

114. Βαθμὸ βαθμὸ, σὰν ἀλυσίδα ποὺ κρίκος δὲν τῆς λείπει συνεδένονται οἱ δυὸ σειρὲς. Τὰ δυὸ μεταβατικὰ σημεῖα εἶναι ἀπὸ ἓνα μέρος τὸ 2, ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ σ ποὺ γίνεται β μὲ ὅση ἐφκολία γίνεται 2 τὸ 1.

115. Γιὰ τοῦτο ἡ αὐγὴ τῆς ἀρχαίας, πάει νὰ πῇ ἀσγή, κατὰστάλαξε στὴν ἀβγή μας. Ἄν τὸ β προφέρθηκε *φ* στὸ ἀφτὸς καὶ τὰ συγγενικά του, τῶφερε τὸ *τ* τοῦ ἀφτὸς ποὺ εἶναι ἀχορδόηχο καὶ ἤθελε ἀχορδόηχο προτερινό του.

116. Ἀνάγκη νομίζω νὰ καθιερώσουμε τοὺς ὄρους χορδόηχος καὶ ἀχορδόηχος, ἐπειδὴ νόημα δὲν ἔχουνε μήτε ὁ ἡγερός μήτε ὁ ἀηχος. Τί ἀηχος, ἀφού εἶναι ἡχος; Καὶ πῶς νὰ εἶναι ὁ ἕνας ἀηχος, ἐνῶ εἶναι ὁ ἄλλος ἡγερός, μιὰ καὶ εἶναι ὅλοι τοὺς ἡχοι;

117. Τώρα τί θὰ πῇ χορδόηχος καὶ ἀχορδόηχος, τί; Χορδόηχος εἶναι ὁ ἡχος πού στοῦ διάβα του ἀπὸ τὸ λάρυγγα παίζουνε τὰ φωνοχόρδια.

118. Ἀχορδόηχος εἶναι ὁ ἡχος πού στοῦ διάβα του ἀπὸ τὸ λάρυγγα τὰ φωνοχόρδια δὲν παίζουνε.

119. Μὰ τί πράμα εἶναι τὰ φωνοχόρδια τὰ ἴδια, τὰ φωνοχόρδια εἶναι χορδοῦλες σὰν κλωστήτσες, εἶναι ἀλληλοδεμένα νέβρα καὶ στριμμένα, ὅπως οἱ τρίχες σ' ἕνα στρώμα. Βρίσκονται στοῦ λάρυγγα μέσα. Εἶναι οἱ *cordes vocales*.

120. Πῶς λειτουργοῦνε τὰ φωνοχόρδια, ποιά τὰνατομικά τους, ποιά ἡ ἐπιστημονική τους περιγραφή, θὰ τὰ διῆς ὅλα ψιλολογημένα καθαρά καθαρά, στοῦ Β. τ. Δ., ἀρ. 22, 23, 24, 25. Θάρκεστοῦμε δῶ σὲ μιὰ ἐμπειρική ὁδηγία.

121. Ὁ μαθητὴς, πού πολεμᾷ νὰ διακρίνη ἕνα χορδόηχο ἀπὸ ἕναν ἀχορδόηχο, θὰ προφέρῃ ἄξαφνα ἕνα ζ' νὰ μὴν τὸ πῇ ὅμως ζῖτα πού εἶναι τὸνομα τοῦ ψηφιοῦ, παρὰ σκέττο ζ' πού εἶναι τοῦ ἡχου ἡ προφορὰ.

122. Ἐνῶ τὸ λέει, ἃς ἀκκουμπήσῃ τὴν ἄκρη ἐνὸς δάχτυλου τοῦ στοῦ καρύδι (Β. τ. Δ., ἀρ. 25) ὅξω στοῦ λάρυγγα ἡ λαιμὸ. Ἄν τρέμει τὸ καρύδι, χορδόηχος ὁ ἡχος ὅπως εἶναι τόντις ὁ ζ'.

123. Ὅστερις ἀπὸ τὸ ζ', ἃς βγάλῃ ἕνα σ — ὄχι σῆμα ἡ σῆμα, παρὰ πάντα σκέττο σ. Τὸ καρύδι δὲν τρέμει. λοιπὸν ἀχορδόηχος ὁ σ'.

124. Χορδόηχους λογαριάζουμε δεκαφτὰ, μὲ τὰ πέντε

φωνήεντα καὶ τοὺς ἡχους β δ γ ζ λ μ ν ρ, μαζί τους τώρα καὶ τοὺς ἡχους π τ κ.

125. Ἀχορδόηχους ἔχουμε τοὺς ἑπτὰ ἡχους θ κ π σ τ φ χ. Θὰ διοῦμε ὅμως ἀμέσως πῶς πρέπει νὰ τοὺς ἀραδιάσουμε ἀλλιῶς.

126. Δὲ χωρίζονται μονάχα σὲ χορδόηχους καὶ ἀχορδόηχους. Χωρίζονται σὲ ξαφνικοὺς καὶ ξακολουθητικοὺς. Γνωριστήκαμε πρὶ ἀπάνω στοῦ Προλόγου μας (σ. 27) καὶ μὲ τοὺς δυὸ. Ἄς ξανακάμουμε γνωριμιὰ.

127. Οἱ ξαφνικοὶ ἄλλο τίποτα δὲν εἶναι παρὰ ἕνας κρότος πού πάθει τὴ στιγμή τὴν ἴδια ὅπου ἀρχίζει, ἀπαράλλαχτα σὰν τὴν πιστολιά. Οἱ ξακολουθητικοὶ βαστοῦνε ὅσο βαστᾷ καὶ ἡ ἀνάσα μας.

128. Ἴδου τώρα δυὸ πίνακες, ὁ πρῶτος γιὰ τοὺς χορδόηχους καὶ ἀχορδόηχους, ὁ δεύτερος γιὰ τοὺς ξαφνικοὺς καὶ ξακολουθητικοὺς. Θὰ καταλάβουμε κατόπι ἀπὸ ποιοῦ λόγου τοὺς χαλνοῦμε τὴν ἀρφαδητική τους τὴ σειρά.

129. Οἱ χορδόηχοι καὶ ἀχορδόηχοι.

ΧΟΡΔΟΗΧΟΙ

ΑΧΟΡΔΟΗΧΟΙ

β

φ

δ

θ

γ

χ

ζ

ζ' (κ. π. κ., ἀρ. 130)

λ

σ

μ

π

ν

τ

ρ

κ

α

λ

μ

ν

ρ

α

ΧΟΡΔΟΗΧΟΙ

ΑΧΟΡΔΟΗΧΟΙ

ο
σ
ε
ι

130. Παρατήρηση. Τὸ $\tilde{x}$ μὲ περισπωμένη φιγουράρει τὸ χ πού συνηθίζουμε στὴ *χελώνα* ἢ στὴ *χειμώνα*, δηλαδή μὲ κατοπινούς ϵ, ι . Ἀντίστοιχο ἀχορδόηχο, δηλαδή τοῦ χορδόηχου λ , καθὼς εἶναι τὸ χ μὲ κατοπινούς $\alpha \circ \sigma$, ἀντίστοιχο τοῦ γ μὲ τοὺς ἴδιους κατοπινούς.

131. Νά σας κι ὁ πίνακας γιὰ τοὺς ξαφνικούς καὶ ξακολουθητικούς·

ΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΙ

β
 δ
 γ
 φ
 θ
 χ
 $\dot{\iota}$
 $\tilde{x}$
 λ
 μ
 ν
 ρ
 ζ
 σ
 α
 $\circ$
 σ
 ϵ
 ι

ΞΑΦΝΙΚΟΙ

$\tilde{\pi}$
 $\tilde{\tau}$
 $\tilde{\kappa}$
 π
 τ
 κ

132. Συγκρίνοντας τοὺς δύο πίνακες, τοὺς *Χορδόηχους* - *Ἀχορδόηχους* μὲ τοὺς *Ξακολουθητικούς* - *Ξαφνικούς*, παίρνει τὸ μάτι μας ἀμέσως πὼς ὁ ἴδιος ἤχος μπορεῖ νὰ εἶναι συνάμα χορδόηχος καὶ ξακολουθητικός ($\beta \delta \gamma$ κτλ.), χορδόηχος καὶ ξαφνικός ($\tilde{\pi} \tilde{\tau} \tilde{\kappa}$), ἀχορδόηχος καὶ ξακολουθητικός ($\varphi \theta \chi \tilde{x} \sigma$), ἀχορδόηχος καὶ ξαφνικός ($\pi \tau \kappa$).

133. Συμπερασματικὸν εἶναι νὰ σμίξουνε οἱ δύο πίνακες σ' ἓνανε καὶ μόνο, γιὰ νὰ μὴ χάνουμε τὸν μπούσουλά μας, πού ἐφκοლა χάνεται, γιὰτὶ ὅποιος ἀρχίζει τὰ γλωσσολογικά, τὰ φοβᾶται, τὰ νομίζει πολὶ μπερδεμένα, ἐνὼ εἶναι ἀπλὰ καὶ μάλιστα νόστιμα.

134. Ὁ τρίτος μας ὁ πίνακας μοιράζεται σὲ δύο στήλες (κοίτ. καὶ τὸ ἀρθρουδάκι μου *Observations phonétiques*, στὰ *Mémoires de la Société de Linguistique de Paris*, VI (1888), 321, γιὰτὶ ἀπὸ τότες πολεμοῦσα νὰ στήσω πίνακα μὲ τὰ ἐλληνικά μας τὰ ψηφιά).

ΤΑ ΧΟΡΔΟΗΧΑ

Τ'ΑΧΟΡΔΟΗΧΑ

Ξακολουθητικοί

β
 δ
 γ (μὲ $\alpha \circ \sigma$ - ἢ ν -)
 $\dot{\iota}$
 ζ
 μ
 ν
 λ
 ρ
 α
 $\circ$
 σ (ἢ ν)
 ϵ
 ι

φ
 θ
 χ (μὲ $\alpha \circ \sigma$ - ἢ ν -)
 $\tilde{x}$ (π. ἀ., ἀρ. 130)
 σ

ΤΑ ΧΟΡΔΟΗΧΑ

Τ'ΑΧΟΡΔΟΗΧΑ

Ξαφρικοί

π

τ

κ

π

τ

κ

135. Μὲ τὸν τρίτο μας τὸν πίνακα δὲ γλυτώσαμε. Καὶ εἶναι φυσικὸ. Ἄμα διοῦμε πῶς μορφώνονται οἱ διαφοροὶ μας ἤχοι, πῶς μορφώνεται κάθε ἀθρώπινη λαλιά, θὰ καταλάβουμε πῶς ὑπάρχουνε κι ἄλλες διαφορὲς ἀνάμεσα στοὺς ἤχους ποὺ καταλογίσαμε.

136. Γιὰ νὰ ὑπάρξῃ ἀθρώπινη λαλιά, χρειάζονται μονάχα δυὸ πράματα, ἓνα πλεμόνι καὶ μιὰ γλώσσα.

137. Γλώσσα καὶ πλεμόνι ἔχουνε ὅλα τὰ ζά. Γιὰ τοῦτο ἔχουνε καὶ τὰ ζά τῇ λαλιά τους. Δὲν τὴν καταλαβαίνουμε παρὰ σπάνια. Καταλαβαίνουμε μονάχα πῶς βάζουμε σὲ κίνηση τὴ δική μας.

138. Γεννήτορας τῆς λαλιᾶς μας, τὸ πλεμόνι · γεννήτρα, ἡ γλώσσα. Νὰ κοιτάξουμε γλήγορα καὶ σύντομα τί ρόλο παίζουνε οἱ δυὸ γονιοὶ μας, ἐπειδὴ τὶς λεφτομέρειες, ἅπειρες μάλιστα, σᾶς τὶς διορίζει Τὸ Βιβλίο τοῦ Δασκάλου (ἀρ. 1 κι ἀκόλουθοι).

139. Τὸ πλεμόνι (ὄχι πνεμόνι, ὁ δόκιμος τύπος ποὺ τονε φύλαξε ὁ λαὸς στὸ πλεμόνι του εἶναι πλείμων · ὁ πνεύμων, παρανόημα, τάχατις ἀπὸ τὸ πνέω), τὸ πλεμόνι λοιπὸν εἶναι φουσόφι · ἀπὸ καὶ μόνο ἀπὸ μᾶς προμηθέει τὸν ἀέρα, ποὺ εἶναι ἀναγκαῖος σὲ κάθε ἤχο.

140. Δουλέει τὸ πλεμόνι κι ὁ ἀέρας ἀνεβαίνει · πρῶτα θὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ λάρυγγα, ὅπου δὲ χάσομερᾶ, ἐπειδὴ τὸ ξαίρουμε πῶς στὸ διάβα του παίζουνε ἢ δὲν παίζουνε τὰ φωνοχόρδια μας.

141. Τότες ἔρχεται καὶ γεμίζει τὸ μέρος ποὺ ἡ φιλη-

νάδα τὸ λέει κοιλότης στοματικῇ. Θὰ σᾶς ζητήσω τὴν ἄδεια νὰ τὴν πῶ ἀλλιῶς, γιατί τὸ σημαντικὸ γιὰ μᾶς εἶναι ποὺ στὴν περίφημη τὴν κοιλότητα βρίσκεται ἡ γλώσσα.

142. Ἐκεῖ μέσα εἶναι ἡ φωλιά της, ἀκόμη καλῆτερα, ἓνα σπίτι ποὺ ἀπὸ τὴν κυβερνᾶ, ποὺ εἶναι ἡ ἀφέντρα του, ἡ ἀληθινὴ κερά του. Ἐμεῖς πολὶ ἀπλὰ θὰ τὸνομάσουμε γλωσσόσπιτο.

143. Πρέπει τώρα νὰ φανταστοῦμε κανέναν κάμπο ποὺ ἄξαφνα πέφτει ἀλύπητη βροχὴ καὶ τὸν πλημμυρίζει. Τὸ νερὸ περεχύνεται παντοῦ καὶ παντοῦ θὰ πάρῃ τὴ μορφή τοῦ κάμπου τοῦ ἴδιου.

144. Ἔτσι ἀπαράλλαχτα μορφώνουμε τοὺς ἤχους. Ὁ ἀέρας ποὺ περεχύνεται στὸ γλωσσόσπιτο θὰ συμμορφωθῇ ἀμέσως μὲ τὸ μέρος ποὺ θὰ τὸν πιάσῃ, ἐκεῖ θὰ πάρῃ ὀρισμένη μιὰ φόρμα.

145. Νὰ καὶ παράδειγμα γιὰ νὰ πειστοῦμε. Ὁ ἀέρας ἀνεβαίνει, ὁ ἀέρας γεμίζει τὸ γλωσσόσπιτο. Μὰ ἡ θέλησή μας (ἡ θέληση προστάζει ἐδῶ σὲ ἀέρα καὶ γλώσσα), ἡ θέλησή μας καταδρομίζει τὸν ἀέρα πρὸς τὰ χεῖλια καὶ συνάμα τοῦ κόφτει τὸ δρόμο. Σφαλνᾶ τὰ χεῖλια σφιχτὰ σφιχτὰ. Ἐνα δεφετερόλεφτο τάνοιγει καὶ βγαίνει ὁ ἤχος π σὰ δὲν παίξανε τὰ φωνοχόρδια, ὁ ἤχος π σὰν παίξανε.

146. Ἄρα οἱ δυὸ μας ἤχοι, ποὺ δὲ θὰ μορφωνόντανε χωρὶς τὰ χεῖλια, εἶναι χειλόχοι σωστότερα παρὰ χειλικοί, ἐπειδὴ χειλικὰ μπορεῖ νὰ εἶναι πολλὰ πράματα, ὅσα δηλαδὴς ἔχουνε σκέση μὲ τὰ χεῖλια, ἐνὼ χειλόχος εἶναι μονάχα ὁ ἤχος.

147. Νὰ ὑποθέσουμε τώρα πῶς, ὅταν καταδρομίζαμε τὸν ἀέρα πρὸς τὰ χεῖλια, δὲν τὰ σφαλοίσαμε, παρὰ τοὺς ἀφήσουμε μιὰ στενὴ χαραμάδα. Φυσᾷ ὁ ἀέρας καὶ βγαίνει γλυκὰ ὁ ἤχος β σὰν παίξανε τὰ φωνοχόρδια, ὁ ἤχος φ, πρὸ ἀδύναμα, σὰ δὲν παίξανε.

148. Χειλόηχοι λοιπόν και δάφτοι. Μάλιστα χειλοχειλόηχοι, επειδή τάνω και τὰ κάτω χείλια μοναχά τους κάμανε τῇ χαραμάδα. "Όταν τὴν κάνουνε ἀπάνωχειλα καὶ κατῶδοντα, βγάζουμε β καὶ φ χειλόδοντα, πού εἶναι τὰ συνηθισμένα μας τὰ β καὶ φ.

149. Ξαναγυρίζουμε στὸν ἀριθμὸ 145. Ἀντὶς π, ἀντὶς χειλοσμίξιμο, βάζουμε γιὰ φραγμὸ τὰ χρόγλωσσό μας ἀκκουμπισμένο γερά (κοίτ. π. ἀ., σ. 47) στὸ ἀπάνω τὸ δοντοστέφανο. Ἀμα πάψη ὁ φραγμὸς, θὰ βγῇ ὁ ἥχος τ σὰ δὲν παίξανε τὰ φωνοχόρδια, ὁ ἥχος τ̣ σὰν παίζανε. Δοντόηχοι ἄφτοι.

150. Δοντόηχοι τὸ δ καὶ τὸ θ, φτάνει νὰ φήσουμε μιὰ χαραμαδοῦλα μεταξὶ ἀχρόγλωσσο καὶ δόντια, πάντα μετὴ διαφορὰ πὺ χορδόηχος ὁ δ, ὁ θ ἀχορδόηχος.

151. Γιὰ τὸ κ καὶ τὸ κ̣, ὁ φραγμὸς γίνεται μετὴ μέση τῆς γλώσσας ἢ μεσόγλωσσο κολλημένο στὸν κάτω οὐρανίσκο · μετὴ τῇ χαραμάδα θὰ βγοῦνε γ καὶ χ. Λαρυγγόηχοι καὶ οἱ τέσσερις.

152. Λαρυγγόηχοι, δοντόηχοι καὶ χειλόηχοι, μάλιστα! *Grosso modo*, δηλαδὴ. Γιατὶ καὶ οἱ χειλόηχοι, καὶ οἱ δοντόηχοι καὶ οἱ λαρυγγόηχοι πὺ ἀραδιάσαμε, σὰν τοὺς καλοκοιτάξης, θὰ σοῦ φανερώσουνε ἀναμεταξί τους οἱ καθένες κάποια διαφορὰ.

153. Λοιπὸν ἐγὼ νομίζω πὺς τοὺς ἥχους π π̣, τ τ̣, κ κ̣ σωστὸ νὰ τοὺς ποῦμε χειλόκλειστον, δοντόκλειστον, λαρυγγόκλειστον, ἀφοῦ τὸ κλείσιμο ἢ ὁ φραγμὸς γίνεται μετὰ χείλια, μετὰ δόντια, μετὰ λάρυγγα.

154. Τοὺς ἥχους β φ, δ θ, γ χ θὰ τοὺς ποῦμε ἄριστα χειλότρυφτον, δοντότρυφτον, λαρυγγότρυφτον, ἀφοῦ τὸ πέρασμα γίνεται μετὰ χείλια, μετὰ δόντια, μετὰ λάρυγγα καὶ ἀφοῦ στὸ πέρασμα, στὸ στενὸ, τρίβεται ὁ ἀέρας κ' ἔτσι βγαίνει ξακολουθητικός.

155. Σύντομα, ὅπως τὸ δηλώσαμε (π. ἀ., 138), καὶ πεταχτὰ πεταχτὰ βάζουμε τὰ πράματα ἐδῶ. Γιὰ κάθε ἥχο μπορεῖ ὅμως κανεὶς ἐφκολὰ νὰ ξεδιακρίνῃ χρωματιῆς καὶ χρωματιῆς ἀρίφνητες, ὅπως κάμαμε στὸ Β. τ. Δ. (κοίτ. τοὺς ἥχους ἕναν ἕνανε).

156. Θελήσαμε σήμερα νὰ δείξουμε τὴ μέθοδο. Τὰποδέλοιπα καταλαβαίνουνται μοναχά τους · θὰ μᾶς φτάσῃ θαρρῶ τὸνομα τοῦ ἥχου, γιὰ νὰ μποῦμε ἀμέσως στὸ νόημα.

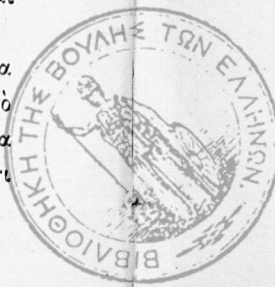
157. Ὁ χορδόηχος ζ καὶ ὁ ἀχορδόηχος χ θέλουνε πέρασμα στὸν οὐρανίσκο, καταμεσίς, μετὴ τῇ μέση τῆς γλώσσας καμπυλωμένης πρὸς τάνω. Ἄς τοὺς χαιρετήσουμε οὐρανισχύτρυφτον ἢ καὶ ποιητικώτερα — καὶ πιὸ συμμαζωμένα, οὐρανότρυφτον.

158. Οἱ σ ζ, καθαφτὸ μεσοδοντότρυφτον, ἀφοῦ τὸ πέρασμα τὸ κάνουνε τὰ δυὸ δοντοστέφανα, τάνω καὶ τὰ κάτω, ἀκόμη καὶ σὰ δὲν εἶναι ἀνοιχτὰ, παρὰ κλεισμένα (κοίτ. Β. τ. Δ., 88, β-γ · 89, α · 91 · 92, α · 93, α · 94 · 95, α · 96, γ).

159. Ὁ ἥχος ρ ἀπὸ τοὺς σημαντικώτερους καὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ δυσκολοφυσιολόγητους (κοίτ. Β. τ. Δ., 134-144, 150). Εἶναι καθαφτὸ τρεμόηχος, ἐπειδὴ στὴ μόρφωσή του τὰ χρόγλωσσο μιὰ κολνᾶ στάνω γούλια καὶ μιὰ ξεκολνᾶ. Μόνος στὸ εἶδος του.

160. Παράξενος ὁ λ. Ἐνὼ οἱ ἄλλοι ἔλοι τους εἶναι μεσιανοὶ, πάει νὰ πῇ πὺς μ' ἄφτους ὁ ἀέρας τραβᾷ τὸ δρόμο του ἔσια, ὁ λ εἶναι πλαγιόδρομος (κ. Β. τ. Δ., 176, β, δ · 177, δ · 178, ε).

161. Σὰ βγαίνει ὁ ἥχος λ, τὰ χρόγλωσσο καὶ τὰ γλωσσόπλεθρα μνήσκουνε κολλημένα στὴ μέση κάτω τοῦ γλωσσόσπιτου. Ὁ ἀέρας περνᾷ τότες ἀπὸ τὶς δυὸ στενάδες, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, πὺ μορφώνονται ἀνάμεσα στὰ δυὸ πλεβρό-

δοντα καὶ τὰ δυὸ ἐσωμάγουλα. Λοιπὸν εἶναι καὶ διπλόδρομος.

162. Σίγουρο πὼς ὁ *μ* ξυπάζει. Μυτόηχος, τὸ ξαίρουμε. Μὰ κοιτάχτε, παρακαλῶ. Τὰ χεῖλια μας κλειστά ὅσο παίρνει κι ὥστόσο ξαφνικὸς δὲν εἶναι · εἶναι ξακολουθητικὸς!

163. Πιὸ ἀπίστευτο ἀκόμη τὸ ἀκόλουθο. Ἡ ἀνάσα μας, καθὼς καὶ γνωστὴ, λογαριάζει δυὸ ρυθμούς, τὸ ἀερομπάσιμο καὶ τὸ ἀεροβγάλσιμο, τὴν εἴσπνοια καὶ τὴν ἀπόπνοια ἢ σωστότερα τὴν ἐκπνοια (γιά τὸν ὄρο καὶ τὸ *χ*, κοίτ. *B. τ. Δ.*, ἀρ. 228, α).

164. Κανέναν ἤχο δε μορφώνουμε σήμερα μὲ τὴν εἴσπνοια. Τὰ ζὰ μονάχα εἰσπνέουντε τοὺς ἤχους, ὅπως τὸ παρατηροῦμε, λ. *χ.*, στὴν ἀγγελάδα.

165. Ὅπως τὸ παρατηροῦμε καὶ στὸ *μ* τὸ ἀνθρώπινο! Ἐπειδὴ, μιὰ καὶ χτύπησε τὰ κλεισμένα τὰ χεῖλια, ὁ ἀέρας πᾶει πίσω καὶ βγαίνει μουγγρίζοντας ἀπὸ τὴ μύτη. Ποιὸς ξαίρη; Μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπομεινάρι κάποιας ὠγύγιας ζωῖνης ὑπαρξῆς μας, ὁ πισῶδρομος.

166. Κάπως πισῶδρομος κι ὁ *ν*, μόνο πού τὸ κλείσιμο γίνεται μὲ τὸ ἀκρόγλωσσο κολλημένο πλατιά στὰπάνω δοντοστέφανο. Γυρίζει πίσω καὶ βγαίνει ἀπὸ τὴ μύτη (κοίτ. *B. τ. Δ.*, 259, ε · 283, γ, δ). Μυτόηχος ἰδιαίτερα τοῦ ταιριάζει καὶ θὰ τὸ νιώσουμε προχωρώντας.

167. Τόσα γιὰ τὰ σύφωνα. Ὁ Φιλήντας, στὴ Γραμματική του τῆς ρωμαϊκῆς γλώσσας (Ἀθήνα, 1907, σ. 33, ὁ ἀρ. 81), βρῆκε γιὰ τὰ φωνήεντα κατάλληλους ὄρους. Περιττὸ νὰ ξαναρχίζουμε δουλειὰ πού ἔγινε φρόνιμα. Κρατοῦμε λοιπὸν τοὺς ὄρους τοῦ Φιλήντα, μὲ λίγες ἀλλαγές.

168. Ἀνοιχτόστομος ὁ *α*. Τὸ βλέπει ὁ καθένας στὸν καθρέφτη (κοίτ. *B. τ. Δ.*, 397, β).

169. Στρογγυλόστομος ὁ ἤχος *ο*. Ἀπόδειξη καὶ πάλι ὁ καθρέφτης (κοίτ. *B. τ. Δ.*, 397, γ).

170. Μακρολόστομος ὁ *σ* (*υ*), στενόστομος ὁ *ε*, μακρήστομος ὁ *ι* (κοίτ. *B. τ. Δ.*, δ, ζ, η). Τοὺς ζουγραφίζει καὶ τοὺς τρεῖς ὁ καθρέφτης.

171. Νὰ παρατηρηθῇ γιὰ τὸ *ι* πὼς τὸ μεσόγλωσσο κερτώνεται πρὸς τὸν ἀπάνω οὐρανίσκο — δηλαδῆς ὅχι πρὸς τὸν μπροστινὸ ἢ τὸν κατιανὸ — ἐνῶ τὸ ἀκρόγλωσσο μνησκει κολλημένο στὰ κατώδοντα.

172. Τραβιοῦνται τὰκρόχειλα πρὸς τὰ μάγουλα, ὥστε τὰπάνω καὶ τὰ κάτω χεῖλια μοιάζει σὰ νάποτελοῦνε, σὰ νὰ χαράζουμε μιὰ γραμμίτσα ἴσια καὶ στενούτσικη.

173. Τώρα βλέπει κανεὶς τὴ στενὴ συγγένεια μεταξὶ τοῦ *ι* καὶ τοῦ *ζ*, δηλαδῆ μεταξὶ φωνήεντο καὶ σύφωνα.

174. Τὰ φωνήεντα χωρίζονται ἀκόμη σὲ δυὸ σειρὲς, τὴν οὐρανοσειρά (κοίτ. π. ἀ., 157) καὶ τὴ λαρυγγοσειρά. Στὴν πρώτη ἀνήκουν τὸ *ε* καὶ τὸ *ι*, πού μορφώνονται οὐρανομεριά, στὴ δέφτερη τὸ *α*, *ο*, *σ* (*υ*), πού μορφώνονται λαρυγγομεριά (κοίτ. *B. τ. Δ.*, 395, β, δ).

175. Μὲ τὰ προηγούμενα, εἴμαστε πιά σὲ θέση νάποσώσουμε, νὰ τελειοποιήσουμε μάλιττα τὸν πίνακά μας ·

ΤΑ ΧΟΡΔΟΗΧΑ

Τ' ΑΧΟΡΔΟΗΧΑ

Ξακολουθητικοί.

Χειλότριφτοι	β	φ
Δοντότριφτοι	δ	θ
Λαρυγγότριφτοι	γ (μὲ αοσ- ἢ υ-)	χ (μὲ αοσ- ἢ υ-)
Οὐρανότριφτοι	ι	ξ (π. ἀ., ἀρ. 130)
Μεσοδοντότριφτοι	ζ	σ
Πισῶδρομος	μ	
Μυτόηχος	ν	
Πλαγιδόδρομος	λ	

ΤΑ ΧΟΡΔΟΗΧΑ

Τ' ΑΧΟΡΔΟΗΧΑ

Ξακολουθητικοί.

Τρεμήχος	ρ	} Λαρυγγοσειρά
Ἀνοιχτόστομος	α	
Στρογγυλόστομος	ο	
Μακρολόστομος	σ (ή υ)	
Στενόστομος	ε	} Ούραροσειρά
Μακρήστομος	ι	

Ξαφνικοί.

Χειλόκλειστοι	π^w	π
Δοντόκλειστοι	τ^w	τ
Λαρυγγόκλειστοι	χ^w	κ

176. Τὸν πίνακά μας δὲν ἀρκεῖ νὰ τὸν κρατήσῃ κανεὶς γραμμένο · πρέπει νὰ χαραχθῇ καὶ στὸ μυαλό του, ἐπειδὴ, σὰ δὲν ξαίρει νὰ διακρίνῃ ξακολουθητικούς καὶ ξαφνικούς, χορδόηχους καὶ ἀχορδόηχους, ἀδύνατο νὰ καταλάβῃ καμιά γλώσσα τοῦ κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΑ ΦΩΝΗΕΝΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ

177. Περιγράψαμε ὅπως ὅπως τοὺς ἤχους ποὺ συνηθίζουμε στὴν Κοινὴ μας, ἐπειδὴς, ἂν εἴτανε νὰ περιγράψουμε τοὺς ντόπιους, δὲ θὰ γλυτώναμε μῆτε καὶ θὰ μπορούσαμε, ἀφοῦ δὲ γενήκανε ἴσια μὲ σήμερις ἀρκετὲς φυσιολογικὲς μελέτες, ἐπειδὴ τέτοιου εἶδους δὲν εἶναι μῆτε τοῦ P. Kretschmer, *Der heutige lesbische Dialekt* (1905), μῆτε τοῦ K. Dieterich ἢ *Sprache u. Volksüberl. d. südl. Sporaden* (1908).

178. Ἡ μόνη ποὺ γνωρίζω εἶναι ἡ *Phonétique des parlers de Chio* τοῦ Hubert Pernot, Paris, 1907, 8°, 1ν-571. Τὴν ἔκαμε ὁ Pernot μὲ τίς λαομνηχανὲς τοῦ δασκάλου του Ρουσέλ. Ἔχει μέτα καὶ μερικὰ ἔξοχα κεφάλαια. — Σκόρπια μαντάτα γιὰ κάμποσα ντόπια βρίσκονται σὲ ἄλλα πολλὰ βιβλιαράκια ποὺ ὅλα τοὺς δὲν ἀκολουθοῦνε τῇ χρειαζούμενῃ μέθοδῳ. Στὸ Β. τ. Δ. ἔβαλα μερικὰ πρωτότυπα ἐκεῖ ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὸ ρ καὶ λ.

179. Ἐδῶ δὲν ἔχουμε νὰ ξετάσουμε τίς ντοπιολαλιές μας, παρὰ μονάχα, σὰ λάχῃ, νὰ μνημονέψουμε κανένα ντόπιο, ἀπὸ σύγκριση μὲ τοὺς κοινούς τοὺς τύπους. Ἐχουμε τώρα νὰ κοιτάζουμε πῶς ἀλλάζουμε οἱ διάφοροί μας ἤχοι.

180. Πρῶτα πρῶτα, τί ὄνομα θὰ δώσουμε στὶς ἀλλαγές; θὰ τίς ποῦμε ἀραγες παθήματα τοῦ τάδε ἢ τάδε ἤχου; Δὲν ταιριάζει, γιὰτὶ τὸ πάθημα ὑπονοεῖ πῶς ὁ μελετημένος ἤχος ἔπαθε τίποτις δυσάρεστο καὶ πῶς χάλασε.

181. Εἶναι ἀντίληψις γλωσσολογικὴ ὁλότελα στραβή.

Ένας ήχος δὲν παθαίνει τὸ παραμικρὸ, σὰν ἀλλάζει, μήτε χαλνᾷ μήτε σιάζει. Τὸ μόνο σωστὸ εἶναι νὰ ξετάσουμε πῶς ἀλλάζει.

182. Ἀλλάζει, γιατί τὸν ἀλλάζουνε τὰ ὄργανά μας τὰ λαλητικά. Καὶ πῶς τὸν ἀλλάζουμε; *κινήματα κινήματα*. Ὁ μόνος ὅρος λοιπὸν ἀφτὸς.

183. Ένα παράδειγμα καὶ μάλιστα δυό. Κίνημα κίνημα — κι ὅχι μονομιάς — τὸ *φιλέω* τὸ ἀρχαῖο καταστάλαξε στὸ *φιλῶ* (χοίτ. *Ρόδα καὶ Μῆλα*, τ. Α', 58, 104-107). Κινήματα χρειάστηκε τὸ *φιλῶ* — με *ω* καὶ *περισπωμένη* — ὥσπου φτάση στὸ σημερινό μας τὸ σημεῖο *φιλό*.

184. Έτσι κι ὁ *σύνδεσμος*, γιὰ νὰ κατακυλήση ἀπὸ τὰ ὕψη τοῦ *σύνδεσμος*, με *ν* δοντόπιαστο γερό, ἀναγκάστηκε πρῶτα, κίνημα κίνημα, τὸ *ν* με κατοπινὸ του ξεκολοθητικὸ νὰ ξεκολλήση, ἀναγκάστηκε τὸ ἀκρόγλωσσο λίγο λίγο νὰφήση τὰπάνω κατατόπια.

185. Νὰ παρατηρήσουμε πῶς, σὲ τέτοια περίφτωση, τὸ κίνημα τὸ σημερινὸ εἶναι συνάμα καὶ διόρθωμα. Προνόμιο τῆς καθαρέουσας νὰ στρεβλώνη τὰ πάντα ἐπειδὴ τὸ *φιλέω-φιλῶ* εἶναι φυσικὸς ξετυλιγμὸς· εἶναι ὅμως ἀφύσικο, τὸ *ντ* (ΝΔ) τὸ ἀρχαῖο (*σύντῆσμος*) νὰ προφέρνεται ἄξαφνα, με τὸ ζόρι, *νδ*. Καὶ γιὰ τὰφύσικα μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ πῶς *χαλνοῦνε*, ἀφοῦ *χαλνοῦνε* ἴσια ἴσια τὴ φύση, πού δὲν εἶναι *χάλασμα*, παρὰ *ξετύλιγμα*.

186. Θὰ πιάσουμε τολοιπὸν τὰ φωνήεντα ἕνα ἕνα καὶ θὰ δείξουμε, θὰ καταλογίσουμε τὰ διάφορα τὰ κινήματά τους, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ *α*.

187. Ὁ ἮΧΟΣ Α εἶναι ὁ πιὸ δυνατὸς ἀπ' ὅλους, εἶναι ὁ πρῶτος. Τί θὰ πῇ δυνατὸς κι ἀδύνατος θὰ τὸ διοῦμε παρακάτω, σὰν πάρουμε τοὺς ἤχους μας ὅλους μαζί, με τὴ σειρά τους, ἐπειδὴς ἔχουνε τὴ σκάλα τους καὶ οἱ πέντε, πρὸς εἶναι ἢ ἀκόλουθη σκάλα, δηλαδὴς *α ο σ ε ι*.

188. Ἡ δουλειά μας ἐδῶ εἶναι ἄλλη. Γυρέβουμε νὰ μάθουμε ἂν τὸ *α* τὸ νεοελληνικὸ ἀλλάζει καὶ ποιά εἶναι τότες τὰ κινήματά του, τὰ δικά του τὰ κινήματα. Θαρρῶ τολοιπὸν πῶς κινήματα *δικά του* καθαφτὸ δὲν ἔχει. Νὰ ὅμως γνώμη πού ταιριάζει νὰποδειχτῇ.

189. Νὰ παρατηρήσουμε ἀμέσως πῶς τὰ κινήματα εἶναι δυὸ εἰδῶνε, τὸ κίνημα τὸ ψυχολογικὸ καὶ τὸ μηχανικὸ τὸ κίνημα.

190. Σὰ λέω *αἰίδω* (Α 1) καὶ κατόπι σὰν πῶ *ἄδω*, τὸ κίνημά μου εἶναι μηχανικὸ ἢ φυσιολογικὸ· τὸ *αι* συντραβήχτηκε σὲ *α-ι* (*α*).

191. Σημαίνει πῶς τὸ κίνημα δὲν ἔχει ἄλλη αἰτία παρὰ κάποιο μετατόπισμα πού κάνουνε στὸ γλωσσόσπιτο τὰ λαλητικά μας τὰ ὄργανα.

192. Σὰ λέω πάλι *ἀπάγω* ἀντὶς *ἐπάγω*, ἀδύνατο νὰ εἶναι τὸ κίνημα φυσιολογικὸ, ἀφοῦ τὸ *ε* δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ γίνη *α*. Βάζω *α*, γιατί μοῦ ἔρχεται πιὸ κόμμοδο νὰκούσω *α* στὴν πρώτη συλλαβῇ, σὰν ἀντίλαλο τῆς δέφερης. Ἄρα τὸ κίνημα ψυχολογικὸ.

193. Τὸ ψυχολογικὸ τὸ κίνημα δὲν εἶναι κίνημα τὸ κάτω κάτω. Εἶναι ἀπλὴ ἀντικατάσταση, ξεκίνημα τοῦ *ε*, προκίνημα τοῦ *α*, φέβγει τὸ ἕνα, ἔρχεται τᾶλλο. Τὸ φαινόμενο γνωστὸ καὶ λέγεται *ἡχοταιριαξιά* (χοίτ. *Ἀπολογία*, πίνακα).

194. Ἐπειδὴ τὸ *Βιβλίο* τοῦτο ἐδῶ τοῦ *Μαθητῇ* δὲν εἶναι βιβλίον ἱστορικῆς γραμματικῆς, καὶ, πειδὴ στὸ *Βιβλίο* τοῦ *Δασκάλου* τοποθετήσαμε τὰ κινήματα τοῦ *α* (χοίτ. ἀρ. 447-510, ὥστε ἀρκετούτσικα), θὰ βάλουμε τὰ κυριώτερα μονάχα στοὺς ἀκόλουθους ἀριθμούς.

195. Νὰ σημειώσουμε τώρα πῶς, στὴ θέση τοῦ *α*, φανερώνεται τὸ *ε*, ὅταν ἔχει τὸ *α* προτερινὸ ἢ κατοπινὸ τοῦ ἕνα *ρ*.

196. Τέτοια είναι ἡ πιὸ συνηθισμένη ἀλλαγὴ, καὶ δὲ θὰ παραξενεφτοῦμε, ἀφοῦ τὸ ρ τὸ νεοελληνικὸ καὶ τὸ ε μορφώνονται στὸ ἴδιον μέρος τούρανίσκου · τὸ ρ τραβᾷ στὰ κατωτάτια τοῦ τὸ ε κι ἀφίνει τὸ α νὰ πάη καλιὰ τοῦ. Ψυχολογικά (κοίτ. ἀρ. 192).

197. "Ἐτσι ἀκούσαμε ἀρρεβῶνα (π. ἐ. ἀρράβων, τοῦ ἀρσενικοῦ, σημιτικῆς καταγωγῆς) · μὰ δὲ ρίζωσε τὸ ε στὴν Κοινὴ μας. Κάμποσο περίεργα μάλιστα ὁ Ν. Γ. Πολίτης ('Εκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἔκδ. Β', 1925) γράφει τὸν τίτλο *Eis arrevoniasmeno*, ποὺ εἶναι δικός του (ἀρ. 137, σ. 197), ἐνὼ τὸ τραγούδι τὸ ἴδιον λέει ἀρραβωνίστη (στ. 1), ἀρραβωνιστῆς (στ. 5), ἀρραβωνίσω (στ. 8).

198. Δὲν ἔχουμε καμιὰν ἀνάγκη νὰ καθιερώσουμε τὸ ε. Δὲν ὑπάρχει ἐδῶ κανένας νόμος πανελληνίως. Συντέλεσε καὶ τὸ πρῶτο α, τὸ ἀρχικὸ, στὸ νὰ συγκρατήσῃ τὸ δέφτερο.

199. Τὸ τέσσερεις, τέσσερα, ξεναντίας, γνωστὸ μονάχα μὲ τὸ ε. Τὸ τεσσάρω πάντα μὲ α, ὅχι τάχα ἔνεκα τὸν τόνο, παρὰ γιὰτὶ πιὸ ἄχρηστη κάθε μέρα καταντοῦσε ἡ γενικὴ πληθυντικὴ. Μὲ τὸ α, σήμερα, σαράντα καὶ σαρακοστή. "Ὅστε ἀπόλυτος ὁ κανόνας δὲν εἶναι.

200. Κρατοῦμε ἀνεξαίρετα τὸ ε στὸ κρεβάτι, στὴν ἔλξη (Β. τ. Δ., 459, ε), στὸ πανέρι (Β. τ. Δ., 458, θ), στὸ νεράντζι (βενετσιάνικο *poranza*), στὸ ζερβός (ἐπειδὴ ἔχει καὶ ζαρβός, Β. τ. Δ., 463, γ · κοίτ. Pernot, *P. de Ch.*, 83, 2 · μῆπως ἀπὸ τὸ ἀριστερός), στὸ φτερνίζομαι.

201. Τὸ ρεπάρι, τὸ Φέσσαλα (ἔτσι στὸν τόπο τὸν ἴδιον), καὶ μὲ α. Μὰ τὸ ε πιὸ διαδομένο καὶ προτιμότερο (κι ἄς λέη ὁ Dieterich, *Untersuchungen*, σ. 5).

202. Ἡ κάμαρα, κάμαρα (λατινικὸν *camera* καὶ *camara*, κοίτ. Forcellini, *Totius latinitatis Lexicon*, t. II,

1861, λ. *camara*, τὸ π. ἑλλ. *καμάρα* · κοίτ. Β. τ. Δ., 458, δ). Μὰ τὸ ε τὸ λατινικὸν σὰ νὰ μᾶς ἔμεινε, μὲ κατοπινὴ προσωπικὴ ἀντωνυμία μας, ἡ κάμερή μου. "Ἐτσι τὸ ξαίρω παιδί ἀπὸ τὴν Πόλη, ἡ κάμαρα, μὰ κάμερή μου, σου, του. Κοίτ. καὶ Ν. Γ. Πολίτη, 'Εκλογαὶ, 1925, σ. 484, στ. 1 τοῦ ἀρ. 131, τὴν κάμερή σου.

203. Τὸ α μνήσκει στὸ καθαρίζω, στὸ κοντραστάρω, ἂν καὶ βρίσκονται καθαρίζω, κοντρεστάρω. Τοῦτο μπορεῖ νὰ εἶναι κι ἀπὸ ἐπίδραση τοῦ κοντραστέρω.

204. Τὸ ε λοιπὸν α δὲ γίνεται. Μήπως ὅμως τὸ ἀρχαῖο τὸ η γίνεται κάποτες α; Πῶς μπόρεσε ἀπὸ τὴ *Νηρηίς* νὰ βγῇ ἄξαφνα μιὰ *Νεράϊδα*; Ὁ Χατζηδακὲς τὰ χάνει καὶ λέει (στὶς *Indogermanische Forschungen*, 1892, 84, σμ. 3 · κοίτ. καὶ Β. τ. Δ., 468) πῶς ἡ *Νηρηίς* καὶ ἡ *Νεράϊδα* ἡ σημερινή μας, ἀδύνατο ν' ἔχουνε σκέση ἀναμεταξί τους! Νὰ φιλόσοφος.

205. Ὁχι μὲ τὴ *Νηρηίς* μονάχα, σιὸρ καλαμαρά, παρὰ καὶ μὲ τίς *Ναῖδες* ἔχει σκέση, καὶ μὲ τίς *Δαναΐδες*, ἴσως καὶ μὲ τίς Ὠκεαρίδες, καὶ οἱ τρεῖς θεότητες τοῦ νεροῦ · ἀπ' ἀφτὲς τὸ α τῆς *Νεράϊδας* · πρῶτα *Νεραΐδα*, ἔπειτα *Νεράδα* (κοίτ. *Θαλασσινὰ τῆς Ρόδου*, G. Wagner *Carmina graeca medii aevi*, 1874, σ. 36, στ. 115, *νεράδες*), ἀπ' ὅπου καὶ τοῦ τόνου ἡ ἀλλαγὴ κατόπι ξετρυπώνει ἓνα ι μὲ κατοπινὸ δ, ὅπως στὸ *ροῖδι*, *βοῖδι* (*ρόδι*, *βόδι*). Καὶ νὰ σου, Χασοδακέφ, ἡ *Νεραΐδά* μας ὅλη.

206. Τὸ λ καθὼς καὶ τὸ ρ τραβᾷ κάποτες στὰ κατωτάτια τοῦ τὸ α. Δηλαδὴ. "Ὅταν ὁ ἀέρας διαμερίζεται γιὰ νὰ βγῇ ἀπὸ τίς δυὸ δοντοπλαγιές, ἡ μέση τῆς γλώσσας ὑψώνεται κάποτες στὰ μέρη ὅπου μορφώνεται τὸ ε. Λοιπὸν καὶ δὴ ψυχολογικὸ τὸ κίνημα ἢ σωστότερα τὸ ξεκίνημα τοῦ α.

207. Λίγα παραδείγματα, τὸ *βελανίδι* (βάλανος) καὶ τὸ *παντελόνι* (*pantalone* τὸ ἰταλικὸ, *pantalon* τὸ γαλλικὸ,

τὰ δύο τους με *α* · τὸ ε ρωμαϊκὸ καὶ σὰν ντόπιο ποὺ κατάντησε κοινὸ). Γιά τὴν *ἀλεκάτη*, κοιτάζουμε στὸ πρόβαλτο *α*.

208. Γενικὴ διόλου δὲν εἶναι ἡ ἐπίδραση τοῦ *ρ* καὶ τοῦ *λ* (κοίτ. *B. τ. Δ.*, 461, α-ε). Ὁ Thumb ὁ ἴδιος (*Der Dialekt von Amorgos*, Indogermanische Forschungen, II (1893), 87) παραθέτει σωρὸ λέξεις ὅπου μνησκει ἄριστα τὸ *α*, με ὅλη τὴ γειτονιὰ τοῦ *ρ* ἢ τοῦ *λ*, *καράβι*, *καραβίδα*, *καλάθι*, *καλαμάρι* καὶ ἄπειρα.

209. Δὲν πιστέβω τὸ *ν* νὰ παίξει κανένα ρόλο σὰν τὸ *ρ* καὶ τὸ *λ* στὸ συντραβηγμὸ τοῦ *α*. Βέβαια πὼς στὰ περίγυρα τοῦ *ν* ἔφκολα κανεῖς ἀνταμώνει στὸν οὐρανίσκο μας *κ'* ἓνα *ε*. Μὰ τὸ *ε* διερμηνέβεται κι ἄλλιως. (Κοίτ. π. κ., ἀρ. 215).

210. Ὅπως κι ἂν εἶναι, ὁ Γενάρης μας ξένος πρὸς κάθε συντραβηγμὸ. Μῆτε ἀπὸ τὸ *α* μῆτε ἀπὸ τὴ γέννα (Χασοδάκη, κοίτ. *B. τ. Δ.*, 462, α-β). Ἔχει τύπο λατινικὸ *Ienaris* (κοίτ. ἱ. μ.). Γνωστὸ δὲ πὼς ὅλοι μας οἱ μῆνες λατινικῆς καταγωγῆς.

211. Στὴν ἡχοταιριαξιὰ χρωστοῦμε, ὅχι στὸ *ν*, τὸ ἀντάμα (ἐν τῷ ἄμα), τὸ ἄξαφνα (τὸ ἔξαφνα καθαρεθουσιάνικο καὶ ἄνοστο, ἐπειδὴ μπαστάρδικο, τώρα τελεφεταῖα μᾶς τὸ κάμανε μασκαράδικα αἴφνης), ἡ ἀθάλη (αἰθάλη · χρήσιμος ὅρος · κοίτ. π. κ., στὸ πρόβαλτο *α*), ὁ ἄρμακας (κοίτ. Ἀμαντο, Λεξικογραφικὸ ἀρχεῖο, Σ', 1923, σ. 104-105 · ἀπὸ τὸν Ἑρμῆ). — Κοίτ. π. κ., ἀρ. 215.

212. Πολλὲς φορές ἡ γλῶσσα μας ἔδειξε προτίμησιν στὸ *α*. — Ἔτσι κρατήσαμε τὸ *μναλὸ* (ἀττικὸ *μνελός*, ἐλληνικὸ — ποὺ ἀνήκει δηλαδὴ στὴν ἀρχαία μας τὴν Κοινὴν, *μναλός*), *γναλι* (ἀττ. *ναλος*, ἐλλ. *νελος*), *σάλιο* (ἀττ. *σάλιος*, ἐλλ. *σίελος*, κοίτ. τῆς *Études de philologie néogrecque*, 1892, σ. LXXVIII, μαζὶ καὶ A. Thumb,

Die griechische Sprache im Zeitalter des Hellenismus, 1901, σ. 75, ὅπου ὁ λόγος καὶ γιὰ τᾶλλα · G. N. Hatzidakis, *Einleitung in die neugriechische Grammatik*, 1892, σ. 337), *φιάλα* (Μεσσηνία καὶ Μάνη, A. Thumb, ὁ. εἴ., 76, 1 · τὸ ἀττ. *φιάλη*, τὸ ἐλλ. *φιέλη*), *πιάρω* (ἀττ. *πιέζω*, ἐλλ. *πιάζω* · κοίτ. K. Dieterich, *Untersuchungen*, σ. 69, καὶ π. κ. στὸ ρῆμα).

213. Πολὶ φρόνιμα ὁ A. Thumb (ὁ. εἴ., σ. 18) παρατηρεῖ πὼς ἡ ἀρχαία ἡ Κοινὴ ἀνακάτεβε τύπους ἀντίθετους ὅπως κάθε κοινὴ τὸ κάνει (κοίτ. τὸν Πρόλογό μας, σ. 15). Κάτι σημαίνει τοιοπὸν ποὺ κρατήσαμε τὸ *α*, πότες ἀττικὸ, πότες ἐλληνικὸ, φτάνει νὰ εἴτανε *α*.

214. Τὸν ἀχνὸ (π. ε. ἐχῖνος), με ὅλες του τίς δυσκολίες, τὸν ξεκαθάρισε ὁ Φιλήντας (κοίτ. *Γλωσσογνωσία καὶ Γλωσσογραφία ἐλληνική*, Β', σ. 78).

215. Ὁ Φιλήντας, σ' ἀφτά του ἴσια ἴσια τὰξιόλογα τὰ βιβλία, μιλαῖ (τ. Β', σ. 117) γιὰ « τὴ συνηθισμένη τροπὴ τοῦ ἀρχικοῦ εἰς *α* ». Τέτοια τροπὴ δὲν ὑπάρχει. Τὸ κίνημα πάντα τοῦ ψυχολογικὸ.

216. Ἀπὸ κεῖνα ποὺ μάζωξε ὁ Φιλήντας, πολλὰ εἶναι ἀπὸ ἡχοταιριαξιὰ, τὸ ἀντρανίζω (ἐντρανίζω), τὸ ἀνάμισι (ἐνάμισι), τὸ ἀγκάστρι (ἐγκάστρι), ἀνάντιος (ἐνάντιος), ὅλα τους ντόπια καθὼς νομίζω. Ἄς προστέσουμε καὶ τὸ ἀγκαλῶ (στὸ δικαστήριον), ἀπὸ τὸ ἐγκαλῶ ποὺ ἐμᾶς δὲ μᾶς πειράζει. Ἔτσι (π. ἀ., ἀρ. 211) ξηγῆσαμε τὸ ἀντάμα, τὸ μόνο ποὺ μοῦ φαίνεται κοινὸ ἀπ' ὅλα.

217. Γιὰ τᾶλλα, δὲν πρόσεξε ὁ Φιλήντας πὼς ἡ τροπὴ γίνεται στὸ καθένα με κατοπινὸ *ν*, ἀντρολίβανος, ἀνόχληση, ἀγκόλφι, ἀγορία, ἀχνλιὰ, ἀγγίζω (καθαφτὸ κοινὸ τοῦτο), ἀγγόνι (κοινὸ, ἐγγόνι), ἀντερα (κοίτ. π. κ., ἀρ. 221), ἀντροπὴ, ἀμπόδιο.

218. Λοιπὸν ἐδὼ ἀλλάζει ὁ λογαριασμὸς, ἐπειδὴ τὸ *ν*

ἔχει φυσιολογικά δικά του, ὅποιο *γ* κι ἂν εἶναι, εἴτε χειλικό (ἐμπόδιο), εἴτε λαρυγγικό (ἀγγίζω), κτλ.. Μυτόηχο πάντα.

219. Τὸ *α*, καθὼς ξαίρουμε, ἀνοιχτόστομο κ' ἐφκολα μὲ τὸ *α* γεμίζει τὸ γλωσσόσπιτο ἀέρα. Ἐνα του ρεματάκι γύνεται στὶς ἔσω μυτότρupes · ἐκεῖ πιά συνταιριάζεται μὲ τὸ *γ*. Ἐτσι βλέπουμε τὸ παράξενο καὶ φυσικὸ φαινόμενο, πὺ στὶς ἴδιες τὶς χώρες ὅπου τὸ *γθ* δὲ στέκει μὲ προτερυνὰ φωνήεντα *ο σ ε ι*, στέκει ὡστόσο μὲ προτερυνὸ *α*, ξανθός, ἄνθρωπος (Ἐφτάνησα κλ.).

220. Ἄρα ὑπάρχει ὀργανικὴ συγγένεια μεταξὺ *α* καὶ *γ*. Γιὰ τοῦτο ἀρέσει περισσότερο στὸ *γ* τοῦ *α* ἢ γειτονιὰ παρὰ ἢ γειτονιὰ κάθε ἄλλου φωνήεντου. Τολοιπὸν καὶ πάλε τὸ κίνημα ψυχολογικὸ.

221. Τὸ ἄντερο τοῦ Φιλήντα (ἱ. μ.), γιὰ τὴ δική μου γνώμη, πάει ἀλλοῦ, δηλαδὴ στὸ συντραβηγμὸ — ἢ στὸ πρόβλημα, ἐπειδὴ τὰ δυὸ ἀνακατέθουνται συχνά. Τὸ ἄντερο, ἀπὸ τὸν πληθυντικὸ τὰ ἔντερα, τὰντερα, μὲ τὸ λογικὸ ἐνικὸ ἄντερο.

222. Παράγωγα τοῦ ἄντερου ἢ ἀντέρια, σὰ θέλετε καὶ ἢ ἀντερίτιδα. Τὸ ἔντερο καὶ τὰ ἔντερα, νὰ τὰγνοοῦμε, ὅπως ἀγνοηθήκανε μοναχὰ τους. — Τᾶλλα, τὰ ντόπια τοῦ ἀρ. 217, δὲν προκόψανε.

223. Ἡ μαρέγκα (γαλλικὰ *meringue*, ἰταλικὰ *marenga*) δὲν ξαίρω τί πρᾶγμα εἶναι μῆτε ἀπὸ ποῦ βαστά.

224. Καμιὰ δουλειὰ ἐδῶ δὲν ἔχει, καμιὰ ἐπίδραση τοῦ *ρ* δὲ μᾶς φανερῶνει τὸ χαμπάρι, πὺ ἀκούγεται καὶ χαμπέρι, μ' ἓνα *ε*. Τὸ τούρκικο βρίσκεται καὶ μὲ τοὺς δυὸ τύπους, μὲ τὸ *ε* στὸν ἐνικὸ (حبر, χαμπέρ — δηλαδὴ χαμπέρι, κοίτ. π. ἀ., 12), μὲ τὸ *α* στὸν ἀραβικὸ πληθυντικὸ (أخبار, αχπάρ · τούρκικο πληθυντικὸ, ἀξάφνα حبر, χαμπερλέρ, χαππερλέρ, δὲν ἀναφέρνουνε τὰ λεξικά).

225. Τὸ *α* τοῦ πληθυντικοῦ θὰ κόλλησε καὶ στὸν ἐνικὸ

μας χαμπάρι, ὅπου καθιερώθηκε. Ἄς τὸ καθιερώσουμε γιὰ περισσότερη ἀρμονία καὶ στὸ κόμμοδο ρῆμα χαμπαρίζω, ἂν καὶ μερικοὶ τὸ λένε χαμπερίζω.

226. Πουθενὰ δὲ βλέπει κανεὶς μῆτε τὸ *ρ* μῆτε τὸ *λ* τὸ τούρκικο νὰ ἐπηρεάσανε τὰ κινήματα τοῦ *α*. Ἡ ὠραία λέξη ραχάτι (τούρκικο راحی, ἀπ' ὅπου καὶ τὸ περίφημο ραχάτελ - χρουλκούμι — τέρψη τοῦ λάρυγγα, πὺ ἔγινε κατόπι λουκούμι), πάντα μὲ *α*, τούρκικα καὶ ρωμαίικα.

227. Ὁ χαλβάς σὲ μᾶς ἀγνωστος μὲ τὸ *ε*, ἂν καὶ ὑπάρχει τούρκικα.

228. Τὸ πιὸ νόστιμο, τὸ σαλέπι · τὸ τούρκικο εἶναι سلقه, μὲ τελικὸ پ, δηλαδὴ پ, στὴ γραφῇ, ὅχι ὅμως στὴν προφορὰ · τὸ π τὸ ρωμαίικο μᾶς τὸ μαρτυρᾷ πὺς ὁ Τοῦρκος δὲν μπορεῖ νὰ τελειώσῃ λέξη παρὰ μὲ ξαφνικοὺς ἀχορδόηχους (κοίτ. *Cassia et la pomme d'or*, στὸ *Annuaire de l'Ecole pratique des Hautes Etudes*, 1910, σ. 6, σμ. 4, ὅπου μπόλικα παραδείγματα γιὰ τὸ ζήτημα καὶ πρωτομελέτητα).

229. Δὲν ἀνήκουνε στὸ κεφάλαιο τοῦτο μῆτε τὸ δέρω δάρθηκα, μῆτε τὸ παίρω πάρθηκα, μῆτε τὸ ψέλω (ψάλλω) κτλ.

230. Τὸ ψέλω ἀπὸ τὸ στέλω, ἀφότου στὴν προφορὰ συνεπέσανε οἱ ἀόριστοι ἔστειλα ἔψηλα. Τὸ ἔψαλα πάλι κράτησε τὸ *α* τοῦ ψάλλω καὶ τοῦ ἔψαλλα.

231. Τὸ παίρω πάρθηκα (ἐπαίρω, ἐπήρθη, ὅπου χώρεσε τὸ *α* τοῦ ἐπαρθησμαι), τὸ δέρω δάρθηκα (δέρω, ἐδόρθη) κληρονομήματα καὶ τὰ δυὸ τους τῆς ἀρχαίας (κοίτ. π. κ. κατὰ ἄλλα τέτοια).

232. Ἡ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ ρεαρία, φύλακα κλ., τὸ οὐδέτερο ἓνα, ἢ ἀντωνυμία ἐφτός (ἀντὶς ἀφτός) ἔχουνε νὰ ξεταστοῦνε στὸ Τυπικὸ. Δὲ μολογοῦνε τὸ παραμικρὸ κίνημα τοῦ *α*. Εἶναι ἀπὸ διάφορες ἀναλογίες.

233. Κίνημα τοῦ α δὲν ἔχει οὔτε στὸ *θομπός* (θαμπός) πού φαίνεται πὼς τὸ ξαίρουνε στὴν Ἀθήνα, οὔτε στὸ *ἀφαλός* (ὀμφαλός), ἀφοῦ στὸ *θομπός* ἔπαιξε ἡχοταιριαξιά τοῦ δέφτερου ο μετὰ τὸ προηγούμενο α, στὸ *ἀφαλός* τοῦ δέφτερου α μετὰ τὴν ἀρχικὴ συλλαβὴ ο. Ἀφαλᾶκια στὰ πουκαμισάδικα εἶναι κάτι ψιλὰ κομματάκια παννὶ μετὰ μιά θηλειᾶ στὴ μέση γιὰ τοῦ σώβρακκου τὸ κουμπὶ (κοίτ. Β. τ. Δ., 494-495 *θομπός*, *ἀφαλός*).

234. Ὁ *λεγάμενος* ἀντὶς *λεγόμενος*, ἀπλὴ ἀντικατάσταση τοῦ μετοχικοῦ -όμενος (ἰστάμενος, κτλ.) στὸ μετοχικὸ τῆς ἀρχαίας -όμενος.

235. Ἡ *πεντάμορφη*, ὁ *πεντάρφανος*, ὁ *πενταγνώστικος* (Ν. Γ. Πολίτη, Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, 1925, σ. 25, στ. 70) πήρανε τὸ α τους ἀπὸ τὸ δέκα (κοίτ. ἀρ. 236). Τὸ πέντε περνᾷ γιὰ μεγαλωτικὸ, γιὰ τέλειο, ἐπειδὴς, ἅμα ἔμαθες νὰ μετράς μετὰ τὰ πέντε δάχτυλα τοῦ χεριοῦ σου, ἔγινες Ἀρχιμήδης, μπορεῖς ὅλα νὰ τὰ μετρήσης.

236. Δὲν εἶναι, ὅπως τὸ θάρρεψε ὁ Δροσίνης, τὰ πέντε σημάδια τῆς γυναικῆσις ὁμορφιάς κατὰ τὴν ἀντίληψη τοῦ λαοῦ (κοίτ. Β. τ. Δ., 493, α-γ), γιὰτὶ ποιά εἶναι τὰ πέντε σημάδια τῆς ὀρφάνιας καὶ τῆς γνώσης; Λέγεται καὶ μ' ἔρριξε ἢ βρέθηκα στοὺς πέντε δρόμους, ὅχι στοὺς τέσσαρες, πού ἀπτοὶ ἀποτελοῦνε σταβροδρόμους.

237. Τὸ α τοῦ *πεντάρφανος* κλ. δὲν μπορεῖ παρὰ νᾶχη κολλήσει ἀπὸ τὸ δέκα· τὸ ζεβγάρωμα ε-ο (*πεντε-όρφανος*, *πεντε-όμορφη*) ἀδύνατο νὰ κατασταλάξῃ σὲ α. Τὸ δέκα μᾶς τὸ μαρτυρᾷ καὶ τὸ δεκάχρονο.

238. *Πεντάχρονο*, *δεκάχρονο*, *εἰκοσάχρονο*, *τριακτάχρονο*, *σαραντάχρονο* κλ. εἶναι καινούργιοι καὶ πραγματικοὶ ὅροι πού θὰ πιάσουνε καὶ πού προέρχονται, φῶς φανερό, ἀπὸ τὸ δέκα, μαζί μετὰ τὸ τριάντα κλ. (κοίτ. Β. τ. Δ.,

α-ε, 493· κ. πρὶν ξεφარδεμένα π. κ., ἀρ. 625 κ. ἀκ.).

239. Ἐκατάχρονο δὲν εἶδα νὰ βγῇκε ὡς τώρα, μὰ θὰ βγῇ. Τὰ καθαρεβουσιάνικα *εἰκοσαετηρίς*, *ἐκατοταετηρίς* κλ., κωμικὰ καὶ ἀπρόφερτα. Καλλήτερο, σωστότερο καὶ πρὶν θαρρετὸ εἶναι τὸ *ἐκατάχρονο* ἀπὸ τὸ *ἐκατόχρονο*, πού σήμερα ὥστόσο εἶναι τὸ συνηθισμένο.

240. Θὰ δυσκολεφτοῦμε ἴσως λιγάκι μετὰ κάτι α πού λείπουνε καὶ ὅπου τὰ προσμένουμε, ἄξαφνα στὸ γράφτε (πολίτικο γράψτε), στὸ μέσ' τὸν τόπο (μέσα) καὶ στὸ μετὰ ἀντὶς μετὰ, ὅπου ἀλάκερη συλλαβὴ χάθηκε.

241. Ἡ προσταχτικὴ γράψτε δὲ μοιάζει ἀπρόσιτη! Δὲν ἔχασε τὸ παραμικρὸ α, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ βγῇκε ἀπὸ τὸ γράψατε. Ἡ ἀρχαία γραμματικὴ θὰ μᾶς βοηθήσῃ, πού κοντὰ στὸ λύσατε μᾶς βάζει καὶ τὴν ὑποταχτικὴ λύσητε.

242. Ὑποταχτικὴ καὶ προσταχτικὴ ἔχουνε συχνὰ τὸ ἴδιο νόημα, καὶ στὰ μεσαιωνικὰ τὰ κείμενα, μὰ δημοτικὰ, μὰ καθαρεβουσιάνικα, συναλλάσσονται κάμποσες φορὲς (κοίτ. καὶ τὸν Edwin Mayser, *Grammatik der griechischen Papyri aus der Ptolemäerzeit* (Satzlehre), 1926, σ. 145 κ. ἀκ.). Κι ἄλλα πολλὰ.

243. Λοιπὸν ἅμα τὸ παραδεχτοῦμε ἀπὸ — καὶ πὼς νὰ τὰποφύγουμε; — τέλειωσε ἡ δυσκολία. Τὸ λύσητε μετὰ (λύσατε), καὶ τὸ εὖ τὸ ἄτονο, ἀνάμεσα σὲ δύο σύφωνα, συνηθίζει καὶ ξεχᾶ.

244. Τότες κερδίζουμε ἀμέσως τὸν τύπο λύσατε, πού μᾶς τὰ βάζει ὅλα σὲ τάξη. Ἔτσι τὸ ἐξήγησε ὁ Φοῦ σὲ μιὰ του διατριβούλα πού μῆτε τὴ βρίσκω στὰ βιβλία μου μῆτε τὸν τίτλο τῆς μπορῶ νὰ θυμηθῶ.

245. Εἴπαμε ὥστόσο γράψτε (κάψτε, πάψτε κτλ. κτλ.). Προτιμότεροι τόντις οἱ τύποι μετὰ ἀπὸ τοὺς τύπους μετὰ (= π σ τ, τρία σύφωνα συνεχικὰ, μετὰ στὴ μέση τους!),

πιὸ κανονικοὶ μάλιστα (κοίτ. *P. καὶ M.*, τ. Δ', σ. 220 κι ἀκ.), σὰν τὸ ψέφτης (ψέφστης) καὶ τ' ἀρχαῖο ἐκτος (ἐκστος).

246. Τὸ μέσ' τὸν εἶναι σκοῦρο καὶ πιὸ σκοῦρο ἀκόμη κατόπι ἀπὸ τὴν ξήγηση τοῦ Hatzidakis, *Einleitung in die neugriechische Grammatik*, 1892, σ. 153. "Ὅπως κι ἂν τὸ πάρης, μηχανικὸ ξετήχημα ἐδῶ δὲν ἔχεις.

247. Τὸ ξετήχημα (ἡ κυριολεχτικώτερα ἢ ἀπώλεια) τοῦ *a* χρωσιέται στῇ θέσῃ τῆς λεξούλας μέσα στὴν πλοκή τῆς φράσης, δηλαδὴ στὰ λεγόμενα *doublets* ἢ καὶ *triplets syntactiques*, συνταχτικὰ διπλάρια ἢ καὶ τριπλάρια (κοίτ. *B. τ. Δ.*, 504, α-ζ), ποὺ τὰ περιέλασε ἄτοπα καὶ θορυβωμένα ὁ Hatzidakis μιὰ φορὰ, μὰ ποὺ τόρα σ' ἀφτὰ καταφέβγει (κοίτ. *Einleitung*, 322 κι ἄλλα πολλὰ).

248. Τὸ διπλᾶρι σημαίνει πὼς μὲ τὴν κάθε του γειτονιὰ ἓνας τόπος ἀλλάζει ὄψη. Γαλλικὰ, λ. χ., τὸ ἀριθμητικὸ τὸνομα *dix*, ὅταν εἶναι τελικὸ, θὰ προφερθῇ *dis* — *τίς* — *ils sont dis*, μὲ κατοπινὸ σύμφωνο *di* — *τί* — *di femmes*, μὲ κατοπινὸ φωνήεντο *diz* — *τίς* — *diz ans*. Τριτυπία.

249. Ρωμαῖκα, φτάνουμε ἴσια μὲ τετρατυπία, *δικόζ μου, δικός του, δικό σου* ὅταν τὰ δυὸ σ προφέρνουνται σὰν ἓνα, *δικόρου* (δικόρου) ὅταν ἀκούς σ διπλὸ. Ἐπειδὴς ὅμως φιλούτσικος εἶναι ὁ ἀναδιπλασιασμός, ἀναποδογυρίσαμε τὸ σ γιὰ νὰ τὸ φανερώσουμε.

250. Δὲ βλέπουμε ὥστόσο σὲ τί περίγυρα ἔπρεπε νὰ βρεθῇ τὸ *a* τοῦ μέσα, μάλιστα τοῦ μέσα σὲ, γιὰ νὰ συντραβηχθῇ ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ φωνήεντο τῆς ἀκόλουθης λέξης.

251. Συγκοπὴ νὰ παραδεχθῇ πάλε κανεῖς ἐδῶ (Hatzidakis, ὁ. εἴ.), καθὼς στὸ *διαβάω* (διαβάζω) καὶ παρόμοια, σὰν κάπως ἀβόλεφτο. Παραπέμπω στὰ ξεδιαλύματά

μου (*B. τ. Δ.*, 505, α-γ), μὰ χωρὶς νὰ τὰ πολιπιστέθω.

252. Γράφω πάντοτε μέσα, μὲ τὸ *a* του, κ' ἔτσι γλυτώνουμε. Εἶναι καὶ κανονικὸ καὶ σίγουρο. Κοίταξε ὅμως Pernot, *P. de Ch.*, 451, ὅπου θαρρῶ πὼς καλὰ τὰ βλέπει.

253. Τὸ μὲ ἀντὶς μετὰ — φανταστῆτε! ἀλάκερη συλλαβὴ ποὺ μᾶς ἀποχαιρέτησε! ἄλλος μπελάς κι ἄλλο βάσανο. Παραπέμπω στὸ *B. τ. Δ.*, α-ν, 504, μὰ χωρὶς ἀκλόνηστη πεποίθησι. Τὰ πιὸ πειστικὰ θαρρῶ πὼς μᾶς τὰ βρῆκε ὁ Φιλήντας (*Γραμματικὴ τῆς ρωμαϊκῆς γλώσσας*, Β', 1910, σ. 347, 1093).

254. Καὶ ὅμως!... Στῇ συλλογῇ τοῦ Ν. Γ. Πολίτη (*Ἐκλογαί*, 1925, σ. 69, στ. 2, κι ἄλλου) διαβάζω *κατ' τὸ Ζητούρι*. Διπλᾶρι! Ἀπὸ τὸ *κατ' ἀφτὸ* θυμηθῆκαε τὸ *κατ*, ποὺ μὲ κατοπινὸ σύμφωνο θὰ κατάληγε στὸ *κα*. Ἔτσι μπορεῖ ἄριστα νάγινε καὶ τὸ *μὲ*, ποὺ μᾶς ἔμεινε (κ. παρακάτω στὸ *Τυπικὸ*, τὶς *Πρόθεσεις*).

255. Τελειώνουμε, γιὰτὶ τὸ *a* τὸ δωρικὸ δὲ θὰ μᾶς χασομερήσῃ. Τὸ ἀληθινὸ τὸ προτέρημα τοῦ Χατζηδάκη στάθηκε ποὺ ξεπᾶστρεψε τοὺς δωρισμοὺς τῆς Νεοελληνικῆς. Ἄν καὶ τὸ εἶχανε πεῖ καὶ ἄλλοι πὼς ἡ γλῶσσα μας προέρχεται γραμμῇ ἀπὸ τὴν Κοινὴ τὴν ἀρχαία (κοίτ. *B. τ. Δ.*, 508, ζ-η), ὁ Χατζηδάκης τὸ μεθοδολόγησε. Κοίτ. τὰ ὥραια του τᾶρθρα τοῦ Ἀθήραιου, ι', σ. 3 κι ἀκ. — στὰ 1881!

256. Στὰ 1881! Τί τὰ θέλετε; Ὁ προορισμός τοῦ Hatzidakis εἶτανε πάντα νὰ φανῇ γελοῖος, νὰ γίνῃ πρόσωπο κωμικὸ. Τότες, στὰ 1881, εἶχε πολέμους μὲ τὸ Μ. Δέφνερ, τὸν ὑπερασπιστὴ τοῦ Δωρισμοῦ, γιὰ μιὰ ἔδρα τοῦ Πανεπιστήμιου. Καὶ δὸς του σκότωνε ὁ Hatzidakis δωρισμοὺς καὶ Δωρίδα.

257. Κατόπι ἄρχισε καθγάδες μαζί μου — γιὰτὶ κάτεχα

μιά ἔδρα στὸ Παρίσι! Καὶ μᾶς ἀνάστανε τοὺς πεθαμμένους ὁρισμούς, ἐπειδὴς ἐγὼ μόλις παραδεχόμενε μερικὰ ὁωρικὰ ὡς καὶ τῆς τσακωνικῆς.

258. Γιὰ νὰ μπῇ κανεὶς στὸ νόημα, πρέπει νὰ διαβάσῃ τὰ ἱστορικὰ, τὰ ψυχολογικὰ — καὶ τὰ παθολογικὰ πού κατὰστρωσα γιὰ τὸν Ἀνόσιο στὸ *B. τ. Δ.*, 508-509. Σήμερα ὁωρικὰ πού νᾶρχονται κατεφτείας ἀπὸ τὴ Δωρίδα στὴν Κοινὴ μας δὲν ἔχουμε.

259. Ἴδιος ὁ Χατζηδάκης διδάσκει πὼς ὁ γαλαρός εἶναι ἀπὸ τὸ γάλα, ὅχι ἀπὸ κανένα ὁωρικὸ γαλαρός (γαληνός), ὅπως τὸ θέλει ὁ Φιλήντας (κοίτ. *B. τ. Δ.*, ἱ. μ.).

260. Καὶ γὼ πάλε συμμερίστηκα, φέρνοντας μάλιστα ἐπιχειρήματα καινούργια, τῇ γνώμῃ τοῦ Hatzidakis, δείχνοντας ἔτσι θαρρῶ πόσο ἡ γαλήνη μου μεγάλη — καὶ τὸ καταφρόνιο μου ἀψηλὸ.

Ὁ ἥχος ο.

261. Ὁ ἥχος ο, πιὸ καλὸ παιδὶ ἀπὸ τὸν ἥχο α. Δὲ θὰ μᾶς βασανίσῃ ὅσο μᾶς παίδεψε ὁ α ὁ βλογημένος, ἂν καὶ καθὼς ἐλπίζω δὲ μᾶς ἀποφάνηκε ὁ κόπος. Θὰ σημειώσουμε τώρα τὰ κυριώτερα τοῦ ο.

262. Πρῶτα καὶ πρώτιστα, θὰ πάρουμε ἄλλο ὁρὸμο μὲ τὸν ο ἀπὸ τὸ δρόμο πού ἔχουμε πάρει μὲ τὸν α· θάρχισουμε ἀπὸ τὰ γνωρίσματα τοῦ ο στὴν ἀρχαία, γιατί ἐδῶ ἔχουμε ἄπειρα ντοκουμέντα καὶ ξεκαθαριστικὰ πού δὲν τὰ βρῖσκαμε γιὰ τὸν α.

263. Ἡ Νεοελληνικὴ μας ἔχει δικαιώματα ἱστορικὰ καὶ μάλιστα δὲν ξαίρω γλῶσσα πού ὁ ξετυλιγμός της, ἀπὸ τὰ παμπάλαια τὰ χρόνια ἕως μὲ τὰ δικά μας, νὰ φανερώνεται μὲ τέτοια συνέχεια καὶ ἑσπεριὰ.

264. Πρέπει ἀπὸ νὰ τονιστῇ, ἐπειδὴς ἅμα βγῇ ἄεφνα

συζήτησι, ἃς εἶναι καὶ ἀφιβολία γιὰ τὸν τάδε ἢ τάδε τύπο, γιὰ ποῖονε δηλαδὴ θὰ παραδεχτοῦμε, ἡ λογικὴ μᾶς προστάξει νὰ προτιμήσουμε τὸν τύπο πού, ὅξω ἀπὸ τὸ σημερνὸ τὸν κανόνα, μᾶς προσφέρει καὶ μιὰ ἱστορικὴ βάση.

265. Τολοιπὸν ὁ ἥχος ο δὲν εἶτανε στοὺς ἀρχαίους ἀνοιχτὸς ἀνοιχτὸς (« très ouvert ») ὅπως μοιάζει νὰ εἶτανε στὴν ἀσιανοεβρωπαϊκὴ ἐποχὴ (A. Meillet, *Introduction à l'étude comparative des langues indo-européennes*, 1922, σ. 71) καὶ ὅπως εἶναι σὲ μᾶς ὁ τελικὸς καὶ τονισμένος ο.

266. Ὁ ἀρχαῖος ἥχος ο εἶτανε κλειστόηχος καὶ κοντόχρονος σὲ ὅλο σκεδὸν τὸ πανελλήνιο (x. Brugmann-Thumb, *Griechische Grammatik*, 1913, 36, ἀρ. 12).

267. Μᾶς τὸ μαρτυροῦνε ἀπὸ χίλια δυὸ περιστατικὰ, καὶ δυὸ χρειάζεται προσοχὴ μήπως μᾶς ξεφύγῃ πὼς ο κλειστόηχο σημαίνει ο πού ἐφκολα γίνεται σ.

268. Ἀπὸ πρώτη ὄψις τὸ βλέπουμε καὶ στὴ ὁωρικὴ καὶ στὴν ἰωνικὴ καὶ στὴν ἀττικὴ.

269. Στὴ ὁωρικὴ ἀπὸ τὸ ἔππου βγαίνει τὸ ἔππου, ἀπὸ τὸ ποιεῖνται, στὴν ἰωνικὴ ποιεῖνται, στὴν ἀττικὴ ποιοῦνται, ὅπου στὴ θέση τοῦ ο βρῖσκουμε υ, δηλαδὴς σ.

270. Νὰ ρίξουμε τώρα μιὰ ματιὰ στὶς ἀρχαῖες ντοπιολαλιές καὶ θὰ πειστοῦμε ὁλότελα. Τὰ συντομέζω ἐδῶ, ἀφοῦ γιὰ τίς λεφτομέρειες καὶ τίς παραπομπές, θὰ μπορέσῃ νὰ διῇ ὁ καθένας τὸ *B. τ. Δ.*, ἀρ. 511 κι ἀκόλ.

271. Ἔχουμε σίγουρο μαζί μας ὁδηγὸ. Μὲ τὸ Fr. Bechtel (*Die griechischen Dialekte*, τρεῖς τόμοι, 8°, I (1921), vi-477 · II (1923), viii-951 · III (1924), ix-353), θὰ περιγηθοῦμε τίς διαφορὲς ἀρχαῖες ντοπιολαλιές πού μᾶς φανερώνουνε κινήματα τοῦ ο πρὸς τὸ σ.

272. Ἀραδιάζουμε τολοιπὸ μὲ τὴ σειρὰ τους τὰ ὀνόματα τῆς κάθε ντοπιολαλιᾶς, βάζοντας δίπλα τὰ κυριώτερα παρα-

δείγματα σ' ἓνα παραθέτημα, πού εἶναι ὁρος κυριολεχτικός, ἀντὶς τὸ ἀκανόνιστο καὶ ἀκατανόητο *παρένθεση*, γιὰ νὰ ποῦμε κεῖνο πὺν *παραθέτουμε*.

273. Τὰ κυριώτερα εἶναι · α' τὸ *ν* στὴ θέση τοῦ ο ἢ ἀντίθετα · β' ἡ προφορά σ γιὰ τὸ *ν* · γ' ἡ θέση τοῦ ο γειτονικά με *χειλόχους* ἢ *λαρυγγόχους*.

274. Λέσθο καὶ λεσθιακά (ὁμοίως, ἀπὸ τὸν τρίτο αἰῶνα τοῦ Χριστοῦ καὶ κάτω · ἀπὸ, με ἀκόλουθη λέξη · ὑπίσω κτλ. κτλ.).

275. Θεσσαλία καὶ θεσσαλικά (ἡ πρόθεση ἀπὸ, *Κλευφάνου*).

276. Βοιωτία καὶ βοιωτικά (πούλιμος κτλ.).

277. Ἡ Ἀρχαδία καὶ ἀρχαδικὰ (ὁμοίως, στύματος κτλ.).

278. Κύπρο καὶ κυπριώτικα (ἡ πρόθεση ἀπὸ, *γένειου* κτλ.).

279. Δυτικὴ Λοκρίδα καὶ λοκρίδικα (*θεύκλεια* κτλ.).

280. Αἰτολία κ' αἰτολικά (*ὄρυμα*, *Θεόδωτος* κτλ.).

281. Ἡ Ἀκαρνανία καὶ ἀκαρνανικά δὲ μαρτυροῦνε ἄλλο παρὰ σ γραμμένο *ου* — ἀντίστοιχο τοῦ ὅ γραμμένο *ν*.

282. Φωκίδα καὶ φωκικά (*Δαμοφάνους*, *καλευμένω* με *ν* ἀντὶς ο καὶ στὰ δυὸ).

283. Μέγαρα καὶ μεγαρικά (*Πλεύριχος*, *στραταγεῦντας* ἢ ἀντίθετα *Ἐορυνόμου* κτλ.).

284. Κόριθο καὶ κοριθιακά (*Θεωδῶρου* κ' *Ἐυκράτης*, ὅχι, ὅπως ὁ Bechtel, *Ἐοκράτης*).

285. Λακωνία καὶ λακωνικά (*Κλευγερίδας* καὶ *Κλευσαμένης* · *ὄρυμα*).

286. Στὴν Ἡράκλεια καὶ στὸν Τάραντα (σήμερα Τάρεντο), μιὰ φορὰ μονάχα βρίσκεται ἡ γραφὴ *Νευμήνιος* (ἐν ἀντὶς εο). Ἄλλο παράδειγμα δὲν ἔχει.

287. Καὶ στὴν Ἀργολίδα τάργολικά μᾶς φανερώνουνε τὰ ἴδια (*Θεωδῶρου*, ἀντὶς -εο-).

288. Ἡ Θήρα καὶ τὰ θεριανὰ λένε *Θευγένης*, *εὐεργετῆντας*, ἡ Κυρήνη καὶ τὰ κυρηναῖικα *ὄρυμα*, *Ὀρυμοκλῆς*, *Ὀρυμάρχω*.

289. Κὼ καὶ κώϊκα (*παρεύγτων*, *Θεόδοτος*, *Ἐοαγόρα*).

290. Κάλυμνα καὶ καλυμνιώτικα (*ὄρυμα* κτλ.).

291. Ρόδο καὶ ροδίτικα (ο με *ν* καὶ σ · *Ἀγ.λαύκριτος*, *διαρκεῦν*, *Θεουδώρου*).

292. Κρήτη καὶ κρητικά (*Θευδαλία*, *οὐεργέτας*, δηλαδὴς $\epsilon + \omicron = \epsilon + \nu$, $\epsilon + \nu = \omicron + \nu$), *Χαρίμυρτω* καὶ *Χαρίμυρτος* ($\omicron = \nu$) · τὸ *ν* προφέρνεται σ.

293. ΠΑΜΦΤΑΙΑ (ἡ Ἀτταλεία) καὶ παφυλιακά, ὅπου κάθε ο τελικὸ γράφεται *ν*, *ἐβδ.λάστυ*, *πε.λεύραυ*, δηλαδὴς *ασ*.

294. Στὴν Ἀχαΐα καὶ στάχαϊκά, τὸ *ν* προφέρνεται σ (*Θευξένα*).

295. Ἰωνία καὶ ἰωνικά. Ὁ Ἡρόδοτος ἔχει *οὔρομα*, *οὔροματα* με *ὀρομάσσοντα* καὶ *ὄρομα* · *ῥομα* καὶ *ὄρομα* στὸν Ὅμηρο.

296. Χαλκιδικὴ καὶ χαλκιδικὰ (*ἠνυὶ*, *ἠύπυ*, *γύγρυς* · *κοίτ*. Bechtel, III, 33).

297. Βλέπει κανεὶς ἀπὸ τὰ λίγα τάρχαϊα πὺν *παραθέσαμε*, πὼς ὁ ἤχος ο δείχνει θεοφάνερη τάση πρὸς τὸ σ καὶ πὼς ἡ τάση του φανερώνεται πιὸ ἔφκολα σὰ βρίσκεται στὴ γειτονία ἐνὸς *χειλόχου* ἢ ἐνὸς *λαρυγγόχου*.

298. Στὴν Ἀττικὴ, νὰ τὸ παρατηρήσουμε ἀμέσως, δὲν ἀπαντοῦμε τὰ παρόμοια, δηλαδὴ κανένα *ν* (= σ) στοῦ ο, τὴ θέση.

299. Ὀρυμα ἡ ἀττικὴ ἀντὶς *ὄρομα* δὲν ξαίρει. Δὲ σημαίνει ἀπὸ πὼς ὁ ἀττικὸς ἤχος ο δὲν εἵτανε κοντόχρονος καὶ στρογγυλόστομος (κ. π. ἀ., 265, 266 · Μ. Φιλήντα, *Γραμματικὴ τ. Ρωμ. γλ.*, 1907, 38 · L. Roussel, *La Prononc. de l'att. classique*, 1926, 28, σ. 16-17 · σύφωνα καὶ οἱ δυὸ μ' ὅλους τοὺς γλωσσολόγους).

300. Σημαίνει πώς ο άπτικὸς ο δὲν πρόφτασε ἀκόμη νὰ γίνη ν.

301. Πὼς εἴτανε ἤχοι συγγενικοὶ τὸ καταλαβαίνουμε κι ἀπὸ τὸ μοναδικὸ *προταρεία*, *προταρεύω*, ἀντὶς *πρωταρεία*, *πρωταρεύω* (κοίτ. Meisterhans, *Gramm. d. att. Inschr.*, 1900, 14, σ. 24).

302. Πὼς ἄρχιζε νὰλλάζη, τὸ παίρνει ὁ νοὺς μας ἀπὸ τὰ γνωστὰ καὶ πανελλήνια, συνηθισμένα τοιοῦτὸν καὶ στὴν ἀπτική *ἀνώνυμος*, *ἐπώνυμος*, *ὀμώνυμος*, *Κλεώνυμος* (G. Meyer, *Gr. Gramm.*, 1896, σ. 114) κτλ. κτλ.

303. "Όλα τους ζεβγαρώματα, δηλαδὴ νιόπλαστα, καὶ καθὼς τὸ εἴπαμε συχνὰ, μιὰ καινούργια γλωσσικὴ τάση ξεδιπλώνεται ἢ σὲ τύπους ξενοφερμένους ἢ ντόπιους τῆς ὥρας, ἐπειδὴς ἀφτὰ δὲ στηρίζονται πιά σὲ ἄμεση παράδοση (κοίτ. τὰ *Essais*, II (1889), σ. CXXI κι ἀκ. · 'Απολογία, 1906, 315 κι ἀκόλ.).

304. "Υστερις ἀπὸ τὴν κλασσικὴ ἐποχὴ καὶ τὶς ἀρχαῖες ντοπιολαλιές, ξακολουθοῦνε νὰ συναλλάσσονται ο καὶ ν, πὺ θὰ πῇ πὼς μοιάζουνε ἀναμεταξὶ τους.

305. Διαβάζουμε διώρυφος (διώροφος), *κολυκντίνου* (*κολοκντίνου*), ὕση (ὄση), ποκόφους (ποχύφους), δύνου (δύο) κτλ. (κοίτα E. Mayser, *Grammatik der griechischen Papyri aus der Ptolemäerzeit*, 1906, σ. 97, 117), λοιπὸν ἀπὸ τὴ Φτολεμαϊκὴ ἐποχὴ.

306. 'Απὸ τὴν ἐποχὴ τὴν ἐλληνιστικὴν, μᾶς ἔρχονται τὰ τέτοια πληθῶρες · 'Ρωμαίω ('Ρωμαίφ), 'Ρουμανός ('Ρωμανός), *πουλλία*, *πουλίωρ*, *παραδίδουμε*, *εἰκουσάου*, *Βουλκάχιος* (*Völcalius*), *Κουσάνιος* (*Cösanus*), *Μοντανός* (*Möntanus*), *ἀναγρούστης*, *παρτοπούλου*, *πούμα* (κοίτ. K. Dieterich, *Untersuchungen*, 1898, σ. 15-19).

307. Τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς εἶναι 'Ιάκουβος, *κουαρίωρ*, *λευκουσία*, *σαπουριζώ*, 'Αμουργός, *δεμουσία*, *κουκ-*

κίον, *κουλλίκιον* *κουπαρίζω*, *κιβούρια* (*κιβώρια*), *τετραγούριον* (ἴ. μ., σ. 17). 'Ο Dieterich συγκρίνει κιόλας τὴ σκουπα μας μὲ τὸ λατινικὸ *scōpa*, πὺ εἶναι ἡ μάννα της.

308. Γιὰ τὰ βυζαντινὰ, παρμένα κιόλας ἀπὸ ἐπίσημους συγγραφιάδες (Πορφυρογέννητο κλ.), κοίταξε ἀκόμη Stamatios B. Psaltes, *Grammatik der Byzantinischen Chroniken*, 1913, 8°, xvi-394, σ. 38 κι ἀκ..

309. Παραθέτουμε μονάχα μερικὰ καὶ τὰ κυριώτερα, δηλαδὴς *ἀρτοπουλίφ*, *ἀρτοπουλίωρ* (πὺ εἶναι διωρθωμένο σὲ ω ἀπὸ τὸν κώδικα), *κλουβίον*, *ξυλοκούκουδα*, *σαπουριζώ*, *κιβούριον*, *κουμερκεύειν*, *ψουριζέι*, *σκολυήκια*, *σκουμπρίν*, *ρουκαρίζω*, *ἀγγούριον*, *ἄγουρος* (ἄωρος, Psaltes, ὁ. εἴ., σ. 42).

310. Τὸ σ στὸ *ρουσικῶν πλοίων* (ἴ. μ.) θὰ εἶναι ἀπὸ τὸ ρούσσικο τὸ ἴδιο (*ru'sskiy*). Παντάπασι ἄτοπο καὶ κωμικὸ νὰ τὸ διορθώνουμε, γιὰ νὰ τὸ κάμουμε τάχα πιὸ ἀπτικὸ, μ' ἓνα ω.

311. Ρουσσία τὸ λένε ὅσοι 'Ελληνες γεννηθήκανε στὴ Ρουσσία, ἔτσι τὸ λέγαμε παιδιὰ, ἔτσι τὸ λένε ἀκόμη πολλοὶ πὺ δὲν εἶναι καὶ ξεσπαθωμένοι δημοτικιστὲς (κ. Κορδάτου, *Δημοτικισμὸς καὶ Λογιωτατισμὸς*, 'Αθήνα, 1927, σ. 147, *γαλλορουσσικὴ*, σ. 152, ἐκεῖ ὅπου τὸ σωστὸ θὰ εἴτανε *γαλλορούσσικη* · ἔχει τὸ σ κι ἄλλου).

312. 'Η Ρωσσία, οἱ Ρῶσσοι, τὰ ρωσσικά, κι ὁ τι ἄλλο, εἶναι ἀπαίσια καθαρεβουσιάνικα. Μιὰ κλοτσιὰ καὶ μακριὰ μας. Πιὸ ἡθικὸ καὶ πιὸ τίμιο.

313. Τὸ σ (κοίτ. π. ἀ., ἀρ. 310, *ρουσικῶν πλοίων*) εἶναι τοῦ ἑνατου, δέκατου αἰῶνα (κοίτ. Psaltes, ὁ. εἴ.), ἀπὸ τὸ Θεοφάνη τὸ Συνεχισμένο (*Theophanes continuatus*).

314. Πιὸ σωστὰ ἔτσι νὰ τὸν πούμε παρὰ οἱ μετὰ Θεοφάνη. 'Η καθαρέβουσα διώξιμο θέλει ὅπου κι ἂν τὴ βρούμε ὅξω ἀπὸ τὸ λεχτικὸ της σὰ δὲν ἔχουμε ἄλλο. Μακάρι νὰ

μπορούσαμε να παραδεχτούμε και τὸ ἀπλὸ σ στὰ ρουσιὰ πλοῖα τοῦ Θεοφάνη, ἀφοῦ καὶ σὲ κείνη τὴν ἐποχὴ, ὅπως στὴ δική μας, δὲν ἀκούγανε πιά σύφωνα διπλὰ (κ. π. ἀ., ἀρ. 249).

315. Περιττὸ νὰ προστέσουμε πὼς σήμερις ἀπείρες εἶναι οἱ λέξεις ποὺ μᾶς δείχνουνε σ' ἀντίς ο, πάντα μὲ τοὺς ἴδιους γειτονικοὺς χειλόηχους ἢ λαρυγγόηχους. Θὰ τὸ διαπραματευτοῦμε καὶ παρακάτω.

316. Κι ὅχι μονάχα λέξεις τῆς Κοινῆς μας παρὰ καὶ ἀμπόλλες ντοπιολαλιές ποὺ τὰ ο τὰ τρέπουνε σὲ σ, ὅπως στὴ Θράκη, στὴ Θεσσαλία, στὴ Μακεδονία, στὴ Σάμο, στὴν Πάρο, στὸ Κόρθι τῆς Ἄντρος, λοιπὸν ὅχι μονάχα στὴν Ἑλλάδα τὴ βορειανὴ (κ. π. κ., ἀρ. 676-678).

317. Εἶναι ἄρα φανερό, θεοφάνερο καὶ τετραφάνερο πὼς ἡ παράδοση μαζὶ μὲ τὸ νόμο τὸ γλωσσολογικὸ ἀπαίτοῦνε νὰ κρατήσουμε τὸ σ, τὸ σ νὰ παραδεχτοῦμε, τὸ σ νὰ καθιερώσουμε παντοῦ ὅπου μπῆκε στὴ θέση τοῦ ο, ἅμα δηλαδὴς ὁ τύπος φανερώνεται καὶ στὴν Κοινὴ μας.

318. Ἐμεῖς ποὺ γράφουμε βιβλιοπονλεῖο, χαρτοπονλεῖο, καπνοπονλεῖο καὶ παρόμοια, σύφωνα μὲ τὸ πανελλήνιο τὸ πουλῶ, ἔχουμε δίκιο καὶ παραδίκιο, ἀφοῦ μάλιστα τὸ ἀρτοπονλῶ (π. ἀ., ἀρ. 309) διαβάζεται στὸν Κωσταντῖνο τὸν Πορφυρογέννητο (Βασιλικὴ τάξη = *de Cerimoniis*, 50, 2, 1 · κ. Psaltes, ὁ. εἴ., σ. 38). Ἔτσι βαστοῦμε καὶ τὴ μεσαιωνικὴ παράδοση καὶ τὴν ἀρχαία.

319. Ὅσα λέμε ταιριάζουνε ἀκόμη πιὸ καλὰ στὰ ρηματικά γράφουμε, γράφουμαι, δέχουμαι, γράφονται, δέχονται, ὅχι γράφομε, γράφομαι, δέχομαι, γράφονται, δέχονται.

320. Πὼς οἱ τύποι μὲ τὸ σ εἶναι οἱ πιὸ ἱστορικοί, δὲν μπορεῖ νὰ τ' ἀναιρέση κανένας. Εἶναι καὶ οἱ πιὸ ἐφκολομάθητοι καὶ τὸ παιδὶ, ἀφοῦ μαθαίνει μ' ἓνα κόπο τὴν

ἀντίστοιχη κατάληξη στὰ *φιλοῦμε, τιμοῦμε, φιλιούμαι, τιμιούμαι*.

321. Βάζω μαζὶ τὰ τρίτα πληθυντικὰ πρόσωπα μέσα ἢ παθητικά, *στέλνουνται, κάθονται*, ἀκόμη καὶ σὰ δὲν ἔχουνε κατοπινὰ ἢ προτερινὰ *χειλόηχα ἢ λαρυγγόηχα*. Κολλήσανε ἀπὸ κεῖνα ποὺ ἔχουνε τέτοια.

322. Ἔτσι κερδίζουμε στὴ συζυγία μας κάμποσα ὅ γράφουμε, γράφουμαι, δέχουμαι, *φιλοῦμε, τιμοῦμε, φιλιούμαι, τιμιούμαι, στέλνουνται, κάθονται* · πρόστεσε καὶ τὰ τρίτα τοῦ πληθυντικοῦ τῆς ἐνεργητικῆς ὀριστικῆς στὸν ἐνεστώτα, γράφοντε, *φιλοῦτε, τιμοῦτε*. Ὅλα τοὺς κέρδος γιὰ τὸ παιδὶ.

323. Μὰ γιὰ τὸ παιδὶ ποιὸς φροντίζει; Βέβαια ὅχι ὁ Συκοφάντης ποὺ φωνάζει πὼς « τύπος οἶον *λέγονμεν* εἶναι παρ' ἡμῖν [ἐννοεῖ τοὺς Κρητικούς] ἀνήκουστος » (κοίτ. *Μεσαιωνικά καὶ νέα Ἑλληνικά*, τ. Α' (1905), σ. 40).

324. Νά σου προκομμένη γλωσσολογία. Σὰ ν' ἄλεγε μαθὲς πὼς στὴν Κρήτη δὲν πατήσανε μήτε στεριανοὶ Ἑλληνες μήτε ἀλλονησιῶτες, ἄρα πὼς στὴν Κρήτη δὲν ὑπάρχει ἐπίδραση τῆς Κοινῆς, ποὺ θὰ εἴτανε τὸ μόνο ἀνάκουστο.

325. Μὰ κ' ἔτσι, ἀλήθεια δὲν εἶναι. Στὴν κρητικὴ μεσαιωνικὴ φιλολογία παρατηροῦμε κάτι περίεργα ποὺ δὲν παρατηρηθῆκανε ἀκόμη καὶ ποὺ φωτίζουνε τὸ ζήτημα τοῦ κλειστόηχου τοῦ ο.

326. Κανένας ἀπὸ τοὺς τύπους τοῦ ἀρ. 322 (π. ἀ.) δὲν ἀπαντιέται στὴ *Θυσία τοῦ Ἀβραάμ* (1154 στίχοι). Ἔχει τέσσερα -*ορται* (685, 857, 1028, 1054) · δὲ μιλοῦμε γιὰ τοὺς ἄλλους, ποὺ εἶναι ὅλοι τοὺς μὲ -ο.

327. Ἡ *Θυσία* εἶναι ἀπὸ τὰ 1535 (κοίτ. τὰ *Essais de grammaire historique néo-grecque*, I (1886), 4, ὅχι ἀπὸ τὰ 1635, ποὺ εἶναι χρονολόγημα τῆς φαντασίας

(κοίτ. Ρωτόκριτο τοῦ Ξανθοῦδιδου, σ. CXVIII-CXIX).

328. Πῶς ἡ ἔκδοσις τοῦ Legrand θάχῃ ἄπειρα λάθια, εἶναι ἄλλο ζήτημα. Σήμερον μᾶς χρειάζεται καινούργια ἔκδοσις ἀπὸ τὸν κώδικα XIX, κλάσση XI τῆς Μαρκιανῆς (κ. Legrand, *Bibl. gr. vulg.*, τ. Α' (1880), σ. XXVI-XXVII).

329. Σ' ἄλλο ἓνα κρητικὸ ποίημα τῆς ἴδιας περίπου ἐποχῆς, « Μανόλη [« Μανοῆλ » χωρὶς δικαίωμα κανένα ὁ ἐκδότης στὸν Πίνακά του, σ. 2] Σκλάβου ἢ συμφορὰ τῆς Κρήτης » (κ. W. Wagner, *Carmina graeca medii aevi* 1874, σ. 53-61, 284 στίχοι), δυὸ εἶναι τὰ -οῦνται (30, 272), μὰ ἔχει κ' ἓνα -οῦνται, στ. 281, τελειώνονται.

330. Πῶς γίνεται τώρα ἡ Θυσία τοῦ 1535 νὰ μὴν ἔχῃ -οῦνται καὶ νάχῃ ὁ Σκλάβος τοῦ 1508 (κ. τὰ *Essais*, δ. εἰ., σ. 22); Κάτι θὰ τρέχῃ πού δὲν τὸ ξεδιακρίνουμε ἀκόμη. Μπορεῖ νὰ γράφηκε σὲ καμιά χώρα τῆς Κρήτης ὅπου εἴτανε πιὸ προχωρημένα τὰ πράγματα. Ὅπως κι ἂν εἶναι, σίγουρον πῶς ἓνα ο κρητικὸ εἶχε τὴν ἐφκολιὰ νὰ γίνῃ σ.

331. Στὸν Πικατόρο ἀπὸ τῆ Ρέθυμο (W. Wagner, δ. εἰ., 224-241 · 560 στίχοι · *Essais*, δ. εἰ., 17) βλέπουμε ἀκόμη καλῆτερα, δηλαδὴς 11 -οῦνται (139, 140, 142, 144, 153, 154, 161, 164, 167, 221, 287) κι ἀπέναντι πέντε -οῦνται (147, 154, 162, 216, 523).

332. Ἀχρονολόγητος ὁ Πικατόρος (κ. τὰ *Essais*, δ. εἰ.). Στιχοῦργήθηκε σίγουρα ὅμως κατόπι ἀπὸ τῆ Θυσία καὶ τὸ Σκλάβο, ἐπειδὴ, καθὼς θὰ τὸ καταλάβουμε, ὅσο κατεβαίνουμε, τόσο πληθαίνουν τὰ -οῦνται.

333. Ὁ Πικατόρος βαστᾷ κιόλας ἀπὸ παλιὰ ἐποχῇ, ἀφοῦ πλᾶϊ πλᾶϊ μὲ τὸ θυμῶνται (131) πού ἐστι τὸ ξαίρουνε ὅλοι, βάζει κ' ἓνα θυμῶνται (125), ἀπὸ κάποιαν ἀνηχητὰ τῆς κατάληξης -οῦνται.

334. Φτάνουμε στὸ σημαντικώτερον, τὸ Ρωτόκριτο,

γιατὶ Ἐρωτόκριτος διαβάζεται μονάχα στὰ μυαλὰ τοῦ ἐκδότη Ξανθοῦδιδου, πού ἴσως καὶ νὰ δανίστηκε τὰ σάπια τὰ μυαλὰ τοῦ Χαζουδάκη (στὸ Ἡράκλειο τῆς Κρήτης, 1915, κ. σ. 366). Ὁ ποιητὴς ἄλλο δὲν παραδέχεται παρὰ Ρωτόκριτος, πολλὰς φορές καὶ σκέττα Ρώκριτος.

335. Ὁ Ρωτόκριτος λογαριάζει 10.052 στίχους. Τοῦς πέρασα τρεῖς φορές μὲ τὴν ἀράδα καὶ βεβαιώθηκα πῶς κανένα -οῦνται δὲ βάζουν, πάντα καὶ πάντα -οῦνται! Ὅλα μαζί ὀγδόντα τέσσερα.

336. Τί σημαίνει μιὰ τέτοια στατιστικὴ; Πολλὰ σπουδαῖα.

337. Πρῶτα πρῶτα ἐκεῖνο πού σημειώσαμε π. ἀ. (330), πῶς ὁ κρητικὸς ὁ λάρυγγας συμμορφώνεται περίφημα στὴν ἀλλαγὴ τοῦ ο σὲ σ.

338. Δέφτερον κι ἀκόμη ἀποδειχτικώτερον πῶς συμμορφώνεται ὁ λάρυγγας τῆς Κρήτης ὅσο περνοῦνε τὰ χρόνια.

339. Ὁ Ρωτόκριτος γιὰ μένα εἶναι ἀπὸ τὰ τέλια τοῦ δέκατου ἔχτου αἰῶνα (κ. τὰ *Essais*, II (1889), 57-61, 271 κι ἀκ.), ἀπὸ τὰ 1580 περίπου.

340. Ὁ Γιάνναρης τὸν εἶχε βάλει στὰ τέλια τοῦ δέκατου πέμπτου καὶ δὲν τὸν κατηγορῶ γι' αὐτό. Παράξενο μὲ φαίνεται τὰκόλουθο μονάχα.

341. Ὁ Ξανθοῦδιδης ὁ ἴδιος (κ. τὴν ἔκδοσίν του, σ. XLIX κι ἀκ.) μᾶς ἀραδιάζει ὅσους ὕστερις ἀπὸ τὸ Γιάνναρη κι ἀπὸ μένα ξετάσανε τὰ χρονολογικὰ τοῦ Ρωτόκριτου.

342. Σύμφωνοι ὅλοι τοὺς γιὰ τὸ ΙΣ' αἰῶνα, ὁ Συκοφάντης μάλιστα γιὰ τὰ τέλια τοῦ ΙΣ' (κ. Ξαθ., σ. 411). Τότες δὲν καταλαβαίνω πῶς λείει ὁ ἐκδότης πῶς ὅλοι ἀκολουθήσανε τὸ Γιάνναρη! Κοπέλλι τοιοῦτον κι ὁ Ξανθοῦδιδης, ὅχι τῆς ἐπιστήμης, παρὰ τοῦ Πεισματάρη.

343. Ἡ χρονολογία μας ὅμως, ἂν εἶναι σωτὴ, σημαίνει πῶς στοῦ ο τὰ ἡχολογικὰ ὁ Ρωτόκριτος μᾶς φανερώνει

μεταβατική εποχή, όπως ίδιος ο Ξαθουδίδης το παρατήρησε για κάτι άλλα φαινόμενα, λ. χ. για τὸ θεὰ καὶ τὸ θά (σ. LVI).

344. Καθὼς τὸ θά γενικέφτηκε στὴν Κρήτη ἀντὶς τοῦ θεὰ, ἔτσι καὶ τὸ σ μπήκε σήμερα στὴ θέση τοῦ ο, τουλάχιστο στὴν κοινὴ κρητικὴ, ἐπειδὴ σὲ κάθε μεγάλη γλωσσικὴ ζώνη μορφώνεται πάντα μιὰ κοινὴ νιοπιολαλιά, ὅξω κι ἀπὸ τὴν πανελλήνια κι ἀπὸ τίς διάφορες χωριο-λαλιές.

345. Τρανὴ ἀπόδειξη ἀφτουνοῦ πού λέμε σ' ἓνα περιοδικὸ πού βγῆκε τότε τότε στὰ Χανιά, στὸ *Δυμένικο Θεοτοκόπουλο*, ἀρ. Α', τοῦ Θεριστῆ, 1927.

346. Νὰ σημειώσουμε ἀμέσως πὼς στὸ πρῶτο νούμερο, ὕλη ἀπὸ Κρητικούς μονάχα πήρανε. Μὲ βάλανε καὶ μένα μέσα, γιατί κατάγομαι ἀπὸ Κρητικούς (ὁ προπάππος μου εἶτανε δημοδόσκαλος στὴν Κρήτη, πού, δὲν τὸμαθα) · γιατί ἀκούγονται καὶ σήμερα στὸ Νησί *Ψυχάρικδες* (*Ψυχάρικες*) καὶ γιατί *Ψυχάρι* (οὐδέτερο) λέγεται κι ὁ Ρωτόκριτος (Β' 2260, κ. καὶ σ. 740) *Ψυχάρης*, ἀρσενικὸ, βγαίνει ἀπὸ τὸ οὐδέτερο, ἀπαράλλαχτα ὅπως τὸ παππαδόπουλο ἢ τὸ παππαδάκι γίνονται *Παππαδάκης* καὶ *Παππαδόπουλος*, ἅμα τὸ παιδί ἔγινε ἄντρας.

347. Τὸνομα *Ψυχάρης* εἶναι ὅμως ἀρχαῖο καὶ κάνει γενικὴ *Ψυχάρους*, καθὼς τὸ μαρτυρᾷ μιὰ ἐπιγραφή τοῦ δέφτερου περίπου αἰῶνα τοῦ Χριστοῦ (κ. Ρ. κ. Μ., Β' (1903), σ. 100, σμ. 4).

348. Ἀφίνοντας ἐμένα πού δὲν ἀναθράφηκα στὴν Κρήτη, σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους τί βλέπουμε; τύπους μὲ σ καὶ πάντα σ · κ. σ. 17 ἔχουμε (δυὸ φορές), *χάνουμε*, *φεύχουμε* · σ. 18 *τρομάζουμε* καὶ πάλι ἔχουμε (πιο ἀπάνω γράφει *νά τὰ κάρωμε*, γιατί νομίζει πὼς στὴν ὑποταχτικὴ, ἀκόμη καὶ σήμερα, χρειάζεται ω).

349. Οἱ προηγούμενες παραπομπὲς ἔχουνε τόσο μεγαλύτερη σημασία πού προέρχονται ἀπὸ τὴν πέννα ἐνὸς μιχτοῦ. Τάκολουθα εἶναι γνήσια κρητικὰ καὶ μάλιστα χανιώτικα · *σχύφουμε*, σ. 11 (σὲ στίχους τοῦ Μανόλη Σκουλούση, πού τοῦ ξέφυγε κ' ἓνα γίνονται, σ. 10, μοιρονται, σ. 14, σὲ στίχους καὶ τοῦτο).

350. Μὲ σ καὶ τὰποδέλοιπα, *ξαίρουμε* σ. 25 · *παρουσιάζουμε*, ἔχουμε, *θέλουμε* (δυὸ φορές), *φανερώνουμε*, *ανοίξουμε*, *ἀποκλείσουμε*, *ζήσουμε*, *πάρουμε* (τὸ *πάρουμε*, λάθος τυπογραφικὸ), σ. 26 · *λογαριάζουμε*, *γράφουμε*, *λάβουμε*, *ἐλπίζουμε*, *θᾶχουμε*, *δημοσιεύουμε*, σ. 27 · *βρίσκουμε*, *δηλώσουμε*, σ. 28 · *χαιρετίζουμε*, σ. 29 · *ξεχωρίζουμε* (δυὸ φορές), *συστίνουμε*, σ. 30. Σωστὴ πληθώρα. Νά σου τὸ « παρ' ἡμῖν ἀνήκουστος » τοῦ Ζαβοῦ καὶ Πελελοῦ (π. ἀ., 323)!

351. Καὶ τὸ πιὸ κωμικὸ. Στὸ ἴδιο νούμερο ἐφτυχήσαμε νὰ χαροῦμε κ' ἓνα γράμμα τοῦ Γ. Ν. Χατζηδάκη. Τὸ κωμικώτερο τότε κι ἀπὸ τὰ πιὸ κωμικὰ. Ὁ Ξαθουδίδης ἔβαλε στὴν ἐκδόσή του ἰδιαιτέρη μελέτη τοῦ Χατζηκλωστομένου γιὰ τὴ γλώσσα τοῦ *Ρωτόκριτου* (κ. σ. 458-468)!!

352. Νὰ τί θὰ πῇ νὰ δογματίζη κανεὶς ἀσυλλόγιστα « ἐκ καθέδρας ». Πρέπει ἀπὸ τὸ Παρίσι νὰ κατεβούμε, νὰ τοῦ βάλουμε τὰ γυαλιὰ, τόσο δυνατὰ μάλιστα πού νὰ τοῦ τὰ μπήξουμε στὴ σάρκα βαθιὰ καὶ νὰ σκάνη.

353. Καὶ καλὰ θὰ πάθη, γιατί πιὸ ἀχρεῖο δὲν ὑπάρχει, παρὰ νὰ μὴν ἀκούς ἀπὸ πάθος ἐκείνους πού ξαίρουνε καλῆτερα, γιατί πρῶτος ἐγὼ γιὰ τὰ μεσαιωνικά μας τὰ ἑλληνικὰ ἐφάρμοσα τὴ μέθοδο τῆς στατιστικῆς στοὺς δυὸ μου τόμους τῶν *Essais*, 1886-1889.

354. Μὲ τὴ στατιστικὴ, καθὼς καὶ τότε τότε γιὰ τὸ σ, κατῶρθωσιν νὰ χρονολογήσω ἀχρονολόγητα συγγράμματα τοῦ μεσαιῶνα κ' ἔτσι νὰ στιγματίσω χρονολογίες τοῦ

Χατζηδάκη που είναι τρομάρα (κ. τίς *Et. de phil. néo-gr.*, 1892, σ. 245-254), σελίδες που μείνανε και θα μείνουνε αναπάντητες, όπως δὲν τόλμησε νάπαντήση καὶ στὰ γερμανικά μου τῆρθρα, ἐπειδὴ καὶ γερμανικά τοῦ τσάκισα τὴν ἀφτάδικη του τὴ μύτη (κ. *Berl. philol. Wochenschr.*, 1888, 515-516, 547-548, 611-612).

355. Ὁ Χατζηδάκης περγέλασε, κατηγόρησε, κατάβρισε τὴ στατιστικὴ μου ποὺ ἀριθμητικὰ μᾶς παρυσταίνει τὴν πάλι μετὰ παλιούς καὶ νέους τύπους δείχνοντάς μας πῶς λίγο λίγο πιστωχωροῦνε οἱ πρῶτοι, γιὰ νὰ προχωρήσουνε οἱ δέύτεροι.

356. Καὶ νὰ σου ἄξαφνα, ὅτι ποὺ ξέχασε τὰ λάθια του καὶ τὰ μαθήματά μου, νὰ σου ποὺ ὑποτάζεται στὴ μέθοδο τοῦ δατκάλου καὶ μᾶς μιλά (*Ρωτοκρ.*, 464) γιὰ τὴν « ΠΑΛΗ τινῶν παλαιωτέρων καὶ νεωτέρων ρηματικῶν τύπων πρὸς ἀλλήλους » κτλ., γιὰ νὰ καταλάβουμε δηλαδὴ πῶς τὸ *μποροῦσι* ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὸ *μποροῦν* κτλ. γιατί στὸ *Ρωτόκριτο* βρίσκονται καὶ τὰ δυό.

357. Παλιάτσος, θὰ μοῦ πῆτε. Θὰ σᾶς πῶ ἐγὼ παλιάτσος συκοφάντης. Συκοφάντησε ὡς καὶ τὸν τόπο του, κ. π. ἀ., ἀρ. 352 « παρ' ἡμῖν ἀνήκουστος ». Ἡ Κρήτη ξεναντίας ἀκολουθᾷ καὶ σ' ἀπτό καὶ σὲ ἄλλα τὸ νόμο τῆς Κοινῆς μας.

358. Ὑστερις ἀπὸ τὸ Συκοφάντη (ὄνομα κύριο), στρογγυλῶνει τὸ στοματάκι του ὁ φίλος Δροσίνης, Γιώργος, ποὺ στὰ ξώφυλλα κλίνεται *Γεωργίου* (κ. οἷτ. τὸ τηλεφαῖο του, Ἡ πεντάμορφη (1927), βρίσκομε, ἀναζητήσωμε, ἀνασώρωμε, φιλοτεγήσωμε, κτλ. κτλ. κτλ. κτλ.).

359. Τί νὰ κάμουμε; Ἀμάν, ἀμάν! Ἀρρωστο εἶναι τὸ παιδάκι. Δὲν μπορεῖ νὰ προσφέρῃ σ. Ἀς τὰρήσουμε νὰ βολεῖται μοναχό του, γιατί ἐμᾶς δὲ μᾶς μέλει γιὰ τὰ νάζια τοῦ Γιώργου-Γεωργίου. Μᾶς μέλει ἐμᾶς γιὰ τὸ ἔθνος.

360. Ὁ Pernot θὰ μᾶς μάθῃ ἀπὸ ποὺ βαστᾷ τὸ νάζι

τοῦ ο. Θὰ μᾶς τὸ μάθῃ χωρὶς ὅμως θαρρῶ ὑποψία νάχη πῶς μᾶς μαθαίνει τὴν ἀλήθεια. Τὴν ἀλήθεια, στὸ ζήτημα τὸ γλωσσικὸ, θελητά του δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς τὴν πῇ.

361. Ὁ Pernot κατέχει ἔδρα στὴ Σορμπόνα ἰδρυμένη πρῶτα, συντηρημένη ἀκόμη καὶ σήμερα μὲ παράδες τῆς κυβέρνησης τῆς ἐλληνικῆς. Τοῦ πλερώνει καὶ ρεπετιτόρο ἢ ρεπετιτόρισσα. Τὰ βιβλία τοῦ *Institut des Études néo-helléniques* δὲν πιστέβω νὰ χροτοδένουνται μ' ἔξοδα γαλλικὰ μῆτε μ' ἔξοδα δικὰ του, παρὰ μὲ καθαρεβουσιάνικα ἔξοδα.

362. Ὁ Pernot ἔχει μαζί μου καὶ κάτι προσωπικὰ σὲ τέτοιο βαθμὸ ποὺ μῆτε δημόσια δὲν τὸ κρύπτει. Στὸ εἰσαγωγικὸ τὸ μάθημά του παρατήρησε ὅλος ὁ κόσμος πῶς, ἐνῶ τί δὲ μοῦ χρωστοῦτε, οὔτε ἀνέφερε τὸν ὄνομά μου, γιατί ὁ κ. Καραμάνος εἶχε καλεσθῇ καὶ βρισκότανε στὰ θρανία.

363. Ὁ Pernot μιὰ φορὰ κ' ἔναν καίρῳ εἶτανε φανατικὸς δημοτικιστής. Ἐπειτα, λέει, μὲ τὰ χρόνια ἔβαλε γνώση. Ποὺ σημαίνει. Ὅσο εἶχε ἀνάγκη τὴν προστασία μου, ζήτω ἡ δημοτικὴ. Τέτοια τὰ νιάτα του. Ἀμα εἶχε ἀνάγκη τοὺς καθαρεβουσιάνους, ἀμέσως καὶ γραμματικὴ τῆς καθαρέβουσας. Τέτοια τὰ γεράματά του.

364. Τὸ συμπέρασμά μου εἶναι ποὺ ὁ Pernot δὲν ἔχει τὸ ἠθικὸ τὸ δικαίωμα νάνακατέβεται στὸ ζήτημα. Εἶναι μάλιστα καταφτὸ ἄτοπο νὰ τὸ κάνῃ. Ἀ δὲν τὸ ξαίρει, πρέπει νὰ τὸ ξαίρῃ ὁ Ἕλληνας ὁ ἀναγνώστης. Καὶ τὸ ξαίρει. Τοῦ Pernot, στὰ γλωσσολογικά του, ἅμα τὰξίζω, δὲν τοῦ μασῶ τὸν ἔπαινο. Στὰ γλωσσικά μας, πρόημα θὰ πρᾶξῃ, νὰ μὴ μὲ ζαλίζῃ.

365. Τολοιπὸν ὁ Pernot, στὰ *Parlers de Chio*, σ. 142, γράφει πῶς στὴν καλλιεργημένη ἀθηναϊκὴ τάξη « classe cultivée » παρατήρησε τάση πρὸς τὸν τύπο ἔχομε.

366. Ξεφυτρῶνει καὶ πάλι τολοιπὸν ἡ γλώσσα τῶν αἰθου-

σῶνε — γλώσσα πού δὲν ὑπάρχει. Κι ἂν ὑπάρχε, μήτε ὁ Συκοφάντης μήτε ὁ Περνουδάκης δὲ θὰ εἶτανε σὲ θέση νὰ μᾶς τὴν περιγράψουνε, ἀφοῦ δὲν τοὺς εἶδανε οὔτε τὸν ἔβλεπε οὔτε τὸν ἄλλονε τὰ σαλόνια, οἱ αἰθουσες κ' οἱ ἀριστοκρατίες.

367. Στὸ *Ταξίδι μου* (κ. τὴν τρίτη ἔκδοση, σ. 218 κι ἄλλου) — μὲ ἀσέβεια μεγάλη! — πῆρα λιγάκι στὸ ψιλὸ μερικὲς κυρίες, μιὰν ἄξαφνα, τὴν κ. Κεχαμὰ, διεφτύντρα τότες τοῦ Ζάππειου, γιὰ ἓνα της ἀρκετὰ κωμικὸ ἢ χιῶν τήκεται, στὴν ὁμιλία.

368. Καὶ μοναχὸ τοῦ ἐννοεῖται πὼς εἶναι χωρατὰ. Σὲ καμιὰ αἶθουσα δὲ συνηθίζουμε τέτοιες στραβὲς ἑλληνικοῦρες.

369. Κατόπι κατάλαβα κ' ἔδειξα (κ. *P. κ. M.*, Β', σ. 19-22, πού παρακαλῶ νὰ διαβαστοῦνε) πὼς ἀγράμματοι καὶ γραμματισμένοι, στὰ σαλόνια ἢ στὰ σοκάκια, τὴν ἴδια γλώσσα μιλοῦνε, μὲ βάση τὴ δημοτικὴ, ἀκλόνηστη βάση, καὶ μὲ συμμορφωμένους ἢ ἀσυμμόρφωτους ἀκόμη δασκαλισμοὺς.

370. Ἔτσι βγάζει νόημα ἡ τάση πρὸς τὸ ἔχομε τοῦ Pernot (π. ἀ., ἀρ. 365) · εἶναι ἀπλὸς δασκαλισμός. Τὸ πανελλήνιο εἶναι τὸ ἔχομε. Γιατί πάλι ἀκούμε πότες ο, πότες σ σὲ μερικὲς λέξεις τῆς Κοινῆς καὶ σὲ κάτι ντοπιολαλιές, ἄλλο ζήτημα πού θὰ τὸ ξετάσουμε παρακάτω (κ. καὶ ἀρ. 430-433).

371. Ἐδῶ βάλαμε τὰ δυνατὰ μας γιὰ νὰ ξεκαθαρίσουμε τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ τύπου ἔχομε. Δὲν μπορούμε γιὰ ὅλα νὰ διαθέσουμε τόση ὥρα καὶ τόσο χῶρο. Σκοπὸς μας μονάχα νὰ ποδείξουμε πὼς, ὅταν παραδεχούμαστε τὸν τάδε ἢ τὸν τάδε τύπο, ξαίρουμε κάπως τί λέμε.

372. Λογικὸς, ἱστορικὸς, κλασσικὸς, κανονικὸς, ἡχολογικὰ δικιολογημένος τύπος λοιπὸν τὸ ἔχομε. Κι ὡς ἀφί-

νουμε τὸ Συκοφάντη νὰ συκοφαντᾷ, τὸν Pernot νὰ αἰθουσιάζῃ καὶ τὸ Γεωργὸ Γεωργίου Δροσίνη νὰ ψιθυρίζῃ ἔχομε, κάρβορο, κοράζω, βότρυο, γορόρι, κοδόρι, κλοβί, πολεμόμε, ἀφοῦ δὲν μπορεῖ τὸ τσαμένο νὰ πρᾶξῃ τὸ σ.

*ἌΛΛΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ο.

373. Ἐχομε — κι ὄχι ἔχομε! — νὰ μελετήσουμε κάμποσα σπουδαῖα · τὴ διαφορὰ στὰ κινήματα τοῦ ω καὶ τοῦ ο ἀπὸ τὴν παλαιο-ἰσὶα μὲ τὴ νεοελληνικὴ, ἂν τέτοια διαφορὰ τόντις ὑπάρχει · κατόπι, τὰ διάφορα τὰ σημερινὰ μας τὰ ο · στὸ τέλος, πὼς μοιράζονται στὴ γλώσσα μας τὰ ο καὶ τὰ σ.

374. Ρώτημα δὲν εἶναι πὼς στὴν Κοινὴ μας καὶ πανελληνία, διαφορὰ καμιὰ δὲ βρίσκεται, ὡς πρὸς τὰ ποτε-λέσματα, μεταξὶ τὰρχαῖα ω καὶ ο. Στόμα καὶ σῶμα σὲ μᾶς τὴν ἴδια προφορὰ ἔχουνε.

375. Ἄλλο τόσο σίγουρο πὼς οἱ ντοπιολαλιές, δυὸ τουλάχιστο, ἔχουνε διαφορετικὴ παράδοση τοῦ ο καὶ τοῦ ω.

376. Γνωστὸ πὼς στὸ Πυργὶ τῆς Χιὸς, τὸ μ ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα συνηθίζει κι ἀναδιπλασιάζεται (κ. Pernot, *Parlers de Chio*, 402-404). Ὅταν πῆγα, παρατήρησα ὁ ἴδιος τὰ δυὸ μμ στὶς λέξεις ἀκόμμα, στόμμα καὶ κόμμα — τὸ κόμμα τὸ πολιτικὸ, πού ἀκούστηκε, φυσικὰ μ' ἓνα μ, δηλαδὴ κόμα, ὅπως λέει ὁλος ὁ κόσμος.

377. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου εἶχε πρῶτα ω, δὲ γίνεται ὁ ἀναδιπλασιασμός, κ' ἔτσι μοῦ εἶπανε πάντα στρόμα, σόμα, χόμα, φομὶ (στρῶμα, σῶμα, χῶμα, ψωμὶ).

378. Δὲ μοιάζει νὰ ᾄδω σ' ἀφτὰ προσοχὴ ὁ Pernot, πού ὡστόσο σημειώνει τὶς προφορὰς στρῶμα, χῶμα, ψωμὶ, μ' ἓνα μ (δ. εἴ., σ. 403, 404).

379. Χωρίς νάναφέρω τὰ παραδείγματα, εἶπα μονάχα στὴ *Revue critique* (4 τοῦ Ἀπρίλη, 1887, σ. 267) πὼς ο καὶ ω στὸ Πυργὶ δὲν ἀκολούθησαν τὸν ἴδιον δρόμο. Τόσο ἔφτασε γιὰ νὰ μοῦ ριχτῇ ὁ Hatzidakis φωνάζοντας ὁ χωριάτης πὼς ἀξέταστα καὶ βιαστικά βιαστικά τὰ χωμαζωμένα (*Einleitung i. d. ngr. Gr.*, 1892, σ. 305, σμ. 1).

380. Κάθησα στὸ Πυργὶ πιδὸ πολὺ ἀπὸ ἀλάκερο μῆνα · ὁ Hatzidakis πέρασε δυὸ μέρες. Καὶ κατάλαβε πὼς γελάστηκα, ἐπειδὴ τίποτα παρόμοιο δὲν εἶδε, ὅπως λέει, στίς λέξεις *φτωχός, ἁμαρτωλός, νόμος, (ν)ᾧμος, ὅμως*.

381. Διάλεξε τίς πέντε λέξεις ὅπως τοῦ κατεβήκανε, χωρὶς κάνε νὰ συλλογιστῇ ὁ ἀπαίδεφτος πὼς οἱ λέξεις ὅμως καὶ νόμος εἶναι πιθανοὶ δασκαλισμοί, πὼς ὁ ἁμαρτωλός ἔχει δυὸ συνεχικὰ ο πού ἀλληλοδαστιοῦνται, ἀντιλαλοῦνται, ὅπως καὶ τὰ δυὸ τὰ ο στὸ (ν)ᾧμος καὶ στὸ *φτωχός*, δηλαδὴ πὼς τὰ παραδείγματά του δὲν ἀξίζουν.

382. Οὔτε τὸ ὑποψιάστηκε πὼς, ἅμα τὸ ζήτημα γιὰ ἰδιαίτερη ἀλλαγὴ τοῦ ο καὶ τοῦ ω, ἀπὸ τὰ δυὸ τὸ ἕνα πρέπει νὰ γίνη σ, ἄρα νᾶχη γειτονικό του ἢ χειλόηχο, ἢ λαρυγγόηχο καὶ πάει καὶ μᾶς διαλέγει τὸ ἁμαρτωλός, πού, ἀκόμη κι ἂν τῷχουνε ὁ Ἀριστοτέλης κι ὁ Ἀριστοφάνης, εἶναι σὲ μᾶς ὅρος χριστιανικός.

383. Χωρὶς τολοιπὸν τὴν παραμικρὴ σκέψη γιὰ τί πράγματα ὁ λόγος, — ἢ λύστα τὸν παρασέρνει καὶ μὲ περναῖ μένεα γιὰ στραβὸ — καὶ γιὰ κουφὸ ἀκόμη.

384. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ὀλεθρὸς ἐθνικός ἕνας τέτοιος ἄθρωπος, θὰ φανερώσω μιὰ μιὰ ὅλες του τίς ἁμαρτίες, γιὰ νὰ τὸν καταλάβῃ ὁ κόσμος.

385. Δὲ φταίει μονάχα γιὰ ἕνα ο καὶ γιὰ ἕνα ω · δὲν εἶναι σφάλματα τυχαῖα ἐκεῖνα πού ξεσηκώσαμε · εἶναι σφάλματα στὴ μέθοδο, καὶ χοντρά. Στὴν *Einleitung* (δ.

εἰ., κ. π. ἀ., ἀρ. 379), γράφει πὼς ρώτησε τοὺς ντόπιους, θέλοντας νὰ βεβαιωθῇ γιὰ τὰ προφορικά τοῦ ο καὶ τοῦ ω.

386. Ρώτησε τοὺς ντόπιους! Διδάσκονται οἱ ἀρχάριοι στὸ Παρίσι πὼς, στίς γλωσσολογικὲς ἑρευνες, τὸ μόνο ἀβάσιστο εἶναι νὰ ρωτᾷς, ἐπειδὴ ρωτώντας κεντᾷ τὴν προσοχή, ἐνὼ ξεφέβγει φυσικὰ ἢ κουθέντα στὴν ἀπόλυτη ἀπροσεξιά. Καὶ τόντις σημειώνει τὰ ἔπεα πτερόεντα.

387. Ὁ Hatzidakis, πού τὰγνοεῖ, γιὰ τοῦτο δὲν ξαίρει τὴ γλώσσα του, ἀφοῦ δὲ στάθηκε ἄξιος νὰ καταλάβῃ ἄξαρνα πὼς τὸ τίμιος εἶναι δυσύλλαβο, καθὼς τὸ βλέπουμε ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ Σκλάβου (κ. π. ἀ., ἀρ. 330), ποίημα τοῦ 1508, τὰ τίμια ξύλα (στ. 142) τὰ λογαριάζει γιὰ πέντε συλλαβὲς (κ. τίς *Ét. de phil. néo-gr.*, 1892, σ. 212).

388. Στὸ ἴδιο μέρος θὰ διῇ ὁ ἀναγνώστης πὼς καὶ στὴν Κρήτη ἀκόμη, ἔτσι, δυσύλλαβα τὸ συνηθίζουνε (τοὶ τίμιες του), ὥστε δὲν ξαίρει οὔτε τὰ κρητικά.

389. Δὲν τὰ ξαίρει ὁ κύριος, εἴτε γιὰτὶ προσοχή δὲ βάζει μὴν ἔχοντας μέθοδο, εἴτε γιὰτὶ τὰφτί του εἶναι ἀπὸ τὴν καθαρὲβουσα καταστρεμμένο. Ἐμεῖς ἔχουμε χρέος ἐπιστημονικὸ νὰ μὴν τὸν πιστέβουμε. Γιὰ νὰ τὸν πιστέβουμε, πρέπει πρῶτα νὰ βασανίσουμε τὰ λόγια του, ὅπως τὸ καταφέραμε πιδὸ ἀπάνω.

390. Καὶ νὰ σας τολοιπὸν ποιὸς ἔρχεται νὰ μᾶς κατηγορήσῃ ἕνας συκοφάντης κ' ἕνας κουτροβαλᾶς.

391. Μιὰ κουτροβαλᾶς πρέπει νὰ μᾶς κάμη ἀκόμη ὁ κουτροβαλᾶς ἴσια μὲ τὴ Μάνη ὅπου ὁ André Mirambel ἀνακάλυψε — καὶ θὰ τὸπραματεψτῇ κατόπι ὁ ἴδιος — στὴ διδαχτορικὴ του τῇ θέσῃ — πὼς τὸ πρῶτο πρόσωπο γράφω, κάρω, *φιλῶ*, λέγονται πάντα γράφου, κάρου, *φιλοῦ*, ἐνὼ τὰ ο δὲν τὸ κουνουῖνε. Ἄς τρέξῃ νὰ ρωτήσῃ ὁ Συκοφάντης.

Τὰ διάφορά μας τὰ ο.

392. Καταλογοῦμε κάμποσα σήμερα στὴ γλώσσα μας ·
 α'. ο τελικὸ τονισμένο · *καλὸ, καλῶ* · εἶναι μακρόχρονο
 κι ἀνοιχτόχρο ·

β'. τελικὸ ἄτονο · *τόπο, γράφω* · εἶναι κοντόχρονο κι
 ἀνοιχτόχρο ·

γ'. τονισμένο μὲ κατοπινὸ τοῦ τελικὸ ς · *καλὸς, τρῶς,*
ὀμπρὸς · εἶναι κλειστόχρο καὶ κοντόχρονο, μὰ πιὸ πολὺ
 ἀπὸ τὸ προηγούμενο (β') · κ. π. κ., γιὰ τὸ τελικὸ ς ·

δ'. ο μεσιανὸ, δηλαδὴ ἀνάμεσα ·

1. σὲ δυὸ σύφωνα,

2. σὲ δυὸ φωνήεντα.

Νὰ τὰ πάρουμε τὸ καθένα μὲ τὴ σειρά του ·

1. ο ἀνάμεσα σὲ δυὸ σύφωνα · ἡ χρωματιά του
 θάλλᾳξ μετὰ τὸ προτερινὸ ἢ κατοπινὸ σύφωνα, πάει νὰ πῇ
 πὼς γίνεται πιὸ κλειστόχρο κ' ἔτσι πιὸ ἔτοιμο νὰ κλίνη
 στὸ σ, μὲ γειτονικοὺς χειλόηχους ἢ λαρυγγόηχους (π π
 μ φ β ἢ κ κ γ λ χ) ·

2. ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα · ἡ οὐσία τοῦ ο θάλλᾳξ
 μετὰ τὸ προτερινὸ ἢ κατοπινὸ τοῦ φωνήεντος, δὲ θάχῃ,
 ποὺ νὰ ποῦμε, τὸν ἴδιο τὸν ὄγκο μὲ κατοπινὸ α, ἐπειδὴς
 ἀρχίζει ἀμέσως καὶ συντραβιέται ἀπὸ τὸ α, γίνεται μιστὸ,
 γάνεται · ἀλλιῶς λέμε ὁ ἄντρας, ἀλλιῶς ὁ ἄνας, ὅπου
 ἔρχεται τὸ ε καὶ κάπως ὀγκώνει τὸ δυνατώτερό του ο ·
 φουσκώνει ἄρτο καὶ μὲ τὸ ι καὶ μὲ τὸ σ (κ. π. κ., στὸ
 συντραβηγμὸ) ·

ε'. ἀρχικὸ ἄτονο · ἀρχικὸ ἢ μεσιανὸ, χρωματίζεται
 διαφορετικὰ μ' ἓνα κατοπινὸ σύφωνα ἢ μὲ δυὸ κατοπινὰ ·
 οἱ τύποι ὀφτὸς, ὀρκίζομαι, ὀφθαλμός, ὀχτῶ καὶ κολλήραος
 (κολήραος), ἔδωσε, τέλειωσε κλ., δὲν μπορεῖ νὰ μὴν
 ἔχουνε ἀναμεταξί τους διαφορὰ ποσότητος, μὲ ο ἢ

περσότερο (τὰ πρῶτα) ἢ λιγώτερο (τὰ δέφτερα) κλειστὸ ·
 ς'. τονισμένο ἀρχικὸ ἢ μεσιανὸ, μ' ἓνα κατοπινὸ
 σύφωνα ἢ μὲ δυὸ · οἱ τύποι ὄχι, ὄνειρο ἢ ὄρθιος, ὄξω
 καὶ οἱ τύποι τελειῶνω (τελῶνω) ἢ ἀπόψε θάχουνε κάπως
 ἀλλοιώτικο μάκρος · ὅλα τοὺς μακρόχρονα ἐννοεῖται,
 ἀφοῦ τονισμένα, ἐπειδὴ μοιάζει σὰ νὰ ἐναντιώνεται
 μονάχα τὸ ς τὸ τελικὸ στὸ μάκρεμα τοῦ ο (κ. π. α., γ') ·

ζ'. ο μὲ κατοπινὰ μὴ ντ γξ, ὀμπρὸς (ὀμπρὸς), δόντι
 (δόντι), ὄγκος (ὄγκος) · κάποια τοῦ μυτόχου ἀντηχία
 θὰ θολώνῃ τὸ τέλος τοῦ ο ·

(βέβαια πὼς στὰ ζεθγαρώματα ομπρὸν ογξ, τονισμένα
 καὶ ἄτονα ο (κόμπρος, ὀμπρὸς · δόντι, γράφοντες · ὄγκος,
 ὀγκῶνω) ἔχουνε διαφορὰ, τονισμένα, εἶναι μακρόχρονα,
 κοντόχρονα · σὰ δὲ βάζουνε τόνο) ·

η'. ο τονισμένο καὶ μονὸ · κ. Φιλήντα Γραμμ. τ. ρω.
 γλ. (1910, 364) στὰ θαυμαστικὰ καὶ τὸ γνωστὸ μας ὦ!
 ἄδικα κι ἀβάσιστα γραμμένο μὲ ω. Εἶναι πιὸ ἀνοιχτόχρο
 ἀπὸ τὸ ᾶ (κ. π. α.).

393. Ἔχουνε ὅλα τοὺς νὰ δοκιμαστοῦνε μὲ τὴ λαλο-
 μηχανή. Ὅπως κι ἂν εἶναι, δυὸ, τὰ σπουδαιότερα, τὸ
 τελικὸ, τονισμένο, μακρόχρονο, ἀνοιχτόχρο πολὺ, στὸ
καλῶ (κ. π. α., α') καὶ τᾶλλα τὰ κοντόχρονα καὶ κλεισ-
 τόχρο.

394. Δὲν εἶναι ὅμως ἀδύνατο νάχουμε ἀνοιχτόχρο
 περσότερα παρὰ ποὺ λογαριάσαμε, λ. χ. στὰ τονισμένα.

Ὁ ἦρος σ ἀντίς ο.

395. Κατόπι ἀπ' ὅσα μᾶς διδάσκουνε οἱ ἀπάνω ἀριθμοὶ
 (261-394), θάπρεπε νὰ προσμελίνουμε σ στὴ θέση κάθε ο,
 ἂν εἶναι τόντις κλειστόχρος ὅπως καὶ εἶναι.

396. Μάλιστα ὅταν ἔχει γειτονικοὺς ἢ χειλόηχους ἢ

λαρυγγόηχους ἢ καὶ τοὺς δυὸ μαζί, ἀνάγκη κάπως νὰκού-
σουμε σ.

397. Ὡστόσο ἔτσι δὲν εἶναι καὶ ἡ δυσκολία ἴσια ἴσια
εἶναι ἀφτή. Γιατί λέμε *πουλᾶ* (*πουλῶ, πουλᾶς*), μὰ
πολλά, δηλαδή *πολὰ*; Μήπως εἶναι ξαιτίας τοῦ διπλοῦ
λ; Ὁχι, ἀφοῦ λέμε τὸ ἴδιο *ξαπολῶ*, μ' ἓνα κατοπινὸ *λ*
καὶ *πολὶ*, ὅπου ἔχουμε καὶ φωνήεντο.

398. Μήπως εἶναι ξαιτίας τοῦ *ω*; Εἶδαμε (κ. π. ἀ.,
374) πὼς ἡ κοινὴ μας σίγουρα δὲ διακρίνει μεταξὶ
ἀρχαίου *ο* καὶ ἀρχαίου *ω* · διακρίνουνε ὅμως οἱ ντοπιολα-
λιές (κ. π. ἀ., 375 καὶ ἀκ.). Μπορεῖ λοιπὸν ἀπὸ δάφτες νὰ
πῆρε τύπους ἡ Κοινὴ.

399. Νὰ ξετάσουμε πρῶτα πρῶτα ποιά εἶναι τὰ *σ* ποὺ
στήν κοινὴ συνήθεια εἶναι κάπως καθιερωμένα καὶ ἀπὸ ποῦ
προέρχονται, ἀπὸ τὰρχαῖο μας *ω* ἢ ἀπὸ τὰρχαῖο μας *ο*.

400. Ποιά εἶναι τὰ *ω*; Κάμποσα. Βάζουμε τὰ κυριώ-
τερα ποὺ μερικὰ τὰ πῆραμε ἀπὸ τὰ *Μεσ. καὶ Ν. Έ.* τοῦ
Χατζοῦ, τ. Β' (1907), σ. 281 καὶ ἀκ., ὅπου ἔχει πολλὰ
στοῖβες στοῖβες, καθὼς συνηθίζει, χωρὶς διάκριση, σ' ἓνα
κουθάρι, ἀρχαῖα, μεσαιωνικά, σημερινὰ *ω*, μὲ τρόπο ποὺ
ἀναγκάζεται κανεὶς νὰ τὰ ξαναπεράσῃ ἓνα ἓνα.

401. Ὁ βουδός (*Μ. κ. Ν. Έ.*, τ. Β', 286) δὲ μοιάζει
νᾶχῃ ἐδῶ καμιὰ δουλειά. Εἶναι *ω* ἀρχαῖο; Ἀγνοοῦμε. Τὸν
ἀναφέρει μονάχα ὁ Ἡσύχιος, κ. βωδός στὸν *H. S.*, II,
464.

402. Ἀβάσιστα ὅσα γράφουνε γιὰ τὸ γουρούνι ὁ *Φογ*
καὶ ὁ Χατζός (κ. *Μ. κ. Ν. Έ.*, τ. Α', 104-5, τ. Β', 307).
Ὁ ἓνας μιλᾷ γιὰ ρίζες, ὁ ἄλλος γιὰ προσκόλλημα *-uni*,
φύρδῃ μίγδῃ μὲ τὸ *καρβούνι* ποὺ εἶναι λατινικῆς, μὲ τὸ
κουδούνι ποὺ εἶναι π. ἑ. καταγωγῆς, καὶ τὸ *πιρούνι* ποὺ
εἶναι ἀναλογικὸ!

403. Ὁ Χατζῆς βέβαια πὼς ἐδῶ καὶ ἄλλου μᾶζωξε

πλούσια ὕλη, μὰ γλήγορα, καὶ χρειάζεται σήμερα νὰ
ξαναρχίσῃ κανεὶς ὅλη τὴν ἐργασία. Γιὰ τὸ γουρούνι
ξαίρουμε μονάχα πὼς ὁ Ἡσύχιος μᾶς παράδωπε *γρώνα* -
καὶ *γρώνας* (κ. τὸν *H. S.*, II, 797). Δηλαδή δὲν ξαί-
ρουμε τίποτα.

404. Τὸ *ζουγραφίῳ*, *ζουγράφος*, *ζουγραφιά*, *ζουγρα-
φικῇ*, ὅσο παίρνει *δόκιμα* καὶ ἀφτὰ πρέπει νὰ συνηθί-
ζουμε. Τὰ *ζω-*, ἀνότια διορθώματα τῆς καθαρέδουσας. Ὁ
Ρωτόκριτος ἔχει πάντα τὸ *-σ* (*ζουγραφίῳ* καὶ *τάποδέ-
λοιπα*). Μὲ *-σ* καὶ στὴν Πόλῃ. Πιθανὸ ἀπὸ τὴ γειτονιά
τοῦ *γ*, καὶ μάλιστα σίγουρο.

405. Τὸ *ζουμι* (*ζωμίον*), ἀπὸ τὸ κατοπινὸ *μ*. Μπορεῖ νὰ
προηγῆθηκε *ζουμός*. Ἀπαίσιος ὁ *ζωμός* ποὺ ἀκούει κανεὶς
ἀπὸ γκαρσόνια καὶ σερβιτόρους στὴν Ἀθήνα · *ζουμός* τὸ
λένε. Ἀνήθικες κωμωδίες τῆς καθαρέδουσας.

406. Δὲν *καλοκαταλαβαίνει* κανεὶς ἀπὸ ποῦ τὸ *σ* στὸ
ζουράρι (*ζωράριον*). Ἴσως ἀπὸ κάποιαν ἀντηχίᾶ στὶς
μυτότρυπες τοῦ γουλόπιαστου *γ* (κ. *P. Grützner, Physio-
logie der Stimme u. Sprache*, 1879, 200-201). Μὲ τὴ
συνέργεια τῆς μύτης, βγαίνει *σ*. Μὰ γιατί *ζωρταρός* καὶ
ὄχι *ζουρτ*. (στὴν Κοινὴ);

407. Μοναχὰ τους ξεγιοῦνται τὰκόλουθα ξαιτίας τοῦ *κ*,
τοῦ *π*, τοῦ *β* καὶ τοῦ *φ* · *κιβούρι* (*κιβώριον*, τῆς ἀρχαίας ·
ὁ Χατζῆς, *Μ. κ. Ν. Έ.*, τ. Δ', 306, 343, τὸ θέλει ἀπὸ
ἐπίδραση τοῦ προσκόλλημάτου *-οῦρι* · μπορεῖ).

408. Ἡ σημασία *ρεκρικῇ* κάσσα προέρχεται ἀπὸ τὸ
σχῆμα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κιβουριοῦ ποὺ καὶ τοῦτο ἔτσι
ὀνομάστηκε ξαιτίας τοῦ αἰγυφτιακοῦ φυτοῦ (κοίτα *H. S.*
IV, στ. 1543 τοῦ Ἀθηναίου τὸ χωρίο · « σκυφία, διὰ
τὸ κάτωθεν εἰς στενὸν συνηῆχθαι, ὡς τὰ αἰγύπτια κιβώ-
ρια » · *D. C.* (Δουκάγγης), Α', στ. 653 · *Suicer, Thes.*
eccles. (1726), Β', στ. 147 · « ἄγεα, τεμένῃ, κιβούργια,

μνήματα ». Μοῦ λείπουνε γιὰ τὴν ὥρα τὰρχαιολογικὰ
χριστιανικὰ Λεξικά — τοῦ Cabrol ἄξαφνα — ποὺ εἶναι
στὴν Ἀθήνα.

409. Τάλλα ἔφκολα · κλουβί (κλωβίον), κουνδούρι
(κωδώνιον), καὶ μπορεῖ τὸ δέφτερο ου νὰ εἶναι ἀντίλαλος
τοῦ πρώτου, ποὺ εἶναι ἄτονος), κουνούπι (κωνόπιον · ἴδια
παρατήρηση), κουπί (κωπίον), κουρούνα (κορώνη, Foy,
Lauts. d. gr. Vulg. spr., 1879, σ. 406, 409 · Hatziis,
Einleitung, 107 · Χατζής, *M. x. N. 'E.*, τ. Β', 283 · μὰ
τὸ προσκόλλημα -οῦνι δὲν ἔχει ἐδῶ νὰ φυτῆξη) · κουφός
(κωφός).

410. Ξένη πρὸς τὸ ζήτημα ἡ ἀρχαία μας ἡ λεγῶ, γεν.
έν. λεγούς. Ἀπὸ τῆ γενικῆ πήδησε τὸ -σ στὴν ὄν. λεγὸν
(κ. Φιλ., *Γρ.* τ. ρω γλ., ἀρ. 1503) · ἡ λεγούνα μορ-
φώθηκε μὲ τὸ προσκόλλημα -οῦνα (κ. Φιλ., ὁ. εἴ., ἀρ.
1400) · ἡ λεγούνα πάλε γίνεται λουγούνα μὲ τὸ πρῶτο σ
ἀντίλαλο τοῦ δέφτερου.

411. Ἡ λεγούνα ὅμως γίνεται καὶ λεγῶνα ὅπου
ξαναφαίνεται ἡ κατάληξη ω τῆς ὄν. λεγῶ. Καὶ τόντις
ὁμορφα ξηγᾷ ὁ Φιλήντας (*Γλωσσολογικά*, τ. Α' (1924),
103) πὼς οἱ βυζαντινοὶ γραμματισμένοι γράφανε ἡ χρυ-
σομαλλῶ, ἡ ὀδοντῶ, ἡ χειλῶ, ἡ γλωσσῶ κτλ. Περίεργος
μισοδασκαλισμὸς τοιοπιὸν ἡ λεγῶνα.

412. Ἡ λεγούσα πῆρε τὴν κατάληξή της ἀπὸ τίς με-
τοχές φιλ-οῦσα ποὺ σώζονται σὲ κάμποσα οὐσιαστικὰ
(κ. Φιλ., *Γρ.* τ. ρω γλ., ἀρ. 1407, 1507). Εἶναι τὸ πιὸ
συνηθισμένο καὶ τὸ πιὸ ἔφκολο, ἐπειδὴ δὲ φοβᾶται ἀνακα-
τωσύρες μὲ -οῦνα, -ῶνα καὶ -σ (λεγὸν). Ἀπὸ νὰ καθί-
ρῶσουμε.

413. Τέτοια τὰ πράματα κι ὅχι θάλασσα ὅπως μᾶς τὰ
κάνει ὁ Hatziis (*Einl.*, σ. 408) ἢ ὁ Χατζής (*M. x. N. 'E.*,
τ. Α', σ. 237 · Β', σ. 288). Σὲ ὅσα εἶδαμε οὔτε ἔχγος
ἀλλαγῆς ω σὲ σ.

414. Τὸ μουνδιάζω ἀπὸ τὸ αἰμωδιῶ (τοῦ Hatzi, *Einl.*,
106, ὠραῖο). Ἡ μυρωδιὰ λέγεται καὶ μυρονδιὰ · μὰ δὲ
δικιολογίεται στὴν Κοινή, ὅπου μάλιστα ἡ μυρωδιὰ, μὲ
ω, βασιτεύει ἀπὸ τὸ μύρο (θμ. καὶ τὸ ἅγιο μύρο) · εἶναι
ἀπλὸ προσκόλλημα (κ. π. κ., ἀρ. 423).

415. Ρολοῖι, τὸ πουλάρι (πωλάριον), τὸ πουλῶ (πωλῶ)
καὶ τὸ πουρνὸ (κ. τὸ X., *Einl.*, 107 · πρωῖνὸ, πρωνὸ,
πωρνὸ · τὰ γ ποὺ βάζει ὁ Συκοφάντης — πρωῖνόν, πρω-
νόν, πωρνόν, πουρνόν — εἶναι γιὰ νὰ μὴν εἶναι ἡ Δημο-
τικὴ Δημοτικῇ).

416. Ἀμὲ τὸ πιγούρι; Πῶς ἔρχεται ἀπὸ τὸ παγῶριον
τάρχαῖο; Ἔρχεται λαμπρὰ — χωρὶς νὰ φυλάξη κανένα ω
τοῦ ἀρχαίου τοῦ πάγωνα οὔτε γιὰ νὰ τὸ κάμη -σ · τὸ σ
ἀπὸ τὸ προσκόλλημα -οῦνι · τὸ πι τὸ ἀρχικὸ ἀπὸ τὴν
πρόθεση ἐπὶ, κανονικὰ πι.

417. Τὸ ρουθούρι ἀπὸ τὸ ρωθῶριον, πάει. Μπορεῖ καὶ
σὲ τοῦτο νάχουμε τὸ προσκόλλημα -οῦνι. Γιατί μπορεῖ;
Γιατὶ τονισμένο τὸ ρωθῶριον καὶ δυσκολεβοῦμαστε κάπως
νὰ παραδεχτοῦμε στὰ τέτοια πὼς ω ἢ ο τονισμένο ἀλλάζει.

418. Στὸ ρουθούρι ὅμως δὲν ὑπάρχει λόγος φυσιολογι-
κὸς τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ω σὲ σ, ἐξὸν ἂν εἶναι ἀπὸ τὸ υ (κ. π.
ἀ., ἀρ. 406). Στὸ ρου- ὑπάρχει ἀκόμη λιγώτερος, ἐνῶ τὸ
προσκόλλημα -οῦνι μᾶς βγάζει ὠραῖα γι' ἀντίλαλο τὸ
πρῶτο σ.

419. Τὸ ρουπάκι ('Α. Βλάχου *Λεξικό*) ἀπὸ τὸ ρωπάκιον
ποὺ τῷχει μονάχα ὁ Σουῖδας · ῥῶπαξ δὲ διαβάζεται που-
θενά.

420. Τὸ σιφούρι (σιφῶριον) ἴσως καὶ δάφτο ἀπὸ τὸ
προσκόλλημα -οῦνι (κ. π. ἀ., ἀρ. 417) · τὸ σκουλήκι
(σκολήκιον), ἡ σκουριά (σχωρία), τὸ σουληγάρι (σωληγά-
ριον, τοῦ Πάβλου Αἰγινήτη, ἀπὸ τὸν ἑβδόμο αἰῶνα τοῦ
Χριστοῦ, κ. Bailly, *Dict. gr. fr.* · τὸ ἀρχαῖο σωλήν καὶ

τὸ προσκόλλημα τὸ γνωστὸ -άρι) δὲν ἔχουνε ἀνάγκη νὰ σκολιαστοῦνε.

421. Κλείουμε τὴ σειρὰ μὲ τὸ τραγουδῶ (τραγωδῶ), τὸ χουρι (*χωρίον ἀπὸ τῆ χώνη τὴν π. ἐ.) καὶ τὸ φουρίζω (τὸ π. ἐ. εἶναι ὁφωιάζω, κ. Moulton-Milligan, *The vocabulary of the greek Testament*, Part V, λ. ὁψώνιον, 471), ἀπ' ὅπου καὶ τὰ φούρια.

422. Μὰ ἔχουμε ἄπειρα ω πού δὲν τὸ κουνήσανε, ἀγωγιάτης, ἄθρωποι, μωρὲ, μωρὸ, χωρέω, χωρίζω, χωρὶο, τὴ ρηματικὴ τὴν κατάληξη -ω, γράφω κτλ. κτλ., τὴν κατάληξη -ω ἢ -ωρε στὰ οὐσιαστικά καὶ στὰ ἐπίθετα καὶ στίς ἀντωνυμίες ἀκόμη, ὅλα τοὺς ἀσκέρι σωτὸ.

423. Τὰ ἴδια ἔχουμε νὰ ξεστηκώσουμε γιὰ τὰ ο πού ξετυλιχτήκανε σὲ σ, μὴ λογαριάζοντας ὅμως τὴν ἀμμουδιά, ὅπου ἀλλαγὴ καμιά δὲν ἔγινε μήτε τοῦ ο μήτε τοῦ ω σὲ σ, ἀφοῦ ἡ -ουδιά εἶναι ἀπλὸ προσκόλλημα (κ. Φιλ., Γρ. τ. ρω. γλ., ἀρ. 1384), ὅπως καὶ στὴ μυρουδιά (κ. π. ἀ., ἀρ. 414).

424. Ὑπάρχει ὥστόσο μιὰ διαφορὰ · δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε ἄλλο παρὰ ἡ ἀμμουδιά, ἐπειδὴς ἀμμουδιά ἢ ἀμμουδιά δὲν ἔχουμε καὶ δὲν εἴχαμε ποτές μας ἀμμουδιά · μὰ θὰ λέμε μυρωδιά γιὰ τοὺς λόγους τοῦ ἀρ. 414. Τὸ προσκόλλημα στὴ λέξη δὲν ἔχει τίποτα πού νὰ εἶναι ἀπαραίτητο ἢ ἀπόλυτο.

425. Τάλλα εἶναι · γουμάρι (καὶ γομάρι), κουκκί, κουμπι, κουράζω (Psaltis, *Gr. d. byz. Chr.*, 42-43), κουρταλῶ (Χατζής, *M. κ. N. 'E.*, τ. Β', 284 · μαζώνει καὶ ἄλλους τύπους, χωρὶς νὰ προσέξῃ πὼς τὸ κουρταλῶ εἶναι τὸ σημαντικώτερο, ἀφοῦ τῷχει ὁ Σολωμός). Μὰ πού παρβαίνει ὁ Σολωμός μ' ἕναν *Κουρταλωμένο* — ἀπὸ μένα;).

426. Μουγγὸς (μογγὸς, τοῦ ἔβδ. αἰ. τ. Χρ., κ. Bailly), μουσχάρι (καὶ μωσχάρι), μπρούμντα (Φιλ., Γρ. τ. ρω.

γλ., ἀρ. 79), πονκάμισο, ρουχαλίζω (π. ἐ. ρογιάζω), σκουλαρίκια (ὅπως ὁ Psaltis, *Gr. d. byz. Chr.*, 43, ὅχι ὅπως ὁ Μουντζουρωμένος, *M. κ. N. 'E.*, τ. Β', 285), σκουμπρι, σκουρτουφλῶ (Φιλ., *Γλωσσολ.*, Β', σ. 197), σκουντάφτω, σκουντῶ (ἀπὸ ποῦ καὶ τὰ τρία;), σφουγγάρι, γουλιάρι (κοχλιάριον · κ. *Observations phonétiques*, στὰ *Mém. Soc. Ling.*, XI, σ. 303-304, ὅπου χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν Ξεμασκαρωμένο (*M. κ. N. 'E.*, τ. Β', 284) ξηγιοῦνται τὰ φαινόμενα χ-χ', φ-χ', ἀντὶς κ-χ' καὶ π-χ' φυσικά. δὲν τὸ λείει · γιὰ τοῦτο καὶ ξεμασκαρώνεται. Γιὰ τὸ γουλιάρι, κ. G. Meyer, *Die lat. Lehnw.*, σ. 72, πού τὸ θέλει λατινικά.

427. Πολὶ περσότερα μᾶς παρουσιάζουνε ὁ ἀνάλλαχτο · βολιτὸ, βοριάς, βοτάνι, βρορτή, βρορῆ, γονικά, γονιός, κολλάρος, κολοκύθι, κολυμπῶ, κομμάτι, κορτέβω, κορτὸς, κορτύλι, κοπίνι, κοπαρίζω, κοπέλλα, κορδόνι, κορίτσι, κορμι, κορφή, κορώνω (ἀπὸ τὴν κόρη τοῦ μαιτοῦ, πού λάμπει καὶ στράφτει · προκοπὴ καμιά δὲ βγαίνει ἀπὸ τοῦ Χατζῆ τὰ *M. κ. N. 'E.*, τ. Β', 283), μονάχος, ὁμπρός, ποδάρι, ποτάμι, σκοτάδι, σκοτούρα (ξαιτίας τὸ σκότος ὑποθέτω, μὰ στὴν Πόλιν κανονικώτερα σκουτούρα), φοβοῦμαι, φορὰ, χορὸς, φοφῶ κι ἄπειρα τέτοια.

428. Μαζὶ μ' ἄφτα ταιριάζει νὰ καταλογηθοῦνε τὰ ο τῆς δεφτερόκλιτης κατάληξης τῆς ὀνομαστικῆς — αἰτιατικῆς τοῦ ἐνικου στάρσενικά (τόπο ἢ τόπο-ς), στὰ θηλυκά (παρθένο), στὰ οὐδέτερα (δῶρο), οὐσιαστικά, ἐπίθετα ἢ ἀντωνυμίες (τοῦτο, ἐκεῖνο κτλ.).

429. Μαζὶ θὰ μποροῦσανε νὰ πάνε καὶ τὰ τονισμένα (γαμπρός, γαμπρὸ, Ρηγιὸ, σκολειὸ, ἀφτὸ).

430. Ἐδῶ νὰ φιλοξενήσουμε τὴ ρηματικὴ κατάληξη -ομε (γράφομε), στοὺς τόπους δηλαδὴς ὅπου τὸ γράφομε εἶναι τόντις δημοτικὸ (κ. π. ἀ., ἀρ. 370).

431. Μὰ στοὺς τόπους ἀφτοὺς, βέβαιον πὼς ἄγνωστο διόλου δὲν εἶναι τὸ σ, στὴ θέσση τοῦ ο (κ. π. ἀ., ἀρ. 329 κ. ἀκ., τὰ κρητικὰ -ονται καὶ -ονται). Ἄρα δὲν εἶναι ἀπὸ φυσιολογικοὺς λόγους ἀδύνατον νὰ προφέρουνε ο.

432. Ἄν εἶναι πάλε ὅπως λέμε, κοντὰ στὸ νου πὼς στὸ πρῶτον πρόσωπον τοῦ πληθυντικοῦ, ἀκούμε ο ποὺ εἶναι ἀντίπαλος τοῦ πρώτου ἐνικοῦ γράφω. Κ' ἔτσι θάπρεπε καθαφτὸ νὰ τὸρθογραφούσαμε σκέττα μὲ ω, γράφω, γράφωμε.

433. Μ' ἄλλα λόγια, τὸ γράφωμε ξένο στὴν ὑπόθεσίν μας — κι ἂς στρογγυλῶνῃ ὅσο τοῦ στρέγει ὁ Δροσίνης μας τὸ στοματάκι του τὸ κοριτσιίστικο.

434. Ἴσως θὰ εἶτανε πιὸ ἀπάνω μεθοδικώτερον νὰ ξεχωρίζαμε τὰ παραδείγματα τοῦ ο ἢ σ μὲ γειτονικὰ δυὸ σύφωνα (μουγγός, μουσκάρι κλ., κ. ἀρ. 426 · βροσπτή, κοντέβω κλ., κ. ἀρ. 427) καὶ τὰ παραδείγματα μὲ σύφωνα ἀπλὸ (πονκάμισο, γουλιάρη, κ. ἀρ. 426 · βολετὸ κλ., κ. ἀρ. 427). Μὰ δὲ βλέπουμε γιὰ τὴν ὥρα νὰ φανερώνεται στὰ κινήματα καμιά διαφορὰ.

435. Πιὸ χρήσιμο θὰ εἶτανε νὰ βάζαμε χώρια τᾶτονα καὶ τὰ τονισμένα ο ποὺ δὲ μοιάζει νὰ κινιῶνται τὸ ἴδιο, ἅμα συγκρίνουμε τὸ κόμπος μὲ τὸ κομπι, τὸ κουκκι μὲ τὸ κόκκος. Τὸ ζήτημα ὅμως ἔχει νὰ μελετηθῇ σὲ μονογραφία ἰδιαίτερη, καὶ στὸ λιμάνι μας ἀράζουνε μονάχα ζητήματα γενικά, μεγάλες φρεγάδες.

436. Πρῶτη ἀνάγκη γιὰ μᾶς νὰ ξαναχύσουμε ὅσα ἔχουσε ἀστόχαστα ὁ Χατζή-Hatzis στὰ βιβλία του, ὅπου ἡ πρὸληψη τοῦ στρεβλώνει πάντα τὴν ἐπιστήμη.

437. Ὁ Χατζὸς Χατζὴς ὅλο κι ὅλο γυρέβει νὰποδεῖξη πὼς Κοινὴ ἑλληνικὴ σήμερον δὲν ὑπάρχει, τί λέω; πὼς καθαφτὸ δημοτικὴ δὲν ἔχει. Τί κάνει;

438. Φτάνει ἓνα γιὰ νὰ καταλάβῃς τᾶλλα. Στὰ Μ. κ.

N. 'Ε., τ. Β', 283, βάζει · « κομπι ἐν Κρήτῃ », παρακάτω, σ. 292 · « ἐν Κρήτῃ λέγεται κομβι », μὲ π τὸ πρῶτον, μὲ β τὸ δεύτερον. Ἄλλα τρομαχτικὰ στὰ Φιλ. Γλ., Β', 3 κ. ἀκ.

439. Καὶ ποιὸς τάχα ὁ σκοπὸς του; Οἱ σκοποὶ του πολλοὶ. Φῶς φανερό, σοφίζεται δηλαδὴ ὁ Συκοφάντης, πὼς κανονισμένη δημοτικὴ δὲν ὑπάρχει · πότες κομπι, πότες κομβι. Ἀδιάφορο, λέει.

440. Δεῖξαμε στὸ Ταξίδι μου (ἐκδ. γ', 185 κ. ἀκ.) πὼς ἡ ἀρχαία προφορὰ τοῦ β μὲ μ προτερινὸ εἶτανε μπ(π), πὼς τολοιπὸν ἡ προφορὰ κόμβος, γαμβρὸς καὶ παρόμοια, ποὺ ἐμελλε νὰ βγῇ παράμιλλη τοῦ Περικλῆ, βγαίνει ἀπαράμιλλη ἀμάθεια.

441. Νὰ τὸ κρύψουμε γλήγορα, γράφοντας « σκόμβρος, σκουμβρὶ » (Μ. κ. N. 'Ε., τ. Β', 283). Ἔτσι κρύπτουμε τὴν ἀλήθειαν.

442. Διδάσκουμε συνάμα πὼς Κοινὴ δὲ μορφώθηκε ἀκόμη, ἐνῶ, ἐκεῖ ὅπου δὲν προσέχουμε, μᾶς ξεφέβγει παλιάτσικα τὸ σωστὸ καὶ λέμε · « κομπι ἐν Κρήτῃ, ἀλλὰ κομπι ἘΝ Τῇ ΣΥΝΗΘΕΙ ΓΛΩΣΣῃ » (Μ. κ. N. 'Ε., τ. Β', 292). Στὸ ἴδιον μέρος, ἀντιτάζουμε « ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ » καὶ « ΔΙΑΔΕΚΤΙΚΑ ».

443. Στὴν Ἑβρώπη νὰ τολμοῦσε τέτοιες παλινωδίες ἓνας ἐπιστήμονας, θὰ τὸν πετούσανε στοὺς πέντε δρόμους. Στὴν Ἑλλάδα τοῦ πλέκουνε στεφάνια, τοῦ δίνουνε Πανεπιστήμια κι Ἀκαδημίες, ὑπουργοὶ σὰν τὸ Νικολοῦδι τοῦ φιλοῦνε τὸ χέρι.

444. Γιὰ μᾶς ἡ διδασκαλὴ ἀπὸ τὰ προηγούμενα εἶναι πὼς ἡ τάση τοῦ ο κλίνει στὸ σ, ἄρα πὼς, ἐκεῖ ὅπου εἶναι κοινὸ καὶ καθιερωμένο, θέλει σέβας, πὼς, ἅμα εἶναι κοινοὶ δυὸ τύποι, ὁ ἓνας μὲ ο κι ὁ ἄλλος μὲ σ (κ. π. ἀ., ἀρ. 425, 426, γουμάρι καὶ μουσκάρι), θὰ προτιμήσουμε ἀδίσταχτα τὸν

σ, μὰ πὼς δὲ θὰ μᾶς περάσῃ νὰ λέμε *βουλευτὸ, βουριάς, γουρικὸ* (κ. π. ἀ., ἀρ. 427), κι ἄς λέγεται σὲ μιὰ ἢ δυὸ ντοπιολαλιές.

Λατινικὰ καὶ ἰταλικὰ ο-σ.

445. Λατινικὰ καὶ ἰταλικὰ ο τρέπουνται σὲ σ, ἢ δὲν τρέπουνται, ἀπαράλλαχτα ὅπως τὰ ἑλληνικὰ, δηλαδὴ σὰ νὰ μὴν εἴτανε διόλου ξένης καταγωγῆς.

446. Καὶ γι' ἅψτὰ μᾶς ἔβγαλε κατάλογο στὰ *M. κ. N. 'E., B', 290*, ὁ Κατσιμάκης, μᾶς τάζει μάλιστα (σ. 281) πὼς μὲ τοὺς κατάλογούς του « θέλει δειχθῇ (θὰ ἐννοῇ βέβαια *δαγκαστὴ, δηχθῇ* τὸ *δη-* μὲ *-ῃ*, κ. *Ταξ.*, ἐκδ. γ', 247) σαφῶς ἡ ἀλήθεια περὶ πάντων τούτων ».

447. *Δαγκάστηκε* τόντις ἡ ἀλήθεια, μὰ δὲ φάνηκε. "Αν ὅσα πὶδὸ ἀπάνω (κ. ἀρ. 401, 403, 413) μᾶς δίδαξε ὁ Πηδηχτὸς εἴτανε θάλασσα, ἐδῶ πιά ἡ θάλασσα γίνεται ὠκεανός. Τέτοιο πάντα τὸ σύστημά του (κ. S. Port., *Gr. l. gr. vulg.*, 1889, σ. XL, σμ. 2 · γιὰ τὰ ἴδια τὰ ο καὶ σ ὁ λόγος!)

448. Σήμερα βλέπουμε πὼς τὸ *κουμμέρκι* (*M. κ. N. 'E., B', 290*) τὸ βάζει μαζί μὲ τὰ ἰταλικὰ, μὴν ξαίροντας πὼς ἡ προφορὰ κ τοῦ λατινικοῦ *c* σώζεται μονάχα στὴ Νεοελληνικῇ, ἐνῶ ἰταλικὰ γίνεται *ich* (σγκρ. *κελλι*, καὶ *cella*). "Ετσι κι ὁ Πλούταρχος μιλοῦσε γιὰ *Κικέρωνα*, *Cicero*, με *c* = κ.

449. Τὸ *κόμμοδο*, ξεναντίας, τὸ περνᾷ γιὰ λατινικόν, χωρὶς νὰ προσέξῃ στὸ δ πὺ ἀπὸ πρώτη ὄψη μαρτυρᾷ βενετσιάνικη καταγωγή.

450. Τὸ « *κουριῶζος* » μᾶς τὸ περνᾷ γι' ἀλλαγὴ τοῦ ο σὲ σ καὶ μῆτε τὸνιωσε πὼς τὸ ἰταλικὸ εἶναι *curiōso*, μὲ *u*!

451. Τοῦ *κᾶκου*! Ἀπὸ τὰ 1889 (κ. S. Port., δ. εἴ., σ. LI, σμ. 1) τὸ μυρίστηκα πὼς ἀπὸ λατινικὰ δὲ σκαμπάζει, ἂν καὶ κάπου, γιὰ νὰ μοῦ ἀποδείξῃ φαίνεται τὸ ἐναντίο, σύγκρινε ἀρχαῖα ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ. Μὰ γνωστὸ πὼς στὴ συγκριτικὴ γλωσσολογία δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ξαίρῃ κανεὶς τὴ *γλώσσα* · φτάνει ν'ἄρπαξε δυὸ τρεῖς τύπους, καὶ νὰ συγκρίνῃ.

452. Ἀπὸ τίς νεολατινικὲς ἢ ρωμανικὲς, οὔτε γρῦ · κανένα ἰταλικὸ λεξικόν, κανένα βενετσιάνικο — ποὺ εἶναι τὸ σημαντικώτερο — δὲ βρίσκει νὰ μᾶς ἀναφέρῃ, μῆτε τὸν κλασσικὸ τὸν Körtling, τὸν ἀπαραίτητο γιὰ κάθε νεοελληνιστὴ (G. Körtling, *Lat.-rom. Wörterb.*³, 1907), μὰ μῆτε — τί παράξενο! — τὰ βάσιμα *Neugr. St.* τοῦ G. Meyer (1893, 1894, 1895), κ. π. κ., ἀρ. 455.

453. Θὰ τὸ κατάλαβε, δίχως νὰ τοῦ τὸ ποῦνε, πὼς ντροπιάζεται καὶ στάθηκε στὸ *κάππα* (κουμπάσσο) γιὰ τὴ δυστυχία μας, ἀφοῦ δὲν μπορέσαμε νὰ μάθουμε τί φρονεῖ ὁ Κατσικοπόδαρος γιὰ τὴν *πόρτα*, γιὰ τὴ *φουρτούνα*, γιὰ τὸ *φουσσάτο*, ἰταλικὰ τοῦ εἶναι μαθὲς ἢ λατινικὰ;

454. Ἐμεῖς, σὰ νὰ μὴν ὑπαρχε οὔτε Χατζῆς, οὔτε Hatzis, οὔτε Δάκης, ποὺ θὰ εἶναι ὑποθέτω ἢ ἀπὸ τὸ *Δημητράκης* ἢ ἀπὸ τὸ *Δασκαλάκης*, ὅπως ἡ φράση « ἄμε κάμε δουλειὰ σου », σύμφωνα μὲ τοὺς γλωσσολογικοὺς νόμους τοῦ Χατζῆ-Hatzi-Δάκη (*Einl.*, 309, σμ. I), καταστάλαξε στὸ *καλειὰ σου* (= ἀρχαῖο οὐσιαστικὸ *καλιὰ*, δηλαδὴ *πάω καλιὰ μου* καθὼς καὶ *πάω σπῖτι μου*), λοιπὸν ἐμεῖς, ἀφινοντάς του χάρισμα τίς ἐτυμολογίες του καὶ τὰ *κουριῶζα* του, θὰ βάλουμε σειρὰ σειρὰ τὰ λατινικὰ, τὰ ἰταλοβενετσιάνικα ο-σ καὶ κάτι ἄλλα.

455. Τὰ λατινικὰ εἶναι (οἱ παραπομπὲς πάνε στὸν G. Meyer, *Die lat. Leh Worte im n. gr.*, 1895) · *γούνα* (μὰ *günnä*, κ. G. M., 20 · Körtling, ἀρ. 4398, μὲ κάμποσα

ν. λ. *gónna*) · *κάρβουνο* (*cárbo*, κ. π. κ., ἀρ. 516-7) · *κουβέρτα* (G. M., 33, κ. ἀρ. 2483, *conventum* · πιό ταιριαχτό κανένα **conventa*, *coventa*, *κουβέντα*) · *κουμέρι* (*commercium*, G. M., 34).

456. Τὸ *κουρέλλι* σίγουρα λατινικὸ (G. M., 32, *cōrium*, *corellum* · κ. Körtling, ἀρ. 2516 · δὲ μοιάζει νὰ ὑπάρχει σὲ καμιὰ νλ. γλώσσα) · *κουρτίνα* (*cōrtina*, G. M., 36 · Körtling, ἀρ. 2548. Ἰσως βενετσιάνικο) · *λουρί* (*lōrum*, G. M., 35).

457. Ὁ *ροννὸς* δυσκολούτσικος · *πόννυς* τὸ λατινικόν, G. M., 48 · ἔγινε ὀξίτονο, καθὼς τὰ κύρια λατινικὰ ὀνόματα, *Δουιτιανὸς* (*Domitiānus*) κλ. · ὡς ἐδῶ καλὰ · ἐμεῖς ὅμως λέμε προτιμότερα *ρόννος* · θὰ εἶναι ἀπὸ τὴ *ρόννα* ὁ τονισμὸς, μαζὶ τοῦ καὶ ὁ ἀντὶς σ · κρατήσαμε τὸ *ροννὸ* μὲ τὸ νόημα *κουμπάρος* (κ. Βλάχου Λεξ.).

458. Ἀδίκᾳ περνᾷ ὁ G. Meyer τὸ *σαπόνι* γιὰ ἰτ. *sapone* (*Die roman. Lehnw. i. n. gr.* (1895), 79) · γνωστός μας ὁ *σάπων* ἀπὸ τὸ δέφτερο μὲ τρίτο αἰ. τοῦ Χρ. (κ. Sophocles, *Gr. Lex.* (1887), λ. *σάπων*, πάει νὰ πεῖ λατ. *sapo*). Γιὰ τὸ -όνι, κ. π. ἀ., ἀρ. 447.

459. Ἡ *σκούπα* (G. M., 60, λατ. *scōpae*, *scōpa*), καθαρή · ἔτσι κ' ἡ *φούρμα* (*forma*, μὲ ὁ κλειστόηχο, G. M., 74) · *φόρμα* γράφει ὥστόσο ἡ περιφημὴ Διαταγὴ τοῦ Διοκλητιανοῦ (κ. Soph., λ. *φόρμα*, τοῦ τέταρτου αἰ. τ. Χρ.). Ἡ σημερινή μας ἡ *φόρμα*, πιὸ πιθανὸ ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ ἢ καὶ τὸ γαλλικόν, τὸ κλασσικὸν πιά, *le fond et la forme*, ἡ οὐσία καὶ ἡ *φόρμα* — ὅρος πολίτιμος γιὰ μᾶς.

460. Ἡ *φουρτούνα*, ὅσο ἰταλική, ἄλλο τόσο λατινική, καὶ μάλιστα καλῆτερα λατινική. Τὸ *φουσσάτο*, λατινικόν (κ. *fossatum*, G. M., 72). Τὸ *πουγγι* πάλε, ὁ G. M. (σ. 55) τὸ παράγει μὲ τὸ δίκιο τοῦ ἀπὸ τὸ λατ. **puŋga*, ὅχι ἀπὸ τὸ βενετσιάνικο *ponga*, ὥστε ἀλλαγὴ ἐδῶ δὲν ὑπάρχει.

461. Κάμποσα, μὰ ὅχι καὶ πολλὰ, τὰ ο ποὺ δὲν ἀλλάζουνε ἀπὸ τὸ λατινικόν · *βερίκοχο* (*praecoquium* · κ. γιὰ τὸ καθένα G. M., *Lat. Lehnw.*), *κολλήρας*, *κόξα*, *κόρδα* (τὸ δ γράφηκε σὰν ἀντίστοιχο τοῦ *d*, τέταρτου ψηφίου τοῦ λατ. ἀρφάβητου ὅπως τὸ δ τοῦ δικοῦ μας). Παρμένο τὸ λατινικόν ἀπὸ τὴ *χορδὴ* (κ. G. M., 32).

462. Γνωστὰ λιγώτερο *τάποδέλοιπα* · *κόμης* (*comes*, βυζ. · σήμερ *κόρτες*), *κόξα*, *κορρούδα*, *κορώνα* (ὠραῖο καὶ γραφικόν · δὲν ἔχουμε κι ἄλλο · τὸ *στέμμα* (δασκάλικο καὶ φόβιο), *πόντιλα*, *ρόγα* (G. M., 56), *σπόρτα*, *φλόκκος*, *φλώρος*, *φόλλος*.

463. Τὸν Ὀρτώβρη, μὲ τὸ ἀρχικόν τοῦ ο τὸν κρατήσαμε · τὸ *b* τὸ λατινικόν θὰ εἴτανε πρῶτα *β* (B ἀρχαῖο μας). Ὑστερὶς συμμορφώθηκε μὲ τᾶλλα. Ἡ *πόρτα* λατινική! Στὴ γλώσσα μας ἀπὸ τὰ 536 (κ. Soph. Lex.). Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ βεβαιώσῃ πῶς τὴν ξαναπήραμε ἀπὸ τὴν ἰταλικήν καὶ πῶς δὲν τὴν βαστοῦμε ἀπὸ τῆς Θεοδώρας τὸ χρόνια.

464. ἸΤΑΛΙΚΑ ο καὶ σὲ μᾶς σ εἶναι τάκόλουθα (κ. γιὰ τὸ καθένα G. Meyer, *Die rom. Lehnw. im ngr.*, 1895) · *ἀμορουόζα* (Κύθνο, G. M., 40 · στὴν Πόλιν, *ἀμοροζος* καὶ *ἀμοροζία* · *χρήσιμα* · πιὸ φένο κάποτες, πιὸ γουστόζικο ἀπὸ τὸ ἐρωτευμένος, ἐρωτευμένη, καὶ μὲ κάτι κωμικόν).

465. Ἄλλα · *βεντούζα* (ἰτ. *ventōsa* · ὁ G. M., σ. 17, τῷχει « βεντούσα », ποὺ θὰ εἶναι δασκάλικη ἀντιγραφή τοῦ ἰταλικοῦ *s* μ' *ἐνα* σ ἐλληνικόν) · *γαρούφαλο* (G. M., σ. 22 · μὰ τὸ ἰταλικόν εἶναι *garófano*, τὸ βεν. *garófolo* · ἄρα τὸ *γαρούφαλό* μας εἶναι τὸ βεν. μ' ἐπίδραση τοῦ *a* τοῦ ἰτ.. Τὸ π. ἐ., *καρνόφυλλον*, ἀπ' ὅπου καὶ τὸ ρωμανικόν **garofulum*, Körtling, 1977).

466. Κάμποσα μᾶς παρέχει τὸ κ · *κουβέρτα* (G. M., 38), ἀπὸ τὸ βεν. ποὺ εἶναι *coverta*, ὅχι ἀπὸ τὴν *coperta* τὴν ἰτ.) · *κουμμάρτο* (G. M., 39) · *κουμπάρος* (ἀπὸ λάθος

ὁ G. M., σ. 38, τὸ παίρνει γιὰ ἱτ. · τὸ ἱτ. δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ *compadre* καὶ τὸ βρίσκεις στὸ θαμάσιο τὸ Λεξικὸ τοῦ Tommaseo-Bellini · μὰ εἶναι ἀπαρχαιωμένο · τὸ *compare*, Ἰταλοὶ καὶ Ρωμιοὶ τὸ πήρανε ἀπὸ τῆ Βενε-
 τία) · *κουμπάσσο* (G. M., 39) · *κουριάδος* (G. M., 40).
 Τὸ ἱτ. τὸ *cognato* ἔγινε βενετσιάνικα *cognádo*, μὲ δ,
 ποὺ φυτικά τὸ κρατήσαμε) · *κουράγιο* (G. M., 40 · τὸ βεν.
 τὸ *coragio* θὰ προφέρνεται σίγουρα *corayo*, καθὼς τὸ d
 δ ἢ τὸ p v · κ. π. ἀ. *coverta*) · *κουφέττο*, *κουφετιέρα*
 (G. M., 41, ἱτ. *confetto*, *confetiere*), *κουφεταρία*.

467. Μὲ τὸ μ · *μουρέλλα* (G. M., 54, *morella*, φυτὸ, κ. D. C. I, 962) · *μούρη* (G. M., 54-5, Körting, ἀρ. 6425 · σὲ διαφορὲς ἱτ. ντοπιολαλιῆς ἔχει ἀπαράλλαχτα τὴ σημασίαν τῆς *μούρης* μας · ἡ σημασία τῆς ἔρχεται ἀπὸ τὴ σημασία *τοῖχος*, *κορφή* τοῦ βουνοῦ, *μουράκι* στὴν Κρήτη, G. M., 53, ὑποθέτω λοιπὸν κάτι ποὺ ἐξέχει, ὅπως ἡ « νῆσος », καθαφτὸ *ἀκρωτήρι*, λατινικὰ *nāsus*, *μύτη*. Κάπως δύσκολο νὰ αποφασίσῃ κανεὶς ἂν ἡ *μούρη* μας εἶναι ἀπὸ τὸ *muro*, *μουράκι* — καὶ τότες δὲν ἀνήκει ἐδῶ — ἢ ἀπὸ κάποιον πιεμοντέζικο *morro*, κ. Körting, ἢ τὸ ἰσπανικὸ *morra* (:). Ὁ Δημητράκης (π. ἀ., ἀρ. 454), χωρὶς ὑποψία νάχῃ ἀπὸ τὰ προηγούμενα, σὰ νὰ μάντεψε τὸ σωστὸ, μ' ἔνα « φαίνεται », ἀπὸ κάποιον *μουρι* τοῦ *χωριοῦ* του, κ. Λεξικογρ. Ἀρχ., 5' (1923), σ. 487, 403. Μὰ τὸ *μουρι* δὲν εἶναι ὕψωμα · εἶναι *πρόβαλμα*.

468. Μὲ τὸ μ, ἀκόμη δυὸ θάναφέρουμε, *μουτσο* (G. M., 56, ἱτ. *mozzo*) καὶ *μπούρσα* (G. M., 63, *borsa*). Μὰ στὶς μεγάλες πολιτεῖες — Πόλη, Μαρσίλια, Παρίσι, Λόντρα κλ. — συνηθίζεται *Μπόρσα* μὲ ο.

469. Ἡ *ντουβίτρα* δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ ἡ βεν. *dozzina*, δηλαδὴ *ντολτρά*, μ' ἔνα ζ. — Τὸ παιγνίδι ποὺ λέγεται *ρούμπαλα* δὲ μοιάζει διόλου νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ ἱτ.

rombola (G. M., 78) · εἶναι τὸ ἀρχαῖο τὸ *ρόπαλα* ποὺ τὸ πήρανε οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ μᾶς, ἡχοταιριάζοντας τὴ σύφωνα — ρ π λ. δηλαδὴ *χορδόχηα* ὅλα τους, ἀντὶς ρ π λ · εἶναι ἡ γνωστὴ μου *harmonie consonantique* (*Et. de phil. ngr.*, 1892, σ. LXXIX) · ἔτσι τὸ λέμε σήμερα *ρούμπαλα* (κ. Pernot, *P. de Ch.*, 152). Ἡ γνήσια προφορὰ, *ρού-
 πᾶλα*, ὅχι *ρούμπᾶλα*, σγκρ. τὸ τούρκικο *لومبالا* μὲ σκέττο ب. Τὸ σ ἀπὸ τῆ γειτονιά τοῦ π. Γιὰ τὸ ἱτ., κ. Körting, ἀρ. 8063.

470. Μὲ κατοπινὸ λ, τὸ *σουλατσάρω* — καὶ *σουλατσέρνω* — (G. M., 84, ἱτ. *sollozari*, *ξαλαφρώω*, τί ὠραῖο!) · μὲ προτερινὸ λ, τὸ *φλουρι* ἀδύνατο νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ *florino* (G. M., 97) · ῥόλο θάπαιξε τὸ *florin*, ὅπου θὰ ἐπίδρασε ἡ *Florence* · ὑπάρχουν ἀρχαῖα ἱτ. *flore* καὶ παρόμοια (Tomm.-B., II, 1, σ. 842). Ἐχει ἀκόμη νὰ ξερεθνηθῇ.

471. Μὲ κατοπινὸ ρ, *σουρτοῦκο*, ἀπὸ τὸ βεν. *sortiti* (G. M., 85), μὲ ἡχοταιριαζιὰ πιστώδρομη. Ταχτικά · ἡ *τραμουντάρα* (*tramontana*, G. M., 90), *τρούμπα* (*tromba*, G. M., 91), *τρομπέτα* (G. M., 91).

472. Ἀνάλλαχτα ο βλέπουμε στ'ἀκόλουθα. ὅπου καὶ κάμποσα περίεργα *κάπο* *ντόπερα* (δὲν ἔχουμε ἀντίστοιχο · τὸ *ἀριστούργημα*! εἶναι σὰν πῖο ψυχρὸ) · *κόγγρος* (G. M., 36, κ. ἀρ. 2418 · τὸ ἀρχαῖο μας *γόγγρος* · ἀπὸ ποῦ τὸ c (κ) τοῦ *congro*;) · *κόλπος* (G. M., 36, ἂν καὶ τὸ *colpo* μὲ ο κλειστόηχο ἱταλικά · λατινικά, *colaphus*, κ. ἀρ. 1313, 2313 · *κόλαφος* τὸ π. ἐ. · γαλλ. *coup*, ἀπὸ τὸ λατ. ἐννοεῖται).

473. Τὸ *κολάρος* *σκούρο* · τὸ ἱτ. τὸ συνηθισμένο εἶναι *collare* (*collaretto* καὶ *collarino*), τὸ *collaro* ἀπαρχαιωμένο (Tomm.-Bell.) · *κολόρα*, *κολορέλος* (G. M., 36) · *κομὸ*, οὐδ. (κι ὅχι *κομὸς*, G. M., 37 · τὸ *comό* τὸ βεν., καὶ τοῦτο πάλε ἀπὸ τὸ *commode* τὸ γαλλικὸ · λάθος εἶχα

σὰ θαρροῦσα πὼς τὸ *commode* μπῆκε σὲ μᾶς κατεφτείας).

474. "Εφκολα · ἡ κομπόστα, τὸ κόντρα, ἡ κόπια (G. M., 37) · τὸ κοπιμέντο πιὸ ντυλικάτο · πὼς ξεήχησε τὸ *m* τοῦ *it. complimento*; ἀδύνατο νὰ ξεηχήση, σὰ *μ* γερὸ πού εἶναι, θὰ ἐπίδρασε σίγουρα τὸ *m* τοῦ γαλλικοῦ *compliment*, πού εἶναι *μισὸ μ*, δηλαδὴ φωνηεντικό (*voyelle nasale*) · τὰ φωνηεντικά *μ γ* χάνονται, ὅπως ἡ *gansette* πού ἔγινε *γασέτα* (G. M., 23).

475. Τὸ κορδόρι πιὸ σωστὰ ἴσως μὲ τὴν κόρδα πού ὁ G. M. (*Lat. Lehnw.*, 32) τὴ θέλει ἀπὸ τὸ λατ. τὸ *corda* (π. ἑ. χορδῇ) · ἔτσι ξηγιέται τὸ *δ* (κ. π. ἀ., ἀρ. 464), στὴν κορδέλλα καὶ στὸ κουρδίζω μὲ *σ* ὅμως ἀπὸ (στὴν Πόλη κουρτίζω · εἶναι τὸ κοινὸ). Μὰ ποτὲς κανέναν δὲν πρόφερε κορτόρι. — Τὸ κορσέτο (G. M., 38), σήμερα κορσές (*corset*, γαλλ., μὲ τὸ *ς* τῆς ὄν.).

476. Τὸ κοστίζω (G. M., 38, *costare*, *it.* · *χαμιὰν* ἀνάγκη δὲν ἔχει νὰ εἶναι λατ., καθὼς ἀποφάσισε ὁ κασι-κοπόδης, γιὰ νὰ μᾶς δείξη λατινικότητα, *M. κ. Ν. 'Ε., Β', 290*) · *λοκάρτα* (G. M., 45) · *μαργιόλος* (G. M., 49-50 · γιὰ μένα, βεν. *marisol*, *μ'* ἐπίδραση τοῦ *it. mariuolo*) · *μόμπιλα* (G. M., 53) · *μονέδα* (G. M., 53, βεν. *moneda*, ὅχι *moneda*, ὅπως τὸ βάζει ὁ G. M. · βεν. τὸ *δ* ὅπως δὲ καὶ τὸ *γ* στὴν *μπουγάδα*, βεν. *buçada*, *κι* ἄπειρα τέτοια, κ. *B. τ. Δ.*, στὸ *δ*) · *μόρτης* (G. M., 53, *it. beccamorti*) · *μοσκάτο* (G. M., 54), καὶ *μονσκάτο*.

477. Φοβερά δύσκολος ὁ μπόγος (G. M., 60 · κ. *Körting*, ἀρ. 1153-1154 · συγγενέει τόντις ἄραγες μὲ τὸ *bagage* καὶ τὸ *bague* ἡ *ρίζα*; μὰ πὼς ἀφοῦ στὸ ἕνα ἔχουμε *ο, α* στὰ δέφτερα; ρωμανικὸ σίγουρα *κι* ἀπὸ τὰ πιὸ χρήσιμα).

478. Ἡ μπόμπα εἶναι τὸ *it. bomba* (G. M., 61) καὶ — τὸ μόνο ἑλληνικὸ! Τὸ γαϊδούριχο βόμβυα δείχνει ἀμέσως

τὴν πλέρια τὴν ἀμάθεια τοῦ καλαμαροῦ πού μήτε τὸ σκαμ-πάζει πὼς ὁ ἤχος *π* — τὸ ἀρχαῖο μας τὸ *Β* — σὲ μᾶς εἶναι ὠγύγιος, καὶ τὸ κάνει *β*, γιὰ νὰ ἑλληνίζη, *μβ* γιὰ νὰ βαρβαρίζη! (1).

479. Ἡ μπόρα, τὸ βεν. *bora* (G. M., 64) · τὸ πρότυπο θὰ εἶναι ὁ *Borḡās* μας, μὲ *π*, λατ. *Borras* (κ. *Thes. poet. l. lat.*, Quicherat-Chatelain, 1906 · κ. κ., ἀρ. 1515).

480. Τὸ μποκάλι τοῦ G. M., 60, λαθασμένο · τὸ κοινὸ, *μπουκάλι*. Ὁ *ροτάρος* (G. M., 65) θὰ εἴτανε χίλιες φορὲς προτιμότερος ἀπὸ τὸ ἀπρόφερτο χιλιομετρικὸ *συμβολαιογράφος*. — Ἡ ὀμπρέλλα, *ombrella* *it.* (G. M., 67), καθιερωμένη γιὰ τὴ βροχὴ · θὰ μᾶς χρειαζότανε ὅρος γιὰ τὴν ὀμπρέλλα τοῦ ἡλίου.

481. Ὁ G. M. (σ. 68) λέει *παντόφλες* καὶ *παντοῦφλες* · κοινὸ, τὸ δέφτερο (κ. *Βλ. Λεξ.*) · *πορέντες* (G. M., 72) · *πόστα* (G. M., 73 · παίρνει καὶ δίνει · ἔχει διαφορὰ μὲ τὸ *ταχυδρομεῖο*, κ. *P. κ. Μ.*, *Ε'*, 2, 108-110 · ἔχουμε σήμερα *πόστα*, *πήγαινε* στὸ *ταχυδρομεῖο* · *κι* ὁ *διαρομέας* (!!!), *ρωμαῖκα γραμματῆς*, *P. κ. Μ.*, *Ε'*, 2, σ. 110).

482. Ἀπλὰ τὰ τελεφταῖα · *ραβιόλια* (*raviuolo*, G. M., 75) · *ρόχα* (*rocca*, G. M., 77) · *ροσόλι* (*rosolio*, G. M., 78) · γιὰτί ὅμως *σ* *κι* ὅχι *ζ*; (κ. π. κ., ἀρ. 484) · γιὰτί

(1) Ὁ Παλιάθρωπος στὰ Βαγγελικά, ὅταν ὅλοι μᾶς ριχνόντανε, πολὶ γενναῖα μᾶς ἔβρισε στὸ "Ἄστυ, πού εἴτανε ὡς τότες δικό μας · θέλησε νὰ μᾶς δείξει πὼς καὶ τὸ "Ἄστυ πιά δικό του, ὁ Κόκορας. Μιλοῦσε γιὰ μιὰ φυλλάδα τοῦ Δ. Πετροκόκκινου, πού κάτι ἔλεγε, γιὰ τὴν μπόμπα τοῦ Ταξι-διοῦ. Ἀστειέφτηκε ἀμέσως ὁ χαμερπῆς (*l'âne qui veut jouer de la flûte*) · « ἡμεῖς ἐν Ἀθήναις βόμβυα δὲν ἤκούσαμεν οὐδεμίαν ». Ἐχει δίκιο · βόμβυα δὲν ἄκουσε · ἡ μπόμπα ὅμως τοῦ πῆρε τάφτιά του.

-όλι κι ὄχι -όλιο;) · τζόγια (G. M., 28 · ιτ. *gioja*, ὄχι βεν. *zogia* = ζόγια).

483. Στοῦ G. M. (σ. 89) βλέπουμε *τορνέσι* καὶ ιτ. *tornese* (κ. D. C., II, στ. 1397 · Hesseling-Pernot, *Poèmes prodr.* (1910), σ. 255 · Ρωτόκρ., ἔκδ. Ξανθ. (1915), 717) προκοπή καμιὰ δὲ βγαίνει ἀπὸ κανένα τους για τὸ σ στὴ θέση τοῦ ιτ. δ (ζ) · κ. π. ἀ., 465 · καλαμαράδικη ἀντιγραφή τοῦ ιτ. *s* μὲ σ ἐλληνικὸ.

484. Τὸ σ τοῦ *τορνέσι* — τοῦ ἀσυνήθιστου πιά — θὰ εἶναι παρμένο ἀπὸ ντόπιο, πιθανὸ τοσκάνικο ἀχορδόηχο *s* (κ. Tomm.-Bell., S, ἀρ. 4, 6, 7). Μοῦ φαίνεται σὰ νὰ παρατήρησα πὼς τὸ *s* τὸ ιτ. προφέρνεται σὰν τὸ σ τὸ ν. ἐ., ἀκόμη κι ἀνάμεσα δυὸ φωνηέντα, ὅταν τὸ πρῶτο εἶχε κατοπινὸ του *n* λατ., καθὼς λέγεται καὶ σήμερα *debbonsi*, ἄξαφνα, μὲ *r* · τοῦ *τορρεσιού* τὸ ἔτυμο εἶναι ἴσια ἴσια τὸ λατ. γαλλ. *tornensis* (κ. Littré, *Dict. général* κλ.).

485. Μᾶς ἀπομνήσκουνε τὸ *φιόρε*, *φιόρος* (G. M., 96) καὶ *φιόρο* · σὰν πιὸ νόστιμο ἀπὸ τὰ τρία τὸ *φιόρε* · *φόντο* (κοινὸ καὶ χρήσιμο στὴ φιλολογικὴ ὀρολογία, *le fond* ὅπως καὶ ἡ *φόρμα*, π. ἀ.).

486. Κάποτες, ἐκεῖ ὅπου προσμένουμε ο ἢ σ, ἀκούμε *a*, *κατσάδα* (*cozzada*, τὸ βεν., μ' ἐπίδραση τοῦ ιτ. *cozzata* · καὶ τὰ δυὸ στοῦ G. M. (σ. 35) · δὲ γνωρίζει τὸ νόημα *σαπάρτα*, *μάλωμα*) · κάποτες πάλι νὰ σου ο ἀντὶς *a*, *πορτοφόλι* (G. M., 73, ιτ. *portafoglio*) · ἀπὸ ἡχοταιριαξιά καὶ τὰ δυὸ.

Προσκολλημένα καὶ λοιπὸν ἀναποφάσιστα ο ἢ σ.

487. Τὸ προσκόλλημα εἶναι, λέει ὁ Φιλήντας (Γρ., ἀρ. 1316) « μιὰ κατάληξη μονοσύλλαβη ἢ πολισύλλαβη ποὺ ταιριάζεται στὸ τέλος τῆς ρίζας γιὰ νὰ φανερώσῃ ἓνα δευτερόβαθμο νόημα προσκολλημένο κοντὰ στ' ἀρχαῖο

νόημα τῆς ρίζας », κ. π. κ., στὸ *Προσκόλλημα*.

488. Τολοπιὸν ἐννοεῖται πὼς, ὅταν ἄξαφνα βλέπω ἓνα σ στὴ λέξη *μυλλιούρι*, πρέπει πρῶτα νὰ μάθω ἂν εἶναι ἢ ὄχι προσκόλλημα τὸ -ούρι · ἂν εἶναι, δὲν μπορῶ τίμια νὰ αποφασίσω πὼς ὑπάρχει ἐδὼ ἀλλαγὴ τοῦ ο σὲ σ.

489. Γιὰ τὰ ν. ἐ. τὰ προσκολλημένα, κοίτ. Dossios, *Beitr. z. ngr. Wortbildungs.*, Zürich, 1879, 66 σελ. · S. Portii *gr. l. gr. vulg.*, 1889 (τὸν πίν., σ. 251) · G. N. Hatzidakis, *Einkl. i. d. ngr. Gramm.*, 1892, σ. 179-185 · G. Meyer, *Die lat. Lehnw. i. ngr.*, 1895, σ. 73-77 · *Die rom. Lehnw. i. ngr.*, 1895, σ. 99-100 · Χατζηδάκης (Γ. Ν.), *Μεσ. κ. Νέα Ἑλλ.*, Β', 1907, σ. 74-81, 305-307 · Φιλ., Γρ., μέρος β', 1910, σ. 416-543, κ. τοὺς ἀρ. 1316-1634.

490. Ἡ συλλογὴ τοῦ Φιλήντα τόσο μεθοδικὴ καὶ πλούσια ποὺ θὰ ποθοῦσα νὰ τὴν πάρω καὶ νὰ τὴ βάλω ἀλάκερη στὴ Γραμματικὴ μας, ἀλλάζοντας βέβαια δῶθε κεῖθε.

491. Τοῦ Χατζη-*Hatzi*-δάκη ὁ κατάλογος, σάκκος σωστός — καθὼς πάντα — σάκκος ὅπου μάζωξε χαρτιά χαρτάκια καὶ τὰδεῖαζει μεμιὰς ἀπὸνὼ στὸ τραπέζι. "Ἀχρηστος ὁλότελα γιὰ τὰ ρωμανικά · τὸ -ούρι μᾶς τὸ περνᾷ γιὰ ἰταλικὸ καὶ μᾶς φέρνει παράδειγμα τὸ *μυλλιούρι* (M. κ. Ν. Ἑ., Δ', 307), ποὺ ἰταλικά τὸ ξαίρουμε μονάχα *milione* (κ. Tomm.-Bell., III, 2, 270, στ. 2)!

492. Ἐχει μέσα, καὶ ἄτοπα κάμποσα, κάμποσα γελοῖα · δὲν ἀξίζουνε νὰ τὰ βάλουμε στὸ σῶμα τῆς Γραμματικῆς μας · χρειάζεται ὥστόσο κάτι νὰ ποῦμε σὲ μιὰ κατωσέλιδη σημειωσούλα (1).

(1) Τὸν εἶχε ρημάξει ποὺ τοῦ ξεσήκωσα τὸ φοβερό του τὸ λάθος · « αἱ φυλαί... αἷτινες... καταλαβόντες ». Τί ἀπαντᾷ; Πὼς ὁ Ξενοφώντας — τὰκούσατε; — πὼς ὁ Ξενοφώντας

493. Ἡ σημειωσούλα μου δὲν εἶναι ξένη διόλου στο σκοπό μας. Ἡ Γραμματική μας ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος πολεμᾷ γιὰ τὴν ἀλήθεια · πολεμᾷ ὅμως ἀπὸ τᾶλλο τὴν ψευτιά. Παντάσας ἀδιάφορο μοῦ εἶναι τὸ ἄτιμο τοῦ Χατζηδάκη. Δὲν πρέπει νὰ τὰ βάζει μὲ τοὺς ἀνώτερους του. Πῶς τὸ

ἔκαμε τὸ ἴδιο λάθος! Καὶ τόντις ἀναφέρει ἓνα κείμενο τοῦ Ξενοφῶντα, πού τὸ κόφτει στὴ μέση, πού τὸ πλαστογραφεῖ, νὰ μὴν τὰ μασοῦμε, γιατί, στὰ ζητήματα τῆς τιμῆς δὲ χωροῦνε μέσοι ὅροι. Ἐπειτα καφκίζεται πῶς στὸ « αἵτινες... καταλαβόντες » τὸν ὁδήγησε τὸ ζωντανὸ αἶσθημα « τὸ ζῶν [ἢ ζῶον] αἶσθημα » πού ἔχει τῆς γλώσσας — ἀφτὸς! Ἀναίδεια τῆς σοφιστικῆς, σοφιστικὴ τῆς ἀναίδειας. Ἰδοὺ τώρα πῶς ἀρχίζει (Μ. κ. Ν. Ἑ., Β', 76, 1) · « Τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς καλῆς πίστεως ἀναγκάζομαι μετὰ πολλῆς μου λύπης [ὁ καημενούλης μας!] νὰ δηλώσω ὅτι οὐχὶ ἅπαξ αὕτη κατεπατήθη ὑπὸ τῶν φανατικῶν τούτων. Οὕτως ἔγραφα πρὸ ἐτῶν [ξένη πρὸς τὸ ζήτημα ἢ χρονολογία, μιὰ κι ἀκολούθησε τὸν Ξενοφῶντα, χρέος του νὰ τὸ γράφει ἀκόμη καὶ σήμερα] · ταύτην δὲ παρατήρησέ τις παρ' ἡμῖν καὶ τότε ἀρπάσας [χοντρὴ ψευτιά πού τοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴν ἀποδείξει · προσέχτε πού μήτε τόλμησε ν' ἀναφέρῃ τόνομα, καὶ τὸ βιβλίον ἐκείνου πού παρατήρησε · ἐγὼ, ἂν τὸ εἶχα τόντις ἀρπάξει ἀπὸ κανέναν, θὰ τὸ λεγα · μὰ ὁ γεννημένος Ἀπατεώνας τοὺς φαντάζεται ὅλους σὰν τὸν ἑαυτό του · μήτε τοῦ κατεβαίνει πῶς οἱ ἄλλοι παραπέμπουν · ὁ Μποῦφος μὲ κατηγόρησε μάλιστα μιὰ φορὰ πού παραπέμπω μὲ τὸ παραπάνω · ἄς ἀφήσουμε πού μοῦ σύφερνε κιόλας νᾶ' χω καὶ σύντροφο στὴν ἀμάθεια τοῦ Ἀνόσιου. Μὰ ποίος γλυτώνει ἀπὸ τὸ νὰ παρατηρᾷ τίς κουταμάρες τέτοιου Ἐόανου, ἐπειδὴς εἶναι κουτός, εἶναι κουτὶ, ζὸ εἶναι, ὅσο δὲν τὸ παίρνει ὁ νοῦς μας] ὁ ἐν Παρισίοις καθηγητὴς τῆς νέας

στοχάστηκε πῶς εἶναι ἱκανὸς νὰ μετρηθῇ μὲ τὴν Ἰδέα; Ἑθνικὴ ἀνάγκη νὰ γκρεμιστῇ. Καὶ γκρεμίστηκε.

494. Τὸ ἰτ. *poltrona* ἔγινε πρῶτα ν. ἑ. *πολτρονά*, ἔπειτα τὸ καταλάβανε γιὰ *πολυθρόνα* (G. M., 72). Σήμερα ἔτσι τὸ παραδεχτήκανε στὰ Λεξικά τοὺς ὁ Βαρβάτης-Καραθάνος, ὁ Βλάχος, βέβαια κι ἄλλοι, παίρνοντάς το γιὰ γνήσιο ἐλληνικόν.

495. Θὰ πῇ, ἐκεῖνο πού βροντοφωνήσαμε χίλιες φορὲς, πῶς ξένες λέξεις σὲ μιὰ γλώσσα δὲν ὑπάρχουν ἀφοῦ νὰ πού μήτε τίς μυρίζεται. Ὁ κανονικὸς μας τύπος *πολτρονά* (κ. π. κ. στὸ ι).

496. Προσκόλλημα -όνα ἰτ., δηλαδὴ -όνα ἢ -όнна (δοῦ ἢ ἓνα *n* γιὰ μᾶς δὲ σημαίνει · ἀπλὸ τὸ βάζουμε πάντα

Ἑλληνικῆς ἐπὶ μακροῦ ἐπεδείκνυε [ἀφτὸ πιά σίγουρο πῶς δὲ θὰ εἶναι τοῦ Ξενοφῶντα · τοιοῦτο γιατί νὰ τὸ βάζει;] τοῖς ἐκεῖ παρατυγχάνουσιν Ἑλλήσι νεανίσκος καὶ συνάγων ἐξ αὐτῆς τὸ φοβερόν συμπέρασμα ὅτι ὁ γραπτὸς ἡμῶν λόγος εἶναι νεκρὸς καὶ ἀλλότριος τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος ἡμῶν κλπ. ἐξήτει νὰ πείσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἰδίαν [;] αἵρεσιν. » Τὸ « αἵτινες... καταλαβόντες », τὸ παράδωσα ὅχι στοὺς νέους μονάχα Ἕλληνες ἢ γάλλους, μὰ καὶ σὲ μιὰ μου ἀνακοίνωση στὴν ἐπιγραφικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ Ἀκαδημία τοῦ γαλλικοῦ Ἰστιτοῦτου, πού δὲ μοιάζει νὰ πίστεψε πῶς ὁ Ἀναίσκυντος μᾶς βγήκε δέφερος Ξενοφῶντας — Ἦθελα ὅμως πολὶ νὰ μάθω μὲ τί δικαίωμα, μὲ ποιούς τίτλους, μὲ τί πελώρια λάθια νομίζει ἓνας Χατζῆς πῶς μπορεῖ νὰ παίρνῃ τέτοιο ὕψος σὰν ἔρχεται καὶ μιλά γιὰ ἓναν ἐπιστήμονα γνωστὸ, γιὰ ἓναν καθηγητὴ πού πρὸς τιμὴν τοῦ ἰδρύθηκε ἰδιαίτερη ἐδρα τῆς Νεοελληνικῆς στὸ Παρίσι, σὲ μιὰ ἑθροπαϊκῆς φήμης Σχολῇ γιὰ Σπουδὲς ἀνώτερες, ἀνώτερες σίγουρο ἀπὸ τὸν μπόσιχο τοῦ αἵτινες καταλαβόντες.

ρωμαϊκά) · τέτοιο προσκόλλημα υπάρχει, φτάνει να κοιτάξω το *Rimario della Lingua italiana* του Giuseppe Giovanelli, Roma, 1912 (-*Ona* και -*Onna*) · καλύτερος και πλουσιώτερος πίνακας απ' όλες τις γραμματικές — όταν ξαίρει κανείς από λίγα ιταλικά και λίγες γλωσσολογία.

497. Προσκόλλημα -*όρι* (κ. Φιλ., Γρ., αρ. 1476 · Giovanelli, σ. 440) έχουμε στ'ακόλουθα · *γαλόρι* (*gallone*, ιτ., γαλλ. *galon*) · *καρόρι* (*cannone*, ιτ., γαλλ. *canon*) · *υπαλόρι* (G. M., 56, *balcone*, γαλλ. *balcon*) · *τιμόρι* (G. M., 89, *timone*, γαλλ. *timon*).

498. 'Ανάγκη απόλυτη δὲν ἔχει νὰ εἶναι ὅλα τους ἀπὸ τὰ ιτ.. Μπορεῖ νὰ προέρχονται κι ἀπὸ τὰ γαλλ.. Τότες εἶναι δασκαλισμοὶ · διάβασε κάποιος *galon*, εἶδε *n*, τὸ πήρε γιὰ ἰσοδύναμο τοῦ δικοῦ μας τοῦ *r* καὶ τὸ ἀντίγραψε φρόνιμα, ἐνῶ τὸ *n* τὸ φωνηεντικό (κ. π. ἀ., αρ. 474) μήτε θὰ τᾶκουγε (κ. καὶ *P. κ. M.*, τ. Γ', 'Απολογία, 278-9 · κ. π. κ., αρ. 519).

499. Τὸ προσκόλλημα -*όρι* τὸ ἐτυμολογοῦμε περίφημα κι ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ. ἀηδών, ἀηδόριον, ἀηδόρι, *χειλιδόρι*, *τρογόρι*, *πεπόρι*, κτλ. κτλ. (κ. Φιλ., Γρ., αρ. 1476). Γιὰ ὅσα ὅμως εἶναι σημασίας καὶ χρήσης ἐβρωπαϊκῆς, πὺλ λογικὸ νὰ προσφέρουμε σὲ γλῶσσες δυτικῆς.

500. Δυσκολούτσικο τὸ *παρταλόρι*. 'Ο. G. M. (σ. 68) βάζει *pantalone*. Μὰ *pantalone* ιτ. δὲν ἔχει! Συνηθίζεται μονάχα στὸν πληθυντικὸ, μὲ τὴν ἔννοια τοῦ *παρταλίου* (κ. Tomm.-Bell., III, 2, 749, 2 · P. Premoli, *Vocabolario nomenclatore*, Milano, II, 831, σ. 2 · Petrocchi, *Novo Diz. Univ. d. l. it.*, II, 1906 · « *Pantaloni, Calzoni lunghi* » · Ferrari-Caccia, *Dict. fr.-it.* · ἔτσι καὶ στὴν Κύπρο, *παρταλόρια*, G. M., 68).

501. Τὸ ιτ. ἀπὸ τὸ *pantalon* τὸ γαλλ. (κ. Körtling,

αρ. 6832), ποὺ εἶναι τοῦ ἐνικοῦ · λοιπὸν ἴσως ἀπὸ κεῖ νὰ τὸ πήραμε καὶ μεῖς, μὲ τὸν τρόπο ποὺ εἴπαμε (π. ἀ., αρ. 498).

502. Τὰ *μακαρόνια* δὲν τᾶκουσα στὸν ἐνικό, ἐξὸν ἂν προστάξω κανέναν πελάτης · ἔνα *μακαρόρι*, ἀντὶς ἔνα *πιάτο μακαρόνια*, ὅπως θὰ προστάξουμε γαλλικά · *un macaroni*. Ἔχουμε ιτ. καὶ *maccherone* καὶ *maccheroni* (κ. Petrocchi). 'Ο τόνος μᾶς τὸ μαρτυρᾷ πὼς μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὸ ιτ., ἀφοῦ ὀξίτονο τὸ γαλλ. (*macaroni*) · ἀπὸ ποῦ ὅμως, ἀπὸ τὸν ἐν. ἢ τὸν πλ.; 'Απὸ τὸ προσκόλλημα -*όρι* ἢ -*όνι*; Μυστήριο.

503. Γιὰ τὴ *γαλιότα* (Giovanelli, -*Ota*- καὶ -*Otta*-) κ. G. M., 21, ὅπου καὶ *γαλιόρι*, *γαλιούρι*, *γαλούρι*, *goleone*, καὶ Φιλ., Γρ., αρ. 1396, *γολέττα*, μὲ τὸ προσκ. -*étta* (Giovanelli, -*Eta*-, -*Etta*-).

504. Περίεργο τὸ *φασούλι*, ποὺ τῶχει ὁ Πορφυρογέννητος μὲ σ (κ. Psaltes, *Gr. d. byz. Chr.*, 38) · τὸ ἀρχαῖο, *φάσηλος*, λατ. *phaseolus*, μικρωτικὸ τοῦ *phaselus* (Körtling, αρ. 7116) · ἀπὸ τὸ *phaselus*, μὲ προσκ. -*ούλι* (Φιλ., Γρ., αρ. 1462, 1463, 1465), ἀντὶς -*elus*, τὸ *φασούλι* μας ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ ρουμούνικο *fasola* (Körtling, αρ. 7116) · ἀφοῦ βρίσκεται στὸν Πορφυρογέννητο. Πιθανώτερο νὰ ἐπίδρασε τὸ *φασούλι* στὸ ρουμούνικο *fasola*, ποὺ ὥστόσο σ δὲν ἀποδέχνηι μήτε σ, ἐπειδὴ τὸ *s* τὸ ρουμ. προφέρνεται ζ.

505. Τὸ μορφο τὸ *μουμπούκι* (Ποπῆκι) ἀρβανίτικης καταγωγῆς (G. M., *Die sl., alb. u. rum. Lehnw. i. ngr.*, 1894, σ. 84) μὲ τὸ προσκ. -*ούκι*, -*ucchio* ιτ. (κ. Φιλ., Γρ., αρ. 1480 · Giovanelli, -*Uocchio*-).

506. Μὲ τὸ -*ούρι*, πολλὰ · *βερδοῦρι* (G. M., 18), *καρτούρι* (G. M., 32), *καπούρι* (G. M., 32), *μιλιούρι* (*milione*, Petrocchi), *μαρμepούρι* (G. M.), βεν. *barbon*, 58 ·

barbóne, Tomm.-Bell.), *μπαστούρι* (G. M., 58), *πιτσούρι* (G. M., 72).

507. Προσκόλλημα ἰτ. *-úne* δὲν ὑπάρχει · *-óne* τὸ μόνον γνωστὸ. Ἄρα λείπει κάθε βάση στὰ ὅσα γράψανε ὁ Ἀστόχιστος πὺν βρῆκε *ξενικὸ προσκ. -uni* (M. κ. N. 'E., B', 307), ὁ Psaltes (Gr. d. byz. Chr., 40) καὶ ὁ P. Kretschmer (στὴν B. Z., X (1901), 584, πὺν ἀναφέρει ὁ Psaltes ἱ. μ.).

508. Στοῦ Φιλ. τῇ Γρ. (ἄρ. 1476) βρίσκουμε τὸ σωστὸ, δηλαδὴ πὺς τὸ προσκόλλημα *-óni* (κ. π. ἂ., ἄρ. 499) ἔγινε *-ούρι* ἀπὸ ἐπίδραση τῆς γειτονιᾶς *κανενὸς χειλόηχου ἢ λαρυγγόηχου*. Ἐπειτα μοιάζει σὰ νὰ γενικέφτηκε.

509. Τὸ *λεμόρι* (κ. B. τ. Δ., B', 426, β) τὸ θαρρεῖ ἄδικα ὁ Φιλ. (Γρ., ἄρ. 1476) ἀραβικὸ. Τὸ ἀραβ. καὶ τούρκικο εἶναι *لبو* πὺν ἀντιγράφεται *limoun* (κ. Diz. italiano-arabo, 1876, λ. *limone* · Bianchi, Dict. fr.-it., 1863, λ. *citron*).

510. Πὺς τὸ *limoun* ἔγινε ἰτ. *limone* (κ. Petrocchi), βεν. *limon* (G. M., 44), δουλειὰ στοὺς ρωμανολόγους (*romanistes, romanisants*) νὰ τὸ ἀκριβολογήσουνε · τὸ δικὸ μας ὅμως πιὸ πιθανὸ ἀπὸ τὸ βεν.. Τὸ εἰς ἀντὶς *ι*, ξαιτίας τὸ *λ* (κ. π. ἂ., ἄρ. 207, *βελανίδι* καὶ *παρτελόνι*).

511. Τὸ *λεϊμόρι* τοῦ Ἀσυλλόγιστου (M. κ. N. 'E., B', 677) στέκει στὸν ἄερα.

512. Τὸ παλαιοσλάβικο *zakonŭ, συνήθεια*, βρίσκεται σὲ διάφορες νεοσλάβικες λαλιᾶς, σλοβένικη, βουλγάρικη, σέρβικη · βρίσκεται κι ἀρθανίτικα (G. M., *Die sl. κτλ. Lehnw. i. ngr.*, σ. 27). Χρειαζονται κείμενα, Λεξικά κ' ἔρεθνες ἱστορικῆς, ὥσπου ἀποφασίσουμε ἀπὸ πὺν μᾶς ἦρθε τὸ *ζακόνι*, πὺν κατάντησε κοινὸ, κάθε τόπος καὶ τὸ *ζακόνι του* (κ. Psaltes, Gr. d. byz. Chr., 36-37).

513. Τὸ *σκαλούρι* (κ. Βλ. Λεξ. · *scalone, Giovanelli*),

τὸ *σπερούρι* (τὸ σωστὸ, βεν. *speron* καὶ *spiron*, ἀπ' ὅπου καὶ *σπιρόρι* · ὁ G. M., 85, δὲ μοιάζει νὰ ξαίρη τὸ *σπιρούρι*, παρὰ ἓνα *σπερόρι*), τὸ *τακούρι* (G. M., 87, *τάκα, taccone*), δὲ μᾶς δυσκολεύουνε.

514. Τὸ *σαπούρι*, σκάλα δίχως σκαλοπάτια · ὁ G. M. (σ. 79) τὸ θέλει ἀπὸ τὸ ἰτ. *sapone*. Πὺς ὅμως, ἀφοῦ τὸ *σάπων* καὶ μάλιστα τὸ *σαπώνιον* τὰ διαβάζουμε στὸ δέφτερο, ἑβδόμο καὶ δέκατο αἰῶνα τοῦ Χρ. (κ. Soph., Gr. Lex.); Οἱ διάφοροι Προδρόμοι πάλε γράφουνε καὶ *σαπώνιν* (Pernot-Hesseling, *Poèmes Prodr.*, II, 37, τοῦ δωδέκατου αἰῶνα · κ. τὰ *Essais*, I, 18) καὶ *σαπούριν* (Pernot-Hesseling, ἱ. μ., III, 133, τοῦ δέκατου πέμπτου τὸ χειρόγραφο, *Essais*, I, 19) Τολοιπὸν ἀπὸ τὸ λατ. *sapo, sapōnis* (κ. Forcellini, *Tot. Lat. Lex.* · Körtling, ἄρ. 8345).

515. Τί ἀκολούθησε; Ἄλλαξε ἄραγες τὸ προσκόλλημα; Μπορεῖ; Μὰ λατ. μακρόχρονα *ο*, καθὼς στὸ *sapōnem*, ἑλληνικὰ γίνονται *σ* (κ. Dieterich, *Untersuch.*, 15 κ. ἄκ.). Ἴσως ἔτσι καὶ δῶ.

516. Τοῦ ἴδιου εἵδους καὶ τὸ παρόξενο *κάρβονο*, ἀπὸ τὸ λατ. *carbo, carbōnis*, πὺν τῶχουμε *κάρβων*, *κάρβωνος* ἀπὸ τὰ 500 τοῦ Χρ. (κ. Soph., Gr. Lex.). Τὸ ἀντίστοιχο τοῦ *σαπώνιον* (π. ἂ., ἄρ. 514) θὰ εἴτανε *καρβώνιον* καὶ τὸ διαβάζουμε πράματις στὸν ἑνατο αἰῶνα (κ. Soph., Gr. Lex.), καθὼς καὶ *καρβούριν* (κ. Pernot-Hesseling, *Po. Prodr.*, II, 30), τοῦ δωδέκατου αἰῶνα (*Essais*, I, 18).

517. Τί σκέψη ὅμως μὲ τὸ *κάρβονό* μας τὸ πανελληνιο; Οἱ Βυζαντινοὶ γνωρίζανε καὶ *καρβούρη* θηλ. (κ. Soph., Gr. Lex.), μὰ μήτε ἀφτὸ δὲ μᾶς δίνει χέρι. Ἄς παρατηρήσουμε μονάχα στοῦ G. M. (σ. 27, *Die lat. Lehnw.*) τὸ σύθετο *καρβωνοθήκα* (τοῦ Πόντου!). Μᾶς ἔρχεται κάποια ὑπόφια πὺς τὸ *κάρβονο* βαστᾷ τὸν τόνο του ἀπὸ τὸ *κάρβων*, *κάρβωρος*.

518. Ἀπὸ κεῖ σὰ νὰ μᾶς βγῆκε κάποιο προσκ.-ουνο, πού μᾶς φανερώνεται στὸ μούτσουνο (G. M., Rom. Lehnw., 55, ἱτ. *musone* · δὲν τὰ βγάζω πέρα μῆτε μὲ τὸ προπαροξίτονο μῆτε μὲ τὸ τσ). — Στὸ σπιούνος (G. M., 85, ἱτ. *spione*) δὲ βλέπει κανεὶς γιατί προτιμήθηκε τὸ -οῖνος.

519. Κάποτες τὸ προσκόλλημα χάνεται ὁλότελα. Θὰ πρόσμενε κανεὶς ἄξαφνα κανένα παρδόνι ἀπὸ τὸ *pardon* τὸ γαλλικὸ, ἀπαράλλαχτα ὅπως τὸ *galon* ἔγινε γαλόνι (κ. π. ἂ., ἀρ. 498). Νίκησε ὅμως ἐδῶ ἡ ζωντανὴ προφορά, γιατί καθαφτὸ *r* δὲν ἔχει γαλλικά · ἔχει ο μωτόηχο, κ' ἔτσι ἀκούσανε πολλὶ ὀρθὰ παρδὸ · τὸ δ — μὲ τὸ παρδὸ — μισὸς δασκαλισμὸς. — Τὸ γαλόνι ντίπ βιβλιαρήσιο (κ. π. ἂ., ἀρ. 498).

Ὁ θάνατος.

520. "Ο τι κόπο κι ἄ μᾶς κοστίσανε τὰ προσκολλημάτα ξένης καταγωγῆς, πῆτε πὼς μεγάλα πράματα δὲν κατωρθώσαμε. "Ολα μᾶς προσωρινὰ τὰ προηγούμενα κ' ἔχουνε νὰ ξαναχυθοῦνε μὲ βοηθοὺς τὰ διάφορα ρωμανικά, σλάβικα, σημιτικά, τούρκικα λεξικά κ' ἐφόδια πού θὰ χαροῦνε οἱ δουλεφτὲς — καὶ οἱ βουλεφτὲς — στὴ Βιβλιοθήκη Ψυχάρη.

521. Ἔχουμε νὰ παλέψουμε κάθε τόσο μὲ σωρὸ σωρὸ πρόληψες πού πρέπει νὰ τὶς χτυπήσουμε κάτω, γιὰ νὰ στρώσουμε τὴ στράτα καὶ νὰ περάσουμε ἄλᾳργα.

522. Σὲ κεφάλαιο ἰδιαίτερο θὰ σπουδάσουμε τὸ ζήτημα τοῦ ξενισμοῦ καὶ θὰ ξετάσουμε τοῦ Ἡμίονου τὴ γνώμη γιὰ τὶς ξένες λέξεις.

523. Τὴ γνώμη τοῦ Ἡμίονου γιὰ τὰ ξένα τὰ προσκολλημάτα τὴ γνωρίζουμε κι ἀπὸ τόρα, εἶναι κατὰ πράματα. Ἔτσι γράφει στὰ Μ. κ. Ν. 'Ε., Β', 307, μιλώντας

γιὰ τὴν ξενικὴ κατάληξη -οῦνι πὼς « τὸ κακὸν προβαίνει ἀναλογικῶς, οὐχὶ δὲ φωνητικῶς » κτλ.

524. Λοιπὸν, ἀφοῦ εἶναι κακὸ, ἄς μὴν τὸ παραβαθύνουμε, ἄς τὸ ξεμπερδεφτοῦμε μάνι μάνι κι ἄς πλουτίσουμε τὴν ἱτ. μ' ἓνα προσκόλλημα -uni (Μ. κ. Ν. 'Ε., Β', 307) πού δὲν τὸ ἀξιώθηκε ποτές της (κ. π. ἂ., ἀρ. 506-507), γιατί ἐγὼ ἱτ. *milliuni*, οὔτε *milliune* δὲν εἶδα · εἶδα μονάχα *milione*.

525. Κάθε στοιχεῖο στὴ γλώσσα μᾶς πού εἶναι ξένης καταγωγῆς μᾶς φέρνει δουλειές μὲ φούντες, ἐπειδὴ φούντα εἶναι ἄξαφνα κάθε ἱτ. ντοπιολαλιά, ἐνῶ ἡ π. ἑ., ἂν ἔχει φούντες καὶ δάφτη, πάντα ὅμως πιὸ ἀπλὰ τὰ ἱστορικά της.

526. Παντάπασι ἀνόητο, λ. χ., ἀντιστορικὸ, ἀντιεπιστημονικὸ νὰ λήη κανεὶς, ὅπως τὸ συνηθίζουνε οἱ ἀνίδεοι κάθε τόσο, γιὰ τὴν τάδε ἢ τάδε λέξη, πὼς εἶναι ἰταλικὴ · ἐμεῖς ἀπαιτοῦμε νὰ μάθουμε ἂν εἶναι βενετσιάνικη, γενεβέζικη, φιοριντίνικη, μιλανέζικη, σικελιώτικη, νεαπολιτάνικη κτλ.. Εἶναι τὸ μόνο πού ἔχει σημασία καὶ πιάνει τόπο.

527. Ἐκεῖνα πού μοιάζουνε τὰ ἐφκολώτερα μᾶς βουβαίνουνε ἅμα προσπαθοῦμε νὰ τὰ ξεδιαλύσουμε. Γιατί τὸ παρτελόνι, ὁ κοινὸς τύπος, ὁ τύπος τῆς πλύστρας στὴν Ἀθήνα καὶ στὴν Πόλη, ἀντὶς νὰ κρατήσῃ τὸ ἱτ. καὶ γαλλ. *a* (*pantalon*), ἔχει *e* μὲ κατοπινὸ *l* ὅπου ἀλλαγὴ τέτοιου εἶδους εἶναι σπάνια (κ. π. ἂ., ἀρ. 207), ἐνῶ ἀγαποῦμε καὶ τὸ *a* καὶ τὴν ἡχοταιριαξιά μὲ τὸ *a*;

528. Γιατί ξεναντίας στὰ μακαρόνια μῆτε προσέξαμε λὲς στὸ πρότυπο τὸ ἱτ. *maccheroni*, ὅπου ἀκούμε ἴσια ἴσια ἓνα *e* μὲ κατοπινὸ *o*, μὲ τὸ *o* δηλαδὴ πού τὸ θέλουμε πάντα μὲ προτερινὸ *e*, σὲ βαθμὸ πού ἀκόμη καὶ τὸ *a* κάποτες *e* θὰ τὸ κάμουμε (κ. π. ἂ., ἀρ. 196, 197 κὶ ἀκ.).

529. Τὰ φιλολόγησα, ἐπειδὴς ἔπρεπε ἡ δυσκολία νὰ τῷ τῷ. Καλὸ κ' ἐβάρεστο θὰ εἴτανε νὰ μποροῦσα ὅλα

ένα ένα με τὸν ἴδιο τρόπο νὰ τὰ πάρω. Μὰ ὁ θάνατος με σπρώχνει μέρα μέρα στὰ γαλανὰ του τὰ λιμέρια. Καὶ πρέπει νὰ γληγορέψῃ λιγάκι τὸ βάδισμά μου, γιατί χρέος ἔθνικὸ νὰ τελειώσουμε πρῶτα τὴ Γραμματικὴ μας.

Παιδίον, παιδὶν καὶ παιδὺν.

530. Κανένα ο, μὰ μεσιανὸ, μὰ τελικὸ, δὲ χάνεται. Ἀδύνατο νὰ γίνῃ *παιδὶν*, *παιδὶ* τὸ *παιδίον* ἀπὸ χάσιμο, δηλαδῆς ἀπὸ κίνημα μηχανικὸ. Κάτι ἄλλο πρέπει νὰ τρέχῃ.

531. Τὸ εἶχα καταλάβει ἀπὸ τὰ 1884, ὅπου δοκίμασα μιὰ ξήγηση πού τὴν κατηγόρησα ὁ ἴδιος, δείχνοντας γιὰ ποιούς λόγους δὲν ἀξίζει, ἐπειδὴ τότες, στὰ 1884, δὲ δίναμε προσοχὴ στὰ κείμενα καὶ πρῶτος ἀπ' ὅλους ὁ « μιὰ δόξα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης » (τοῦ φίλου μου Ξενόπουλου στὴ *Νέα Ἑστία*, 1927, σ. 561, στ. 2).

532. Εἶχα κάμει τόσο πατιρντί γιὰ τὴν κειμενικὴ τὴν ἔρευνα, πού συγκατάνεψε ὡς καὶ ἡ ἑλληνικὴ μας ἡ Δόξα νὰ ρίξῃ μιὰ ματιὰ στὰ κείμενα. Ἔτσι βρῆκε, στὰ 1889, γιὰ τὰρσενικά -ις ἀντὶς -ιος (*Εὐγένιος*, *Εὐγένις*, *κύριος*, *κῦρις*) — ἐπειδὴ δὲν τόλμησε νὰ σταματήσῃ στὰ οὐδέτερα — μιὰ ἐρμηνεῖα ὅχι τελειωτικὴ, μὰ κάπως ἀνώτερη ἀπὸ τὴ δική μου (κ. χωρὶς ἄλλο τίς *El. ng.*, σ. 227 κ. ἀκ.).

533. Στὴν ἐρμηνεῖα ὅμως ἀπὸ τὴν λὲς καὶ τόκαμε πίστηδες νὰ συσσωρέψῃ τὰ λάθια τὰ πιὸ γοντρά καὶ τὰ πιὸ γελοῖα. Ἐνα φτάνει νὰναφέρουμε · τὸ κύριο τὸνομα ὁ *Marius* τὸ περνοῦσε γιὰ λατινικὸ, ἐνὼ εἶτανε συριακὸ καὶ γνωστὸ μάλιστα!

534. Δὲν τοῦ ἄρκεσε ὁ *Marius* (τάχα *Marius*!), παρὰ τὸβάζε κιόλας στὴ γενικὴ τοῦ *Mari*, πού εἶναι γενικὴ ἀπὸ τὸ συριακὸ τοῦ ἑνατοῦ μας αἰῶνα. Ἡ στατιστικὴ μου ἡ

διδασχὴ πού δαιμόνιζε τὸ Χατζή, τὸ *Hatzi* καὶ τὸ Δάκη, μᾶς ἀπαγόρευε ὀρθὰ κοφτὰ νὰ παραδεχτοῦμε τέτοια γενικὴ στὰ χρόνια τὰ ρωμαϊκὰ, στὸ δέφτερο αἰῶνα τοῦ Χριστοῦ.

535. Ἡ διασάφησή μου ἐμένα εἶτανε λοιπὸν ἡ ἀκόλουθη · ὁ Ἀπολλώνιος εἶχε γίνῃ Ἀπολλῶνιος, ἐπειδὴς ὁ λατ. *Aurelius*-*Aurelius* εἶχε τὴν ἴδια γενικὴ τοῦ ἐν. με τὸ δικό μας τὸ Ἀπολλώνιος, Ἀπολλωνίου — *Aureliu*.

536. Μὰ ὁ λατῖνος ὁ *Aurelius*, ἀπὸ λόγους πού ἀφοροῦνε τὴ λατινικὴ γραμματικὴ, ἔκαμε καινούργια ὀνομαστικὴ *Aurelis*. Φυσικὸ νὰκολουθήσῃ ὁ Ἀπολλώνιος κι ἀφοῦ εἶχανε καὶ τὰ δυὸ τὴν ἴδια τὴ γενικὴ, νὰποχτήσουνε καὶ τὴν ἴδια ὀνομαστικὴ, *Aurelis*-*Apollōnis*.

537. Νὰ μὴν ξεχάσουμε πὼς στὴν ἐποχὴ ἐκείνη (κ. π. ἀ., ἀρ. 534) ὀνόματα λατ. κ' ἑλλ. βρίσκονται μύριες φορὲς ἀνακατεμένα (λ. χ. *Ἀυρήλιος Εὐμεριανός*, *Ὀυαλερία Ὀλυμπίας* κτλ. κτλ.), γιατί τότες ἀρίφνητα εἶτανε τὰ ρωμαιο-ἑλληνικὰ συνοικίσια.

538. Τὰ οὐδέτερα συμμορφωθήκανε · ὅπως τὸ δεφτερόκλιτο *παιδίον* εἶτανε ἀντίστοιχο τοῦ ἀρσενικοῦ κύριος, ἔτσι καὶ ὁ *κῦρις* ὁ ἀρσενικὸς ἐβγαλε πολὶ ἀπλὰ οὐδέτερο ἀντίστοιχο *παιδὶν*, κατόπι *παιδὶ*.

539. Ὅσα καταλογίσσαμε πιὸ ἀπάνω τᾶχω καταστρωμένα με τίς παραπομπὲς καὶ τὰ καθέκαστα στὶς *El. ng.*, σ. 224-254. Νὰ σημειωθῇ ἀμέτῳς πὼς στὶς σελίδες μου ἀφτὲς — καὶ θὰ διῆτε γλήγορα γιὰ ποιὸ λόγο τὸ σημειῶνω ἐδῶ — εἶναι ἀποδειγμένα, χωρὶς νὰ μπορέσῃ νάντιτάξῃ τίποτα ὅποιος κι ἂν εἶναι, τὰ πιὸ βαθιὰ σφάλματα καὶ ἡ ὀλότελη ἀμεθοδιὰ τῆς Δόξας τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης — καὶ τῆς Ἑλληνικούρας (κ. π. ἀ., ἀρ. 531). Ὀλότελα διαφορετικὴ κιόλας ἡ ξήγησή μου.

540. Ἐακολουθῶ. Στὰ 1906, ὁ E. Mayser (*Gramm. d. gr. Pap.*, I, 260) μᾶς ἀνακάλυψε τοὺς συγχομμένους

τύπους σὲ πάπυρους αἰγυπτιακοὺς ἀπὸ τὰ 258 πρὸ Χριστοῦ. Ἄρα δὲν μπορεῖ νὰ γίνη λόγος γιὰ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ἐπίδραση.

541. Βέβαια πὼς τὸ ἐπιχείρημα εἶναι σπουδαῖο · δὲν εἶναι ὅμως ἀκαταμάχητο. Σὰν κρατοῦμε, λέει ὁ Bossuet, μιὰν ἄκρη τῆς ἀλήθειας, δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τὴν ἀφήσουμε, γιὰ νὰ πιάσουμε τὴν ἄλλη πού μᾶς εἶναι ἄγνωστη ἀκόμα.

542. Ἡ ξήγηση ἀπὸ τὰ λατ. στέκει περίφημα. Γιὰ τὰ αἰγυπτιακὰ φροντίζουμε κατόπι, μὴν κουνώντας το ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πὼς ὁ μεσιανὸς δὲν ξεῖχᾷ · κάποια λοιπὸν ἀναλογία θάπαιξε καὶ στὴν Αἴγυπτο.

543. Καλὲς πληροφορίες γιὰ τὰ Φτολεμαϊκὰ ἔχει ὁ Psaltes μαζί με κάμποσα βιβλιογραφικὰ (κ. *Gr. d. byz. Chron.*, 47). Μονάχα μιὰ τοῦ λείπει · γρῦ δὲ φουσᾶ γιὰ τὴν *Et. ng.* (κ. π. ἂ., ἀρ. 539). Σ' ἓνα δικό μου παραπέμπει κ' ἓνα κατηγορεῖ, τὴν ἐρμηνεία μου τοῦ 1884, διόπως μιστὴ λεξούλα νὰ ξεστομίση γιὰ τὴν ἐρμηνεία μου τοῦ 1892 (κ. π. ἂ., ἀρ. 539).

544. Καταλάβετε τώρα ; Ὁ Psaltes ἔκαμε μιὰν ἄξια ἐργασία, ὅχι πὼς βρῆκε καμιά μέθοδο καινούργια · ἡ ἐργασία τοῦ καλοπωμένη σ' ὅλες τὶς ἄλλες τοῦ ἴδιου εἶδους στὴ Γερμανία, στὴν Ἀγγλία, στὴ Γαλλία καὶ ἄλλου.

545. Ὑπάρχει ὥστόσο ἓνα μὰ τρομερὸ, γιὰτὶ ὁ Psaltes εἶναι κοπέλλι τοῦ Hatzidakis καὶ ἀμέσως φαίνεται ἡ ὀλέθρια ἐπίδραση τοῦ κακοῦ δασκάλου.

546. Πὼς μπορεῖ ἓνας ἄνθρωπος τῆς ἀνατροφῆς νὰ κατηγορήσῃ μιὰ σου γνώμη πού τὴν κατηγορήσες πρῶτος ἐσύ, χωρὶς νὰ νανυφέρνη καὶ τὸ κατηγορήμα σου καὶ τὴ γνώμη σου τὴν καινούργια.

547. Πὼς μπορεῖ ἓνας ἐπιστήμονας με τιμὴ νὰ κρύψῃ ἓνα σου βιβλίον, γιὰτὶ τὸ βιβλίον σου ἀπὸ δὲν ἀρέσει στὸν καθηγητὴ του πού ἔχει ψῆφο στὸ Πανεπιστήμιο ;

548. Τέτοια ἤθη πρέπει νὰ τὸ φωνάξουμε πὼς εἶναι ἄχρεϊα, ποταπὰ, σιγαμένα καὶ ἄτιμα. Γιὰ μένα τί με κόρνει ; Ἐγὼ τὴν Ἑλλάδα πονῶ. Χρέος μου νὰ στιγματίσω δημόσια τὸν Psaltes, καθὼς τὸ κάνω ἐδῶ. Τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικὸ, σπουδαῖο. Μὰ τὸ ζήτημα τῆς ἠθικῆς πρωτέβει — μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ τὸ ἴδιο.

549. ... Καὶ νὰ σου ἄξαφνα πού ἀκούω κάτι νὰ ψιθυρίζῃ στὰ δόντια μου μέτα · « Ἡ μόνιμη ΝΤΡΟΠΗ τῆς ἐλληνικῆς Ἐπιστήμης... » Ποιὸς τάχα ; Ὁ Psaltes ; Ὁ φάλτης ὁ ψαλμένος ; Ὁχι. Ὁ ἄλλος. Ὁ ΚΑΚΟΥΡΓΟΣ.

550. Παραπανιστὲς λεφτομέρειες γιὰ τὸ -ιος, -ις (-ης), γιὰ τὸ -ιον, -ιν, -ι διαβάζονται στὸ *B. τ. Δ.*, ἀρ. 415 καὶ ἄκ. · στὸν ἀρ. 447, γίνεται λόγος γιὰ τὸ *Εἰρηναῖς-Εἰρηναῖος, ἔλαιν-ἔλαιον* πού δὲν εἶναι τῆς Κοινῆς μας καὶ δὲν ἔχουμε νὰ τὰ συζητήσουμε σήμερα.

551. Γιὰ τέτοια μιλᾷ ὁ E. Mayser (ὁ. εἴ.) καὶ εἶναι λίγα τὰ τέτοια (*Θεορταῖς, Πτολεμαῖς*) · τᾶλλα, οὐδέτερα, λ. *χ. ἀργύρεν ἀρτοκόπιν* κτλ., πού γιὰ μένα μπορεῖ πολὺ ὁμορφα νὰ συγγενέβουνε, ὅπως τὸ θέλει ὁ Jannaris, με τὰ χαδεφτικὰ *Ἀρτέμιρ, Καλλιόστιν* κτλ. (κ. Psaltes, *Gr. d. byz. Chr.*, 47, 3).

552. Καὶ κοιτάχτε τί ὠραῖα ! Χαδεφτικὰ ἔχουμε τώρα δυὼ εἰδῶνε, *Ἀρτέμιρ* καὶ *Γλυκερίον*, κοινὴ τους ἡ γενικὴ *Ἀρτεμιον Γλυκερίον*, ἄρα καὶ *Γλυκερίν*, ἴσως καὶ *παιδίρ*, πού καὶ τοῦτο στὴν ἀρχὴ χαδεφτικὸ. Μ' ἄλλα λόγια, τὸ -ις μορφώθηκε μιὰ φορὰ, ὅπως εἶπαμε (κ. π. ἂ., ἀρ. 535-7), τὸ -ιν πάλε δυὸ φορὲς, μὰ διαφορετικὰ, τὴν πρώτη καθὼς π. ἂ., ἀρ. 538, τὴ δέφτερη καθὼς ἐδῶ.

553. Καταλογίσσαμε στὸ *B. τ. Δ.*, ἀρ. 418, κάτι *Λιτριβεῖο-ἐλιωτριβεῖον* (ἀπὸ τὰ 1084) τοῦ Dieterich πού καὶ τοῦτα ξένα πρὸς τὸν παρόντα σκοπὸ μας.

554. Τὸ *σκόροδον* ἀντὶς *σκόροδον*, ἀρχαῖο (κ. Bailly καὶ

παραπομπές). Για τὸ σημερινό μας τὸ σκόρδο, νὰ μελετηθῇ ὁ Φιλ. (Γλ., τ. Α', 81, 88) · ἐκεῖ ἀναφέρει τὴν ὁμορφὴν ἑρμηνείαν τοῦ P. Kretschmer καὶ τὴν ΝΤΡΟΠΗ (κ. π. ἀ., ἀρ. 549) ποὺ γλείφει τοῦ Kretschmer τὰ στιβάδια. Τὸ χάσιμο τοῦ ο τραβᾶ δικό του νόμο. Παρόμοια ἔχουνε ὁ Φιλ., (Γρ., ἀρ. 281, σ. 87), ὁ Rüsch (Gr. d. delph. Inschr., I, 1914, σ. 149) κλ.

Διάφορα ἱστορικὰ τοῦ ο.

555. 'Ολουσιδιόλου. "Ἐτσι ἄκουσα πάντα στὴν Πόλῃ σπίτι μας κι ὅξω ἀπὸ τὸ σπίτι. "Ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ τὸ καθαρεβουσιάνικο τὸ ἐπίρρημα ὅλως δι' ὅλου · τὸ πρῶτο σ — ἀντὶς ω — ἀντίπαλος τοῦ τελικοῦ. Λέμε ὅμως ὁλότελα μὲ ο, ἐπειδὴ τελικὸ σ δὲν ἀκούμε.

556. 'Ο Βλάχος στὸ Λεξικό του μεταφράζει « ὅλως... tout à fait... ὅλως διόλου... point du tout ». Τέτοιον ἀρνητικὸ νόημα δὲ γνωρίζω.

557. Τὸ οὔλος (ὅλος) βέβαια κοινὸ δὲν εἶναι · μέτρησε ὅμως ὁ Pernot (P. de Ch., 151) ἄπειρους τόπους ὅπου τὸ συνηθίζουμε, ὡς καὶ τὴν Κρήτη, ὥστε δὲν ἔχει νὰ κάμῃ μὲ τὸ περίφημο τὸ ἰωνικόν.

558. Μᾶς τὸ ξηγᾶ ὁ Pernot ἀπὸ λόγους φυσιολογικοῦς (κ. ὁ. εἴ.) καὶ τοὺς παραδέχεται κανεὶς ἔφκολα. Ποὺ καὶ ποὺ μπορεῖ νὰ τὸ παραδεχτοῦμε καὶ στὰ γραφτά μας μὲ μιὰ ἰδιαίτερη συμμαζεφτικὴ χρωματιὰ.

559. 'Ο ἄγυρος καὶ τὸ ἀγῶρι φαίνεται πὼς εἶναι ἀπὸ τὸ ἄωρος · μ' ἀφτὰ μαζὶ πάει καὶ τὰ γγῶρι, κ. Psaltes (Gr. d. byz. Chr., 42). Καλῆτερο δὲ βλέπω, ἀν καὶ τὰ πράγματα λιγάκι σκουῖρα.

560. 'Ο Foy (Lauts., 107-108) κάμποσα φρόνιμα γράφει γιὰ τὰ κουτάλα, κουτάλι, κουττός (κ. Bailly,

λ. κόττος), μὰ βάζει κόττα καὶ κότσι, ὥστε καὶ δὼ μοιάζει ν'ἄγινε τροπὴ τοῦ ἄττονου ο σὲ σ.

561. Για τὸ κούτελο κ. πάλε Foy (σ. 107) καὶ Φιλ. Γλ., τ. Α', 26, σ. 17, κουτσός, κουτσοῦρος (κούτσοῦρο). Τιποτένια γιὰ τὸ κούτελο στοῦ Ξανθοῦδιδου τὸ Ρωτόκρ., σ. 588, καὶ στὰ Μ. κ. Ν. 'Ε., Β', 296 τοῦ Θεομπαίχτη, ποὺ ἀναφέρει μιὰ γνώμη τοῦ G. M., χωρὶς τὴν ἐλάχιστην παραπομπή.

562. Τὸ κουμάσι ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο διαλεχτικὸ τοῦ 'Ησύχιου κομῇ καθὼς τὸ ἀποδείχνει ὁ "Ἀμαντος (κ. Λεξ. 'Α., Β', 113-114).

563. 'Η ρέγouλα, τὸ ἰτ. regola, νομίζει ὁ G. M., D. lat. Lehnw., λ. ρήγouλα, σ. 56 · πιδ πειστικὸ τὸ regula τὸ λ.. Τὸ g ἰτ. θάμνησκε, ρέγouλα. Καλὸ νὰ κρατήσουμε τὴ λέξη ποὺ σημαίνει « Norma. Modo. Ordine. Dimostramento della via d'operare » λέει ὁ Tomm.-Bell. — ἀφτὰ ἴσια ἴσια ποὺ ἔχουμε ἀνάγκη. Συνηθίζεται στὴν Κύθνο ἡ λέξη, κ. Κουκουλέ, Α. 'Α., Β', 273. Στὴν Πόλῃ δὲν ἔχει ρέγouλα, μέθοδο δὲν ἔχεις.

564. "Ἐχει ἄραγες τὸ πουγγί σ' ἀντὶς ο ; Πολὶ πιθανὸν (κ. Foy, Lauts., 109 · G. M., D. lat. Lehnw., 55). Τὸ πουγγί μας ἀπὸ τὸ βεν. ponga (κ. G. M., ὁ. εἴ.). Στὴν Κοινὴ μας ριζωμένο. Τὸ βαλάρτιωρ ψέφτικο, κακοήθικο καὶ κουτὸ.

565. 'Η μολόχα, στὴν Κοινὴ μας μολόχα, ὅχι μολόχα (ἔπειτα μολούχα), μ' ὅλη τὴ γειτονικὴ συνέργεια τοῦ μ (Φιλ., Γλ., Β', 173-174).

566. Μὰ τὸ μοςχεύω (κ. Φιλ., ὁ. εἴ., σ. 174) ἔγινε μουςκέβω [γιὰ τὸ νόημα, κ. Nouveau Dictionnaire des Sciences (Delagrave, 1924), λ. marcottage, H. S. τὰ παραδείγματα στὴ λ. μόσχωμα, μοςχεύω, D. C., I, 958. Μοςχεύειν, Redolere (δὲν τὸ κατάλαβε). Κατόπι · « τετρά-

κανθον βάλε ἀρ' ἐσπέρας εἰς τὸ νερόν », ἐπειδὴ χρειάζεται
χῶμα ὑγρὸ τὸ φυτὸ ἢ ὅποιοδήποτε κλαδί στὴ μεταφύτεψή
του ἢ στὴ μόσχεψή·]

567. Τὸ ἴδιο σ χρωσιέται στὸ ἴδιο μ στὰ κοινὰ μας
μουνγγρί, πουνγγός, μουνμμονρίζω (μουνμύρω, μουνμνρίζω) καὶ
στὴν αἰὼν τὸ μουνμλός τοῦ Φιλήντα (δ. εἴ.), δηλαδή μωρολό-
γος μωρολόγος (καθὼς τὸ σκόροδο, π. ἀ., ἀρ. 554), μωρ-
λόος, μωρλός, μουνμλός, ἀραδιάζοντας ἐδὼ κανονικὰ ὅλους
τοὺς βαθμούς.

568. Ἡ τουλούπα (τολύπη, κ. Φιλ., δ. εἴ. · λείπει τοῦ
G. M.), σίγουρο ἀπὸ τὴν *tulipa*, ὅπως τὸ μυρίστηκε δὲ κι
ὁ Φιλήντας.

569. Λέμε στὴν Κοινή μας ἀπάνω, κάτω, χάμω, γύρω
καὶ ὄξω, ἐνῶ ἄλλοι λέγονται μὲ -σ. Μερικοὶ διστάζουνε
καὶ δὲν ξαίρουνε πῶς νὰ ποῦνε, ἄξαφνα χάμω ἢ χάμον.

570. Ἴδου πῶς τὰ βλέπω τὰ πράματα. Ψυχικὰ μοῦ
φαίνονται τὰ κινήματα. Πρέπει νὰρχίσουμε ἀπὸ τὸ
χαμαι, ποὺ ἔλλαξε τόνο ἀπὸ τὰ γειτονικά στὸ νόημα καὶ
συγγενικά του ἀπίνω κάτω, χάμαι (ἢ καὶ ἀμέσως χάμω),
γύρω (ἢ γῦρο) καὶ ὄξω.

571. Τὸ χάμω πάλε, ἂν ἀκούσουμε τὸ Φιλήντα (Γλ.,
B', 125) — καὶ ὁ Φιλήντας εἶναι ἀκουστός —, τὸ σ
τῷφερε τὸ μ τὸ χειλικὸ (σ. 126) κι ἀπὸ κεῖ μπῆκε
στάλλα, ἐπειδὴ δὲν προῆρθε τὸ σ μῆτε ἀπὸ τὸ γ τοῦ
ἀπάνω, μῆτε ἀπὸ τὸ τ τοῦ κάτω, μῆτε ἀπὸ τὸ ρ τοῦ γύρω
(γῦρο), μῆτε ἀπὸ τὸ κσ τοῦ ὄξω.

572. Δὲ ρίζωσε ὅμως τὸ χάμον, γιατί τὸ τραβοῦσαν
τὰ κανονικὰ, διαδομένα, κοινὰ σὲ καθαρέβουσα καὶ δημο-
τική, ἀπάνω, κάτω, γύρω καὶ ὄξω.

573. Τολοιπὸν εἶναι σωστὸ, ἀφτὰ νὰ καθιερώσουμε,
γράφοντας μάλιστα γύρω μὲ ω, γιὰ νὰ εἶναι ὅλα τοὺς ἔνα.

574. Εἶδαμε π. ἀ., ἀρ. 427-429, τὰ ο ποὺ μνήσκουνε

ἀνάλλαχτα · καλὸς κατάλογος βρίσκεται στοῦ Pernot, *P. de Ch.*, 142. Τολοιπὸν, ὅσο κι ἂν ἔχουμε ντόπια κομπα-
ρίζω (Dieterich, *Unters.*, 18), βουλητὸ (κ. π. ἀ., ἀρ.
444 · Foy, *Lauts.*, 39, μ' ἐπίδραση τοῦ βουλόμαι, ἂν
κατάλαβα), ἐμὰς δὲ μᾶς μέλει, θὰ βαστάξουμε τὴν ἀρχή
ποὺ προκηρύξαμε στὸν ἀρ. 444.

575. Πάντα δηλαδή βλέπουμε τὰ ἴδια · ἐνῶ σὲ μιὰ
ὀρισμένη ρωραϊκὴ ντοπιολαλιά τῆς Ἰταλίας, στὸ Καρ-
δέτο, κάθε ο γίνεται σ (κ. Pernot, *P. de Ch.*, 149).
Ἄλλου πάλε (κ. Pernot, 152), τονισμένα ὁ δὲν τρέπουν-
ται σὲ σ.

576. Τέτοιες ἀντινομίες ἀνταμώνονται σὲ ὅποιαδήποτε
Κοινή, ἀκόμη καὶ σὲ ὅποιαδήποτε ντοπιολαλιά ἢ καὶ
χωριολαλιά. Ἡ συγκοινωνία τίς φέρνει, μὰ δὲ βλέπω
νᾶγινε ὡς τόρα καμιὰ γενικὴ μελέτη γιὰ τὸ φαινόμενο.

577. Μὲ γειτονικὸ ρ, κάποτες λ, συχνὰ ξετρυπώνει
ἓνα ε στὴ θέση τοῦ ο, μιὰ φορὰ μάλιστα ἓνα ο στὴ θέση
ἐνὸς παραδομένου ε, ἄλλες φορές βαστιέται στὴν κοινή
μας ὁ ἀρχαῖος ο, ἂν καὶ ὑπάρχει τύπος μὲ τὸ ε.

578. Πανελλήνιο σήμερα τὸ κρομμῦδι, μὲ ο, καὶ τὸ
περίεργο εἶναι ποῦ, ἐνῶ ἔτσι πάντα συνηθίζεται σὲ
Ὅμηρο, Ἡρόδοτο, Ἀριστοφάνη, Ξενοφῶντα, Θεόφραστο
κλ. (κ. Bailly), ὁ προαττικὸς τύπος εἴτανε κρέμνον (κ.
Prellwitz, *Et. Wörterb.*, λ. κρόμνον · E. Boisacq,
Dict. étym. de la l. gr., σ. 520 · E. Nachmanson,
Laute u. F. d. magn. Inschr., 1903, σ. 67,3).

579. Τὸ κρεμμῦδι (Foy, *Lauts.*, 100), ἀφῆσε ποῦ
μοιάζει ντόπιο, δὲν ἔχει σέση μὲ τὸ κρέμνον τὸ ἀρχαῖο
(κ. π. ἀ., ἀρ. 578), παρὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ κρομμῦδι,
ξαιτίας τὸ ρ. Τολοιπὸν εἶναι κάπως κανονικώτερο τὸ κρε-
ἀπὸ τὸ κρο- κι ὥστόσο δὲν ἐπικράτησε (κ. π. κ., ἀρ. 500).

580. Θὰ ποῦμε τὰ ἴδια καὶ γιὰ τὸ συναρτίζομαι,

ἀρχαιότερα *συνερίζονται*. Ὁ λόγος εἶναι, μοῦ φαίνεται, πὼς τὸ ε στέκει, ὅταν ἀντιπροσωπεύει τὸ ι (κ. *P. κ. M.*, Γ', 184 κ. ἀκ.) · ὅταν ἀντιπροσωπεύει ἄλλο φωνήεντο, εἶναι λιγώτερο σίγουρο, ἐπειδὴ πρὸ ψυχικὸ τὸ κίνημα παρὰ μηχανικόν.

581. Ἔτσι ἀπάνω κάτω καὶ τὸ *τσόφλι*, ἐγὼ μάλιστα *τσόφλι* τὸ ξαίρω, *τσόφλι* τὸ χρεὶ κι ὁ Βλάχος (Λεξ.). Εἶναι ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ *djefl* (Φιλ., *Γλ.*, τ. Α', 133) · τὸ *τζόφλι* ὁμως ἔπαιξε κρυφτὸ μὲ τὸ ἔξω ἢ ὄξω, πρόβαλε ἄξαφνα μὲ ω (δηλαδὴς ο) κ' ἔφτειασε τὸ καθαρεθουσινικὸ *ἐξώφλοιον* (κ. *Βλ. Λεξ.*).

582. Τὸ *ἐξώφλοιον* ἀπὸ δὲν ὑπάρχει σὲ κανένα Λεξικὸ τῆς ἀρχαίας μήτε τῆς μεσαιωνικῆς (H. S., D. C., Soph.)! Τὸ χρεὶ μονάχα ὁ Πλαστογράφος (κ. *M. κ. N. 'E.*, τ. Α', 321) γιὰ νὰ ποστηρίξη μιὰ του ἐτυμολογία (κ. ἱ. μ., τὸ γράφει μὲ ω καὶ οἱ καὶ στὸ *τσώφλοι* (!!!), ἀκόμη κ. *M. κ. N. 'E.*, τ. Α', 248), ἀλλοῦ τὸ βάζει νέττα σκέττα *ἐξώφλοιον* (κ. Φιλ., *Γλ.*, τ. Α', 133), ὁ Ἀνθρώπιαντος.

583. Ὁ Pernot στὰ *P. de Ch.* (1907), σ. 144 (καὶ σμ. 1), βρίσκει στὸν Πρόδρομο (Πρόδρ., Γ'-Δ', 188, τοῦ 15. αἰῶνα · *Essais*, Α', 19, 1) ἓνα *σύντξεφλον* · ὁ Pernot δὲ μοιάζει ὁμως νὰ δίνει σημασία στὸ *ἐξώφλοιον* τὸ περίφημο. Τάφινουμε τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ψέφτη.

584. Τὸ ε τοῦ *ἀντίδωρο*, ἂν καὶ ἀντιπροσωπεύει ο (κ. π. ἀ., ἀρ. 580), μᾶς εἶναι καθιερωμένο πιά μὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸ τὸ νόημα καὶ πρέπει νὰ τὸ κρατήσουμε. Τὸ *ἀντίδωρο* μᾶς ἀπομνήσκει μὲ τὸ νόημα τὸ παλιόν, τοῦ *ἀντιχάρισμα*.

585. Μοῦ εἶναι ἄγνωστο ἂν ὁ "Αἱ Σίδερος (κ. P. Kretschmer, *D. Leut. lesb. Dial.* 1905, 103 · Pernot, *P. de Ch.*, 139 · Φιλ., *Γρ.*, ἀρ. 261) εἶναι στὴν Ἑλλάδα γενικευμένος. Πάντα μοῦ φάνηκε ἀπλὸ

καλαμπούρι, ἀπὸ κεῖνα ποὺ συνηθίζονται στὴν ἀγιολογία (*Ισίδωρος, σίδερο* · κ. *Sainte Euthymie ou les tribulations d'un linguiste, Byzantion*, t. I (1924), 501-517 · γιὰ τὸ ναὸ τοῦ "Αἱ Σίδερα στὸ Λυκαβηττό, κ. G. Fougères, *Revue des Deux Mondes*, 1. Ὀχτ. 1927, σ. 544).

586. Τροπή τοῦ ε σὲ ο — ποὺ εἶναι χειλικὸ — γίνε-
ται πρὶν ἀπὸ τὸ χειλικὸ β στὸ *ροβίθι* (Φιλ., Β', 90-1), ὁμηρικόν, κλασσικὸν *ἐρέβιθος*. Ὁ Βλάχος (Λεξ., λ. *ροβίθι*) παραπέμπει στὸ *ρεβίθι*, γιὰ νὰ τὸ κλασσικέψῃ. Μπόσικα παιχνίδια. Κοινὸ μας, τὸ *ροβίθι*, μὲ ο.

587. Ὁ Βλάχος δὲν ἤξαιρε τὸ νόμο τοῦ ο καὶ τοῦ β. Δικαίωμα του. Ὁ Ἀξιοθρήνητος ὁμως, ποὺ ἔπρεπε νὰ τὸν ξαίρη, ρεζιλιέβεται τρομερὰ στοῦ Φιλήντα μας τὰ *Γλ.* (δ. εἴ.). Βρῆκε δέφτερο μάστορη.

588. Πὼς ἀπὸ τὸ *κάτοπτρον* τὸ ἀρχαῖο βγήκε κανονικὰ ὁ *καθρέφτης* μας, τὸ ξηγᾷ περίφημα μὲ ὅλους τοὺς μεσιανούς βαθμοὺς τῆς ἀλλαγῆς ὁ P. Kretschmer (*Lesb. D.*, 101-102). Κοίτ. ὁμως *Mém. Soc. Ling.*, VI (1888), 303, σμ. 1 (σ. 304), γιὰ τὸ θ-φ.

589. Ἡ ἄλεπού ἀπὸ τὴν *ἀλώπηξ* δὲν πρέπει νὰ μᾶς θυμίσῃ τὸ χωρὰτὸ τοῦ γερμανολόγου ποὺ ἐτυμολογοῦσε τὸ *Fuchs* ἀπὸ τὸ *ἀλώπηξ*- πεξ- παξ- *fuchs*. Τα πράματα ξετυλιχθήκανε ταχτικά.

590. Ἡ *ἀλώπηξ* — δηλαδὴς *αλόπιξ* — ἄλλαξε προσκόλλημα κ' ἐγίνε *ἀλωπὸ* (*αλοπὸ*), πιθανὸ σὲ μιὰ βυζαντινὴ ἐποχὴ ὅπου τὸ δασκάλικο προσκόλλημα -ω (κ. π. ἀ., ἀρ. 441) εἴτανε τῆς μόδας. Μπορεῖ κιόλας μερικοὶ *μισοὶ* νὰ μὴν τολμήσανε νὰ τὸ ποῦνε μήτε *ἀλώπεκα* (ὄν.) μήτε *ἀλώπηξ*. Μέσος ὅρος, *ἀλωπὸ*.

591. Γκρεμίστηκε ὁ μέσος ὅρος μὲ τὸ λαϊκὸ προσκόλλημα σ, *ἀλωποῦ* (κ. Φιλ., *Γλ.*, τ. Α', 163) · ἔπειτα, μὲ τὸ

« γύρισμα τοῦ ο στο ε κοντά στο ὑγρό τὸ λ » (Φιλ., δ. εἴ., 26, Γρ., ἀρ. 261), ἡ ἀλωποὺ βγῆκε ἀλεποῦ, σήμερα πανελλήνια.

592. Μαζί με τοὺς μέσους ὄρους γχρεμιστήκανε καὶ τὰ ἰωνικά πού μᾶς στοιβάζει ὁ Παντολάθεφτος (Μ. κ. Ν. 'Ε., Β', 78), γιὰ τὴν τάχα παραγωγή τοῦ προσκολλημάτος -σ. Εἶχε βρεῖ ὁ Φιλῆντας τὸ σωτὸ στὴ Γρ. του (ἀρ. 1503, στὰ 1910) · τὸ -σ τῆς ὄν., σύμφωνα μ' ὅλα τὰ παρόμοια, προέρχεται ἀπὸ τὴ δασκάλικη γεν. τὴν ἴδια, δηλαδὴς ἀλωποῦς, κ.

593. Στὸ φακιόλι (λατινικὸ *faciale*, με *c* = κ, κ. π. ἀ., ἀρ. 448) δὲν μπορεῖ, ἀπὸ μηχανικὸ κίνημα, τὸ α νὰ γέννησε ο, ἐπειδὴς α εἶναι τὸ πρωτότυπο ἀκόμη καὶ στὴ ν. ἐ., ἀφοῦ φακιάλιον τὸ ξαίρει ὁ Διοκλητιανὸς (κ. Soph., τὴ λ. · τέταρτου αἰ. τοῦ Χρ.). Στὴ βυζ. ἐποχὴ σώζεται καὶ κάποιο παματσούκλι Σαλοφακιάλος, με α (κ. Psaltes, *Gr. d. byz. Chr.*, 36).

594. Πρέπει πρῶτα πρῶτα νὰ παρατηρήσουμε πὼς τὸ προσκ. τὸ λατ. -*alis*, -*ale* συναλλάσσεται με τὸ προσκ. -*olum* · ἔχουμε δηλαδὴ καὶ *brachiololum* (Forcellini, I, 580, 2) καὶ *brachialis* (ἱτ. *bracciale*, Körtling, ἀρ. 1533). — Μάλιστα ὁ Soph. (δ. εἴ.) τὸ βραχιόλιον τὸ βυζ. τὸ παίρνει « from the Latin *bracchiale*, *bracelet*. ».

595. Ἀφτὰ μᾶς ἀνοίγουνε κι ἀπὸ τόρα τὰ μάτια. Μήτε θαρρῶ ν'ἄχουμε ἀνάγκη τὸ λατ. τὸ προσκ.. Φακιάλιον καὶ βραχιόλιον, τὰ δύο τους στολίδια, τὸ περισσότερο γυναικῆσια, συχνὰ κι ἀντρήσια. Πάνε μαζί, κλίνουνται τὸ ἴδιο, βραχιολίον, φακιάλιον, πού ἔτσι καταστάλαξε μιὰ μορφή στὸ φακιόλιον, φακιάλιον ἢ ὀνομαστικῇ.

596. Γιὰ τὸ νόημα τοῦ φακιάλιον (π. ἀ., ἀρ. 593), καμιὰ δυσκολία. Πάντα σημαίνει κάτι πού ἀφορᾷ τὸ πρόσωπο — *facies* — μαζί φυσικά καὶ τὸ κεφάλι.

597. Ὅσα μᾶς δηγοῦνται γιὰ τὸ φακιόλι ὁ Η. S. (VIII, 595), ὁ D. C. (II, 1657-1659), ὁ Suicer (II, 1411), εἶναι παραμύθια. Φάκελλος, γάκελος, γάσκελος, φασκόλιον ἢ καὶ σφάκελος, *fascia*, *fasciola*, ὅλα γίνονται θάλασσα σταξιόλογα τὰ Λεξικά.

598. Νὰ παράγη κανεῖς τὸ φακιόλι ἀπὸ τὸ γάκελος ὅπως ἄλλοτες ὁ Σουῖδας (κ. D. C. « γάκελος ἐξ οὗ φακέλιον ») εἶναι γλωσσολογίες πού δὲ στέκουνε πιὰ. Νὰ μὴν ξεχνοῦμε κιόλας πὼς ὁ ἄνοστος ὁ γάκελος σημαίνει φορτίο. Πλίκος τὸ ρωμαῖκο.

599. Τὸ φακιόλι (κ. π. ἀ., ἀρ. 593) καὶ τὸ βραχιόλι (κ. Soph., πού παραπέμπει στὰ Ἑξαπλα) εἶναι ἀρχαῖα καὶ τὰ δύο τους. Παράξενο διόλου ν'ἀλληλοτραβηχτήκανε ἀπὸ νωρίς.

600. Ὁ Psaltes (*Gr. d. byz. Chr.*, 36) παραστράτησε πατόκορφα, περνώντας τὸ φακιόλι με ὁ γιὰ π. ἐ.. Σήμερα ἢ ἔρεθνα τῆς Ν. 'Ε. — τῆς Δημοτικῆς τῆς καταφρονεμένης — ἀπαιτεῖ μιὰ ἰδεΐτσα τουλάχιστο ἀπὸ ΛΑΤΙΝΙΚΑ, Κύριε, ἀπὸ σλάβικα, ρουμούνικα, πέрсικα, σημιτικά, ρωμανικά, γαλλικά, ἰταλικά κι ἄπειρα τέτοια, μὴ λησμονώντας, παρακαλοῦμε, τὰρχαῖα καὶ τὰ μεσαιωνικά τὰ ΕΛΛΗΝΙΚΑ. Θὰ τὰ βρῆς, ὦ Psaltes, στὴ Βιβλιοθήκη Ψυχάρη.

601. Λάθος ἐπιτρέπεται στὸν καθέναν. Τὸ λάθος ὁμῶς ἐδῶ τοῦ Psaltes στάθηκε λάθος πού δείχνει μέθοδο ἄχαμνῇ. Δὲν ἀρκεῖ νὰ προκηρύχνηται κανεῖς *per fas et nefas* (κ. π. ἀ., ἀρ. 544-548) κοπέλλι ἐνὸς ἀνότιου καὶ στενοκέφαλου Συκοφάντη. Πρέπει νὰ ξαίρει.

602. Ἡ σταραχώρια — μιὰ ὠραία λέξη κ' ἐκφραστικῇ — με σταραχωρεῖ με τὸ δέφτερό της τὸ α · τὸ πρῶτο δὲν εἶναι τίποτα, εἶναι ἀπὸ τὴ συνηθισμένη μας τὴν ἡχοταιριαξιά. Σὰν τί νὰ εἶναι τὸ δέφτερο ;

603. Mās τὸ ἐρμηνεύουν ἀπὸ τὸ προηγούμενον γ (κ. Pernot, *P. de Chio*, 138, σμ. 1, 137, 80, 153, μετὰ τὸ παράδειγμα *παρτικὸς* καὶ παρόμοια · σγκρ. Hoëg, *Les Saracatsans*, 150 · Foy, *Lauts.*, 102 · Meisterhans, *Gr. d. Att. Inschr.*³, σ. 21, § 11 καὶ ἀκ. · κλ. κλ. κλ. · γὰρ τὰ φυσιολογικὰ τοῦ ἤχου, κ. Brücke, *Grundz.*, 1876, 37-38, 42 · Grützner, *Physiol. d. St. u. Spr.*, 1879, σ. 198 καὶ ἀκ. · Roudet, *Et. de phon. gén.*, 1910, 153). Γιατί ὅχι, ἂν καὶ λιγάκι σκοῦρο. Mā τὸ κίνημα θὰ εἶναι σίγουρα ντόπιο.

604. Τὸ δυσκολώτερον ἀπ' ὅλα γὰρ μένα, τὸ ἀπ' τὸ ἀντὶς ἀπὸ τὸ ἢ ἀντὶς ἀφ' τὸ. Διπλὴ τολοιπὸν ἢ δυσκολία.

605. Θάφησουμε γὰρ τὰ κινήματα τοῦ π ὅτι χρειάζεται γὰρ νὰ ξηγηθῇ τὸ ἀπ' τὸ, πού, ὅχι μονάχα σήμερις ἀκούγεται ἀφ' τὸ, παρὰ γράφηκε κιόλας ἀπὸ τὰ 1498 στοῦ Γιωργιλλὰ τὸ Θαρατικὸ, στ. 32, καὶ στὴ *Babylonia* (ἐκδ. 1876, σ. 5, πρ. 1, σκ. 2 · κοίτ. τὴ μακρινή μου μελέτη γὰρ τὸ ζήτημα στὶς *Quelques observations sur la phonétique des patois et leur influence sur les langues communes*, στὴ *Revue des patois gallo-romans*, 1888, ἀπόσπασμα σ. 14 καὶ ἀκ.).

606. Ἐπειδὴς ὁμοῦς κυνηγοῦμε πάντα σκοποὺς πραχτικούς, γὰρ νὰ μὴ ζαλίζουμε τὸ παιδί μετὰ γίλιους διαστρωμένους κανόνες, ἃς παραδεχτοῦμε ἀμέσως τὸ ἀπλό ζεβγάρωμα μετὰ ὁ ἀκίνητο, ἀπὸ τὸ, καὶ σώνει.

607. Ὁ Φιλήντας (Γρ., ἀρ. 275, γ') κατάλαβε περίφημα πὼς λόγος ἐδῶ δὲν μπορεῖ νὰ γίνη γὰρ ξηγήματα τοῦ ὁ ἀνάμεσα σὲ δυὸ σύφωνα. Παντάπασι διαφορετικὰ τὸ σκόρδο (κ. π. ἀ., ἀρ. 554) καὶ ὁ μουρλὸς (π. ἀ., ἀρ. 567), μετὰ τρία ὁ τὸ καθένα τους.

608. Στοχάστηκε λοιπὸν ὁ Φιλήντας πὼς ἀκολούθησε πρῶτα τροπὴ τοῦ ἀπὸ σὲ ἀπὸν · ἔπειτα μᾶς φέρνει σπουδαία

παράδειγματα ὅπου τὸ σ ἀνάμεσα σὲ δυὸ σύφωνα χάνεται καὶ πάει.

609. Μπορεῖ ἔτσι νᾶγινε. Μπορεῖ νᾶγινε καὶ ἄλλως. Λέμε ἀπ' ἀφτὸ, ἀπ' ἀγήπη, ἀπ' ἀδιακρισία καὶ κάμποσα τέτοια. Mās φάνταξε τότες τὸ ἀπ σὰν πρόθεση ταχτικὰ συγκομμένη μετὰ δίχως ο, ἄρα τὴ μεταχειριστήκαμε καὶ μετὰ σύφωνα κατοπινὰ, δηλαδὴς ἀπ' τὸ.

610. Καὶ τόντις σὲ κάθε γλῶσσα φανερώνεται συχνὰ ἐκεῖνο πού ὀνόμασα, στὴ μελέτη μου γὰρ τὶς χωριολαλιές ἢ *patois* (π. ἀ., ἀρ. 605), *συνήθεια προσωρινή* (*habitude momentanée*, σ. 15) καὶ *ξαναρχίζουσα δημιουργία* (*création perpétuelle* · καλῆτερον τὸ ρωμαϊκόν, μετὰ τὸ προσκ. -ουσα (κ. Φιλ., Γρ., ἀρ. 1409).

611. Μοιάζουνε οἱ ὅροι ἀσυδιδάστοι, μετὰ μιὰ *συνήθεια* πού εἶναι τῆς στιγμῆς καὶ μετὰ *δημιουργία* πού *ξαναρχίζει*, ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ εἶναι τελειωτικὴ · ὥστόσο ἰδοὺ τί τρέχει.

612. Λέω πότες ἀπὸ τὸ, πότες ἀπ' τὸ, πότες ἀφ' τὸ. Κάθε φορὰ *συνηθίζω* τὸ ἓνα, τὸ *ξεσυνηθίζω* καὶ *ξαναρχίζω*. Ἀφτὰ γὰρ τὴν ὥρα · θάρθῃ ὁμοῦς μιὰ μέρα ὅπου ἀπὸ τὰ τρία τὸ ἓνα θὰ ριζώσῃ. Θὰ εἶναι ἄραγες τὸ ἀφ' τὸ; Μπορεῖ. Ἐμεῖς ὥστόσο κρατοῦμε κ' ἔτσι γενικέθουμε τὸ ἀπὸ τὸ γὰρ τοὺς λόγους πού εἴπαμε (κ. π. ἀ., ἀρ. 609).

613. Πρέπει στὸ τέλος νὰ μολογήσω πὼς ἡ ξήγησή μου (κ. π. ἀ., ἀρ. 609-612) μετὰ πείθει λιγώτερον ἀπὸ τὴν ξήγησιν τοῦ Φιλήντα (π. ἀ., ἀρ. 608).

Συγκολλητικὰ ο.

614. Γνωστὸ πὼς ἡ γλῶσσα μας, ἀπαράλλαχτα ὅπως ἡ ἀρχαία, καὶ μάλιστα μετὰ τὰ ἴδια μέσα, ἔβαζε κάθε τόσο σ' ἐνέργεια καὶ σὲ χρῆσιν τὴ λεγόμενη *σύνθεση*, καθὼς

τὴν προφέρουνε οἱ περσότεροι σύθεση (ὄρος κλασσικὸς ΣΥΝΘΕΣΙΣ), πὶο παστρικά σήμερα συγκόλλημα (Φιλ., Γρ., ἀρ. 1235).

615. Συγκόλλημα θὰ πῆ δυὸ λέξεις πού τὸ σμίξιμό τους ἀποτελεῖ μιὰ τρίτη. Στὴν τρίτη συνενώνονται τὰ νοήματα τῆς καθεμιάς, ἄξαφνα, π. ἐ. κεφαλαλήγία ἢ κεφαλαργία, καμωμένο ἀπὸ κεφαλή καὶ ἄλγος, ν. ἐ. ποροκέφαλος, δηλαδὴ πόρος μαζί μὲ κεφάλι.

616. Βλέπει κανεῖς ἀμέσως πὼς, ἀκόμη καὶ στὸ περίφημο καρηκομόωτες (κ. Brugmann-Thumb, σ. 192), μὲ τὸ συγκόλλημα ἡ κάθε λέξη κάπως θάλλάξῃ, ἂν ὅχι τύπο, τὸ λιγώτερο τόνο.

617. Δουλειὰ μας ἐδῶ δὲν εἶναι νὰ μελετήσουμε τὰ κατέκαστα τῆς συγκόλλησης. Καταλογοῦμε μονάχα τὰ κυριώτερα συγράμματα.

Kühner-Blass, *Aussp. Gr.* (1892), 311 κι ἀκ. (μὲ ἄπειρες παραπομπές).

Τσερέπης, *Τὰ σύνθετα τῆς ἐλλ. γλ.*, 1902 (καλοσυνειδήτη μελέτη · δὲν τὴν ἔχω πρόχειρη · Β. Ψ.).

A. Croiset, J. Petitjean, *Gramm. gr.*, 1901, σ. 439 κι ἀκ. (ἀξιόλογη γιὰ τὸ τυπικὸ) ·

Φιλ., Γρ., 1910, σ. 391-416 (ἀπὸ τὰ καλῆτερα τοῦ Φιλῆντα · ἡ μόνη σπουδαία καὶ μεθοδικὴ μελέτη γιὰ τὰ ν. ἑλληνικά μας συγκολλήματα · βασίμο ἔργο, ἂν καὶ τὸν περνᾷ ὁ Ἀζώνταρος γιὰ πεθαμμένονε ·

Brugmann-Thumb, 1913, σ. 191 κι ἀκ. (ἀπὸ ἄποψη τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας · ἀμέλησε ὁ Thumb νὰ σπουδάσῃ τὸ Φιλῆντα).

618. Μέγιστη προσοχὴ θέλουνε τὰ λίγα καὶ θαλάσσωμένα τοῦ Τσαλαπετεινοῦ, στὴν *Einl.*, 339 καὶ στὰ *M. κ. Ν. Έ.*, τ. Α', 244. Γιὰ νὰ διῆς ὄφελος, ἀνάγκη νὰ πάρῃς ὁδηγὸ τὸ Φιλ. (Γλ., Β', σ. 92) ·

619. Τάρχαῖα τὰ συγκολλήματα ἔχουνε πολίπλοκα ἱστορικά. Δὲ βγαίνει φῶς ἀμέσως (κ. *Br.-Th.*, 203, τὴν *Anm.*). Τὰ δικὰ μας, ἑξάστερα. Ἔχουμε συγκολλητικὰ φωνήεντα, τουλάχιστο δυὸ, α καὶ ο.

620. Ἀπὸ τάρχαιότερα τὰ χρόνια παρατηροῦμε τὴ νίκη τοῦ ο, πού προέρχεται ἀπὸ τὸ θέμα -ο τῷ δευτεροκλίτῳ, ἱππόδαμος π. ἐ., ἀλογόμεγα ν. ἐ.

621. Ξάπλωσε λίγο λίγο τὸ συγκόλλημα ο σὲ βαθμὸ ἀπίστευτο · πρῶτα λέγανε ἀγοράνομος, σκιαμαγία κτλ., (λήγορις ἀκούστηκε ἡμεροδρόμος, μὲ ο ἀντὶς α(ἡμέρα) κτλ. κτλ.

622. Ἔτσι βγήκε ἡ ἀκρόπολις, κι ἂς πὰ νὰ λένε, δίκιο ἔχει ὁ Petitjean (*Gr. gr.*, 441), πού τὸ θέλει ἀπὸ τὸ ἄκρα · τὸ ἐπίθετο ἄκρος ἐδῶ δουλειὰ δὲν ἔχει (κ. καὶ Kühner-Blass, *Aussp. Gr.*, I, 2, 313).

623. Τὸ πὶο θαμάσιο ἀπ' ὅλα εἶναι τὸ αἰμοβόρος καὶ τὸ συγγενολοῖ τοῦ αἰμοβαφῆς καὶ τὰ παρόμοια. Ἔπρεπε νὰ γίνῃ αἱματοβαφῆς, τὸ λιγώτερο αἱμαβαφῆς. Τίποτα · αἰμοβαφῆς σοῦ τὸ καθίζει καὶ τέλειωσε. Νά σου μαλλιαρὴ μιὰ φορὰ.

624. Τὰ ἴδια βλέπουμε ἀπάνω κάτω στὸ κοινοτάρχης, πού θυμώνει τοὺς καθαρεβουσιάνους, ὅσο κι ἂ σκύφτουνε τὸ κεφάλι μπροστὰ στὸ αἰμοβόρος. Συγκοπὴ δὲν ὑπάρχει μήτε στὸ ἓνα μήτε στὸ ἄλλο — κόλλησε ἀμέσως ἡ ὀνομαστικὴ αἵμα, κοιρότη — μὲ τὸ δεύτερο συγκολλητὸ.

625. Δὲν πρέπει πάλε νὰ θαρροῦμε πὼς ἔπαψε τὸ α νὰ λειτουργᾷ γιὰ συγκόλλημα. Εἶδαμε π. ἀ. τὸ ἐναντίο (κ. ἀρ. 237 κι ἀκ., *B. τ. Δ.*, α-ε, 493), καὶ ξηγήσαμε πὼς τὸ α τοῦ δέκα κτλ. μᾶς πλούτισε μὲ τοὺς χρήσιμους ὄρους δεκάχρονο, εικοσάχρονο κλ.

626. Πολὶ περίεργο πού τὸ α τοῦ ἐπτὰ, ἐννέα κτλ. ἐνέργησε καὶ στὴν ἀρχαιότητα καθαφτὸ σὰν τὸ δικό μας,

δημιουργώντας τους ὄρους πεντακόσιοι, ὀκτάπους, εικοσάβοιοι καὶ χίλιους τέτοιους (κ. Kühner-Blass, I, 2, 332, 8 · Brugmann-Thumb, σ. 198, 2).

627. Ὁ δάσκαλος ἀγιδιάζει μὲ τὸ εἰκοσάχρονο. Σκιρτᾷ καὶ ἀναγαλλιάζει μὲ τὸ εἰκοσάβοιο — γιατί δὲν ξαίρει, γιατί δὲ σκέπτεται καὶ γιατί δὲ νιώθει.

628. Θεοῦ χαρὰ εἶναι καὶ θεοῦ ἐφκὴ μιὰ τέτοια δημιουργική δύναμη ὅπως ἡ συγκόλλησις νᾶμεινε ἀνάλλαχτη στοὺς αἰῶνες. « In der Bildung zusammengesetzter Wörter zeigt die griechische Sprache eine wahre Kunstmeisterschaft, wie sie in keiner anderen Sprache zu finden ist », γράφουν οἱ Kühner-Blass, I, 2, 311, 1, καὶ ὁ Φιλήντας · « Ἡ συγκόλλησις εἶν' ἓνα πολὺ χαροῦ ἰδίωμα τῆς Ρωμαϊκῆς, πού τὴν κάνει ἐφκολογύριστη καὶ πλουσιότατη » (Γ.λ., ἀρ. 1237). Οἱ ἀνόσιοι τὸ λένε ἀπὸ μαλλιαρῇ.

629. Γιά φιλοσοφικούς, καλλιτεχνικούς, φιλολογικούς σκοποὺς, ἄριστη λοιπὸν ἡ συγκόλλησις. Νὰ τὴν καλλιεργοῦμε, ὅπως νομίζω πὼς φρόντισα νὰ γίνη καὶ νὰ μὴν κακολογοῦμε τὸν Πέτρο Βλαστὸ πού ἔχει ξεχωριστὴ μαστοριὰ σὲ τέτοια ἐργασία.

630. Βέβαια πὼς μὲ τὰ λίγα πού ἀραδιάσαμε σὰ νὰ μὴν εἴπαμε τίποτα γιὰ τὸ σπουδαῖο ἀπὸ κεφάλαιο τῆς ν. ἐ. Γραμματικῆς. Δυὸ λόγια θὰ προστέσουμε ἀκόμη.

631. Παρακινήσαμε τοὺς φίλους νὰ προτιμήσουν πάντα τοὺς τύπους μὲ σ, ἐκεῖ ὅπου ἔγινε τροπὴ τοῦ ο σὲ σ. Στὰ συγκολλημένα, οὐ θέμις, ἀκόμη καὶ ἂν ὑπάρχουν τέτοιες ἀλλαγές. Τὰ συγκολλητικὰ μὲ ο, ἀγάλαστα νὰ τὰ κρατοῦμε.

632. Μπορεῖ κάποτες μάλιστα, ὅταν ἔχουμε σ γιὰ ο, νὰ μὴ διώξουμε τὸν τύπο μὲ ο. Λέμε τραγουδῶ. Γιατί, ἂν τῷχουμε ἀνάγκη, νὰ μὴ φιλοξενήσουμε κ' ἓνα τραγωδῶ — κἀνὼ τραγωδίες, παρατραγωδῶ, τὸ φέρνω στὸ τραγικώτερο;

Δέ μᾶς λείπουνε ἄτονα ο πού δὲν τραπήκανε σὲ σ (κ. π. ἀ.).

633. Μῆτε τὰ συγκολλημένα μῆτε ἄλλα κάμποσα δὲν ὀμαλώνονται μὲ τὸ ζόρι. Μεσάνυχτα καὶ μεσημέρι φαίνονται ἀντίθετα. Τί πειράζει, ἀφού ἔτσι μᾶς παραδοθήκανε; Τὸ α τοῦ μεσάνυχτα, σκουῖρο. Σὰ μῆγμα μεταξὶ τοῦ πληθυντινοῦ μέσαι νύκτες, περὶ μέσας νύκτας καὶ μεσονύκτιον, ὅπου ἀντὶς ο μπῆκε α, τὸ α τοῦ δέκα.

634. Τὸ μεσημέρι φεγγόβολο, ἀπὸ τὸ μέση ἡμέρα, μεσημέριον καὶ μεσημέρι.

Ὁ ἦχος σ.

635. Τὰ μεσὰ κινήματα τοῦ ἦχου ἀφτουνοῦ μᾶς τὰ φανερώσανε τὰ κινήματα τοῦ ἦχου ο.

636. Ἔχουμε σήμερα κάμποσα σ πού εἶναι ἀπὸ διαφορὸς προσερχομούς, ἀφτοὺς ἐδῶ ·

α. ον ἀρχαῖο πρῶτα διφτογγικὸ · ἄξαφνα, λόγου ἀπὸ τὸ λόγο ·

β. ον ἀρχαῖο, πάντα του μονοφτογγικὸ · λόγους, ἀπὸ ἀπλὸ μάκραιμα τοῦ λόγου ·

γ. τροπὴ ἀρχαίου ο σὲ σ ·

δ. διφτογγο ἀρχαία οἱ ·

ε. ἀρχαῖο ν ·

ζ. τροπὴ σημερνοῦ ο σὲ σ ·

η. τροπὴ ντόπιου ο σὲ σ ·

θ. ο στὸ γλωσσόν ·

ι. υ λατινικὸ ·

κ. ο λατινικὸ ·

λ. υ ἰταλικὸ ·

μ. ο ἰταλικὸ ·

ν. οἱ γαλλικὸ ·

ξ. υ γαλλικὸ ·

ο. οἱ γαλλικὸ ·

- π. ο ἢ ου ἢ υ νεολατινικό (ρουμούνικο κλ.) ·
 ρ. τούρκικο σ, δηλαδή ש ·
 σ. τούρκικο ü, δηλαδή U ·
 τ. τούρκικο j̄ (κ. J. Deny, *Gramm. de la l. t.* (dia-
 lecte osmanli), 1921, σ. 27 καὶ 20) ·
 υ. σ ἢ ο σλάβικο (σέρβικο κλ.) ·
 φ. τὸ σ τῆς φούγκας (χείρ πυκτῆ) ·
 χ. σ ἀναλογικὸ ·
 ψ. σ ἀπ' ὅ τι γλώσσα νὰ εἶναι ·
 ω. σ πὺ γίνεται σ (w).

637. Ὅσα σ καταλογίσταμε δὲν ἔχουνε ἀναμεταξί τους καμιὰ διαφορὰ καὶ προφέρνουνται τὸ ἴδιο. Βλέπουμε πάντα τολοιπὸν πὺς ξένες λέξεις δὲν ὑπάρχουνε σὲ μιὰ ὅποια δῆποτε γλώσσα. Ὁ ἥχος δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ντόπιος.

638. Θὰ πάρουμε τώρα ἓνα ἓνα τὰ διάφορά μας σ, ἐκεῖνα τουλάχιστο πὺ ἔχουνε ἀνάγκη ἀπὸ διαφώτιση.

Τὰ διάφορά μας τὰ σ.

639. Γιὰ τὸ α. καὶ β. τοῦ ἀρ. 636, μνεῖα καμιὰ νὰ μὴ γίνη, ἀφοῦ ξακολουθοῦμε καὶ λέμε λόγον, λόγους.

640. Τὴν τροπὴ τοῦ ἀρχαίου ο σὲ σ (π. ἀ., ἀρ. 636, γ.) τὴ μελετήσαμε κατὰβαθα π. ἀ. στὰ ἱστορικὰ τοῦ ο.

641. Ἡ προφορὰ ἢ ἀρχαία τοῦ ν καὶ οἱ μοιάζει σὰ νὰ βάσταξε ἴσια περίπου μὲ τὸ δέκατο αἰῶνα τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ οἱ ἀγράμματοι λιθοχαράχτες τὰ συναλλάζουνε ἀναμεταξί τους μονάχα, καὶ ποτὲς μὲ η, μὲ ι κλ.

642. Εἶχα πεῖ τὸ ἐναντίο (κ. *Revue critique*, 1888, σ. 331). Μὰ ὁ Fr. Blass (*Die Auspr. d. Gr.*, 1888, σ. 42, σμ. 108a) μοῦ ἔδειξε πὺς ἔκαμα λάθος, ἐπειδὴ βασίστηκα μονάχα σὲ πάπυρους αἰγυπτιακοὺς, ἐνὸς στο

ζήτημα σπουδαῖα εἶναι τὰ βυζαντινὰ ντοκουμέντα.

643. Κάτι ὥστόσο σημαίνει κ' ἡ Αἴγυπτος ξαιτίας τῆς Κοινῆς πὺ ἡ Αἴγυπτος εἶναι μιὰ σημαντικὴ τῆς μάννα καὶ πηγῇ. Σήμερα ὅλα τὰ ν καὶ οἱ κατασταλάξανε σὲ ι · νὰ κοιτάξης ὁμῶς καὶ παρακάτω τί λέμε.

644. Ὁ Blass (δ. εἴ., σ. 41) παραθέτει τὰρχαῖα βοιωτικά *Πολιούστροτος, τιούχα, Διωριούσιος* καὶ παραπέμπει στὸ Foy, *Lauts.*, σ. 86, στὸν G. Meyer, *Gr. Gr.*, 108 (= ἔκδ. γ', 156), πὺ σημειώνει, στὴν Ἀθήνα, στὰ Μέγαρα καὶ στὴν Αἴγινα τοὺς ἀνάλογους τύπους *κοιλία* (*κοιλία*), *κιοῦρος* (*κύριος*), *ἀρχουρα* (τὰ κοινὰ μας *τᾶρχερα*) κλ.

645. Ὁ G. Meyer καὶ ὁ Blass (δ. εἴ.) συγκρίνουνε μὲ τὰ βοιωτικά καὶ τὰ σημερινὰ μας τὰ ντόπια (κ. π. ἀ., ἀρ. 644) τὰ κινήματα ἐνὸς ξένου ü στάγγλικά, χωρὶς ὅμως νὰ φέρουνε παράδειγμα. Σωστὸ παράδειγμα εἶναι τὸ γαλλικὸ u (ü) στὴ λέξη *rue* (rö) πὺ ἀγγλικά γίνεται *ρjσ*.

646. Ἀκόμη πὺ ἀποδειχτικὸ παράδειγμα εἶναι ἡ τώρα βγαλμένη ἀθηναϊκὴ *μαρικζούρα*, γαλλικὰ *manucure*, ὅπου τὸ πρῶτο ἄτονο ü ξεπέφτει σὲ ι, ἐνὸς τὸ ü μὲ τόνο ξετυλίγεται σὲ jσ. Κ' ἔτσι καταντᾷ σχεδὸ σίγουρο πὺς τὸ βοιωτικὸ *ιον* (κ. π. ἀ., ἀρ. 644) προέρχεται ἀπὸ ü, ὅχι ἀπὸ σ.

647. Τὴν παρατήρησή μας τὴν ἀφιερώνουμε στοὺς ἀνίδεους πὺ τὴν ἀκούνε κάθε μέρα τὴ *μαρικζούρα* καὶ πὺ δὲ νιώσανε τὴν ἀπόλυτη ἐπιστημονικὴ ἀξία τῆς *μαλ-λιαρῆς*.

648. Ἀκολουθώντας τὴ σειρά μας (κ. π. ἀ., ἀρ. 636, δ-ε), ἔχουμε νὰ ρωτήσουμε ἂν εἶναι ἀλήθεια πὺς το ἀρχαῖο ν, σ δηλαδὴ καὶ ὅχι ü, σώζεται ἴσια μὲ σήμερα σὲ κάμποσες λέξεις.

649. Μερικοὶ τὸ νομίζουνε καὶ τὰ συνηθισμένα παρα-

δείγματα ενός *ν* αρχαίου με προφορά *σ* είναι στην Κοινή μας τ'ακόλουθα, πού τὸ καθένα τους θέλει σκέψη καὶ συζήτηση.

650. Κρούσταλλο (κρύσταλλος, ὅμ.), μουστάκι, ξουρίζω, ξουράφι, ρουκάνι, ρουκανίζω, ρουκανισμα (ρουκάνη), σκούζω (κ. τὸ Χαζὸ, *M. κ. N. 'E., B', 297* · κ. ὅμως *H. S., VII, 450*, ὅπου μεταξὶ σκούζω, σκούζομαι καὶ σκυζῶ φανερώνεται σωστή ἀνακατωσύρα στὸ νόημα ὅσο καὶ στὸν τύπο), σούρουπο (σύρρουπον, κ. Φιλ., *Γλ., τ. Α', 185* · τὸ βρήκε), σπουργίτης (πυργίτης, *Foy, Lauts., 85*); στουππὶ (π. ἐ. στόππη, κ. π. κ., ἀρ. 665), τουλούπα (τολύπη!), τούμπαρο (τύμπαρον, π. ἐ.), φούσκα (φύσκη), φούχτα (πυκτίζω, Χαζὸς, *M. κ. N. 'E., B', 297*! κ. π. κ.), φτερούγα (π. ἐ. πτέρυξ), χουμῶ, χουμίζω (π. ἐ. χυμίζω, τοῦ Χαζοῦ, *M. κ. N. 'E., B', 298*). Δὲν εἶναι καὶ καθαπτὸ κοινὸ.

651. Πῶς νὰποδείξουμε ὥστόσο πῶς τὸ ἀρχαῖο *ν*, ἄξαρνα στὸ μύσταξ, καὶ τὸ *σ* τοῦ μουστακιοῦ εἶναι τὸ ἴδιο;

652. Μονάχα τὰ κείμενα εἶναι ἄξια νὰ μᾶς τὸ μάθουνε με θετικότητα. "Ὅταν ἀρχισα νὰ καταγίνουμαι στὴν ἐπιστημονικὴ μας ἱστορικὴ γραμματικὴ, τέτοιο δόγμα προκήρυξα στὰ δυὸ μου πρῶτα συγγράμματα · *Futur composé du grec moderne (Mém. Soc. Ling., V (1884), 349-393, κ. σ. 4-350), Essais, I (1886), 188* κ. ἀκ. · σ. 194, γράφει · « *Les preuves historiques sont seules décisives* ».

653. Ἐλεγα μάλιστα τότες πῶς σὲ μιὰ σπουδαία μελέτῃ λέξη δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προβάλῃ δίχως μιὰ παραπομπή, γιὰ νὰπορέβουμε ἀντίρρησης καὶ φιλονικίες, γιὰ νὰ χαίρουμε ποῦ πάμε, εἴτε γιὰ λέξη ἀρχαία μιλοῦμε, εἴτε γιὰ σημερινή.

654. Ἐννοεῖται πῶς τὸ παράκανα πίτηδες κ. ἀπὸ ἀντί-

δραση, ἐπειδὴ στὰ χρόνια ἐκεῖνα ὁ Ἀχρονολόγητος περνοῦσε γιὰ « προτέρων αἰώνων γραμματεία » ἓνα κείμενο πού μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ σύγχρονό μας (κ. τὴν ἀπόδειξη, στὰ *Essais, I, 219* κ. ἀκ.).

655. Ἀπὸ κεῖ βγήκανε θυμοὶ, κατάρες, φουρτουῖνες καὶ... συκοφαντίες τοῦ Βδελυροῦ. Ἀναγκάστηκε ὥστόσο νὰκολουθήσῃ τῇ σωστῇ μέθοδῳ κατόπι καὶ καθὼς τὸ συνηθίζει, δίχως νὰναφέρῃ τὸ δάσκαλο, μήπως καταλάβουνε πῶς ὁ δάσκαλος τοῦ τσάκισε τὴ μύτη.

656. Ἐγὼ χάρηκα ὅταν εἶδα τὸν Ἀστόχαστο νὰραδιάζῃ φρόνιμα κείμενα μεσαιωνικά, γιὰ νὰ συνεχίσῃ ἀρχαῖο *σ* (*ν*) καὶ σημερινὸ στὴν ἴδια λέξη (*M. κ. N. 'E., B', 277*).

657. Τί κάνει ὅμως; Συγκρίνει κάτι *χρουνσιῶνα* καὶ παρόμοια τοῦ μεσαιῶνα με τὸ σημερινὸ *χρουνσὸς*, πού εἶναι *ντόπιο*, ἀφοῦ *χρουνσὸ* δὲ λέμε οὔτε *χρουνσέ* μου, παρὰ *χρυνσὸ* καὶ *χρυνσέ* μου.

658. Λοιπὸν ἡ ἀπόδειξη τίποτα δὲν ἀποδείχνει. Γιὰ νὰ εἶναι ἀποδεικτικὴ, πρέπει τὴν ἴδια τὴ λέξη νὰ τὴ βροῦμε στὸν ἴδιο τὸν τόπο. Εἰδεμὴ, δὲ σημαίνει τίποτα. Καὶ πράγματι ὁ Λωλοδάκης στὴν *Einleitung*, σ. 104, σμ. 1, λέει ἀλλανταλλῶνε γιὰ τὸ *σ* τοῦ *χρουνσοῦ*.

659. Ἐπειτα — καὶ τὸ κυριώτερο ἴσως — ἔχουνε νὰ ποῦνε ὅχι μονάχα τὰ κείμενα, μὰ καὶ οἱ φυσιολογικοὶ νόμοι. Ἀφοῦ μᾶς διδάσκουνε πῶς τὸ *σ* ἀρχαῖο (*ν*) ἔγινε πρῶτα *υ*, καὶ πῶς ἔτσι τὸ *υ* καταστάλαξε στὸ *ι*. Σκάλα ἡχολογικὴ ἀσυζήτητη.

660. Πῶς τοιοπὸν εἶναι δυνατό νὰ σωθήκανε ἴσια με τὴν ἐποχὴ μας ἀρχαῖα *σ* (*ν*), ἀφοῦ τὸ *σ* (*ν*) ἔπρεπε ἀπαρχίς νὰ προφερθῇ *υ*; Ὁ Χατζηαδίδαχτος ὁ ἴδιος μᾶς βγάζει ἀλάκερο κατάλογο ἀπὸ π. ἐ. *ν* πού ὅλοι μας τὰ λέμε (*M. κ. N. 'E., B', 298-304* · « κατὰ τὴν ἱστορικῶς ἀνα-

πτυχθεῖσαν προφορὰν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐλληνικῇ γλώσσῃ, ἥτοι ὡς ι)!).

661. Γιὰ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τῇ δυσκολίᾳ, ὁ Φάσκας κὶ Ἀντιφάσκας, μὲ ὕφος μαγίστρου, μᾶς διδάσκει πὼς σὲ πολ.λές[!] ἀρχαῖες ντοπιολαλιές βάσταξε τὸ σ (ν) κ' ἔτσι σώθηκε στὴ ν. ἐ. (Einl., 103).

662. Τί ψωροπαράμυθια εἶναι ἀφτά; Καιρὸς ποὺ τὸ κατέχουμε πὼς τὸ σ (ν) στὴν ἀρχαία δὲν κατάπεσε παντοῦ σὲ ὕ (κατάπεσε, γιατί στο κίνημα κάπως καταπέφτουνε τὰ κρόχειλα καὶ τὸ μεσιανόχειλο). Μὰ σίγουρο εἶναι μονάχα στὴ βοιωτικῇ, ὅπως τὸ μαρτυρᾷ ὁ G. Meyer, Gr. Gr³., σ. 148.

663. Οἱ σελίδες 145-142 τῆς Γραμματικῆς τοῦ G. Meyer εἶναι γιὰ ὅλο τὸ ζήτημα σ (ν, ὕ, ι) ἀπὸ τίς σημαντικώτερες ποὺ γραφῆκανε. Ὁ G. Meyer δὲν πολιπιστέβει στὴ διατήρησι σ (ν) ἀρχαίου.

664. Οὔτε γὰρ. Ἐκεῖ ὅπου ἔχουμε τὰ μέσα νὰ ψάξουμε, φῶς φανερό πὼς τὸ σ τὸ σημερινὸ προέρχεται ἀπὸ ἄλλου πουθενά, ὅχι ἀπὸ τὴν ἀρχαία δὲν προέρχεται.

665. Ἄς πιάσουμε ἄξαφνα τὸ στουππὶ (κ. π. ἀ., ἀρ. 650), καὶ βλέπουμε πὼς τὰ καλῆτερα χερόγραφα τοῦ Πολύβιου γράφουνε στουππίον καὶ πὼς πιθανὸ νὰ τὸγραφε ὁ Πολύβιος ὁ ἴδιος ποὺ δὲ φοβότανε τὰ λατινικά, γιατί *stuppa* εἶπανε οἱ Λατῖνοι ἀπὸ τὸ ἐλληνικὸ στύππη, μὲ ν = σ (κ. τίς *Él. de Ph. n. g.*, LXXVI, ἀρ. 31).

666. Ἀλλὰ πολλὰ θὰ ξηγιῶνται ἀνάλογα, λ. γ. τὸ μουστάκι ἀπὸ κανένα λατινικὸ **mustaceum* (κ. Körtling, ἀρ. 6412), ὅπου βλέπουμε τὸ ἐλληνικὸ σ (ν) τοῦ μούσταξ. Ἰταλικά ἔχουμε καὶ *mostacchio* (Tommaseo-Bellini, III, 1, 387, στ. 2) καὶ *mustacchi* (σ. 449, 2).

667. Λατινικά, ἰταλικά, γαλλικά ἢ ὅ τι ἄλλο μυρίζουνε τὸ κρούσταλλο, ἢ τουλούπα, τὸ τούμπαρο. Ἡ φτερούγα

θὰ εἶναι ἀπὸ καμὶαν ἀναλογία. Τὸ σούρουπο, ἀφοῦ λέγεται καὶ σόρυπο (= σόριπο, Φιλ., Γλ., τ. Α', 185), σημαίνει πὼς, ἀν πέρασε καὶ σὲ ἄλλες γλώσσες γειτονικῆς, ἀπὸ κάπου στὸ δρόμο του θὰ τοῦ κόλλησε τὸ σ (κ. καὶ G. Meyer, *Die sl. Lehnw.*, 78).

668. Μερικὰ πάλε μπορεῖ νὰ ξηγηθοῦνε ἀπὸ τὸ ὕ = 2σ, ὅπως τὰ ρουρα (π. ἀ., ἀρ. 644-648), δηλαδὴ τὸ ξυρίζω, τὸ σκῶζω καὶ τὰ τέτοια νὰ προφερθήκανε πρῶτα ξυρίζω, σκῶζω καὶ κατόπι νὰ ξεῆχησε τὸ 2 καθὼς στὸ ντόπιο ἄξος, πλούσος κτλ.

669. Τὸ σ τῆς φούρτας (χειρ πυκτῇ, κ. π. ἀ., ἀρ. 636, φ) θάπαξε σίγουρο τὸ ρόλο του σὲ πολλὰ (κ. π. κ., ἀρ. 699 κὶ ἀκ., καὶ Pernot, *P. de Ch.*, 86, τζακ. πόσχα = ψιούχα).

670. Παρατήρησε θαρρῶ πρὶν ἀπ' ὅλους ὁ Foy (*Lauts.*, 86) πὼς σημερινὸ σ στὴ θέτη ἑνὸς ν, ἀρχαίου, τῆς ἰδίας λέξης ἐννοεῖται, δὲ μαρτυρᾷ διόλου συνέχεια προγονικῇ, ἀφοῦ ἀνταμώνεται τὸ σ καὶ ἀντὶς ἄλλα φωνήεντα, λ. γ. ἔνα η, σουπιὰ (σηπία), σουσσόμυ (σύσσημον), ζουλέβω (ξηλόω), φουμῖζω (φμηῖζω) κτλ. Μὰ καὶ τοῦτα θέλουνε ξέταση.

671. Στοῦ Post-Foy τὰ M. κ. N. Έ., Β', 279, 294, μήτε θετικότητες μήτε φῶς. Στοῦ Pernot, *P. de Ch.*, 85, ὅσα καὶ στοῦ Foy. Κοίταξε ἀκόμη G. Meyer, *Gr. Gr³.*, 152 (τίποτα καινούργιο) · ἔτσι καὶ στοῦ P. Kretschmer, *Lesbos*, σ. 96-7.

672. Σὲ μιὰ πετυχημένη σαλάτα τῆς *Einleitung* τοῦ Ψεφτοκρητικοῦ διαβάσουμε, σ. 105, πὼς λέγεται υ ἀντὶς ε, στὸ χιούτη (χαίτη), πὼς ἀντὶς α ἔχουμε σ στὸ μουστάρι, ἀντὶς ι στὸ πουρνάρι σ, πὼς ἢ *fibla* εἶναι ἀπὸ τὴ *fibula* (! γρ. *fibla*, κ. π. κ., ἀρ. 742), πὼς ἢ *fibla* γίνε-ται φλούμπα, κὶ ἄλλα τέτοια θάματα · ὅλα τους ἀνερμή-γεφτα κὶ ὅλα ντόπια.

673. Τὰ ντόπια ἐδῶ δουλειά μας δὲν εἶναι. Μῆτε δουλειά μας νὰ ξετάσουμε κάθε φαινομενικὸ σ' στή θέση ἀρχαίου *υ* (σ). Μὰ καμιά μέρα κανέναν γλωσσολόγος Ἀχατζηδάκητος πρέπει νὰ τὰ πιάση ἕνα ἕνα, ἐπειδὴ χάλυνον (κ. π. ἀ., ἀρ. 659) ἐνὸς νόμου θετικῷ τῇ σειρᾷ.

674. Τόσα γιὰ τὸ *υ* τὸ ἀρχαῖο (κ. π. ἀ., ἀρ. 636, ε). Γιὰ τὴν τροπὴ σημερινῷ *ο* σὲ *σ* (κ. π. ἀ., ἀρ. 636, ζ) παραπέμπουμε στοὺς π. ἀ. ἀρ. 308-372, 395-444.

675. Ἡ τροπὴ τοῦ ντόπιου σημερινῷ *ο* σὲ *σ* θέλει ἕνα δυὸ σκόλια.

676. Ὁ Ἀγεωγράφτος διαίρεσε τὴν Ἑλλάδα σὲ δυὸ γλωσσικὰς ζῶνες, τὴ νοτιανὴ καὶ τὴ βορειανή. Τῆς βορειανῆς γνωρίσματα εἶναι ἡ τροπὴ τοῦ ἄτονου *ο* σὲ *σ*, τοῦ ἄτονου *ε* σὲ *ι*, ἔπειτα ξεηγούμεν τᾶτονα *σ* καὶ *ι* (κ. τὴν *Einl.*, 342 καὶ ἀκ.).

677. Ὁ ἴδιος παρατηρεῖ πὼς στὴν Πισωμεριά τῆς Ἀντρος καὶ στὴν Τήνη ἔχουνε τὰ βορειανὰ τὰ γνωρίσματα (σ. 342). Θὰ προστέσω τὴν Πάρο καὶ... τὴν Κοινὴ!

678. Στὴν Κοινὴ μας βρίσκουμε τόντις κάμποσα τέτοια ποὺ θὰ διοῦμε στὰ κινήματα τοῦ *ι* καὶ πιὸ κάτω ἐδῶ στὸ *σ*. Ἀνάγκη τοιοῦτ' νὰ γίνῃ πρῶτα ἔρεθνα σπουδαία καὶ ὄχι χατζηδάκηκη στὰ κουτουροῦ.

679. Τὸ *σ* τῆς ὄν. γλωσσῶν (κ. π. ἀ., ἀρ. 636, θ) ἐξηγήθηκε π. ἀ., ἀρ. 410, μαζὶ μὲ τὴ λεγῶ (λεγὸ, γιατί *ο* εἶναι τὸ σωστὸ, κ. στὴν Κλίση).

680. Τὸ *σ* ἀπὸ λατ. *υ* καὶ *ο* (κ. π. ἀ., ἀρ. 636, ι-κ) μιληθήκανε φαρδιά πλατιά π. ἀ., ἀρ. 306 (Βουλκάριος), ἀρ. 307 (σαπουνίζω, σκούπα κλ.), 448 (κορμύερι), 455 καὶ ἀκ.

681. Τὸ ἴδιο, τὰ ἱτ. *υ* καὶ *ο* (κ. π. ἀ., ἀρ. 636, λ, μ) ἔχουνε μελετηθῇ στὸν ἀρ. 465 καὶ ἀκ..

682. Κοντὰ στὸ νου πὼς τὸ γαλλικὸ *ου* (κ. π. ἀ., ἀρ.

636, ν) δὲν ἔχει κανένα λόγο ν' ἀλλάξῃ *κ'* ἔτσι λέμε κάθε τόσο *rendez-vous* (rendez-vous), ποὺ κατάντησε καθαφτὸ ρωμαϊκὸ καὶ εἶναι γάχικο νὰ ρωτοῦμε πὼς νὰ ποῦμε τὸ *rendez-vous* τὴν ἴδια τὴ στιγμὴ ὅπου τὸ λέμε.

683. Τὸ *υ* τὸ γαλλικὸ (*ü*), ἄλλος λογαριασμὸς. Ἡχο *ü* ἢ Κοινὴ μας δὲν ἔχει, ὥστε τὸ γαλλικὸ *υ* (*ü*) πότες γίνε-ται *ι*, πότες *2σ*, πότες *σ*.

684. Γίνεται *ι* καὶ *2σ* κάθε φορὰ ὅπου προφέρνουμε, ὅπως μᾶς εἶναι φυσικὸ, λ. χ. *μαρικούρα* (κ. π. ἀ., ἀρ. 646) ἢ « σήμερα εἶσαι πιὰ παρφυμέ (*parfumée*) », καθὼς ἄκουσα μιὰ μέρα σὲ μιὰ αἰθουσα — ὅπου δὲν εἶδα οὔτε Pernot οὔτε Κασσιδιάρη.

685. Γίνεται *σ* ἀπὸ κάποιο περίεργο δασκαλισμὸ · ξαί-ρουμε πὼς τὸ λατ. καὶ τὸ ἱτ. *υ* εἶναι ἀντίστοιχα τοῦ δικοῦ μας *ου* · μὲ τὸ ἴδιο ψηφί *υ* γράφεται καὶ τὸ γαλλικὸ · τότες καὶ τὸ γαλλικὸ καταντᾷ στὴ φαντασίᾳ μας ἀντίστοιχο τοῦ *ου*.

686. Τοιοῦτ' ἐνῶ λέμε *μαρικιούρα* φυσικά μας (π. ἀ., ἀρ., 684), θὰ ποῦμε *κούρα*, *cure*, θὰ κάμω *κούρα* φέτο στὸ Βισί, ἀπὸ τὸ γαλλικὸ, ἐπειδὴ στὴν Ἰταλία δὲν πολί-τρέχουμε γιὰ *κούρες*.

687. *Κοῦρες* στὸν πληθ. ἀρχίζουμε νὰ συνηθίζουμε γιὰ τίς φροντίδες, γιὰ τίς ἐννοιες — *les soins* — ποὺ θέλει ἕνας ἄρρωστος ἀπὸ νοσοκόμους ἢ νοσοκόμες καὶ δὲν ἔχουμε ὄρους πιὸ ἐκφραστικούς.

688. Ἐνα *οἱ* γαλλ. (κ. π. ἀ., ἀρ. 636, ο), δηλαδὴς *σα* δὲν ἀλλάζει · *toilette*, *τοναλέττα*.

689. Εἶδαμε, π. ἀ., ἀρ. 681-687, νεο-λατ. *υ* ρουμούνικο βλέπουμε στὸ *Roumaria*, *Ρουμοῦρος*, *ρουμοῦνικο* κλ.

690. Τὰ τούρκικα τώρα (κ. π. ἀ., ἀρ. 636, ρ, σ, τ), ποὺ εἶναι διασκεδαστικά. Ἐχει τρεῖς τούρκικους ἤχους ποὺ ρωμαϊκά γίνονται *σ* · πρῶτα τὸ *τ*. *σ* τὸ ἴδιο (σημειώνεται

μέ τὸ *βαβ*, ρ), τὸ τ. ü (σημειώνεται με *γε*, ς) καὶ τὸ τ. τὸ ἵ πού βατᾶ ράγκο μεταξὶ ε καὶ ι (σημειώνεται με ς καὶ τοῦτο · περιγράφεται ἄριστα τοῦ Denys τῇ γραμματικῇ, δ. εἴ. π. ἀ., ἀρ. 636, τ. τὸ ἀντιγράφει γ με *j*).

691. Τὸ σ φανερώνεται στὸ πασίγνωστο σουλτάνος (τ. سلطان), τὸ ü στὸ Τούρκος (τ. نرکتی), στὸ *كوكو*, *kütök*, πού μᾶς ἔδωσε καὶ ὄνομα κύριο Κουτσοῦκος.

692. Γιά τὸ ἵ δὲν ἔχω παράδειγμα πρόχειρο · ἴσως καὶ νὰ μὴν ὑπάρχη · μὰ πῶς γίνεται σ σίγουρα τὸ συμπεραίνουμε ἀπὸ τὸ ἀντίστοιχο *kieuCHK*, *كوكو* δηλαδή *κισόκ*, πού σέ μᾶς ἔγινε *κισόκι*.

693. Λοιπὸν, ἂν τὸ ε γίνεται ο, ἐπόμενο τὸ ἵ νὰ γίνεται σ, ὅπως καὶ εἶναι — νὰ σου κιάσας τὸ παράδειγμα — στὸ *يشى*, *iurich*, δηλαδή *γιορῖ*, *γιουρούσι*.

694. Φυσιολογικὰ ὅμως θὰ μπορεῖ τὸ ἵ νὰ γίνη καὶ ι. Στὴν Πόλῃ τὸ *جلت* (*j* لا) τᾶκουσα *جلت*, *γελντίτ*.

695. Ρούσσικο σ (κ. π. ἀ., ἀρ. 636, υ) εἶδαμε στὸ ρούσικο τὸ ἴδιο. Στὸ βουρκόλακα τὸ σ ἀντιπροσωπεύει ο σλάβικο (κ. G. Meyer, *Sl., alb. Lehnw. i. ng.*, 1894, σ. 20).

696. Ρούσσικα ὑπάρχουνε δυὸ τύποι, ὁ ἓνας με σ, *ruskij*, ρούσσοι, ὁ ἄλλος με ο, *Rossija*, Ρουσσία. Κοίταξε τὴν τέλεια μελέτη τοῦ Antoine Martel στὰ *Mélanges Boyer* (Paris, 1925, σ. 270-279) καὶ πρόσεξε στὴ σ. 278.

697. Ὁ τύπος ὁ ἐθνικὸς, ὁ παλιὸς καὶ πάντα ζωντανὸς τύπος εἶναι ὁ τύπος με τὸ σ. Ὁ τύπος με ο εἶναι ψευδὴς τύπος φτειασμένος ἀπὸ ἐπίδραση βυζαντινῇ (σ. 273). Τοιπὸν ἐμεῖς, προτιμώντας τὴ ζωὴ, θὰ προτιμήσουμε τὸ σ.

698. Σπουδαῖο τὸ σ τῆς φούχτας (κ. π. ἀ., ἀρ. 636, φ).

699. Στὰ 1888, σὲ μιὰ μικρὴ μου μελέτη — *Observ.*

phonét. (*Mém. Soc. Ling.*, VI, 303-323) — καὶ πρὶν ἀκόμη (κ. δ. εἴ., 304, μ. 1), ξεδιάλυσα μιὰ ἐτυμολογία παρμένη ἀπὸ τὸ παλιὸ ν. ἐ. λεξικὸ τοῦ Dehègue, πού κάμποσο παράξενα ταυτίζει τὴ φούχτα με τὴ χεῖρ πυκτὴ « la main serrée. »

700. Παράπεμπα φυσικὰ στὸν Dehègue καὶ δικιολογοῦσα τὴ γνώμη του. Θὰ τὰ διῆτε ὅλα φιλολογημένα με τὸ ἵ καὶ με τὸ σ στὶς *Obs. phon.* Ἐδὼ μονάχα γιὰ τὸ σ ὁ λόγος μας.

701. Πῶς κι ἀπὸ ποῦ βγῆκε; Καμιὰ σκέψη με τὸ ἀρχαῖο υ (σ). Ἐγινε ἀπὸ τὸ ξεχῆγμα τοῦ ἄτονου ι (πυρτή, φυρτή, κ. σ. 304), πού βρισκότανε ἀνάμεσα σὲ δυὸ σύφωνα. Ἐτσι, ἀντὶς *φυρτή*, στὴ γοργάδα τῆς ὀμιλίας, τὸ εἶπανε καὶ *φ-χτή*.

702. Ἐμνησκε τοιοῦτὸ κάμποσο καιρὸ ἓνα διάστημα μεταξὶ φ καὶ χτ, πού ταιριάζει νὰ τὸ ποῦμε *ἄηχο διάστημα*.

703. Τὴν ἀπόδειξη πῶς τὸ *ἄηχο διάστημα* δὲν εἶναι γλωσσολογικὸ παραμῦθι, τὴν ἔδωσα στὰ *Essais* μου, II (1889), LV-LIX, με βάση τὰ κείμενα, τὴ φυσιολογία καὶ τὴν πράξη.

704. Τὸ *ἄηχο διάστημα* θὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ καταλάβουμε κάμποσα πού ἀπὸ πρώτη ὄψη μᾶς ἔρχονται σὰν παράξενα, τὸ *σχῶριο*, *σχωρῶ*, ἀντὶς *σκῶριο*, *σχωρῶ* — πού λέγονται καὶ δάρφα — τὸ ἀπ' τὸ — πού λέγεται καὶ *ἀφ'* τὸ — ἓνα *σμερῶς*, ἀντὶς *ζεμερῶς* (κ. τὰ *Essais*, II, LVII) καὶ κάτι τέτοια.

705. Ὅλα τοὺς ἀφτὰ, με τὸ *διάστημα*. Τὸ *διάστημα* ἔχει τὰ περγαμηνά του καὶ εἶναι παλιὰ. Ὁ Mirambel ἐτοιμάζεται νὰποδείξῃ πῶς, στὸ ἀρχαῖο ζεθγάρωμα *πτ*, τὸ π ἔκλεινε τὴ συλλαβή, ἐνῶ τὴν ἀνοίγε τὸ τ, δηλαδή πῶς προφέρνανε, ὅχι *πτ*, παρὰ *π-τ*. Ἐτσι κι ὁ Αἰσχύλος (Πρ. Δεσμ.) πρόφερε *τῆχ-τη*.

706. Ἄμα σμίξανε τὰ δυὸ, ἅμα χάθηκε τὸ διάστημα, τὸ πτ ἔγινε φτ, λοιπὸν ἀπαράλλαχτα ὅπως σήμερα, μιὰ κ' ἔσμιξε τὸ ταίρι, ἀκούγεται ἀφτὸ, ἀντὶς ἀπ' τὸ καὶ βλέπουμε πῶς ὁ ἀπόστροφος ἐδῶ δὲν εἶναι μονάχα ὀρθογραφικὸ σημεῖο (κ. καὶ π. ἀ., ἀρ. 605 · ἀπὸ τὰ 1498 ὑπάρχει φτ).

707. Ἐμεῖς ποὺ γυρέδουμε τὰ μόνιμα, θὰ προτιμήσουμε τὸ ἀπὸ τὸ, καθὼς τὸ λογιζέσαμε π. ἀ. (ἀρ. 604-6).

708. Σὰ δὲ γίνη ὅμως τὸ σμίξιμο, γίνεται κάτι ἄλλο · ἀνάμεσα στὰ δυὸ σύφωνα, προπάντα ὅταν εἶναι λαρυγγόηχοι, μυτόηχοι καὶ χειλόηχοι, προβάλλει ἓνα σ.

709. Ἔτσι πρώτα, στὰ 1889 (κ. τὰ *Essais*, II, LVIII · σγκρ. τ. I (1886), 193), ξηγοῦσα τὸ μονοτάχι (πιθανώτερο τὸ π. ἀ., ἀρ. 666), τὸ χροισὸς καὶ παρόμοια.

710. Τὸ νοστιμότερο τόρα. Ὁ Μπερμπάντης (ἰτ. *birbante*, κ. Körtling, ἀρ. 1386, « gierig essen », ληστέοντας λαίμαργα), ὁ Μπερμπάντης τὰ βρῆκε ὀλοέτοιμα καὶ τᾶχαφε, δίχως νὰναφέρη τὴν πηγὴ, τις *Obs. phon.* καὶ τὰ *Essais* (κ. π. ἀ., ἀρ. 699, 703) τοῦ Δασκάλου του.

711. Ὁ Μπερμπάντης ἐφαρμόζει τὸ σύστημα στὰ *M. κ. Ν. 'Ε., Β', 293-294*. Δὲ φουσᾷ ὅμως γιὰ *interstice vocalique*, παρὰ, γιὰ νὰ ξεχνιάσῃ τὸν ἀναγνώστη, τὸ σημειώνει παντάπασι ρεντίκολα *ἡρχομην* (σ. 293), ζιεύω (σ. 294) κλ., ὁ ἴδιος ὁ Ἀρλεκίνος ποὺ ἀλλοῦ φέγει δικές μου ἐπιστημονικὲς ἀντιγραφές, ἄξαφνα τὸ πωῖσε (ποὺ εἶσαι), κ. π. κ., ἀρ. 722.

712. Δίκιο ἔχει ὁ ὑποκριτής. Στὰ βιβλία μου βρίσκονται καταστρωμένα τὰ λάθη τοῦ Μπερμπάντη (κ. π. ἀ., ἀρ. 710). Λοιπὸν, ἅμα τὰναφέρη, σημαίνει πῶς ἔχουνε ἀξία. Παραπέμπει μονάχα γιὰ νὰ χτυπήσῃ ἀρλούμπικα. Νὰ ἐπιστήμονας μὲ ἡθικὴ.

713. Τὸ ἀναλογικὸ τὸ σ (π. ἀ., ἀρ. 636, χ), πολὺ

ἔφκολο · ἀναλογικὸ λ. χ. τὸ σ τῆς γ. λωσοῦς (π. ἀ., ἀρ. 679).

714. Τὸ σ τοῦ ἐροῦς (ντόπιο ἀφτὸ), τῆς ἡμεροῦς (Foy, *Lauts.*, 107) δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ τῆς ἀναλογίας, ἂν καὶ μπερδεμένα ξηγᾷ τὸ ἐροῦς ὁ Μπερδεψιάρης (*M. κ. Ν. 'Ε., Β', 15, 16, § 12*).

715. Ἀπὸ ἀναλογία, σὰ θέλετε, καὶ τὰ ἡχοταιριασμένα, λ. χ. *μπουτονιέρα* (*boutonnière*) (Φιλ., *Γραμμ.*, σ. 97), *μουνοῦχος* (Φιλ., *Γραμμ.*, § 309) κτλ.

716. Τὸ μούσμουλο φαίνεται ὅλο ἀναλογικὸ, ἂν προέρχεται δηλαδὴ κατεφτείας ἀπὸ τὸ μέσπιλον (π. ἐ., κ. Bailly), ὅπως τὸ θέλει ὁ Ἀδιάβαστος ποὺ ἀγνοεῖ τὸ μούσμουλο καὶ ξαίρει μονάχα μούσπουλο (*M. κ. Ν. 'Ε., Β', 209 · Einl.*, 105).

717. Ἐγὼ τὸ ξηγῶ ἔτσι δὲ · μέσπιλο, μέσπιλο, μέσπουλο, μούσπουλο, καὶ τότες πιά μούσμουλο, ἀπὸ ἡχοταιριαξιά τοῦ π τῆς δέφερης συλλαβῆς μὲ τὸ μ τὸ ἀρχικὸ. — Περίεργο ποὺ καὶ τὸ γ. τὸ *nêfle* ἀπὸ τὸ *mespilum* (κ. Körtling, 6127) φέρνει δυσκολίες ξαιτίας τὸ n.

718. Ἐφκολονόητο πῶς, ἀπ' ὅ τι γλώσσα κι ἂν εἶναι, (κ. π. ἀ., ἀρ. 636, ψ) τὸ σ σὲ μᾶς θὰ μείνῃ σ, ἀφοῦ τὸ σ μᾶς εἶναι φυσικὸ.

719. Ἡ καθαρέβουσα μῆτε ἀφτὸ δὲν τὸ κατάλαβε, παρὰ τὸ *New-York*, δηλαδὴ *ἡνιορκ*, πῆγε ἀσυνείδητα καὶ τὸ στοχάστηκε Νέα Ὑόρκη μὲ δασεία μάλιστα. Ἑλληνας δὲν εἶναι ὅποιος παραδεχτῇ τέτοιο μασκαράλικο. Τὸ *Νιου-γιόρκι* ἄλλο δὲν ἔχει.

720. Γιὰ τὸ σ εἶπαμε πιά τὰ σχετικὰ. Θὰ ποῦμε τόρα γιὰ τὸ σ (κ. π. ἀ., ἀρ. 636, ω).

721. Ἐχουμε δυὸ σ, τὸ ἓνα φωνήεντο, μισὸ φωνήεντο καὶ μισὸ σύφωνο τὸ δέφετερο μὲ φωνήεντο κατοπινὸ, τὸ σ.
722. Νὰ τὸ διατυπώσουμε πιὸ ἀπλὰ · τὸ σ μορφώνει

συλλαβή — *δελος* κτλ. — τὸ *σ* δὲ μορφώνει · μιὰ συλλαβὴ ἄξαφνα τὸ *σι*, στὸ πὺν εἶσαι, πείσε. Τὸ σημειώνουμε ἀφτὸ, *σ*.

723. Στὴν Ἑβρώπη τέτοιο *σ* σημειώνεται μὲ *w*, *x*., *λ*. *χ*., Pernot, *P. de Ch.*, 153 (*μινάλος, μινφινάσε*, *x*. καὶ 157), Nachmanson, *Magn. Inschr.*, 59 — *κι ἄπειρα τοῦ εἵδους*.

724. Τέτοιο *σ* τάκουμε καὶ στὰ παλιά μας τὰ κείμενα τὰ μεσαιωνικά, ὅπως τὸ ξεδιάλυτα φαρδιά πλατιά στὰ *Essais*, τ. Β', LXIX, LXXIV, LXXXVII, ὅπου ὁ λόγος γιὰ *u réduit*.

725. Στὸ βιβλίο τοῦ Fr. Blass, *Ausspr. d. Gr.*, ὅπου εἶχα συνεργαστῇ μὲ κάτι σημειωσοῦλες κατωσέλιδες, εἶχα βάλει (σ. 132 — *κι ὄχι* 122, *Einl.*, σ. 339) *rwtsē* καὶ στὸ Σ. Πόρτιο (τοῦ μαθητῆ μου W. Meyer) · « *ua dans τοῦ ἀφέντη, en réalité twa* », σ. XXXII.

726. Ὁ Μιαρὸς, μὲ τὸ στόμα του ἀφρισμένο ἀπὸ μῖσος, λύσσα, ψεφτιά καὶ φτόνο, πὺν ἐγὼ, καθηγητῆς στὴ Σορμπόνα, συνεργάστηκα μ' ἕναν Blass, ὁ Μιαρὸς, στὴν *Einl.*, 339, φωνάζει πὺν γέλασα τὸν Blass, πὺν ἀναποδογύρισα τὸ μορφό του τὸ βιβλίο — νὰ μὴν ξεχνοῦμε τὴ σιχαμένη τὴν κολακεία — καὶ πὺν δὲ νιώθω ἀπὸ ρωμαίϊκα (*x*. στὴν ἀρχὴ τὴ βιβλιογραφία μας, ὄν. Blass).

727. Οἱ φωνές, καλὰ. Νὰ διοῦμε ὅμως τί μᾶς μαρτυροῦνε. Ὁ Κοπρώνυμος, στὴν ἴδια τὴν *Einl.* (σ. 339) *κι ἀλλοῦ* (σ. 20, 123, *M. x. N. 'E.*, Β', 143), μοιάζει σὰ νὰ πολεμᾷ νὰ δηλώσῃ μὲ *w* τὸν ἥχο β καὶ τὸ πείσε τὸ δικό μου (π. ἀ., ἀρ. 725) μᾶς τὸ στρεβλώνει καὶ τὸ κᾶνε *prúise* (*Einl.*, σ. 339).

728. Ρωτηματικὸ ἐδὼ τὸ πὺν δὲν εἶναι, ὥστε δὲν μπορεῖ νὰ τονιστῇ. Ἄρα δηλοῖ ὁ μῦθος ἐκεῖνο πὺν ἀντιλήφτηκα συχνά, πὺν ὁ Κουφὸς παρατηρητικότητά δὲν ἔχει, δὲν ἔχει ἀφτὶ γλωσσολόγου.

729. Φρόνιμα θα πράξῃ τοιοπιόν, ἀντὶς νὰ βροῖζῃ ἐκείνους πὺν ἔχουνε, νὰ κυλιέται στὶς κοπριές του καὶ στὰ βρώμικά του τὰ κοπρονέρια.

Τὸ *σ* δὲ γίνεται *ο*.

730. Γίνεται, μὰ χρειάζονται ἰδιαίτεροι ὅροι καὶ γίνεται μονάχα σὲ ντοπιολαλιές (*x*. Mayser, *Gr. d. gr. Pap.*, I (1906), 97, σγκρ. *x'* 116 · Rüsck, *Gr. d. delph. Inschr.*, I (1914), 142 · Dieterich, *Unters.*, 40 · Nachmanson, *Magn. Inschr.* (1903), 61, 62 · Pernot, *P. de Ch.*, 154 · Hoëg, *Saracatsans* (1925), 97, 1). Δὲν ἔχουμε νὰ ξετάσουμε τὸ ζήτημα ἐδῶ.

731. Στὴν Κοινὴ μας ὑπάρχει ἕνα παράδειγμα μονάχα, τὸ οὐχὶ πὺν γίνεται ὄχι.

732. Πὺν εἶναι δυνατό; Ἡ μεγαλύτερη δυσκολία, ἡ ἀλλαγὴ τοῦ τόνου, ὄχι ἀπὸ τὸ οὐχὶ. Καὶ τὸ *σ* = *ο* πρωτάκουστο, διότις λόγος κανένα.

733. Θαρρῶ πὺν ἀπ' ὅλα πρῶτα πρέπει νὰ σημειώσουμε πὺν ὄχι στὰ κείμενα δὲ βγαίνει πρὶν ἀπὸ τὸ δέκατο πέμτο αἶώνα. Καὶ τότες ὁ δρόμος ἀνοιχτὸς μπροστά μας.

734. Νὰ θυμηθοῦμε πὺν εἶναι πρᾶμα κοινὸ, ἀναπόφευκτο μάλιστα, δυὸ ἀλλόγλωστοι πὺν συνομιλοῦνε, νὰ *χαλνοῦνε* ὁ ἕνας τὴ γλώσσα τοῦ ἀλλοινοῦ. Τάποδεξε χίλιες φορὲς ὁ H. Schuchardt, στὸ περίφημό του τὸ *Slawo-deutsches*, Graz, 1884 (*x*. τίς *Et. ng.*, CXCI).

735. Ἀφτὸ τυχαίνει προπάντα στὶς συχνές, συνηθισμένες λέξεις, ἄξαφνα στὰ μόρια ὄχι καὶ *raí*. Ἄς στοχαστοῦμε τώρα ἕναν Τοῦρκο *x'* ἕνα Ρωμὸ νὰ συλαλοῦνε, ἥσυχᾳ ἢ θυμωμένα, δὲ σημαίνει. Ὁ ἕνας λέει *ēbet* (ٻٻٻٻ), δηλαδὴ *raí*, *zōx* (زوخ), δηλαδὴς ὄχι, ὁ ἄλλος *raí*, καὶ οὐχὶ.

736. "Ενας γλωσσολόγος μπορεί περίφημα να υποθέσει πώς ο Τούρκος, ακούοντας *όλοένα ραι, ραι και ραι*, τὸ ἔβη τὸκαμε *ρέβητ*, ὥς τὸ γράψουμε *رَبَّوْ* *lā*, πού ἴτως καὶ νὰ ὑπάρχει πουθενὰ στὸ τούρκικο.

737. Ἐδὼ μοῦ φαίνεται πὼς σὰ ν'ἀκολούθησε τὸ ἀντίθετο · ακούοντας ὁ Ρωμιὸς *λὸκ, λὸκ καὶ λὸκ*, ἀπὸ τὸ οὐχὶ βάσταξε μονάχα τὸ τέλος, τὸ *χι*, μὰ ὁ τόνος τοῦ εἶχε κολλήσει ἀπὸ τὸ *λὸκ*, ὅχι. Κ' ἔτσι ὅλα σὲ τάξη.

738. Ἀλλαγὴ σ σέ ο βλέπει ὁ Foy, *Lauts.*, 104, στὸ σημερινό μας ὅχι. Ὁ Στραβὸς (*Λεξικογρ.* Ἀρχ., Ε' (1918), 6), πού τὸ γράφει *ὦχι* (!!!), μήτε τὰ τούρκικα ξαίρει, μήτε εἶναι ἀρκετὰ γλωσσολόγος γιὰ νὰ τὰ συλλογιστῇ.

Ποῦ χάνεται, ποῦ δὲ χάνεται τὸ σ.

739. Ὁ Βορειονοτιανὸς (κ. π. ἀ., ἀρ. 676-677, κί *Einl.*, 342 κί ἀκ.) μᾶς στοιβάζει παραδείγματα ὅπου τὸ σ ἀνάμεσα σὲ δυὸ σύφωνα ξεηχᾶ, *πωλῶ, πουλῶ, πλῶ*, λοιπὸν ἀκόμη καὶ σὰν εἶναι ο (ἢ ω) τὸ πρότυπο.

740. Δὲν πρέπει ὁμῶς νὰ θαρρέψῃ κανεὶς πὼς τὸ μεσιανὸ σ ξεήχησε τὸ ἴδιο στὸ *τίτλος*, στὸ *κουβούκλι* καὶ ἄλλα τέτοια.

741. Ἔτσι ἀβάσιστα τὸ παίρνει ὁ Ἀλατίνιστος πού κωμικὰ ὅσο γίνεται σημειώνει (*Μ. κ. Ν. 'Ε.*, Β', 305) « *cubiculum*-κουβίκουλον-κουβούκλι», ἀπαράλλαχτα σὰ νὰ εἴτανε τὸ ξεήχημα ν. ἐ..

742. Στὶς *Ét. ng.*, 224, δείχνεται θεοφάνερα πὼς τὸ ξεήχημα εἶναι λατινικὸ, πολὶ ἀρχαῖο μάλιστα λατινικὸ, ἀφοῦ *cubiculum* ἔχει ὁ Πλάστος.

743. Λοιπὸν ἀφ'αῦ ἐμεῖς ἔτσι τὰ γνωρίσαμε καὶ δὲν τὰ κάμαμε *τίτλος*, *κουβούκλι* κτλ. Σὰ βάζουνε οἱ Βυζαντινοὶ *κουβικουλαριον*, *ταβουλάριος* κί ἄλλα πιὸ νόστιμα, θὰ πῇ

πὼς τ'ἀντιγράφουνε ἀπὸ τὴν ἐπίσημη λατινικὴ, γιὰ τὸ ξεήχημα εἶναι τῆς δημοτικῆς λατινικῆς (κ. τὶς *Ét. ng.*, 224-225).

744. Ὁ Dittenberger (κ. τὶς *Ét. ng.*, 224) δὲν τὸ καλοκατάλαβε ἀπὸ καὶ βλέποντας στὸν Κάστιο Δίωνα (β' μὲ γ' αἰ. τ. Χρ.) τὸνομα *Κάτονλος* ἀντὶς *Κάτλος*, νόμισε πὼς εἶχε πάφει ὁ νόμος νὰ ἐνεργᾷ, ἐνὼ ἐνεργοῦσε ἀκόμη στὸ Βυζάντιο, πού ὡς καὶ μερικὸς ἐπίσημους ὄρους, ὅπως ἄξαφνα τὸν *τίτλο*, τοὺς πήρανε δὲχως τὸ σ.

745. Ὁ ψαλμένος ὁ Psaltes, ἡ σὰν προτιμᾶτε τῆς Σκύλλας τὸ Κουτάβι, διάβασε τὶς *Ét. ng.*, 224, ἀφοῦ παρὰ πέμπει, καὶ ὅλα τὰ μπερδεψε.

746. Ἀκουσε γιὰ Dittenberger. Μεγάλος ἑλληνιστὴς, μὰ τὸ ναὶ. Ποιὸς τὸ ἀρνιέται; Δὲν εἶναι ὁμῶς μήτε βυζαντινολόγος, μήτε ρωμανίστας — μήτε γλωσσολόγος. Τὸ Κουτάβι παραδέχτηκε ἀμέσως τὴ γνώμη του (κ. π. ἀ., ἀρ. 744). Τί λέγαμε; *Κουτάβι*. Καὶ φαίνεται σὰ νᾶχη σκέση τὸ *κουτάβι* μὲ τὸ *κουτὸς* (Foy, *Lauts.*, 108).

σ, ὦ, ι, β, φ, στὸ ἀτὸς, ἀφτὸς.

747. Ἡ ἐρμηνεία τῆς χτηματικῆς ἀντωνυμίας τοῦ τρίτου πρόσωπου, ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ, *τον* καὶ *τους* — τοῦ παιδιοῦ *του* ἢ τοῦ παιδιοῦ *τους*, εἶναι ἀπὸ τὶς δυσκολώτερες.

748. Ἄν ἡ καθαρέβουσα δὲν εἴτανε γεννημένη ἀπτόχαστη, θάπορουσε κανεὶς πὼς τὸ καταφέρνει, πὼς τολμᾷ νὰ φωνάζῃ γιὰ *χυδαιότητες*, ἐκεῖ ὅπου *χυδαιότερο* ἀπὸ τὸ του ἴσως δὲν ὑπάρχει κί ὥστόσο ἀναγκάστηκε ὡς καὶ ἡ ἐβγενεία τῆς νὰ τὸ παραδεχτῇ, νὰ τὸ ἐγκορπωθῇ κιόλας.

749. Ἡ τρίτη προσωπικὴ ἀντωνυμία τῆς ἀρχαίας, αὐτὸς, αὐτὴ, αὐτὸ, ἀκολούθησε τοὺς δρόμους τοὺς γνωστ-

τούς ἢ σωστότερα ἔμεινε ὅπως εἶτανε, μετὰ τὴν κλασσικὴ ἀλλαγὴ τῆς δίφτογγος *au* (*eu*) σ' ἓνα ζεβγάρωμα καινούργιο φωνήεντου καὶ σύφωνου *αβ αφ* (*εβ, εφ*).

750. Θὰ ποῦμε *αβ εβ* μετὰ ἀκόλουθο χορδόηχο, ἀβγῆ (*αὐγῆ*), θὰ ποῦμε *αφ εφ* μετὰ ἀκόλουθο ἀχορδόηχο, ἀφτός (*αὐτός*).

751. Τὸ *υ* πάλε τῆς *π. έ.* δίφτογγος *au* (*eu*) ἔγινε *φβ*, ἐπειδὴ σὲ κάθε ἀθρώπινη λαλιά ὁ ἥχος *σ* ἔχει τάση πρὸς τὸ *β*, ἀφοῦ ἀκουστῇ πρῶτα *σ*.

752. Ἔτσι καὶ τὸ *σ* (*ιυ*) στὸ *πίσε, πῶσε* (πὺν *εἶσαι*, *κ. π. α.*, ἀρ. 722, 725) μπορεῖ περίφημα μιὰ μέρα νὰ προφερθῇ *πῖσε*. Ἀποροῦνε μετὰ τὰ τέτοια μονάχα ὅσοι ἀφτιά δὲν ἔχουνε ἢ ἔχουνε τόσο μεγάλα πὺν ἀδύνατο νὰ γεμίσουνε ἀπὸ τίποτα ὅξω ἀπὸ ἀέρα (*κ. π. α.*, ἀρ. 726).

753. Μπορεῖ τώρα ὁ ἀπλὸς ἀναγνώστης νὰ ρωτήσῃ μετὰ τὸ δίκιο του πῶς, μιὰ καὶ τὸ *σ* ἔχει τάση, ὅπως εἶπαμε, πρὸς τὸ *β* (*κ. π. α.*, ἀρ. 751), νᾶ'χῃ συνάμα τάση καὶ πρὸς τὸ *φ* — ἀφτός, ἐνῶ λέμε *ἀβγῆ*;

754. Πολλὴ ἐφκολονόητα πράματα. Στὴν ἀρχὴ ἀρχὴ φυσικὰ γίνεται *β* τὸ *σ*. Τῇ στιγμῇ ὅμως ὅπου ἔρχεται κατοπινὰ του ἀχορδόηχου, ἡχοταιριάζει ὁ μιλάμενος τοὺς δυὸ ἡχους, ἀχορδοηχέθει καὶ τὸ προηγούμενο *β*, ὥστε βγαίνει *φ* καὶ λέμε *ἀφτός*.

755. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία ξετυλίγεται τόσο ἀρμονικὰ, ποιὸς θὰ καταλάβῃ ἀπὸ ποῖο λόγο ἡ χτηματικὴ φέρνεται τόσο ἀνάποδα; Μῆτε *β* ἔχει μῆτε *φ* · χάνει τὸ ἓνα καὶ τᾶλλο. Χάνει ἀκόμη καὶ τὸ *α* τὸ ἀρχικὸ τῆς.

756. Ὁ Μποῦφος στιγμούλα δὲ διστάζει (*κ. τὸ Essai sur le grec de la Septante, Rev. des ét. juives, 1908, 182, σμ. 1, ὅπου ξηγημένα τὰ καθέκαστα*). Ὁ Μποῦφος στηρίχτηκε στὸν τύπο Ἄγουστος πὺν *κ* ἀφτουνῶ του λείπει τὸ *σ* ἀπὸ τὸ *Augustus*.

757. Πιὸ μεγαλῆτερη ἀνοησία δὲν μποροῦσε νὰ βγῇ ἀπὸ στόμα πὺν δὲν ἔμαθε νὰ μασᾷ, γιατί ἔχει δόντια μονάχα γιὰ νὰ δαγκάνῃ. Τὸ Ἄγουστος, μετὰ *α*, εἶναι λατινικῆς καταγωγῆς!

758. Πασίγνωστο, διαδομένο σὲ ὅλη τὴν παρέα τῇ γλωσσολογικῇ στοιχειώδικῃ μάθησιν, πῶς τὰ τέτοια, τὸ Ἄγουστος, τὸ ἀγοῦριον εἶχανε ἀπωλέσει τὸ *σ* τοὺς στοὺς Λατίνους (*κ. τῖς Et. ng., LXXVII-LXXVII. Körtling, ἀρ. 379, 377, agurium*).

759. Καὶ τώρα βγάζουμε ἀπὸ τὰ προηγούμενα τὸ πολίτιμο τὸ συμπέρασμα πῶς ὅχι μονάχα δὲν εἶναι βυζαντινὰ τὸ Ἄγουστος, Ἀγούστα ἢ τὸ ἀγοῦριον (*π. α.*, ἀρ. 758), μὰ πῶς ἡ παρουσία τοὺς στὰ κείμενα τὰ βυζαντινὰ δείχνει καὶ ἀποδείχνει τρανὰ πῶς οἱ λατινολόγοι καὶ ρωμανολόγοι ἀνάγκη καμιά δὲν ἔχουνε νὰ σημειώνουνε τοὺς τύπους ἀφτούς μετὰ πρόβαλτο ἀστερίσκο (*Agustus, *agurium*), ἀφοῦ ὑπάρχουνε ρωμαϊκά οἱ τύποι μετὰ *α* σκέττο.

760. Καὶ τόντις, φτάνει κανεὶς μιὰ σταλούλα σταλίτσα νὰ τὸ σκεφτῇ καὶ βλέπει πῶς ρωμαϊκά αἰτία δὲν εἶτανε νὰ ξεηχήσῃ τὸ *σ*, γιατί τὸ ζεβγάρωμα *βγ* εἶναι πάγκοινο, βγά'ζω, ἀβγὸ, ἀβγατίζω καὶ σωρὸ ἄλλα.

761. Γιὰ τοῦτο μάλιστα θαρρῶ πῶς στὰ γραφτά μας σωστὸ νὰ καθιερώσουμε τὸ Ἀβγουστος, πὺν τὸ λέμε καὶ τὸ παραλέμε. Τὸ ἀγοῦρι, ἄλλος λογαριασμός · ἔτσι μπῆκε στὴ γλώσσα μας καὶ ρίζωσε (*κ. τῖς Et. ng., LXXVII*). Δὲν ἔχει ἀγοῦρι ὅπως ἔχει Ἀβγουστο.

762. Ἀπὸ ποῦ ὥστόσο τὸ του ἀντὶς ἀφτοῦ; Βασίστηκε σὲ κάτι ἐπιγραφὰς (*κ. τὸ Essai... de la S., 182, 1*) ὅπου μετὰ τὴ βοήθεια τοῦ Blass διαβάζουμε αἰτὰρ (*αὐτὰρ*), ἐπισκειὰρ (*ἐπισκευὰρ*) κτλ..

763. Τύφλα πρέπει νᾶ'χῃ κανεὶς — ἢ νᾶξίξῃ τύφλες — γιὰ νὰ μὴν καταλάβῃ πῶς στὰ τέτοια τὸ *υ* δὲν ἔγινε *σ* παρὰ

διατηρήθηκε ὅπου κατὰ τοὺς παγκόσμιους φυσιολογικοὺς νόμους, κατασταλάζει σὲ *ι*, λοιπὸν αὐτὸς, αὐτὸς.

764. Καὶ αὐτὸς! Τὸ αὐτὸ σὲ μᾶς συντραβιέται ἄλλο τίποτα σὲ *α*. Εἶχα φέρει τότες παράδειγμα τῶρα τοῦ Φιλήντα τὸ ἀπάρθερος ἀπὸ τὸ ἀειπάρθερος, ποὺ εἶναι σίγουρο κι ἀρχισίγουρο, ἀφοῦ σίγουρα κι ἀρχισίγουρα τὰ ντόπια τᾶπα (τὰ εἶπα), τᾶχα (τὰ εἶχα) κτλ. κτλ.

765. Πῶς παράπεσε τὸ ἀρχικὸ *α*; "Ὅπως θέλει κανεῖς. "Ἡ τὸ παιδιὰ αὐτοῦ ἔπαθε συντραβηγμὸ (παιδιὰ αὐτοῦ, παιδιὰ του ἀπ' ὅπου καὶ γενικέφθηκε τὸ του) ἢ ξεήχησε τὸ ἀρχικὸ ἄτονο *α*, πρᾶμα ποὺ ἀκολουθᾷ συχνὰ στὴ ν. εἰ.

766. Γιὰ τὸ *υ* = *ι* βρίσκει κανεῖς μερικά ὠφέλιμα κι ἄλλου (κ. Mayser, *Gr. d. gr. Pap.*, I, 400 · Dieterich, *Unters.*, 79, 80 · Nachmanson, *Magn. Inschr.*, 60).

767. Τὸ πιὸ γουστόζικο, σὰ συλλογιστεῖ κανεῖς ὅσα παρακάτω ξαστερώνουμε, εἶναι ποὺ, ὁ Παλιάτσος, στὰ *M. κ. N. 'E.*, B', 277, § 4, τὸ σημειώνει πὼς σὲ μερικές ντοπιολαλιές τὸ *υ* « ἐτρέπη εἰς *υ* », γιατί ἔτσι τὸρθογραφεῖ ὁ "Ανοστος, μὲ *υ* λατινικὸ — τὸ μόνο λατινικὸ ποὺ νιώθει.

768. Ζεματίστηκε ἡ ἀπαίσια Γάτα. Βγῆκε τότες τὸ Κουτάβι στὴ μέση, ὁ Ψαλμένος ὁ *Psalles*, ἐπειδὴ φαίνεται πὼς στόνομά του τὸ ἀρχαῖο τὸ *η* ἀκόμη καὶ σήμερα ἔχει τὴν προφορά τοῦ *ε*, τοιοπιὸν *Ψάλλεες*, ἔτσι, γιὰ νὰ φανερώσουμε τὸ μακρόχρονο.

769. Στὴν *Gr. d. byz. Chr.*, 56-57, βάζει τὴν ἐρμηνεία μου καὶ σ. 56 τὴ σχολιάζει γράφοντας πὼς ἐγὼ τὸ "Αγουστος τὸ *περῶ* (*auffasst*) γιὰ δανισμένον ἀπὸ τὴ λατινική.

770. Πάθει πιὰ ἐδῶ τὸ ζήτημα νὰ εἶναι προσωπικόν. Καταντὰ ζήτημα ἐθνικῆς ἠθικῆς. Χρέος μας νὰ νιώσουμε ὅλο τὸν ταρτουφισμό τοῦ *auffasst*. Νὰ σὲ τί τοὺς χρησιμομέβουνε τὰ γερμανικά.

771. Τὸ *auffasst* σημαίνει πὼς ἀπὸ εἶναι γνώμη δική

μου ἀτομική, ἀνεξάρτητος μαθὲς νάχη ἄλλη γνώμη ὁ Δασκαλάκος του κ' ἔτσι ἀθωώνεται.

772. Μὰ δὲν ἀθωώνεται διόλου καὶ δὲν εἶναι διόλου ἀνεξάρτητος νάχη ἄλλη γνώμη. "Α δὲν τὸ ξαίρει ὁ Κατάψαλτος, ἄς πάη σχολειὸ.

773. Στὸ σχολειὸ θὰ μάθῃ ἀπὸ λατινολόγους καὶ ρωμολόγους πὼς ἐδῶ δὲν πρόκειται γιὰ γνώμη δική μου (*auffasst*), παρὰ γιὰ γνώμη ἀπ' ὅλους παραδεγμένη καὶ θὰ ντροπιαστῇ ποὺ δὲν τὸ ξαίρει. Νὰ τί κερδίζει μὲ τοὺς ὠραίους τοῦ τρόπους.

774. Καὶ ξαφνικὰ τὰ χάνει, γυρέβοντας νὰ τὰ μπεροδέψῃ ὅλα, γιὰ νὰ μὴ διακρίνῃ πιὰ κανεῖς στὴν ἀνακατωσύρα τὸ λάθος τοῦ "Αμέθοδου. Σίγουρο λέει πὼς δὲν εἶναι τὸ ἀπάρθερος τοῦ Φιλήντα (σ. 57, κ. π. ἀ., ἀρ. 764). Σὰ νὰ τάναιροῦσε μ' ἓναν κόπο δηλαδὴ πὼς στὴ γλώσσα μας τὸ αὐτὸ συντραβιέται σὲ *α*!

775. Παρακάτω, διδασχορέβοντας, ἀπαιτεῖ τὸ Κουτάβι νὰποδείξῃ πὼς στὸ *αυ* τὸ *υ* προφέρθηκε *υ*. Μᾶς τὸ μαρτυρᾷ λοιπὸν ὁ ἴδιος πὼς εἶναι ἀνίκανος γλωσσολόγος, ἀφοῦ πὼς μπόρεσε στὸ αὐτὰρ (κ. π. ἀ., ἀρ. 762), τὸ *α-υ* νάγινε *α-ι*, ἃ δὲν εἶχε γίνῃ πρῶτα τὸ *υ υ* (αὐτὰρ, ὕστερις αἰτὰρ, π. ἀ., 762);

776. Τὸ πάθος τοὺς ἀποθολώνει τὸ νοῦ. Νὰ ποῦ καταντὰ ἡ ἐπιστήμη στὰ μυαλὰ ἐνὸς ἄθλιου Ρωμιοῦ, λέω Ρωμιοῦ ἄθλιου, ἐπειδὴ Ρωμιοὶ καὶ μεῖς, ὅχι ὅμως ἄθλιοι.

777. Τόρα τὴ βλέπετε ἀλάκερη τὴν κατεργαριά ποὺ ἀλύπητα σὰς τὴν ἔχω ξεγυμνωμένη. Σὰς τὸρκίζουμαι στὴν ψυχὴ μου. Μάθημα δεινὸ χρειάζονται οἱ τέτοιοι. Ποιὸ μάθημα; Νὰ τοὺς διώξουνε ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο; "Εγὼ λέω νὰ τοὺς διώξουνε ἀπὸ τὴν ὑπόληψή τους οἱ Νέοι. Νὰ μὴν πηγαίνουνε στὰ μαθήματά τους.

778. Φταίει πρῶτος ἀλήθεια ὁ ἀρχηγὸς τους, ὁ Βρε-

κεκεξιάρης. Γιατί νά τούς βάζη νά γαβγίζουνε γύρω μου; Τὰ ξεφορτώνουμαι γλήγορα τὰ κουτάβια. Μὲ μιὰ κλοτσιὰ στὸ μούτσουνό τους.

Ὁ ἥχος ε.

779. Σταθερὸ καὶ στάσιμο ἔμεινε τὸ σημερινό μας τὸ ε, μὲ ἀλλαγὲς ἐλάχιστες, ὅπως εἶτανε καὶ πρῶτα.

780. Μποροῦμε μάλιστα νά ποῦμε πὼς τὸ ἀρχαῖο τὸ ε εἶτανε πιὸ ἀλλαξιάρικο ἀπὸ τὸ δικό μας καὶ πιὸ ἄστατο· συλλογίσου τὸ ε τῆς ρίζας *γενεσ-*, πού στὴ γενικὴ γίνεται σ (*γένεσος, γένεος, γένους*) καὶ χάνεται ὁλότελα στὴν ὀνομαστικὴ *γένος* (κ. G. Meyer³, σ. 35 κι ἀκ., χίλια τέτοια).

781. Κοντόχρονο καὶ κλειστόηχο εἶναι πάντα τὸ ε, μὲ τὴ διαφορὰ πὺ τὸ κλείσιμο μᾶς φανερώνει ποικιλίες πὺ τίς χρωστοῦμε στὸ ἀφτί μας καὶ τὸ ἀφτί μας δὲ δούλεψε στὰ χρόνια τὰ περασμένα. Δὲν εἴμεστα παρὸ.

782. Τὸ ἀρχαῖο τὸ ἔχε ἄξαφνα εἶχε δυὸ κοντόχρονα κλειστόηχα ε· σὲ μᾶς, τὸ δέφτερο εἶναι κοντόχρονο καὶ κλειστόηχο, μὰ πιὸ κλειστόηχο, λ. χ., ἀπὸ τὸ μεσιανὸ ε τοῦ ἔχετε, πὺ τὸ τρίτο του γιὰ μένα εἶναι λιγώτερο κλειστό.

783. Τὸ πρῶτο ε̄ πάλε στὸ ἔχε, στὸ ἔχω, στὸ ἔχετε κλ. εἶναι κλειστόηχο, μὰ δὲν εἶναι κοντόχρονο, ἐπειδὴς ὁ τόνος τὸ μακραίνει, ὅπως ὅλα τὰ φωνήεντα, ἐνὼ, τονισμένα ἢ ὄχι, τὰ ε καὶ ο στὴν ἀρχαία προσωδία τὰ μετροῦνε γιὰ κοντόχρονα (κ. καὶ S. Portius, σ. 78).

784. Τὰ τονισμένα ἴσως νά εἶναι κάποτες καὶ ἀνοιχτόηχα· τὸ παρατήρησε στὴν Ἀθήνα ὁ Pernot (P. de Chio, 81). Κάτι τέτοιο σὰ νάκουσα καὶ γώ, μὰ τὸ ἀνοιγμα μού φάνηκε λίγο σημαντικὸ.

Λέφτερο ε δὲν ξεηχᾷ.

785. Λέφτερο ε ὀνομάζουμε τὸ ε πὺ γειτονικό του δὲν ἔχει, μὰ κατοπινὸ, μὰ προτερυνὸ, ἄλλο κανένα φωνήεντο, λ. χ. ὄφελος κτλ.

786. Τὸ ε, στὴ γειτονιά ἐνὸς ἄλλου φωνήεντου — λ. χ. οε ἦεο, τὸ ἔκαμε, *νέος* — κυριέθεται κάπως ἀπὸ τὸ φωνήεντο ἀφτὸ, ἀφὸ γίνεται *τόκαμε, γιὸς* κ' ἔτσι δὲ γεννήθηκε λέφτερο.

787. Στὸ ἐμπρός, βέβαια πὼς εἶναι λέφτερο τὸ ε· γιὰ τοῦτο κιόλας δὲν ξεηχᾷ, ἐπειδὴ τὸ κίνημα τοῦ ὀμπρός δὲν εἶναι μηχανικὸ, παρὰ ψυχικὸ, ξαιτίας τῆς ἡχοταιριαξιάς. Δὲν εἶναι κίνημα, ὅπως τὸ ξεηγήσαμε, εἶναι ξεκίνημα τοῦ ε, πρὸς χάρη τοῦ ο.

788. Ἄλλου πουμενὰ δὲ βλέπουμε λέφτερο ε, δηλαδὴ ε ἀνάμεσα δυὸ σύφωνα (κ. π. ἂ., ἀρ. 785) νά ξεηχᾷ, ἐξὸν ἀπὸ τὴν προσταχτικὴ φέρετε, *βάλτε, ἀκούστε* καὶ χίλιες ἄλλες.

789. Στὶς προσταχτικὲς ὁμως τοῦτες, ἐνεστωτικὲς ἢ ἀόριστες, ξεηχᾷ τὸ ε — *μονάχα* σὰν ὑποθέσουμε πὼς τὸ πρότυπο γιὰ τὸν ἐνεστώτα εἶναι *φέρετε*, γιὰ τὸν ἀόριστο *βάλετε, ἀκούσετε*, πὺ καὶ δάφτο μπῆκε στὴ θέση ἐνὸς προηγουμένου ἀκούσατε.

790. Ἡ λογικὴ ὥστόσο δὲ μᾶς ἐπιτρέπει τέτοια εἰκασία. Χρειάζεται ἄλλη καμιὰ πὺ νά στέκη. Καὶ θὰ τὴ βροῦμε π. ἂ., στοὺς ἀρ. 241-244, ὅπου ἐρμηνέψαμε τὴν προσταχτικὴ *λύστε* καὶ λοιπὲς ἀπὸ τὸν τύπο *λύστε* τῆς ὑποταχτικῆς, γιὰτὶ, ἀντίθετα πρὸς τὸ ε, τὸ λέφτερο ε̄ ἐφκολὰ ξεηχᾷ.

791. Ἐνα λέφτερο ε, πὺ τάχα πῆρε δρόμο, εἶναι τὸ ε τοῦ ἄσπρος, ἀπὸ τὸ λατινικὸ *asper*, πὺ σήμαινε τραχὺς. Πὼς ἀπὸ τὸ τραχὺς κατάντησε νά σημαίνει λευκός, τὸ

ξήγησα στις *Observations phonétiques* (*Mém. Soc. de Ling.*, XI, 1883) καὶ τὸ παραδέχονται σήμερις ὅλοι.

792. Τὸ παραδέχεται ὡς κι ὁ Psaltes, ἂν καὶ δὲ γνωρίζει τὴ διατριβή μου (στὴ *Soc. de Ling.*!) καὶ πού δὲ μοιάζει νὰ γνωρίζη μήτε τὰ λατινικά, *terra incognita* γιὰ τοὺς κύριους Χαχδάκηδες καὶ Σ-ι.

793. Ρωτᾷ ὁ Psaltes ἀθῶα καὶ δειλὰ μήπως δὲν προέρχεται ἡ συγκοπὴ ἀπὸ τὰ λατινικά τὰ ἴδια, μάλιστα, λέει, « aus der spätlateinischen Sprache » (σ. 22-23)!!

794. Πῶς εἶναι δυνατό νὰ ρωτᾷ ὁ κ. Psaltes, ἀφοῦ τὸ *συγκομμένο* τὸν τύπο τὸν μεταχειρίζεται ὁ Βεργίλιος στὴν *Αἰρεΐαδα* του κι ἀφοῦ στὶς *Observations* παράπεμψα στὸ μέρος, *Aireiádas*, Β' Β', 379, *aspris*, πού δὲν εἶναι παρακατιανῆς ἐποχῆς, ὑποθέτω;

795. Πῶς μπορεῖ νὰ ρωτᾷ ὁ προκομμένος, μιὰ καὶ ὅλα τὰ σπουδῆα Λεξικά τῆς Λατινικῆς, δίπλα μὲ τὸν τύπο *asper, aspera, asperum*, σημειώνουνε καὶ τοὺς συγκομμένους, *aspra asprum*;

796. Τέτοιοι τοῦ λόγου τους. Ἀρπάζουνε δῶθε κεῖθε κανέναν τύπο τῆς Λατινικῆς ἀπὸ τὴ συγκριτικὴ γλωσσολογία, μὰ μιὰ στοιχειώδεια γραμματικὴ, ἓνα στοιχειώδικο Λεξικόν, δὲν εἶναι ἄξιοι νὰ νοιάζονε.

Πότες γίνεται, πότες δὲ γίνεται ι τὸ ε.

797. Στὴν Κοινὴ μας δὲν ἀκούγεται ἄτονο ι ἀντὶς ε. Παιδι λέμε ὅλοι, δὲ λέμε *πιδι*, ὅπως σὲ τόσες καὶ τόσες βορειονοτιανὲς ντοπιολαλιές.

798. Ἄρα, κάθε φορά ὅπου στὴν Κοινὴ ἀνταμώνουμε ι ἀντὶς ε, σημαίνει πὼς μᾶς ἦρθε ἀπὸ καμιά ντοπιολαλιά καὶ γιὰ λόγους ἱστορικούς, πολιτικούς, φυσιολογικούς, πότες γνωστούς, πότες ἄγνωστους, γενικέφτηκε στὴν Ἑλλάδα.

799. Ἔτσι ἄλλοτες, στὰ *Essais*, Α', σ. 136 κι ἀκ., ξήγησα τὴν αἰτ. πλ. τοῦ θηλ. ἄρθρου *τις*, πού ἀδικιολόγητα καὶ κάμποσο κωμικὰ τὴ γράφανε *τῆς*, τάχατις ἀπὸ τὸ ἰωνικόν! Ἰωνικὰ λοιπὸν τοῦ δέκατου ἔχτου αἰῶνα, ἐπειδὴ τότες πρωτοφαίνεται.

800. Ὁ Φιλήντας (*Γλωσσ.*, Α', 206 κι ἀκ.) προσπάθησε νὰ μᾶς τὸ νεωτερίσει ἀλλιῶς μὰ θαρρῶ πὼς μᾶς ἔδειξε πιὸ πολὺ τὴν ξυπνάδα του παρὰ τὸ σωττό. Τυχαινεὶ κάποτες νὰ βαριούμαστε τὰ κοινὰ καὶ τὰ μασημένα. Δὲ θὰ πῇ πὼς θέλουνε διόρθωσι.

801. Ὁ Φιλήντας (*Γλωσσ.*, Α', 211-213) δείχνει θεοφάνερα τὸ λάθος τοῦ Ν. Πολίτη πού τὸ *τις* μᾶς τὸ περνοῦσε γιὰ δοτικὴ *τοῖς*! Ἀλληλογραφήσαμε ἄλλοτες γι' αὐτὸ μὲ τὸν Πολίτη, μὰ δὲν τὸν ἔπεισα. Μεγάλος μυθολόγος γλωσσολόγος κουκούτσι.

802. Κάμποτες παλινωδίες, ἀπανωτὲς μάλιστα, στοίβασε ὁ Ξεκαρδιστικὸς σὲ δύο σελίδες (*Μ. κ. Ν. 'Ε.*, τ. Α', 574-575), ἀπὸ τὸ φόβο του μήπως καὶ παραδεχτῇ τὸ δικό του *τὸ τις*, σὰ νὰ εἶχε ὁ ἐπιστήμονας τύπους δικούς του.

803. Βάζει πρῶτα κάτι ἀλλόκοτα *τοῖς ἀνέμοι* πού μᾶς τὰ σερβίρει γιὰ βρεσιμάτα τοῦ κεφαλιοῦ του, κατόπι τὰνακατέβει μὲ κάτι στρεβλὰ *τοῖς* τοῦ Meyer-Lübke, *S. P.* (116-117), γιὰ νὰ καταλήξῃ σὲ ἀστήρικτα συμπεράσματα.

804. Καὶ πάντα μὲ ὅπλο του τὴν ψευτιά. Παρακαλῶ νὰ διαβαστοῦνε (στὰ *Essais*, Α', 136-150) ὅσα μοῦ ἐπιβόλωνε γιὰ τὸ *τις*, ὀρισμένες ἐρεθνες, ἐπιστημονικὴ μέθοδος καὶ φρόνιμος νοῦς. Γράφω ρητὰ (σ. 142) πὼς τὸ *τις* εἶναι ἄτονο καθαφτὸ καὶ πὼς ἀδύνατο πρᾶμα ἢ τροπὴ τοῦ *ε* σὲ *ι*.

805. Ὁ Ἀρχιψέφταρος ὁ « Ἀρχιληστής... Ὁ πρῶτος τῶν κλεπτῶν. Σχολ. Ἀριστ. » (*Λεξικὸν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ἐπίτομον* τοῦ Ἀ. Γαζῆ, τ. Α', 1839, σ. 282, στ. 2), λοιπὸν ὁ Μπερμπάντογλους, κατεργάριος δίχως

τὴν παραμικρὴ παραπομπή, βεβαιώνει (δ. εἰ., π. α., ἀρ. 802) πὺς τονίζω τὸ ε καὶ τὸ συγκρίνω μὲ τὸ η ποὺ προφέρθηκε ἰ...

806. Λένε πὺς ὑπάρχει ἓνα σχολήκη ποὺ τρυπᾷ τρυπᾷ ὅπου βρίσκει, ὥσπου τρυπήση τάντερά του καὶ φοφήση. Νάτος, ὁ Ἀρχισκούληκας.

807. Εἶπα καὶ ξαναλέω τὸ ἀντίρρητο, πὺς στὴν Κοινὴ μας ἔχουμε τύπους ἀντίθετους (ἐγὼ ἀντὶς ἐγὼ καὶ συνάμα λέω ἀντὶς λέγω κτλ. κτλ. κτλ.). Ἔτσι καὶ τὸ τις ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὶς περιφημίες βορειονοτιανῆς ντοπιολαλιῆς ποὺ τότε δὲν τις θέλει ὁ Ἀρχιανεμούρης.

808. Ἀρχιανεμούρη μου, τὸ χατίρι σου, σταβρώνει τὰ χέρια του καὶ κάνει ὁ σιὸρ Στέφανος Ἀ. Ξαθουδιδῆς, ἔπειτα μᾶς χώνει στοὶς ἀρχές, ποὺ θαρρεῖτε; Στὸ Ρωτόκριτο (Α', 757). Ἱεροσουλία κι ἀναγούλα.

809. Βλέπετε τί ἐφκολὰ νὰ κανονίσῃ κανεὶς στὸ ρωμαῖκο τὴ γλώσσα!

810. Κάμποσα μὲ ἰ ἀντὶς ε κατάγονται ἀπὸ λατινικά ὅπου τὸ ε εἶχε γίνῃ πιά ἰ. Πολλὰ διάλαβα γιὰ τὰ λατινικά ε, ἰ στὰ μεσαιωνικά μας (κ. τὶς *Et. ng.*, 200-207, 219-224, *ὀφίκιον*, *ἔδικτον* καὶ παρόμοια).

811. Κρατήσαμε σήμερα τὴν ἔσκα (*esca*), γιὰτὶ τὰποδέλοιπα εἶναι βυζαντινὰ (κ. κατάλογο στὸν Psaltes, 17-20) ἢ ἄγνωστος καταγωγῆς ὅπως τὸ *καμελάγκι*.

812. Ὁ ἀμυράς (Psaltes, 19) εἶναι ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ *اميرال* (κ. Freytag, *Lex. Arab.*). Ὅλες οἱ ν. λ. γλώσσες μὲ ἰ τὸ ξαίρουνε (Körting, ἀρ. 602). Τὸ ε τοῦ ἄμερ, ἀμερμονιῆς, ὅπου δυσκολέβεται ὁ Psaltes, θὰ εἶναι ἀπὸ τὴ γειτονιὰ τοῦ ρ. — Ὁ ἀμυράδες μας σήμερς ἀπὸ καμιά ν. λ. γλώσσα.

813. Παράξενος ὁ ἀνιψιός (κ. G. Meyer, *Gr. Gr.*, σ. 109). Ἀπὸ ἡχοταιριαξιά τάχα τῆς ἐποχῆς ὅπου λεγό-

τανε ἀκόμη ἀνιψι-ι-ός κι ὄχι ἀνιψιός; Ὁ ἀνιψιός, ἀπὸ τὰ καθαρεβουσιάνικα τᾶνιστα, καὶ θέλει πέταμα στὸ γιᾶλὸ, μιὰ καὶ σώνει.

814. Δὲν πιάνει τὸν τόπο του ἐκεῖνο ποὺ εἶπαμε στὸν Πρόλογο τοῦ Β. τ. Δ., τ. Α' (*Ἡ τυραννία*), πὺς, ἅμα ὁ καθαρεβουσιάνικος τύπος δὲν ἐναντιώνεται στοὺς νόμους τοὺς δημοτικούς, καλὸ νὰ τὸν παραδεχτοῦμε. Νὰ τὸν παραδεχτοῦμε, ναί, μὰ μονάχα ὅταν καὶ οἱ δύο τοὺς εἶναι δημοτικοὶ στὴν κακὴ λ. χ., δημοτικὸ τὸ η, ἢ κακειὰ λοιπὸν περιττή.

815. Τὸ ἰ τοῦ τέσσερεις δὲν ἔχει καμιά μηχανικὴ σκέση μὲ τὸ ε τοῦ τέσσαρες, καθὼς μοιάζει καὶ τὸ θαρρεῖ ὁ Psaltes (σ. 20, § 40). Εἶναι ἀπὸ τὸ *τρεῖς*, *τρεῖς* τέσσερεις — κάποιος τὸ βρῆκε ἀφτό, δὲ θυμοῦμαι ποίους.

816. Γιὰ τὸ *τσεκούρι* σωστά μᾶς τὰ ξηγᾷ ὁ G. Meyer, (*Lat. Lehnw. i. Ngr.*, 67) · τὸ *τσεκούρι* ἀπὸ τὸ λ. *securis*, μὲ τὸ λ. τὸ ε · μὰ *τσεκούρα* στὴν Ἠπειρο, μὲ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ ε σὲ ἰ. *Τσεκούρι* ὁ κοινὸς τύπος.

Τὸ ε, ο δὲ γίγνεται.

817. Γνωστοὶ μας στὸ ρωμαῖκο οἱ τύποι *γρόμα* (*γεῦμα*, *γέβμα*, *γέμα*), *γιομάτος*, *γιομιζῶ*, *γιογούρι*, *γρόμα*, ὅπου ἡ γραφὴ μὲ ω εἶναι κωμικὴ.

818. Ἄν πιστέψῃς τὸν Ἀπίστεφτο (*M. κ. N. 'E., B', 280*) ἔχει καὶ *ρόμα* (*ρεῦμα*, *ρέβμα*, *ρέμα*). Γιατί ὄχι; Μὰ σίγουρο πὺς γνωστὸ δὲν εἶναι ὅπως τὰδέρφια του καὶ πὺς *πρόμα*, ἐνὼ ἔχουμε *πρέμα*, δὲν ἀκούστηκε ἀκόμη.

819. Τί σημαίνουνε ἀφτά; Πὺς τὸ φαινόμενο εἶναι ντοπιολάλητο (τοῦ Φιλήντα ὄρος) καὶ πὺς τὸ κίνημα δὲν εἶναι διόλου μηχανικὸ.

820. Ποῦ φανερώνεται; Μὲ μ κατοπινὸ του, ἢ καὶ μὲ

φ, μιὰ φορὰ (γιοφύρι), δηλαδή μὲ χειλόηχους. Μὲ μ ὅμως καὶ μὲ χειλόχειλο φ, ἔχει τάση τὸ χεῖλι νὰ στρογγυλῶνῃ. Μιὰ καὶ στρογγύλωσε, νὰ σου καὶ ο καθαφτὸ στρογγυλότη-
χος ἤχος.

821. Πάει νὰ πῆ, δὲν ἔγινε ο τὸ ε · ἀπὸ λόγους ἐφο-
λιᾶς · οἱ στρογγυλόηχοι προτιμήσανε δίπλα τους τὸ στρογ-
γυλόηχο. Ψυχολογικὸ ἄρα τὸ κίνημα.

822. Ἐμεῖς θὰ βαστάξουμε τὰ ε, γέμα (καὶ πρόγεμα),
γεμάτος, γεμίζω, γεφύρι, ψέμα, ρέμα καὶ πνέμα (πνεμα-
τικός) κλ.

823. Εἶναι τύποι κοινοὶ, κανονικοὶ, πὲς πιά καὶ πανελ-
λήνιοι. Συμφωνοῦνε, μὲ κάτι ἄλλα, τὸ πλεμόρι, τὸ ἔμφοσ
τος καὶ τέτοια.

824. Ὁ Φιλήντας (Γρ., σ. 78, § 263) ἀναφέρειν κάμ-
ποσα, ὁ Ἀνακατωσιάρης (Μ. κ. Ν. Ἐ., Β', 280) μᾶς
ἀραδιάζει σωρὸ ἀβάτιστα ποὺ ἀπὸ διάφορες ντοπιολαλιές
κι ἀπὸ διάφορα βιβλία τᾶχει στὸ σημειωματάρι του
μαζωμένα. Ὅσο τὰ βιβλία δὲν κριθῆκανε, ὅσο δὲν ξετασ-
τήκανε κατὰβαθα οἱ ντοπιολαλιές, βᾶση τὰ συμπεράσματα
δὲν ἔχουνε. Ποὺ λέει τὸ ρητὸ, *il n'est pas de science du
particulier*.

825. Ὅστοςο ἀπίθανο δὲν εἶναι, στὸ ξόμπλι ἀπὸ τὸ
exemplum τὸ λ., νὰ ἐνέργησε τὸ χειλικὸ (Φιλ., Γρ.,
σ. 78). Τάποδέλοιπα γιὰ τὴν ὥρα τὰρίνουμε.

826. Ἄλλα ο — μαζὶ καὶ τὰρχαῖα ὁβολὸς, Ὁρχομενὸς
— ἀνάγονται σὲ ἄλλες ὁρμές καὶ θὰ τὰ διοῦμε παρακάτω
στὸ συντραβηγμὸ, στὸ πρόβαλμα καὶ στὴν ἀφαίρεση. Τὸ
συνεδένω στὸ ρῆμα.

Ὁ ἦχος ι.

827. Ὁ ι, πιὸ ἀλλαξιάρης, πιὸ ξεγλιστριάρης ἀπὸ τὸν ε,
χάνεται συχνά, θέλει τόνο γιὰ νάντέξη.

828. Μὰ καὶ στὶς ἀταξίες του ἀκόμη, ἔχει χάρη, ἔχει
κάποια μαργιολιά. Λέμε *σημερνὸς ἀδίσταχτα*. Διστάζουμε
στὸ *καλοκαιρνὸς*. Γιατί; Γιατί θυμούμαστε τὸ τελικὸ ι τοῦ
καλοκαίρι. Στὸ *σημερνὸς* δὲ θυμούμαστε μηδενικὸ, ἐπειδὴ
σπάνιο τὸ *σήμερι* · *σήμερα* ξαίρουμε καὶ *σήμερις*. Μὲ τὸ
καλοκαιρνὸς, δίπλα, ἔχουμε καὶ τὸ *καλοκαιριάτικος*,
ρεμιονιάτικος, ποτές ὅμως -άτκος. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ ἀπογε-
ματινὸς καὶ τὸ κοινὸ ἀπογεματινὸς.

Τὰ χαμένα ι.

829. Ὅλα ὅμως τὰ χαμένα ἢ ξεχηνημένα λέφτερα ι δὲν
εἶναι τόσο ἐφκολοερμηνεφτα. Καὶ ἡ αἰτία εἶναι ποὺ τὸ
ξεήχημα δὲν εἶναι πανελλήνιο. Σὲ πολλὰ ἡ Κοινή μας
εἶναι καμωμένη ἀπὸ διάφορες καὶ κάπως ἀντίθετες ντοπι-
λαλιές.

830. Νὰ πάρουμε τώρα ἐκεῖνα ποὺ συνηθίζονται παν-
τοῦ, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ πάγκοινο ἄς, ἄς τὸ κάμη καὶ τὸ
κάμποσο γνωστὸ ἄσε, « ἄσε με, κα.τὲ », δηλαδῆς ἄφρησέ
με.

831. Τὸ δέφτερο μᾶς δείχνει πὼς καὶ τὸ ἄς δουλειὰ δὲν
ἔχει μὲ τὸ ἄφες, ἄφες ἰδωμεν, ἄφες πῶμεν καὶ παρόμοια
τῆς *Καινῆς Διαθήκης*.

832. Πρῶτα τὸ ἄφες εἶχε γίνῃ λοιπὸν ἄφης ἀπὸ τὸ
ἀφῆσω, ἀφῆκα (κ. κι ἄλλα στοῦ W. Veitch, τὰ *Greek
Verbs*, 1887, λ. ἀφίχημι), ὥστε δὲν ξεήχησε κανένα ε,
ξεήχησε ι (γραμμμένο η).

833. Πὼς πέθανε τὸ φ; Τὸ φ θὰ εἵτανε τότες χειλόχειλο
ἀντὶς χειλόδοστο. Μὰ καὶ χειλόδοστο νὰ εἶχε ἀπομείνει σ'
ἄφτὸ ἴσια ἴσια τὸ ρῆμα, τυχαίνει νὰ παραπέφτη σὲ κάμ-
ποτες ντοπιολαλιές.

834. Ὁ Pernot (P. de Ch., τ. 505) ἀναφέρειν ἓνα

πυργούσικο *ἀντρεϊς* (*ἀντρεϊς*), ἓνα κυπριώτικο ἤσσε, ἤσσε το, ἓνα ἱκαριώτικο τοῦ Σταματιάδη, *βαρνάνη* (*βαρυνάρη*).

835. Παράξενο διόλου ἀνακολούθησε ἀπὸ τὴν Κοινὴ μας ἢ νὰ τὸ πῆρε ἡ Κοινὴ ἀπ' ἄλλου.

836. Ἀπὸ τὸ λατ. *vigilare*, τὸ *βιγ.μίζω* καὶ ἡ *βιγ.λα*. Ρωμαϊκο πιθανὸν τὸ *ξεήχημα* τοῦ ι, ἐπειδὴ λατ. *vigilare* δὲ βλέπω (κ. Körtling³, ἀρ. 10166).

837. Ὁ *βραχνὰς* σωστὰ ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὸ Φιλήντα (Γρ., σ. 115) *βαρυντὰς*, *βαρυντὰς*, *βαρχνὰς*, *βραχνὰς* (κ. πὼς τὰ *ξηγᾶ*).

838. *Δόμνα*, ὄνομα κύριο, τῷζεται ἀκόμη στὴν Πόλη (*Et. ng.*, 221). Ἐῖχε καταντήσει ἐπίσημος τύπος, μάλιστα καὶ τοπώνυμο (κ. R. Florance, *Tableau synoptique des ethniques des villes et peuples grecs*, 1903, p. 83 · *Domina* στὴ *Germanicopolis* τῆς Παφλαγονίας · πολὺ συχρὸν).

839. "Ερμος, μὰ κ' ἔρημος. Κάνω κάποια διάκριση · ὁ ἔρμος, ὁ ἄτυχος · ὁ ἔρημος, ὁ ἀπομονωμένος. Κι ὥστόσο ἔρμια μοναξιά. Ὁ πατέρημος πάλι λέγεται μὲ τὸ πρῶτο νόημα, ἐξὸν ἂν τὸ πῆς πατέρημος μὲ τὸ η, καὶ τότες ἔχει τὸ δέφτερο.

840. *Ζηγιάζω* (*ἐζγιαζα*) τὸ *ξαίρω* ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ εἶναι κάλλιστο (κ. π. κ., ἀρ. 860). "Εχει, μὰ πολὺ πρὸ σπάνια, *ζαγαῖα* (ὁ λόγος π. κ., ἀρ. 860).

841. *Καθεμερνός* (ἔχι *καθημερνός*, πού εἶναι καθαρε-
βουσιάνικο, ἀφοῦ μέρα λέμε, δὲ λέμε ἡμέρα), *κάτσε*, *κάτσω*, *ἐκατσα* (δηλαδὴ *κάθησε*, *κάθσε*, *κάτσε*), *κορφή* (ἀρχαῖο, κ. Psaltes, 42), *πανελλήνια*.

842. Ἐκεῖ ὅπου ἀκούμε *μάστορης* καὶ *παράγωγα* (*μαστρο- κλ.*), νὰ μὴν *ξηγνοῦμε* πὼς λείπει ἓνα ι (τὸ ι τοῦ λατ. *magister*, κ. τίς *Et. ng.*, 267, καὶ τὸν Psaltes, 33).

843. *Μερτικό*, ἀπὸ τὸ *μεριτικό* ἰσχυρίζεται ὁ Ἀπιστός

(*M. κ. N. 'E., B' (1907), 407*), χωρὶς νὰ παραπέμψῃ οὔτε στὸν G. Meyer (*Ngr. St.*, II (1894), 40), οὔτε στὸν Κοραῖ ὅπου παραπέμπει ὁ G. Meyer ("Ατ., I, 186 · II, 243).

844. Λήστεψε *χωστὰ*, μ' ἓναν κόπο, καὶ τὸν G. Meyer καὶ τὸν *αἰοδιμο*, ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν *αἰοδιμο* σίγουρο πὼς τᾶρπαξε. — Δικό του τὸ *μπερδέβω* (ἐμ- *περι- δένω*, *M. κ. N. 'E., τ. Α', 445*) καὶ σωστὰ τὸ ἐτυμολόγησε.

845. "Ορσε · λέγεται παίζοντας ἢ ἀγαναχτώντας (δη-
λαδὴς ὄρισε, δασκαλεμένο ἀπὸ). — Τὰ *πατερμῖα* (πλ. ἑνός ἐν. *πατερμῶ*, *πατερμηῶ*, δηλαδὴ οὐδέτερο *πατερμὸ*) *πάγκοινο*. — *Περγελῶ*, *περπατῶ*, *πέρσι* (ἀρχαῖο, κ. Schweizer, *Gr. d. perg. Inschr.*, 97), *πρόπερσι*, *πάγκοινα* καὶ *δάφτα*.

846. Τὸ ι *ξεήχησε* στὸ *Σεμτέλος*, ὄνομα κύριο, στὸ *σμίγω* ἀπὸ τὸ *συμμίγω* (S. Portius, 95), ὃ τι κι ἂν ἀντιτά-
ξει ὁ Ἀδίδαχτος (*M. κ. N. 'E., B', 475*), *σπερριάζω*, *στα-
ράτος* (κ. π. κ., ἀρ. 853), *στερνός*, *στέρφος*, *φροκαλιά*, *φι-
λοκαλία* (*M. κ. N. 'E., τ. Α', 105* · μὰ τὸ *βρήκανε* ἄλλοι, κ. P. Kretschmer, *Lesbos*, 22, 3).

847. Μὲ τὰ προηγούμενα μαζί νὰ λογαριάσουμε καὶ τὴ *Σαλορίκη*, δηλαδὴ *Θεσσαλορίκη*, *Θισσαλορίκη* (ταιριαχτὰ μὲ τὴ μακεδονικὴ ντοπιολαλιά), *Θσαλορίκη* (Φιλ., Γρ., 83), *Τσαλορίκη* (π. ἀ., ἀρ. 841, ὅπως τὸ *κάτσε*), κατόπι *Σαλορίκη*, ἀπὸ ἐπίδραση τοῦ δασκαλεμένου πιά *Θε-Σαλο-
ρίκη*.

848. Καὶ *Σαλορίκη* πρέπει νὰ μείνῃ. Τὰ τοπώνυμα, σὲ κανένα ἔθνος πολιτισμένο, δὲν τὰ *γαλτροῦνε*, παρὰ τὰ σέ-
βονται · τὰ *Φλάτσα*, *Φλάτσα* (*Φνλάκια*), ἡ *Κόρθο*, *Κόρθο* (κ. *Revue Critique*, 1887, 404-410).

849. "Οσο πρὶν ἀλλαγμένα τὰ τοπώνυμα, τόσο καὶ πρὶν ἀποδειχτικά πὼς ἀπόμεινε ἡ τοποθεσία ὅπου εἴτανε καὶ πρῶτα (κ. τὴ *Λεβίνα* στὸ ἴδιο ἄρθρο τῆς *R. Cr.*).

850. Τὸ μόνο πού ἔχουμε νὰ τολμήσουμε, εἶναι ἡ προτίμηση τοῦ τύπου τοῦ πιό σύφωνου μὲ τοὺς νόμους τῆς Κοινῆς, ὅπου τὸ ρθ δὲ γίνεται ρτ · τοιοῦτον ἄς παραδεχτοῦμε τὴν Κόρθο (Κόρινθος), ἀντὶς Κόρτο.

Ποιά λέγονται καὶ δὲ λέγονται.

851. Μερικὲς λέξεις πότες λέγονται, πότες δὲ λέγονται μὲ τὸ ι καὶ εἶναι οἱ ἀκόλουθες ·

852. Ἀθρερινός (σπάνιος ὁ ἀθρερινός), εἰκοσπέντε καὶ εἴκοσι πέντε (ἀπὸ βραστιέται ἀπὸ τῆ σειρᾶ εἴκοσι ἕνα, δυό, τρία, τέσσαρα, ἕξη, ἑφτά, ὀχτώ, ἐννιά), ρυχτερινός καὶ ρυχτερινός, περιβόλι καὶ περβόλι, περιγιάλι καὶ περγιάλι, περσέβω, περσός, περσότερος καὶ περισσέβω κλ., περφάνεια καὶ περφηάνεια, πού τῇ λαχταρᾷ ὁ τονισμένος περφηανός, σπερινός κ' ἐσπερινός (δασκαλικός), στάρι καὶ σιτάρι, σ-χαρίκια καὶ σχη-, σ-χωρινῶ καὶ σχη. (μὰ σχώριο · σχώριο, δὲν ἀκούω), τριγυρινός καὶ τριγυρινός (κ. Ἀπολογία, 188), καὶ τριγερινός — πού τοῦτος εἶναι ὁ δόκιμος τύπος, τωρινός καὶ τωρινός, ροιρινός καὶ ροιρινός, φτίλι καὶ φντίλι — τὸ καλλήτερο, πού βραστιέται ἀπὸ ἡχοταιριαξιά.

853. Γιὰ προχτικὸς φιλολογικὸς καὶ διδαχτικὸς σκοπούς, κρατοῦμε ἄριστα τοὺς τύπους · ἀθρερινός, ρυχτερινός, περβόλι, περγιάλι, περσέβω, περσός, περσότερος, σπερινός, σπερινιάζω, στάρι (πού πάει λαμπρὰ μὲ τὸ σταράτος (π. ἀ., ἀρ. 846), σ-χαρίκια, σ-χωρινῶ, σ-χώριο (ἡ γραμμίτσα δηλώνει τὸ ἀηγο διάστημα), τριγερινός, ἐνὸς τὸ ροιρινός καὶ τὸ φντίλι, μὲ τὰ δυό τους συνεχικὰ ι, νικοῦνε — γιὰ τὴν ὥρα (κ. Ἀπολογία, 198).

854. Τὸ σκῶνω καὶ τὸ σκῶτι μοῦ φαίνεται πῶς ἀνέχοντε πιό πολὺ στ' ἀκόλουθα.

Σπάνια λέγονται ἢ δὲ λέγονται διόλου.

855. Εἶναι τοῦτα ἐδῶ · ἀλλοτεσνός, ἄδκος (ἄθκος), ζιμώνω, θαλασνός, θηλκός, θμός, καταποδνός, κατοπνός, περσνός, πισνός, πιτρίδα, πλάφι, προτερνός, σκαμνιά (σκαμινιά), σγαίνουμαι, τοτεσνός, τυρνῇ, φλία, φληνάδα, χτεσνός.

856. Ὁ σβαοτικὸς (συμβιβαστικὸς) ἢ θὰ εἰπωθῇ σβαοτικὸς ἢ ὁ θὰ εἰπωθῇ διόλου. Ἡ Παρκιά (ἡ Παροικία τῆς Πάρου) μνήσκει σὰν τοπώνυμο πού εἶναι.

857. Γιὰ ποιούς λόγους σπάνια τᾶλλα ἢ ἀνύπαρχτα, τὸ καταλαβαίνει ὁ καθένας.

858. Ἐνας ἀπὸ τοὺς λόγους εἶναι πού μερικὰ ὡς τώρα μέινανε ντόπια καθαφτὸ, ἄδκος (ἄθκος), ζιμώνω, θηλκός, θμός, σκαμνιά κτλ. κτλ.

859. Δυὸ συνεχικὰ ι πάλε ἀλληλοβοηθιοῦνται, πισινός, πιτυρίδα, σκαμινιά, τυρινῇ.

860. Γιὰ τοῦτο, ἐνὸς λέμε ζιγιάζω (κ. π. ἀ., ἀρ. 840), θὰ ποῦμε ζυγαριά, ἔνεκα τὰ δυὸ ι, πού ξανάρχονται ἀθετόσο, ἢ, τῆς, τῇ ζυγαριά, οἱ, τίς ζυγαριές.

861. Μερικὰ ξεθγαρωμένα σύφωνα δὲ μᾶς ἀρέσουνε (γιατί;), βραδνός, καταποδνός (δν), κατοπνός (πν), μερικὰ μᾶς φαίνονται σὰ βαριά, παντοπνός, φετνός, χτεσνός, ψεσνός, μήτε ἀποφασίστηκε ἀκόμη πῶς θὰ τὰ προφέρουμε, -σνός ἢ -ζνός.

862. Μερικὰ σὰ νὰ μὴν κατασταλάξανε, θαλασνός, ἐπειδὴς ἔχουμε θαλασσένιος, θαλασσης, θαλάσσιος, τῆς θάλασσας. Σιδερνός δὲ γίνεται, γιατί λέμε σιδερένιος.

863. Μερικὰ σὰ νὰ μὴν ξαίρουνε τί δρόμο θὰ τραβήξουνε, σ-γαίνουμαι ἢ σκαίνουμαι (ἢ καὶ κάποιος σκαίνουμαι), καθὼς (π. ἀ., ἀρ. 852) τὰ σ-χαρίκια, τὸ σχώριο καὶ τὸ σχωρινῶ.

864. Τὰ ἴδια ὁ ἀλλοτεσνὸς τοτεσνὸς πού ἴσια μὲ τὸρα θᾶπρεπε νὰ τὰ προσφέρουμε ἀλλοτεζνὸς, τοτεζνὸς καὶ δὲν τὸ συνηθίσαμε.

865. Ἀφτὰ ὅμως ἔχουνε λόγους ἰδιαίτερους καὶ σημαντικούς, εἶναι ὀλοκαίνουργα, εἶναι νιοφερμένα. Ὁ ἀλλοτεσνὸς δὲν πιστέβω νὰ λογαριάζῃ χρόνια πολλά ὕπαρξη. Ὁ τοτεσνὸς ἴσως πρώτη φορά νὰ γράφηκε ἀπὸ μένα (κ. Ἱστορία τῆς Χίου, τ. Ε', σ. 857). Ἔτσι κι ὁ ἐαρινὸς, πού πνέει ἀνοιξιάτικους ζέφυρους καὶ τὸν ἔχω σὲ μεγάλες στιγμὲς ποιητικῆς. Ἔτσι κι ὁ προσωρινὸς, πού δὲ γέρασε ἀκόμη.

866. Κάτι παρόμοιο ἀκολούθησε μὲ τὸ προτερινὸς, πού ἀπὸ ἀνάγκες τῆς γλωσσολογικῆς ὀρολογίας τὸ μεταχειρίζομαι πολὶ στὴ γραμματικὴ μας, πιὸ πολὶ παρὰ πού λεγεται στὴν κοινὴ χρῆση· τοῦ ἄφησα τὸ ι, ζατίας τὸ ἀντίστοιχο κατοπινὸς (κ. π. ἀ., ἀρ. 861).

Γενικὰ συμπεράσματα.

867. Μοῦ φαίνονται τοῦτα σπουδαῖα. Τὰ κινήματα ἢ μάλλο τὰ ξεκινήματα τοῦ ι τοῦ ἄτονου μεταξὶ δυὸ σύμφωνα μᾶς παρουσιάζουνε τὰ βέρα γνωρίσματα ἑνὸς ταχτικοῦ ἡχολογικοῦ ξετυλιγμοῦ.

868. Καταλογοῦμε τρεῖς σειρὲς·

α'. Στὴν πρώτη ἔχουμε ξεηγήματα ριζωμένα κι ἀσάλευτα, ὅπως τὸ πέρσι πού λογαριάζει αἰῶνες (κ. Dieterich, *Unters.*, 37 · Schweizer, *Gr. d. Perg. Inschr.*, 1898, σ. 97), στὸ περαινὸς (Psaltis, 32 · κ. καὶ στοὺς δυὸ, τίς παραπομπές), στὸ περπατῶ (Pernot, *P. de Chr.*, ἱ. μ.), στὸ κάτσε (ἱ. μ.), κάτσε φρόνιμα θὰ πούμε, ὅχι κάθησε φρόνιμα. Στὸ πέρσι νὰ θυμηθοῦμε πὼς δὲ φελέσανε αὐτὰ δυὸ ι τὰ συνεχικά.

β'. Στὴ δέφετερη σειρὰ καταχωρήσαμε τἀναποφάσιστα, ἐκεῖνα δηλαδή πού βρίσκονται στὴν κρίσιμη στιγμή, μὰ δίχως ἀκόμη νὰκολουθήσουνε τὰ συντρόφια τους· ἔτσι τὸ χοιρινὸ, ἂν καὶ διαβάζεται χοιρινὸν τοῦ Gir. Germano τὴν *Gramm. et Voc.*, 1622, ἐκδ. H. Pernot, 1907, σ. 136, λ. *carne*, ὅχι σ. 140, καθὼς παραπέμπει στὰ *P. de Ch.*, σ. 134, μῆτε πειράζει πού λέμε *χερομέρι* ἀντὶς *χοιρομέρι*.

γ'. Στὴν τρίτη σειρὰ πάνε ὅσα δὲ συμμορφωθήκανε μαζί μὲ τᾶλλα καὶ περισσότερα χίλιες φορές ἀπ' ὅσα μαζώξαμε π. ἀ., ἀρ. 855. Τὰ περιεργότερα εἶναι τὰ νιόφερτα (π. ἀ., ἀρ. 864-866).

Βοριανὰ καὶ νοτιανὰ.

869. Πείθουμαι ἀπὸ κεῖνα πού προηγηθήκανε πὼς ἡ διαίρεση τῆς γλωσσικῆς Ἑλλάδας σὲ βοριανὲς καὶ νοτιανὲς ντοπιολαλιὲς εἶναι ἀστοχασιὰ καινούργια τοῦ Παναστόχαστου.

870. Διαίρεση καθαφτὸ πουθενὰ δὲν ὑπάρχει. Στὴ Γαλλία τὰ προθεντζάλικα ἢ μεσημεριανὰ μοιάζει σὰ νὰ στέκουνε χώρια ὅταν τὰ συγκρίνεις μὲ τὰ βοριανὰ, σὰ νὰ σοῦ φανερώνουνε ἄξαφνα τὴ διαφορὰ πού ἔχουνε ἀναμεταξί τους ἡ Θεσσαλία κ' ἡ Χιὸ, γὰρ νὰ πούμε.

871. Καὶ ὅμως καιρὸς τὸρα ὅπου ὁ ξακουστὸς γάλλος μεσημβριολόγος Paul Meyer ἀπόδειξε πὼς παρακολουθώντας γραμμὴ γραμμὴ τίς ντοπιολαλιὲς ἀπὸ νοτιὰ σὲ βαριὰ, ὀρίζεις περίφημα, μὲ κάθε σου βῆμα, τοὺς μεταβατικούς βαθμούς.

872. Ἔτσι καὶ στὴν Ἑλλάδα. Ὁ P. Kretschmer, στὸ ἔργο του *Der heut. Lesb. Dial.* (1905), σ. 21-22, ἀνάφερε τύπους μὲ ξεηχημένο ι ἀπὸ μεσηβρινὲς ντοπιολα-

λιές (φλακή, φλάγει από την Κρήτη, πέγκα, πέρδικα στη Σέριφο, σακμινιά, σκαμινιά στη Νάξο, πρακωτή, πιν., στο Τσερίγο) · τὰ Φλάτσα (π. α., ἀρ. 848) εἶναι χιώτικα. Σίγουρο πὼς θὰ βρεθοῦνε κι ἄλλα.

873. Μήτε τοῦ ξέφυγε τοῦ Paul Kretschmer (ἱ. μ., σ. 24) πὼς τὰ τέτοια μᾶς φανερώνουνε σημεῖα μεταβατικὰ πού συνενώνουνε Βοριὰ καὶ Νοτιὰ, ὅπως « *eine Art Uebergang* ».

874. Νὰ τώρα πού ἡ Κοινὴ μας, χωρὶς νὰ εἶναι οὔτε Νοτιάς οὔτε Βοριάς, μᾶς δείχνει τὰ ἴδια σκαλοπάτια, ὥστε πιθανὸ νὰ καταλήξῃ κι ἀφτὴ στὸ ἴδιο τὸ σημάδι ὅπου φτάσανε κάτι βοριανὲς ντοπιολαλιές πού, καθὼς τυχαίνει παντοῦ, προηγηθήκανε. Στὴ Μυτιλήνη ἄξαφνα τὸ ἄτονο ι, ἀνάμεσα δυὸ σύφωνα, πάντα ξεηχᾶ (κ. Pernot, *P. de Ch.*, 136, 1).

Κάτι ξεηχήματα πὺδ περιέργα.

875. Καθὼς τὸ ξήγησα ἐδὼ καὶ χρόνια στὴ *Revue Critique*, 1887, σ. 364, οἱ τύποι δάσκαλος, βάλω μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὸ ξείχημα τοῦ ι, ἀφού προφέρανε πρῶτα δ'δάσκαλος, β'βάλω κ' ἔπειτα, φυσικὰ, δάσκαλος, βάλω (κ. καὶ τὶς *Et. ng.*, 237, σμ. 2) · ἀφτὰ μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ μεσιανὰ δδ, ὁ δδάσκαλος, δηλαδὴ ὁδδασκ., μιὰ καὶ μόνη λέξη.

876. Ἀκούστε τώρα τί λέει ὁ Μασκαράς (*M. κ. Ν. 'Ε.*, τ. Α', 153) · « Ὁ ἐν Παρισίοις κ. Ἰωάννης Ψυχάρης [διορθώνω τὸ ἄτοπο Ψυχάρης], κατέχων τὸ χάρισμα νὰ διδάσκη ἀξιωματικῶς περὶ ὧν συνήθως ἀγνοεῖ, ἀποφαίνεται ἐν *Revue Critique*, 1887, σελ. 364, ὅτι τὸ βιβάτω, διδάσκαλος, κτλ. ἀπώλεσαν πρῶτον τὸ ι ὥστε ἐγένοντο ββάλω δδάσκαλος καὶ ἔπειτα δι' ἀπλοποιήσεως βάλω, δάσκαλος. »

877. Καὶ ξακολουθᾶ ὁ Μιαρὸς · « Περιττὸν βέβαια νὰ εἴπω πρὸς τὸν Ἑλληνα ἀναγνώστην ὅτι τοιαῦτα τερατώδεις λέξεις ββάλω δδάσκαλος οὐδέποτε ἐλέγχθησαν καὶ ὅτι ἡ συγκοπὴ τῆς ἐτέρας τῶν δύο ὁμοίων συλλαβῶν εἶναι συγχρότατον φαινόμενον ἐν πάσῃ γλώσσῃ ».

878. Στὴ *Γλωσσολογία* του, σ. 72 κι ἄκ., ὁ Φιλήντας τοῦ ἀποδείχνει θεοφάνερα πὼς γιὰ τὴ συγκοπὴ γελιέται πατόκορφα, καὶ, τὸ κυριώτερο, πὼς ὑπάρχουνε ἀκόμη καὶ σήμερις ἀρχικὰ ξεθαρώματα μὲ δυὸ σύφωνα.

879. Καὶ πού ὑπάρχουνε, παρακαλῶ; Στὸν κάμπο τῆς Θεσσαλίας ὅπου, φτάνει νὰδειάσης, καὶ πὰς νὰ μαζώξης ὅσα ββάλια (βονβάλια) θέλεις καὶ δὲ θέλεις.

880. Στὴ Θεσσαλία! Στὸν τόπο δηλαδὴς ὅπου πάτησε ὁ Φτονερός γιὰ νὰ διαιρέσῃ τὴν Ἑλλάδα τὴ γλωσσικὴ σὲ δυὸ ζῶνες, βοριανὴ καὶ νοτιανή. Νὰ πὼς ξαίρει νὰ παρατηρᾷ. Βέβαια πὼς ἀφτὰ θᾶχῃ, ὄχι ὅμως τάφτια τοῦ γλωσσολόγου, παρὰ τᾶλλα.

881. Ἰδοὺ καὶ τὸ πύδ ἐλεεινὸ του. Στὰ *M. κ. Ν. 'Ε.*, τ. Α', 219 — ὅπου δὲν τὰ βάζει μαζί μου — γράφει · « ἐνθνμοῦμαι, ἐθθνμοῦμαι, θθνμοῦμαι », μὲ ἀρχικὰ δυὸ θ, « λέξεις τερατώδεις! »! κ. π. α., ἀρ. 877. Πὼς εἴπαμε; Μασκαράς.

Ἔνα ξεηχημέρο ι πὺδ δὲν ξεήχησε ποτές του.

882. Ἐδὼ θὰ διοῦμε τὴν ἀφάνταστη δύναμη πού ἔχουνε οἱ προπαρμένες ιδέες, ἀκόμη καὶ στὴν ἐπιστήμη.

883. Δόγμα οἰκουμενικὸ στὴ νεοελληνικὴ μας γλωσσολογία πὼς ἡ κερά μας εἶναι ἀπὸ τὴν κηρία.

884. Πὼς ὅμως, ἀφού τὸ ι τονισμένο καὶ δὲ χάνεται, πὼς, ἀφού ὁ τόνος δὲν εἶναι ὁ ἴδιος, πὼς, ἀφού ἡ κερά ἔχει σημάσια δική της;

885. Δὲν πειράζει. Τρέχοντας ὁ καθέννας στὸ ἄγνωστο, ποῖος νὰ φτάσῃ πρῶτος, ἀγωνίζονται ὅλοι μὲ τὴν ἀράδα, ὁ Mayser, ὁ Psaltes, ὁ Dieterich, ὡς κ. ὁ Paul Kretschmer (*Lesbos*, 104), ἀγωνίζονται γιὰ τὴν κυρία.

886. Ὁ Ζαβὸς ἔκαμε μάλιστα μιὰ τρομερὴ ἀνακάλυψη (κ. Kretschmer, ὁ. εἰ., 105, 1). Ἡ κυρία μεταμορφώθηκε σὲ κερά ἡδύνη στὴν πεθερά. Καὶ μ' ἀπὸ γυρίζει σπῖτι του καμαρωμένος ὁ καθέννας, ψιθυρίζοντας· « Κυρία, πεθερά, κερά... Τί ὥραϊα! »

887. Χρειάστηκε νὰ φανῇ ὁ Φιλήντας γιὰ νὰ κάμῃ θροῦβαλα ὅλες τὶς κυρίες, κερές, πεθερές, μαζὶ καὶ τὸ Συμπέθερο τῆς Ζαβομάρας.

888. Μεθοδικὰ στοχάστηκε ὁ Φιλήντας· — « Ἀπὸ τὴν κυρία κερά δὲ βγαίνει· ἄρα βγαίνει ἀπὸ κάπου ἄλλου. »

889. Καὶ τὸ κάπου τὸ βρῆκε! Πέρα πῆγε ἀπὸ τὴν πεθερά· ντρίττα στὴν ἐκυρά πῆγε (κ. Γλ., Β', 66) κ' ἔτσι ζαστερώνονται τὰ πάντα.

890. Χαίρεται τώρα καὶ τὸ νόημα, ἐπειδὴ στὰ παλιά τὰ χρόνια ἡ πεθερά, ἡ ἐκυρά εἶχε τὴν ἀρχοντιά της καὶ σήμερις ἀκόμη κάτι ἀρχοντικὸ μᾶς ξεφανερώνεται στὴν κερά (κ. τὸ *Reallexikon*² τοῦ O. Schroeder, πού πρόχερσιν δὲ μοῦ εἶναι γιὰ τὴν ὥρα).

891. Τὸ γελοῖο εἶναι πού ἡ κυρία δὲ μοιάζει διόλου ὁρος δημοτικὸς· μήτε τὰ τραγούδια, μὰ μήτε καὶ τὰ παραμῦθια τὰ δημοτικὰ δὲν τὴ γνωρίζουνε (γιὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὰ χρόνια, κ. D. C., I, 765-6).

892. Πῶς μπορούσε λοιπὸν ἡ κυρία νὰ γίνῃ κερά, πού συνάφεια δὲν εἶχανε;

893. Ὁ κύρις, σήμερα κύρης, ἄλλος λογαριασμός (κ. π. ἀ., ἀρ. 532 κ. ἀκ., κύριος κύρις, ὅπως ὁ Εὐγένιος. Εὐγένιος, πρωτόκλιτα σήμερις, ἄρα μὲ -ης).

894. Ἡ γενικὴ « τοῦ κυροῦ » ἀπὸ τὸ ἐκυροῦ (Φιλ.,

Γλ., Β', 66). Δὲν ἔχει νὰ κάμῃ πού βρίσκεται σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου μπορεῖ νὰ μὴν ἐνεργοῦσε ἡ ἀφαίρεση. Θὰ ἐπιδράσε ὁ κύριος (παραπομπὲς βυζαντινὲς τοῦ Psaltes, 146, 2).

895. Ἀπὸ τοῦ ὅμως νὰ ξετρώπωσε ὁ κύρ, κύρ Κοσμάς, ἀκόμη καὶ σημερινὸ κύρ Κώστας = κύρ Κῶτσος = Κρυ-κῶτσος (κ. ὅχι Κρικότσος); Σίγουρο πὼς δὲ θὰ μᾶς ξετρωπώσει μήτε ἀπὸ τοῦ Στραβοῦ μήτε ἀπὸ τοῦ Psaltes τὴ μύτη (κ. Psaltes, 35, 1 · 146, 2).

896. Μιὰ φορὰ συλλογίστηκα πὼς μπορούσε νὰ εἶναι ἀπὸ κανονικὸ ξεήχημα τοῦ ἄτονου ι ἀνάμεσα δυὸ σύμφωνα, κύρι Κοσμά, κύρ κοσμά (κ. τὶς *Et. ng.*, 237). Μοῦ φαίνεται, σὰν τὸ ξαναθλέπω, λιγώτερο βέβαιο τώρα.

897. Ὁ Psaltes ὥστόσο (σ. 146, 2) σημειώνει ἀπὸ τοῦ Schweizer τὴν Πέργαμο (σ. 104, *Anm.* 2 · 105) τὸν τύπο *sir* = κύρις κ. ἀπὸ τοῦ θυμίζει κάτι δικό μου πού ἴσως νὰ εἶναι καὶ τὸ σωστὸ (κ. τὸ *Essai sur le grec de la Sept.*, 191, σμ. 2).

898. Ἐκεῖ βρῖσκω τὸ περίεργο *Kyr-sac* (τοῦ Villehardouin, 16^e αἰώνα), πᾶσι νὰ πῇ Κύρ Σάκη ἀπὸ τὸ Κύρ Ἰσαάκη, ἔπειτα Κυρ(Ἰ)σ(α)άκη. Μὰ τὸ *Kyr-sac* τοῦ Villehardouin ἀνταλλάσσεται μὲ τὸ *Sursac*, ὅπου πιθανὸ νὰ κρύπτεται κάποιο *Sire*.

899. Μ' ἄλλα λόγια, ἐπιδράσανε οἱ δυὸ γλωσσες ἡ μιὰ στὴν ἄλλη νὰ ἀπάνω, καὶ τὸ κύρ μας θὰ βαστᾷ τότες ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Φραγκοκρατίας. Ἡ δυσκολία εἶναι πού στὴν ἐποχὴ ἐκείνη γαλλικὸ *Sir* δὲν εἶχε! Ἄς ὀφονται οἱ ρωμανολόγοι.

Τώρα.

900. Ὑπάρχει κ. ἄλλο ξεξηγημένον ἀξεήχητο ι στὸ ἐπίρρημα *τόρα*. Δόγμα καὶ τοῦτο πὼς εἶναι ἀπὸ ξεξηγημένον

ι ενός παράξενου ἐπιρρημάτου *τῇ ὥρα*, πού μάτι ἀθρώπου δὲν τὸ εἶδε, πού δὲν τᾶκουσε ἀθρώπου ἀφτί.

901. Χαρτὶ καὶ ψυχὴ ἀκόμη ξώδεψε ὁ K. Dieterich (*Unters.*, 60-63) γιὰ τὴν *κερὰ* καὶ γιὰ τὸ *τῇ ὥρα*. "Ὅλα τοῦ βρόντου. Τὰ πράματα μοῦ φαίνονται πολὶ ἀπλά.

902. Εἴκατα πρῶτα πὼς μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὸ *tuttora*. "Ἐπρεπε ὅμως νὰ ὑποθέσω πὼς πέρασε ἀπὸ τὴν Παρκιὰ τῆς Πάρου, ὅπου θάπώλεσε τὸ *u* ὥσπου νὰ γίνη *ittora*, *lora*, *lora*. Ἐλᾶτε δὲ πού δὲν ταίριαζε τὸ νόημα.

903. Τίποτα! Εἶναι ἰταλικὸ, μὰ εἶναι τὸ γνωστὸ μας *ora* κι ἀπὸ τὸ ἀντιθετό του *τότες* θὰ κόλλησε τὸ *τι* καθὼς ἀπάνω κάτω πῆρε τὸ *τ* ὁ τέτοιος ἀπὸ τὸ συγγενικὸ του τὸ *τοῦτος* (S. Portius, 177).

Τετράφτογγα, τρίφτογγα καὶ ξεηχημέρο ἄτορο,
προφωνηεντικὸ ι.

904. Δὲν εἶδα, στὶς νεοελληνικὲς μας γραμματικὲς, νᾶνοιξε σπουδαία κουθέντα γιὰ τὸ θηλυκὸ προσκόλλημα *-τρια* καὶ *-τρα*, ὅξω ἀπὸ τὸν πλούσιο κατάλογο τοῦ Φιλλήντα (*Γρ.*, σ. 424-430).

905. Λίγα λόγια θὰ μᾶς φτάσουνε. "Ἀς πάρουμε τὸν τύπο *ψάλτρια* · τὸ *ι* μὲ κατοπινὸ φωνήεντο ξαίρουσε πὼς κινιέται πρὸς τὸ *ι*. "Ἔτσι βγάζουμε *ψάλτρηα*, δηλαδὴ τετράφτογγο.

906. Ἀφτὸ δὲ γίνεται, μήτε γίνεται νὰ βγῇ *τρίφτογγο*, *μαθήτρηα*, *περέτρηα* · γιὰ τοῦτο κιόλας λέγονται *μαθήτρηα*, *περέτρηα*, καθὼς καὶ τὰ πάγκοινα *ράφτρα*, *πλύστρηα* (ἢ *πλύντρηα*, *σιχαμάρα*).

907. "Ἔτσι ἄφοβα πρέπει νὰ λέμε ὅλα τᾶλλα, *καθηγή-τρα*, *κυβερνήτρηα*, *ποιήτρηα*, μὲ πληθὺς παρόμοια, ὅσο κι ἂν ξυπαστοῦνε κείνοι πού δὲ γνωρίζουνε τοὺς νόμους, μήτε

ἀκούνε πὼς μέρα τῇ μέρα τὸ προφωνηεντικὸ ἄτονο *ι*, μὲ προτερινὲς τετράφτογγες καὶ τρίφτογγες, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ξεηχήση.

908. Γράψαμε π. ἀ. (ἀρ. 827) *ξεηλιστριάρης*. "Ἐχομε κι *ἀγκίστρια* · ἔχομε κι ἄλλα. Λοιπὸν καὶ δὴ τετράφτογγα · *στρ-α*. Δὲ μοιάζουνε ὥστόσο μὲ τὰ προηγούμενα ἐπειδὴ δὲ μαρφώθηκε σ' ἀφτὰ τύπος *-τρα* πού νὰ παρασύρη τὸ προσκόλλημα σ' ὅλα τᾶλλα καὶ νὰ μὴν ἀφήση *-τρια*.

909. Διδαχτικὰ γιὰ τὸ ζήτημα ὅσα ξεδιάλυσε ὁ Pernot, στὰ *P. de Ch.*, 128. Ὑπάρχουνε βαθμοὶ, ἄξαφνα γιὰ τὸ *τρία*, μεταξὶ *τρί-α*, *τρία*, *τριά* (τὸ βάζω ἐγὼ) καὶ *τριά*.

910. Κοντὰ στὸ νού πὼς ἐκεῖ ὅπου ἀκούμε *ξεηλι-στριάρης*, *ἀγκίστρια* καὶ πάει λέοντας ἀντὶς *-στράρης*, *-ίστρα*, τὸ *ι* ἔμεινε φωνήεντο, ἀντίθετα πρὸς τὸ προσκόλλημα *3 σφ.* + *ι* ὅπου ἴτια ἴτια ὁ τύπος *-τρα* μᾶς ἀποδείχνει πὼς τὸ *ι* ἔγινε πρῶτα *ι* καὶ γιὰ τοῦτο ξεήχησε.

911. Τολοιπὸν ἔτσι λέμε *τρία*, *τριάντα* (δὲν μπορῶ νὰ ξεηγήσω τὸ *τρακόσια* παρὰ εἰκάζοντας λογικὰ *τρᾶκοσία*, μὰ γιατί ὅχι *στᾶλλα*;), ἢ καὶ *ἀντρειωμένος*, *γριά*, *καλό-γρια*, *κρύο*, *κρυωμένος*, μὲ σωρὸ τέτοια (κ. καὶ πάλι Pernot, *P. de Ch.*, 115, σμ. 2, μὲ τὶς *Et. ng.*, 205 κι ἀκ.). *Τριαρτάφυλλο* τὸ κοινὸ (σγχαρ. Kretschmer, *Lesb.*, 117).

Ξεηχημένο καὶ ἀξεήχητο ι μὲ σ.

912. Κλίνουμε *σωπαίνω*, *σώπασα*, *νὰ*, *θὰ* *σωπάσω*, *προσταχτ.* *σώπαινε*, *σώπασε*, *σώπα*, *μετ.* *σωπαίνοντας*, *σωπασμένος* · ὠραῖο καὶ τὸ *σωπαστᾶ*.

913. Μαζί μὲ τοῦτα ἢ *ψάθα* (*ψίαθος*) καὶ τὸ *σαγόρι* (*σιαγὼν* π. ἐ.). Τὸ *σάλιο* πάει ἄλλου (κ. π. ἀ., ἀρ. 212).

914. Μ' ἀφτὰ νᾶρκεστοῦμε. Ὁ Πάλλης θέλει νὰ προχω-

ρήσουμε παρέχει, νὰ παραδεχτοῦμε σωρὸ ἄξος, πλούσος, φορεσὰ, κρασὰ (μὲ τὸ κρασί!) κι ὅ τι παίρνει. Τέτοια τοῦ Πάλλη μας τὰ μεταγλωσσολογικά — ὅπως λένε τὰ μεταφυσικά.

915. Πλοῦσος, πλοῦσα, πλοῦσο, πλοῦσοι, πλοῦσες, πλοῦσα, πλουσοπάροχο, Κηβισὰ θὰ καταντήσουνε γελοῖα, μάλιστα σὰν προστέσης καὶ τὰ μαγαζὰ (μαγαζί!) καὶ λοιπὸν ἢ ὄν. τοῦ ἐν. μαγαζὸ!

916. Προτοῦ παραδεχτῇ κανεὶς ἕναν τύπο, πρέπει νὰ συλλογιστῇ ἀλάκερη τῇ σειρᾷ. Ἐδῶ ἡ σειρὰ δὲν κάνει. Καὶ γιατί; Γιατί ὅλα τοὺς ντόπια, ὅξω ἀπὸ τοὺς ἀρ. 912-913 (π. ἀ.).

917. Νὰ παρατηρήσουμε ἀκόμη πὼς τὸ *ι* τοῦ κοινοῦ πλούσιον, ὅταν εἶναι δισύλλαβο καθὼς καὶ εἶναι ταχτικά, πρωτακούστηκε *ι*, μὰ ἔγινε γλήγορα *ι̇* (κ. π. ἀ., ἀρ. 130).

918. Ἄλλο δὲν εἶναι τὸ *ι̇* παρὰ *ι* ἀχορδόηχο, καὶ γίνεται ἀχορδόηχο τὸ *ι* ξαιτίας τὸ ἀχορδόηχο προηγούμενο *σ* ἀπὸ ἡχοταιριαξιά.

Τὸ *ι* μὲ κατοπινὸ του *ρ*.

919. Εἶναι τὸ σπουδαιότερο κίνημα τοῦ *ι*, κίνημα φυσιολογικὸ, καὶ ψυχολογικὸ συνάμα, νὰ κατασταλάξῃ στὸ *ε*, ἅμα εἶναι ἄτονο κι ἅμα ἔπεται *ρ*.

920. Μὲ *ρ* κατοπινὸ, γίνεται τὸ *ι*, *ε*, γιατί τὸ *ρ* καὶ τὸ *ε* μορφώνονται στὸ ἴδιο μέρος τοῦρανίσκου κ' ἔτσι μᾶς ἔρχεται πὺ βολικὸ · παίζει λοιπὸν κάποιον ρόλο στὸ κίνημα ἢ ψυχολογία.

921. Παίζει καὶ ἡ φυσιολογία ρόλο, ἐπειδὴ ἀπὸ τῇ μεγάλῃ γειτονιᾷ ἔρχεται ἡ ἑφκολλη ἀλλαγῇ.

922. Ἡ παρατήρηση τῆς γειτονιάς (π. ἀ., ἀρ. 920) δὲν εἶναι δική μου, ὅπως τὸ νομίζει κάπου ὁ Φιλήντας, παρὰ

τοῦ Ντροπιασμένου, στὸ Ἀθήναιο, Γ', θαρρῶ, τοῦ 1881 · βέβαια ὅμως πὼς ἔχω πὺ κατάβαθα ἡχολογημένο τὸ φαινόμενο (κ. Ἀπολ., 74, 75, 123, 181, 184 (1), 185 (1), 186, 198).

923. Ἐδῶ δυσκολέβουμαι ἀρκετὰ. Στὴν Ἀπολογία ἔχω μελετήσῃ τὸ ζήτημα κι ἀναφέρει σωρὸ παραδείγματα · μοῦ μάζωξε κάμποσα κι ὁ Φιλήντας. Τί νὰ κάμω; Νὰ ξαναχύσω τὴν Ἀπολογία στὴ Γραμματικὴ μας; Δὲν ταιριάζει, γιατί πρέπει κ' ἡ Ἀπολογία νὰ μελετιέται.

924. Θὰ περιοριστῶ σὲ δυὸ παρατήρησεις πὺ μοῦ φαίνονται κύριες καὶ οἱ δυὸ.

925. Ἡ πρώτη παρατήρησή μου εἶναι πὼς ὁ νόμος $\epsilon + \rho = \epsilon + \rho$ βρίσκεται σὲ πλήρη ἐνέργεια καὶ πὼς δὲν ἔκλεισε ἀκόμη τὸν ξετυλιγμὸ του.

926. Πολλὰ, πὺ στὸν καιρὸ τῆς Ἀπολογίας (1906) μᾶς φαινόντανε ἡ ἀνύπαρχτα ἢ σπάνια, τᾶκουσα κάμποσες φορές στὸ ταξίδι μου τοῦ 1914, πὺ χτυπητὰ μάλιστα τοῦ 1925 · εἶχα μαντέψῃ μερικὰ καὶ στὶς *Et. ng.* (1892), 246 (μεράζω, Ἡπερώτης, σερά, περάζει, Κέρκερα, ἀφστερός, ποστερίζης, γερέβω, ἀκουστὰ μου ὅλα) καὶ στὴν Ἀπολ., 195.

927. Τέτοια τὸ βούτερο, τὸ περούρι, τὸ σπερούρι (καὶ Vasmer, *Byz. Zeitschr.*, XVI, 540). Στὴν Κεφαλονιά προκομμένες δεσποτιρίδες προφέρνανε ἡ κερία. Τὸ περάζει ἀρχίζει καὶ παίρνει φόρα.

928. Μῆτε εἶναι νάπορήσουμε, ἀφοῦ τὸ *ρ* καὶ τὸ *ε* ἔαχολουθοῦνε νὰ μορφώνονται στὴν ἴδια θέσση τοῦρανίσκου. Τὸ μόνον κατόρθωμα τῆς καθαρέβουσας εἶναι πὺ μᾶς ἀργοπορᾷ.

929. Τοιποῦν ἔχουμε τὸ δικαίωμα, ἔχουμε τὸ χρέος μὲ μπόλικο χέρι νὰ σκορπίζουμε στὰ γραφτὰ μας ὅσα ἐφαρμόζουνε τὸν περίφημο τὸ νόμο.

930. Πρῶτα ἐφαρμόζεται γλυκὰ ὁ νόμος, ἅμα ἔχουμε σειρὰ, τὸ πρόγερο, τὸ χερόγραφο, χερούργημα, χερουργία, χερούργος, πού τὸ χέρι τὰ βοηθᾷ καὶ φυσιολογικὰ καὶ νοηματικὰ.

931. Τυχαίνει κάποτες νὰ πατοῦμε τὸν κανόνα, ἐπειδὴ πάμε καὶ διαλέγουμε τὰ καθαρεβουσιάνικα λυπηρός, τολμυρός, ἀντὶς τὰ δημοτικὰ καὶ κανονισμένα λυπητερός, τολμητερός.

932. Σ' ἓνα χρειάζεται προσοχή καὶ δὴ ἔρχεται ὠραία ἡ δέφετερη παρατήρησή μου (κ. π. ἀ., ἀρ. 924).

933. Δὲ δώσαμε ὡς τώρα, ἐμεῖς οἱ γλωσσολόγοι, τὴν ἀπαιτούμενη σημασία στὴν ἡχοταιριαξιά πού στὴ γλώσσα μας ἔχει δύναμη μεγάλη, καθὼς τὸ εἶδαμε π. ἀ., ἀρ. 868, β', μετὰ τὸ ἀξιολογῆσαι το γοιριτό.

934. Ἐτσι πάμπολλα δικαιολογοῦνται, ὅπως τὰ βερβιρίζω, στηριζώ, σπυρί, τυρί καὶ τὰποδέλοπα (κ. Ἀπολ., 190 · ὅπου λόγος καὶ γιὰ τὸ κερί ἀντὶς κηρί).

935. Ὁ κανόνας τοῦ ἄτονου ι δὲν παραστρατᾷ μετὰ τὸ πλέρωσα, πού εἶναι ἀπὸ ἀναλογικὴ ἐπίδραση τοῦ πλερώνω. Τὸ τυπικὸ παράδειγμα εἶναι κερά, μὰ κύρης.

936. Τονισμένο ι = εἰ στὴ βέργα δὲν ἔχουμε. Ἀπὸ τὸ λατινικὸ *verga* (κ. H. Schuchardt, *Vok. d. Vulg. l.*, τ. Β' (1867), 58 · Ἀπολ., 185, καὶ τὴν *Einkl.* τοῦ Ἀμυαλου, πού τὸ εἰ τὸ περνᾷ γιὰ ρωμαϊκόν, σ. 333). — Βεργίλιος πρέπει νὰ γράφουμε — καὶ νὰ λέμε. Μᾶς τὸ διδάσκουνε ἄπειρα κείμενα.

Τὸ ι μετὰ κατοπινὸ τοῦ λ.

937. Τὸ λ, στὸ γλωσσόσπιτό μας, μορφώνεται παντάπασι ἄλλως παρὰ τὸ ρ (κ. π. ἀ., ἀρ. 160-1). Ἡ συνέπειά εἶναι πού μετὰ κατοπινὸ λ τὸ ι μεγάλη τάση δὲν ἔχει νὰ

γίνῃ ε, ὅπως τὸ θέλει ὁ Σαλατὰς γιὰ νὰ τὰ κάμῃ ὅλα σαλάτα (κ. Ἀπολ., 184, 1), σαλάτα δηλαδὴ ἀντιδημοτικὴ.

938. Τὰ πιὸ κοινὰ εἶναι βελαρίδι, βελαριδιά (π. ἀ., ἀρ. 207), μελίγγι (μηρίγγιον, *Einkl.*, 332 · μὰ πρῶτα ἔγινε γ τὸ λ · κ. Β. τ. Δ., ἀρ. 461, τὰ α-ε), παρτελόνι (κ. π. ἀ., ἀρ. 207) · τὸ ἀγκελώνω καὶ ὁ Στελιανός (*Einkl.*, 333) σὲ μᾶς Στυλιανός καὶ ἀγκυλώνω.

939. Νὰ σημειώσουμε κιόλας πὼς κρατήσαμε τὸ α στὸ νυαλὸ, γυαλί, σάλιο ἀντὶς ε (κ. π. ἀ., ἀρ. 212).

Τὸ ι, ε δὲ γίνεταί παρὰ μετὰ
κατοπινὸ τοῦ ρ.

940. Ὅπου βλέπουμε ι ἀντὶς ε, χωρὶς κατοπινὸ ρ, θὰ πῇ πὼς κάτι τρέχει.

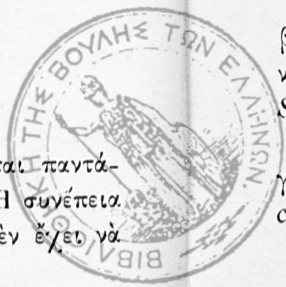
941. Ὁ αἶτος συνηθίζεται στὴ θέσση τοῦ αἰτός, ἔτσι κι ὁ σταβραῖτος. Ἀετός τὸ ξαίρω ἀπὸ τὴν Πόλην, παιδί. Θεσταλιώτικο θὰ εἶναι τὸ ι, γιὰτὶ δὲ λείπουνε οἱ αἰτοὶ στὴ Θεσταλία — μήτε τὰ ι στὴ θέσση τοῦ ε.

942. Τὸ ἀλέθω (ἀλήθω) ἀπὸ τὸ ἀλέσω (Φιλ., Γρ., σ. 128, β').

943. Ἡ ἐλιχία, πού πάει μετὰ τὰ π. ἀ., ἀρ. 938, δὲν εἶναι κοινὴ διόλου, ἐπειδὴ δὲ βρίσκει μαζί της τὸ λογαριασμό της ἡ ἀγαπητὴ μας ἡχοταιριαξιά (κ. π. ἀ., ἀρ. 933).

944. Ὁ καπετάνιος βασιτᾶ κληρονομιά τὸ ε τοῦ ἀπὸ τὸ βυζαντινὸ τὸν κατεπάνω (ἀπ' ὅπου καὶ τὸ κλασσικὸ ἀρμένικο καταπάν, ἔτσι, μετὰ ἡχοταιριαξιά, κ. *Le grec de la Septante*, 173, 1).

945. Εἶναι ὁ κοινὸς ὁ τύπος. Τὸ ι τοῦ καπιτάνιος θὰ γεννήθηκε στὴ θάλασσα, συντροφικὰ μετὰ τὸν ἰταλὸ τὸν *capitano* (κ. Körting, 1873). — Μὰ τὸ ε τοῦ Καπετῶ-

λιον εἶναι λατ. (*Et. ng.*, 220) κ' ἔτσι νὰ τὸ συνηθίζουμε.

946. Τὸ κρένω (μὲ τὴ σημασία ὅμως τοῦ *μιλῶ* · σοῦ κρένω, δὲ μοῦ κρένεις) ἀπὸ ἀναλογία (καλὰ τὰ ξεδιάλυσε ὁ Χατζηδάκος, *M. κ. N. 'E.*, Α', 295, κι ὅλο τὸ μέρος ἀπὸ τὰ καλὰ του) · ὁ παρακείμενος καὶ ἀόριστος, ἔκρενα. Κόιτ. καὶ *Sim. Port.*, 84-5, γιὰ τὸ κρένω.

947. Μὲ τὴ σημασία εἶμαι κριτῆς, ἄλλο ἀπὸ τὸ κριτῶ δὲν ἔχει, παράκ. κι ἀόρ. ἔκρινα. Μὰ θὰ ποῦμε πλένω, ξένω, ψαίρω, κ' ἔτσι μορφώνουμε πλούσια παρατατικούς *ἐπλενα*, *ἐξενα*, μαζὶ μὲ ἀόριστους *ἐπλενα*, *ἐξενα*, *ἐψαινα*, *ἐψησα* (κ. π. κ., ἀρ. 1126, ψ, καὶ στὸ *Ρῆμα*, παρακάτω).

948. Μαξελλάρι ὅσο ξαίρω, τὸ διαδομένο. Δὲν πιστέδω νὰ εἶναι ἀπὸ τὴ γειτονιὰ τοῦ *λ* (κ. Φιλ., Γρ., σ. 77, § 260). Θὰ εἶναι ἡ ἀλλαγὴ λατινικὴ (ἀπὸ τὸ *maxilla* ἢ λέξη).

949. Τὸ γνέθω (*ἐκνήθω*), ἀπὸ τὸ γνέσω (Φιλ., Γρ., σ. 128, β').

950. Τὸ πάλε (πάλιν τὸ π. ἐ.) ὑποθέτω ἀπὸ καμιά ἐπίδραση τοῦ *πάλαι*. Γράφω πάντα πάλε, μὰ πάλι, ὅταν ἀκολουθῇ κανένα ε. Τρομάρα μου ἡ χασμωδία.

951. Τὸ πέφτω (πίπτω) ἀπὸ τὸ ἔπεσα (κ. S. Portius, 84-5 καὶ Φιλ., Γρ., σ. 128, β').

952. Τὸ ξεφτέρι δυσκολούτσικο. Πὼς εἶναι ἀπὸ τὸ λατ. *accipiter*, οὔτε ρώτημα. Γιατί ὅμως ἔ στὸ δικό μας, ἐνὼ τὸ λ. γράφει δυὸ ἀπανωτὰ κ, ἀκκίπιτερ;

953. Θὰ τὸ καταλάβουμε, ἅμα ρίξουμε μιὰ ματιὰ στοῦ G. Meyer τὰ *Neugr. Et.*, III, 49, ὅπου μαθαίνουμε πὼς ἀπὸ παρετυμολογία τὸ πήρανε γιὰ *οξύντερος*, πού ἔτσι τὸ βάζει ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρινὸς (τοῦ γ' αἰ. τοῦ Χρ.).

954. Τολοιπὸ, ρωμαϊκὸ τὸ φτι ὅσο καὶ τὸ ξ. Τὸ πρῶτο ε ἀπὸ ἡχοταιριαξιά. Τί διδαχὲς δὲν ἔχει μέσα τῆς μιᾶς λέξης καὶ μόνη — γλωσσολογικὲς καὶ ιστορικὲς! Μὲ τῆς

Ἀθήνα καὶ μὲ τὴ Ρώμη μέστωσε ὁ Ρωμιὸς — ἔγινε ξεφτέρι.

955. Σκοῦρο, πολὶ σκοῦρο μοῦ εἶναι τὸ *σετόρι* (*σιρδῶν*, τὸ π. ἐ., στὸν Ἡρόδοτο καὶ στὸ Θουκυδίδη). Ἀκόμη δὲ βεβαιώθηκε ἀπὸ ποῦ εἶναι (κ. E. Boissacq, *Dict. étym. de la l. gr.*, 1916, σ. 866, πού ὡστόσο ἄδικα δὲν παραπέμπει στοῦ Muss-Arnolt τὰ *Semitic Words*, *Am. philol. Assoc.*, XXIII (1892), 80-81).

956. Ἐρχεται φαίνεται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, γιὰ μένα πιθανώτερο ἀπὸ τὸ ἐβραϊκὸ (σγχερ. Muss-Arnolt, 81 · *ἵπδ*). Λοιπὸν ἡ λέξη ταξίδεψε κάμποσο κι ἀπὸ κανένα τῆς ταξιδάκι θὰ τῆς κόλλησε τὸ ε πού πιά τότε δὲν ξεκολνᾷ.

957. Πὼς εἶναι δυνατὸ νὰ φιλιάλη κανεὶς ὅπως κάνουνε ὁ Dieterich, *Unters.*, 13, κι ὁ Psaltes, 23, πὼς τὸ ε τῆς *φαιμελιᾶς* εἶναι λατινικὸ, δὲν τὸ χωρᾷ ὁ νούς μου.

957 β. Σημείωση. Ὅσοι λένε *οθόνη* θέλουνε κρέμασμα.

958. Στις *Et. ng.* (220 καὶ 275) ἀνάφερα θαρρῶ τὰ χρειαζόμενα τὰ κείμενα, καὶ πρῶτα πρῶτα ἓνα *fameliai* τοῦ *CIL.*, I, 166. Τί ἄλλο θέλετε;

959. Ἐχουμε *φιληνάδα*, ὅπου ἐνέργησε ἡ *φίλη*. Ἐχουμε *φιλονάδα*, ὅπου ἐνέργησε ὁ *φίλος* καὶ πού δὲ μᾶς κάνει χρεία. Ἐχουμε *φιλαινάδα* — κι ὅχι *φιλενάδα*, δηλαδὴς ἀπὸ τὴ *φιλαιρίς*, ὅπως τὸ στοχάστηκε σωττὰ ὁ Μωρολόγος — Μουρλὸς (*M. κ. N. 'E.*, B', 520).

960. *Φιλαιρίς* ὅμως εἶναι ὄνομα, *εταίρας* (κ. Λουκ.). Ἐγὼ θαρρῶ πὼς ἀπόμεινε στὴ *φιλαινάδα* τὴ σημερινή μας κάποια τῆς *φιλαιρίδας* ἀποχρωματιὰ. Τουλάχιστο, σὰ ρωτῶ ἄξαφνα · Πὼς τὸ εἶπε ἡ *φιληνάδα*; κάπως εἰρωνικά ρωτῶ. Σὰ λέω πάλι · ἡ *φιλαινάδα*, νιώθω κ' ἓνα ὑπονόημα ἐρωτικὸ, μὲ τὸ ε του.

961. Κάμποσα σπουδαῖα γιὰ τὸν ὄρο στοῦ Pernot τὰ *P. de Ch.*, 101, 2. Πιο φρόνιμο μάλιστα νὰ προστρέξουμε

στήν π. έ. τή *φύλαιρα*, έπειδής ή *φυλαίρις* τοῦ Ἀσυλλόγιστου (π. ά., 960) γνωστή μονάχα γιά ὄνομα κύριο.

Κάτι παράξερα σ' άντίς ι.

962. Διδάσκει στή Γραμματική του ό Φιλήντας (τ. 79, § 265) πώς τὸ ι, δηλαδή ό ήχος ι « γίνεται συγνά σ, σά γειτονέθει ... μέ σφυριστικό σ, ζ... ».

963. Καί τόντις έτσι τάκούμε στά πανελλήνια σουπιά (σηπία), σουσάμι (σησάμι), σούσουμο (σύσσημον), σουσουράδα (σεισουράδα), ζουλέω (κ. Φιλ., Γρ., σ. 189), ζούλια.

964. Ζούλια, τίτλωσα ένα δήγημά μου (Ρ. κ. Μ., τ. Α', σ. 180-221 · κ. καί 222-223) · στά Έφτάνησα (κ. δ. ελ.) φαίνεται σά νά τὸ ξαίρουνε ζήλια, όπως καί στήν Ἀθήνα, κι ωστόσο θα πουνε πιό πολί ζουλιάρικο παρά ζηλιάρικο παιδί.

965. Ἄν καί γιά μένα ή ζήλια, μέ ι, μυρίζει καλαμάρι, ό ίδιος έγώ συνηθίζω τὸ ζηλεμένος, ό ζηλεμένος μας, έπειδής ή μετοχή άφτή έχει νόημα παιρετικό καί σβήνει κάπως τὸ πρότυπο νόημα τής ζούλιας.

965 β. Σημείωση. — Ζούλια ταιριάζει νά γράφουμε καί νά λέμε, άν τὸ πάρη μιὰ μέρα ό νους μας πὸς παράδοση έχει καί ή δημοτική, άφού μιὰ Ζούλια, πού γιά πέταμα ίσως νά μὴν είναι, δημιουργήθηκε στήν έθνική μας.

965 γ. Σημείωση δεύτερη. — Ό Δροσίνης, φυσικά, θα εξακολουθῇ τή ζήλια του μαζί μέ τὸ κάρβονά του.

966. Δέ συμφωνῶ μέ τὸ Φιλήντα (δ. ελ., σ. 80) γιά τὸ κουρέω, πού τὸ σ του δέ σημαίνει κίνημα τοῦ ι (έδώ ει) πρὸς τὸ σ, παρά χρωσιέται στό κουρέας.

967. Μήτε γιά τὸ κουρῶ (κινῶ) συμφωνῶ μαζί του. Σίγουρο γιά μένα τὸ συμπέρασμα τοῦ Χαζοῦ (Ἀθήναιο, ι', σ. 86 · S. Portius, σ. 82) πὸς τὸ κουρῶ άπό τήν κούρια,

λατ. *cunae* (κ. G. Meyer, *Ngr. St.*, III, 35). Βρήκε μιὰ φορά ό Στραβός κ' ένα σωστό λατινικό.

968. Τήν κούνια μᾶς τή μαρτυρά καί τὸ σημερνὸ άκόμη τὸ νόημα τοῦ κινῶ καί τοῦ κουρῶ · κουρῶ στήν ίδια θέση, κινῶ άπό τή μιὰ θέση στήν άλλη. Θμ. καί τὸ ξεκινῶ. Τὸ κίνημα πάντα ζή.

969. Ό φουμισμένος ρίζωσε στό ρωμαϊκό. Πάντα όμως σκουῖρα τὰ παραγωγικά του (κ. π. ά., άρ. 669, όπου ό λόγος καί γιά τὸν άρ. 963). Στό σ' ίσως νά συντέλεσε τὸ *fumo* (κ. Pernot, *P. de Ch.*, 109). Στοχάσου καί τὰ γούμαρα.

970. Θα είχε γούστο άν ό Pernot (*P. de Ch.*, 318-9) είχε δίκιο — καί θαρρῶ πὸς έχει — νά έτυμολογήση τὸ χουινῶ, χουμιζῶ (κ. π. ά., άρ. 650) τοῦ Χατζοῦ (Μ. κ. Ν. Έ., Β', 298) άπό τὸ φημιζῶ. Νά σου αρχαιο υ = σ, μιὰ φορά.

971. Γιά ντοπιολάλητα σ' άντίς ι κάμποσα βρίσκει κανείς στοῦ Φιλήντα (δ. ελ., άρ. 969) καί στοῦ Pernot τὰ *P. de Ch.*, 107-113. Θα βρῇ κι άλλου.

Ξεφυτρωμένο ι.

972. Ξεφυτρώνει κυριολεκτικά ένα ι σέ ήχολογικά χρώματα όπου δέν τὸ πρόσμενε κανείς.

973. Γιατί όμως ι κι όχι άλλο κανένα φωνήεντο; Για νά είναι, υποθέτω, σάν αντίχτυπος ενός προηγούμενου ι.

974. Έτσι τουλάχιστο μᾶς παρουσιάζεται στα μόνα κοινά πού βλέπω, ίσιος, ίσια ίσια, χαμτσίκι, λισσιάζω (καί μόλον τούτο λίσσα).

975. Τὸ ξεφύτρωμα φανερώνεται όπου μοιάζει καί δέ μᾶς άρέσουνε πλάϊ πλάϊ δυὸ σύμφωνα ξεβγαρωμένα όπως τὰ γνωστά, μά ντοπιολάλητα καπινός, ατιμπόλοιο (σγχα. Psaltes, 30).

976. Ὁ Φιλήντας ὁμῶς (Γρ., σ. 106) παραθέτει καὶ τὰκόλουθα ὅπου δυσάρεστα ζεθγαρώματα δὲν ξανοίγουμε, λ. γ. *στάκρογλωσσικά*, λέει ὁ Φιλήντας, *ἀλιφα*, *δέλιτα*, *βόλιτα* (βόλιτα), *στιλιθώνω*, *γαλικάδα* κλ.. Κ. καὶ Pernot, *P. de Ch.*, 131, σμ. 1.

977. Καταλαβαίνω τὸ ξεφύτρωμα καλῆτερα στὸ *ἐνιδύματα* (Pernot, *P. de Ch.*, 132, σμ. 1 τῆς σ. 131) ἐνὸς χωρικοῦ ποῦ πολεμοῦσε νὰ τὰ βγάλη πέρα μὲ τὸ καθαρε-
 βουσιάνικο κι ἀπρόφερτο *ἐνδύματα*.

978. Λοιπὸν ἔχει νὰ γίνη ἔρεθνα μονογραφικὴ τοῦ ξεφυ-
 τρωμοῦ — κ' ἔχουνε νὰ κρατηθοῦνε γιὰ τὴν καθεμερινή
 μας χρῆση τὰ ξεφυτρωμένα τοῦ ἀρ. 974 (π. ἀ.).

Ἀπαγωγὰ ι.

979. Ὁμορφα δὲν εἶναι. Πολίνανε μὲ τὴν καθαρέβουσα
 ποῦ δὲν πρόσεξε στὴν ἀλλαγὴ τῆς προφορᾶς. Γιὰ τοῦτο,
 νὰ διορθώσουμε ὅπουμποῦμε. Ἀντὶς *συνείδειση* (*σιντίδισι*),
 νὰ παραδεχτοῦμε τὸν ὠραῖο τὸν ὄρο τοῦ Ἑβριπίδη (Ὁρ.
 396) *σύνεση* (π. ἐ. *σύνεσις*). — Γιὰ τὴ *συνήζισι* (π. ἐ.
συνήζισις) κ. ἀμέσως π. κ., ἀρ. 980-981.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΤΟ

ΣΥΝΤΑΒΗΓΜΟΣ, ΑΦΑΙΡΕΣΗ, ΠΡΟΒΑΛΜΑ, ΗΧΟΤΑΙΡΙΑΞΙΑ ΚΑΙ ΞΕΤΑΙΡΙΑΞΙΑ

1.

ΣΥΝΤΡΑΒΗΓΜΟΣ

980. Ὁ συντραβηγμὸς εἶναι κεῖνο ποῦ στὶς καθαρε-
 βουσιάνικες γραμματικὲς λέγεται *συνήζισις*.

981. Γιὰ τοὺς λόγους ποῦ δηλώσαμε (π. ἀ., ἀρ. 979),
 προτιμότερο νὰ λέμε *συντραβηγμὸς*. Κερδίζει καὶ τὸ
 νόημα. Εἶναι πάντα δυὸ φωνήεντα συνεχικὰ ποῦ τραβοῦνε
 τὸ ἓνα τᾶλλο καὶ σμίγουνε σ' ἓνα.

982. Στὸ συντραβηγμὸ ἀφιέρωσε τὸ *Βιβλίο* τοῦ Δασκά-
 λου κάμποσους παράγραφους (κ. 398-434). Τὰ ζεθγαρο-
 φωνήεντα ποῦ ξετάζονται εἶναι *αο* (398), *οα* (399), *σα*
 (400), *σε* (402), *σι* (402), *αε* (404), *εα* (405), *αι* (406),
οσ (421, μαζί *σο*, *οε*, *εο*, *οι*), *σε* (423), *σι* (424), *ει* (425),
σε (434).

983. Ἐδὼ θὰ συντομέψουμε τὰ κυριώτερα, θὰ προστέ-
 σουμε ἢ θὰ ξεδιαλύσουμε ἄλλα μερικὰ.

984. Σὲ μᾶς ὁ δυνατώτερος ἤχος τραβᾷ τὸν ἀδυνατώ-
 τερο. Τί θὰ πῇ δυνατώτερος κι ἀδυνατώτερος, θὰ τὸ μάθης
 στὸ *Β. τ. Δ.*, ἀρ. 426 κι ἀκ..

985. Μὲ δυὸ λόγια · ὁ πιὸ δυνατὸς εἶναι ὁ πιὸ ἀνοιχ-
 τόστομος. Ὅλο τὸ ζήτημα, ζήτημα καὶ μόνο ἀνοιχτοστο-

μιᾶς. "Οποῖος ἀνοίγει περισσότερο τὸ στόμα, χάρτει καὶ περισσότερα.

986. Ρωμαῖκα ἡ σκάλα μας εἶναι · αοσει. Σημαίνει πὼς ὁ *ι* συντραβιέται ἀπὸ τὸν *ε*, ὁ *ε* ἀπὸ τὸν *σ*, ὁ *σ* ἀπὸ τὸν *ο* καὶ ὅλοι τους ἀπὸ τὸν *α*.

987. Συντραβιοῦνται φυσικὰ πιὸ πολὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἤχους δυὸ ἤχοι ὅμοιοι συνεχικοί, ἄξαφνα δυὸ συνεχικὰ *ο*.

988. Ξεκινώντας ἀπὸ τέτοια μιὰν ἀρχή, ὁ Φιλήντας βῆκε τὴν ἐξοχὴ ἐτυμολογία τοῦ ἀρματολὸς ἀπὸ τὸ ἀρματολόγος — ἐκεῖνος ποὺ καταγίνεται στᾶρματα — κατόπι ἀρματολὸς καὶ ἀρματολός.

989. Εἶναι ὅμως ἀνάγκη ἀπόλυτη νὰ διαβαστῇ ὅλο τοῦ Φιλήντα τὸ ἄρθρο (Γλ., Α', 9-14), γιὰ νὰ καταλάβῃ, ὡς καὶ ὁ πιὸ προπαρμένος τὴν κακὴ πίστη, τὸ πνεῦμα τὸ διαστρεμμένο, τὴ σοφιστικὴ, σὲ μιὰ ἐπιστημονικὴ συζήτηση, ἃς τὸ ποῦμε πιά νέττα σκέττα τὴν κακοήθεια τοῦ Στραβοκουφόκουτσου γλωσσολόγου.

989 β. Σημείωση. — Γιὰ πολὶ μπουνταλάδες πῆρε ὁ Ἀγορόμαστος τοὺς Ρωμιοὺς, ὅταν προκλήρουζε τὸ Φιλήντα πεθαμμένο, γιατί δὲν τοῦ σύφερεν τοῦ Φιλήντα ἡ γλωσσολογία. Μωρὲ Κουτοπόνηρε Ἀδιάντροπε, τὸ ζήτημα ἐδῶ εἶναι γιὰ τὸ θάνατο τῆς ἐτυμολογίας τῆς δικῆς σου — καὶ τὸ δικό σου.

990. Τὰ *ο* ἡ καθαρέβουσα τὰ ξεπαστρέβει ὅπως τῆς καπνίσῃ. "Οτι ποὺ ἀκούσετε τὸ ζεβζέκινο, τὸ ἀνόσιο πολεμεγόδια, νὰ γυρίσετε καὶ νὰ τοὺς βροντήσετε κατὰμουτρα ἕνα γερὸ πολεμουγόδια (κ. Φιλήντα, Γρ., 129).

991. Καὶ τοῦ *ο* καὶ τοῦ *ι* τὰ ἡχολογικά, σὰ γειτονέβουσε τὸ ἕνα μὲ τᾶλλο, προσμένουνε ἀπὸ μᾶς μερικὰ διερμηνέματα.

992. Σημειώσαμε πολλὰς φορὲς πὼς μὲ τοὺς ἀστόχαστους ξεφουρνισμοὺς τῆς καθαρέβουσας, πληθαίνανε τὰ

συνεχικὰ *ο* καὶ *ι*, καὶ τὰ κινήματά τους πρὸς τὸ σμίξιμό τους διαπιστέβουσε τοὺς νόμους μας τοὺς οἰκουμενικοὺς.

993. Μιὰ καὶ ἀποφάσις πὼς θὰ κυκλοφορήσῃ τοὺς ὅρους πρόοδος, προοδέω, διήγημα, ποίημα, ποίηση, ποιητῆς, ἀποφάσις μ' ἕναν κόπο, δίχως κἄνε νὰ τὸ μυριστῆς, πὼς ἀργὰ γλήγορα τὰ δυὸ σου *ο* ἢ τὰ δυὸ σου *ι* θὰ συνενωθοῦνε ἀναγκαστικὰ.

994. Ἐπρεπε ἀπαρχὴς νὰ νιώσουνε τὴν τάση μας τὴ γλωσσικὴ καὶ νὰ συμμορφωθοῦνε, ἀντὶς νὰ μᾶς ἀργοποροῦνε κάθε τόσο στὰ μπόσικα.

995. "Οπως καταντήσανε τὰ πράματα, πρέπει ὁ νόμος, ὁ ὑπόμονος κ' ἐπίμονος, βαθμὸ βαθμὸ νὰποσώσῃ τὸ ἔργο του. Προδέω λέμε σκεδὸν ὅλοι — λέμε ὅμως, ἕνεκα τὸν τόνο, πρόοδο, μὲ *ο* ἄτονο κάπως μειωμένο.

996. Ποιὸς ξαίρει ἂν κάτι συντραβήγμοι, ποὺ μᾶς δυσκολέβουσε σήμερα, δὲν ἐφκολύνουνε ἅμα ὑποθέσουμε δυὸ συνεχικὰ *ο* στὴν ἀρχή. Τὸ θωρῶ, τὸ χρωστῶ καὶ τὰδέρφια τους, ταχτικά, ἔπρεπε νὰ εἶναι *θωρῶ, *χρωστῶ κτλ. Γιὰ νὰ γίνουνε θωρῶ, χρωστῶ κτλ., ἴσως νὰ εἰπωθήκανε πρῶτα *θορῶ, *χρωστῶ ἀπὸ ἡχοταιριαξιά.

997. Στὰ ἱστορικά τοῦ *ι*, φανερόνεται τὰ καλῆτερα ἡ μοίωση ἑνὸς φωνήεντου (κ. π. ἀ., ἀρ. 995). Γιὰ τὴ μηχανικὴ τὴ μείωση, κοίτ. Rousselot, *Revue des patois gallo-romains*, I, 4, σ. 7 · Brücke, *Grundzüge*², 30 · Sievers, *Grundz.*², σ. 51 · L. Roudet, *El. de phon. générale*, 1920, σ. 105 καὶ ἀκ..

998. Γιὰ τὰ δικὰ μας, μίλησα στὰ *Essais*, II, σ. LIV, LIV σμ. 1, LXVIII, LXXI, LXXXI, LXXXV, XCH, LXIX, LXXIV, LXXXVII, LIII, LXVII, LXXI. Μὰ κοίτ. καὶ Pernot, *P. de Ch.*, 117, ὅπου, σμ. 2, πολὶ φρόνιμα μὲ διορθώνει.

999. Μὲ δυὸ λόγια, τὸ *ι* τὸ μειωμένο εἶναι τὸ *i réduit*,

πῆτε μισό *ι*, πὺ σημειώνεται ὅπως ὅπως μὲ ἀναποδογυρισμένο *ι* (ὄχι ὅμως *2*).

999 β. *Σημείωση*. — Τὸ χοντρὸ, τὸ ἀμόρφωτο τάφτι τὸ στρεβλωμένο ἀπὸ τὴν καθεμερινή τὴν καθαρέδουσά του δὲν μπορεῖ νὰ ξεδιακρίνη μεταξὶ μειωμένο *ι* καὶ *2*. Μὰ δὲν τὸν ποδιρίζει ἀφτὸ νὰ χτυπᾷ καὶ νὰ βρίζη. Στὰ *M. κ. N. 'E., B'*, σ. 151 (τὸ βιβλίο ἀπὸ τὰ 1907) φωνάζει πὼς εἶναι ἀσύστατα ὅσα εἶπα γιὰ τὸ Σπανέα πὺ « *jod* » (*2*) δὲν ξαίρει, καθὼς δηλαδὴ τὸ δίδαξα ἐγὼ.

999 γ. *Σημείωση δέγτερη*. — Ξαίρει καὶ παραξαίρει, οὐρλιάζει τὸ Βουβάλι. Καὶ μᾶς ἀραδιάζει παραδείγματα, τὸ ἀκόλουθο ἄξαφνα τοῦ Σπανέα τοῦ *A'*, στ. 23 « νὰ πάθη αὐτὸς »!!!!

999 δ. *Σημείωση τρίτη*. — Τὸ προφέρει λοιπὸν « πάθι ἀφτὸς », προφορὰ παντάπασι ἀνύπαρκτη καὶ ἀπὸ ἀποψη φυσιολογικὴ ἀδύνατη, ἀφὺ ἀχορδόηχο τὸ *α*, μὰ τὸ *2* χορδόηχο, χωρὶς νὰ τοῦ φέξη καὶ νὰ παρατηρήσῃ πὼς στὸ θεῖος (θεῖος), τὸ *2* μὲ προτερὶνὸ θ γίνεται *χ* (κ. *B. τ. Δ.*, στὸ *χ*). Νὰ τὰ ρωμαῖκα καὶ νὰ τὰ γλωσσολογικά του.

999 ε. Τὸ πὺ ἀπαίσιον. Δὲν παραπέμπει στὰ *Essais*, II (τοῦ 1889), σ. LV, ὅπου ξηγῶ τὸ Σπανέα καὶ τὰ καθέ-καττα τοῦ μειωμένου τοῦ *ι*.

999 ζ. Τέτοια ἦθη θὰ πάψουν μονάχα τὴ μέρα ὅπου οἱ φοιτητὲς, στρατιωτικά, ρυθμικά, ἥσυχα, μαζωμένοι στὴν ἔδρα του γύρω γύρω, θὰ τοῦ φτύσουνε στὴ μούρη.

1000. Δίχως πολλὰς φιλοσοφίας καὶ φυσιολογίας, μπορεῖ ὁ καθένας νὰ τὸ ἀντιληφτῇ στὴν καθεμερινὴ ὁμιλία καὶ μάλιστα στὸ *ι*, στὰ δυὸ *ι*, τὰ συνεχικά, πὼς *ι* μειωμένο εἶναι σὲ μᾶς πᾶρε δῶσε.

1001. Βεβαιώθηκα συχνὰ, καὶ μπορεῖ νὰ βεβαιωθῇ ὁ καθένας, πὼς τὰ παιδιὰ, σχολειὸ, σὰ βγαίνουνε στὸ

μάθημα, πάντα ποῖμα θὰ ξεστηθίζουνε (κ. π. ἀ., ἀρ. 82, 84). Ὁ ποιητὴς, πὺ εἶναι πὺ σπάνιος, ἡ ποίησις πὺ εἶναι ἀκόμη πὺ σπάνια, δὲ συμμορφωθήκανε ὡς τότε, μὰ συμμορφώνονται καὶ πάνε, γιὰτὶ ἀκούγονται μὲ *ι* ΜΕΙΩΜΕΝΟ, πύτης, πύσις, μὰ ποτές του, χατζηδάκινα, οὔτε πύτης οὔτε πύσις, ὄχι πύμα.

1002. Γιὰ τοῦτο δὲ θὰ μπορέσῃ πὰ νὰ πῇ κανένας πὼς φτειάνω τύπους τοῦ κεφαλιοῦ μου (σὰν τὸν Ὁξω ἀπὸ δῶ), ἀφὺ στὸ τελερταῖο μου τὸ κάπως μακρινὸ σύγραμμα — *Οἱ Ψυχάρηδες* (*Ἱστορία τῆς Χίου*, τ. *E'*, 1928) — βάζω πότες ποιητὴς, περιποιήθηκα κλ., πότες ποιητὴς, περιποιήθηκα, δηλαδὴ καθεφτίζω τὴ σημερινή μας κατάστασι, γιὰ τὸ *ι* τὸ προφωνηεντικὸ, τὴν πάλη ἀνάμεσα δυὸ *ι* συνεχικά καὶ τὸ κατατάλαγμά τους σ' ἓνα καὶ μόνο *ι*.

1003. Τὸ ἀποτέλεσμα σίγουρον. Χρόνια σήμερις ὅπου τὸ ἐποῖκα βασιλέθει σὲ ὀρισμένες ρωμαῖκες ντοπιολιλιές (κ. τὴ μελέτη μου, *Byz. Z.*).

1004. Ὁ *τι* ἔγινε σ' ἓναν τόπον θὰ γίνῃ σὲ ὅλο τὸ ρωμαῖκο, μὰ κι ὁ νόμος δὲν εἶναι ντόπιος, παρὰ γενικὸς.

Ὁ συντραβηγμὸς τοῦ *ι*.

1005. Γνωστὸ πὼς τὸ *ι* μὲ κατοπινὸ φωνήεντο γίνεται *2* · τέτοια καὶ τὰ κινήματα τοῦ *ε*, πὺ γίνεται πρῶτα *ι*, ἔπειτα *2*, ἔπειτα *2*, μία, μὲν, παλαιός, παλός, παλός, παλός, παλός. Λοιπὸν ὅ *τι* ποῦμε γιὰ τὸ *ι* τὸ εἶπαμε πὰ καὶ γιὰ τὸ *ε*.

1006. Τριῶ λογιῶ τὰ περιστατικά ·

α'. Τὸ *ι* + *α* (ἡ ὁ ἡ σ) = *2* + *α* (ἡ ὁ ἡ σ) ·

β'. Τὸ *ι* + *ε* = *2* + *ε* ·

γ'. Τὸ *ι* + *ε* = πότες *2* + *ι*, πότες *ι* σκέττο. Ἐνα ἓνα τὰ παίρνουμε τότε καὶ τὰ τρία.

1007. Για τὸ α' , δηλαδή πὺς τὸ $\iota + \alpha$ (ἢ ο ἢ σ) = 2 + α (ἢ ο ἢ σ), ἔχουμε νὰ παρατηρήσουμε δυὸ σπουδαῖα καὶ μάλιστα τρία.

1. Μία φορὰ κ' ἔναν καιρὸ, ἐνέργησε ὁ νόμος στὰ γεμάτα· δὲν ἔχουμε κανένα δικαίωμα νὰ ψηφίσουμε τὰ προϊόντα τῆς ἐνέργειας ἀφτῆς, ἄξαφνα δουλειά, νιάτα, νιότα, παλιὸς καὶ χίλια μύρια τέτοια.

2. Μὰ δὲ μᾶς ἔρχεται τόσο ξέθαρρα, ἐνὼ τρέχει νερὸ τὸ παλιὸς, νὰ τρέξη τόσο γλήγορα κι ὁ παμπάλιος, ἐπειδὴ τὸρα μονάχα βγήκε στὴ μέση κι ὁ νόμος σὰ νὰ χαλάρωνε τὴ δύναμή του σὰ νάπεσε ἡ μπόρα.

2'. Καὶ τόντις συνηθίζουμε τύπους ὅχι μονάχα σὰν τὴν αἰτία, τὴν ἡσυχία, τὴν ἀμαρτία (ποὺ εἶναι δασκαλισμοὶ καὶ ἀδύνατο δὲν εἶναι νὰ συμμορφωθοῦνε πρὶ ὕστερα), παρὰ καὶ τὰ νιοφερμένα γαλαρία, μπιγαρία, κοκεταρία κλ. (κ. Pernot, P. de Ch., 115).

2''. Πρὶ ἀποδειχτικὸ ἀκόμη ποὺ ἡ πλατεία δὲν ἔγινε πλατεῖα, παρὰ πλατεῖα κι ἀφτὸ μᾶς μαθαίνει πὺς τὸ ξεβγά-ρωμα -έα- στέκει περίφημα δίχως συντραβηγμὸ.

2'''. Νὰ σημειώσουμε ὡστόσο πὺς δὲν ἔμεινε πλατεῖα ἡ πλατεῖα, ἐπειδὴ τὸ ι τὸ προφωνηεντικὸ τείνει ἀκόμη, περισσότερο ἀπὸ τὸ ϵ , στὸ λωταχισμό· στὴν Πόλη, λ. γ., κατάντησε φράση, νὰ βρῆς τὴν ἐγκολιά σου.

1008. Ξάστερο τὸ β' (κ. π. α., ἀρ. 1006), δηλαδή πὺς ϵ με κατοπινὸ ϵ γίνεται 2, ὅπως τὸ ι με ι κατοπινὸ (κ. π. α., ἀρ. 1006, γ', καὶ π. κ., ἀρ. 1010 κι ἀκ.).

1009. Για τὸ $\iota + \epsilon = 2 + \epsilon$, ἀρκεῖ νὰ προσέξουμε κι ἀκούμε καθημερινὰ ὅτι ἔλεγε, με ι μειωμένο, τι ἔπαθε. Τὸ κύρζε — με 2 ἀφτὸ — ψωμί καὶ τυρὶ πιὰ.

1010. Ἡ ἐξίσωση τοῦ $\iota + \iota = \iota$ θέλει προσοχή. Πρὶ ἀπάνω (ἀρ. 1000) εἶδαμε πὺς δυὸ συνεχικὰ ι συντραβιγμὸν σ' ἓνα σκέττο ι .

1011. Τοιοιπὸ, θᾶπρεπε τάχα νὰ λέμε ποῖ (ποιοί), τέτοι (τέτοιοι), ἀτόφοι (ἀτόφνοι), βαθοὶ (βαθειοί), βέβοι (βέβγοι, βέβγιοι, πολίτικοι), ἄδοι (ἄδαιοι), παλοὶ (παλιοί), ὅμοι, τίμοι (ὅμοιοι, τίμιοι), ροὶ (ριοί), ἄξοι (ἄξιοι), πλούσοι (πλούσιοι), κύροι (κύριοι). Για τὸ παχοὶ καὶ ἄγοι, κ. π. κ. στὴν Κλίση.

1012. Καὶ ὅμως λέμε καθημερινὰ ποιοὶ (πρὶ), τέτοιοι (τέττι), ἀτόφοι, βαθοὶ, ἄδοι, παλοὶ, ὅμοι, τίμοι (τί-μ-ι-ι λένε μονάχα οἱ ἀπελέκητοι Χατζῆδες), ροὶ (δηλαδή ρι), ἄξοι, πλούσοι, κύροι.

1013. Τί νὰ τρέχη; Τρέχει ποὺ καθαφτὸ συντραβηγμὸς ἐδῶ δὲν ὑπάρχει. Στὰ προηγούμενα ὁ ἥχος 2 τοῦ πληθυν-τικοῦ δὲν εἶναι ἀντικαταστάτης τοῦ φωνήεντου ι · ξάπλωσε ἀπὸ τὸν ἐνικὸ, πρὸς, τέττος, ἀτόφτος κλ.

1014. Για τοῦτο καὶ βρίσκεται σ' ἐπίθετα καὶ οὐσιασ-τικά. Σὰ βρίσκονται ἀνεξάρτητα δυὸ ι στὴν ὀμιλία, συνε-χικά, τότες ἀμέσως συντραβιγμὸν, ὅπως τυχαίνει στὰ πασίγνωστα τίπατε (τί εἶπατε;), τίπερ (τί εἶπερ;), τίρε (τί εἶναι;).

Ὁ ἀπόστροφος.

1015. Πρώτη ἀρχὴ· ϵ με κατοπινὸ α (ἢ ο ἢ σ) γίνεται 2 (κ. π. α., ἀρ. 1007).

1016. Δεύτερη ἀρχὴ· τὸ α σήμερα εἶναι στὴν προφορά σκέττο ϵ .

1017. Τρίτη ἀρχὴ· δυὸ λέξεις, ὅταν εἶναι ἀπλὸ μόριο ἡ προτερινή, ἀποτελοῦνε μιὰ καὶ μόνη λέξη.

1018. Τέταρτη ἀρχὴ· τέτοιου εἶδους μόριο τὸ καὶ.

1019. Τοιοιπὸν, ὁ συντραβηγμὸς νὰ γίνεται στὸ παλιὸς, παλιὸς, παλὸς, παλὸς (δηλαδή παλὸς, κ. π. κ., στὸ λ), ἢ νὰ γίνεται στὸ καὶ ὅπως, κε ὅπως, κὲ ὅπως, κ' ὅπως, κ2 ὅπως, εἶναι ὁ ἴδιος κι ἀπαράλλαχτος συντραβηγμὸς.

1020. Ἄρα, νὰ βάζῃς ἀπόστροφο στὸ *κι'* ὅπως, εἶναι σὰ νάβαζες ἀπόστροφο στὸ *πα.λε'ος*.

1021. Πιὸ ἀνόητος, πιὸ μπόσικος, πιὸ ἀντιεπιστημονικός, πιὸ ἀπαίσιος ἀπόστροφος δὲν ὑπάρχει. Καὶ πρέπει πρῶτα πρῶτα τὸν ἀπόστροφο νὰ ποστραφοῦμε.

1022. Ἀπίστευτο πῶς ἓνας νοὺς λογικὸς σὰν τοῦ Πάλλη ὁ νοὺς δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβῃ ἓνα πρᾶμα τόσο λογικὸ (κ. *P. κ. M.*, Ε', 1, 65-104). Μ' ὅλα του τὰ φάνταστα προικίσματα, θὰ πῇ πῶς ὁ φίλος μας γλωσσολόγος δὲν εἶναι. Θὰ πῇ πῶς εἶναι κι' Ἀρβανίτης.

1023. Ὁ Πάλλης προφατίζεται τὴν ἐφκολία τῆς γραφῆς κι' γιὰ ὅλα τὰ καὶ τὰ προφωνηεντικά. Μὰ νὰ διδάσκης τὸ λάθος δὲν ἐφκολύνει τίποτα.

1024. Οἱ δυσκολίες δὲν εἶναι καὶ τόσο μεγάλες, οἱ κανόνες ἀπλοὶ.

α'. Γράφεις καὶ μὲ κάθε κατοπινὸ σύφωνο · καὶ τοῦτος ·

β'. Γράφεις κι μὲ κατοπινὸ *α* (*ο*, *σ*), κι ἀφτός, κι ὁ Πέτρος, θά.λασσα κι οὐρανός ·

γ'. Γράφεις *κ'* μὲ κατοπινὰ *ε* καὶ *ι*, *κ'* ἐμεινε, *κ'* εἶπε, ἄς εἶναι τὸ ἐτονισμένο ἢ ἄς εἶναι ἄτονο, λ. *χ.* ὁ πατέρας *κ'* ἡ μητέρα ·

δ'. Γράφεις καὶ μὲ κατοπινὸ ἄτονο *ε*, καὶ μένα, καὶ κείνη, ἐπειδὴ πιὸ φυσικὸ νὰ γίνεται ὁ συντραθηγμὸς πρὸς ὄφελος τοῦ πρώτου φωνήεντος.

Μερικὰ παραστρατήματα.

1025. Ὁ ἀρ. 1024, γ', π. ἀ., δίνει γιὰ παράδειγμα *κ'* εἶπε, *κ'* ἡ μητέρα, δηλαδὴ μιὰν ἀνωμαλία σωστή, ἀφοῦ θάπρεπε νὰ εἶτανε *κ' ἔπε*, καὶ *μητέρα*, ὁ *ε* ὄντας δυνατώτερος ἀπὸ τὸν *ι*.

1026. Τὰ ἴδια μὲ τὸ *μὲ ἢ σέ*, τὸ ἀντωνυμιακὸ, *μ'* εἶχε

π.λαῖ του, *σ'* ἤθε.ε κοιτά του κτλ. (κ. Φιλήντα, Γρ., σ. 102, ἀρ. 297).

1027. Ὁ Φιλήντας (ἱ. μ.) ἔχει νὰ μᾶς πῇ πῶς τὸ *ε* εἶχε γίνῃ πρῶτα *ι* σὲ καμιὰ βοριανὴ ντοπιολαλιά καὶ πῶς ἀπὸ κεῖ τὸ πήραμε, ὥστε βγαίνουνε κανονικὰ οἱ τρεῖς βαθμοὶ, *μὲ εἶχε*, *μὲ εἶχε*, *μ'* εἶχε.

1028. Μπορεῖ. Ὡστόσο ὑπάρχει ἐδῶ καὶ κάποιο ψυχολογικὸ *κάτι* ποὺ δὲ μοιάζει νὰ τὸ ξεδιαλύθηκε ὡς τώρα.

1029. Ἐλᾶτε νὰ πάρουμε πεντέξη φρασοῦλες, ἄξαφνα, θά.λασσα μὲ κύματα *μ'* ἀφροὺς, χάνεται *σ'* ὄνειρα γ.λυκά, μέρα λαμπρὴ *μ'* οὐρανὸ γαλάζι.

1030. Κανένας θαρρῶ δὲ θὰ σκουντάψῃ. Πῆς ὅμως *νύχτα καλὴ μ'* ὑπνο γ.λυκὸ, *μ'* ὕγεια, θὰ πᾶς τάχα νὰ πῆς τέτοιο πρᾶμα *σ'* ὑποκριτῇ; Ἀθελά σου στέκεσαι καὶ διστάζεις.

1031. Σημαίνει τολοιπὸν πῶς κάνουμε διάκριση μεταξὺ ἀντωνυμίας *μὲ*, *σέ*, καὶ σὺδεσμο *μὲ ἢ* πρόθεση *σέ*.

1032. Γιατί; Γιατί θαρρῶ πρέπει μερικὰ νὰ τάψῃσουμε, γιὰ νὰ βροῦνε *κάτι* νὰ ξηγήσουνε *κ'* οἱ στεργοὶ μας.

1033. Ὁ Πάλλης (κ. *P. κ. M.*, Ε', 1, σ. 76) γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὸν ἀπόστροφό του, ρωτᾷ γιατί τὸ *σέ ἢ* τὸ *μὲ* δὲ γίνεται *οὐ* ἄλλους ἢ *μὲ* ἄλλους, καὶ γιατί βάζουμε ἀπόστροφο στὸ *σ'* ἄλλους, *μ'* ἄλλους, ἐνῶ ἀπόστροφο δὲ θέλουμε στὸ *κι* ἄλλους!

1034. Γιατί; Μὰ γιατί, παιδί μου, εἶναι πράματα δίχως σκέψη καμιὰν ἀναμεταξί τους! Στὸ *κι* ἄλλους, δὲ χάνεται τὸ *ε*, ἀλλάζει · στὸ *σ'* ἄλλους, *μ'* ἄλλους χαμένο τὸ *ε* καὶ τέλειωτε.

1035. Τὸ φαινόμενο ἀφτὸ πᾶει μὲ τὰ χρωστῶ (χρεωστῶ), θωριά (θεωρία) κλ. (κ. *P. κ. M.*, Ε', 1, 80-81, καὶ π. ἀ., ἀρ. 996).

1036. Τὸ μόνο ποὺ ξηγιέται εἶναι ἡ *κα.λησπέρα* ὅπου θὰ

πρόσμενε κανείς *καλεσπέρα*. Νίκησε τὸ *ι* τοῦ *καλημέρα* καὶ *καληνύχτα* — πού εἶναι, παρακαλοῦμε, ὀνομαστικές, γὰ σοῦ εἶναι ἡ μέρα, ἡ νύχτα *καλή*.

1037. Αἰτιατική ἂν εἴτανε (σοῦ *ἔφκουμει* κλ.), θάμνησκε *καληνήμερα*, με τὸ *γ* πού τελικὸ ἐδῶ δὲν εἶναι, ἀφοῦ οἱ δυὸ συμγμένες λέξεις ἀποτελοῦνε μιὰ καὶ μόνη συνηχία (κ. Β. τ. Δ., ἀρχὴ ἀρχή).

1038. Κάτι περίεργα κινήματα ἢ μεταπηδήματα τοῦ *ι*, κάλλια τοῦ *ζ*, καταλόγησε ὁ Φιλήντας (κ. Γρ., σ. 113, ὁ ἀρ. 331) · *σιδερῆϊρος* = *σιδερένιος*, θὰ *ιδῶ* = θὰ *διῶ*, τὸ *ισάζω* = τὸ *σιάζω*, τὸ *Ἰθάκι* = τὸ *θιάκι*, ὁ *ὕδραργυρος*, *ὕδραργυρος*, *διάργυρος*, τὸ *γνώθω* = *τοζνώθω* = τὸ *ριώθω*, τὸ *ἡχάδιον* (κ. σ. 114, ἀρ. 336) = τὸ *χάϊδι*, σήμερα τὸ *χάδι*.

1039. Ὁ Φιλήντας (δ. εἰ.) τὰ *ξηγαῶ* ὥραϊα · μὰ τὴν ξήγηση ἀκόμη δὲν τὴν ἀντιλήφτηκα. Νὰ μπῆ καὶ δάφτη στὸν ἀρ. 1032 (π. ἀ.).

1040. Τὸ *χάδι*, τὸ *βόδι*, τὸ *κελαδῶ*, τὸ *ρόδι*, καλὰ · μὰ τὸ *φ.λούδι* καὶ τὸ *χ.ρούδι*, τί γίνονται ; *Οὐκ οἶδα*.

2.

ΑΦΑΙΡΕΣΗ

1041. Ἐλεεινὸς ὅρος ἡ ἀφαίρεση. Ἀριθμητικός, θέτω, κρατῶ, ἀφαιρῶ. Ἔτσι δὲν εἶναι τὰ πράματα. Ἡ ἀφαίρεση καθαφτὸ εἶναι τὸ ξεήχημα τοῦ ἀρχικοῦ ἄτονου φωνήεντος. Τὴν ἀφίνουμε ἀφαίρεση, γιὰ νὰ ξεμπερδέβουμε πιδ γλήγορις, ἀφοῦ δὲ μᾶς πειράζει κιόλας στὸ ἡχολογικόν.

1042. Τί σημαίνει λοιπὸν ἀφαίρεση ; Ὁ μακαρίτης καθηγητὴς καὶ φίλος μου Louis Havet μοῦ ἔλεγε ἄλλοτες, περπατώντας στὰ περίχωρα τοῦ Ροσπαπαμονιού, τὼς

οἱ λατινικὲς ἐπιγραφὲς συνηθίζουने καὶ χωρίζουने τὶς λέξεις με μιὰ τελεία, οἱ ἑλληνικὲς ὄχι. Δὲ βάζουने τελείες.

1043. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡ κουθέντα ἡ λατινικὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ. Ἀγάλια καὶ θετικὰ μιλοῦνε οἱ Ρωμαῖοι · γλήγορα καὶ βιαστικὰ οἱ Ἕλληνες.

1044. Νά σας ἡ ἀφαίρεση ὅλη. Στὴ γληγοράδα τῆς λαλιᾶς, *ξεγλιστρᾶ* τὸ ἀρχικὸ τὸ φωνήεντο ἀπὸ τῆς βιάσης, δηλαδὴς ἀπὸ τῆς δύναμης τῆς ἀεροπίεσης (*pression d'air*).

1045. Γιὰ νὰ πειστῇ ὅποιος θέλει, φτάνει νὰκούση στὰ τραβάγια τί φωνάζει, σὰν περνᾶ, ὁ *μπιλλετατζῆς* νὰ μαζώξη τὰ *λιανὰ* · *Σιτήρια* ! *Σιτήρια* (*εἰσιτήρια* !) Γιατί τὰ *λέει* γοργὰ.

1046. Τὰ *λέει* γοργὰ κ' ἔτσι *χάφτει* τὸ ἀρχικὸ τὸ φωνήεντο. Ἀφτὸ θέλει νὰ πάρης τὴν ἀνάσα σου καὶ δὲν προφταίνει ὁ ἄθρωπος.

1047. Μαλώσανε, φιλονικήσανε γιὰ τὸ ζήτημα. Ὁ ἕνας ἰσχυρίστηκε πὼς ἡ ἀφαίρεση προέρχεται ἀπὸ ἕνα ξεήχημα, με ἄλλα λόγια πὼς μηχανικὸ τὸ κίνημα.

1048. Γιὰ τοὺς περσότερους, ψυχολογικόν. Εἶπα τὸ *ὀδόντιον* ἢ τὸ *ὀδόντι*, ἔπειτα *τόδόντι* καὶ τέλος τὸ *δόντι*, συνεπὰ τὰ *δόντια*.

1049. Σημαίνει ἀφτὸ πὼς δὲν πρόσεξα στὸ συντραβηγμὸ μεταξὶ τὰ δυὸ τὰ *ο*, τοῦ ἄρθρου καὶ τοῦσιαστικοῦ, καὶ πὼς τὸ *δόντι* τὸ πῆρα γιὰ οὐσιαστικόν, ἄρα πὼς γελάστηκα. Μιὰ καὶ γελάστηκα, ψυχολογικὸ τὸ κίνημά μου.

1050. Ὁ Ζεβζέκογλους ἔβαλε πείσματα, δόλους, τερτίπια καὶ στενοκεφαλίες, γιὰ νὰποδείξη — ἐπειδὴς ἀπόδειξα τὸ ἐναντίον — πὼς χάνεται τὸ ἀρχικὸ τὸ φωνήεντο μιᾶς λέξης ἀπὸ τὸ συντραβηγμὸ τοῦ τελικοῦ φωνήεντος τῆς προηγούμενης.

1051. Καὶ βέβαιον πὼς ἔτσι γίνεται συχνὰ · δὲν μπορεῖ

ὅμως νὰ γίνεται πάντα, ἐπειδὴ πρέπει, γιὰ νὰ γίνη, τὸ προηγούμενο τὸ φωνήεντο νὰ εἶναι δυνατότερο, μὲ τὴ γνωστή μας τὴ σκάλα (κ. π. ἀ., ἀρ. 986) α ο σ ε ι.

1052. Λοιπὸν ἅμα τὸ ξεξηχημένο τὸ φωνήεντο εἶναι α, γεννιέται μέσα μας ὑπόψια πὼς τὸ ξεήχημα μηχανικόν.

1053. Καθὼς λέει ὁ Pernot (*P. de Ch.*, 201-202), ἔφκολο νὰ προφασιστῇ κανεὶς — ἢ νὰ σοφιστῇ πὼς προηγῆθηκε α μὲ τὸ νὰ, μὲ τὸ θὰ, μὲ τὸ ἐνα, μὲ τὴ μία, μὲ κανένα τοῖμα κι ὁ θεὸς ξαίρει τί.

1054. "Οχι. "Εχουμε λεξοπλοκὲς ὅπου τέτοιοι συμπερασμὸς δὲ χωρᾷ. Καὶ ἡ ἀλήθεια μοῦ φαίνεται πὼς ἀπόλυτος νόμος ἐδῶ δὲν ἐνεργᾷ, ἐξὸν ἂν εἶναι ἀνεξαίρετος σὲ καμιὰ ντοπιολαλιά, καὶ πὼς ἡ ἀφαίρεση πότες εἶναι μηχανικὴ, πότες ψυχολογικὴ. "Ετσι, φωνήεντο φωνήεντο, θὰ τὴν ξετάσουμε παρακατιόντας.

Ἀφαίρεση τοῦ α.

1055. Ζητῶ συγνώμη. Κυριώτερη παραπομπή μας στὸ ζήτημα εἶναι τὰ *Essais* μου, II, σ. LXIII-LXIV. "Επειτα ἔρχονται τὰ *P. de Ch.*, 200 κι ἀκ., τοῦ Pernot.

1056. Στὰ *Essais* (δ. εῖ.) μάζωξα παραδείγματα σημαντικά. Ὡστόσο θάφήσω ἐκεῖνα ποὺ πάντα θάρῃ νὰ μᾶς ἀφισθητήση κανένας καλοθελητῆς, ἂν καὶ κάπως δύσκολο νὰφισθητήσης ἓνα « βάλλειν λυσίδαν (*Italograeca*, II, 533, 4) », ἓνα « φῆκεν (ἀφῆκε) », καὶ κάτι ἄλλα · κ. καὶ *R. Cr.*, 1888, 329.

1057. Πιάνουμε τὰ σίγουρα κι' ἀσυζήτητα. Δὲν εἶναι πολλὰ, εἶναι δυὸ, μὰ φτάνει μιά φορά νὰ φανερωθῇ ἓνα φαινόμενο, γιὰ νὰ πῆς πὼς ὑπάρχει.

1058. Ἀπὸ τὸ δέκατο πέμπο αἰῶνα μᾶς παραδόθηκε κάποιον περιέργον *λαρῦσαι*. Δὲν εἶναι λέξη βιβλιαρῆσια.

ζῇ καὶ βασιλέβει, καθὼς μοῦ τὸ βεβαιώσανε ὁ μακαρίτης ὁ Σάθας κ' ἓνας Πολίτης, Κ. Τριανταφυλλίδης.

1059. Συνηθίζεται στὴν Πόλῃ, μὲ τὴ σημασία · *Φύγε! Ξεκουμπίσου! "Οξω!* Εἶναι δηλαδὴ ξεφωνητὸ, ἀνεξάρτητο, ἀρχὴ καὶ τέλος δίχως φωνήεντο προηγούμενον οὔτε κατοπινόν.

1060. Καὶ τόντις ἔτσι τὸ βλέπουμε στὰ παλιά του τὰ περγαμηνά, στὸ *Πάτερ ἡμῶν*, ἐπειδὴ ἀπὸ καὶ μᾶς ἦρθε · « ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. »

1061. Τὸ δέφτερο ντοκουμέντο μοῦ εἶναι ὁ τύπος *δερφοκτόρος*, ποὺ τὸν ἄκουσα ἐδῶ καὶ χρόνια, στὴν ἀρχὴ τῆς φράσης, ἀπὸ τὴν κ. Κλάδο, τὴ μάνα τοῦ γιατροῦ, σὲ μιά αἰθουσα κιόλας, στῆς γαργιάς μου τῆς μακαρίτισσας. Ἡ κ. Κλάδο, Σμυρνιώτισσα.

1062. Εἶναι ὁ τύπος ἀπὸ τοὺς πιὸ σπουδαίους. Δὲν εἶναι πρώτη καὶ μοναδικὴ φορά ὅπου ὁ ἀδερφός στεριέται τὸ α τοῦ. Ὁ Dieterich (*Unters.*, σ. 30) ξεσήκωσε τὸ πολίτιμον οἱ *δελφοὶ* ἀπὸ τὰ 165 πρὸ Χριστοῦ! Βλέπετε;

1063. Ὁ E. Mayser (*Pap. aus d. Ptol. z.*, I (1906). σ. 145) ξυπάστηκε τόσο πολὶ ἀπὸ τὸν τύπον ἐνὸς πάπυρου « τοῦ ἐαυτῆς δελφοῦ », ποὺ συνείκατε πὼς θὰ ὑπαρχε κανένας *δελφός* τῆς Δημοτικῆς (ἱ. μ.).

1064. Τολοιπὸν εἶχε κάποιον κῦρος ὁ *δερφοκτόρος* μου. Κῦρος γιὰ μένα ἔχει καὶ τὸ μὰ ποὺ ἀνέφερα καὶ ποὺ τὸ παράγω ἀπὸ τὸ ἅμα ποὺ ἔχασε καὶ τὸν τόνο του καὶ τὸ ἀρχικό του τὸ φωνήεντο, ἀπαράλλαχτα ὅπως τὸ *ἐνα*.

1065. Στὸ μαχαλὰ τῆς Πόλης ποὺ λέγεται *τατάβλα* συνηθίζεται μὲ τὸ νόημα τοῦ μὰ, καθὼς καὶ τὸ *cependant*, ποὺ σημαίνει *σύγκαιρα* καὶ ὅμως. Θᾶξιζε νὰ φάξουνε κι ἄλλου.

1066. Ἀπὸ τὸ *λαρῦσαι*, τὸ *δερφοκτόρος* καὶ τὸ μὰ (τὰ τρία τους στὰ *Essais*, II, LXIII-LXIV), φτάνουμε στὸ

συμπέρασμα τὸ λογικὸ πὼς μπορεῖ περιφρημα νὰ ξεχηγήσανε μὲ τὸν ἴδιον τρόπο, δηλαδή μὲ κίνημα μηχανικὸ, σωρὸ α ποὺ καλὰ καὶ σώνει τὰ θέλουνε ἄλλοι ψυχολογικά.

1067. Γιατί νὰ μὴν εἶναι μηχανικά τὰ κοινὰ μας *Θαράσης* (ἢ μήπως πρέπει νὰ προϋποθέσουμε· γὰρ Ἀθαράσης·!), μάβρος (ἀμανρός, ἀπὸ τὸ ἄσπρος ἢ ἀλλαξοτονιά), *μαρούλι* (λατ. *amarula*, μὰ δὲν πιστέβω, ἐπειδὴ μοναχό του ἔχει δύσκολα ἓνα νόημα, θὰ εἶναι ἀπὸ τὸ *lectuca amarula*, *lectuca marula*, μαρούλι), *μαριτάρι* (θὰ εἴτανε πιὸ σίγουρο, ἂν εἶχανε *μαρίτης* πουθενά), *σφαλνῶ* (ἀσφαλίζω, μὰ κοίτ. *Psalmes*, 8); *Στράφτει* λέμε στὴν Πόλη, μὲ παρακείμενο ἄστραφτε.

1068. Μείνανε ὅμως μὲ τὸ α τοὺς τάχολουθα ποὺ τὰ ξαίρουμε ὅλοι· ἀγαθός, ἀγαπῶ, ἀγελάδα (ἢ ἀγέλη), ἀγοράζω, ἀγώνας, ἀκούω, ἀμύγδαλο, ἀπλώνω, ἀξινάρι (πιὸ συχνὰ παρὰ ξινάρι), ἀστακός, ἀφάλος, ἀφέντης, ἀφίνω — κι ἀφίνουμε κάμποσα.

1069. Ἡ μικρὴ μας στατιστικὴ μᾶς δείχνει πὼς σωστὰ συμπεραίναμε (στὰ *Essais*, II, LXV) κάποιο μοίρασμα ποὺ θάγινε μεταξὶ ντοπιολαλιῶν ἀφαιρετικῶν ἀνεξαίρετα ἢ ἀναφαίρετες ἀνεξαίρετα καὶ δάφτες.

1070. Βεβαιωμένο στέκει ποὺ στὶς ντοπιολαλιῶς ἀνταμῶνουμε τύπους χωρὶς α ἐκεῖ ὅπου ἔχει τὸ α ἡ Κοινὴ μας (κ., λ. χ., Dieterich, *Südl. Sporaden*, 47, γάπη, γγελώνω, γελάδα, γοράζω, δερφός, κλουθῶ κλ.· κ. καὶ σ. 49, μεσαιωνικά παρόμοια).

1071. Πὼς μηχανικὴ ἀφαίρεση τοῦ α παρατηριέται στὶς ντοπιολαλιῶς μας, τὸ δήλωσε ἀναντίρρητα ὁ Pernot στὸ Πυργὶ τῆς Χιὸς (κ. *P. de Ch.*, 205-208, κυριολεκτικὰ, 203).

1072. Μὰ ὁ ἴδιος ὁ Pernot (*P. de Ch.*, 201-202) βρῆκε τὸ πιὸ δυνατὸ ἐπιχείρημα τῆς μηχανικῆς ἀφαίρεσης,

συγκρίνοντας μιὰ λεξοπλοκὴ τοῦ τύπου *ἔχεις ἀκόμη* — ἀρχικὸ α καὶ προηγούμενο σύφωνο — μὲ τὴ λεξοπλοκὴ *ἔχει κόμη* — ἀρχικὸ α καὶ προηγούμενο φωνήεντο.

1073. Ὑπάρχουνε λοιπὸν οἱ δυὸ ἀφαίρετες καὶ εἶναι ἁμαρτία νὰ σκοτώνη κανεὶς τὰ μυαλά του, σὰν τὸ Φιλήντα (*Γρ.*, σ. 140, § 397 κι ἀκ.) γιὰ νὰ βρῇ ἁμὰν ἁμὰν ἓνα προηγούμενο φωνήεντο συντραβηγτικὸ τοῦ κατοπινοῦ.

1074. Ἔτσι γιὰ νὰ ἐρμηνέψῃ τὸ δὲν ἀπὸ τὸ οὐδὲν, ποὺ τὸ περσότερο ἀποτελεῖ ἀρχὴ φράσης — οὐδὲν ἔχω, δὲν ἔχω — μᾶς βγάζει στὴ μέση ἓνα πρῶτο πρόσωπο — ἐγὼ οὐδὲν ἔχω (σ. 144), ποὺ δὲ βλέπω τί δουλειὰ ἔχει ἐδῶ.

Γλωσσολογικὰ παρασκήνια.

1075. Κρίνει ἔτσι ὁ Φιλήντας γιὰτὶ δὲν κοίταξε τὰ *Essais*, ὅπως δὲν τὰ κοίταξε κανένας, παρὰ μόνος ὁ Pernot ποὺ ὡστόσο μῆτε ἀφτὸς δὲν ξέτασε τὰ παραθετημένα τὰ παραδείγματα.

1076. Καὶ γιατί; Γιατὶ δὲ σύφερεν τοῦ χαμερπῆ. Ὁ Χαμερπὴς γνωρίζει τὰ *Essais*, ἀφοῦ τὰ πολεμᾷ κατεργάρικα στὸ ζήτημα τὸ παροδικὸ τῆς ἀφαίρεσης ἢ μὴ σὲ ἀντίθετες ντοπιολαλιῶς (*Einl.*, 323· κ. π. ἀ., ἀρ. 1069). Γιὰ μὰ καὶ ἄμα, γιὰ *λαρῶσαι* καὶ *δερφοκτόνος*, τσιμουδιὰ.

1077. Τί κάνουνε τότες οἱ ξένοι γλωσσολόγοι; Βλέπουνε μιὰ γενικὴ γραμματικὴ τῆς Ν. Ἑ. — τὴν *Einleitung*! — γραμμένη γερμανικά, δημοσιεμένη σ' ἓναν ἐκδότῃ σημαντικὸ — Breitkopf u. Härtel — καμωμένη ἀπὸ ἓνα γλωσσολόγο ἀναγνωρισμένο, λένε ἀμέσως· « Ἀφτὸς θὰ τὰ ξέτασε » καὶ τραβοῦνε πέρα.

1078. Ἔτσι μῆτε ὁ P. Kretschmer, ποὺ συνηθίζει καὶ ψάχνει, δὲν ἀνέφερε τὰ *Essais*. Κ' ἔτσι ἀμελήσανε ὅλοι τὸ κάπως σπουδαῖο ζητηματάκι τῆς μηχανικῆς ἀφαίρεσης τοῦ α.

1078 β). *Σημείωση*. — Κοίτ. P. Kretschmer, *Lesbos*, 131 κι ἀκ.. Γι' ἀνταμοιβή του θὰ τοῦ χαρίσω δυὸ μικρὲς παρατηρητοῦλες· τούρκικο *inad* (κ. M. L., σ. 138) δὲν ὑπάρχει παρὰ μονάχα στὸ χαρτί τελικὸ τ ἔχουμε στὴν προφορὰ *inat*· εἶδεμή, πῶς θὰ γινότανε *inάτι* μὲ τ; (κ. Cassia, στὸ *Annuaire des H. E.* — « Ἡ μπρέλλα (ἱ. μ.), λέει, ἀπὸ τὸ ντοπιολάλητο ἱτ. *umbrella* ». Τέτοιο ἱτ. μου εἶναι παντάπασι ἄγνωστο. Ἀγκαλὰ, εἴτε *umbrella* τὸ ἀγαπᾷς, εἴτε *ombrella*, στὴ Μυτιλήνῃ ἀδιάφορο. Πάντα θὰ εἶναι ἀπὸ τὴν πάγκοινη τὴν ἱτ. *ombrella* (κ. Tommaseo-Bellini, III, 598, 1).

1079. Τέτοια κάτι παρατκήνια τῆς γλωσσολογίας. Βρώμικα.

1080. Ὁ Βρώμικος — ἡ σὰν προτιμᾷ καὶ *Βρόμικος* — δὲν τραβιέται μονάχα στὰ παρατκήνια. Βγαίνει καὶ στὴ σκηνή — γιὰ νὰ γίνη θέατρο.

Σκουπιδὰς.

1081. Ὁ Δακοδημητράκος (κ. π. ἀ.) τίς λέξεις, τοὺς τύπους, εἴτε κοινὰ, εἴτε ντοπιολάλητα, δὲν τὰ μαζώνει μὲ τάφτι, μὲ τὸ μολυβοκόντυλο, μὲ τὸ σημειωματάρι, μὲ τὴ λαλομηχανή. Τὰ μαζώνει μὲ τὴ σκούπα.

1082. Ἐπειτα ἔρχεται κι ἀδειάζει ὅσα μάζωξε στὸ τραπέζι σου, ἀξέταττα κι ἀνακατεμένα κι ἄταχτα. Πήγαινε τοῦ λόγου σου καὶ πιστέψε ὅ τι θέλεις.

1083. Ἡ *Einleitung* (σ. 73-74) ἔχει νὰ μᾶς μάθῃ πὼς ὁ φέντης, διόπως α, τοῦ Πυργίου ἔγινε ἀπὸ τὸ φεντέρω, ποὺ καὶ τοῦτο βγαίνει, λέει, ἀπὸ τὸ φέντενα, ἐπειδὴς ὁ ἀβγατισμός (ἀβήσεις, κ. στὸ *Ρῆμα*) θέλει ε.

1084. Δηλαδή, δὲ μᾶς ἔμαθε τίποτα, ὅσο δὲ σκόλισε στὸν τόπο τὸν ἴδιο νὰ καταλάβῃ ἂν ὑπάρχει ἐκεῖ τὸ ἐνεστώ-

τικὸ φεντέρω (ἡ παρατήρηση τοῦ Pernot, *P. de Ch.*, 206, 4).

1085. Ἡ *Einleitung* (σ. 325) μᾶς κουβάλησε ἀπὸ τὴν Πιερίᾳ ἓνα περιέργο *ληθόθεια*, δηλαδὴς ἀλληλοβοήθεια! Μῆτε περιέργο εἶναι μῆτε τίποτα, ὅσο δὲ στάθηκες νὰ ξετάσης τὰ σχετικὰ.

1086. Δὲ μιλῶ ἐδῶ γιὰ τὰ πιὸ φίνα ξεδιαλύματα τοῦ Foy (*Bezz. Beitr.*, XII, 38 κι ἀκ.) γιὰ κάτι ξεηγήματα τοῦ α. Σήμερα δὲν ἔχουνε πιά πέραση. Τὰ σάρωσε καὶ δάφτα ὁ σκουπιδὰς μὲ τὸ δίκιο του καὶ μὲ κοπιμμένα ζαχαρένια· « in seinen vorzüglichen und sehr anregenden Vokalstudien ». Ἐπειδὴ Foy καὶ τὸν καλοπιάνει. Νὰ εἴτανε ἄλλος!.... Ὁ μασκαρὰς.

Ἀφαίρεση τοῦ ο, σ καὶ ι.

1087. Θὰ μᾶς φτάσουνε ἀπλοὶ κατάλογοι. Τὸ ε ὅμως θὰ τὸ πιάσουμε χῶρια.

1088. Τοῦ ο τὰ σημαντικώτερα εἶναι· δόντι, *λερώνω* (ἂν εἶναι σωστὴ τοῦ Foy, *Lauts.*, 121, ἡ ἔτυμολογία), *λωλὸς* (ἡ ἀρχαία μετοχή *ὀλωλὸς*).

1089. Τὸ νοστιμώτερο ἀπ' ὅλα εἶναι τὸ *ληγος*, *ληγοστέω*, *ληγότεμα*, *ληγότεψη*, *ληγοστός* (φουσοῦσε ἀγέρι *ληγοστός*, δηλαδὴ ποὺ ἀρχίζε νὰ *ληγοστέβῃ*, διαφορετικὸ τοιοῦτον ἀπὸ τὸ *ληγο* (ἀγέρι). Στὴ θέση τῆς ἐδῶ καὶ ἡ *ληγούρα*.

1090. Στὸ *ληγο* ἀνήκουνε καὶ τὸ *ληγῶν* — ἀπὸ μιὰ χώρα γλωσσολογικὴ ὅπου δὲν ξεηχᾷ τὸ μεσιανὸ σὲ δυὸ φωνήεντα γ — καὶ τὸ *λεῶν* — ἀπὸ χώρα ὅπου ξεηχᾷ· *λεῶν*, δηλαδὴ *ληγοστέω*, ἴσια μὲ ποὺ νὰ μὴν ὑπάρχω πιά.

1091. Τὸ *λεῶν* τοῦ *Einleitung* (σ. 392) μπερδεμένο· δὲν ταιριάζει καὶ τὸ νόημα, ἐπειδὴς ἄλλο νὰ *τρίβῃς* καὶ νὰ

ξαφανίσης, ἄλλο νὰ λιώνης σὰν τὸ χιόνι. — Γιὰ τὸ λῦω, οὔτε νὰ γίνη κουθέντα.

1092. Τὸ λιγο μᾶς εἶναι τόσο κοινὸ πού σ' ὄλα τὰ ξεβγαρώματα μπαίνει χωρὶς κόπο, λιγόζωος, λιγόμεναλος, λιγόπνοος κι ὅ τι φανταστῆς.

1093. Χωρᾶ καὶ στὰ καθαρεβουσιάνικα. Μιὰ ματιὰ στοῦ Α. Βλάχου τὸ Λεξικὸ καὶ συμμορφώνονται ὅλα.

Λιγαθρωπιὰ, λιγάθρωπος, λιγάριθμος, λιγάρχεια, λιγαρχία, λιγοέξοδος, λιγόμερος (ἐπειδὴ μὲ τὸ λιγόμερος θὰ πήγαινε ὁ νοὺς ἄλλου), λιγόκαρδος, λιγολογία, λιγόνοια, λιγόνοι, λιγοπιστία, λιγόπιστος, λιγοποσία, λιγόστιχος, λιγοφαγία, λιγοφάγος, λιγόχροτος, λιγούφυα, λιγούφυκος, λιγούφυκῶ.

1094. Παρακατιόντας ἔχουμε.

μαλώνω (δηλαδὴ ὁμαλώνω · τοῦ Ζωΐλου, *M. κ. N. 'E.*, τ. Α', 140-141), μάτι, μιῶ, μοιάζω, μολογῶ, ροματίζω, ρομάτοι, ρύχι, ξύδι, ξερύχι, ξυτός, πωρικὸ, ρίγανη, ρημάζω, ρολοῖ, ρύζι, σκοῦρος (*oscuro*), σπῖτι, στρεῖδι, φαλός (καὶ ἀφαλός), φεῖδι, φελῶ, φρύδι, χταπόδι, ψάρι, ψιμάρι (ὄψιμο, « *qui a déjà broûté* », Roussel, *Gr. rom.*, 41), ψούριο.

1095. Χώρια νὰ βάλουμε τὸ φταρμιζώ καὶ φταρμός (ὀφθαλμός). Πιθανὸ νὰ κολουθήσῃ ἀργὰ νωρὶς καὶ τόφταλμογιατρεῖο, πού τᾶκουσα ἔτσι στὴν Ἀθήνα, μὲ φτ (κ. π. ἀ.).

1096. Ἀφήσαμε πίσω πίσω τὰ δυὸ κυριώτερα, τὸ πῶς καὶ τὸ πού, τὸ πρῶτο ἀπὸ τὸν π. ἐ. σύδεσμο κι ἀναφορικὸ ἐπίρρημα ὅπως, τὸ δέφτερο ἀπὸ τὸ π. ἐ. ἀναφορικὸ ἐπίρρημα ὅπου.

1097. Χαστοτονίσανε τὰ δυὸ τους καὶ ἀφαιρεθῆκανε, ἀπαράλλαχτα ὅπως τὸ ἴνα καὶ τὸ ἄμα (κ. π. ἀ., ἀρ. 1064).

1098. Τὰ ρωτηματικὰ πῶς, ποῦ, ἀρχαῖα (βλέπε στὸ Τυπικὸ). Τὸ π. ἐ. ἐγκλιτικὸ ἄτονο πον (λ. χ. οὐχ ἕκασ πον κλ.) δὲν ἔφτασε ἴσια μὲ μᾶς.

Τὸ σ.

1099. Σπάνια ἡ ἀφαίρεσή του. Τὸ κλασσικὸ παράδειγμα εἶναι δὲ(ν) ἀπὸ τὸ οὐδέν (κ. π. ἀ., ἀρ. 1074). Τὸ οὐδέν ἔγινε σκεδὸν ἀρνητικὸ ἐπίρρημα καὶ στὸν Ὅμηρο ἀκόμη · ἄριστον Ἀχαιῶν οὐδὲν ἔτισας Α 244 καὶ οὐδέν σε ρέξω κακὰ Ω 370. Κατόπι στὸν Ἀριστοφάνη καὶ σὲ ἄλλους.

1100. Μαζί τὸ ζάρω (ἱτ. *usare*), ἡ ζάρα (ἡ συνήθεια, Pernot, *P. de Ch.*, 218), πέρτος (δηλαδὴς *Hubert* τὸνομα τοῦ Pernot, ἱ. μ., ὅπως τοῦ τὸ λέγανε στὸ Πυργί).

1101. Θὰ προστέσω ἓνα. Οἱ βυζαντινοὶ νομικοὶ λέγανε ὀφφίκιον (*officium*, κ. *Et. ng.*, 269). Ὁ ἐπίσημος ὄρος σώζεται στὸ Οἶκ. Πατριαρχεῖο μας · κατάντησε μάλιστα ρίχι κανονικὰ. Ὡστόσο, ἃ δὲ γελιοῦμαι, ὑπάρχει καὶ οὐφρίχι, πού ἀπὸ δὴ ἴσια ἴσια ἔχασε τὸ σ τοῦ τὸ ἀρχικὸ.

1102. Περίεργο πού δὲν ἀκούστηκε πουθενὰ οὔτε ρανός, οὔτε ρανιὰ (οὐρανιὰ, στέγη τοῦ σπιτιοῦ, στὴ Σαντορίνη, ὅσο θυμοῦμαι) · καὶ ἡ οὐρά πάντα οὐρά, τὸ οὐγούρι πάντα οὐγούρι... νὰ ὥστόσο κ' ἓνα πέμτο · γουρσοῦζικος, ἀπὸ τὸ οὐγουρσοῦζης.

1103. Τὸ κίνημα μοῦ φαίνεται μηχανικὸ. Θὰ τὸ ξακριθώσουμε ἄμα διοῦμε λιγάκι τί ἀπογίνανε στὸ στρατὸ οἱ παινεμένοι δασκαλισμοὶ οὐλαμηγός, οὐλαμὸς, οὐραῖος καὶ παρόμοια.

Τὸ ι.

1104. Τὸ ι ἀφαιριέται ἄλλο τίποτα. Ἰδοὺ τὰ γνωστότερα, δίχως σκόλια πολλὰ.

β-μ. βρίζω, γειά (στὴ γειά σου, ἔχε γειά, μιὰ φορὰ ἔτυχε κιόλας νὰκούσω ἔχε γειά καὶ ὕγεια · στὴν ὕγιά σου στὴν ὕγιά σου τὴν ὕγεια, λέμε ὅλοι, δικός μου κτλ., δύοσμος (ἡ δύοσμος), κόνισμα, λιοπύρι, λιοπερέχυντος, λιοσ-

τάλαχος, λούχτος (τὰ τρία τελεφταῖα στήν *Gr. rom.* τοῦ Roussel, σ. 5, ἀρ. 28), μέρα (καὶ μέρα τὴν ἡμέρα, γιατί τὸ ἄρθρο μὲ τὸ οὐσιαστικὸ ἀποτελεῖ συλλεξιά · κ. *B. τ. Δ.*, ἀρχὴ ἀρχὴ · θὰ ποῦμε ὁμῶς περίφημα καὶ μέρα τὴ μέρα · τὸ τὴν σήμερον ἡμέραν, καθαρεβουσιάνικο, ἀστεῖο τάχα, ποὺ πρέπει νὰ καταδιωχτῇ) · μεροδούλι, μερονύχτι · μὰ ξημερώνω ·

μ-σ. μερώνω (ἀποκαταστῶ ἡμερο), μιστς (μὰ τρεισήμισι, κ. *Psalmes*, 31), γὰ (τὸ μόριο, κ. π. ἀ., ἀρ. 1097), ξόβεργο (ἰξόβ.), πατρεῖα, πατρεῖω (καὶ ἀνὸ πατρός), πάω, περηγάνεια, περήφανος, πομορὴ, σιάζω, σιάξιμο κλ., σοδιά (Φιλ., *Gr.*, σ. 140), στὸ (εἰς τὸ, καὶ τὰποδέλοιπα), σπανός (ισπανός), στέρρα (Φιλ., *Gr.*, σ. 140, μὰ δὲ βλέπει καλὰ κανεῖς μὲ τί τρόπο βγῆκε ἀπὸ τὴ *cisterna* καὶ πῶς ἀφτὴ ἔφερε τὴ *γιστέρρα*) ·

σ-ψ. στορισμέρος (κ. *L. Roussel, Gr. rom.*, 5, ἀρ. 28), γράδι, γαίρω, χάδι (ἀπὸ τὸ ἡγάδιον, τοῦ Κουμανοῦδη κὶ ὁμορφο), χαδέω, ψηλός (κ. στὸ πρόβαγμα, π. κ.).

1105. Τὸ μας, σας, πάει κάλλια στὸ ε, ἂν καὶ τὸ βγάζει ὁ Φιλήντας « ἀπὸ τὸ ἡμᾶς » (*Gr.*, σ. 250). Μᾶς ἔρχεται τὸ ε ἀπὸ τὸ ἐγὼ, ἐσὺ (κοίτ. *B. τ. Δ.*, Α', Παράρτημα, τὸ ἄρθρο μου γιὰ τὸ Βενιζέλο). Λοιπὸν ἐμεῖς, ἐμᾶς · καὶ τόντις ἡσεῖς, ἡσᾶς δὲν ἔχουμε, παρὰ ἐσεῖς, ἐσᾶς.

1106. Τὸ *perpres* τοῦ Βιλλεαρτϋνίου (ἀπὸ τὸ ιβ' αἰῶνα · κ. τὸ *Essai sur le gr. de la Sept.*, 191, 2) μᾶς εἶναι μάρτυρας ἑνὸς ρωμαϊκοῦ πέρπυρα ἢ πέρπερα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (ὄνομα μονέδας, ὑπέρπυρον) · ἡ ἀφαίρεση, ὅπως τὸ θαρροῦσα τότες, δὲν εἶναι ἀνάγκη νάρχεται ἀπὸ τὴ γαλλικὴ προτονική.

1107. Ὁ *πουργός* (κ. *Dieterich, Spor.*, 48 · στὸ Πυργί τῆς Χιὸς, χτίστης, γιὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ τῆς παιδείας, ποὺ εἶναι γκρεμιστής), ἡ ποταγὴ

καὶ τὰ τέτοια, πὺ πολὶ ντόπια παρὰ κοινὰ. Μᾶς δεῖχνουν ὥστόσο πῶς καὶ τὰ καθαρεβουσιάνικα συμμορφώνονται στὴν ἀφαίρεση.

1108. Ἡ *στόρια*, ὅπου βρεθῇ, δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν *ιστορία* · εἶναι ἡ *storia* τῆς ἰταλικῆς.

1109. Γιὰ τὴ *σκιὰ*, κ. *S. Portius*, 103. Νομίζει ὁ Meyer-Lübke πῶς εἰπώθηκε πρῶτα *ισκιά*, ἔνεκα τὸ ἄρθρο ἢ *σκιὰ*, ἔπειτα ἔγινε ἀρσενικὸ. Πῶς ὁμως; Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἡλίου, ἡσκίος, ἀπίστεφτη — καὶ τοῦ Χασίστη.

1110. Μᾶς *χαλάτανε* καὶ δῶ τὸν κανόνα κάμποσα καθαρεβουσιάνικα · *ειδικός*, *ειδοποιῶ*, *εἰδύλλιο*, *ὑποθέτω*, *ὑπόθεση*, κλ., ποὺ τὰ μεταχειρίζομαστε καὶ μεῖς ἀπὸ ἀνάγκη, ὅπως τὴν *εἰρωνεία*, τὸν *εἰσαγγελέα*, τὸ *εἰσάγω*, τὴν *εἰσήγηση* κλ.

1111. Νᾶν-τλήσουμε ἀπὸ τὰ Λεξικά καὶ κάτι ἄλλα · *ἡγεμόνας*, *ἡδονή*, τὴν *ἠθική*, τὸ *ἡλεκτρικόν*, τὴν *ἡρεμία* μαζὶ μὲ τὴν *ἡσυχία*.

1112. Νὰ πάρουμε καὶ τὰκόλουθα μὲ τὴν ἀρφαθητικὴ τους τὴ σειρὰ · *ιδανικός*, *ιδέα*, *ιδιοκτησία*, *ιδού*, *ικανός*, *ιπαασία*, *ἱππέω*, *ιστορία*, *ισχυρός*, *οἰκειακός*, *οἰκογένεια*, *οικοδόμημα*, *οικοδομία*.

1113. Καὶ τελειώνοντας · *ὕδριστής*, *ὕλικόν*, *ὑπαγορέω*, *ὑπάλληλος*, *ὑπάρχω*, *ὑπέρ* ἢ *κατὰ*, *ὑπεράθρωπος*, *ὑπερβαίνω*, *ὑπερβολικός*, *ὑπέφτυνος*, *ὑπόγειο*, *ὑπογραφή* καὶ *ὑπογράφω*, *ὑποδέχομαι*, *ὑπόθεση* καὶ *ὑποθέτω*, *ὑπόσχομαι*, *ὑπόθροφος* κλ.

1114. Ἐπιστημονικὸ θὰ εἶταν νὰ κάναμε σωστὴ ἔρευνα γιὰ τὸ καθένα. Θὰ μαθαίναμε ἀρκετὰ περίεργα.

1115. Κάμποσοι δασκαλισμοὶ βασιτοῦνται καὶ θὰ βασταχτοῦνε ἀκόμη ἀπὸ τὴ φυσικὴ τους, τὴ συνεγεννημένη τους ἡχοταιριαξά, μὲ τὰ δύο τους ἢ τὰ συνεχικὰ · *ειδικός*, *εἰδύλλιο*, *εἰλικρίνεια*, *εἰρήρη* καὶ *εἰρηνοδίκης*, *ἠθική*, ὁ *ὕλικός*, τὸ *ὕλικόν*.

1116. Θὰ μοῦ ἀντιτάξουνε τὸ συγάζω, μ' ὅλα τὰ δυὸ *ι* στὴν ἡσυχία, ἡσυχάζω. Βέβαια. Μὰ καὶ τὰ προηγούμενα, φτάνει νὰ τριφυτοῦνε καιρὸ στὰ χεῖλια μας, καὶ θὰ μιμηθοῦνε τὸ συγάζω, πὺ δὲν εἶναι καὶ τόσο πολὶ συνηθισμένο, παρὰ στὴ σημασία τοῦ ὕπνου (κ. ὅμως καὶ π. κ., ἀρ. 1174).

1117. Μερικὰ τόντις εἶναι περιορισμένα σὲ κύκλους στενοὺς, φιλολογικοὺς τὸ περσότερο· *εἰρωνεία*, *ἡρεμία*, *ισχυρὸς*, *ἀκόμη* καὶ *ἡδονή*.

1118. Γιατί δὲν ξεχώρισε τὸ *ι* τῆς ιδέας; Γιαὶ δυὸ λόγους. Γιατὶ γίνεται κουθέντα γιὰ τὴν Ἰδέα στοὺς λόγιους, σὲ μᾶς δηλαδὴ, καὶ γιατί ὁ κοσμάκης μπορεῖ κάποτε νὰ τὸ θαρρῇ πὺς εἶναι ἡ δέα.

1119. Μερικὰ πάλε δὲν εἶναι καθαρὰ δημοτικά, *οἰκογένεια*, *ὕβριστης*, ἀντὶς *φαμίλια*, *βρισιάρης*, *βρισολόγος* ἢ *φαμίλια* εἶναι ἄλλο πρᾶμα καὶ γιὰ μένα δηλώνει τὰ μέλη μιᾶς φαμελιάς καθισμένης στὸ ἴδιο σπιτί, ὅπως τὸ λ. *familia*, *famelia*.

1120. Μερικὰ τὰ βλέπουμε τυπωμένα καὶ τὰ περνοῦμε γιὰ ζωντανά, ἐνὼ σίγουρο πὺς θὰ συγχολένη σαγγελείας, σήγηση κλ.

1121. Πρέπει νὰ βγῇ κανένας γλωσσολόγος μας στοὺς στρατῶνες, νὰ διῇ λιγάκι τί γίνονται τὰ περεκλαῖικα *ἰπασσία*, *ἰππεύω*, *ἰππεὺς* (!), *ὑπομοίραρχος*, ἢ νὰ βγῇ καὶ στὴ Βουλὴ νάκούτῃ γιὰ ὑπολογισμοὺς καὶ ὑπουργοὺς (κ. π. ἀ., ἀρ. 1107).

1122. Ἐμεῖς πρέπει νὰ φερούμαστε φρόνιμα στὴν ἀκαταστασία τῇ γενικῇ· ἀποφέβγω νὰ γράφω *εἰκάω*, *ὑποβάλλω*· τὰ σκεπάζω κάνοντάς τακανονικώτερα κάπως *ἀπεικάω*, *καθυποβάλλω*.

1123. Στὴ θέτη τοῦ κωμικοῦ ἡμῖν· στὰ ζεθγαρώματα βάζω *ξέθαρρα* *μισο-*, *μισοδάρβαρος* (ἀπὸ ἀντίθετη μετὰ τὸν

ὀλοδάρβαρο τὸ Χατζέα), *μισόθεος* (ὁ Σίμος Μενάρδος), *μισομάθεια* (τοῦ Ἡλιόπουλου) κτλ., χωρὶς ὅμως νάγνοω πὺς ἡ *μισοπληγία* δὲ θὰ ψηφιστῇ ἀπ' ὅλους τοὺς γιατροὺς.

1124. Ὡς τώρα, τίποτα δὲ μᾶς πείθει πὺς ἡ ἀφαίρεση ἔπαψε νὰ ἐνεργᾷ, ὅπως μᾶς τὸ μαρτυροῦνε ὅσα προφτάσανε καὶ ἀφαιρεθῆκανε· *περέτης*, *περετῶ*, *περέτρα*, *πομονή*, *ποκριτής*, *ποκρίτρα*, *πουνκάμισο*, *ποστατικό*, *ποφέρω*, *ποχρεωμένος*, *ψηλὸς* (κ. π. κ.). Τέτοιος ὁ δρόμος καὶ τῶν ἄλλωνῶνε.

Ἀφαίρεση τοῦ *ε*.

1125. Λιγώτερες ἀφαίρεσες ἀπὸ τὸ *ι* δὲν ἔχει νὰ μᾶς φανερώσῃ τὸ *ε*. Ξεχωρίζει ἀπὸ τὰ προηγούμενα γι' ἄλλους λόγους.

1126. Ἀπειρα τὰ κρούσματα :

β γ. *βαγγέλιο*, *βγάω*, *βγαίνω*, *βγενικός* (μὰ *ἐβγένεια*), *βδομάδα*, *βδομήντα*, *βλογή*, *βλογῶ*, *βρίσχω*·

2. *γιαλὸς*, *γδέρνω*, *γδικιοῦμαι* (καὶ *ξεδικιοῦμαι*), *γίδι*, *γκαρδιακὸς*, *γκαρδιῶνω*, *γκαστριῶνω*, *γκόρφι*, *γλήγορος*, καὶ τὰ κύρια ὀνόματα *Γληγοράς*, *Γληγόρης*·

θ-κ. *θέλω* (ἐπειδὴ τὸ δικό μας ἀπὸ τὸ *ἐθέλω*, ἀφοῦ ἤθελα ὁ παρατατικός μας· ὑπάρχει ἀρχαῖο *ἔθελ-κ. Kühner-Blass, I, 2, σ. 409*), *θυμοῦμαι* (ἀπὸ τὸ *ἐνθυμοῦμαι*, *ρώτημα* δὲν ἔχει)·

κ. κατὸ, πῶς σπάνιο ἀπὸ τὴν κατοστή·

λ. *λάδι*, *λάφι*, *λαφρὸς* (μὰ κ. π. κ., στὸ *Πρόβαλημα*), *λαφρώνω* (κ. ἱ. μ.), *λεημοσύνη*, *λεφτεριά*, *λέφτερος*, *λεφτερονδίκης*, *λεφτερώνω*·

μ. *ματώνω*, *μπάζω*, *μπασιὰ*, *μπαίνω*, *μπήγω*, *μπιστέβονμαι*, *μπιστοσύνη*, *μποδίζω* (τὸ *μπόδιο* λιγώτερο βολικὸ, τὰ *μποδέματα*, *ροδοῖ*), *μπολιάω*, *μπορῶ* (ἐπειδὴ τί ἄλλο νὰ εἶναι παρὰ *ἐμπορῶ*), *μπροστὰ*, *μπροστέλλα*·

ν. *ροίκι*, *ροικιδίζω*, *ροικοκερά*, *ροικοκύρης*, *ροικοκερείο* (σ' άφτά, τὸ παραμικρὸ ε, προβαλμένο ἀπὸ χέρι ἀθρώπου, ἀπαγορεύεται), *ντόπιος*, *ντόστια* (ἐντόστια), *ντρέπονται*, *ντροπή*, *ντύνω*.

π. *παινω*, *παίρω*, *πεθυμιά*, *πεθυμῶ*, *πετραγήλι* (ἐπιτραγήλιον · τὸ ε ἀπὸ παρεξήγησθαι μὲ τὴν πέτρα); *πετυχαίνω* (κ. τὸ *Ρῆμα*), *πιδέξιος*, *πίσκεψη*, *πίσκοπος*, *πίτηδες*, *πίτροπος* καὶ πολλὰ · νὰ δοθῇ προσοχὴ καὶ στάκόλουθα · *πίμντα* (*P. de Ch.*, 212), *πίδημος* (δημ. τρ.), *πίσκοπος*, *πίστομα*, *πιτάφιο*, *πίτροπος* (καὶ τὰ τέσσερα στὰ *P. de Ch.*, 210), ὡς καὶ *πίχηλος* στὴν *Einl.*, 321, τοῦ Χασόμουαλου · τὸ καθαρεβουσιάνικο ε τοῦ ἐπι- *ξετηχᾶ* πολλὸ περσότερο παρὰ πού τολμῶ νὰ τὸ φανταστῶ ἐδῶ στὸ Παρίσι).

ρ. *ρημάζω*, *ροβίθι*, *ρωτόκριτος*, *ρώτημα*, *ρωτῶ*.

ξ. *ξάδερφος* (μὰ κ. π. κ., στὸ *Πρόβαλμα*), *ξαίρω* (ἐξαίρω, τοῦ *Φιλήντα*, *λαμπρό*), *ξακουστός*, *ξανὰ*, *ξάστερος*, *ξαφνιάζω*, *ξαφνικός*, *ξεδιαλύζω*, *ξεδιαλύνω*, *ξεσπαθώνω*, *ξετάζω*, *ξέταση*, *ξετσιπώτος*, *ξεφορτώνω*, *ξηγῶ*, *ξημερώνω*, *ξοδέβω*, *ξορίζω*, *ξογικό* (μὰ ἐξοχή, καὶ ὄξω, κ. π. κ., στὸ *Πρόβαλμα*), *ξηπνός*, *ξηπνῶ*, *ξωτερικό*, *ξωτικό* κτλ.

(Βάζει ὁ *Φιλήντας*, *Γρ.*, 142, καὶ τὰκόλουθα · *ξαγοράζω*, *ξαμώνω*, *ξαροίγω*, *ξαπολνῶ*, *ξαποσταίνω*, *ξαργινώνω*, *ξαφρίζω*, *ξηρνῶ*, *ξηλώνω*, *ξολοθρέβω*, *ξομολογῶ*, *ξοφλῶ*, *ξηπάζω* · τολοιπὸν τὸ ξε- μπήκε ὁλότελα στὴ σειρὰ, μόνον πού *ξεφράζω* δὲ λέμε ἀκόμα, μῆτε γράφουμε, παρὰ *ἐκφράζω*).

σ. *σκάρα* (ἐσχάρα), *στιὰ*, *σώδρακο*, *σώγαμπρος*, *σωθικά*, *σώκαλτσες* (*Foy, Lauts.*, 118), *σωκάρδι* (*Foy, δ. εἴ.*).

τὸ *σοδέβω*, ἀντίστοιχο τοῦ *ξοδέβω* (κ. π. ἁ., στὸ ξ) · *πάει* ἐδῶ περίφημα · κ. τὴν *Ἑστία*, 14 τοῦ *Σεφτέβρη*, 1919, I, 5 · *ξόδεβε* λιγώτερα ἀπ' ὅσα *ἐσοδέβεις*, λοιπὸν καὶ *σοδέβεις* · ὁ *στίγος* καθαρεβουσιάνικος, ἀφού, γιὰ νὰ

στέκη, *χρειάζεται* ὀλιγώτερα · ἐδῶ ἔρχονται νερὸ καὶ τὰ *σοδήματα*.

τ. *ταιρί*, *ταιριάζω*.

φ. *φημερίδα*, *φκαριστῶ* (μὰ σᾶς ἐφκαριστῶ, ἔνεκα τὸ σφκ), *Φροσύνη*, *Φρόσο*, *φτηνός*, *φτυχισμένος* (βαστιέται ὁμως ἀκόμη τὸ ε ἀπὸ τὴν ἐφτυχία).

χ. *χέλι* (ἐγγχελοι) · μὰ κ. π. κ., ἀρ. 1155.

ψ. *ψαίρω* — ἢ *ψήρω* (ἀπὸ τὸ ἔψω, ἐψήσω, ἤψησα, κ. *Foy, Lauts.*, 118 · προτιμότερο τὸ πρῶτο, *ψαίρω*, κ. π. ἁ., ἀρ. 947 · κ. καὶ π. κ. στὸ *Ρῆμα*).

Τὸ ε τῆς ἀντωνυμίας.

1127. Ὡς ἐδῶ, τίποτα παράξενο κι ὅλα ταχτικά στὴν ἀφαίρεση τοῦ ε. Τί θὰ ποῦμε ὁμως σὰ διουῦμε, ὅχι νάφαιριέται, παρὰ νὰ κάθεται ἴσια ἴσια ἐκεῖ ὅπου δὲν πρέπει τὸ ε τὸ ἀρχικό, καὶ νὰ τὸ κάνη στὴν πιὸ δημοτικὴ δημοτικὴ.

1128. Τὸ φυσικό μας κίνημα εἶναι νὰ λέμε, στὴν ἀρχὴ τῆς φράσης, *ἐγὼ*, *ἐσέα*, *ἐκεῖνος* · μερικοὶ δικοί μας, πού παραδημοτικίζουνε, τὸ θέλουνε καὶ τότες ἀκόμη γὰ, *σέα*, *κεῖνος*. Μὰ γελιοῦνται.

1129. Μπορῶ μόλις νὰ τὸ πιστέψω, κι ὥστόσο εἶναι. Τὸ ε τοῦ *ἐκεῖνος*, ἄς ποῦμε πιά τὸ ἀρχικό ἀντωνυμιακὸ ε, εἶναι ὁμηρικὸ!

1130. Καὶ γιατί ὅχι τὸ κάτω κάτω; Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀθρώπου ἀλλάζει λιγώτερο ἀπ' ὅ τι θαρροῦμε. Τολοιπὸ, μὲ τὰ ἴδια τὰ ψυχολογικά πού φέρανε τὸν τάδε ἢ τὸν τάδε τύπο, μνησκει καὶ ὁ τύπος ὁ ἴδιος.

1131. Εἶναι ὁμως ψυχολογικὸ ἄραγες τὸ ε τοῦ ὁμηρικοῦ *ἐκεῖνος*; Νὰ σᾶς τὸ βεβαιώσω, ἔτσι, μὲ τὰ σωστά μου, θετικά, δὲν τὸ παίρω ἀπάνω μου. Μὰ φαίνεται, φαίνεται πολὶ.

1132. Σύφωνοι ὅλοι σήμερις οἱ γλωσσολόγοι πὼς καθαφτὸ δὲν ξαίρουνε, πὼς ἀδυνατοῦνε νὰ ξηγήσουνε τὴ δουλειὰ γύρεβε τὸ μικρούλι, τὸ φωνηεντούλι τὸ ε στοῦ ἐκεῖνος · σύφωνοι ὥστόσο καὶ σὲ τοῦτο, πὼς τὸ ε εἶναι ὑπερογενήντο, δηλαδὴ πὼς πρῶτα λέγανε *κεῖνος* δίχως τὸ ε.

1133. Νὰ παρατηρήσουμε ἀκόμη πὼς οἱ δυὸ τύποι, *κεῖνος*, *ἐκεῖνος*, συνυπάρχουνε στὸν Ὅμηρο, πὼς καὶ οἱ δυὸ βρίσκονται στὴ Λακωνικὴ (Bechtel, *Die gr. Dial.*, II, σ. 348, § 84), πὼς οἱ Ἀττικοὶ τοὺς ἔχουνε στὴν ποίηση (κ. G. Meyer, *Gr. Gr.*, σ. 523 · Kühner-Blass, *Ausf. Gr.*, I, 1, 188).

1134. Ὁ G. Meyer καὶ ἡ *Ausf. Gr.* διατείνονται (ἴ. μ.) πὼς οἱ Ἀττικοὶ πεζογράφοι βάζουνε μονάχα τὸ *ἐκεῖνος* Συφέρνηι νὰ μονογραφηθῇ τὸ ζήτημα, ἐπειδὴ σὰ νὰ φοβοῦμαι μήπως κ' οἱ γραμματικογράφοι τῆς ἀρχαίας, ὅπως τυχαίνει συχνά (κ. B. τ. Δ., *Πρόλογος γενικός*, στὸ *σοφὸς γυνή*) βγάζουνε νόμους ποὺ τοὺς περνοῦνε γιὰ κλασικώτερους καὶ τοὺς ἐφαρμόζουνε στὰ κείμενα διορθώνοντάς τα ἐκεῖ ὅπου τὰ κείμενα δὲ συμφωνοῦνε μὲ τὸν κανόνα τοῦ κεφαλιοῦ τους.

1135. Ὅπως κι ἂν εἶναι, ἀκόμη καὶ οἱ κλασικώτεροι μᾶς παραχωροῦνε διτυπία στὴν Ἀττικὴ. Τοιοῦτον ἐγὼ λέω πὼς ἡ διτυπία, ἓνα *κεῖνος*, μαζὶ μ' ἓνα *ἐκεῖνος*, δὲ γίνεται νὰ εἶναι κίνημα μονάχα μηχανικὸ · θάχῃ μέσα τῆς ἡ διτυπία κ' ἓνα ψίχουλο ψυχῇ.

1136. Γιὰ νὰ καταλάβουμε ἂν ἔχουμε δίκιο, ἄς στραφούμε πρὸς τὸ ἐγὼ, προικισμένο καὶ τοῦτο μὲ τὸ ε.

1137. Τὸ ε στοῦ ἐγὼ πλουτίζει κι ἄλλες γλῶσσες ἀριανές · τὸ *ahám* τὸ σασκρίτικο, τὸ *adam* τὸ παλαιο-πέρσικο, τὸ *azú* τὸ παλαιο-σλάβικο, τὸ *es* τὸ παλαιο-ἀρμένικο, τὸ *ego* τὸ λατινικὸ (κ. A. Meillet, *Introd. à l'étude comp. des d. i-e.*, 1922, p. 294).

1138. Τί μᾶς λέει ὁμως ὁ Meillet — ὁ μεγαλύτερος σημερινὸς γλωσσολόγος Ἑβρώπης κι Ἀμερικῆς; Μᾶς λέει πὼς ἡ ὀνομαστικὴ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας, ἐκεῖ ὅπου πρόβελνε, εἴτανε λέξη ἀπομονωμένη μὲ νόημα πλῆριο · « *était, là où il figurait, un mot isolé à sens plein* » · τὸ λατ. *ego venio* σήμαινε · « *c'est moi qui viens* », ἐγὼ εἶμαι ποὺ ἔρχομαι (κι ὄχι κανένας ἄλλος).

1139. Τὸ ἐγὼ ἄλλαζε σημασία κατόπι ἀπὸ τὸ ρῆμα, γινότανε ἀμέσως ἐγκλιτικὸ.

1140. Καὶ τὸ συμπέρασμα; Τὸ συμπέρασμα, πὼς τὸ ε τὸ περίφημο εἶχε σίγουρα δύναμη ἐπιδειχτικὴ, πῆτε πὼς εἶχε μέσα του ψυχῇ.

1141. Καὶ τί λέγαμε; Ψυχῇ, ἀπαράλλαχτα καθὼς καὶ σὲ μᾶς · ἐγὼ *φταίω*, δηλαδὴ ἐγὼ εἶμαι ὁ *φταιξιάρχης*. Μὰ *φταίω* γὰρ, ἐπειδὴ τὴν κύρια θέση τὴν κατέχει τὸ *φταιξιμο*.

1142. Ἔτσι τὸ *ἐκεῖνος*, τὸ *ἐμένα*, τὸ *ἐσένα*, ὡς κ' ἓνα ἐτοῦτος ποὺ μορφώθηκε ἀνάλογα.

1143. Καὶ τώρα κατάντησε ἑξάστερο, ἐλπίζω, γιὰ ποιά αἰτία, στῆς φράσης τὴν ἀρχὴ, τὸ ε τὸ ἀντωνυμιακὸ, ἀκίνητο. Ἐπιδειχτικὸ τὸ ε, ἴσια ἴσια γιὰτὶ ἀρχίζει.

1144. Ξαίρω τί θὰ μοῦ ἀντιποῦνε · « *Στὸ φταίω γὰρ, δὲν εἶναι τὸ ζήτημα γιὰ τὴν ἐγκλίση* · τὸ ζήτημα εἶναι ζήτημα συντραβηγμοῦ. Μᾶς τὸ ξήγησες ὁ ἴδιος. Τὸ κίνημα μηχανικὸ. »

1145. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶναι μηχανικὸ καὶ μονάχα μηχανικὸ, ξηγήστε μου τώρα καὶ σεῖς πὼς ἔρχεται περίσταση ὅπου θὰ πατήσω πόδι καὶ θὰ φωνάξω · *φταίω* ἐγὼ, μάλιστα μὲ μιὰ *πάβλα* — ποὺ εἶναι πιὸ ἠθικῆς παρὰ φυσιολογικῆς οὐσίας.

1146. Δηλαδὴ · νόμος καὶ ὁ συντραβηγμὸς καὶ ἡ ἀφαίρεση. Νὰ ὥστόσο ποὺ σωμαίνει ὁ νόμος, ἅμα μίλησε τὸ ε τῆς ψυχῆς.

1147. Τὸ ἴδιο, μπορεῖ καὶ ἡ ἀφαίρεση κάποτες νάποκοι-
μηθῇ, χωρὶς νὰ τὴν ξυπνήσῃ κανένα παράξενο. Τὸ εἶπε
ἐκεῖνος.

1148. Πῶς ὅμως καὶ γιατί στὴ σειρά τοῦ λόγου — ἡ
τῆς γραφῆς — κανονίζουμε τὸ ε τὸ ἀντωνυμιακὸ κατὰ τὸν
προηγούμενο τὸν ἦχο, τὸ ξεδιάλυστα στὴν Εἰσαγωγή μου
τοῦ S. Portius (σ. XXXV κι ἀκ.). Θὰ τὸ ξανακοιτάξουμε
καὶ στὸ κεφάλαιο τῆς Ἀντωνυμίας (κ. π. κ., ἀρ. 1265 κι
ἀκ.).

Τὸ ε τὸ ρηματικὸ.

1149. Ἐννοοῦμε τὸ ε τοῦ ἀβγατισμοῦ, πού εἶναι σωστό-
τερος ὅρος ἀπὸ τὸ δυσκολοπρόφερτο αὐξήσις, τὸν ἔχουμε
δικιολογημένο στὴν Ἀπολογία, τὸν παραδέχτηκε κι ὁ
Φιλήντας (κ. Γρ., σ. 296). Μὲ τὴν ἀφκσηση δὲ βγάζουμε
παράγωγα τόσο ἔφκολα (κ. π. κ., ἀρ. 1151).

1150. Γιά τὸ συλλαβικὸ τὸν ἀβγατισμὸ — χρονικὸς πιά
δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ σὲ μᾶς — λεχτήκανε καὶ λέγονται
ἀνάποδα κάμποσα κι ἀκόμη περισσότερα στραβὰ.

1151. Μερικοὶ, ὅπως ὁ μακαρίτης Κ. Θεοτόκης, λυσσιασ-
μένοι νὰ μᾶς πείσουνε πῶς τὸ ε δημοτικὸ καὶ κανονικὸ.
Ἐφκολο νὰ τοὺς ἀναποδογυρίσῃς τὸ ἐπιχείρημά τους, δει-
χνοντάς τους, στὰ βιβλία τους τὰ ἴδια, πῶς ἔχουνε ἀναβγά-
τιστα ὅσα κι ἀβγατισμένα.

1152. Ἡ μόνη αἰτία τοῦ τόσου ἀγῶνα εἶναι πού ἡ καθα-
ρέβουσα κράτησε τὸ ε στὰ γραφτά της. Λοιπὸν κάτὶ δικοί
μας, ἀγαθοὶ, ἀπύνειδά τους, τῆς πουλουῖνε δούλεψη μ' ἕνα
ε, μ' ἕνα ἔψιλο. — τί πειράζει, θὰ σοῦ ποῦνε; — μ' ἕνα
ἐψιλούτσικο, ἀδερφέ.

1153. Ὁ ἀναντίρρητος ὁ κανόνας, πού καθαρέβουσες δὲν
ἀκούει, μᾶς διδάσκει πῶς ἡ λειτουργία τοῦ ε εἶναι παντά-
πασι διαφορετικὴ.

1154. Εἶδαμε, ἀποδείξαμε φαρδιά πλατιά στοὺς προη-
γούμενους ἀριθμοὺς πῶς ἡ ἀφαίρεση βαρᾶ τὸ ἄτονο ἀρχικὸ
φωνήεντο, μὰ πῶς δὲν ἀγγίζει τὸν τόνο.

1155. Ταιριαχτὰ μὲ τὸν κανόνα τῆς ἀφαίρεσης, δὲν εἶναι
δυνατὸ νάναγνωρίσουμε ἄλλη κλίση στὸ ρῆμα, παρὰ τὴν
ἀκόλουθη πού εἶναι ἱστορικὴ, λογικὴ καὶ ἀπλή.

ἔγραφα

ἔγραφε

ἔγραφε

μὲ τονισμένο τὸ ε.

μὰ μὲ ἄτονο.

γράφαιε

γράφαιε

γράφαιε.

1156. Θέλετε κιόλας νὰ σᾶς ξαγορεψῶ; Σὰν παραμύθι
μοῦ ἔρχεται ὁ ἀβγατισμός. Πόσες φορές, σὲ πόσους τόπους,
ἀκόμη καὶ στὴν πατρίδα τοῦ Κ. Θεοτόκη, τοὺς Κορφοὺς,
ἄκουσα· νὰ σᾶς ἐπῶ, νὰ σᾶς ἐδῶ!

1157. Στὴν ὑποταχτικὴ δὲ χωρᾶ ὁ ἀβγατισμός. Τότες τὸ
ε ἀπὸ ποῦ; Ἐγὼ θαρρῶ πῶς ὁ περίφημος ὁ ἀβγατισμός θὰ
κόλλησε ἀπὸ τὴν ἀντωνυμία ἢ κι ἀπὸ κάποιους ἐνεστώτες
(κ. P. Kretschmer, *Lesbos*, 135 · Φιλ. Γρ., σ. 143,
τὸν ἀρ. 400 μὲ α).

1158. Μᾶς λέει δηλαδὴς ὁ Φιλήντας πῶς στὶς βοριανὲς
ῥῶρες ὅπου συνηθίζουνε τότε, τήρι, ἀντὶς τότε, τήριε,
ἀπὸ τὸν ἡγούμενο ἄξαφνα βγαίνει τοῖ γούμενο, ἄρα γού-
μενος, ὄν. τοῦ ἐν..

1159. Γίνεται ἀπὸ καὶ μὲ τὸ κοινὸ μας τὸν, τὸν ἐπίσ-
κοπο, τοῖ πίσκοπο, ἄρα πίσκοπος· νὰ τολοιπὸν κ' ἕνα τοῖ
μὲ τὸ ε.

1160. Ὁ P. Kretschmer πάλε διδάσκει (δ. εἴ.) πῶς,
σὲ μερικὰ ζεβγαρώματα ὅπως τὸν ἐβρίσκω, σᾶς ἐβρίσκω,

ξαιτίας τῆς ν. έ. προφορᾶς, ὁ συλλαβισμὸς μας (« die Silbengrenze ») κάνει χωρίσμα δικό του, πᾶσι νὰ πῇ *τορε, τηρε, σασε, μασε* βρῖσκω.

1161. Κ' ἔτσι γεννήθηκε ὁ φαινόμενος ἀθγατισμὸς !

1162. Βέβαια πὼς ἔχουνε νὰ μελετηθοῦνε ἀκόμη πολλὰ. Θὰ διοῦμε στὸ *Ρῆμα* μερικὰ. Μὰ κι ἀπὸ τώρα θὰ μὲ ρωτήσουνε · « Ἀφού παραδέχεται ψυχή στὸ ε τῆς ἀντωνυμίας, πὼς δὲν παραδέχουμαι στὸ ε τοῦ ἀθγατισμοῦ ; »

1163. Δὲν παραδέχουμαι, γιατί μου φαίνεται ἀπαράδεχτο, ἀφού τὸ ε τῆς ἀντωνυμίας ἐπιδειχτικό (κ. π. ἄ., ἀρ. 1143), ἐνὼ τοῦ ἀθγατισμοῦ σήμερα δὲν ἐπιδείχνει κουκούτσι.

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΦΑΙΡΕΣΗ

1.

ΠΟΤΕΣ ΔΕ ΓΙΝΕΤΑΙ

1164. Δὲ γίνεται ἀφαίρεση, κάθε φορά ὅπου τ'ἀφαιρημένο φωνήεντο θὰ ξεσκέπαζε δυὸ σύφωνα πού ἡ Κοινή μας δὲν τὰ κάνει γοῦστο στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης · (ἐ)ρχούμαστε, (ι)ντριγάτης, (ἐ)λπίζω, κι ἄλλα τέτοια (κ. Φιλ., Γρ., σ. 143, τὸν ἀρ. 400, β · κ. καὶ S. Portius, 245 · Föy, Vokalst., Bezz. Beitr., XII, 68 κι ἄκ.). Νὰ ραδιαστοῦνε, περικτὸ.

2.

Η ΑΦΑΙΡΕΣΗ ΚΑΙ Ο ΤΟΝΟΣ

1165. Δογματίζουνε οἱ γλωσσολόγοι πὼς ἡ ἀφαίρεση σταματᾷ, ὅσο ἄτονο κι ἂν εἶναι τὸ ἀκόλουθο ἀρχικὸ φωνήεντο, ἅμα εἶναι τονισμένο τὸ ἀρχικὸ φωνήεντο καμιᾶς ἄλλης μορφῆς τῆς ἴδιας λέξης.

1166. Ἀφτὸ σημαίνει πὼς τὸ ἐτοιμάζω δὲ χαντακώνει τὸ ε του ἔνεκα τὸ ἐτοιμος, τὸ ἡσυχάζω ἔνεκα τὸ ἡσυχος καὶ πὼς ἡ ὁμορφιὰ χρωστιέται στὸν ὁμορφο.

1167. Ἰσια μὲ σήμερις ἀκολουθοῦσα τὸ δόγμα καὶ γώ. Κατάλαβα ὅμως πὼς εἶναι λαθασμένο, φτάνει νὰ συγκρίνουμε τὸ αἶμα μὲ τὸ ματώνω, ματωμένος, τὰ ἐξοδα μὲ τὸ ἐοδέω, τὸν ἔπαιρο μὲ τὸ παιρῶ, τὸν ὅμοιο μὲ τὸ μοιάζω, τὸν ὁμορφο μὲ τὴ μορφιὰ, τὸνομα μὲ τοὺς ρομάτους, κτλ.. κτλ..

1168. Νὰ παρατηρήσουμε ὅμως πρῶτα πὼς μερικὰ σὰ νὰ βαστιοῦνται χάρη στὴν ἡχοταιριαξιά, τὸ ἡσυχάζω, ἡ ὁμορφιὰ.

1169. Τὸ δέφετερο ἴσια ἴσια γίνεται μορφιὰ στὸ ρητὸ μιὰ μορφιὰ, δηλαδὴς ἅμα ὁ συντραβηγμὸς σκότωσε τὴν ἡχοταιριαξιά.

1170. Τᾶλλα ὅμως πού ἡχοταιριαξιά δὲν ἔχουνε ; Τᾶλλα δὲ γεράσανε ἀρκετὰ. Κι ἀφτὸς εἶναι ὁ κανόνες ὁ σωστός.

1171. Ἡ ἀφαίρεση ξαπλώνει ὁλοένα. Σήμερα, δὲ βλέπω αἰτία νὰ μὴ γράφουμε σιχαῶ (κ. π. ἄ.), τοιμάζω λ. χ., ἀφού κάθε τόσο τὰ λέμε.

3.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1172. Ἀπὸ ποιᾶ ἐποχῇ στὴ γλώσσα μας ἡ ἀφαίρεση; Καμαρωμένα μᾶς βγάζει στὴ μέση ὁ Ἀνιστόρητος (*Einl.*, 321) κάποιον *στάμενον* τοῦ 1054, τοῦ Trinctera.

1173. Εἶναι ἀρχαιότερη πολλοὺς αἰῶνες ἡ ἀφαίρεση ἀπ' ὅ τι φαντάζεται ὁ Ἀφάνταστος. Παραθέτω ἐδῶ τὰ χρονολογημένα μονάχα μ' ἓνα δυὸ περίεργα.

1174. Εἶναι τὰχύλουθα ·

μο.λογῶ (*Dieterich, Unters.*, 31 · 354 τοῦ Χρ.) ·

καὶ στάμερος (πάπυρος τοῦ γ' αἰ. τοῦ Χρ. · *Dieterich, Unters.*, 30) · στὸ ἴδιο μέρος *σύχαζον* (ἄχρονολόγητο) · ὁ πε.λθῶν (ἴ. μ., 103 πρὸ Χρ.) ·

οἱ δε.λφοὶ (ἴ. μ., καὶ Mayser, κ. π. ἀ., ἀρ. 1062-3, 165 πρὸ Χρ.) ·

γρηγορῶ (*Psaltis*, 21,1 · τοῦ Ἀριστοτέλη!) ·

σκορακίζω (στοῦ Mayser, I, 144, 2 · τοῦ Δημοστένη, 11, 11) · ἓνα πολίτιμο ἴδιου εἴδους ·

ξανθίζεσθαι (στοῦ Kretschmer, *Lesbos*, 136,1 · παραπομπὴ στ' *Anecd.* τοῦ Bekker, 284,9, μὲ τὸ ἐξῆς σκόλιο · *κοσμεῖσθαι τὰς τρίχας* · νὰ μας τολοιπὸν καὶ ξηγημένον τὸ δυσκολούτσικο τῆς Ἡλέκτρας τοῦ Σοφοκλῆ · ὧδ' ἡνθισμένον, στ. 43) ·

κτῶ βολῶν (= ὀκτῶ ὀβολῶν, κ. Mayser, I, 144, 2 · ἐνὸς κωμικοῦ τῆς μέσης κωμωδίας, κ. Christ, *Gesch. d. gr. Liter.*, 320 · ἌΜΦΙΣ τὸνομά του).

1175. Ὁ Foy (*Lauts.*, 117) προβαίνει ἀκόμη πρὶο μπροστὰ καὶ τὸμηρικό τὸ *ρέρθε* τὸ θέλει ἀπὸ ἀφαίρεση τοῦ *ἐρερθε* (κ. καὶ Boisacq, *Dict. étym. de la l. gr.*, 1916 κ. ἀκ.), λ. *ρέρθε*, *ἐρεροι*.

1176. Ὁ A. Meillet (προφορικὰ) τὸ θαρρεῖ πρόβαλτο στὸ *ἐρερθε* τὸ ε καὶ τὸ *ρέρθε* πρότυπο. Γιατί ὅμως; Ἐδῶ ἐπίδειξη δὲν ἔχει καμιὰ.

1177. Πιθανὸ εἶναι λιγώτερα ξηγήματα νὰ σημειώσανε μὲ τὸν κάλαμο ἀπὸ κεῖνα ποὺ ἔσερνε στὸ ρέμα τῆς ἡκουθέντα. Περίεργα τὸ βολῶν, τὸ κτῶ καὶ τὸ σκορακίζω, δηλαδὴ λέξεις κάθε στιγμῆς.

1178. Οἱ ἀρχαῖοι μας σίγουρο πὼς λαλούσανε γλήγορα γλήγορα (κ. π. ἀ., ἀρ. 1042) καὶ τὸ ξαίρουμε πὼς χάφτανε κάμποσα φωνήεντα, ἐπειδὴς ἡ συνήζιση (κἀγὼ κτλ.) δὲ σημαίνει ἄλλο.

1179. Ἕνας στίχος μάλιστα τῆς Ἡλέκτρας καὶ πάλε τοῦ Σοφοκλῆ (στ. 1502) μοῦ δίνει πολλὰ σκοτοῦρες. Εἶναι διάλογος καὶ νὰ τος ·

« ὍΡΕΣΤΗΣ.

Ἀλλ' ἐρρ' [ἐρπε].

ΑἰΓΙΣΘΟΣ.

Ἐφηγοῦ.

ὍΡΕΣΤΗΣ.

σοὶ βαδιστέον πάρος.

1180. Πὼς τὸ κατάφερνε ὁ βιαστικός Ὅρέστης νὰρπάξη τὴ δασεία τοῦ ὁ ἀπὸ τοῦ Αἰγίστου τὸ στόμα, προτοῦ τὴν πάρη τάρτί του; Εἶναι πιά τὸ ἄχρο ἄωτο τῆς γληγοράδας. Τέτοια πολλὰ.

3.

ΠΡΟΒΑΛΜΑ

1181. Τὸ πρόβαλμα εἶναι τὸ ἀντίθετο τῆς ἀφαίρεσης. Ἀντὶς νὰ χάνεται, ξεφυτρώνει, ἐκεῖ ὅπου δὲν τὸ προσμένεις, ἕνα φωνήεντο στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης.

1182. Γιὰ τοῦτο, καχορίζικος ὅρος τὸ πρόβαλμα. Σὰ νάπιανες τάχατις τὸ φωνήεντο μὲ τὰ δυὸ σου δάχτυλα, νὰ τὸσπρωγνες καὶ νὰ μοῦ τὸβαῖξες στὰ χεῖλια.

1183. Θᾶπρεπε νὰ τὸ λέγαμε πρόβλαστο, πρόφυτο (ἀπὸ τὸ φύω), δηλαδὴ κάτι ποὺ γίνεται, ποὺ γετνιέται μοναχὸ τοῦ — ἢ νέττα σκέττα προήχημα.

1184. Μήπως ὅμως γελαστῇ ὁ ἀναγνώστης μὲ τὸ προ- καὶ δὲν τὸ νιώσῃ γιὰ μπροστινὸ, ἀφίνουμε τὸ πρόβαλμα μὲ τὴν κουτσή του σημασία, μιὰ καὶ ξηγήσουμε τί πράμα εἶναι τὸ πρόβαλμα.

1185. Δυὼ εἰδῶνε τὰ προβάλματα κ' ἐλᾶτε πρῶτα πρῶτα νὰ στηρίξουμε σὲ παραδείγματα τὸ πρόβαλμα τοῦ α · εἶναι τὸ α τὸ στερητικὸ ποὺ ἀκόμη καὶ σήμερα τὸ καταλαβαίνει ὁ καθένας · ὅπως ξᾶστερος γιὰ τοὺς ἀρχαίους ὁ ἀθάνατος, ἔτσι καὶ γιὰ μᾶς ξᾶστερος ὁ ἀπέθαντος.

1186. Τὸ δέφτερο τὸ α, σκούρο. Γιατί ἀμάγη ἀντὶς μάγη; Γιατί ἀψηλὸς ἀντὶ ψηλὸς (ὕψηλός); Τὸ πᾶμα θέλει νὰ ξεταστῇ (κ. π. κ., ἀρ. 1214, 1257).

1187. Ἔχει κι ἄλλη διαφορὰ μεταξὶ τὰ δυὸ α. Τὸ στέρητικὸ μπορεῖ νὰ μπῇ καὶ μὲ κατοπινὸ φωνήεντο · ἄωρος, τὸ πρόβαλτο δὲν μπορεῖ · τοῦ χρειάζεται σύφωνο, κάποτες καὶ διπλὸ, γιὰ νὰ φανῇ.

1188. Βρίσκεται τὸ πρόβαλμα καὶ σὲ ἄλλες γλῶσσες, ἄξαφνα στὴ γαλλικῇ, ὅπου κάθε ἀρχικὸ λατ. ζεβγάρωμα

sp, st, sk (sc) βγάζει *e*, λ. γ. *espérer* (λ. *sperare*), *été* (λ. *status*, στὸ *j'ai été*, πάει νὰ πῇ *ego habeo statum*), *escabeau* (λ. *scabellum*) κτλ.

1189. Ὁ ἴδιος ὁ νόμος ἐνεργᾷ καὶ σήμερις, ἀφοῦ λένε κάποτες στὸ Παρίσι *Michel Estrogof* καὶ παρόμοια. Κάτι τέτοιο θὰ τρέχῃ καὶ μὲ τὸ κοινὸ *estaminet*. Ἐγὼ ἄκουσα καὶ καλῆτερα.

1190. Τὸ *cependant* ἔγινε ταχτικὰ *spandan* (δηλαδὴ σπάτᾱ). Ἔτσι μορφώνεται καινούργιο ζεβγάρωμα *sp* καὶ ξαιτίας τοῦτο μοῦ τὸ εἶπε μιὰ φημεριδοπουλήτρα (*mar-chande de journaux*). Ἦσυχα στὸ κιοσκάκι τῆς καθισμένη, *espan*.

1191. Εἶναι ἄξιοι ὡς καὶ μορφωμένοι Γάλλοι νὰ κάμουνε τέτοια λάθια ποὺ εἶναι ντίπ κανονικά. Φτάνει νὰ προσέξῃς καὶ φουχιτιές φουχιτιές τὰ μαζώνεις ὡς καὶ στὶς αἰθουσες.

1192. Τὰ μαζώνεις ἄλλο τόσο ἔφκολα στὴν π. έ. Νὰ τὸ καταλάβῃς, ρίξε μιὰ καὶ μόνη ματιὰ στοῦ G. Meyer τὴν *Gr. Gr.*³, σ. 162, ἀρ. 98 κι ἀκ.. Κάθε φωνήεντο γίνεται πρόβαλμα.

1193. Γιὰ νὰ σταθοῦμε ἀκόμη μιὰ στιγμὴ στὸ α, μᾶς ἀρκεῖ νὰ σημειώσουμε μονάχα τὶς δυὸ π. έ. ρίξεις *λιπ* καὶ *λιφ* ποὺ ἡ μιὰ ἔχει α πρόβαλτο — *αλείφω* —, ἡ ἄλλη δὲν ἔχει — *λείπω*.

1194. Βλέπουμε κιόλας ἀπὸ τὸ προηγούμενο τὸ παράδειγμα πὼς τὸ πρόβαλμα πότες φανερώνεται, πότες ὄχι — ἀπαράλλαχτα δηλαδὴς ὅπως καὶ στὴ σημερινή μας.

Πρόβαλμα τοῦ ι.

1195. Στὰ κείμενα τὰ παλιὰ, σ' ἐπιγραφές ἄξαφνα τῆς Πισιδίας ἀπὸ τὰ 225 τοῦ Χριστοῦ, διαβάσουμε *Ἰσκόμνος*, *Ἰστρατιώτης*, ἀλλοῦ *Ἰστέφανος* (κ. G. M³, σ. 166), στὴ

Φρυγία ειστοργή, *ιστήλη* (κ. ἱ. μ. καὶ Thumb, *Hellenismus*, 144 κ. ἀκ.).

1196. Τὸ πρόθετο *ι* ἀκούγεται καὶ στὴ Λατινικῇ Δημοτικῇ (*Latin vulgaire*, λ. γ. στὸ *istabilis*, *iscrivere*, *iscimus* (κ. Foy, σ. 113 καὶ τὴν παραπομπή του). Ἀπὸ καὶ τὰ *espérer*, *été* καὶ τὸ *escabeau* (κ. π. ἀ., ἀρ. 1188).

1197. Ὑπάρχει τὸ *ι* καὶ στὴν κελτικῇ (Foy, στὸ ἱ. μ.) καὶ στὴν ἀγγλικῇ (G. Meyer³, σ. 162).

1198. Σήμερις ἀκόμη ζῇ καὶ βασιλεύει τὸ *ι* σὲ κάμποσες ντοπιολαλιές μας, στὴ Χιὸ, ἂν καὶ σπάνια (κ. Pernot, *P. de Ch.*, 230), στὴν Κύπρο (ἱ. μ., σ. 232 · *ιστράτα*, *ιστέκω*, *ισθύνω*, *ιβλάφτω*, *ιφτάννω*, *ιφτύννω*, *ιλύω*, πού θέλει τοῦτο χωριστὴ προσοχή, ἐπειδὴς μονὸ εἶναι τὸ σύμφωνο τὸ κατοπινό του).

1199. Ὁ Pernot, σὲ μιὰ σημειωσούλα (ἱ. μ., σ. 233, σμ. 1), μᾶς ἀραδιάζει κι ἄλλα τοῦ εἵδους ἀφτοῦ (*Σύμη*, *Καστελλόριζο* · *ἕνας ιβλάχος*, *τὴν ιστράταν*, *τὸν ιδρόμον* κλ.). Σίγουρο πὼς θὰ πολύνουνε τὰ παραδείγματα μὲ καινούργιες ἑρεθνες.

1200. Κρατήσαμε γιὰ τὸ τέλος τὸ πιὸ γουστόζικο · μεγάλη πιθανότητα ὑπάρχει πὼς στάρχαϊα, στὰ ὠγύγια τὰ ἑλληνικά, τὸ *ι* τὸ ἀρχικὸ στὰ *ικτῆρος*, *ιχθῆς*, *ικτίς* εἴτανε πρόβαλτο, δηλαδὴ πὼς ἡ ρίζα ἢ προελληνικῇ, στὶς ἀναφερμένες μας λέξεις, *ι* δὲν ἤξαιρε (κ. G. Meyer³, 166).

1201. Καὶ τί συμπέρασμα βγαίνει ἀπὸ τὰ προηγούμενα; Τὸ συμπέρασμα πὼς ἐδῶ τὸ κίνημα θὰ εἶναι κάποιο κίνημα μηχανικὸ, ἀφοῦ τὰνταμώνουμε σὲ γλῶσσες καὶ σ' ἐποχὰς πού στέκουνε οἱ μιὰς ἀπὸ τίς ἄλλες μακριά.

Ὁ Οὐγγαρέζος.

1202. Λοιπὸν ὁ Οὐγγαρέζος — μέλος, λέει, τῆς οὐγγαρέζικης Ἀκαδημίας, τί νομίζετε πὼς στοχάστηκε νὰ μᾶς

διδάξῃ κατόπι ἀπὸ κεῖνα πού εἶδαμε; Μᾶς διδάσκει πὼς « Die Kleinasiatischen Wörter *ισμῖλα* 'Ισμίτ' etc. verdanken ihr *ι* türkischem Einfluss » (*Einl.*, 328).

1203. Χαίρουμαι νὰ μάθω πὼς τὸ χιώτικο πρόβαλτο *ι*, πὼς τὸ πρόβαλτο *ι* τὸ κυπριώτικο, πὼς τὸ γαλλικὸ πρόβαλτο *ε*, πὼς τὸ δημοτικὸ λατινικὸ *istalilis*, πὼς τὸ *ιστρατιώτης* ἀπὸ τὴν Πισιδία (225 τοῦ Χρ., π. ἀ., ἀρ. 1195), πὼς τὸ *ι* τοῦ *ιχθῆς* τοῦ ὠγύγιου, μᾶς τᾶφερε τούρκικη μιὰ ἐπίδραση.

1204. Ὁ ἀνόητος — κι ὁ σιχαμένος! Ἀρπαξε κάπου τᾶφτί του ἓνα *ισκεμλὲ* τούρκικο, ἓνα *ισκεμνὲ* κ' ἓνα *Ισταμ-ποῦλ*. Ἄρα τούρκικο τὸ ρωμαϊκόν, τὸ *ι*!

1205. Ἄλλο τόσο εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ προκηρύξῃ πὼς τὸ τούρκικο εἶναι παρμένον ἀπὸ τὴν Πισιδία ἢ τὴ Φρυγία (κ. τότες Thumb, *Hellen.*, 145).

1206. Μήτε τὸ πρῶτο μπορεῖ νὰ εἶναι σωστὸ, μήτε τὸ δεύτερο. Τί σημαίνει ἐπίδραση; Πὼς παίρνουμε ἀπὸ ξένη γλῶσσα ὅχι ἓναν ἥχο, παρὰ μιὰ λέξη μὲ *ι* ἀρχικόν. Τότες, ἂν ἔχουμε ἀφαίρεση στὴ γλῶσσα τὴ δική μας τὸ *ι* τῆς παρμένης λέξης θὰ ξεηχήσῃ, γιὰ νὰ συμμορφωθῇ μὲ τοὺς γνωστούς μας ντόπιους τύπους.

1207. Ἡ σημαίνει ἄραγες πὼς πρόκειται γιὰ φαινόμενο ἀναλογικόν, καθὼς στὸ *καὶ* καὶ ὅχι (κ. π. ἀ., στὸ σ); Ἐδῶ δὲ βλέπουμε τίποτα πού νὰ συγκρίνεται.

1208. Ἄρα τὸ κίνημα μηχανικόν. Ἄν ὅμως εἶναι μηχανικὸ τὸ κίνημα, ἢ ἐπίδραση τί νόημα βγάζει; Βγάζει τὸ νόημα πὼς κανένας Τοῦρκος ἀντικατάστησε τὰ λαλητικὰ ὄργανα ἐνὸς Ρωμιοῦ μὲ τὰ δικά του, πρᾶμα παντάπασι ἀδύνατο (κ. B. τ. Δ., ἀρχὴ ἀρχῇ).

1209. Ἔτσι καὶ στὸν Πόντο, οἱ ἀγαθοὶ ἀθρῶποι πού λένε « *ιδαίζω*, *ιδονίζω*, *ιπέρυσσι*, *ιφτάρ* (= *πυτάριον*) », οὔτε τὸ ὑποψιάζονται πὼς εἶναι ἀπὸ τούρκικη ἐπίδραση

(*Einkl.*, 328-329) καὶ λοιπὸν πὼς γενήκανε τοῦρκοι, ἐπειδὴς ἀφ'αὐτῶν μᾶς κανόνιστε ὁ Ἀκανόνιστος. Πού κακὸ χρόνον ἔρχεται!

Τὸ πρόβαλμα θαλασσώνει,
μὰ βροῖσκει λιμάνι.

1210. Ζεβζεκιὲς δὲν ὑπάρχουνε, δὲν ὑπάρχουνε ἀηδίες πού νὰ μὴν τίς στοίβατε ἀπανωτὲς ὁ Ἀμυαλὸς σὲ ὅσα μᾶς ξεστόμιστε γιὰ τὸ πρόβαλμα (κ. *Einkl.*, σ. 325-329).

1211. Λέει πὼς τὸ περσότερο προβάζονται α καὶ ο, ποτὲς ὅμως ε, ι, σ, ἐξόν ὅταν παίξῃ καμιὰ δημοτικὴ παρετυμολογία (κ. *Einkl.*, 328).

1212. Νάκούσουμε ὅμως τὸν Pernot, θὰ μᾶς ἀποδείξῃ τρανὰ (*P. de Ch.*, 218-236) πὼς προβάλσιμα εἶναι ὅλα τὰ φωνήεντα, σὲ οὐσιαστικά, σ' ἐπίθετα, σὲ ἀντωνυμίες, σὲ ῥήματα, σὲ ἄκλιτα καὶ κλιτὰ.

1213. Καὶ θὰ τοῦ ἀποδείξω ἐγὼ πόσο ἀστόχαστα τὸ κανακάρικο τοῦ Paul Kretschmer μᾶς ἀποδείχνει πὼς ἡ ἀναλογία (κ. π. ἀ., ἀρ. 1111) παίζει στὸ α καὶ ο ἀπαράλλαχτα ὅπως στὸ ε καὶ ι.

1214. Εἶδεμὴ τί σημαίνει πού ἡ ὀρχητρα ἔχει ὁ ξαιτίας τοῦ ὄφρις (*Einkl.*, 327); Τί σημαίνει πού τὰ ῥήματα διαιρεθῆκανε ἀπὸ μερικὸς μιλητὲς σὰ νὰ εἴτανε τ' ἀντήρια, μὲ τὸν ἐνικὸ ἀνύρι (*Einkl.*, ἴ. μ.);

1215. Κι ἂν πάλε ὅλο τὸ πρόβαλμα εἶναι ἀπὸ ἀναλογία καὶ μόνο, τί σημαίνει τὸ τούρκικο τάχα ι στὰ ρωμαίικα; Εἶδαμε (κ. π. ἀ., ἀρ. 1207-1208) πὼς, καὶ μηχανικὸ νὰ εἶναι, νόημα κανένα δὲν ἔχει.

1216. Ὁ Thumb (*Hellen.*, 144-145, 144, σμ. 6), ἀνοιχτὰ, ὁ Pernot (*P. de Ch.*, 232), παρασωπαστὰ — φίλος μπορεῖ καὶ νὰ τοῦ χρησιμέψῃ καμιὰ μέρα ὁ αἰὼρ

Χαζοχάχας — τοῦ κόβουνε τὸ βήχα γιὰ τὰ τούρκικά του. Μὰ βρῆκε προστάτη σπουδαῖο.

1217. Ἰσια ἴσια ἐπειδὴ παραστράτησε ὁ χαζὸς ὁ Χατζῆς σὲ κάθε του βῆμα, γράφει ὁ P. Kretschmer (*Lesbos*, 137) · « *Prothese... a als prothetischer Vokal aus den Gründen, die Hatzidakis, Einkl. 328, auseinandergesetzt hat.* » Καὶ παίρνει ὁδηγὸ τὸ Θαλατσωμένο. Νὰ τὸνὲ χαϊρετᾶς.

1218. Τί τὰ θέλετε; Ἀμποναρίστηκε ὁ ἄθρωπος στὸ Γλωττολόγο του καὶ μόλις ξετάζει τὰ γλωττικά του.

Ἡ οὐσία τοῦ προβαλμάτου.

1219. Τὸ πρόβαλμα τὸ ν. ἐ. μοιάζει τόντις νὰ εἶναι ὅλο του ἀπὸ ἀναλογία. Ἐπειδὴς ὅμως δὲν ξαίρουμε ἀπὸ τί αἰτία εἶναι τὸ π. ἐ., κάλλια νὰ εἴμαστε κάπως ἐπιφυλαχτικοὶ καὶ γιὰ τὸ δικό μας.

1220. Τόντις τὰρχικὰ διπλὰ σύφωνα σπ στ σκ, σὰ νὰ γυρέδουνε ἀπὸ φυσικὸ τους κανένα πρόβαλμα φωνηεντικὸ, ἴσως γιὰτὶ τὰ συνηθίζουνε μεσιανὰ τὸ περσότερο καὶ μὲ φωνήεντο προτερυνὸ.

1221. Ἰσως — ἓνα ἴσως καὶ πάλε — ἡ συνηθεια νὰ ξάπλωσε ἀπὸ κει ὡς καὶ στ'ἄλλα τὰ σύφωνα (κ. ἀ., ἀρ. 1199 · ἰδρόμοι κτλ.).

1222. Τὸ πρόβαλμα ὅμως θέλει πάντα νὰ εἶναι φωνήεντο (κ. π. ἀ., ἀρ. 1187) κι ὅχι σύφωνο καθὼς νομίζει ὁ Φιλήντας (*Γρ.*, 145, ἀρ. 404). Τὸ γ τοῦ ροικοκύρης δὲν εἶναι πρόβαλμα, εἶναι ἀπομεινάρι τοῦ ἄρθρου, λ. γ., τὸν οἰκοκύρη, τὸ ροικοκύρη.

1223. Τὰ πιὸ πολλὰ προβάματα ξηγιοῦνται ἀπὸ συγκόλλημα τοῦ τελικοῦ φωνήεντου τῆς προηγούμενης λέξης (κ. π. ἀ., ἀρ. 1214). Θὰ πῆς, ἀπομεινάρι καὶ τοῦτο, ναί, μὰ δικὸ τοῦ εἴδους.

1224. Τὰ βρίσκει κανείς ὅλα ξεδιαλυμένα σὲ ἄλλα βιβλία ἢ ἄρθρα · Foy, *Lauts.* (1879), σ. 110-114 · Foy, *Bezz. Beitr.*, XII (1887), 38 κ. ἀκ. (μὰ κ. π. ἀ., ἀρ. 1086 · *Revue critique*, 1888, ἀρ. 17, 329-333, μαζὶ μὲ ἀρ. 43, 299-303) · S. Portius (1889), 103-104, 245 · *Einl.* (1892), 325 κ. ἀκ. (μὰ κ. π. ἀ., ἀρ. 1102 κ. ἀκ.) · Dieterich, *Unters.* (1898), 33 κ. ἀκ. · P. Kretschmer, *Lesbos* (1905), 137 (κ. π. ἀ., ἀρ. 1118) · Pernot, *P. de Ch.*, (1907), 218 κ. ἀκ. · Φιλήντας, *Γρ.* (1907-1910), σ. 144 κ. ἀκ. · Psaltes (1913), 48-9 · Φιλήντας, *Γλ.*, τ. Α' (1924), 173 κ. ἀκ..

1225. Ἐκεῖ βλέπει κανείς πῶς προσπαθοῦνε ὁ καθέννας νὰ διερμηνέψουνε τὸ πρόβαλμα τοῦ ο ἢ καὶ τοῦ ε, ἄξαφνα ἓνα ὄγκαιρος (ὁ ἔγκαιρος, ὄγκ. Φιλ., *Γρ.*, 147).

1226. Δὲν εἶναι ὅμως ὅλα τους τόσο ἐφκολα καὶ χρειάζεται κάμποση δουλειὰ γιὰ κάτι ὁκάτις, ὁπέρνοις, ὁφέντος, ὁγτίδα καὶ πρῶτα πρῶτα νὰ ψηλαφηθῇ ἂν εἶναι προβάλματα ἢ τίποτις ἄλλο.

1227. Δὲν ἔχουμε νὰ τὰ μελετήσουμε δῶ, ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶναι κοινὰ. Ἐμεῖς μὲ τὰ κοινὰ θάρκεστοῦμε, πού καὶ δάφτα θὰ μᾶς δυσκολέψουνε ἄρκετὰ.

*Προβάλματα τοῦ α, ο, καὶ τοῦ ε
τῆς Κοινης.*

1228. Προτοῦ ἀραδιάσουμε ὅσα προβάλματα μᾶς φαίνονται πῶς ἀνήκουνε στὴν Κοινή μας, θὰ καταμερίσουμε δυὸ πού εἶναι μονάχα φαινομενικά.

1229. Ὁ ἀπάρθερος, ἀπάρθερη, ἀπάρθερο, δὲν ἔχει α προβαλμένο, παρὰ ι συντραβηγμένο ἀπὸ α, ἐπειδὴς ἔρχεται ἀπὸ τὸ ἀειπάρθερος (Μαρία), καθὼς τὸ κατάλαβε πρῶτος ὁ Φιλήντας (*Γρ.*, 99-100 · κοίτα *Essai sur la Septante*, 1821).

1230. Ὁ τρανὸς δάσκαλος καὶ τρομερὸς γλωσσολόγος πού λέγεται Psaltes (σ. 57) δὲν τὸ βλέπει γιὰ σίγουρο — « nicht sicher » — πὼς ὁ ἀπάρθερος εἶναι ἀπὸ τὸ ἀειπάρθερος. Οἱ μεγάλοι σοφοὶ δὲν παραδέχονται στὰ κουτουροῦ ἐτυμολογίες μικρῶν ἀνθρώπων, ὅσο τυφλωτικές καὶ ἂν εἶναι ἀπὸ τὴν ξαστεριά τους. Προτιμοῦνε τοὺς τιτλωμένους τοὺς Γαῖδαρους.

1231. Λυπητερό μονάχα πού ὁ καινούργιος μας ὁ Ἀρειοπαγίτης ἀμέλησε νὰ μᾶς φωτίσῃ μὲ τοὺς λόγους τῆς ἀκαταδεξιᾶς του. Ἐγὼ τοὺς ξαίρω, καὶ ὁ πρῶτος εἶναι πού τὸ ἐτυμολόγησε ὁ Ἀξεθαλάσσωτος, πού θαλάσσωσε καὶ πάλε μὴν καταλαβαίνοντάς το (κ. Μ. κ. Ν. Ἐ., Β', 95-96).

1232. Θαλάσσωσε ἀκόμη πιὸ μασκαράδικα μὲ τὴν ἀράδα που τὴν παράγει ἀπὸ τὴν οὐράδα (Λεξ. Ἀρχ., Σ', σ. 3), καὶ φαίνεται μάλιστα πῶς τὸ ξηγᾶ, γιὰτὶ παραπέμπει ἀσελίδωτα στὴν Ἀθηνᾶ, Α'.

1233. Ἡ ἀράδα εἶναι ἀπὸ τὴν παθητικὴ μετοχὴ τοῦ λατ. *arare*, *arata*, ἰταλικὸ **arada*, βενετσιάνικο *arada* (μὲ δ) καὶ ἀπὸ κεὶ τὸ δικό μας. Ἔτσι δικιολογημένο καὶ τὸ νόημα γραμμῇ, ὀργωμένη.

Τὰ κοινὰ τὰ προβάλματα.

1234. Τὰ βάζω ἐδῶ μὲ τὴν ἀρφαθητικὴ τους τὴ σειρά ὅσα ἔχω παρμένα δῶθε κεῖθε ἀπὸ τὰ σκετικὰ συγράμματα.

1235. Εἶναι ἡ ἀβδέλλα, τὸ ἀγγίξω, τὸ ἀδράχνω, τὸ ἀλάκερος, τὸ ἀλάφι, ὁ ἀλαφρὸς, ἡ ἀμασκάλη, ἀμάχη, τᾶντερο, ἡ ἀντρομίδα, ὁ ἀξάδερφος, (ἀ)ξαμῶνω, ἄξαφρα, τὸ ἀπάγγελμα, ἡ ἀπαλάμη, τὸ ἀπάνω, τὸ ἀργαλειὸς, τὸ ἀργαστήρι, τὸ ἀρμαθιὰ μὲ τὸ ἀρμαθιάζω, τὸ ἀρμάρι, ὁ ἀσκάθαρος, ἡ ἀσφετόνα, ὁ ἀσιγχανός, ὁ ἀφαλός, ὁ ἀχαμνός, τὸ ἀγέλι, ἀγελῶρα καὶ ἀγρηβάδα, ὁ ἀχινός, τὸ ἀγνάρι, τὸ ἀγταπόδι, ὁ ἀψηλός, καὶ ἡ ὀγντρα.

1236. Ἄς λογαριάσουμε μαζί για τήν ὥρα τὸ πρόβαλμα του ε στο ἐγὼ, στο ἐκεῖνος, στο ἐφές, τὸ πρόβαλμα τοῦ ι στο ἴσκιος (π. ἐ. σκιά). Κ. π. κ., ἀρ. 1262, 1263.

1237. Ὅπως εἶναι τὰ προβάλματα στὸν ἀρ. 1235 (π. ἀ.), δηλαδὴ ὅπως συνηθίζουνε καὶ μᾶς τὰ στοιβάζουνε, σίγουρο πὼς παρουσιάζονται στὰ μάτια μας φύρδη μίγδη. Δὲν ἀνήκουνε ὅλα στὴν ἴδια σειρὰ.

1238. Πρέπει νὰ τὰ χωρίσουμε τὰ ἓνα καὶ τᾶλλα στὰ διαφορετικά τους τὰ σόγια, νὰ βάλουμε πρῶτα σ' ἓνα νοῦμερο ἐκεῖνα ποὺ ἀρχίζουνε μὲ σύφωνο ἢ μὲ σύφωνα καὶ κατόπι παίρνουνε τὸ α.

1239. Τοῦτα εἶναι ἡ ἀβδέλλα (βδέλλα), τὸ ἀδράγνω (δράσσω, Dieterich, *Cycl.*, 46 · καλῆτερα δράττω), ἀμασκάλη (μασχάλη), ἀπαλάμη (παλάμη), ἀκαθάρος (κάνθαρος, Pernot, *P. de Ch.*, 223), ἡ ἀσφερότα (σφερόδότη), ἀτοίχαρος (τοίγγαρος, Pernot, *P. de Ch.*, 224 · μήπως ἀπὸ καὶ ὁ τοιγγούνης;), ἀχαυρός (χαῦρος, ἀχαβρός, ἀχαυρός · ἡ ἀλλαγὴ τοῦ τόνου ἀπὸ τὸ ζωταρός, κλ., κ. Φιλήντα, *Γρ.*, 74, τὸν ἀρ. 245), ἀχελώρα (χελώνη), ἀχηβάδα (;), ὁ ἀχυρός (ἐχῦρος, Pernot, *P. de Ch.*, 220).

1240. Σ' ἀφτὰ μπορεῖ νὰ κόλλησε τὸ α καμιᾶς προηγούμενης λέξης ἢ λεξούλας · μιὰ, ἓνα, τὰ (Φιλήντας, *Γρ.*, σ. 146, ἀρ. 407, β' καὶ α'), ἢ καὶ κανενὸς ρημάτου (κ. Pernot, *P. de Chio*, 218, λ. χ. ἔλεγα καὶ παρόμοια).

1241. Γιὰ τὰποδέλοιπα ὅμως πρέπει νανοίζουμε ἰδιότερο λογαριασμό, γιὰ ἐκεῖνα δηλαδὴ ποὺ, προτοῦ μᾶς φανερώσουνε πρόβαλτο α, ἔχουνε ἀρχικὸ ε, ο ἢ καὶ ι. Ὅλα τους δὲν παραδέχονται τὴν ἴδια ξήγηση.

1242. Μὲ τὸ ε εἶναι τὰκόλουθα · τὸ ἀργίζω (ἐργίζω), τὸ ἀλάφι (ἐλάφιον, ἔλαφος), ὁ ἀλαφρός (ἐλαφρός, τὸ κλασσικὸ), τὸ ἄντερο (ἐντερον, π. ἐ.), ἡ ἀντρομίδα (ἐνδορίς),

ὁ ἀξάδεργος (ἐξάδεργος), τὸ ξαμῶνω (ἐξαμῶνω, ἀπὸ τὸ λ. *examen*, κ. G. Meyer, *Ngr. St.*, III, 40 · Pernot, *P. de Ch.*, 220), ἄξαφρα (ἔξαφρα), τὸ ἀπάγγελμα (ἐπ.), ὁ ἀργαλειός, τὸ ἀργαστήρι (ἐργ.), τὸ ἀρυάρι (ἐρυάρι, ἐρυάριον, ποὺ εἶναι δασκαλισμός · κ. G. Meyer, *Ngr. St.*, III, 2, λ. *armarium* · ὥστε μπορεῖ, πιθανώτερο μάλιστα, νὰ μὴν ἔχη ἐδῶ πρόβαλμα), τὸ ἀχέλι (ἐρχελος, ἐρχέλινος), ἡ ὄχρετρα (ἐχιδνα ;).

1243. Τέσσερα εἶναι μὲ ο · ἀλάκερος (ὀλάκερος, ὀλόκληρος), ἀρμαθία (ὄρμ., Pernot, *P. de Ch.*, 222 · Φιλ., *Γρ.*, 146 · ἀρμαθιάζω), ἀφαλός (ὀμφαλός), ἀχταπόδι (ὀκτάπους · μὰ τὸ π. ἐ. μ' ἄλλο νόημα).

1244. Με ι, δυὸ μονάχα · τὸ ἀχνάρι (τὸ ἰχνάριον, ἔχρος), ἀψηλός (ἐψηλός), γιὰτὶ στο ἴσκιος πρόβαλε κατόπι τὸ ι, κ. π. κ., καθὼς καὶ γιὰ τὸ ἐγὼ, ἐκεῖνος, ἐφές, ἐμναλός (κ. π. κ., ἀρ. 1268-9).

1245. Κοντὰ στοῦ νοῦ πὼς καὶ στὰ προηγούμενα χρειάζεται διαίρεση. Καὶ τόντις διαιριῶνται σὲ κείνα ποὺ ἔχουνε καὶ σὲ κείνα ποὺ δὲν ἔχουνε α στὴ δέφτερη συλλαβή.

1246. Ἐκεῖνα ποὺ ἔχουνε α στὴ δέφτερη συλλαβή · ἀλάφι, ἀλαφρός, ἀξάδεργος, ἄξαφρα, τὸ ἀπάγγελμα, ὁ ἀργαλειός, τὸ ἀργαστήρι, τὸ ἀρυάρι (ἀρ. 1242), ὁ ἀλάκερος, ἡ ἀρμαθία, ὁ ἀφαλός, τὸ ἀχταπόδι (1243), τὸ ἀχνάρι, καὶ τὰ δεκατρία τοιοῦτῶν ἀναντίρρητο πὼς πάνε στὴν ἡχοταιριαξιά (κ. π. κ., ἀρ. 1270 κι ἀκ.).

1247. Ἐχουνε ἀπὸ τὰποδέλοιπα μερικὰ νὰ ξεταστοῦνε χώρια, μὴν ἀμελώντας κιόλας τὴν ἀμάχη ποὺ τὴν καταχωρήσαμε (κ. π. ἀ., ἀρ. 1235) μαζί μὲ ὅσα βαστοῦνε τὸ πρόβαλμά τους ἀπὸ τὸ τέλος τῆς προηγούμενης λέξης.

1248. Μπορεῖ ἐδῶ νὰ τρέχη καὶ κάτι ἄλλο. Ἐγὼ τουλάχιστο τὴν ἀμάχη τὴν κατάλαβα πάντα μου μὲ νόημα

ήθικὸ. Δὲ θὰ γελάστηκα καὶ τόσο πολὶ, ἀφοῦ τὸ φῖνο γλωσσικὸ αἵσθημα τοῦ Παλαμᾶ τοῦ ὑπαγόρεψε τὴν ἀκούσθη μεταφορικὴ ἀντίθεση· καὶ τὰ φιλιὰ καὶ τὶς ἀμάρες (Δωδεκάλογος, 114).

1249. Γιὰ τοῦτο καὶ πετυχημένη καὶ φιλή τοῦ Φιλήντα ἡ παρατήρηση (Γρ., 406) ποὺ τὴν ἀμάρη τὴ βλέπει σὰν ἐπίδραση τοῦ ἀγάπη. Κοινὸς ὅρος ἡ ἀμάρη δὲν εἶναι· ἀξίζει ὅμως νὰ τὴν κρατήσουμε δίπλα μὲ τὴ μάρη, νόημα κύριο.

1250. Τὸ ἀγγίζω καὶ τὸ ἄντερο σίγουρο πὼς προσέρχονται ἀπὸ κανένα τὰ ἐγγίζω, τὰ ἔντερα, τὰ ἄντερα. Γιατί ὅμως ἀφτὰ μονάχα, ὅχι· ἄλφ ἀπὸ τὰ ἔρω, τὰ ἔρω, ἀπαινώ ἀπὸ τὰ ἐπαινώ, τὰ παινώ; Γιατί ὅχι ἄματα (αἵματα); γιατί ὅχι ἀστήθι, ἀχέλι κλ.;

1251. Γιατί δὲν τὸ ξαίρουμε! Λόγος δὲ γίνεται νὰ μὴν ὑπάρχη. Πιὸ ἀπάνω (1194), εἶδαμε κιόλας πὼς ἡ ἀρχαία εἶχε τὶς ἴδιες ἀνωμαλίες. Τὶς ἔχει κάθε Κοινὴ.

1252. Τὸ ἀλάφι καὶ ὁ ἀλαφρὸς κοινὰ δὲν εἶναι. Μὰ εἶναι καλὰ (κ. π. κ., ἀρ. 1170, καὶ ἀκ· στὴν Ἑρριταριαξιά).

1253. Τὸ ἀπάγγελμα ἢ τὸ ἔχω ἀκουστὰ ἢ μοῦ ἦρθε φυσικὸ νὰ τὸ πῶ ἔτσι. Ταιριάζει λαμπρὰ μὲ τᾶλλα.

1254. Ὁ ἀργαλειὸς καὶ τὰργαστήρι, νερό. Πιὸ ἔφκολος μᾶς ἔρχεται ὁ ἐργάτης, ξαιτίας τὸ ἔργο.

1255. Τὸ ἀχέλι ἀκούγεται καὶ χέλι. Ἄξιο τὸ πρῶτο, ἐπειδὴς ἀγαποῦμε τὸ α.

1256. Τὸ ἀχράρι (κ. Βλάχο· « trace de pas... patron (découpé) d'une chemise ») πολίτιμο, μαζί μὲ τὸ ἔχρος ποὺ στέκει καὶ τοῦτο λαμπρὰ.

1257. Τὸ α τοῦ ἀφελὸς ἀπαραίτητο· εἰδεμὴ δὲν ξεχωρίζει ἀπὸ τὸ φιλό. Πῶς ἔγινε; Ἀπὸ τὰ ὑφελᾶ, τὰ φελᾶ, τ' ἀφελᾶ; Σὰ θέλετε.

1258. Ἡ ὄρετρα καὶ ἡ ὄρη; Τὰ φρονιμώτερα στοῦ Pernot τὰ *P. de Ch.*, 234 καὶ σμ. 6. Τοῦ Meyer-Lübke ἡ ἀριθμητικὴ, πὼς ἡ ὄρη = ἔρις × ὄρις, ἡ ὄρετρα = ὄρις × ἔριδα, δὲ στέκει. Γιὰ τοῦτο καὶ τὴν ἄρπαξε ὁ Σαλατοποῖος (*Einl.*, 328).

1259. Θὰ χρειάζοτανε πρῶτα νὰ μάθουμε ἂν ἐκεῖ ὅπου λένε ὄρετρα λένε καὶ ὄρης. Ὁ τύπος ὄριετρα (Pernot, ὁ. εἴ., σμ. 6) μοῦ φαίνεται μένα σὰ νὰ πάσκη ἀπὸ ἐπίδραση κανενὸς δασκάλικου ὄρις.

1260. Ὁ Hesseling μοῦ δηγήθηκε μιὰ μέρα πὼς στὸ σπίτι τοῦ Κόντου τὰ παιδιὰ τὸ ξαίρανε ὀφειδιον! Τί τοὺς φέλεσε;

1261. Ἡ ἀπαλάμη — καθὼς καὶ ἡ παλάμη — δὲ χαίρουνται χρῆση μεγάλῃ. Τὰ κοινὰ μας, φούχτα καὶ φουχτιά.

1262. Γιὰ τὸ ἴσκιος, ποὺ βέβαια δὲν τὸ φώτισε ὁ Ἀφώτιστος (*M. κ. Ν. Ἑ.*, Β', 128, κ. καὶ τὸν Πίνακα, ἐπειδὴ δὲν τὸ χορταίνει), κάλλια τὰ ξεδιάλυσε ὁ Pernot, *P. de Ch.*, 231, καὶ ἀκόμη καλῆτερα ὁ Φιλήντας, *Γλ.*, τ. Α', 190, ὅπου ξαστερώνει καὶ μιὰν ἀμεθοδιὰ τοῦ Σκοτοκέφαλου.

1263. Πιὸ ἀπάνω, ἀρ. 1236, καταλογίσταμε τὸ ἐγὼ καὶ τὸ ἐκεῖνος μαζί μὲ τὰ προβλήματα, ἐννοεῖται τὰ π. εἰ., καθὼς εἴχαμε πεῖ πιὸ ἀπάνω, ἀρ. 1227 καὶ ἀκ..

1264. Δὲν εἴπαμε ὥστόσο τὸ περιεργότερο, πὼς τὸ μυστηριώδικο ἐκεῖνο τὸ ε τῆς ἀρχαίας (κ. π. ἀ., ἀρ. 1240) ξανάκαμε καὶ πάλι δύναμη ἐπιδειχτικὴ.

1265. Τὸ ἐτούτος (π. ἀ., ἀρ. 1142), τὸ ἐχτὲς (π. εἰ. ἔχες), τὸ ἐφές, ὅλα τοὺς ἀναλογικὰ ὅσο ἀγαπᾶτε. Μὰ ὁ ἐμναλὸς τί μᾶς γυρέθει μὲ τὸ ἀρχικό του τὸ ε;

1266. Ὁ Φιλήντας μᾶς τὸ ξηγᾶ (*Γρ.*, 406) ἀπὸ τὸ ἐγκέφαλος. Ποιὸς θὰ τὸ πιστέψῃ; Ὁ Pernot (*P. de Ch.*,

229, σμ. 2) τὸ βάζει συντροφικὰ μὲ κάτι ἄλλα πρόβαλτα εἰς τοὺς μὲν φαίνονται ἀξιωματικὰ.

1267. "Ἐνα ἐπιχείρημα μονάχα εἶμαι σὲ θέση νὰ φέρω στὴ μέση καὶ εἶναι προσωπικόν. Στὴν ἀφιέρωση τοῦ "Ορει-ρου τοῦ Γιαννίρη (Ἀθήνα, 1897, Βιβλ. τῆς Ἑστίας) — ἀφιέρωση πού βρίσκεται στὸ τέλος τοῦ ρομάντζου — γύρεθα ὅρους δυνατοὺς γιὰ νὰ δηλώσω λατρεία δυνατὴ.

1268. "Ἐβαλα τοιοῦτον κάποιους πληθυντικούς · « βού-τηξα γιὰ Σένα... στὰ πέλαρα τοῦ νοῦ μου » (σ. 504). Ἐκεῖ ἔχωσα κ' ἓνα ἐμναλὸς, μ' ἓνα εἰς πού εἴτανε στὴν ἀντίληψή μου ἐπιδεικτικόν · « Πῆρα τὰ λόγια σου, πῆρα τὸν ἐμναλόν σου καὶ τὰβαλα στὸ ποίημά μου » (σ. 504).

1269. Μὰ ποιὸς ξαίρει; Τὸ κάτω κάτω εἶμαι καὶ γὼ ἓνας λόγιος. Μπορεῖ ἐκεῖνὴ τῇ στιγμῇ νὰ θυμῆθηκα τὸ ἐξ τὰρχαῖο, ὥς τὸ *ex* τὸ λατινικόν, σὰ νὰ βγαίνανε τὰ λόγια τῆς Κόρης τῆς ἀγνῆς ἀπὸ τὰ βάθια τοῦ ἐμναλοῦ της.

1270. Γιὰ νὰ ξαναγυρίσουμε καλιὰ μας, κοινὰ δὲν εἶναι · ὁ ἀγέρας, τὸ ἀκαρτερῶ, τὸ ἀλησιμονῶ, ἡ ἀνε-ράϊδα καὶ τὸ ἀρωτῶ, ἂν καὶ πολλὴ τὸ συνηθίζει ὁ φίλος μου ὁ Δῆμης Πετροκόκκινος, πού σίγουρο πὼς καθαρεθου-σιάνος δὲν εἶναι, εἶναι ὥστόσο περσότερο κι ἀπὸ τὸν Ἀναί-θουστο κι ἀπὸ τὸν Περνουκο αἰθουσιάνος.

4.

ΗΧΟΤΑΙΡΙΑΞΙΑ

1270. Στὴν ἡχοταιριαξιά δὲν πιστέβω νὰ δώσαμε ἴσια μὲ σήμερα τῇ σημασίᾳ πού τῆς ἀξίζει.

1271. Καὶ πρῶτα πρῶτα ἡχοταιριαξιά τί θὰ πῇ; Θὰ πῇ πὼς ἓνας ἡχος, ἀντὶς νὰ μείνῃ ὅπως εἶναι, θὰ μοιάξῃ πότες μὲ τὸν προτερινόν, πότες μὲ τὸν κατοπινόν του.

1272. Θὰ μοιάξῃ δηλαδὴς ἡ ὥσπου νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος — ἄξαφνα ἰταλικὰ *Ottobre* (λατινικὰ *October*) — ἡ ὥσπου νὰ τοῦ μοιάξῃ ὅσο μπορεῖ περσότερο, ἄξαφνα τὸ λατ. *apsur-*
dus ἀντὶς *absurdus*.

1273. Γράφεται πάντα μὲ *b* — καθὼς καὶ τὸ γαλλικόν *absurde* — μὰ ὁ Κουιντιλιανὸς, ἀπὸ τὸν πρῶτο αἰῶνα τοῦ Χρ., μᾶς πιστοποιεῖ τὴν προφορὰ *ps*.

1274. Καὶ ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὸ πρῶτο, πού τὸ δοντόηχο *t* τραβᾷ στὰ κατωτόπια τοῦ τὸ λαρυγγόηχο *c* (*x*), *Octo-*
ber, Ottobre — γιὰ τὸ δέφτερο, πού χορδόηχο τὸ *b*, ἀχορδόηχο τὸ *s*, κ' ἔτσι θέλει *ps*, πού ἔτσι ἔχουμε δυὸ ἀχορδόηχα μὲ τὴ σειρά.

1275. Βλέπουμε ἀπὸ τὰ προηγούμενα πὼς ἡχοταιριά-ζονται καὶ τὰ σύφωνα. Γιὰ τὰ φωνήεντα γνωστὰ, καὶ μάλιστα στὴ γλῶσσα μας, λ. γλ. ἀπάρω ἀντὶς ἐπάρω, ξαιτίας τὸ δέφτερο *a*.

1276. Ὁ Φιλῆντας (Γρ., σ. 69, σ. 93, 284, σ. 96, 97) ξεχωρίζει τρεῖς ὅρους · ἡχοταιριαξιά, παράμοιασμα καὶ φωνοσυρμὴ. Ὁραῖοι καὶ οἱ τρεῖς, καμαρωμένοι · μὰ τὸ κίνημα πάντα τὸ ἴδιον, ἀναλογικόν. Θάρκεστοῦμε τοιο-πὸν ἐμεῖς στὴν ἡχοταιριαξιά.

1277. Ἡχοταιριαξιά μπορεῖ νὰ ἔχουμε καὶ ἀπαρόδοξη (*assimilation régressive*) καὶ κατώδοξη (*assimilation progressive*). Οἱ ὅροι μας προτιμότεροι, ἐπειδὴ δὲν περι-κλειοῦνε ἡθικὴ σημασίαν, δὲ μοιάζουσι εἴτε νὰ κατηγο-ροῦνε εἴτε νὰ παινοῦνε, παρὰ μονάχα νὰ σημειώνουσι τὸ κίνημα τὸ φυσικόν.

1278. Καὶ τόντις, ἀπαρόδοξη λέμε τὴν ἡχοταιριαξιά, ὅταν ὁ δέφτερος ἡχος συνταιριάζεται μὲ τὸν πρῶτον, καθὼς στὸ *absurdus* ὁ ἀχορδόηχος *s* κάνει ἀχορδόηχο καὶ τὸν προηγούμενον τοῦ *b*.

1279. Κατώδοξη λέμε τὴν ἡχοταιριαξιά, ὅταν ὁ προ-

τερινός παρασέρνει τὸν κατοπινό του, καθὼς στὸ πάντα, δηλαδή ἀρχαῖο π-ά-ν-τ-α, μὲ τ- ὅπου τὸ ἀχορδόηχο τ γίνεται τ̣ (d), γιατί χορδόηχο τὸ ν.

1280. Γιά τὰ χρονολογικά τοῦ φαινομένου ἀφτουνού, τοῦ ντ = ν̣τ̣, ἔχουμε λίγα νὰ πούμε· παραπέμπουμε μονάχα στὰ *Doublets syntactiques* (*Mém. Soc. Ling.*, VI (1885), p. 6, n. 1), ὅπου ἕνα ΔΙΑ ΠΑΝΔΩΝ ἐπιγραφικό, σπουδαῖο βέβαια, μὰ καὶ ἀχρονολόγητο.

1281. Κι ἀπὸ τώρα ὅμως θεοφάνερο γιὰ ποιὰ αἰτία προφέρνανε ν-τ, ὅχι ν̣τ̣ οἱ προγόνοι· γιατί χωρίζανε τὸ ντ σὲ ν-τ, ἐνὼ ἐμεῖς δὲν τὸ χωρίζουμε· ἀπόδειξη, πού σὲ κάμποσους τόπους λέμε πᾶτα (κ. π. κ., στὸ ν), ἀπὸ τὸ πᾶντα, πᾶν-τᾶ.

Ἠχοταιριαξιά ἢ πρόβαλμα.

1282. Δὲν ὑπάρχει γλώσσα πού νὰ μὴν ξαίρη τὴν ἠχοταιριαξιά, φτάνει νὰ μὴν ὑπάρχη γλώσσα πού νὰ μὴν ἔχη χορδόηχους καὶ ἀχορδόηχους, πού νὰ μὴν ἔχη σύφωνα καὶ φωνήεντα!

1283. Τὸ φυσιοψυχολογικὸ κίνημα πού ὀνομάζουμε ἠχοταιριαξιά εἶναι ἀπὸ τίς πιὸ ἀξιοθάμαστες λειτουργίες τοῦ ἀνθρώπινου τοῦ νοῦ. Πᾶν νὰ πῶ ἐμπρός. Φυσικὰ θάρχισω μὲ τὸ ε. Τίποτα! Γίνεται στὸ μυαλό μου ἕνα βουβὸ προάκουσμα καὶ λέω ἀμέσως ὀμπρός, μ' ἕνα ο πού ἀκόμη δὲν τᾶκουσα καὶ πού εἶναι ἀπὸ συμμόρφωμα ἑνὸς ε πού δὲν τὸ πρόφερα!

1284. Ἴτως γιατί ἔχει τὴ φινέτσα του τὸ πᾶμα, ἴσως γιατί περισσότερο μᾶς ἀρέσει νὰ σερνούμαστε στὰ τριτσατημένα τὰ σοκάκια, δὲν ἀνεβάσαμε τὴν ἠχοταιριαξιά στὸ βῆμα πού τῆς πρέπει.

1285. Τμημα χωριστὸ γιὰ τὴν ἠχοταιριαξιά (ἢ *assimilation*)

milation) πουθενὰ δὲ βλέπεις στοῦ Foy, στοῦ G. Meyer³, στοῦ Dieterich (*Unters.*), στοῦ A. Thumb (*N. gr. Volksspr.*), στοῦ Dieterich (*Sporaden*, ἀν καὶ λόγος γιὰ *dissimilation*, κ. σ. 70-72), στοῦ L. Roussel (*Gr. rom.*).

1286. Ἄν καὶ παραδέρχονται τὸν ὄρο, οἱ ἀποδελιοποὶ ἐπιφυλαχτικοί. Ἀκόμη κι ὁ A. Thumb (*N. gr. Volksspr.*, 12), τὸ ἀλαφρὸς, τὸ θέλει ἀπὸ πρόβαλμα.

1287. Σήμερις ὅμως κάποια μελέτη τοῦ Johannes Schmidt — *Assimilationen benachbarter einander nicht berührender Vokale im Griechischen* (K. Z., XXXII), 321 κι ἀκ., ἄφησε πάτημα, μεγάλο κιόλας.

1288. Ἀποδείχνει δηλαδὴς ὁ S. Schmidt πὼς ἡ ἀρχαία μας γνώριζε τὴν ἠχοταιριαξιά (ὁβολός, ἀντὶς ὀβελός, Ὀρτομερός, ἀντὶς ἐργόμερος) γιὰ νὰναφέρουμε μονάχα τὰ πιὸ γνωστά.

1289. Ὁ Maurice Grammont, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, στὸ *Bulletin de la Société de Linguistique*, XXIV (1923), ξεδιάλυσε τὴν οὐσία, ἔθεσε μάλιστα ὡς καὶ τοὺς νόμους τῆς ἠχοταιριαξιάς.

1290. Ὑστερις ἀπ' ἀφτὰ μᾶς πέφτει δύσκολο νὰ φαντασιολογοῦμε σὰν τὸν Ἡμίονο (« ἡμιόνων δίκην », κ. π. κ., ἀρ. 1190 καὶ στοὺς *Ξερισμοὺς*). Πρέπει ἐμεῖς μεθοδικὰ νὰ πιάσουμε τὴν ἔρευνά μας.

Ἀρχικά καὶ μεσιανὰ φωνήεντα.

Πολὶ στραβὰ ὁ Pernot (*P. de Ch.*, 236) ἀναφέρειν τὴ γνώμη τοῦ Χοντρόγνωμου.

1291. Ὅσο ἕνα φωνήεντο εἶναι ἀρχικό, ἀκόμη κι ὅταν τὸ φωνήεντο ἀφτὸ συμμαρφώνεται μὲ τὸ φωνήεντο τῆς ἀκόλουθης συλλαβῆς, μᾶς εἶναι πάντα βολετὸ νὰ προφασιστοῦμε πρόβαλμα.

1292. Θὰ ποῦμε ἄξαφνα πὼς ὁ ἐλαφρὸς ἔγινε ἀλαφρὸς (κ. π. ἀ., ἀρ. 1286), ὅχι ἔνεκα τὸ δεύτερο α, παρὰ γιὰτὶ κάποιος πρόφερε θὰ ἐλαφρώσω, θὰ λαφρώσω, ἀπ' ὅπου ἀλαφρώω, ἀπ' ὅπου πάλε ἀλαφρὸς.

1293. Γιὰ νὰ μάθουμε τοιοῦτον ἂν ἔχουμε καθαφτὸ ἡχοταιριαξιά, χωρὶς πρόβαλμα νὰ ἐνέργησε, ἀνάγκη νὰ τσακώσουμε καμιά ἡχοταιριαξιά μεσιανή, δηλαδὴ ποὺ νὰ φανερώνηται στὴ μέση τῆς λέξης.

1294. Δὲ μᾶς λείπουνε τέτοιες ἡχοταιριαξιές. Καὶ δὲν ἔχει νὰ κάμη ποὺ παρμένα κάποτες τὰ παραδείγματά μας ἀπὸ ντοπιολαλιές. Θὰ πῇ πὼς ἡ Κοινὴ δὲν τᾶχει · δὲ θὰ πῇ πὼς δὲ γίνεται ἡχοταιριαξιά.

1295. Ἡχοταιριάζεται τὸ α στάχολονθα · Dieterich, *Unters.*, 20, ἐθαράπευσε · Pernot, *P. de Ch.*, 207, 2, κούω τὸν ἄνεμο κι ἄχᾶ (τοιοῦτο, σὰ μεσιανὸ) · Dieterich, *Spor.*, 32, δραπάνι, σ. 40, μαραστήρι, πρᾶβάλλω, φανάζω, λαφάσσω · Φιλήντας, *Γρ.*, 97, ζαρκάδι, λαγγάδι, παλαμύδα, σπαράκια (*spinaceum*), ἄρατα θέματα (δηλαδὴς ἄροητα ἀθέμιτα) · Dieterich, *Spor.*, 30, δραπάνι · P. Kretschmer, *Lesb.*, 105, Ψαρά (π. ἐ. Ψυρά) · Nachmanson, *Magn.*, 66-7, Σαράπιδος.

1296. Ὁ Einleitungας, σ. 330, βάζει θαγατέρα, σταγαχώρια (ποὺ τὸ λέει σταγαχώρια!), σ. 370, κατεβόδιο καὶ καταβόδιο, στὰ *M. κ. N.* 'Ε., τ. Α', 236, ραζακί.

1297. Παρατηρητὰ μου · εἴματα (Διὸ Ἀδέρφια, 84), ματὰ (στὴν Ἀθήνα), τὸ καλαραρχῶ (καροραρχῶ), πανελλήνιο. Πανελλήνιο καὶ τὸ ξελαγιαῖω, βγάω ἀπὸ τὰ λογιὰ.

1298. Ἀπὸ τὸ ξεκαταλαγιαῖω τὸ προστάζει ὁ Μουλάρας (*M. κ. N.* 'Ε., τ. Α', 236). Περιττὸ κολοκύθι. Κοίτ. Ἀπολογία, 182, 2.

1299. Ἡχοταιριάσματα τοῦ ο · Foy, *Lauts.*, 403.

λοφτοκάρον (ἀπὸ τὸ λεπτοκάρον, Τραπεζούντα) · Dieterich, *Unters.*, 24, Τριπτόλομος, ἀσφόδολον, στρογγὸς (158 τοῦ Χρ.), ἐροστῶτος (212 τοῦ Χρ. · ὥστε καὶ ὁ μέω) · Pernot, *P. de Ch.*, 236, κοκοφάνη · Rüsche, *Delph.*, 153, Τόφος = τάφος (κ. ὅλο τὸ μέρος, ποὺ εἶναι σπουδαῖο) · Dieterich, *Spor.*, 30, ποπόνι. Κλ. κλ..

1300. Ὁ Χαβιαροσαλάτας ἔχει στὰ *M. κ. N.* 'Ε., τ. Α', 236, θομπός, πολομῶ.

1301. Τὸ ξολοθρέβω (κ. Dieterich, *Unters.*, 24, σγκρ. ὀλεθρος) πανελλήνιο.

1302. Ἡχοταιριάζεται τὸ σ · Dieterich, *Unters.*, 22, Βουλούμνιος (μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπὸ τὴν ποσότητα τοῦ λατ. ὄ, *Volumnius*), Φουρτουράτος, κονιλούριος, ξελοκούκ-κουδα · S. Portius, 198 · Pernot, *στις Et. ng.*, 50 · κ. π. κ., ἀρ. 1303.

1303. Ὁ μεγάλος Ὀνσειδῆς, ἀκόμη ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ μακρινὰ τοῦ Ἀθηναίου (1884, κοίτ. Ἀθήναιο, ι', σ. 226), ἀραδιάζει τέτοια σωροὺς · ἀπὸ καὶ τὰ πήρανε μάλιστα κι ὁ S. Portius κι ὁ Pernot (κ. π. ἀ., ἀρ. 1302), λουλούδια, λουχούνα, σουσουράδα, σκοντούρα, ποὺ ὅλα τὰ περνᾷ γιὰ ἡχοταιριασμένα!

1304. Στὰ *M. κ. N.* 'Ε., τ. Α', 237, λογαριάζει μάλιστα μαζί μ' ἄφτα καὶ τὸ κονθούκλι, γιὰτὶ λατ. γνωρίζει μονάχα « κονθίχ(ον)λορ » καὶ δὲν τὸ σκαμπάζει πὼς λατινικὰ εἶχε γίνη πρῶτα *cubuculum* (*Et. ng.*, 224-225). Κατρακουδούκλησε ὁ Ἀπελέκτος.

1305. Παρατηρητὰ μου λίγα, μιὰ ντόπια λουτουργεῖα (κ. Ἀπολ., 182, 2 — καὶ *P. κ. M.*, Β', 24, 2). Βαριούμαι νὰ ψάξω στᾶλλα μου τὰ βιβλία.

1306. Τὸ ε ἡχοταιριάζεται περίφημα · κ. Mayser, *Ptolem. z.*, 150, τετεγμέντος, Μεκεδῶνος, 57 · τέσσερα, 58, παρέγεται. ἐπέεργες κλ. · Pernot, *Et. ng.*, 49,

γέρεται, γεραίκα, δεκεσίωv, κερεκή, δεμέστιγος · Psaltes, 37 · σελέμνια, σελέντιον · Pernot, P. de Ch., 238, με δέ (μηδὲ), ξερέττον, ξερεπής · Dieterich, Spor., 29, λιπίδα (λιπὲς) καὶ διάφορα.

1307. Παρατηρητά μου · Αἴγερα, Αἰγερίτης (ὁ περίφημος, τοῦ Ἀγαρές καὶ τοῦ ρουσφετιοῦ), Περελόπη (στὶς πιὸ ἐκλεχτὲς αἰθουσες, ὅπου καὶ πάλε δὲν ἀντάμωσα οὔτε Κασσιδά οὔτε Περνούκα), Τελέμαχος (Ἀπολ., 123, 1).

1308. Ἠχοταιριάζεται τὸ ι, ἄλλο τίποτα · κ. Mayser, Ptolem. z., 151, ἐριβί(ρ)θον, κολοκινθίνον, πινὲ (περὶ) · Pernot, P. de Ch., 238, ἰνήλιους κάμπους, σιμιδάλι, Νιρητούσους · Pernot, El. ng., 49, τσικύντσι (κ. τὸ μέρος), χιλιδοράκι · Rüsch, Delph., 154, ἰστία (ἑστία).

1309. Παρατηρητά μου · σφιρίδια (= σφαιρίδια, P. κ. M., B', 169, 1), ρτιλικάτος (délicat, delicato). Ἐδὼ πᾶσι κι ὁ ἀνιψιός, προτοῦ γίνῃ ἀνιψιός.

1310. Ἠχοταιριάζεται ὡς καὶ τὸ ν (δηλαδή υ). Εἶδαμε π. ἀ., ἀρ. 1208, ἓνα κολοκινθίνον · ἔχουμε ἀκόμη καὶ τὸ ἡμῖον (Schweizer, Perg., 98-100) · ἔχουμε καὶ τὸ κλασσικὸ βιβλίον (βυβλίον, Brugm.-Th., 84), ἐκεῖνο δηλαδή πού ἔρχεται ἀπὸ τῆ Βύβλο.

1311. Ἐχουμε καὶ καλῆτερα. Τόσο φυσικὰ του ἠχοταιριάζει ὁ Ρωμιός, πού καὶ μιλώνοντας γαλλικὰ θὰ ἠχοταιριάζει, λέοντας *jeune d'œuf* ἀντὶς *jaune d'œuf*, *au fon fond*, ἀντὶς *au fin fond* (P. κ. M., B', 169, 1).

Μὰ ἐκεῖνα πού δὲν εἶναι μεσιανὰ ·

1312. Ὑπάρχουνε τόντις πληθὺς ἀρχικά πού δὲν ἔχουνε ἀντίχτυπο στὴ δέφτερη συλλαβὴ κι ὥστόσο γίνονται α, λ, χ. τὸ ἐμπόδιο ἀκούγεται κι ἀμπόδιο, τὸ νύχι ἀκούγεται κι ἀνύχι (κ. τὸν Ἀπλντο, M. κ. N. 'E., τ. A', 233-234).

1313. Μ' ἀφτὰ τί λογαριασμὸ θὰ πιάσουμε; Τὸ λογαριασμὸ πού ἡ λογικὴ μᾶς ὀρίζει. Ὁ τι δὲν ξηγιέται μετὴν ἠχοταιριαξιά, θὰ ξηγηθῇ μετὸ πρόβαλμα.

1314. Ἐδὼ εἶναι λόγος γιὰ κινήματα ψυχολογικὰ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀθρώπου στερεότυπη δὲν εἶναι σὰν τὶς ἐκδόσεις τοῦ Tauchnitz. Ὁ Μικρόμυαλος εἶναι ὁ μόνος πού τὸ φαντάζεται.

1315. Ὁ μικρομυαλοστενοκέφαλος ἀλλιώδως λογικέθεται καὶ ρατζονέρνει. Καταδέχεται νὰ μᾶς τὸ παραχωρήσῃ (Eintl., 330) πὼς ἠχοταιριαξιά παίζει στὸ ἀλαφροῦς, ἀλάφι, ἀξάδεφρος καὶ παρόμοια. Καλοσύνη του.

1316. Ἐπειδὴς ὅμως σὲ ἄλλα κάμποσα παίζει πρόβαλμα (M. κ. N. 'E., τ. A', 237), καθὼς γιὰ τὸ ἀνύχι, πιὸ μεθοδικὸ νὰ παραδεχτοῦμε πρόβαλμα καὶ στὰ πρῶτα (κ. π. ἀ., ἀρ. 1215).

1317. Εἶναι ἀνάγκη ἐπείγουσα μάλιστα νὰ τὸ παραδεχτοῦμε γλήγορα γλήγορα, ἐπειδὴς ἀπαράδεχτο γιὰ τὸν Ὀναρο νὰ ἠχοταιριάζονται τὸ ε καὶ τὸ ι.

1318. Ἄρα, ὅπου ἠχοταιριαστήκανε τὸ ε καὶ τὸ ι, χρέος μας ἀδίσταχτο νὰ γυρέψουμε μιὰ ξήγηση πού νὰ δικαιολογᾷ τὴ θεωρία τοῦ ζηλεμένου μας Ἡμίονου.

1319. Καὶ δὼ ἀρχίζει τὸ θέατρο.

Τὰ χεῖλη τοῦ χελιδorioῦ καὶ ὁ δεμέρος ὁ δεμέστιγος.

1320. Ἀρίνω τῇ γεραίκα πού βαστᾷ, λέει (M. κ. N. 'E., τ. A', 237), τὸ ε της ἀπὸ τῇ γέννα (!!) ὅπως ἡ κερεκή πῆρε τὸ δικό της ἀπὸ τὸ ρ τὸ γειτονικό (!!!).

1321. Βέβαια! Φτάνει νὰ ἐπιδέχονται ἄλλη ἐρμηνεία τὰ ἠχοταιριασμένα (τὸ δόγμα προκηρύχτηκε στὰ M. κ. N. 'E., τ. A', 237) καὶ πρέπει ἀμέσως νὰ προτιμήσουμε τὴν ἄλλη τὴν ἐρμηνεία.

1322. Δὲ μᾶς δίνεται ὁμως, ὑποθέτω, ἡ ἀντίθετη ἄδεια, μιὰ κ' ἐπιδέχονται ἄλλη ἐρμηνεία τὰ προβαλμένα, δὲ μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ προτιμήσουμε τὴν ἐρμηνεία τῆς ἡχοταιριαξιάς. Τέτοιο καζάνι κατάντησε τὸ κεφάλι τοῦ Φουσκωμένου.

1323. Τίποτα ὁμως δὲν εἶναι ἀφτά. Τὸ *χειλιδόνι* πῶς θὰ τὸ κανονίσουμε; Ἀπὸ τὸ *χείλη* (*M. κ. Ν. 'Ε., τ. Α', 236*) !!! Τὰ *χείλια* τοῦ *χειλιδονίου* ! Τί ὁμορφα ! Ὁ χριστιανὸς ! Νὰ συλλογιότανε τοῦλάχιστο τὰ *χίλια χειλιδόνια* ! Νὰ τί θὰ πῇ νοὺς ἀπὸ γεννησιμιό του στρεβλωμένος.

1324. Ὁ *δεμέστιχος*, ἀριστοῦργημα πρὸ τέλειο ἀκόμη. Ἀπὸ τὸ *δεμέρος* !

1325. Ἡ μόνη σημασία πού θὰ γινώριζε, θὰ εἶτανε, πιστέβω, ἡ σημασία τοῦ *domestique*, δηλαδή τοῦ *δούλου*, ὅχι τῇ βásiμῃ τῇ σημασίᾳ τοῦ *domesticus*, τοῦ ἀθρώπου τῆς *domus*, τοῦ *σπιτιοῦ*.

1326. Μὰ τί λέω; Ἀλληλοδεμένα βέβαια πῶς εἶναι ὅλα τὰ μέλη τοῦ *σπιτιοῦ*, τῆς *γαμελιάς*. Ὁ *δομέστιχος* (κ. *Et. ng.*, 359 καὶ τὶς παραπομπές) εἶναι ἀπὸ τὰ σηματικώτερα πρόσωπα τοῦ Παλατιοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας (κ. *Suicer, Thes. eccl.*, καὶ *Δουκάγγη*, τῇ λ.).

1327. Γιὰ δέσιμο ἄλλωνε δὲ βλέπω ἀπὸ τὸν *τρελό* μας. Κι ὥστόσο κοίτα *P. de Ch.*, 236, μὲ τί ἐπιφύλαξη ὁ *Pernot* ἀκολουθεῖ τὶς ὁδηγίες τοῦ Ἀνοδήγητου Μαίστρου του.

1328. Τὴν παραμικρὴ ἀντιπαρατήρηση, τὴν ἀντίρρηση τὴν ἐλάχιστη δὲν ἀνασταίνουμε στοῦ *P. Kretschmer* τῇ *Lesbos* (σ. 103). Μήτε προσμέναμε. Μήπως κιόλας δὲν τὸ εἴπαμε; Ἀμπονάτος ὁ *Kretschmer*. Δὲν τὸ κουνᾷ.

1329. Κ' ἔτσι ὁ « φίντατος », ἐπὶ τὸ *δωρικώτερον*, παίρνει θάρρος, γαῖδουριάζει καὶ πάει. Πῶς τὸ εἶπε ὁ Φιλήντας; *Φωροσυρμή*. Ἐγὼ θὰ πῶ κάλλια *ὄροσυρμή*.

Ὁ *Τουρκος*.

1330. Τὸ πρὶο φῖνο γιὰ τὸ τέλος.

1331. Οἱ κυπριώτικες καὶ μικρασιανὲς ἡχοταιριαξιές, διδάσκει ὁ *Πασάς (Einl., 334)*, δὲν μπαίνουνε σὲ λογαριασμό, ἐπειδὴς ἀφτὲς οἱ ντοπιολαλιές πιθανὸ νὰ ἐπηρεαστήκανε ἀπὸ τὴν τούρκικη « *bekannten Vokalharmonie* ».

1332. Τὸν ἄθλιο ! Καὶ τὸν ἀμαθὴ ! Μήτε *bekannt* τοῦ εἶναι μήτε γνωστὴ τοῦ εἶναι ἡ τούρκικη « *Vokalharmonie* », ἀφοῦ ἐνεργᾷ μὲ τρόπο παντάπασι διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ δικό μας.

1333. Τὸ φωνήεντο πὺν ἡχοταιριάζεται τούρκικα δὲν εἶναι ὁμοιο μὲ τὸ προτερυνό ἢ τὸ κατοπινό του, φτάνει νὰ εἶναι τῆς ἴδιας σειρᾶς.

1334. Δηλαδής ὁ κανόνας θέλει, κάθε λέξη νὰποτελειέται εἴτε ἀπὸ τῇ σειρᾷ *ε, ι, β, η*, εἴτε ἀπὸ τὴν ἄλληνε *α, γ, ο, σ, λ, χ, ς, ρ, τ, πε, τσι, αλ, η, γ*, τὸ μέτωπο (κ. *J. Deny, Gr. de la l. t.*, 1920, § 136). Ὡστε τίποτα κοινὸ μὲ τὴν ἡχοταιριαξιά τῇ ρωμαϊκῇ.

1335. Μὰ ὁ *J. Deny* (§ 138) ἔχει ἄδικο σὰ νομίζει πῶς οἱ *Τούρκοι* δὲν ἀκολουθοῦνε τὴν ἡχοταιριαξιά στὶς ξενοφερμένες τους λέξεις.

1336. Ἀξάφνα ἡ *οκάλα* ἡ ρωμαϊκῇ, ἅμα τὴν προφέρῃ ἓνας *Τούρκος*, θὰ τῆς καθίστη ἓνα *ι* ἀρχικὸ, ἐπειδὴ σκέττο ἀρχικὸ *οκ* τοῦ εἶναι ἀπρόφορτο, λοιπὸν ἀμέσως *ισκαλὰ*.

1337. Τῇ στιγμῇ ὁμως ὅπου μπῆκε τὸ *ι*, ἀναπόφευκτο νὰ πάη τὸ *α* στὴ σειρὰ τοῦ *ε*, ὅπως καὶ τόντις γίνεται, *ισκελὲ*. Στὸ *ισκαλὰ* πάλε, σὰ σημαίνει *γκάμμα*, θὰ τοῦ χτυπήσανε τὰφτι περσότερο τὰ δυὸ *α* καὶ τόκαμε *ισκαλὰ* μὲ τὰ δυὸ *α* πὺν ἀποφασίσανε τὸ *ι* τῆς ἴδιας σειρᾶς.

1338. Ἀπὸ κεῖ βλέπει ὁ καθένας, φῶς φανερό, πὼς ἡ δική μας ἡχοταιριαξιά ἐπηρεάζει κάπως τὴν τούρκικη, ἀναγκάζοντάς την νὰ βάλῃ δυὸ εἰς τις συνεχικὲς τις συλλαβὲς ὅπου εἴχαμε δυὸ α.

1339. Λοιπὸν ἀπὸ ποῦ κι ὥσπου τοῖμα ὁ Μουχτερὸς (κ. Μ. κ. Ν. 'Ε., Β', 58) νὰ μιλᾷ γιὰ τούρκικη ἐπίδραση — ἀφτὸς ποῦ μιὰ μέρα μὲ παρόμοιασε μὲ τοῦρκο, ἀφτὸς ποῦ δὲν πρέπει νὰ λέγεται Κρητικὸς, σὰν παλιότουρκος ποῦ εἶναι;

1340. Νὰ σᾶς τὸ πῶ ἀπὸ ποῦ τοῦ ἔρχονται οἱ τόλμες. Ἀπὸ τὸ φτόνο του σὲ μένα, ἐπειδὴ ἐγὼ τόνισα πάντα τὴν ὁρμὴ τῆς ἡχοταιριαξιάς τῆς ρωμαϊκῆς.

1341. Κι ἂν εἶναι τέτοια ἡ αἰτία, βρῆκε μοναχὸς του τὸνομα ποῦ τοῦ ταιριάζει · ὁ φchoῦ (κ. Μ. κ. Ν. 'Ε., Β', 40) «ἐκ τοῦ φτchoῦ πτώ = ἔσο κατάπτυστος!»

5.

ΗΧΟΞΕΤΑΙΡΙΑΞΙΑ

1342. Τὸ ἀντίθετο τῆς ἡχοταιριαξιάς, ἂν καὶ τίς βάζουμε πλάϊ πλάϊ. Μὲ τὴν ἡχοταιριαξιά ὁ Ρωμιὸς ἀγαπᾷ καὶ γυρέθει, μὲ τὴν ξεταιριαξιά μισᾷ κι ἀποφέβγει τοὺς ἴδιους ἡχους σειρὰ σειρὰ.

1343. Τέτοια καὶ τὰ θρόωπινα. Χωρὶς νὰ εἶναι γλωσσολόγος, μᾶς τὸ εἶπε ὁ μεγάλος ὁ Κάτουλος · *Odi et amo*. Μισῶ κι ἀγαπῶ. Σύγκαιρα γίνονται τὰ δυὸ τους. Στὴ ζωῇ, ἔπως καὶ στὴ γλωσσολογία.

1344. Πρέπει ὥστόσο ἀπὸ πιὸ κοντὰ νὰ κοιτάγῃ τὸ πρᾶμα, ἐπειδὴ δὲ μοιάζουνε καθαφτό οἱ δυὸ ἐνέργειες στὸν τρόπο τῆς λειτουργίας τους.

1345. Ἡ ξεταιριαξιά κοιτάζει πολλὴ περισσότερη τὰ σύφωνα παρὰ τὰ φωνήεντα. Γιὰ τοῦτο μάλιστα σήμερα, μήτε τὸ κρεββάτι μήτε τὸ *βε. laridi* δὲν ἐρμηνεύονται πιά ἔπως τὰ ἐρμήνευε ὁ Meyer-Lübke (κ. S. Portius, σ. 73), δηλαδὴς ἀπὸ ξεταιριαξιά, παρὰ καλῆτερης ἀπὸ τὴ γειτονιά τοῦ ρ καὶ τοῦ λ.

1346. Γειτονιά, τουλάχιστο ἄμεση γειτονιά ἡ ξεταιριαξιά δὲ χρειάζεται. Πᾶν νὰ πῶ ἀρέτρι (π. ἐ. ἄροτρον) · τίποτα! Προακούω τὸ ρ τῆς δέφερης συλλαβῆς καὶ τὸ κάνω ἀμέσως ἀλέτρι, γιὰ νὰ μὴν ἔχω δυὸ ρ.

1347. Νὰ ὅμως ποῦ ἄλλη φορὰ δὲ μὲ πειράζει τὸ δέφερο τὸ ρ κι ὅσο κι ἂν ὑπάρχει ντόπιο κλιθάρ', ξακολουθῶ καὶ τὸ συνηθίζω κριθάρι στὴν Κοινῇ, μπορεῖ ἀπὸ ἡχοταιριαξιά, ἔνεκα τὰ δυὸ τὰ ρ! Ἔτσι καὶ τὸ κοινὸ περιστέρι. Ἔτσι καὶ τὸ κοινὸ προχωρῶ.

1348. Κάποτες μάλιστα ἡ ξεταιριαξιά πηδᾷ συλλαβὴ καὶ πετιέται ἴσια μὲ τὴν τρίτη μακριά. *Februarius* τὸ λατ. · ἑλλ. βλέπουμε ἄξαφνα *Φ.λεβονάριος* (Dieterich, *Unters.*, 123, παλιᾶς ἐποχῆς).

1349. Στὶς μέρες μας *Φ.λεβάρης*. Μὲ δίκιο τοιοιπὸν παρατήρησε ὁ Pernot (*P. de Ch.*, 482, σμ. 2), πὼς ἡ *φ.λέβα* ἔνοχη δὲν εἶναι · μπορεῖ μονάχα κατόπι νὰ βοήθησε.

1350. Ἡ ξεταιριαξιά πολλὰς φορὲς ἄξια εἶναι νὰ κόψῃ ἀλάκρη συλλαβὴ, λ. χ. ἀμφορεὺς = ἀμφιφορεὺς, κομωφιδάσκαλος = κομωφοδιδάσκαλος, τὰ γνωστὰ καὶ κλασσικά, μαζὶ μὲ σωρὸ ἄλλα, τέτραχος = τετράδραχμος (Rüsch, *Delph.*, σ. 283), κλ..

1351. Τὴν ξεταιριαξιά τὴν εἶπαν τότες μερικοὶ ἀπλολογία. Καὶ τόντις εἶναι ἀπλούστεμα στὴν ὁμιλία, νὰ μὴν ξαναμασᾶς τὴν ἴδια συλλαβὴ. Ὁ M. Grammont μᾶς ἐγγήγησε μάλιστα πὼς τέτοιο ἀπλούστεμα γίνεται γλῆγορα νόμος.

1352. Δὲ σημαίνει ἀπὸ πῶς ἐκεῖ ὅπου ἄλλοι νόμοι ἐνεργοῦνε, πρέπει καλὰ καὶ σώνει νὰ βλέπουμε κομμένες συλλαβές. Νὰ τὸ θέλῃ νὰ μὴν τὸ θέλῃ ὁ Κατσοικοπόδης, παντάπασι ἀδιάφορο. Ἐμεῖς νὰ διοῦμε ἡ λογικὴ τί θέλει.

1353. Τὸ ἄτονο τὸ ι, μᾶς λένε ἡ λογικὴ καὶ ἡ πράξις, ἀνάμεσα σὲ δυὸ σύφωνα, ξεηχᾶ. Ἔχουμε ἄπειρα παραδείγματα τοῦ κανόνα.

1354. Κ. π. ἀ., ἀρ. 830, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846 (ἀπὸ ἓνα παράδειγμα ὁ κάθε ἀριθμὸς · ἕξ ὁ 845, ἑπτὰ ὁ 846, 847, 848 (2), 852-854 (18), 855 (20), 856 (2), 62 παραδείγματα ὅλα μαζὶ.

1355. Τώρα ὅμως τί θὰ ποῦμε; Πῶς μῆτε τὰ ἐξήντα δυὸ κουκούτσι δὲ λογαριάζουνε, γιατί ἓνας ζουλιάρης μ' ἔθρισε, γιατί ἀπὸ δὲν εἶχε νάκούση τὰ ρωμαῖκα, κοίτ. π. ἀ. τοὺς ἀποφασιστικούς ἀρ. 875, 876-7, 881. Πῶς γίνεται;

1356. Θάφήσουμε τάχα τὸν Ἀσυνείδωτο νὰ μᾶς χαλάσῃ τὴν ἐπιστήμη; . . Σιγτῖρ, κιοπόγλου, ποὺ λένε οἱ Τοῦρκοι τοῦ οἱ ἀγαπημένοι (κ. π. ἀ., ἀρ. 1230-1241, ὁ Τοῦρκος) σιγτῖρ κιοπόγλου κιοπέκ, ποὺ τοῦ λέω γῶ.

1357. Ὁ δάσκαλος τολοιπὸν καὶ τὸ βάζω ἀπὸ τὸ δδάσκαλος καὶ τὸ ββάζω, καθὼς τὰ ξηγήσαμε π. ἀ., ἀρ. 875, καθὼς ξηγήσῃ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Τουρκόλας τὸ θθυμοῦμαι (π. ἀ., ἀρ. 881).

1358. Τυχαίνει καμιά φορὰ οἱ συλλαβές νὰ παίζουνα ἀναμεταξὶ τοὺς ἢ κρυφτὸ ἢ κουτρουθάλες, ὅπως τοῦ στοῦξῃ, φαλακρός, φαρακλός, καραφλός (κ. Dieterich, Spor. 70, 3). Κι ἄλλα τόσα γελοῖα ὁ βράτταχος, βάτταχος, βαθρακός, βόρθακας καὶ πᾶνι λέοντας.

Ἡ ξεταιριαξιά στήν ἀρχαία.

1359. Ἡ ξεταιριαξιά σὲ κάθε γλώσσα, γνωστὴ, ἀρχαία ἢ καινούργια. Διάφορα παραδείγματα, ὡς καὶ τὸ σημερινὸ ἀγγλικὸ τὸ *Körnel* = *colonel*, εἶχα μαζεμένα στὶς *Et. ng.* (1892), σ. LXXV.

1360. Παρατηρῶ πῶς κανένας ἀπ' ὅσους μελετήσανε τὸ ζήτημα ὕστερις ἀπὸ τὰ 1891 καὶ τὰ 1905 δὲν ἀνάφερε τὸ βάσιμο ἔργο τοῦ M. Grammont (1891), τὶς *Et. ng.* (1892) καὶ τὸ *Essai de gramm. hist. ἁ-ρ* (1905).

1361. Τὶς *Et. ng.* τὶς ξέχασε ἀκόμη καὶ ὁ Pernot ποὺ μόνος του ὠστόσο, στὰ *P. de Ch.* (442, 2 καὶ 443), μνημονέβει τὸ M. Grammont καὶ τὸ ἁ-ρ μου · ὁ Hoëg (*Sarac.*, 200-204) μνημονέβει τὸν Grammont, καλὰ ὅμως. Ἐμένα, τίποτα.

1362. Ἔτσι, μὲ τοὺς θόρυβους, μὲ τὶς φωνές, μὲ τὶς βρισιές, μὲ τὶς συκοφαντίες, τὶς ληστείες καὶ τὶς ψευτιές, τὸ κατῶρθωσε ὁ Μουρντάραχας νὰ μὴν ἀφήσῃ στὸ Παζάρι ἄλλο πρᾶματεφτὴ ἀπὸ τὴ Μουρνταρία του.

1363. Καιρὸς νὰ πάψουνε ἀφτὰ. Φωνές ἔχουμε καὶ μεῖς — μὲ πιὸ βαθεῖα γλωσσολογία — καὶ μὲ τὸ δίκιο ἀπὸ μέρος μας.

1364. Στὴ μικρὴ μου τὴ μελέτη γιὰ τὸ ἁ-ρ, σημείωσα κάτ. (σ. 9-297) ποὺ ἴσως νάχῃ τὴν ἀξία του, δηλαδὴ πῶς συχνὰ στάθηκε στὴν ἀρχαία μονάχα τὸ ξεταίριασμα, πῆτε τὸ λάθος · ἀλγαλέος δὲν ὑπάρχει, ἀργαλέος ἢ παράδοση.

1365. Ἀκόμη καλῆτερα. Καταλάβαινε σήμερα πῶς ἀπὸ σκέττο ξεταίριασμα προέρχονται οἱ κλασσικοὶ τύποι τίθημι (ἀντὶς θίθημι), πέφευγα, τεθάμβηκα (μὰ θαλφθεῖς), λέχηνα (κ. G. Meyer, *Gr.* Gr³, 389).

1366. Τόσο φῖνο εἵτανε τότες τὸ ἐλληνικὸ ἀφτῖ, ποὺ ὡς καὶ ἡ ἀπλὴ δασεία τοὺς πείραζε. Ξαίρουμε ὅλοι πῶ

στήν ἀρχή δὲν μπορεῖ νὰ μὴ δασινότανε τὸ ἔρω, δηλαδῆς ἔρω, ἀφοῦ δασίνεται πάντα ὁ μέλλοντας ἔξω.

1367. Δασίνεται ὁ μέλλοντας ἐκ-σω, γιατί τὸ χ' τῆς ρίζας μὲ κατοπινὸ σ' ἔγινε κ, ὅπως σὲ μᾶς ἀπαράλλαχτα ὁ μπαχ-σὲς ἔγινε μπαχσὲς (κ. *P. κ. M.*, Ε', 2, 100).

1368. Ἄμα ὅμως ξανάβγαине στὴ μέση τὸ γ, γανότανε ἡ δασεία κ' ἔτσι ἀκούστηκε τὸ ἔρω μὲ ψιλῇ, ἀπὸ ξεταιριαξιά !

1369. Γιατί ὥστόσο, μὲ τὴν περίσσια τους τὴ φινέτσα, γιατί, *λέλυκα, μέμονα, νενίκηκα* ; Γιατί *πέπεικα, πέπεισμαι, τέτηκα, κέκομαι* ; Γιατί *βέβηκα, δέδεκα, γέγραφα, γέγονα* κτλ. κτλ. ; Γιατί *σεσεισμένος* ; !

1370. Γιατί, καθὼς τὸ δίδαξα στὰ *Essais* μου ἀπὸ ἄκρη σ' ἄκρη καὶ στὰ ποδῆλοιπα τὰ βιβλία μου, τὰ πράματα γίνονται λίγο λίγο. Στὴν ἀττική τὴν ἴδια, τὴν πρὶ κλασσική, ἀναδιπλασιασμοὺς μὲ ἀρχικά ζ, ξ, ψ δὲν ἔχει (*ἔζηκα, ἔζωκα, ἔψηκα, ἔψαλα* κτλ.).

1371. Προπῆρε ἡ ξεταιριαξιά σὲ πλῆθος ἄλλα κ' ἔτσι δὲ βλέπουμε παρὰ *ἔσπαρκα, ἔσταλκα, ἔσκαφα, ἔρραμαι*, ἀπ. *ἔρριμμαι* κοντὰ σ' ἓνα παράξενο πινταρικό *ῥέριμμ* — (κ. *Veitch, Gr. Verbs*, 1887, σ. 576).

1372. Μὲ τὸν καιρὸ, στὰ 86 πρὸ Χριστοῦ, ἀνταμώνουμε (κ. *Dieterich, Unters.*, 214) τὸ πολίτιμο *ἐβλαμμένοις*, ποὺ σημαίνει τὰ νεκρώσιμα τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ.

1373. Ξακολουθᾷ ὁ κακομοίρης καὶ πνέει τὰ λοιστια, πάντα μὲ τὴν ξεταιριαξιά ποὺ μᾶς προίκισε μὲ τὰ *ἀνμέρος, κομμένος, γραμμένος* καὶ τὰ ποδῆλοιπα.

1374. Ἐτσι, ἀπὸ τὰ ὠγύγια τὰ χρόνια ἴσια μὲ τὰ δικὰ μας, ἡ Ἑλληνική μᾶς παρουσιάζει τὸν ἄκοπο ξετυλιγμὸ της, σὰ μιὰ καὶ μόνη γλώσσα ποὺ εἶναι. Νὰ ποιά ἡ ἀθανασία της, ὅχι βέβαια ἡ καθαρέβουσα, χαμὸς τῆς ἀρχαίας, θάνατος τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

*Τὰ προϊστορικά τὰ ἑλληνικά
καὶ τὰ χωριάτικα.*

1375. Μποροῦμε θαρρετὰ νὰ πάμε καὶ πιὸ πέρα. Ὄταν εἴμουνε στὸ Πυργὶ τῆς Χιὸς, τὸ Σεπτέβρη 1886, ὅταν οἱ ἀγαθοὶ μου Πυργοῦσοι λέγανε κάθε τόσο (θὰ) χάω, (θὰ) χάης, (θὰ) χάη, ριζωνότανε μέσα μου ἡ πεποίθησις πὼς τὸ κίνημα εἴτανε μηχανικὸ καὶ πὼς ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα τὸ σ' ξεχούσε.

1376. Μὰ ὁ Pernot σ' ἓνα ἑξοχο κεφάλαιο τῶν *P. de Ch. (Dissimilation des consonnes, 442-502)*, σὲ μερικές σελίδες ὅπου τόντις νιώθει κάποιον πέρασμα δημιουργικῆς φυσιοματίας, ὁ Pernot ἔδειξε φῶς φανερὸ πὼς τὸ μεσιανὸ τὸ σ' ποὺ λέμε παραπέφτει ἀπὸ ξεταιριαξιά.

1377. Ὁ Pernot, σ. 457, σοῦ σημειώνει πὼς ὁ Πυργούσης στὴν ὄν. τοῦ ἐν. ὀνομάζεται Πυργούης, μὰ στὴν ὄν. τοῦ πλ. οἱ Πυργοῦσοι κρατοῦνε τὸ μεσιανὸ τους τὸ σ, καθὼς καὶ στὴ γεν. τοῦ ἐν. τοῦ Πυργούση.

1378. Ἐτσι καὶ πόες, μὰ πόσο, πόση. Σ. 465, πάλε — καὶ μὴν τὸ ξεχνᾷς — σοῦ ξηγᾷ γιὰ ποιούς λόγους ὁ τύπος ἀγαποῦσι, σὲ τέτοιου εἴδους ντοπιολαλιά, δὲν ἀποτελεῖ παρὰ φαινομενικὴ ἐξαίρεσις.

1379. Ἐξαίρεσις, ἐπειδὴς τὸ χάης (κ. π. ἀ., ἀρ. 1275) γενικέφτηκε, βγάζοντας χάω, χάη κλ.. Τὸ ἀγαπῆς δὲν ἐπιδράσε στὸ ἀγαποῦσι, ἀπὸ ἄλλους νόμους ποὺ δὲν ἔχουμε νὰ τοὺς ξεδιαλύσουμε δῶ (κ. *Pernot*, 465).

1380. Ἀς ἀφήσουμε τώρα τὸν Pernot, ποὺ δὲν πιστέβω νὰ τὸν ἀφήσουμε παραπονεμένο. Ἀδύνατο μοῦ εἶναι νάντισ-ταθῶ σὲ ὅ τι ὁμορφο βλέπω κι ἀπὸ τότες ἄλλαξα μάτι γιὰ τὸν Pernot. Ἐμεῖς ὥστόσο ἄς πεταχτοῦμε στὰ βασίλεια μακριὰ τῆς Προϊστορίας.

1381. Τὸ γένος τὸ ἀρχαῖο τὸ ξαίρετε ; Ξαίρετε τὴ γεν.

τοῦ ἐν., γένους; Ξαίρετε πὼς τὸ γένους εἶναι συντραβηγμὸς τοῦ γένους; Ξαίρετε πὼς τὸ γένους τὸ βλογημένο εἶναι ἀπὸ τὸ προῖτορικό τὸ γένους;

1381. Μὰ τὸ γένους τὸ ἴδιο, πὼς θέλετε, παιδιὰ, νᾶγινε γένους, ἃ δὲν ἔγινε ἀπὸ ξεταιριαξιά;

1382. Ἐπειτα, γενικέφτηκε, εἶπανε γένει, δοτ. τοῦ ἐν., γένεα (γένη), ὄν. τοῦ πλ.. Γιατί ὅμως δὲν εἶπανε γένει, ἀντίς γένεσι, δοτ. τοῦ πλ.;

1383. Γιατί; Γιὰ λόγους ἀνάλογους μὲ κεινοὺς τοῦ ἀγαποῦσι (κ. π. ἀ., ἀρ. 1378), πάει νὰ πῇ γιὰ νόμους ἰδιαίτερους ποὺ διασταθρῶθηκαν μὲ τοὺς πρώτους.

1384. Καὶ ἴσια ἴσια τὰ φυσιολογικά τοῦ -σι τῆς δοτ. πλ. εἶναι σκοῦρα (κ. G. Meyer, *Gr. Gr.*, σ. 470 · *Brugmann-Thumb*, σ. 143-4). Σίγουρο εἶναι πὼς ὑπάρχουνε γένουσι, πίτυσι, νέκυσι, ποσοί (G. Meyer, ὁ. εἰ.), ἀπ' ὅπου κι ἃ βαστοῦνε τὰ δυὸ σ. — Δυσκολία καὶ τὸ Μουσῶν (ἀπὸ τὸ Μούσαις;), μουτλα, τὸ ἀρχικό, τοῦ Μοῦσα.

Ἡ σημερινή ξεταιριαξιά μας.

1385. Ἀπ' ὅσους μιλήσανε γιὰ τὴ σημερινή μας ξεταιριαξιά, βλέποντας προπάντα τὴν Κοινὴ, κανέναν πιὸ ἄξια δὲ μίλησε ἀπὸ τὸ Φιλήντα, δὲν ξεχώρισε πιὸ μεθοδικά, πιὸ πατρικά τίς διαφορὲς λειτουργεῖς τῆς ξεταιριαξιάς.

1386. Δὲ μᾶς ἀπομνήσκει παρὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσουμε βῆμα μὲ βῆμα, κρατιόντας γιὰ μᾶς μονάχα τὰ σημαντικότερα καὶ τὰ κοινότερα (Φιλ., Γρ., σ. 85 κι ἀκ.).

1387. Ὅταν εἶναι μαζί σὲ μιὰ λέξη δυὸ σύμφωνα τὸ ἓνα χάνεται.

ρ-ρ · πετραχήλι (περιτραχήλι), διάρηνρος (ὕδραρηνρος, ὕδραρηνρος) · ὁ Φιλήντας παρατήρησε ἀκόμη πὼς τὸ ἄρθρο συχνὰ λέγεται ἄρθρο · δὲν μπῆκε ὡς τώρα στὴν καθεμερινή

χρήση μήτε εἶναι ὁ νόμος ἀρκετὰ γενικός γιὰ νὰ παραδεχτοῦμε ἀμέσως τὸ μόνο ἀπὸ παράδειγμα.

λ-λ · παλιάβλι (πλαγιαβλι), φανέλλα (*flanella*, μὰ κοίτ. Pernot, *P. de Ch.*, 477).

γ-γ · ὁ κανέρας, ἀντωνυμία, δὲ σαλέβει · τὸ ἐπίθετο, πολλὲς φορὲς κάρας, κάρα δυὸ, κάρα φίλο (Pernot, *P. de Ch.*, 489) · τὸ ἀγαπητό μου τὸ ἐφτανησιώτικο ἐκεῖος τὸ περνᾷ καὶ τοῦτο γιὰ ξεταιριασμένο ἀπὸ τὸ ἐκεῖνον, ὁ Pernot, ἱ. μ. ·

σ-σ · ξυπάζω (ἐκονσπάζω · κ. Pernot, *P. de Ch.*, 473, 1 · κ. καὶ Χοντρόμυαλο, *M. κ. Ν. Έ.*, τ. Α', 127. Ὡστόσο δὲν πείθουμαι ἀκόμη ὁλότελα πὼς δὲν ἔχει σκέση μὲ τὸ ἐξιπάζομαι, χαμιά ξαδέρφης (χαμιάς ξα.), δόμας (δός μας, κ' ἔπειτα δό μου). Ἀπὸ καὶ θὰ προέρχονται καὶ τὰ συνηθισμένα μας Ἀη Γιάννης, Μπάμπια Θανάσης κτλ. (μὰ πιθανότερα ἴσως ἀπὸ τὴν κλητική, μπάμπια κλ., κ. π. κ. στὴν Κλίση).

τ-τ · πενήντα (πεντήντα) · γιὰ τὸν ἀφέντης μιλῶ στὰ *Quelques travaux*, art. *Efendi* · θμ. τὸ χιώτικο εἶντα (τί εἶν' τὰ ποὺ μοῦ λές;)

ρ-ρ · ἀτόφνος (ἀφτόφνος, αὐτοφυῆς ἢ ἀπὸ τὸ ἀτός;)

κ-κ · λώξυγας (λοκυγας, κλώξυγας)

χ-χ · ἔχτατο (ἔρχτατο), ἔτσι ἀκούγεται συχνά.

1388. Ἀπὸ δυὸ χειλόχη, τὸ ἓνα χάνεται.

ρ-β · φοράδα (φορβάδα).

1389. Χάνεται τὸ ἓνα δοντόχη ἀπὸ δυὸ.

τ-δ · ἀρκούδα (προϋποθέτει ἀρκοῦδα, ἢ ἀρκούδα, ὡς λαδὴ προσκόλλημα -οῦδα καὶ ἄρκτος).

Σημερινή ἀπ.λο.λογία.

1390. Καὶ σήμερις ἀλάκερη συλλαβὴ γάνεται · τὰ διάφορα παραδείγματα εἶναι ·

π-π · Παπαρασκεβὰς (Παπὰ — Παρασκεβὰς), — ἀστροπελέκι (ἀστροποπελέκι) ·

μ-μ · παπ.λωμαρτήλα (παπ.λωμομαρτήλα) ·

δ-δ · ἀροδάφνη ((ἀ)ροδοδάφνη), μὰ ἐμῆς ροδοδάφνη τὴ λέμε ·

τ-τ · ἄτσαλος (ἀτάσταλος, ἀτάσθαλος), πατερό (πατητερό), τὰ σαράντα (τὰ τεσσαράντα), τὴ σαρακοστή (τὴν τεσσαρακοστή) ·

ρ-ρ · τεσσάρα (τεσσεράρα), κοντρούλης (κοντροτρούλλης, « πού ἔχει... τροῦλλο στὴν κούτρα του », νόστιμο καὶ πολὺ πιθανόν) ·

λ-λ · δρολάπι (ἀπὸ κανένα ὑδρολαῖλα, ὑδρολαιλάπι · λείπει στὸν H. St.), ἀλισφακιά (ἐλελισφακία) καὶ τὸ ἀλάργα ἔχει πρότυπο ἱτ. *alla larga* (;) ·

γ-γ · κάρας (καρέας, κ. π. ἀ., ἀρ. 1387, γ-γ), Καπεταραστάσης (Καπετὰν-Ἀραστάσης), συναμεταξί (συναρᾶ μεταξί), συναστρέφονμαι (συναραστρέφονμαι) ·

σ-σ · μέσ' στὸ (μέσα στὸ · μὰ προτιμώτερα ὅπως π. ἀ., ἀρ. 250 κ. ἀκ.) ·

κ-κ · κονκουνάρα (κόκκο-κωνάρα) ·

χ-χ · Βραχώρι (Βραχοχώρι) ·

1391. Ἡ ἀπ.λο.λογία γίνεται μεταξί ·

γ-ρ · ἀρ.φρητος (ἀραρίθμητος, γὰρ τὴ συναλλαγή τοῦ θ-φ, κ. Φιλ., Γρ., σ. 76, δ', καὶ τὸ ἄρθρο μου τοῦ Βυζάντιου, τ. Α' (1924), 501 κ. ἀκ.) ·

τσ-ζ · κατσιάζω (κατσαζιάζω).

Συγγενικὲς συναλλαγές.

1392. Ἡ ξεταιριαξιά παρατηρεῖται ἀνάμεσα ἡχους συγγενικοὺς ·

ρ-λ · γ.λήγορα, γ.λήγορις (γρήγορος · γὰρ τὰ φυσιολογικὰ τῆς ἀλλαγῆς, κ. τὸ ρ-λ μου, σ. 295 κ. ἀκ.), ἄλμπονρο (μὰ καὶ τὸ ἱτ. εἶναι *albero*, κ. *Et. ng.*, LXXV · τὸ σ σίγουρα ρωμαϊκόν, ἔνεκα τὸ π), κόλιατρο (κόριατρο), μάλαθρο (μάραθρο, κ. τὸ ρ-λ μου, σ. 295), πλάτρα (πράτρια), πλώρη (πρῶρα), σαλαβάρι (σαραβάρι, περσ.), βουρβουλίζει (μὰ καὶ βουρβουρίζει), τρελὸς (τρερός, τρηρός = Ἡσυχ. λ. *τρηρόν* = ἐλαφρόν) ·

κι ὥστόσο · περιστέρι (κ. π. ἀ., ἀρ. 1347), παράθυρο, καρικατούρα, δρωτήρι, πορφύρα, ταρταρίζω, φαλιπαλὰς, μ' ὅλο τὸ φροκαλῶ, (φιλοκαλῶ) ·

γ-λ · καλαραρχῶ (καροναρχῶ), κ. π. κ. ·

λ-γ · κι ὥστόσο · Μπαλονκλὶ, διαλαλῶ, ἀλλήλους, φλιτζάνι (ὅσο καὶ ἂν εἶναι φλιτζάνι = φλιτζάνι) ·

τὸ βραχιόνι πάλε καὶ τὸ βραχιόλι, ἄλλη δουλειὰ · τὸ πρῶτο ἀπὸ τὸ βράχιον (τὸ βραχὺ), τὸ δεύτερο ἀπὸ τὸ *bracchiale*, κ. π. ἀ., ἀρ. 595 ·

δ-ζ · ζαρκάδι (δορκάδι) ·

δ-τ · ἀδράχτι (ἀτράχτι), δάφτα (τάφτα ἢ ἐδὼ ἀφτά; μὰ ὁ τόνος;) ·

β-δ · διβάρι (βιβάρι, *vinarium*) ·

δ-λ · λιβάρι (διβάρι, τὸ προηγούμενο) · θαρρῶ πὼς λέγονται καὶ τὰ τρία · κρατοῦμε τὸ ἐφκολώτερο διβάρι ·

[μ-μ · κάραμε ἀπὸ τὸ κάμαμε, λείει ὁ Φιλίππας, μὰ σ' ἀπὸ ἀδύνατο νὰ συμφωνήσω μαζί του, ἀφοῦ τὸ κάρω ἐνεστῶτας ἀπὸ τὸ κάμνω, ἐνὸς τὸ ἔκαμα εἶναι ὁ ἀόριστος β' ἔκαμον ὁ π. ἐ.. Τὸ κάρω πάλε γιατί δίχως μ; ὡς τώρα μυστικῶ] ·

χ-φ · γ·λείφω (γ·λείφω · σωστή ἐτυμολογία τοῦ Φιλήντα · κ. τὰ καθέκαστα στὴ Γλωσσ., β', 185-187) ·

φ-τ · β·λαστημῶ (β·λασφημῶ) · μὰ δὲ φαίνεται πιθανὸ · πολίπαθο τὸ ρῆμα καὶ πολιταξιδεφτο · θμ. τὸ ἱτ. *bias-temmare* μὲ *t* (ἀπὸ τὸ *bestia*; κ. Körtling, ἀρ. 1462) ·

γ-μ · μ·ονγγύζω (γογγύζω) ·

[λ-ν · κ. Φιλ., Γρ., σ. 92, δ · μὰ τὸ π·λεμῶνι δὲν εἶναι ἀπὸ ξεταιριαξιά τοῦ πνεμοριού, ἀφού π·λεύμων εἶναι τὸ πρότυπο καὶ δόκιμο, ἐνὼ τὸ πνεύμων ἀπὸ καλαμπούρι τοῦ πρέω, κ. Boisacq, σ. 793] ·

ν-ν̄ · μ·ηλῖγγι (μ·ηλῖν̄ι, μ·ηλῖγγι) ·

[γ-χ · παιγνίδι (παιγνίδι, παγνιον τὸ π. έ.). Δὲ μοιάζει σίγουρο, μήτε βλέπει κανεὶς τί ρόλο παίζει ἐδῶ τὸ δ, κ. Φιλ., Γρ., σ. 92, ε] ·

[τὸ σφοντῆλι καὶ τὸ σφονγγάρι (Φιλ., Γρ., σ. 92, ζ') παντάπασι ἄλλη δουλειὰ καὶ πάνε στὰ φυσιολογικά τοῦ σφ, σθ, σχ] ·

θν-χν · ἀμ·πόχνω (ἀπόθνω).

Ἀπὸ ξεταιριαξιά καὶ τὸ ἙΔΩ.

1393. Ἡ ξεδιάλυση τοῦ ἐδῶ ἀπὸ τὸ Φιλήντα (Γλ., β', 70) δὲν πιστέβω νὰ εἶναι ἀπὸ τὶς καλῆτερες. Μοῦ ἔρχε-ται σὰν παραμυθία.

1394. Ὁ Pernot, στὰ *P. de Ch.*, 484, σὰ νὰ βρῆκε ντίπ τὸ βέρο. Τὸ ἐδε τοῦ ἐδεκεῖ μπορεῖ περίφημα νὰ καλ-λησε στὴν ἀρχὴ τοῦ ὤδε. Ἀπὸ τὸ ἐδῶδε ξεταιριάζεται, τὸ δέφτερο τὸ δ · μὰς ἀπομνήσκει ἐδῶδε · κι ἀπὸ κανονικὸ συντραβηγμὸ τοῦ ο-ε, βγαίνει φρέσκο φρέσκο τὸ ἐδῶ.

Ἀλλ'ἀζει, γερνᾷ πίσω καὶ δὲν εἶναι ὁ ἴδιος.

1395. Ὁ ἤχος λ μὲ κατοπινὸ τοῦ γ γίνεται ρ (κ. τὸ λ-ρ, σ. 297, 307). Ἔτσι ὁ Βούλγαρος γίνεται Βούργα-ρος. Τότες ξεταιριάζεται καὶ ξαναγίνεται Βούλγαρος, διότι νὰ εἶναι ὁ ἴδιος Βούλγαρος, ἀφού ὁ πρῶτος δὲν εἶτανε ξεταιριασμένος, παρὰ πρότυπος.

Τὸ ME καὶ τὸ META.

1396. Ὅταν ἔγραφα π. ἀ. τὸν ἀρ. 253-254, δὲν εἶχα δώσει τὴν ταιριαζόμενη προσοχὴ σὲ δυὸ τρεῖς τύπους ξεσκαλισμένους ἀπὸ τὸν Dieterich πού τοὺς δανίστηκε ἀπὸ τὸ Meisterhans², 178, § 83, 32.

1397. Ἡ πέτρα γράφει κατὰδε, δηλαδὴ κατὰ τάδε, ἡ μιὰ (CIA, II, 1055, 1) καὶ ἡ ἄλλη κατοὺς νόμους, δη-λαδὴ κατὰ τοὺς νόμους (CIA, II, 594, 15, 127 πρὸ Χριστοῦ), Dieterich, *Unters.*, 124.

1398. Ἀκόμη πιὸ περίεργα στὸ ἱ. μ. (σ. 124) ὁ Die-terich ἀναφέρει τὴν ἐπιγραφὴ τοῦ Sterrett II, N. 591 (ρωμαϊκῆς ἐποχῆς) με τῶν ιδίων ἀδελφῶν καὶ τὸν πάπυρο ἀπὸ τὰ BGU, N. 78, γρ. 2 (ἀπὸ τὰ 178-9 τοῦ Χρ.) με κυρίου τοῦ πατρός.

1399. Σωστὰ παρατηρᾷ ὁ Dieterich πὼς καὶ στὰ δυὸ τὰ παραδείγματα τὸ με φανερώνεται σὰν ἀληθινὴ πρόθεση ἀντίστοιχη τοῦ μετὰ.

1400. Ὡστε ἀφιβολία καμιά πιά σήμερα δὲν ὑπάρχει καὶ μποροῦμε νὰ ψάλουμε ἀλληλοῦια · τὸ με ἀπὸ τὸ μετὰ τὰ. Τὸ φωνάζουνε καὶ οἱ πέτρες (κ. π. ἀ., ἀρ. 1297).

1401. Βέβαια πὼς δὲ βασιίστηκε ἀπάνω στὰ κείμενα ὁ Στραβός, τὸ σημειώνει κι ὁ Dieterich (δ. εἴ., 124). Ἐμεῖς ὁμως χρωστοῦμε καὶ τοῦ Στραβοῦ τὸ δίκιο. Στὴν

Einl., σ. 153, τὸ εἶχε πεῖ πὼς τὸ μὲ εἵτανε ἀπὸ *Dissimilation*, ξεταιριαξιά.

1402. Ἔτσι βλέπουμε τί φρόνιμα ποὺ ξεχωρίσαμε λέξη καὶ συνηγιά στὸ *B. τ. Δ.*, § 1, Γ', 14 · ὅσο ἐνεργᾶ ἡ ἀπλολογία στὴ λέξη (κ. καταγέντες = καταταγέντες, Schweizer, *Perg. Inschr.*, 131), παρατηρήσαμε (κ. π. ἀ., ἀρ. 1400-1401) πὼς ἄλλο τόσο ἐνεργᾶ ἡ ἀπλολογία στὴ συνηγιά, λ. χ. στὸ μετὰ τὰ.

1403. Ἐκεῖνα ποὺ εἶχαμε νὰ ποῦμε γιὰ τὰ φωνήεντα, ἐδῶ τὰ τελειώνουμε. Ἄς σημειώσουμε πὼς ἐπειδὴς ἡ ξεταιριαξιά ἐνεργᾶ στὰ φωνήεντα ὅπως καὶ στὰ σύφωνα, τὴ βάλαμε στὰ σύνορα τῶ δυωνῶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Σ' (4)

ΤΑ ΣΥΦΩΝΑ

ΤΑ ΣΥΦΩΝΑ ΧΑΙ ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ

1404. Τὸ κεφάλαιο ποὺ ἀρχίζουμε σήμερις εἶναι, ποὺ νὰ πῆς, τελειωμένο μὲν ἀρχισε.

1405. Καὶ τόντις, στὸ *Βιβλίο τοῦ Δασκάλου*, τ. Α' καὶ Β', εἶδαμε τοὺς ἤχους ἕναν ἕναν, σπουδάσαμε τὰ σύφωνα, ξετάσαμε τὰ φυσιολογικά τους, ξηγήσαμε τὴ μόρφωσή τους.

1406. Ἐδῶ μᾶς ἀπομνήσκει νὰ ραδιάσουμε μονάχα τὰ κινήματά τους. Ἀνάγκη μάλιστα καμιὰ νὰ παραπέμψουμε κάθε τόσο στοὺς σχετικούς παράγραφους · τοὺς βρίσκεις ἔφκολα στοὺς ἀναλυτικούς πίνακες ποὺ ἀκολουθοῦνε τοὺς δύο πρώτους μας τόμους.

(1) Ἴσως μὲ δῶ, διαβάσαμε ἄριστα *Κεφάλαιο πρῶτο*, *δέφτερο*, *τρίτο*, *τέταρτο*, *πέμτο*, συνηθισμένα ὅλα μας. Ἀπὸ δὴ κι ὀμπρὸς, κάλλια θὰ διαβαστεῖ ρωμαϊκά *Κεφάλαιο ἕξ* κτλ.

Οἱ τρεῖς ξαφνικοὶ ἀγορδόηχοι

π τ κ.

Ὁ π.

1407. Ὁ ἤχος π σέ μᾶς ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα δὲν ἄλλαξε, δὲν ξεήχησε, δὲν ἔγινε κ (G. Meyer³, σ. 260), δὲν ἔγινε β (*sapere, savoir*, κ. Sudre, *Dict. gén. de la l. fr.*, σ. 135, § 363), παρὰ μοιάζει νὰ κράτησε ἀλάκερη τὴ χρωματιὰ τοῦ ἀρχαίου τοῦ π.

1408. Μονάχα σέ δυὸ ξεβγάρωματα, μὲ προτερινὸ ν καὶ μὲ κατοπινὸ του τ, πῆρε μορφή *b* = *π* στὸ πρῶτο ξεβγάρωμα, μορφή στὸ δέφτερο ἐνὸς φ.

1409. Ὁ λόγος μας γιὰ τὴν Κοινὴ. Τᾶλλα ντόπια, λ. χ. τὸ πούβετις (πούπετις, πούπετα), τίφτα (τίποτα, τί-πουτα, τίπατα, τίφτα).

1410. Κάποτες ἀκούγονται ἀφτὰ στὴν Κοινὴ, ὅπως τᾶκουσα καὶ τᾶλεγα στὴν Πόλη, μὰ γιὰ χωρατὸ. Δὲ ση-μαίνει ὅμως τὸ χωρατὸ πὼς δὲν ὑπάρχουνε οἱ τύποι.

1411. Ἐνα χωρατὸ ἄγριο εἶναι ἡ « πάντα καὶ βάντα ἐκ τοῦ Ἰταλ. *banda* » τοῦ Ἀηδίαμου (κ. M. κ. N. Έ., B', 424).

1412. Λάθος τετραπέρατο, ἐπειδὴ μᾶς φανερώνει μέθοδο ἀπὸ ἄκρη σὲ ἄκρη σαπισμένη.

1413. Ἐπρεπε ἀ' νὰ μάθη τὰ ἰταλικά ὁ Τσαρλατάνος ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ — γιατί καμώνεται πὼς τὰ ξαίρει.

1414. Ἐπρεπε β' νὰ ψάξη ὁ Ἀκατήγητος μήπως εἶναι τῆς ἰταλικῆς ἡ ἀλλαγὴ.

1415. Ἐπρεπε γ' νὰ σημειώσῃ ὁ Ἀναξιοσήμειωτος σὲ τί μέρος τῆς Ρωμιουσύνῃς ξεσήκωσε τὸ « πάντα καὶ βάντα ».

1416. Ἐπρεπε δ' νὰ προσέξῃ ὁ Ἀπρόσεχτος ἂν τὸ π στὸ μέρος ἐκεῖνο κατασταλάξῃ στὸ β.

1417. Ἐπρεπε — καὶ τὸ ε' εἶναι τὸ δεινότερο — ἔπρεπε νὰ μᾶς ξηγήσῃ ὁ Ἀκαταλόγητος πὼς μπορεῖ ἓνα *b* ἰταλικὸ ἀρχικὸ νὰ γίνῃ ρωμαϊκὰ π, πάντα.

1418. Ἐμεῖς ἔχουμε *π* καὶ ἀρχικὸ καὶ μεσιανὸ. Θὰ κρατούσαμε τολοιπὸν τὸ *b* τὸ ἰταλικὸ. Μπιλιάρδο λέμε ὅλοι, δὲ λέμε πιλιάρδο οὔτε βιλιάρδο. Ἄρα κάτι ἄλλο θὰ τρέχῃ.

1419. Τρέχει ἐκεῖνο ποὺ κανιὰ δὲν ἔχει νὰ τὸ προφτάσῃ ὁ Ἀπόδαρος, μὰ ποὺ συγχνοτρέχει στὴ γλώσσα μας καὶ ποὺ τὸ παρατηρήσαμε στὴ ρεκλάμα (κ. Ἀπολ., 278-9). Ὑπάρχουνε σέ μᾶς — κι ἄλλου — δασκαλισμοὶ τῆς δημο-τικῆς.

1420. Γιὰ τὴ ρεκλάμα, μὲ *a*, βασιστήκαμε στὸ θηλυκὸ τοῦ γαλλικοῦ · γιὰ τὸ β τῆς μπάντας θὰ βασιστήκανε στὸ ἀρσενικὸ ποὺ βάζει β ἑλληνικὸ γι' ἀντίστοιχο τοῦ *b* τοῦ λατινικοῦ (κ. τίς *Et. ng.*, LXXIV, ὅπου τὸ ἀραβικὸ *b* ἀντιγράφεται μὲ ἑλληνικὸ β, ὅσο ξακολουθητικὸ κι ἂν εἴτανε τὸ β τὸ ἑλληνικὸ στὴν ἀραβικὴ τὴν ἐποχὴ). Κοίτ. ὅμως καὶ πιὸ κάτω.

Τὸ ξεβγάρωμα πτ-φτ.

1421. Πουθενὰ στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ, σὲ καμιά ντο-πιολαλιά τῆς δὲν ἀνακάλυψε κανένας κανένα ξεβγάρωμα πτ ποὺ νὰ γίνεταί φτ.

1422. Σήμερις ἡ ἀλλαγὴ ὑπορεῖ νὰ πῇ κανεῖς πὼς εἶναι νόμος. Παραδείγματα δὲ λείπουνε · ἀνάφτω, ἐφτὰ, κόφτω, πέφτω, ράφτω, φταίω, φτερνίζομαι, φτερό, φτύνω, φτω-χός. Γιατί τάχα;

1423. Οἱ Κοραῆδες καὶ λοιποὶ Ἀοίδιμοι μαζί μὲ τοὺς λοιποὺς Ἀηδίαμους (κ. π. ἀ., ἀρ. 1411), τὸ φτ σοῦ τὸ

στιγματίζουνε για *βάρβαρο*. Μὲ τὸ νὰ βρίζουνε ὅμως, δὲν ζηγοῦνε.

1424. "Ὅποιο φαινόμενο κι ἂν εἶναι, ὅσο *βάρβαρο* κι ἂν τὸ φανταστῇς, πάντα θά'χῃ τὸ λόγο του, εἰδεμὴ παραδέχῃσαι πὼς αἰτιολογία δὲν ὑπάρχει, δηλαδὴ πὼς αἰτία ἓνα φαινόμενο δὲν ἔχει.

1425. "Ἄν εἶναι *βάρβαρος* ὁ *φτωχὸς*, *τρέχα* *τρέχα*, *καλαμαρά*, νὰ φωνάξῃς ὡς κι ἀπάνω στὰ κεραμίδια πὼς εἶναι *βάρβαρος*, στὴν παναρχαιότητα κιόλας, ὁ *πόλεμος*, μωρὲ, ἀφοῦ ἔπρεπε νὰ εἶναι *πτόλεμος* (σγκρ. ὁ *Νεοπτόλεμος*, καὶ κ. G. Meyer³, σ. 346).

1426. *Τρέχα* *τρέχα*, *ξεκουμπήσου*, ἂν εἶναι *βάρβαρος* ὁ *φτωχὸς*, κι ἀνέβα στοὺς πύργους ἀψηλὰ νὰ τὸ κουδουνίσῃς πὼς *βάρβαρος* εἶναι ὁ *Λεπτίραιος*, ἀφοῦ ἔπρεπε νὰ εἶναι *Λεπτίραιος* (G. M.³, ὁ. εῴ.).

1427. *Τρέχα* *τρέχα* καὶ σκάσε ὥσπου νὰ πατήσῃς στὴν 'Ακρόπολι ἀπάνω κι ἀπὸ κεὶ νὰ σκοτωθῇς τσιρίζοντας πὼς *βάρβαρος* εἶναι ὁ *Τολεμαῖος* (G. M.³, ὁ. εῴ.), ἀφοῦ ἔπρεπε νὰ εἶναι *Πτολεμαῖος*.

1428. 'Αμάθεια, πρόληψη, στενοκεφαλιά, νὰ τάλιθινὰ συστατικὰ τῆς καθαρέουσας, μὲ ἀρχηγό της τὸν ἐθνικὸ τὸν κακοῦργο, τὸν Κοραή, ὅσο κι ἂ δὲν τὸ ἤξαιρε ὁ χριστιανὸς πὼς εἴτανε κακοῦργος.

1429. Καὶ σὰ νὰ μὴ μᾶς ἔφτανε τόσο κακὸ, χρειάστηκε νὰ μᾶς βγῇ στὴ μέση ὁ ὑποκοραίσκος καὶ ὑποκακοῦργος ὁ Χατζηδάκης · ὁ πρῶτος εἶχε κάποιο μεγαλεῖο, ἔχει ὁ δὲ φτωχὸς ὅλες τὶς ποταπότητες.

1430. "Ενας πολὺ πιὸ ἥσυχος ἄθρωπος θαρρῶ πὼς βρῆκε τὴν αἰτία τοῦ *βάρβαρου* φτ, ὁ μαθητῆς, φίλος καὶ διάδοχος μου André Mirambel πού τοῦ ἔβγαλα ὄνομα *Muriάμπελος*, ἐπειδὴ πλούσια εἶναι τὰ γλωσσολογικὰ του τὰμπέλια.

1431. 'Ἡ ἐρμηνεία του εἶναι φίνα, μὰ τὴν ξαίρω μονάχα προφορικὰ καὶ πρέπει νὰ τοῦ ἀφήσουμε τὸν καιρὸ νὰ μᾶς τὰ καταστρώσῃ με τὸ κέφι του στὸ χαρτί.

1432. Δυὸ λόγια θὰ μᾶς φτάσουνε · ὁ *Μυριάμπελος* φρονεῖ πὼς τὸ ἀρχαῖο *ζεβγάρωμα* πτ εἴτανε τόντις *ζεβγάρωμα*, εἴτανε δηλαδὴ ἀζεβγάρωτο, ἀχώριστο. Προφέρνηνε πτ με τὴ σειρά.

1433. Σήμερις ὅμως, λέει ὁ *Μυριάμπελος*, τὸ π πάει στὴν πρώτη συλλαβή, τὸ τ στὴν ἀκόλουθη, ὀπ-τωχὸς, καὶ τότε γίνεται φ τὸ π.

1434. 'Ἡ *ξηγησούλα* ὁμορφη · σκουντάβει ὥστόσο σὲ δυὸ δυσκολίες.

1435. 'Αναγκαζούμαστε νὰ ὑποθέσουμε, ὅχι μονάχα ἓνα *τοφταῖω*, *τοφτερό*, *τοφτάνω*, μὰ κ' ἓνα *τοφτερνίζουμαι* ἀκόμη, πού μᾶς πέφτει κάπως ἀδόλεφτο. Πρέπει νὰ τρέξουμε νὰ γυρέψουμε λιγάκι μακριὰ μας τὸ *ραφτεριστῶ*.

1436. "Επειτα, δὲ μᾶς συμφέρνει νὰ βλέπουμε τὰ πράματα μονομερίτικα κι ἀπὸ τὸ ἓνα τὸ μάτι · στὰ σύνολα ἡ ματιά μας νὰ πετιέται.

1437. 'Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ *ζεβγαρωμάτου* πτ σὲ φτ δὲν εἶναι ἡ μόνη τοῦ εἶδους της. "Εχουμε ἄλλες ἕξι πού εἶναι σὰν ἀδερφές της, ἑφτά ὅλες μαζὶ.

1438. Λοιπὸν εἶναι ἡ ἀλλαγὴ *α'* τοῦ πτ σὲ φτ — *φτωχὸς* —, *β'* τοῦ κτ σὲ χτ — *ὀχτώ* —, *γ'* τοῦ φθ σὲ φτ — *φτάνω* —, *δ'* τοῦ χθ σὲ χτ — *ἐχτές* —, *ε'* τοῦ σθ σὲ στ — *χωριστῶ* —, *ς'* τοῦ σχ σὲ σκ — *ἄσκημος* —, *ζ'* τοῦ φχ σὲ φκ — *ἐφκή* —.

1439. Μαζὶ τώρα οἱ ἑφτά μας οἱ ἀλλαγές ἔχουνε κάτι κοινὸ πού ἀμέσως χτυπᾷ τὴν προσοχή.

1440. Καὶ στὶς τέσσερις ἀκούμε · *α'*. *ξακολουθητικὸ ἀχορδόηχο* με *ἀχορδόηχο* *ξαφνικὸ* · *φτωχὸς* ·

β'. Ξακολουθητικό ἀχορδότηχο με ἀχορδότηχο ξαφνικό ·
χτένι ·

γ'. Ξακολουθητικό ἀχορδότηχο με ἀχορδότηχο ξαφνικό ·
φτάνω ·

δ'. Ξακολουθητικό ἀχορδότηχο με ἀχορδότηχο ξαφνικό ·
ἐχτές ·

ε'. Ξακολουθητικό ἀχορδότηχο με ἀχορδότηχο ξαφνικό ·
χωριστῶ ·

ς'. Ξακολουθητικό ἀχορδότηχο με ἀχορδότηχο ξαφνικό ·
ἄσκημος ·

ζ'. Ξακολουθητικό ἀχορδότηχο με ἀχορδότηχο ξαφνικό ·
ἐφκη ·

Φῶς φανερό. Καταλαβαίνει ὁ καθένας ἀπὸ τὰ προηγούμενα πὼς σήμερις ὁ Ρωμιὸς θέλει ἀραδιαστὰ ἔναν ξακολουθητικό ἀχορδότηχο με ἀχορδότηχο ξαφνικό, φτ, χτ, στ, σκ, φκ.

1441. Ξεναντίας, δὲν τοῦ στρέγει νᾶχη ἀραδιαστὰ οὔτε δυὸ ξαφνικούς ἀχορδότηχους (πτ, κτ), οὔτε δυὸ ἀχορδότηχους ξακολουθητικούς (φθ, χθ, σθ, σχ, φχ).

1442. "Ας παρατηρήσουμε τώρα πὼς πάντα γι' ἀχορδότηχους ὁ λόγος, ἐπειδὴ τόσους ἔχουμε (πικ, φθχ, σ).

1443. Λοιπὸν ὁ Ρωμιὸς ἔτσι ταχτοποίησε τοὺς ἀχορδότηχοὺς του, μοιράζοντάς τους μισὰ μισὰ σὲ ξακολουθητικούς καὶ ξαφνικούς.

1444. Βολετὸ τοῦ καθενὸς νὰ συμπεράνη πὼς ὁ Ρωμιὸς, ἔτσι, ψυχορμητὰ του ἐννοεῖται, τᾶσιαξε τὰ ἡχολογικά του, ἀπὸ κάποιο συναίσθημα τῆς ἁρμονίας, καθαφτὸ τῆς Νέμεσης ποὺ μοιράζει, δίνοντας τοῦ καθενὸς τὸ μερτικό του.

1445. Μὰ ἐμεῖς δὲ βρίσκουμε τὸ λογαριασμὸ μας με ἀφτὰ καὶ ρωτοῦμε · γιατί τὸ αἶσθημα τῆς ἁρμονίας νὰ φανερώθηκε σήμερα καὶ νὰ μὴν ἔχη φανερωθεῖ ἐχτές;

1446. Γιὰ τὰ ζεβγαρώματα φθ, χθ, σθ, σχ, ἢ ἀπάν-

τηση ἔφκολη. Γιατὶ στὴν ἀρχαία εἵτανε ἀλλοιώτικη στὰ φθχ ἢ προφορά. Ξακολουθητικοὶ δὲν εἵτανε.

1447. Μὰ στὸ πτ καὶ στὸ κτ δὲν ἔχει τόση ἀλλαγὴ προφοράς. Εἵτανε καὶ μνήσκουε ξαφνικοί. Γιατὶ λοιπὸν ἡ ἁρμονία δὲν ἀπαιτοῦσε πρὸ δυὸ χιλιάδες χρόνια ἐκεῖνο ποὺ σήμερις ἀπαιτεῖ;

1448. Δὲν τὸ ξαίρουμε! Καὶ τὸ καθαφτὸ δύσκολο ζήτημα εἶναι τοῦτο, ποὺ δὲν τὸ ὑποψιάζονται οἱ καθαρεβουσιάνοι.

1449. Ἐννοοῦμε λαμπρὰ γιὰ ποιούς λόγους λέμε τομπατέρα, ὅπου ἡχοταιριάζεται τὸ π με τὸ γ τὸ χορδότηχο καὶ γίνεται π, ἐνὸ τὸ μυτόχη γ, ἀπὸ ἡχοταιριαξιά με τὸ χεϊλικὸ π, γίνεται χεϊλικὸ μ. Μὰ πὼς δὲ γινόντανε ἀφτὰ στοὺς Ἀττικούς;

1450. Ὁ καθαρεβουσιάνος, ποὺ εἶναι ὁ ἄβυσσος τῆς ἀπόλυτης Κουταμάρας, ξακολουθᾷ νὰ βαδίζη λέοντας τομπατέρα καὶ τὸ περνᾷ γιὰ γνήσιο ἀρχαῖο.

Τὸ καθαρεβουσιάνικο τὸ πτ.

1451. Τὸ καθαρεβουσιάνικο τώρα τὸ πτ, τί θὰ τὸ ἀκούμε; Ρωτᾶτε; Ἰσια ἴσια ἐκεῖνο ποὺ ἔκαμε τὸ ρωμαῖκο τὸ φτ ἢ καθαρέβουσα.

1452. Στραβὰ κι ἀδικιολόγητα κι ἀντίθετα στῆς γλώσσας μας τὴν ἱστορία, τὴν ἱερή, πῆρε ἡ καθαρέβουσα τὰ γνωστὰ μας, ἀνάφτω, πέφτω, φτερό κι ὅσα θέλεις καὶ τοὺς κάθισε τὸ ἀνόσιο τὸ π.

1453. Νὰ τὴ μιμηθοῦμε. Μὰ ἐμεῖς στᾶτοπα τὰ δικὰ της, στὸν ἐπόπτη, στὴν ὁπτική κι ὅ τι ἄλλο, νὰ βάλουμε τὸ ὄσιο τὸ φ. Στὴ θέση τοῦ ἀκανόνιστου, τὸ κανονικὸ παρακαλοῦμε! Λοιπὸν ἀντίθετη δουλειὰ ἐμεῖς ἀπὸ τὴ δική της.

1454. Μὰ, θὰ βρεθῇ νὰ μᾶς πῇ κάποιος, ἐμένα δὲ μοῦ ἔρχεται φυσικὸ οὔτε νὰ γράψω οὔτε νὰ προφέρω ἐπόφτης ἢ φτώμα.

1455. Ρητὰ μάλιστα ἓνας ἄλλος τὸ δῆλωσε, δημοτικιστὴς καὶ ψυχαρικὸς, πὼς σ' ὄλα θὰ μ' ἀκολουθήσῃ, ὅχι ὁμως στὸ φτώμα.

1456. Βέβαια! Γιατὶ νομίζει πὼς εἶναι δικό μου, καὶ γιατί δὲ μελέτησε τὸ ζήτημα. Νά σάς το.

1457. Ὁ Μ. Δ. Φραγκοῦδης, ποὺ εἶναι τίμιος ἄθροπος, χωρὶς νὰ εἶναι φανατικὸς δημοτικιστὴς, μὲ βεβαίωνε σ' ἓνα του γράμμα τοῦ 1906, πὼς τὸ φτώμα στὴν Κύπρο εἶναι « σὲ κοινὴ χρῆση... σὰν τοὺς ἀ(ε)τοὺς στὸ φτώμα... Τί βρώμα, φτώμα!... ξαπλωμένος σὰ φτώμα... ἔπεσε σὰ φτώμα (κ. Ἀπολ., 72, 2) ».

1458. Ἐγὼ ἀκόμη πιὸ περίεργο νὰ σᾶς δηγηθῶ. Ἡ Κύπρο μεγάλο νησὶ καὶ σημαντικό. Ἄλλο τόσο ἡ Κεφαλονιά, ὅπου πολὶ ταχτικὰ ἐφαρμόζονται οἱ κανόνες οἱ ρωμαῖικοι. Θέλησα λοιπὸν ἐκεῖ νὰ μάθω τί πασσαπόρτια ἔχει τὸ πτώμα.

1459. Πῆγα στὸ νεκροθαφεῖο ποὺ πιὸ κατάλληλο μέρος γιὰ τέτοια ἔρεθνα δὲν ὑπάρχει. Ἀποῦντο ἀντάμωσα τὸ νεκροθάφτη, ποὺ καὶ τοῦτος ἀκόμη πιὸ κατάλληλος γιὰ τὴν ὑπόθεσιν.

1460. Πιάνουμε τίς ὁμιλίες. Πονηρὰ καὶ τετραπὸνῆρα προσπαθῶ νὰ τὸ φέρῃ ὁ λόγος καὶ νὰ τοῦ ξεστομίσω ἓνα φτώμα, μὲ φ.

1461. Δυὸ φορές τὸ ξεστόμιτα, τὸ πανάλαβε καὶ τίς δυὸ φορές, μὰ καὶ τίς δυὸ φορές μοῦ τὸ εἶπε παστρικά πτώμα, μὲ π!

1462. Ζεματίστηκα, μὰ δὲν τζακίστηκα. Ξακολουθήσα τὴν κουβέντα, τὴν ἀλλάξα ὁμως, φρόνιμα ποιώντας. Τὴ γύρισα στὶς ἐκλογές. Κι ἄξαφνα μοῦ κάνει γιὰ ἓνα βου-

λεφτῇ, ποὺ εἶχε τὰ ἱστορικά του · « Ἀφτὸς πιά ἔπεσε φτώμα τῆς πολιτικῆς! »

1463. Κόντεψα νὰ φιλήσω τὸ νεκροθάφτη. Πιὸ σημαντικό τὸ βρέσιμό μου ἀπ' ὅλη τὴν Κύπρο κι ἀπ' ὅλη τὴν Κεφαλονιά. Μοῦ μάθαινε νόμο γενικὸ.

1464. Τὸν ὄρο πτώμα, μὲ τὴ σημασία τοῦ *cadavre*, θὰ τὸν εἶχε ἀρπάξει ἀπὸ κανένα καθαρεβουσιάνικο στόμα · ὁ δικὸς του ὄρος εἶτανε ὁ νεκρὸς, σὰν ἄξιος νεκροθάφτης ποὺ εἶτανε.

1465. Τὸ πτώμα, στὸ μεταξί, πῆρε ἄλλο νόημα, τὸ νόημα θῦμα · ἔπεσε φτώμα — ἢ θῦμα τῆς πολιτικῆς. Καταλάβατε τώρα;

1466. Ὅσο πιὸ πολὶ συνηθίζεται μιὰ λέξη, τόσο τῆς εἶναι πιὸ φυσικὸ (κ. π. ἀ., ἀρ. 1454) νὰ συμμορφώνεται στὸν κανόνα (κ. *Byzantion*, I, σ. 357, ὅπου τέτοια σημαντικά).

1467. Φτάνει ποὺ συνηθίσανε τὸ πτώμα στὴν Κεφαλονιά καὶ τὸ κανονίσανε φτώμα.

1468. Ἔτσι θὰ γίνῃ καὶ μὲ τὸν ἐπόπτη. Ἐμεῖς, ἀπὸπραχτικούς σκοποὺς, τὸν ἀναβιβάζουμε ἀμέσως ἐπόφτη, γιὰ νὰ μὴ χασομεροῦμε. Ἄς χασομεροῦνε, σὰ θέλουνε, οἱ ἄλλοι.

Ὁ τ.

1469. Ὁ ἤχος τ ἀλλάζει ἀκόμη λιγώτερο ἀπὸ τὸν ἤχο π. Ὁ λόγος μας πάντα γιὰ τὴν Κοινὴ.

1470. Στὶς ντοπιολαλιές μας βρίσκονται δυὸ περίεργα κινήματα τοῦ τ ποὺ χρωστῶ νὰ ἀναφέρω ἐδῶ, ἐπειδὴς ἔχουνε κάποια σκέση μὲ τὴν Κοινὴ μας.

Μάτια καὶ μάθῃα.

1471. Ὁ Pernot, καθὼς κ' οἱ ἄλλοι μου μαθητάδες τοῦ καιροῦ ἐκείνου (1892), ἴσως νὰ θυμοῦνται τί τοὺς ἔλεγα

για τὰ πολίπλοκα κινήματα τοῦ τ στο χρητικὸ τὸ μάθ α .

1472. Ἰδοὺ πὼς ξηγιούνται. Ξεκινούμε ἀπὸ τὰ μάτ-ι-α — μὲ ι φωνήεντο · ἔπειτα ἔρχονται οἱ βαθμοὶ μάτ-ι-α — μὲ λ μειωμένο, *i réduit* (*Essais*, II, LXXXI), καὶ μάτ-ι-α μὲ λ .

1473. Δὲν μπορεῖ ὅμως ἀπὸ νὰ σταθῇ, ἐπειδὴς εἶναι χορδόηχο τὸ λ ἐνὼ ἀχορδόηχο τὸ τ · ἡχοταιριάζονται, καὶ τὸ λ γίνεται ἀχορδόηχο χ .

1474. Θαρρῶ τοιοῦτον πὼς ἄδικα ὁ Pernot, στὰ *P. de Ch.*, 256, τὸ σημειώνει *matya* · λ ἀδύνατο νάχη · ἐδὼ θέλει ἀπόλυτα λ ἀχορδόηχο, δηλαδὴ χ παράξενο ποὺ γιὰ τὸν ἥχο οὕτε σημεῖο δὲ βάζει ὁ Pernot στὸν κατάλογό του, σ. [IV].

1475. Μιὰ κ' ἔχουμε μάτ-ι-α, νερὸ τρέχουσε τᾶλλα · ἡχοταιριάζεται μιὰ στιγμή τὸ ξακολουθητικὸ τὸ χ μὲ τὸ ξαφνικὸ προτερινό του τ , δηλαδὴ τὸ τρέπει σὲ θ , μάθ χ α.

1476. Τέτοιο ζεβγάρωμα ὅμως δὲν κάνει, γιατί ἐμεῖς γυρέβουμε, ὅπως εἶδαμε π. ἀ., ἀρ. 1339-1340, ξακολουθητικὸ ἀχορδόηχο μὲ ἀχορδόηχο ξαφνικὸ, κ' ἔτσι τὸ μάθ χ α γίνεται μάθ α .

1477. Παρατηριέται λοιπὸν ὁ ἴδιος νόμος στὸ $\tau = \theta$ ποὺ παρατηρήθηκε π. ἀ. στὸ $\pi = \phi$.

Φτειάνω καὶ φκειάνω.

1478. Ἀπειρες σελίδες στὸ *B. τ. Δ.* (κ . τοὺς Πίνακες *Περιεχάμενα*, στὸ τέλος) ἀφιερωθήκανε στὰ φιλά κινήματα τοῦ τ τοῦ φτειάνω πρὸς τὸ κ τοῦ φκειάνω.

1479. Βλέπουμε στὸν Pernot (*P. de Ch.*, 259) πὼς τὸ κίνημα εἶναι ντόπιο κ' ἔτσι πολλὶ σωστά τὸ ἀποφασίσανε νὰ κρατήσουμε τοὺς τύπους φτειάνω, φτειασίδι, φτιάνω, ποὺ εἶναι οἱ τύποι τῆς Κοινῆς.

‘Ο κ .

1480. Στὶς ντοπιολαλιές, ὁ ἥχος κ παίζει, γελᾷ, κρύβεται, ἀλλάζει. Στὴν Κοινῇ, τὰ κινήματά του λιγοστά.

1481. Ἔχουμε δύο εἶδη κ , τὸ κ τὸ ὑγρὸ, μὲ κατοπινούς ἥχους ϵ , ι , ὅχι ὅμως α ο σ , ὅπου τὸ κ εἶναι ξερὸ, καθὼς μὲ σύφωνα κατοπινά του λ , ρ , σ , ϕ (δασκάλικο ἐκφορά). — Γιὰ τὸ κ μὲ κατοπινὰ β δ γ , κ . π. κ ., ἀρ. 1591, 1593 κ ι ἀκ.. — Μὲ κατοπινὸ ζ , χορδοηχέθει καὶ μὲ κατοπινὸ δασκάλικο θ , γίνεται χ , ἄξαφνα στὴν ἔχτηση (ἐκθεση).

1482. Γιὰ τὴν κοινὴ μας χρῆση, περὶττὸ νὰ ξεχωρίζουμε ὑγρὸ καὶ ξερὸ στὴ γραφῇ, ἀφοῦ ὁ καθένας μας φυσικὰ, ὑγρὰ θὰ προφέρῃ τὸ κ στὸ καιρὸς, στὸ ἐκεῖνος, ξερὰ στὸ κακὸς, κακοῦ, κ' ἐννοεῖται κακὰ.

1483. Τὰ δύο τὰ κ μνήσκουσε ἀκίνητα · τὸ μόνον ποὺ κινιέται εἶναι τὸ κ μὲ κατοπινὸ του τ .

1484. Δηλαδὴς, ἔχουμε δὴ ἀντίστοιχο κίνημα τοῦ κινήμα $\phi\tau$ (π. ἀ., 1421), λ. χ . ἀχτίδα, χτέρι, χτυπῶ. Δὲν ἐπιμνήσκω · τὰ διερμηνέψαμε, ὅσο μπόρέσαμε π. ἀ..

1485. Θὰ προστέσουμε μονάχα ἓνα. Στὸ ρωμαϊκὸ τὸ νόμον ποὺ μᾶς διατύπωσε ὁ ἀρ. 1421, συμμορφώνεται πολὶ πρὶ ἔφκολα ὁ κ παρὰ ὁ π .

1486. Ὡς καὶ τὰ καθαρεβουσιάνικα σὰ νὰ ὑποτάζονται ἀμέσως · ἀδίδαχτα καὶ ἄβιαστα μᾶς ξεφέβγουνε στὴν κουθέντα οἱ τύποι Ἐχτορας, ἐχτὸς, ἐχτρωμα.

1487. Παρατήρησα πὼς Ἕλληνες πολλοὶ, ὅπως ὁ Ἀντρέας Ἀντρεάδης, μιλώντας γαλλικὰ, θὰ σοῦ ποῦνε *αχτε*, *doxtorat*, *exaxt* κλ.. Δὲν τοὺς ἄκουσα νὰ λένε *aptitude*, *ptit* (*ptit*, *petit*).

1488. Ποιὸς ὁ λόγος; Ὁ λόγος εἶναι, θαρρῶ — μὰ θαρρῶ μονάχα —, πὼς στὸ π τὸ κλείσιμο εἶναι πρὶ

σφιγτὸ, πιδ χαλαρωμένο στὸ κ κι ὁ ἀέρας ἐφκολότερα ὀρμᾷ ὅξω. Ἄμα ὄρμησε, βγαίνει χ.

1489. Ὅπως κι ἂν εἶναι, δὲν πρέπει νὰ σκιάζεται κανένας στοῦ νόμου τὴν ἐφαρμογὴ, γιατί μοναχὰ τους, πού τὰ πῆς, τὰ καθαρεβουσιάνικα ἢ τὰρχαῖα κτ γίνονται χτ· ἔχτυπο, κατακτητής, Φιλοκτήτης κλ..

Τὸ κε, τὸ τσε καὶ ἡ Κοιρὴ.

1490. Ὁ Pernot (P. de Ch., 243) λογαριάζει ὡς εἴκοσι ἐφτὰ τόπους ὅπου τὰ κε κι γίνονται τσε τσι. Κι ὁ ἴδιος νόμισα πάντα πὼς στὸ ρωμαϊκὸ πιδ διαδομένο τὸ τσε καὶ τσι, ἀπὸ τὸ κε, κι.

1491. Τίποτα δὲ μᾶς ἀποδείχνει καλὴτερα τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴ δύναμιν τῆς Κοιρῆς, ἀφοῦ κανένας δὲ λέει ἐσὺ τσαι γῶ, παρὰ ὅλοι μας ἐσὺ καὶ γῶ.

Οἱ τρεῖς ξαφνικοὶ χορδόηχοι

π̣ τ̣ κ̣

Ὁ π̣.

1492. Ἄλλο τίποτα δὲν εἶναι ὁ ἦχος π̣ παρὰ ὁ ἦχος π χορδοηγεμένος. Βγάλ' τονε σκέττο, μ' ἓνα σου δάχτυλο ἀκκουμπισμένο στὸ καρύδι, καὶ θὰ νιώσης πὼς τρέμει.

1493. Ἡ δουλειά μας ἐδὼ νὰ καταλογίσουμε τοὺς διάφορους προερχομένους τοῦ π̣ καὶ πρῶτα νὰ ρωτήσουμε ἂν ὑπάρχει σὲ μᾶς τέτοιοις ἦχος.

Τὸ π̣ τῆς κονβέντας.

1494. Πάγκοινος στὴ γλῶσσα μας ὁ ἦχος π̣. Πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς βάρβαρος σὰν τὸν καθαρεβουσιάνο γιὰ νὰ λέῃ πὼς ὁ π̣ δὲν εἶναι ἦχος ἐλληνικὸς.

1495. Οἱ καθαρεβουσιάνοι, ὅπως ὅλοι μας, τὸν προφέρουνε κάθε τόσο, φτάνει νὰ ποῦνε τὸν πατέρα, τὸ ἀμπέλι, δηλαδὴ τομπάτερα, τὸ ἀμπέλι.

1496. Καθὼς μάθαμε π. ἀ., ἀρ. 1349-1350, εἶναι καινούργιες προφορὲς, ἐπειδὴς οἱ ἀρχαῖοι προφέρνανε σίγουρα τομπάτερα — μὲ π, ὅχι μὲ π̣, ἀμπελος, ὅχι ἀμπέλος, ἀφοῦ ποτὲς δὲ γελιοῦνται οἱ ἐπιγραφές, βάζοντας ἄξαφνα ΤΟΜΒΑΤΕΡΑ ἢ ΑΜΒΕΛΟΣ.

Τὸ ἀρχαῖο μας τὸ π̣.

1497. Ὁ πρῶτος προερχομὸς τοῦ σημεριοῦ μας π̣, ἂν κοιτάζουμε τὴ χρονολογία, εἶναι κληρονομημένος μας ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους.

1498. Καὶ τόντις, ὅπου τὸ ἀρχαῖο τὸ Β εἶχε προτερινὸ του προστάτη ἓνα μ, δὲν τὸ κούνησε τὸ π̣.

1499. Μιλοῦμε τολοιπὸ σὰν τὸν Περικλῆ, σὰν τὸν Πλάτωνα, σὰν τοὺς Δοκιμότερους, ἅμα λέμε γαμπρός, Ἰμπρο, πᾶζω (ἐμβάλλω, ἀπὸ ἀνακάτεμα μὲ τὸ ζ τοῦ βιβάζω, ββάζω, βάζω), παίρω (ἐμβαίρω, μπαίρω, παίρω), πᾶλλωμα, παλλώνω (κ. τὸ πᾶζω), πασιὰ (πάει μὲ τὸ πᾶζω), κόμπος (κουμπι, κουμπώνω κλ.). Ἔτσι θαμπώνω, κολυμπῶ κι ἄλλα, πού μου ξεφέβγουνε τώρα.

1500. Τάκούτε, Κόντηδες, Ραγκαβῆδες, φωτῆρες τῆς Ἑλλάδας, ἀγράμματοι, πεισματάρηδες, στραβοί, τσαπατσούληδες πού βαλθήκατε νὰ διορθώσετε τὴ γλῶσσα καὶ πού διόρθωμα ἤθελε πρῶτα πρῶτα τὸ κεφάλι σας.

Τὸ ρωμαϊκὸ τὸ π̣.

1501. Γιὰ νὰ χαλάσουμε λιγάκι τὴ σειρὰ τὴ χρονολογικὴ, ἂς μὴν ἀφήσουμε ἀκόμη τὰ ρωμαϊκά.

1502. Δέφτερος προερχομός τοῦ π , τὸ σημερινό μας τὸ ζεβγάρωμα $\mu\pi$, ἅμα ἔγινε ἀρχικό, ὕστερις ἀπὸ τὸ ξεήχημα (ἢ ἀφαίρεση) ἐνὸς προτερινοῦ φωνήεντου · *μπερδέβω* (*ἐμπτεριδένω*, τοῦ βορειομεσηθρινοῦ (κ. Β. τ. Δ., Α', Ι, 44), *μπλέκω* (*ἐμπλέκω*), *μπορῶ*, δηλαδὴ *περδέβω*, *πλέκω*, *πορῶ* κτλ..

1503. Γιὰ τρίτος προερχομός μπορεῖ νὰ λογαριασθῇ τὸ π στὸ *ἀμπέλι* (κ. π. ἀ., ἀρ. 1494).

1504. Τέταρτος προερχομός, τὸ μεσιανὸ τὸ ζεβγάρωμα $-μπ-$, σὰ γίνεται, ντόπια, σκέττο $-\pi-$, *ἀπέλι* κτλ.. Δὲν εἶναι τῆς Κοινῆς.

Τὸ λατινικὸ τὸ π .

1505. Πέμτος, σπουδαῖος προερχομός, τὸ λατινικὸ *b*. Δυὼ εἰδῶνε τάποτελέσματα · εἶναι τὰ *b* ποῦ δὲ μνήσκουνε, καὶ τὰ *b* ποῦ μνήσκουνε.

1506. Ἄπειρα τὰ *b* τὰ λατινικὰ ποῦ σήμερα τὰ βλέπουμε Β · *βαρβάτος*, *βάρκα*, *βίσεχτος*, *βούκκα*, *βούλλα*, *βράκα* (*βρακί*, *ἀναβρακάτος*), *κάρβουνο*, *κουβούκλι*, *σουβύλλα* (*σουβλίζω* κλ.), *στάβλος*, *τάβλα* (*ταβλί*), *τούμπα*, *φάβα*.

1507. Ὅλα τοὺς ἀφτὰ (κ. G. Meyer, *Ngr. St.*, III), μεῖ λατινικὸ *b* · *barbatus*, *barca*, *bisextus*, *bucca*, *bullā*, *braca*, *carbo*, *cubuculum*, *subla*, **stablum*, *tabla*, *tumba*, *faba*.

1508. Πῶς εἶναι δυνατό; Ἐμεῖς στοὺς ἤχους μας ἔχουμε π . Τὴν ἰταλικὴν τὴν *bolla*, τὴν κρατήσαμε *μπούλλα* (κ. G. M., ὁ. εἴ., σ. 17) μεῖ τὸ ἀρχικό της τὸ π . Γιατί δὲν κρατήσαμε στὴ *βούλλα* τὸ *b* τοῦ λατινικοῦ *bullā*;

1509. Γιατί θαρρῶ πῶς ἀφτὰ μπήκανε στὴ γλῶσσα μας σὲ μιὰν ἀρχαία ἐποχὴ, ὅταν τὸ Β εἶτανε ἀκόμη *ξαφνικόηχο* π . Λοιπὸν εἴπαμε πρῶτα *παρπάτος* ἢ καὶ *παρπᾶτος*. Ἐπειτα,

σὰ γενήκανε β τὰ ἑλληνικὰ τὰ Β, ἀκολουθήσανε καὶ τὰ λατινικὰ.

1510. Ἐμεινε τὸ *b* τὸ λατινικὸ ἀπαράλλαχτα ὅπως τὸ ἑλληνικὸ, ἔχοντας προστάτη προτερινό του π (π. ἀ., ἀρ. 1498), *ἀκκουμπῶ* (*accumbere*, G. M., ὁ. εἴ., σ. 9 · τὸ πρῶτο, *ἀκκουμπίζω*, *ἀκκούμπισα*, ἕνα μεῖ τὸ ἀγάπησα στὸν τονισμό, κ' ἔτσι *ἀκκουμπῶ*), *τέμπλο* (G. M., ὁ. εἴ., 65).

Τὸ λατινικὸ *mp*.

1511. Τὸ λατινικὸ ζεβγάρωμα *mp* δὲν ἀλλάζει. Σὲ *μᾶς*, τὸ *p* γίνεται π , ὅπως καὶ στὰ ρωμαῖκα (κ. π. ἀ., ἀρ. 1495) · *καμπάνα*, λ. *campana* (G. M., ὁ. εἴ., 24), *κάμπος*, λ. *campus*, *καμπήσιος*, λ. *campēnsis* (G. M., ὁ. εἴ., 25).

Οἱ τέσσερις μῆρες.

1512. Οἱ τρεῖς μῆνες *Σεπτέμβρης*, *Ὀκτώβρης*, *Νοέμβρης*, *Δεκέβρης* εἶναι οἱ λατινικοὶ *September*, *October*, *November*, *December*.

1513. Νᾶγινε β τὸ *b* τοῦ *October*, καταλαβαίνεται ἀπ' ὅσα σήμεωσα π. ἀ., ἀρ. 1509. Μὰ πῶς τὸ *m* τὸ λατ., στοὺς τρεῖς ἄλλους, νὰ μὴ βάσταξε τὸ *b*, π (κ. π. ἀ., ἀρ. 1410);

1514. Τὰ ὀνόματα εἶναι πολὶ παλιὰ στὴ γλῶσσα μας · πρὸ εἰδῶν *δεκεμβρίων* (ἔτσι, ἐπιθετικὰ) μνημονέβεται στὸ Διονύσιο τὸν Ἀλικαρνασσεά (κ. Bailly), 30 πρὸ Χριστοῦ.

1515. Πιθανὸ, μάλιστα σίγουρο μοῦ φαίνεται πῶς θὰ σώζονται κάπου οἱ τύποι με π , *Σεπτέμπρης*, *Νοέμπρης*, *Δεκέμπρης*. Ἐνα σημαντικὸ *Δεκεμβριῶν* βρίσκεται σ' ἕνα δημοτικὸ κείμενο (κ. Ἀπολ., 118, ἀπὸ τὸν Πολίτη, Παράδ., Α', 353) κ' ἕνα σημαντικώτερο στὸ τ. *دکمبریسی* —

^{τεκεν}περις — πού, ὅπως μᾶς τὸ φανερώνει τὸ -ις(-ης), δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ τὸ ρωμαϊκὸ *Δεκέμπερης*, μὲ τὸ λ. τὸ B, π. έ. B. Ἀθήψε τὸ Λεξικὸ τῶν B. el K., 535, 2.

1516. Ὁ Κατσεκάτω — πρὸς ἀντίθεση στὸν Κατεπάνω — χαωτικὰ καὶ ἄσκοπα, δίχως οὔτε νὰ νειώση γιὰ τὸ τί πρόκειται, ἀναφέρειν (*M. κ. N. Έ., B', 342*) τοὺς τύπους Ὁχτώβρις καὶ Νοέβρις.

1517. Δὲ μᾶς βοηθοῦνε κουκούτσι. Ἐπειδὴ, τί ἔγινε τὸ μ; Καὶ πῶς στὸν Ὁχτώμπερη νὰ μείνῃ τὸ b, γιατί, ἂν εἴτανε ἀπὸ τὸ November, θὰ εἴχαμε Ὁχτώμπερη.

1518. Ἐγὼ ὑποθέτω κάτι ἄλλο, ἐπίδραση ἐκκλησιαστικὴ. Ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησιά μας παραδέχτηκε τοὺς ὅρους τοὺς λατινικοὺς, κι ἀφοῦ τὸ B προφέρθηκε β σὲ λατινικὰ κ' ἐλληνικὰ ὀνόματα, ἡ Ἐκκλησιά κυκλοφόρησε τοὺς τρεῖς μῆνες μὲ τὸ μβ, κ' ἔτσι ὁ κοσμάκης τᾶκαμε φυσικὰ Σεφτέβρης, Νοέβρης, Δεκέβρης.

Τὸ π τὸ ρωμαϊκὸ.

1519. Ἐννοοῦμε τὰ ρωμανικὰ ὅλα μαζί, βενετσιάνικα, γαλλικὰ, ἰσπανικὰ, ἰταλικὰ, ἐπειδὴ τὸ π πάντα τὸ ἴδιο, ἀπ' ὅπου καὶ νὰ προέρχεται, ἂν καὶ τὸ ἰταλικὸ μᾶς φέρνει σὲ δυσκολίες.

1520. Μπόλικα π ἰτ. μαζώνεις στοῦ G. Meyer τὰ *Ngr. St.*, IV, καὶ εἶναι μπόλικα γιατί βρήκανε ἀπακούμπι στὸ δικό μας τὸ πανελλήνιο τὸ π, ὥστε γλήγορα γενήκανε πανελλήνια καὶ δάφτα.

1521. Θάναφέρω τὰ πιὸ κλασσικὰ μας · ἄλμπουρο, γάμπια, κάμπιο, πάμπας, παρπέρης, παρπῶνι, παστοῦνι, πάτσος, πεκάτσα, μόπιλα (πιὸ πολὶ στὸν πληθυντικὸ), πάλλα (κ. π. κ.), παλένα, παλκόνι, πᾶνιο, πᾶντα, παρτιέρα, πιλάρδο (βεν.), πιλίετο, περπάντης, πῆρα, πλάβος, πῶρος, πονκάτι

πόμπια, πόρα, πονγάδα, πονκέτο (γαλλ.), πονπούκι (μᾶ κ. G. M., 62, καὶ II, 84-5), ποννάτσα, πούσουλας, ποῦστος, ποτίγια (γαλλ.), ποντουριέρα (γαλλ.), πράτσο, προῦντζος, ὀμπρέλλα, γάπρικα, φαλλπαλὰς (G. M., IV, 94) κι ἄλλα κάμποσα.

1522. Νὰ μὴν ξεχάσουμε καὶ τὸ πανελλήνιο τὸ πράδο, ἐπίθετο ἰταλικὰ (*bravo, brava*), σὲ μᾶς ἀκλιτο, εἶδος ἐπίρρημα, ἰσοδύναμο μὲ τὸ βέλαια, καλὰ, μάλιστα. Καὶ τί ξένα εἶναι ἀφτά, πού ἀφτά ξαίρουμε ἀπὸ γεννησιμιό μας; Τὰ ξένα εἶναι... τᾶλλα.

1523. Ὡς ἐδῶ λαμπρὰ καὶ πράδο μας. Μὰ τί νὰ κάμουμε πού ἄξαφνα, στὴ θέση ἐνός ἰτ. π, βλέπουμε ρωμαῖκα ἓνα π, πρόβα, پروνα;

1524. Νὰ μὴ μᾶς τρομάξῃ · κόλλησε τὸ π ἀπὸ τὸ ἄρθρο, *τημπρόβα* · τὸ κοινὸ ἔμεινε πρόβα — γιὰ τὸ θέατρο καὶ γιὰ τᾶνοστα τυπογραφικὰ δοκίμια τοῦ Βικέλα, πού νὰ τὰ βράσω. Μοῦ ἔλεγε δηλαδὴ, γιὰ νὰ μοῦ δείξῃ, πῶς ἡ πρόβα λέγεται μονάχα γιὰ τὸ θέατρο. Δὲν ἤξαιρε τὰ ρωμαῖκα.

1525. Ἡ σωστὴ τρομάρα εἶναι τὸ ρωμαῖκο τὸ π στὴ θέση ἐνός π ἰταλικοῦ. Πῶς μπορεῖ νὰ γίνῃ τέτοιο πᾶμα, πάγκος ἐκεῖ ὅπου λέει *banco*, πάντα ἐκεῖ ὅπου λέει *banda*, κυπρ. *παρπούνι*, ἐκεῖ ὅπου καὶ τὸ ἰτ. καὶ τὸ ρωμαῖκο ἔχουνε π, *barbone*, *παρπῶνι*;

1526. Μήτε ὁ G. Meyer μήτε γῶ, δὲ βρήκαμε ἀπάντησιν. Ἐγὼ φώναξα μονάχα πῶς εἶναι ἀδύνατο, ἓνα π ἰτ. νὰ γίνῃ ρωμαῖκα π (κ. π. ἀ., ἀρ. 1414, 1417).

1527. Ὁ Περνός (*P. de Ch.*, 266-7) τὸ ἀνακάλυψε κεῖνο πού ὑποφιαζόμουνε π. ἀ. (ἀρ. 1314), προτοῦ διαβάσω τὸ σκετικὸ τὸ μέρος στὰ *Parlers*.

1528. Ἡ διπλοτυπία ὑπάρχει στὰ ἰταλικά! Λένε *banco* καὶ *panco*. Γιὰ τοῦτο ἔχουμε καὶ μεῖς πάγκος μαζί μὲ πάγκος. Θεοφάνερο τώρα πῶς πρέπει νὰ προτιμήσουμε τὸ

δηλαδή π. έ. παρμένο κατεφτείας από τους Τούρκους; Τήν παραμικρή γλωσσολογική αξία δέν έχει τὸ Λεξικό του.

1544. Παντάσας ἄλλο ζήτημα πού ὁ βήρυλλος ὁ π. έ. ἔρχεται ἀπὸ τὸ σασκρίτικο *vāḍūrya* [:] καὶ πού ἀπὸ τὸ βήρυλλος ἔρχεται τὸ ἀραμαϊκὸ τὸ *ḥīllor* (ܚܝܠܪ), κ. Muss-Arnolt, *Sem. W.*, 140, κ' 76.

1545. "Όταν πὰς καὶ δανίζεσαι λέξη ἀπὸ ἓνα λαὸ, δέν ξετάξεις τὰ περγαμηνὰ της · βλέπεις τὸ λαὸ πού σου τὴν εἶπε καὶ τὴν περνᾷς γιὰ δική του, ὅπως καὶ τὸ σωστὸ.

1546. Τὸ *باله*, *ḥālāma*, τὸχει ὁ Μπαρμπέρης μας καὶ τοῦτο γιὰ « grec βάλαμον » (κ. I, 277, 1). Γελοῖα πράγματα. "Ισως ἀραβικὸ κι ἀπτό · νὰ συλλογιστῇς ὅμως τὸ πλ. *βάλσαμα*.

1547. Σίγουρα γαλλικὸ τὸ *بروئنى*, *poròḥ, broche* (B. de M., I, 297, 1).

1548. Ἡ *παράκα* τάλε — *اڤا*, *ḥā* — πὼς νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ γ. — *baraque*, *παράκ*, μὲ τὸ τελικὸ της τὸ *a*; Εἴτε ἰταλικὸ *baracco*, εἴτε ρωμαϊκὸ *παράκα* (G. Meyer, *Ngr. St.*, IV, 57).

1549. Πάντα πιθανώτερα τὰ ρωμαϊκά, ἐπειδὴς οἱ Τούρκοι ἔρχονται σὲ πυκνότερη συνάφεια μὲ τοὺς Ρωμιοὺς παρὰ μὲ τοὺς Ἰταλοὺς κ' ἔτσι χρειάζεται προσοχὴ μεγάλη.

1550. Βέβαιον πὼς τὸ *بالچا* — *ḥāṭṣe, baccio* —, ἢ *بالرحا* — *ḥārka, barca* —, τὸ *بيلانچو* — *ḥilāntṣo, bilancio* — μοιάζουνε τόντις νὰ εἶναι ἰταλικά, ξατίας τὸ *π* στὰ δυὸ πρῶτα καὶ τὸ *θ* στὸ τρίτο καὶ στὸ πρῶτον.

1551. Μερικὰ ὅμως, ἀκόμη καὶ κεῖ ὅπου μοιάζουνε, δέν εἶναι, ὅπως ὁ *باليلوس* — *ḥāilos* — καὶ *بالوس* — *ḥālios* (B. de M., I, 281, 1) — ἀρχαῖος βενετσιάνικος τίτλος δέν εἶναι διόλου « *de l'italien bailo* », ἀφοῦ τὸ τελικὸ τῆς ἐν. ὄν. τοῦ ἀρσ. δέν ὑπάρχει οὔτε ἰταλικά οὔτε τούρκικα, παρὰ μονάχα ρωμαϊκά.

1552. Τὸ *باسطون* — *ḥastōn* (B. de M., I, 261, 2) μὲ σ, λοιπὸν ὄχι ἀπὸ τὸ ἰτ. *bastone* · ἀπὸ τὸ ρωμαϊκὸ *μπαστόν*, μὲ ξεληχήμενον τὸ τελικὸ *ι*, ἀπὸ κάποιον *μπαστόν* τῆς Θεσσαλίας.

1553. Τὸ *بانا* — *ḥāna* — καὶ *بانيو* — *ḥānio* — ξένο στὸ ἰτ. *bagno* — *ḥāḡo* — μὲ τὸ ρωμ. *ι*, *ḥānio*. Ποιούς βλέπουνε κιόλας νὰ κάνουνε *μπάνιο*; Τοὺς Ρωμιοὺς.

1554. Ὁ Μπαρμπέρης ἄρπαξε τὸ ἰτ. τὸ *bravo* καὶ τὸ διώρισε ἀμέσως τούρκικον *براونو* (293, 2), δίχως νὰ συλλογιστῇ πὼς ἐπίρρημα τὸ τούρκικον (« *acclamation louangeuse* ») καὶ πὼς ἀφτῇ ρωμαϊκῃ (κ. π. ἀ., ἀρ. 1522).

1555. Τὴν *برينولا* — *ḥrinōla* — κωμωδία νὰ τὴν παράγη κανεὶς ἀπὸ τὸ ἰτ. *bracinola* (297, 2), ἀφοῦ εἶναι ἡ *μπριόλα* μας (βεν.), ἴδια κι ἀπαράλλαχτη, φανερά.

1556. Τὴν *بور* — *ḥōra* — τὴ θέλει ὁ Μπαρμπέρης « *du grec βορέας* » !! (σ. 321, 1). Βαθεῖα μάθηση μιὰ φορά. Εἶναι ἡ *μπόρα* μας.

1557. Ἡ *بورسا* (323, 2) — *ḥōrsa* — μὲ τὸ δίχως ἄλλο ρωμαϊκῃ. Ἔτσι τὸ συνηθίζανε στὴν Πόλιν, προτοῦ βγῇ στὴ μέση τὸ ἄψυχο *Χρηματιστήριο*.

1558. Καθὼς τὸ *μπαστόν(ι)*, κ. π. ἀ., ἀρ. 1552, ἔτσι καὶ τὸ *بوقال* — *ḥokāl-μπονκάλι* — ὅ τι κι ἂ λέει ὁ Μπαρμπέρης (338, 1).

1559. Ἡ *بيرا* — *ḥīra* — στὴν Πόλιν θὰ πίνεται τὸ πιὸ πολὶ ἀπὸ Ρωμιοὺς παρὰ Ἰταλοὺς — κι ἂς πάη καλιὰ του ὁ Μπαρμπέρης (358, 2).

1560. Τὸ *بيليتو* — *ḥilieto* — εἶναι τὸ ρωμαϊκὸ *ἡλιέτο*, κι ἂς κρατήσῃ γιὰ λογαριασμὸ του ὁ Μπαρμπέρης τὸ ἰτ. *biglietto* — *ḥilietto* (365, 2). Τὸ *كسم* — *ḥrē-* πιά (297, 2), θεοφάνερα ρωμαϊκῃ.

1561. Ἀσυχώρητος ὁ A. C. Barbier de Meynard,

πού γεννημένος Λεβαντίνος μίλησε τὰ ρωμαϊκά παιδι, ξανάκουσε κατόπι, σὰ γύρισε στήν Πόλη ντραγουμάνου. Θὰ τὰ πήρε γιά χωρατά.

1562. Μὰ τὰ ρωμαϊκά ξεγδικοῦνται καί τοῦ χαρῶ ζουνε, στὸ Λεξικό του ἀπάνω, τὸν ἀκόλουθο τὸν ἐπιτάφιο μὲ τὸ ταπεινό μου τὸ χέρι.

« Μέλος τοῦ γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου, Πρόεδρος τῆς ἐθνικῆς Σχολῆς τῶν ἀνατολικῶ Γλωσσῶ, ἀπόχτησε τοὺς ἀνώτερους βαθμοὺς τῆς Πολιτείας καὶ τοὺς κατώτερους τῆς Ἐπιστήμης. »

1563. Νὰ τὸ χαροῦμε καὶ γαλλικά.

« Membre de l'Institut de France, Administrateur de l'École nationale des Langues Orientales vivantes A. C. Barbier de Meynard est arrivé aux plus hauts échelons de la Cité, aux plus bas de la Science. »

Τὸ π τὸ ρωμαϊκό.

1564. Καθὼς οἱ Τούρκοι πήρανε ὅσα π ρωμαϊκά εἶχανε ἀνάγκη, ἔτσι καὶ μεῖς πήραμε ὅσα μας χρησιμέψανε ἀπὸ τὰ τούρκικα.

1565. Καμιὲς δυσκολίες ἐδῶ στήν ἐτυμολογία καὶ μὲν φτάνει νάντιγράψουμε ρωμαϊκά τοὺς διάφορους τύπους χωρὶς τούρκικα ψηφιά, παρὰ ὅταν πρέπει.

1566. Ἀκολουθοῦμε τὸ λιγάκι παλιὸ μὰ βάσιμο *Dictionnaire turc-français*, par Kieffer et Bianchi, t. I (1835). Παίρνω κάποτες κι ἀπὸ τὸν Μπαρμπέρη.

1567. Στὰ *P. x. M.*, Ε', 2 (1909), 99-101, εἶδαμε νόστιμα στὸν μπαξέ, *باغچه* — *παχτσε*, τὸ τούρκικο ἐφαρμόζονται πανάρχαιοι κανόνες ἡχολογικοί, ὥσπου γίνη ρωμαϊκά μπαξες. Τὰ ἴδια ὁ μπαξεβάκης, τὸ μπαξέ κι ὁ μπαξής.

1568. Σημειώνουμε χώρια τὸ *بوش* — *ποσ* — καὶ τὸ *بول* — *πολ* — πού τοὺς προσκολλήσαμε τὸ -ικος καὶ τὰ κάμαμε μιὰ μορφιά *μπόσικος*, *μπόλικος*. Ἀπὸ τὸ *بقال* — *πακάλ* — δημιουργήσαμε τὸ *μπακάλης* κι ἀπὸ τὸν *μπακάλη* τὸ *μπακάλικος*, ἀπὸ τὸ *بايات* -*παλάτ*- τὸ *μπα-γιάτικος*.

1569. Δίχως σκόλια περιττά, θάραδιάσουμε τὸ ἐξῆς. *μπαρτανὰς* (*πατ*.), *μπαλτὰς*, *μπαλτατζή* (καὶ ὄν. κύριο), *μπεκιάρης*, *μπεκχής*, *μπονρέκι*, *μπογάζι*, *μποῖ*, *μπογιά*, *μποξάς*, *μπαρούτι*, *μποννταλὰς* (ὁ Σίμος Μενάρδος, μὰ... κι ἄλλοι πολλοί).

1570. Ὁ *μπαμπὰς*, *πανελλήνιος*. Γιὰ νὰ τὸν κάμουμε *πανελλήνιο*, θὰ πῆ πὼς μᾶς ἔστρεψε τὸ *μπ*, *π*.

ΔΥΟ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

1571. Οἱ δυὸ δυσκολίες — οἱ μεγάλες! — εἶναι πού στὴ θέση ἐνὸς ρωμαϊκοῦ π βλέπουμε π τούρκικο καὶ στὴ θέση ἐνὸς τούρκικοῦ π ἓνα π ρωμαϊκό!

Πρώτη δυσκολία.

1572. Τὸ π στὸ *لطريق*. — *πατρίκ*, *πατρίκιος* — στὸ *بيسكوب* — *πίσκοπος* (ἔχει καὶ *بيسكوب*, *πίσκοπος* B. et K., 212, 1) — στὸ *برغوز* — *πρόρξος* (B. et K., 203, 2) — τὸ π ξηγιέται ὅπως ὅπως ἀπὸ τὸ ἄρθρο τὸ ρωμαϊκό. *τομππατρίκιο*, *τομππίσκοπο*, *τομππύργο*. Μὰ τᾶλλα;

1573. Ὁ Μπαρμπέρης τὸ *بال* — *παλάτ* — τὸ κουβάλησε « du grec παλαιότητα »! Ἐτυμολογία κουρασμένου δραγουμάνου. — Ἀπὸ ἡχοταιριαξιά στὰ σύφωνα; Γιατί ὁμως στὴ λέξη ἀφτὴ κι ὄχι στὶς ἀποδέλοιπες;

1574. Τὸ باجر — *πέπερι* — « transcrit du grec πέπερι » (251, 1-2 καὶ 317, 1!) — δὲν τὸ καταλαβαίνω διόλου. Θάπρεπε κανεῖς, γιὰ νὰ τὸ ξεχνιάση, νὰ κάμη, μὲ βοηθοὺς τὸ Hehn, *Culturpflanzen* καὶ παρόμοια βιβλία, τὰ διάφορα ταξίδια τοῦ πιπεριοῦ. Μοῦ λείπουνε τὰ μέσα γιὰ τὴν ὥρα.

Ἡ δέφτερη δυσκολία.

1575. Δὲ μᾶς πειράζει ἐδῶ τὸ *π* τοῦ لبا — *πασά*. Ὁ *πασάς* κι ὁ *πασὰς* εἶναι δυὸ τίτλοι διαφορετικοί. Ὁ πρῶτος εἵτανε τίτλος πού τὸν εἶχανε τῶ Γιανιτσήρωνε οἱ στρατιῶτες (x. B. et K., 176, 2).

1576. Στους *Ψυχρόρηδες* (*Ἱστορία τῆς Χίου*, Γ', II, 867, 1), γελάστηκα καὶ θάρρεψα πὼς ἀπὸ τὸν *πασά* (τομ-*πασά*), ὁ Μπασά Λιοντάρης. Νὰ διορθωθῇ τὸ λάθος. — Θὰ συνεδένηται ὑποθέτω μὲ τὸ باش — *πασά* — κεφάλι.

1577. Τὸ πιὸ περίεργο εἶναι τὸ *παζάρι*, πού θέλει παράγραφο δικό του.

Τὸ *παζάρι*.

1578. Οἱ Τούρκοι τὸ *παζάρι* τὸ πήραν ἀπὸ τὸ περσικὸ بازار — *παζάρ*, μὲ *π* — ὅπως τὸ χουνε μὲ *π* καὶ στὴν Ἑβρώπη, *bazar*.

1579. Καὶ πρῶτα πρῶτα εἶναι νὰπορήσης πού χρειαστήκανε ἄξαφνα στὴ Γαλλία νὰ μάθουνε ἀπὸ τοὺς Πέρσες τὰ *παζάρια*, δηλαδὴ *μαγαζιά* ἢ ἀγορὲς ὅπου εἰδῶν εἰδῶνεπραμάτειες πουλιῶνται ἀπὸ διάφορους ἐμπόρους ἢ ἀπὸ ἕναν ἐπιχειρηστή.

1580. Τέτοια ξαίρανε στὸ Παρίσι ἀπὸ τὸ δέκατο τρίτο αἰῶνα, μὲ τὴ διαφορὰ πού τὰ λέγανε τότες *merceries* (σγκρ. το μὲ τὸ λατ. *merx*, *mercium*, *πραμάτειες* · x. τοὺς τέσσερεις ὁμορφους τόμους τοῦ A. Franklin. La

vie privée d'autrefois, Les magasins de nouveautés, Paris. 1894-1898).

1581. Βέβαια πὼς ἡ Δύση ἔμαθε καὶ εἶχε νὰ μάθῃ ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ κάμποσα ἐμπορικὰ. Οἱ σταθροφορίες οἱ περίφημες δὲ σταθῆκανε μονάχα στρατιωτικὲς καὶ θρησκευτικὲς ἐργολαβίες, παρὰ μαζί κ' ἐμπορικὲς.

1582. Τὸ ζήτημα θάξιζε καμιὰ μονογραφία καὶ πρόφασή της τὸ *μαγαζί*, πὲς το *παζάρι*, πού ἐδῶ μᾶς γυρέβει ὅχι τάχα καμιὰ ἱστορικὴ, παρὰ μιὰ μικρὴ γλωσσολογικὴ ἔρεθνα. Σύμπτωση περίεργη πού ἀραβικὸ τὸ *μαγαζί* (مَجْزِي - *ματζιζ* · τὸ δικό μας, βενετσιάνικο), τούρκικο τὸ *αμπάρι* (انبار - *ανπάρ* ἀπὸ τὸ ἐμπόριο).

1583. Στὴν *Cassia* μου (*Ann. de l'E. P. d. H. E.*, 1910 — 1911, x. σ. 4 — σήμερα *Quelques Travaux*), ἔδειξα, πρώτη φορὰ μάλιστα, πὼς μὲ τὰ ρωμαϊκα ξεκαθαρίζουνται κάμποσα τούρκικα ἡχολογικὰ.

1584. Ἐκεῖ μαθαίνεις πὼς τὸ τελικὸ τούρκικο *π* προφέρνεται σὰν *π* (σγκρ. كَتَان — *κιτάπ* — *κιτάπι* ἔτσι καὶ τὰ τελικὰ *τ* *κ*), καὶ ἀκόμη πὼς τὸ ἴδιο ἀκολουθεῖ μὲ τὸ ἀρχικὸ, ἀφοῦ ἀπὸ τὰ 1403 διαβάζουμε στὰ κείμενα *Παγιαζίτης*, δηλαδὴ *τ*, *π*.

1585. Λοιπὸν ἀνάγκη δὲν εἶναι νὰ στοχαστοῦμε πὼς τὸ بازار, ἀπὸ τὴ γειτονιά τοῦ ἀχορδόηχου *τ* (ث) στὸ *بازار* — *πιτπαζάρ* — ἔγινε بازار — *παζάρ*.

1586. Ξεσήκωσα στὰ Λεξικὰ σπουδαῖα παραδείγματα ὅπου ἀρχικὰ *π* καὶ *π* συναλλάσσονται, ὥστε δὲ φταίμε μεῖς γιὰ τὸ *π* τοῦ *παζαριοῦ*, πού πρωτομπήκε στὰ τούρκικα μὲ *π*.

Ὁ μπέης.

1587. Ὁ τούρκικος μπέης *بے* — *πεχ* — εἶναι τίτλος κινέζικος καὶ κινέζικα εἶχε ἀρχικὸ *π* (x. τὴν *Cassia*, ὁ. εἴ., καὶ σ. 54, σμ.)!

1588. Μὲ π τὸ γράφει ἀκόμη ὁ Πορφυρογέννητος, πὲχ *Χαζαρίας* (*Cassia*, 54, σμ. = *Quelques travaux*). Καὶ ὁμῶς τούρκικα, στὸν ἑβδόμο αἰῶνα τὸ πρῶτο φανέρωμα τοῦ μπέη, μὲ π̣ (*Cassia*, ὁ. εἴ.).

1589. Ρωμαῖκα, μπέης, μὲ π̣, παρακαλοῦμε. Ἀνήθικο, ἀγρεῖο, καχορίζικο, σιχαμένο, βρώμικο, ζαβό, λασπωμένο, μπόσικο, στραβό, ψέφτικο, ἀνόητο, δεῖγμα οἰκουμένης ἀμάθειας, ἀγνοίας τῆς π. ἐ., τῆς ν. ἐ. καὶ κάθε γλώσσας τοῦ κόσμου, ὁ βέης, ὁ ἀφιλοσόφητος κι ἀγλωσσολόγητος.

1490. Σαστίζει κανεῖς βλέποντας ἕναν ἐπιστήμονα — κ' ἕνα δημοτικιστὴ (;) σὰν τὸ Νῖκο Μπέη νὰ καταδέχεται νὰ λέγεται *Βέης*. Μὲ ρωτοῦσε μιὰ μέρα ὁ Salomon Reinach · « Θὰ εἶναι κανέννας Ἑβραῖος Weil πού θέλει νὰ κρυφτῇ ; »

Ὁ Ἰάμπιλιχος.

1491. Σὲ κανένα γλωσσολόγο, ἀγνωστο δὲν εἶναι πὼς ἀρκετὰ συχνὰ στὰ ζεθγαρώματα *μρ*, *ρρ*, *μλ* κι ἀνάμεσα στὸ καθένα τους, ξεφυτρώνει ἕνα π̣ ἢ ἕνα π̣̣.

1492. Τώρα τελεφταῖα, ἕνας ἄξιος καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Στρασπύργου, ὁ P. Fouché, μάζωξε ἀπὸ κάμποσες γλώσσες παραδείγματα (*Études de phonétique générale*, 1927, σ. 47 · κ. καὶ R. Gr., 1928, 177 · τοῦ Bourciez).

1493. Φτάνει μας νὰναφέρουμε στὴν π. ἐ. τὸ μέμ-βλωκα, τὸ ἄμβρωτος καὶ βρωτός, τὴν ἀμβροσία (*Ταξίδι μου*², 163) τὸ ἀνδρὸς, ἀνδρα (δηλαδὴ π̣ τὸ β, π̣ τὸ δ) κλ.

1494. Τάρβανίτικα, τὰ γαλλικὰ, τὰ ἰσπανικὰ, τὰ ἰταλικὰ (κ. Fouché, ὁ. εἴ.) μᾶς φανερώνουνε τὰ ἴδια, λ. γ. τὰ γαλλικὰ *chambre* (*camera*, καμάρα), *comble*

cum(u)la) κτλ. — Βάλε μαζὶ καὶ τὸ *humble* (ἀπὸ τὸ *humilis*, *um(i)le*).

1495. Πουθενὰ ὁμῶς — παρὰ στὰ καθαρεβουσιάνικα τὰ κεφάλια — δὲν μπόρεσε, ἀπὸ λόγους φυσιολογικοῦς ἀπαράβατους, νὰ ξεφυτρώσῃ ἕνα β ξακολουθητικὸ ἀντὶς ξαφνικὸ B (π̣).

1496. Λοιπὸν ὅταν εἶχα νὰ μιλήσω στὸ *Ταξίδι μου* ἐκδ², 163) γιὰ τὸ φιλόσοφο Ἰάμβιλο, φρόνιμα ἔκαμα καὶ τὸν ὀρθογράφησα Ἰάμπιλο · ἀραβικὰ τὸνομα γράφεται μὲ σκέττα *μλ* (ل) · στὴν ἐλληνικὴ ξεφύτρωσε τὸ π̣, στὸν τέταρτο αἰῶνα τοῦ Χρ. (*Ταξ*², 163 καὶ 159).

1497. Σημαίνει πὼς στὰ 300 καὶ τόσα, βαστοῦσε ἀκόμα ἡ προφορὰ ἡ ξαφνικὴ (*Ταξ*, ὁ. εἴ.). Θὰ εἴτανε κωμικὸ — καὶ ἄτοπο νὰ βάζαμε τὸν ξακολουθητικὸ, β.

1498. Ἔχουμε καὶ σήμερα τὸν ἴδιο τὸν κανόνα. Στὸ Πήλειο, ἀπὸ ἕναν ἀγωγιάτη ἄκουσα *χαμπιλά*, δηλαδὴ *χαμλά*, *χαμηλά*.

1499. Στὴν Κοινὴ, παραδείγματα δὲ γνωρίζω · μὰ ὑποθέτω πὼς τὸ λατ. τὸ *flammula* (*Ét. ng.*, LXXIV) τέτοιο δρόμο θάκολούθησε γιὰ νὰ γίνῃ *φλάμπουρο* (G. M., *Ngr. St.*, 69).

Καλαμαράδικα καὶ γνήσια.

1600. Τέτοιο σύστημα πρέπει νὰ καθιερώσουμε καὶ γιὰ κάτι ψέφτικα *μβ* καθαρεβουσιάνικα ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀρχαία τὰ ἤξαιρε MB (μπ̣), κ. *Ταξίδι*², ὁ. εἴ..

1601. Οἱ συζητημένες λέξεις εἶναι ἡ ἀμβροσία, ὁ ἄμβων, ἄμβωνας, ἡ ἐκατόμβη, ὁ θρίαμβος, ὁ ἱαμβος, ἡ κατακόμβη.

1602. Δυὸ ἀπ' ἀφ'α μοιάζει σὰ νὰ κανονιστήκανε ἡ σὰ νὰ κανονίζονται ὁλοένα, ὁ ἄμβωνας καὶ ὁ θρίαμβος.

1603. Ὁ θρίαυβος τις περισσότερες φορές ἀκούγεται σήμερα θρίαυβος, μ' ἓνα μ που θὰ τὸ πῶ ἀερωμένο, δηλαδή που στέκει στὸν ἀέρα, ἐπειδὴ μόλις προφταίνουνε νὰ σμίξουνε τὰ χεῖλια.

1604. Πάει νὰ πῇ πὼς ὁ θρίαυβος κοντέβει πιά νὰ γίνη θρίαυβος · θαρρῶ μάλιστα πὼς ἔγινε κιόλας στὸ θριαυβεγ- τῆς καὶ θριαυβεγτικὰ (κ. Ἀπολ., 119), ἴσως γιατί καὶ στὰ δυὸ πιὸ μακριὰ στέκει ὁ τόνος ἀπὸ τῇ ζώνῃ τοῦ μ.

1605. Ὁ ἄμβων τῆς ἐκκλησιᾶς, ἄγκωνας σὲ πολλοὺς Σωπτό καὶ νὰ τὸ κρατήσουμε · ἀπὸ φένο γλωσσικὸ αἰσ- τημα, διαλέξανε ζεβγάρωμα ρωμαϊκὸ γνωστὸ — r̄x̄ — στὴ θέση ἐνὸς ἄγνωστου καὶ βάρβαρου μβ.

1606. Τάλλα, ὅσα δὲν κυκλοφορήσανε ἀκόμη, ὅσα δηλαδὴς ἢ δὲν τριφτήκανε ἀπὸ τοὺς μιλάμενους ἢ δὲν ξυπάζουνε, ἀδίσταχτα μὲ π (π), ἢ ἀμπροστιά, ἢ ἐκατόμψη, ὁ ἱαμπος, ἢ κατακόμψη, ἀκόμη καὶ ὄμπρος, ὅπου χρειαστῇ — γιὰ νάχουμε γλώσσα, πάει νὰ πῇ παράδοσι καὶ σειρά.

Ὁ ξαφρικὸς χορδὸς τ.

1607. Ὁ ἦχος τ̄ θὰ μᾶς μαρτυρήσῃ, ἅμα τονὲ ρωτή- σουμε, τὰ ἴδια κινήματα καὶ τοὺς ἴδιους προερχομοὺς μὲ τὸν ἦχο π̄.

1608. Λοιπὸν, ἂν ἔχετε ὄρεξη νὰ ξαναδιαβάσετε τὸ κεφάλαιο τοῦ π̄, θὰ συντάξετε μοναχοὶ σας τὸ κεφάλαιο τοῦ τ̄, φτάνει νὰ βάλετε παντοῦ ἓνα τ̄ στὴ θέση τοῦ π̄.

1609. Γιὰ νὰ σᾶς ἀπαλλάξω κι ἀπ' ἀφτόνε τὸν κόπο, θὰ σᾶς τὰ συντομέψω ἐδῶ.

Οἱ προερχομοὶ του.

1610. Προέρχεται πρῶτα πρῶτα ὁ ἦχος τ̄ ἀπὸ π. ἔ. ζεβγάρωμα r̄d (NΔ) · ὁ Ἀλέξαντρος — ἢ μήπως τοῦ χόλ-

λησε τὸ τ̄ ἀπὸ τὸ ἄντρας (κ. π. κ., ἀρ. 1611); Μπορεῖ ὅμως κάλλιστα, ξαιτίας τῆς φήμης, νὰ μᾶς ἦρθε ντρίττα ὁ ἦχος ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα (κ. π. κ.).

1611. Ὁ ἄντρας καὶ ἡ ἀντρέια μᾶς κανονίσανε τὸ ἄναντρος, ποὺ σὰ νὰ μυρίζῃ καθαρέβουσα, καὶ τὸ ἀντρέιω- μένος (ἠνδρειωμένος τὸ π. ἔ.).

1612. Μὲ τὸν ἄντρα καὶ γιατί ὄχι; μὲ τὴν ἀντρέια, βάσταξε τὸ π. ἔ. B, στὸ Ἄντρο — τὸ νησι —, στὸ ἔντεκα (λοιπὸν κ' ἐντέκατος, ἐντεκατοστή), στὸν κίντυρο (ἀμαρτία καὶ ζεβζεκιὰ ὁ κίνδυρος μὲ δ), τῦνω (ἐνδύω, μὲ ἀλλαγὴ κατάληξης).

1613. Ὁ παντρέμενος ἀπίθανο δὲν εἶναι νάρπαξε ἀπὸ τὸν ἄντρα τὸ τ̄ (κ. καὶ π. κ., ἀρ. 1644 κι ἀκ.).

1614. Τὸ σημερινὸ μας τὸ ζεβγάρωμα -ντ- γενινᾶ ταχ- τικὰ ντ̄ · τὸν ἔόπο, ἀπαντῶ κτλ. κτλ.. Παίρνει καὶ δίνει. Ἀρχικά, ἔχουμε σκέττο τ̄ · τρέπονται, τροπῇ.

1615. Στὸ B. τ. Δ., καταστρώσαμε φαροδιὰ πλατιά ὅσα ντ κρατοῦνε ἀκόμη τὴν προφορά τ, κόντες, κάντε, μείντε, μπορεῖ κανεὶς νὰ στοχαστῇ ἄριστα ὅ τι ἄλλο ἀγαπᾶ, βάντε, (ἀπὸ τὸ βάνω), φτειάντε (ἀπὸ τὸ κοινὸ φτεινῶ), πάντα μὲ τ.

1616. Λατινικὸ δὲν ξανοίγω τίποτα. Στὸ διαφερέτω (G. Meyer, Ngr. St., III, 7) τὸ defendere (κ. τῆς Ét. ng., 259, 1, λ. δεφερδεύω) ἔμπλεξε μὲ τὸ διὰ καὶ τὸ ἀφέντης.

1617. Δὲν ξαίρουμε καὶ τὴν ἀλήθεια, ἐπειδὴς ἀπὸ σύσ- τημα ὅλα τὰ λ. d τάντιγράψανε μὲ τὸ ἀντίστοιχο ἀρφαθη- τικὸ δ, ποὺ δὲν προφερνότανε πιά τ̄, ἐνὼ τὰ λατινικά εἴτανε πάντα μὲ τ̄, d.

1618. Τὰ ρωμανικά τὰ d μᾶς δείχνουνε καὶ δάφτα κάμποστες ἀνακατωσοῦρες ἀπὸ τὴ δασκάλικη μαγία τοῦ δ στὴ θέση τοῦ d.

1633. Προσοχή όμως, επειδής έχει καὶ ὡς — *türb*, *türb* (B. et K., 519, 1), μετὰ δυὸ κατοπινὸν χοροδόχους! Ἄς ὀφθουνταὶ οἱ τουρκολόγοι, νὰ μὴ φωνάζουνε στὸ τέλος πὼς κάνω τούρκικη γραμματικὴ, ἀντὶς ρωμαϊκὴ.

Ὁ ρτελῆς.

1634. Κι ὄχι δηλῆς, παρακαλοῦμε. Θυμηθήκατε τὸ βέη (π. ἀ., ἀρ. 1589). Τί λέγαμε; Ἀνήθικο, ἀχρεῖο, κακορίζικο, σιχαμένο, βρώμικο, ζαθό, λασπωμένο, μπόσικο, στραβό, φέφτικο, ἀνόητο, ἀνόσιο, ἀνίδεο, δεῖγμα οἰκουμενικῆς ἀμάθειας, ἄγνοιας τῆς π. ἐ., τῆς ν. ἐ. καὶ κάθε γλώσσας τοῦ κόσμου, ὁ δηλ. στα ρωμαῖκα τὰ κύρια ὀνόματα, Ντεληγιάννης, Ντεληγιώργης. Ἱεροσυλία μάλιστα.

1635. Θὰ μὲ καταλάβῃ τὸ ἔθνος, ὅταν ξεβυζαντινέψῃ. Τότες ὅμως ἡ Νέα Ἑλλάδα θάποχτήσῃ τὴ διάνοια τῆς ἀρχαίας καὶ δὲ θάχῃ τὴν ἀνάγκη μου.

Ρωμαῖκα καὶ ἰταλικά στα τούρκικα.

1636. Ὁ ډوډ — τούκα — δηλαδή ὁ μέγας δούκας τῆς Τοσκάνας (κ. B. et K., I, 557, 2) πολὺ πιθανὸν νὰ εἶναι Ἱταλὸς, ξαιτίας τοῦ α, δίχως ς.

1637. Πῶς ὅμως ἡ ډوډ — τάμα —, τὸ παιγνίδι, νὰ εἶναι ἰταλικὸ; Μὲ τοὺς Ἱταλοὺς ἢ μὲ τοὺς Ρωμιοὺς παίζανε ντάμα οἱ Τούρκοι; Ὁ Σομαθέρας (1709), στὸ ἰτ.-ἑλλ. του ἔχει τὴ λέξη ντάμα (κ. τίς Et. ng., LXXIV, τὸν ἀρ. 654).

1638. Τῆς ἰτ. τῆς dozina — τοῦζινα — ὁ Μπαρμπέρης (I, 759, 1) τῆς ξούρισε τὸ ἓνα της ζ κ' ἔτσι τὴν κατέστησε τ. ډوزينه — τοῦζιρε — μὴν ὑποφιάζοντας πῶς εἶναι τὸ βεν. — dozina — τοῦζινα.

1639. Βενετιανικὸ λοιπὸν ἀπ' ὅπου καὶ τὸ ρωμαῖκον τοῦζινα, καθὼς τὸ μαρτυρᾷ τὸ ἓνα ζ. Τὸ δανίσταμε μ' ἓνα ζ καὶ στοὺς Τούρκους. Μάλιστα θὰ γελάστηκε ὁ Μπαρμπέρης στὴν ἀντιγραφὴ · τὸ ډ διαβάζεται λαμπρὰ οὐ καὶ ἡ ډوډ θὰ εἶναι τοῦζιρε.

1640. Τάλλα τὰ ρωμαῖκα, σκουῖρα · ڤوت — τ'εσπότ- (B. de M., I, 739, 1, τίτλος ἐπίσημος τοῦ μητροπολίτη), ڤوت — τ'εφρι — (καὶ τέφρι, B. de M., I, 744, 1), ڤوت — τ'εμετ (753, 1), δεμάτι, ڤوت — τ'ιάκοζ (774, 1), διάκος.

1641. Ἀπὸ τὸ ἐλληνικὸ; Λαμπρά. Γιατί ὅμως μὲ -τ- στὴ θέση τοῦ ξακολουθητικοῦ μας δ;

1642. Γιατί τὸν ἴχο δ οἱ Τούρκοι δὲν τὸν ἔχουνε. Λαμπρά καὶ πάλε. Ἄ δὲν τὸν ἔχουνε, τὸν ἀκούνε. Κι ἂν τὸν ἀκούνε, μὲ τάρτι τους, θὰ τὸν προφέρουνε ζ, καθὼς γαλλικὰ τὸ ἀγγλικὸ that, γίνεται ζατ.

1643. Λοιπὸν τὸ -τ- εἶναι τῆς πέννας κι ὄχι τοῦ ἀφτιοῦ. Περίεργο γιὰ τὸ δεμάτι, ποὺ δύσκολα φαίνεται τύπος βιβλιαρῆσιος.

Καλαμαράδικα καὶ γνήσια.

1644. Θὰ ξαναποῦμε γιὰ τὸ ڤ ὅσα εἶπαμε π. ἀ., ἀρ. 1600, γιὰ τὸ ڤ.

1645. Φυσικὰ, μήτε γιὰ τὸ ڤ, μήτε γιὰ τὸ ڤ, μήτε γιὰ ڤ, δὲν ἔγινε ζήτημα, ὅλα τὰρχαῖα δ νὰ τὰ ξανακάμουμε ڤ, ἀφοῦ κανονικὰ ὅλα τοὺς γενήκανε β, δ καὶ γ.

1646. Μὲ προτερινὸ γ, τὰ πατροπαράδοτα βαστάξανε πάντα μὲ ξαφνικοὺς ڤ, ڤ, ڤ. Ὁ σκοπὸς μας λοιπὸν εἶναι, ὄχι νὰ τὰ μασκαρέψουμε ὅπως οἱ καθαρεβουσιάνοι, παρὰ νὰ μὴν τὰ χαλάσουμε, γιὰτὶ χαλνοῦμε ἀρχαῖα.

1647. Μὲ τὴν Ἀλεξάντ'ρα καὶ τὴν Κασσάντ'ρα, ἔφκολα, ἀφοῦ στηρίζονται στὸν ἄντρα. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὴν Ἀντρομάχη, ποὺ ἔτσι τὴ φωνάζουμε ἀπὸ φυσικὸ μας.

1648. Κασσάντ'ρα κι ἀμπροσία μάλιστα τύπωσε ὁ Παλαμᾶς (κ. Ἀπολ., 118). Στὸ ἱ. μ., διατείνουμαι πῶς τὸ μόνον σωστὸ εἶναι οἱ Παρτέγτες.

1649. Δὲν μποροῦμε ὅλα νὰ τὰ φιλοσοφήσουμε τὸ ἕνα κατόπι ἀπὸ τᾶλλο. Φτάνει, ὁ γενικὸς κανόνας νὰ μὴ μᾶς λείπη.

1650. Λοιπὸν, ὅσα τῆς ἀρχαίας δὲν κυκλοφορήσανε ἀκόμη, ἀμέσως μὲ τ .

1651. Μὲ τ , ὅσα στηρίζονται σὲ μιὰν ἀναλογία, π. ἀ., ἀρ. 1641.

1652. Χωρὶς γ κανένα, ὅσα μᾶς ψεφτοκανόνισε ἡ καθαρέβουσα · ποτὲς σύνδεσμος, πάντα κ' ἐφτίς σύνδεσμος.

1653. Κάποτες χρειάζεται ἀντικατάσταση τοῦ λαθασμένου ὅρου — ἐνδιαφέρου, ἐνδιαφέρο — μὲ τὸν ταχτικὸ, διάφορο, ἰντερέσσο, πού εἶναι συχνὰ κυριολεχτικὸ.

1654. Ἄλλες φορές, μὲ μιὰ μαργιολιά, μ' ἕνα τερτίπι, ξεγλιστροῦμε, τὸ συνεδέγω ἄριστο καὶ θὰ τὸ διοῦμε μαζὶ μὲ τὰ συντρόφια του στὸ Ρῆμα.

Ὁ ξαφνικὸς χορδὸνχος χ .

1655. Γιὰ τοὺς τρεῖς ξαφνικοὺς χορδὸνχους π τ χ , ἐπειδὴς ὑποθέτω δὲν ἔχουνε ἀκόμη ψηφὶ δικό τους, δὲν ἔχουνε μήτε δικό τους παράγραφο σὲ καμιὰ νεοελληνικὴ γραμματικὴ!

1656. Ὡς καὶ τὰ *Parlers de Chio* τοῦ Pernot πού ὡστόσο ἔμαθε μέθοδο στὴ Γαλλία, μόλις περαστικὰ μελετιοῦνται σὲ τμήματα χωριστὰ.

1657. Τὸ λυποῦμαι πολὺ, ἐπειδὴς, ἂν εἴτανε οἱ θησαυροὶ μαζωμένοι σ' ἕνα μέρος, θὰ τοὺς ἐκλεφτα μιὰ μορφή, ἐνὼ χρειάστηκα καὶ χρειάζομαι νὰ ψάχνω δεξιὰ καὶ ἀριστερά, βάζοντας καὶ κάμποσα τοῦ κεφαλιοῦ μου.

Προερχομὸι καὶ κατάντια τοῦ χ .

1658. Ἄν καὶ μοιάζουνε στὰ κινήματά τους τὰ περσό-τερα, οἱ προηγούμενοι μὲ τὸν χ , ὁ χ εἶναι δυσκολούτσικος σὲ ὅ τι ἀφορᾷ καὶ τοὺς προερχομους καὶ τὰ κατάντια του.

1659. Τὰ κατάντια μοῦ φαίνονται κατάλληλος καὶ γιὰ τὴν ρωμαϊκὴν ὁδὸν γιὰ νὰ δηλώσῃ μ' ἕνα ἔφκολο οὐσιαστικὸ τὸ τί ἐγίνε ἢ τὸ τί θὰ γίνη ἕνας ἤχος (*les aboutissements* γαλλικὰ). Μὲ τέτοιο νόημα τὸν ἔχουμε δῶ, βελτιώνοντας τὸ συνηθισμένο τὸ νόημά του.

Ὁ προερχομὸς ἀπὸ τὰ παλαιο-ἐλληνικὰ.

1660. Ἡ ἐποχὴ ὅπου τὸ π. ἐ. τὸ Γ ἐγίνε γ ν. ἐ. στάθηκε ὀλεθρος γιὰ τὸν ἤχο χ .

1661. Μεγαλῆτερος ὀλεθρος παρὰ γιὰ τὸ Β καὶ τὸ Δ, τὰ π. ἐ., σὰ γενήκανε Β καὶ Δ στὴ ν. ἐ., ἐπειδὴ σωθήκανε λιγώτερα γνήσια χ μὲ γ προτερινό τους.

1662. Ὁ ἐγκέφαλος ἄξαφνα σίγουρο πὼς ἀπὸ τὸν Περι-κλὴ δὲ βαστᾷ, μήτε ἀπὸ τὸν Ὅμηρο (πού τὸν ξαίρει, Γ 300), γιὰ τὸν ἀπλὸ τὸ λόγῳ πού χ ἐδῶ δὲν ἔχει · ἔχει $\gamma\kappa$, ἐγκέφαλος, ἀπ' ὅπου ἐν^τέφαλος.

1663. Μὰ καὶ κεὶ ἀκόμη ὅπου βλέπουμε γ π. ἐ., χρειάζεται προσοχὴ · τὸ γκαστρωμένη, ἀπὸ τὸ ἐγγαστρωμένη (? χ) · δὲν εἶναι ὅμως τὸ ἐγγαστρώ ἀρχαῖο (κ. τὸν H. St.).

1664. Ἀλήθεια πού τὸ ἐγγάστριος ἀπαντιέται στοῦ Ὑ' αἰ. πρὸ Χρ. καὶ τὸ ἐγγαστρίμυθος στὸν Ἱπποκράτη (κ. Bailly, τὶς δυὸ λ.).

1665. Ὁρεξὴ ἔχεις ἀπὸ πρώτη ὄψι νὰ περάσης γιὰ πανάρχαια τὸ ἐγγυητής καὶ τὸ ἐγγυῶμαι. Πὼς ὅμως εἶναι δυνατό, ἀφοῦ δὲ χάσανε τὸ ἀρχικὸ τὸ ε, ὅπως ἡ γκαστρωμένη;

1666. Μάλιστα ὁ ἐγγυητὴς κρατᾷ κάποτες τὰ δυὸ συνε-
χικά του ι — *εἰς αὐτὸς* — ἂν καὶ ἡ μάττα μὲ τοὺς ἐννιά
τοὺς γιοὺς πῆρε τὸ θεὸ ἐγγυτῇ, μ' ἓνα ι.

1667. Ἴσως κιόλας τὰ δυὸ ι νὰ εἶναι ἀπὸ τὴν καθαρέ-
βουσα, δηλαδὴς ἂν τᾶκουσε πρώτα ἐγγυτῆς καὶ τῶσιαξε ἀπὸ
τὸ ἀρχαῖο, ποῦ μοῦ φαίνεται ἀπίθανο.

1668. Ἡ καθαρέβουσα θὰ τῶσιαζε ἀλλιώως, θὰ μᾶς τὰ
κουβαλοῦσε ἀπὸ τὴν ἀρχαία κακοδιάβαστα, ὅπως πάντα ·
συγγνώμη, σύγγορος, σύγγραμμα, συγγραφένος, συγγραφῇ,
συγγράφω κτλ., κτλ., μὲ γγ παντοῦ.

1669. Ἔτσι μᾶς ἐφτείασε καὶ τὸ συγγυρίζω (γγ), ποῦ
ἐγινε ἀμέσως συγγυρίζω, καθὼς ἀκούμε σήμερα συγγνώμη.
σύγραμμα, συγραφέος (συγραφέας), συγραφή, συγγράφω.
Σύγορος δὲν ἄκουσα, μὰ μπορεῖ νάκουστῇ, ἃ δὲ λέχτηκε
σύγγορος-σιγγορος, ἀπὸ τὸ συγγενῆς.

1670. Γιατί πάλε νὰ εἰπώθηκε συγγενῆς — *σιγγενῆς* —
κι ὄχι συγγενῆς;

1671. Ἀρχαῖο μοιάζει καὶ δὲν εἶναι, ἀφοῦ ταχτική πλ.
ὀνομαστική συγγενήδες δὲ μόρφωσε ὡς τώρα στὴν Κοινὴ.
Καὶ ὅμως τὸ συγγενολόγι πανελλήνιο.

1672. Τὸ ἐγγόνι θὰ τάνταμώσουμε παρακάτω. Χώρα
στέκει ἀπὸ τὰ προηγούμενα.

1673. Ὅπως κι ἂν τὸ γυρίσουμε, βέβαια κληρονο-
μήματα τῆς ἀρχαίας μᾶς ἀπομνησκουνε τὰ ἐξῆς ·

1674. Ἡ ἀγγαρεῖα, ὁ ἄγγελος (ἀγγέλω, ἀπ' ὅπου
ἀναγγέλω, ἀπαγγέλω, ἀπαγγελία, παραγγέλω, παρα-
γγελία — ἐπειδὴς ἐδῶ πιὸ τριμμένο τὸ -ία), τὸ ἀγγίζω
(ἐγγίζω), λάρυγγας (καὶ γάρυγγας, σγκρ. ἀγάραγγας,
P. de Ch., 224), σφίγγω, φέγγω (φεγγάρι).

Ἀπὸ παλαιολογικὸ γκ.

1675. Ὅσα ἔχασε ὁ ἦχος *κ*, ἅμα τὸ π. ἐ. Γ ἐγινε γ
(κ. π. ἀ., ἀρ. 1654), τὰ ξανακέρδισε μὲ τὸ π. ἐ. τὸ ζεβγά-
ρωμα γκ.

1676. Δὲν ὑπάρχει ἀπόδειξη καμιά πὼς τὸ ἀρχαῖο τὸ
γκ τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς προφερότανε γκ. Θὰ τὸ μιλή-
σουμε πιὸ κάτω μαζὶ μὲ τὶς ἀρχαῖες προφορὰς γτ καὶ μπ.

1677. Σήμερις ὅλα τὰρχαῖα ζεβγαρώματα γκ χορδοη-
χέψανε, σὲ καθαρέβουσα ὅσο καὶ σὲ δημοτικὴ · ἀγκάλη,
ἀγκαλιά, ὄγκος, ἄγκουρα, ἐγκέλαδος (καὶ τὰ πιὸ ἀσυνή-
θιστα λοιπὸν), ἀγκίστρι. Ἐδῶ πάει κι ὁ ἐγκέφαλος (κ. π.
ἀ., ἀρ. 1656).

1678. Τὰ ἴδια καὶ στὴ σειρά τοῦ λόγου · τὸν κάμπο,
ἐναν κόμπο, τὴν κούκλα (τὸ λ. **cúcla*, λοιπὸν ὄχι ὅπως
ὁ G. M., Ngr. St., III, 34), τὸν κερνῶ, τὸν κύριο, καὶ
ὅλα μὲ γκ.

1679. Μὲ ξεληχημένο ἀρχικὸ φωνήεντο, ἀπομνήσκει ὁ *κ*
σκέττος · γκρεμίζω (*ἐγκρημιρίζω), γκαρδιακὸς (ἀπὸ τὸ
ἐγκάρδιος, μὲ κατάληξης ἀλλαγὴ). Ἔτσι κι ὁ κρημνὸς
ταχτοποιήθηκε ἀπὸ τὸ γκρεμίζω κ' ἐγινε γκρεμνός,
κρημνός.

1680. Βλέπουμε ἀπὸ κεῖ πὼς κατοπινὸ ρ ἢ λ δὲν μπο-
οῖζει τὸν ξετυλιγμὸ τοῦ κ σὲ *κ*, φτάνει νὰ προηγίεται τὸ γ
ποῦ ἀπὸ θέση γίνεται γ.

Ἀρχαῖα μ^π, γ^τ καὶ γ^κ.

1681. Ὁ Dieterich, μ' ἐπιμέλεια, στὶς Unters. (σ.
104 κι ἀκ.), μάζωξε ὅσες πληροφορίες πρόφτασε γιὰ χορ-
δόχη ἀρχαία προφορὰ τοῦ π, τοῦ τ καὶ τοῦ κ μὲ προη-
γούμενο γ(μ).

1682. Ἐχω παράπονο πὺ δὲν ἀνάφερε μιὰ σημειω-
σούλα μου τοῦ 1885 (στὰ *M. S. L. P.*, σήμερα στὰ *Qqs Tr.*, 117, 1), ὅχι πὺ εἶναι μεγάλα πράματα, μὰ εἶναι
ἀπὸ τὰ πρῶτα, ἔχει καὶ κάτι ρωμανικὰ ντοκουμέντα πὺ
τὰμέλησε ὁλότελα ὁ Dieterich.

1683. Ὁ Dieterich ξέχασε καὶ τὸν K. Foy (*Lauts.*,
1879, 24 καὶ ἀκ.), πὺ τοῦ χρωστοῦμε δυὸ τρία σημαν-
τικά, τὴν Ἀμπρακία γραμμμένη Ἀμβρακία σὲ νομίσματα
νεώτερα — δηλαδὴ π — καὶ κάποιον ἀμβλακεῖν ἀντὶς
ἀμπλακεῖν τοῦ Ἰθουκου, Ἀρχυτα καὶ Ἀρχίλοχου, πὺ
θέλει ξέτασμα.

1684. Μὰς λείει ὁ Foy καὶ μιὰ γνώμη τοῦ Ernst Cur-
tius (*Gött. [gel.] Nachr.*, 1857, 303) γιὰ ἓνα στίχο
τοῦ Ἀριστοφάνη (*Ἀχαρνέες*, 233) ὅπου γιὰ νὸ βγῆ καλα-
μπούρι πρέπει νὰ προφέρῃς $\mu\pi$.

1685. Ὁ Dieterich ὁδηγήθηκε ἀπὸ τὸν G. Meyer,
*Gr. Gramm.*², § 197 καὶ ἀπὸ τὸν Blass, *Ausspr.*³, § 26,
κ. 29. Ἰδοὺ τὰ κυριώτερα τὰποτελέσματα.

1686. Γιὰ τὸ $\mu\pi$ βρίσκει λίγα ὁ Dieterich · Ἀρβλιᾶτος,
λ. *Ampliatius* στὸ CIA, III, 1892 ρωμαϊκῆς ἐποχῆς,
ἀλλοῦ ὅμως Ἀμπλιᾶτος (CIA, III, 1461).

1687. Στὸν εἴ αἰῶνα τοῦ Χρ., ἓνα λαμπρὸν ἀνταποδο-
μένο λατινικὰ *lambron* (*Pap. Lup.*, 4^B, γρ. 5). Κ' ἓνα
πάμποτος = πάμβοτος (*Pap. Weil*, ἀρ. III a 1), στὰ 161
πρὸ Χριστοῦ.

1688. Πιὸ μπόλικα τὰ $\pi\pi$. Ὁ Dieterich ξεσηκώνει
ἐνδὸς στὴ Βιθυνία, 400 πρὸ Χρ. (*S. b. d. B. Ak. d. W.*,
1888, 845, ἀρ. 5), ΔΙΑ ΠΑΝΔΩΝ (πάντων, Orelli, *Del.*
Inscr., 2160, εἶναι τὸ δικό μου στὰ *Qqs Tr.*, 147, 1),
πάνδοτε (*Pap.*, *Brit.*, ἀρ. 122, γρ. 32), δ' αἰ. Χρ..

1689. Πολλὲς ἀρχαιότερα, στὸν δ' περίπου πρὸ Χρ., κάτι
πεδεκαῖδεκα, ἐξαγωδι, γένωδαι (*Collitz*, 1267, 5, 1267,

20) τῆς Παφυλίας μὰς φανερώνουνε, τοὺς βαθμοὺς πεντεκ.,
πεντέκ., πέτεκ., ὅπως σήμερα στὴν Κρήτη πᾶτα, πάντα
καὶ ἀλλοῦ.

1690. Στοὺς Πάπυρους (Dieterich, 105) · ἀντρος, 354
τοῦ Χρ., ἐντεκάτης (*Wien. St.*, V, 36), 487 τοῦ Χρ.,
σατάλιον (*Pap. Bl. Mus.*, ἀρ. 124, γρ. 33), δ' - εἴ αἰ.
τοῦ Χρ., σαταρακίζον (*Pap. Leid.*, II, X, 14, 21), γ' - δ'
αἰ. τοῦ Χρ., σύνδετρον (*Pap. El. Faijūm*, III).

1691. Λοιπὸν ἀπαράλλαχτα ὅπως τὰ σημερινά μας ·
δέντρο (σύνδετρο, συνδετριά), μάρταλο, μάρτρα (καὶ ἀρχι-
ματρίτης), σετόνι, σφετόνι (Foy, *Lauts.*, 24, καὶ π. α.,
ἀρ. 1610).

1692. Γιὰ $\pi\pi$ οὔτε ἀχνάρι!

1693. Σπουδαῖα τὰ συμπεράσματα · βλέπουμε χιλιοστὴ
φορὰ πόσο ἀγάγια ξετυλίγουνται οἱ τύποι τῆς νεοελληνικῆς
καὶ πόσο εἶναι ἀρχαῖοι.

1694. Στὸ $\mu\pi$ καὶ $\pi\tau$, τὸ χορδοῦχημα δὲ φανερόνεται
στὶς καθαφτὸ ἐλληνικὲς χῶρες μῆτε στὴν κλασσικὴ ἐποχὴ,
παρὰ ἴσως σποραδικὰ (κ. π. α., ἀρ. 1378).

1695. Μῆτε πρέπει νὰποροῦμε πὺ τὰ λέγανε ἀχορδοῦχα
 $\mu\pi$ — πέμπω —, $\pi\tau$ — πάντα —, $\pi\kappa$ — ἐγκαλῶ,
ἐγκάτω —.

1696. Εἶναι προφορὲς πὺ συνηθίζονται σὲ ἄπειρες
γλῶσσες · λ. *imperium*, ἱτ. *imperiale*, ἀγγλ. *empire*,
λ. *intus*, ἱτ. *intero*, λ. *linguo*, ἱτ. *anche*, *ancora*, πὺ
κανένας δὲ στοχάστηκε ὡς τότε νὰ τὰ πῇ ἀγχε, ἀγκόρα,
ὅπως κανένας δὲν εἶπε τὸ *danke* τᾶγχε.

Κάποιον περίεργον ἔ ρωμαῖκον
πὺ δὲν εἶναι ἀπὸ $\pi\pi$.

1697. Χρόνια τότε πὺ παρατήρησα πὺς ἡ προφορὰ

ἐγδότης εἶναι τῆς ὑπερδημοτικῆς καὶ πὼς ἐκδότης εἶναι τὸ πανελλήνιο.

1698. Ἔτσι λέμε πάντα εἴτε σὲ λέξεις συνηθισμένες, ἀνεκδοτο ἐκδρομὴ κι ὅ τι ἄλλο ἢ πιὸ ἀσυνήθιστες καὶ καθαρεβουσιάνικες, διεκδήλωσις, διεκδικῶ, ἐκδοχὴ κτλ. κτλ..

1699. Συλλογίστηκα τότες πὼς ἀφοῦ τὸ κ χορδοηχέει μὲ κατοπινὸ δ, θὰ χορδοηχέθῃ τὸ ἴδιο μὲ κατοπινὸ β. Καὶ τόντις ἡ καθαρέβουσα, ποὺ θάρρεψε πὼς ξεβγένισε τὸ κ, θὰ σοῦ προφέρῃ μιὰ μορφιὰ ἐκβαίνω, ἐκβάλλω, ἐκβασίς, ἐκβίωσις καὶ τὸ σιχαμένο ἐκ Βιέννης κτλ..

1700. Συμπέρανα τολοιπὸν ἓνα κ καὶ μὲ κατοπινὸ του γ — πὲς το γα γο γου ἢ γε γι (κ. στὸ γ, παρακάτω).

1701. Κι ἀλήθεια βεβαιώθηκα πὼς διαθάζοντας ὅσο καὶ μιλώντας ὁ καλαμαράς θὰ σοῦ ξεστηθίσῃ ἐκγονέων, ἐκγυν- μνάζω κτλ..

1702. Ἀπὸ ἄλλη μεριὰ θυμήθηκα τὴν ἀπόπειρα τοῦ Pernot (*P. de Ch.*, 253-254). Ἔβαλε ἀγράμματο Πυργούση νὰ τοῦ πῇ ἐκδότης, ἀνεκδοτο, καὶ τοῦ τὰ εἶπε ἀνέγδοτο, ἐγδότης.

1703. Σημαίνει πὼς τὸ κδ παίρνει τὸ δρόμο τοῦ γδ. Κι ἀλήθεια στὴν Κοινὴ ἀκόμη πιὸ ἐφκολο μᾶς ἔρχεται τὸ γδικιοῦμαι ἀπὸ τὸ κδικιοῦμαι, βάλε ποὺ δὲ μᾶς τρομάζει ἀρχικὸ γδ, γδέρω, γδύνω (ἀπ' ὅπου καὶ γδυμνός).

1704. Ἐκεῖνο ποὺ ἀκολουθᾷ σήμερα, μπορεῖ ὁμως νὰ κο- λούθησε καὶ χτές, ἅμα δὲν ἀλλάξανε οἱ ὅροι. ὁλαδῆ, ἂν τὸ σημερινὸ ξεβγάρωμα κδ κατασταλάζει σὲ κδ καὶ τότες σὲ γδ, τὸ χτεσινὸ -ἢ προχτεσινὸ- θὰ κατασταλάξῃ καὶ τοῦτο στὸ γδ.

1705. Ἔτσι καταλαβαίνουμε θαρρῶ ἀπὸ ποῦ μᾶς ἔρχουν- ται ὁ ἐγγονός, τὸ βγαίνω καὶ τὸ γδέρω. μᾶς ἔρχονται ὅλα τους ἀπὸ ἀρχιγέννητο ἓνα κ!

1706. Ὁ ἐκγονος, ὁ π. ἐ. ἐκγονος (κ κ), ἔγινε πρῶτα ἐγγονος, ὁλαδῆς ἐκκονος, ἔπειτα ἐγκονος.

1707. Μὴν κοιτάζης τὸ ξύτονο. καιρός τώρα ὅπου ὁ Σοφοκλῆς στὴν Εἰσαγωγή τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ Λεξικοῦ τοῦ μᾶς ξήγησε πὼς ὀξυτονίστηκε ὁ Ἰουστινιανός ξαιτίας τοῦ ἀληθινός καὶ λοιπὰ.

1708. Τὸ βγαίνω καὶ τὸ γδέρω ἀρχίσανε ἀπὸ τὸ κ, ἐκβαίνω, ἐκδέρω, κατόπι ἐγβαίνω, ἐγδέρω, μὲ γδ, γβ (κ. π. ἀ., ἀρ. 1696).

1709. Μὰ γιατί τὸ μετατόπισμα ποὺ τὸ βλέπουμε κιόλας σὲ πάπυρους παλιούς; Γιατί βγαίνω, βγάζω (γιὰ τὸ ζ τοῦ βάζω, κ. Φιλ., Γλ., τ. Α', 79); Δὲν τὸ ξαίρω.

Λατινικὰ κ, κ, γ.

1710. Κάμποσα λατινικὰ g -κ- μὲ προτερυνὸ γ -γ- σῶζονται στὴ γλώσσα μας. Τὰ παίρνω ἀπὸ τὸν G. Meyer, *Ngr. St.*, III.

ἀγκλα, λ. *ancloie* ἀπὸ τὸ π. ἐ. ἀντλῶ (κ. G. M., 9) περὶ ἐργα τὰ ἱστορικά του.

ἀξούγγι, λ. *axungia*.

κἀγκελλο, λ. *cancellum*.

κίγκλα, ὅχι λ. *cingula*, παρὰ λ. *cingla*.

μάγκιπας, λ. *manceps*.

μαγκλάβι, λ. **man(u)clavium*.

ἱγκλα καὶ νίγκλα, ὅχι λ. *ligula* (G. M., 47), παρὰ λ. **ligla*.

οὔγγι, λ. *uncia*.

πουγγί, λ. **prunga*.

πρίγκηπας, λ. *princeps*.

φριγγιλάρι, λ. *fringilla*.

1711. Ἡ στρίγκλα, στρίγλα καὶ στὰ ἐτυμολογικὰ τῆς.

ὄχι καὶ πάλε ἀπὸ τὸ λ. **strigula* (G. M., 64), παρὰ κοντὰ στὸ νοῦ ἀπὸ τὸ λ. **strigla* (μόνος ὁ Κουτουρούς δὲν τὰ κατέχει ἀφτὰ).

1712. Ἀπὸ ποῦ ὅμως ἡ *στρίγγλα*; Δὲ γίνετα ἀπὸ λ. *gl*. Μὰ ὑπάρχει ἑλλ. *στρίγγ*, ἄρα καὶ *στρίγγα* ποῦ ἀπὸ νόμιμο γάμο μὲ τὴ *στρίγγλα* ἔκαμε παιδὶ *στρίγγλα* (κ. G. M., 64).

1713. Περιεργούτσικο καὶ τὸ *φραγγέλι* - *φραγγέλι* - λατ. *flagellum*. Τὸ *φρα*- πάει. Μὰ γιατί *γ* μὲ κατοπινὸ *g* - *χ*; Θαρρῶ ἀπὸ τὸ *a*, τὸ λαρυγγικὸ, ποῦ τὸ μισὸ βγαίνει ἀπὸ τίς μυτὸτροπες τίς κατιανές.

1714. Ἄμα δὲν ἔχει *γ* νὰ τὸ συγκρατᾷ, τὸ *g* τὸ λ. γίνετα *γ* χοροδόχο ξακολουθητικὸ ἀπὸ ξαφνικὸ ποῦ εἴτανε, γιατί πῆγε μὲ τὸ π. *έ*. τὸ Γ καὶ μαζί γενήκανε *γ*.

1715. Θάναφέρω τὰ πιὸ γνωστὰ καὶ κοίταζε πάντα τὸν G. Meyer.

βήγλα, τὸ λ. **vigliare*.

γούλα, τὸ λ. *gula* (ἡ γούλα, *gula* μᾶς γέννησε καὶ τὴν ἀναγούλα, δηλαδὴ τὸ Χατζηδάκη).

γούνα, λ. *gunna*.

γούργουρας, λ. *gurgulio*.

κολλήγας, λ. *collega*.

μάγουλο, λ. *magulum*.

παγανός, λ. *paganus*.

ρήγας, λ. *rex, regis*.

ρήγλα, *regla*.

ρούγα, λ. *rūga* (τὸ γ. *rue* κτλ.).

σαίττα, λ. *sagitta* (*σαγίττα* ρωμ. καὶ τότες *σαίττα*).

σαλγάμι, λ. *salgama*.

1716. Ἡ *γρουμπέλλα* (G. M., 20) τρέπει ταχτικά τὸ *g* σὲ *γ* (κ. π. *α.*, ἀρ. 1708). Γράφει ὅμως μὴ μὴν ἔχοντας ψηφὶ γιὰ τὸν ἤχο *π*. Ἐστὶ διάβαζε *γρουπέλα*. Τὸ λ. **globella*.

1717. Ὁ *γροῦμπος* (G. M., 20) δὲν εἶναι τὸ λ. *grumulos*, παρὰ τὸ λ. **grumlus*, ἀπ' ὅπου καὶ τὸ *π* (κ. π. *α.*, ἀρ. 1491). Διάβαζε λοιπὸν ἐδῶ *γροῦμπος*.

1718. Τὸ *καλίγι*, παπούτσα, λ. *caliga* (ὁ *Caligula*, τὸ *Παπουτσάκι*, ἀπὸ κεῖ), ὁρθογραφίεται κάπου καὶ *καλίκι*. Ποιὸς ξαίρει ἃ δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν ἀδυναμία νάνταποδῶ-
σουνε κανένα *χ*, μὴν ἔχοντας τὸ κατάλληλο ψηφὶ;

1719. Τέτοιες μισές ὁρθογραφίες βρίσκονται κι ἄλλου. ἴσως τὸ *ἄρχυρον* τὸ αἰγυπτιακὸ (Dieterich, *Unters.*, 103) σημαίνει ἀπλᾶ *χ* ὄχι ποῦ τοὺς ἔλειπε ψηφὶ, μὰ ποῦ πιθανὸ στὸν *ἄργυρον* τὸ *γ* νὰ εἶχε μείνει ξαφνικὸ.

1720. Μὰ μπορεῖ νὰ εἶναι κι ἀπὸ κανένα παράξενο ξαφ-
νικοῦ χεμα τοῦ *γ* μὲ προτερυνὸ ἀγοροδόχο *ρ*, καθὼς στὸ χιώτικο *ἀρχαῖος* κλ..

Ρωμαϊκὰ *χ* καὶ *γ*.

1721. Τὸ ρω. τὸ *χ* ἔχει σὲ μᾶς πέντε εἰδῶνε ἀντι-
πρόσωπους.

1722. Τὸ ἱτ. *γκ* — *palanca* — θάκουστῃ ρωμαϊκα παλάγκα (G. Meyer, *Ngr. St.*, IV, 68), παλάγχα.

1723. Τέτοια ἔχουμε κάμποσα στὶς ντοπιολαλιές, στήν Κοινὴ τὰ κυριώτερα τὸ *φράγκο* καὶ ὁ *Φράγκος*.

1724. Ἀφτὸς ὅμως μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ λατίνος, ἀφού τὸν ἔχουμε ἀπὸ τὸν δ' αἰῶνα τοῦ Χρ. (κ. *Soph. Lex.*, λ. *Φράγκος*, *φραγκικός*, *Φραγκία*).

1725. Τὸ *φράγκο* τώρα εἶναι ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ; Ἀπίθανο. Ἰταλικά τὸ *φράγκο* λέγεται *λίρα*. Θὰ εἶναι τὸ *franc* ἀντιγραμμένο *φράγκον*. Ὡστε μισὸς δασκαλισμός. Τὸ *franc* — *φρά* — προφορικὰ δὲν μπορούσε νὰ γίνη παρὰ τὸ *φρά* ἢ ὁ *φράς*.

1726. Φυσικά, ὅταν τὸ ρω. *χ* στηριζόταν σὲ προτερυνὸ

γ, δὲν τὸ ἀλλάζαμε · ἀγκούσα (G. Meyer, *Ngr. St.*, IV, 6 · μὰ ξένο πρὸς τὸ ἱτ. *angoscia* · συγγενικὸ τοῦ βεν. *angossa*, μὲ σ τὸ δικό μας ξαιτίας τοῦ γ. Χρήσιμος φιλολογικὸς ποιητικὸς ὅρος).

1727. Τέτοιου εἶδους ὁ κόγγρος — κι ἀδιάφορο ἂν ὁ *congro* ἔρχεται ἀπὸ τὸ π. ἑ. γόγγρος — μαγκούρα (x. G. M., 46), μαραγγός (*marangone*, G. M., 49).

1728. Μὰ καὶ χωρὶς προτερυνὸ γ, μιὰ καὶ γνωρίζαμε τὸν ἤχο, δὲ μᾶς ἔπεφτε διόλου δύσκολο νὰ φιλοξενήσουμε τὸ γ τὸ ρωμανικὸ — ἢ τὸ παγκόσμιο — ἀπ' ὅπου κι ἂ μᾶς τῶφερνε ὁ ἀέρας.

1729. Ἡ γκαγκρένα, ἱτ. *gangrena*, μᾶς παρουσιάζει καὶ τοὺς δυὸ προερχομένους, τὸ ἀνεξάρτητο γ, τὸ ἀρχικὸ, καὶ τὸ μεσιανὸ, μὲ τὸ γ.

1730. Ἡ γάγγραινα σήμερις ἀνήθικη, ἀφού ψέφτικη, μὲ τὴν μπαστάρδικη τὴ γαγκρένα. Καὶ πιὸ γνήσιο ἑλληνικὸ ἢ γκαγκρένα, ἐπειδὴ τὸ ἱτ. *gangrena* βάσταζε καλῆτερως ἀπὸ τοὺς καθαρεθουσινάνους τὸ ἀρχικὸ Γ, ποὺ εἴτανε γ.

1731. Ἀνεξάρτητο γ ἔχουμε στὴν ἑντριγκα (G. M., 28, *intrigo*), στὰ μπαγκάλια (G. M., 56, *bagaglia*) καὶ σὲ κάτι ἄλλα (x. π. x., ἀρ. 1735, 1740).

1732. Ὅταν ὅμως τὸ ἱτ. *g* (γ) ἔγινε γ σὲ καμιὰ ἱτ. ντοπιολαλιά, ὅπως ἄξαφνα στὰ βενετσιάνικα, ὅταν ἐμεῖς πάλε τὸ παίρνουμε ἀπὸ τὴ Βενετία ἢ ἀπ' ἄλλου, μὲ γ θὰ τὸ πάρουμε, ὅχι μὲ γ.

1733. Τέτοια ὁ ἀλέγγρος (ἀλεγγράω, ἀλεγγροσύνη, ἀλεγγρία, G. M., 7), ὁ βαγαπόντης (τὸ π ἀπὸ ξεταυριαξία μὲ τὸ χορδὸήχο τ ἢ ἀπὸ λαθασμένη ἀντιγραφὴ, π. x.), γαίται, γάμπα, γάντι, γοῦστο (γουστέρω, γουστόζικος), γιγούρα, γιγούρερω, γιγούρινα, γιγούριτι, ὅλα τοὺς κυριολεχτικά.

1734. Μερικὲς φορές, παραδεχόμεσθε καὶ τὸν τύπο μὲ

γ καὶ τὸν τύπο μὲ γ, γαλαρία, βεν., γκαλαρία, ἱτ. · θὰ ἐπίδρασε καὶ ἡ *galerie*.

1735. Στὶς συναλλαγὰς ἀφτὲς μπορεῖ νὰκολοιθῇσυνεκάτι νόστιμες ἀνακατωσοῦρες. Ἀκούω τὸ ἱτ. *rappa-gallo* (G. M., 68). Γιατί νὰ μὴν τὸ πῶ παπαῖάλλος, ἀφού μπορῶ νὰ τὸ πῶ ἔτσι;

1736. Γιατί θυμήθηκα τὸ Γάλλο ποὺ καμιὰ σκέση δὲν ἔχει μὲ τὸν παπαγάλλο μας, γιατί μοῦ ἀντήχησε στάφτι κανένα γ ἰσπανικὸ, γιατί τὸ ἕνα, γιατί τὸ ἄλλο, ἐπειδὴ φτερούγιασε τὸ πουλὶ σὲ ἄπειρους τόπους καὶ μπορεῖ ν' ἀρπαξὲ κάτι ἀπὸ τὸν καθέναν (x. Körtling, ἀρ. 6841).

1737. Ἐμεῖς πρέπει νὰ ξαίρουμε νὰ διαλέγουμε. Ὁ παπαγάλλος διαλέχτηκε πιὰ μοναχὸς του. Ἡ γκαλαρία πιὸ ἐβρωπαϊκὴ, πιὸ πλατεία. Μὰ τὰ ντόπια ποὺ ριζώσανε (x. π. ἀ., ἀρ. 1727) μῆτε νὰ τὸ στοχαστοῦμε νὰ τάποσάσουμε ἀπὸ τὸ γῶμα τους τὸ ρωμαϊκόν.

1738. Ἀδικα στὸ Ταξίδι μου καὶ στὴν Ἀπολογία (129) δὲ θυσίασα τὰ μπαγάλια στὰ μπαγκάλια (π. ἀ., ἀρ. 1725) ποὺ εἶναι πιὸ οἰκουμενικά.

1739. Ἡ καράφα, καράφα · ἢ γκαράφα τοῦ G. M. (22) ἀπὸ τὴν καράφα (γ) καὶ δὲν ἔχει τὴν ἴδια τὴ διάδοση.

1740. Πιὸ σωστὸ νὰ διστάξῃ κανεὶς μεταξὶ γρίνα καὶ γκρίνια. Ἐγὼ ἀπὸ τὴν Πόλῃ γρίνια, γρινιάζω, γρινιάρης τὸ ξαίρω. Μὰ τὸ ἱτ. λέει γ · λοιπὸν εἶναι τὸ γενικώτερο.

1741. Ἀπὸ τέτοιο λόγο θὰ προτιμήσουμε τὴν ἑντριγκα (π. ἀ., ἀρ. 1725), τὸν ἑντριγκάντε, καὶ τὰ παρόμοια. Νὰ παρατηρήσουμε πὼς ὁ καθαρεθουσινάνος ἔχει τάση πρὸς τὸ γ, ποὺ τοῦ φαίνεται πιὸ περικλείκο καὶ λιγώτερο βάρβαρο.

1742. Νὰ τοῦ χαλάσουμε ἀλύπητα τὸ χατίρι, ἅμα ἔχουμε δυὸ τύπους μὲ γ τοῦ ἕνανε, τὸ δέφτερο μὲ γ, ποὺ ἀφτουνοῦ χρωστοῦμε νὰ χαρίσουμε τὴν καρδιά μας.

1743. Δὲ σημαίνει πὼς θὰ λέμε *βέρχα*. *Bērxa* δὲν ὑπάρχει, ἀφοῦ ἡ *βέργα* εἶναι ἡ *verga* ἡ λατ. (Ἀπολ., 185, 1) καὶ τὸ *g* εἶχε πιά γίνη γ.

1744. Εἶδαμε ὡς τώρα τέσσερεις ἀντιπρόσωπους ἐνὸς ἀλλότριου *χ*. Ἐχει κ' ἕναν πέμτο, παράξενο, πού μᾶς ἔρχεται ἀπὸ κάτι λαθασμένες ἀντιγραφές.

1745. Ἐπειδὴς ὁμῶς ἀφτὲς εἶναι κοινὲς στὸ *π* ὅσο καὶ στὸ *τ*, θὰ τις κοιτάξουμε ὅλες μαζί.

Λαθασμέναι ἀντιγραφές

τοῦ *π*, *τ* καὶ *χ*.

1746. Δὲ δόθηκε ἡ χρειαζούμενη προσοχὴ σὲ κάτι παράξενα ὀρθογραφικά γιὰ τὶς ξένες λέξεις.

1747. Εἶτε γυρέβουμε νὰ τις κάμουμε πιὸ ἐλληνικὲς, εἶτε μᾶς πιάνουνε ὀροσίνικα νάζια (κ. π. ἄ.), εἶτε τὸ κάτω κάτω μᾶς λείπουνε τὰ κατάλληλα ψηφιά, χώνουμε π, β, τ, δ, γ, κ, ἐκεῖ ὅπου ὁ ἤχος φωνάζει *π*, *τ*, *χ*.

1748. Πὼς ὑπάρχουνε ψέφτικες ἀντιγραφές, ὅξω ἀκόμη ἀπὸ τὸ *π*, *τ*, *χ*, μᾶς τὸ μαρτυροῦν μιά γραφὴ ὅπως τὸ *πλεσίρ* (*plaisir*, G. M., IV, 72).

1749. Ἐδὼ ἔγινε ἡ ἀντιγραφὴ κατὰ γράμμα, δίχως προσοχὴ στὸν ἤχο (*πλεσίρ*, τὸ γ.). Περιέργο πού δὲν κρατήθηκε τὸ *αι*, *πλαισίρ*.

1750. Τὸ ἰτ. *giogo* σημειώθηκε ρωμαϊκῶς *ζιόγκος* (G. M., 27) ἀπὸ ἔλλειψη ἐνὸς ξεχωριστοῦ ψηφιοῦ γιὰ τὸ *χ*, ἐπειδὴ σίγουρο πὼς ἡ γραφὴ *γκ* δὲν ἀντιπροσωπεύει *χ*, παρὰ σκέττο *χ*.

1751. Τὸ *περτεσταύλι* (G. M., 70, ἰτ. *piedestallo*) δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ *πεῖτεστάβλι*, τὸ *στάβλι* ἀπὸ παρτυμολογία μὲ τὸ *στάβλο* (λ. *stablum*).

1752. Ξεναντίας τὸ *σκαπαβία* τὸ κρητικὸ (G. M., 81)

εἶναι *σκαπαβία*, ὅπου τὸ *μπ* προφέρθηκε *π*, ὅπως τὸ *πάντα*, *πάτα*. Ἐχουμε καὶ *σκαμπαβία* (ἱ. μ.), κάποτες μὲ *π*. Ὁ κύριος *Σκαμπαβίας*, χωρατοτζιδικὸ πολίτικο.

1753. Τὸ δ εἶναι τὸ πιὸ ἀνυπόφορο καὶ μᾶς τὰ μπερδέβει ὅλα. Ἐτσι μᾶς ξεφουτρώνουνε *δαρτέλη*, *ταρτέλες* (G. M., 25), *νταρτέλλα*, πού εἶναι τὸ μόνο σωστὸ.

1754. Τὰ *δελόγον*, *ντελόγον*, *δελόγγον*, *δελέγγον*, *ντελόγκο*, *ντελόγγον* (G. M., 25) εἶναι καπρίτσια καὶ σάλτα γιὰ τὰ διάφορα ἰτ., γενοβέζικα, ρομανιόλικα, ἰσπανικά, πορτογαλλικά, ρουμούνικα πού μάζωξε ὁ G. M. (ἱ. μ.). *Ντελόγο* τὸ καλῆτερο.

1755. Στὰ *δεπόζιτα*, *δεσέζα* (G. M., 25), *δουμπιάριο* (*dubbiare*, 26), πού εἶναι κάλπικα καὶ τῆς ἀντιγραφῆς, δὲν πρέπει νὰ δένουμε τὴν παραμικρὴ ἀξία, παρὰ νὰ τὰ διώχνουμε.

Τούρκικο *χ*.

1756. Ἐχει καὶ τὸ τούρκικο τὸ *χ* τῇ σφαλμένη του ὀρθογραφία.

1757. Ἡ *اچ* (B. et K., t. fr., II, 548, 2) — *κλαζέτα* (B. et K., *Kiāzeta*) — τί νὰ εἶναι παρὰ *χαζέτα*; Ἐπειδὴ ὁμῶς ἕνα ψηφὶ μονάχα ἔχουνε γιὰ τὸ *κ* καὶ τὸ *χ* — τὸ *ا* — ἔτυχε νὰ διαβάσουνε μὲ *κ* τὴν ἰτ. *gazeta*.

1758. Ἡ *gazeta* καθαφτὸ ἰταλικῶς, εἶναι *gazzetta* — *κατζέττα* — μὲ *χ*, μὲ *τ* καὶ μὲ δυὸ *τ*. Ἡ μονέδα βενετσιάνικη (Tomm.-Bellini, II, 2, 1014, 2), *gazeta* — *γαζέτα*. Τὸ *γ*, μὲ τὸ *ζ* καὶ τὸ ἀπλὸ *τ*, κόλλησε στὸ ἰτ..

1759. Τὸ τούρκικο *اچ* ἀντιπροσωπεύει λοιπὸν τὸ μίγμα τὸ ἰτ. καὶ ξαιτίας τοῦ ἀρχικοῦ *ا* — *κ* ἢ *χ*, δὲν πειράζει, μᾶς φανερώνει πὼς δὲν εἶναι ἀπὸ τῇ *γαζέτα* μας.

1760. Τὰ τούρκικα τὰ *χ* λόγο δὲν ἔχουμε νὰ τάπορίσουμε, εἴτε ἀρχικά εἶναι εἴτε μεσιανὰ, λ. *χ*. *χιότσι*, *چ*

— *ἄτο* — καὶ *καραγκιόζης*, τ. *قر ۰ كوز* — *καραῖζ* (B. et K., II, 469, 1).

1761. Τὸ *γκιότοι* μᾶς εἶναι πιὸ χρήσιμο καὶ πιὸ βολικὸ ἀπὸ τὸ *μετακόμισμα* ἢ ἀπὸ τὸ *κουβαλῶ* πού δὲ μόρφωσε ὡς τώρα οὐσιαστικὸ.

1762. *Καραγκιόζης*, τούρκικα, θὰ πῇ *μαβρομάτης* καὶ πιθανὸν *καχομάτης*, ἂν προσέξῃς σ' ὅσα διαβάξεις στοῦ B. et K. ὁ. εἴ.. Μπορεῖ κι ὁ *Μαβρομάτης* μας, ὄνομα κύριο, νάχη τὴν ἴδια σημασία.

1763. Τὴν *Κρήτη* τούρκικα τὴν ἀκοὺς *كر* — *κίριτ* — ἀπὸ τὴν αἰτιατικὴ μας τὴν *Κρήτη* (δηλαδὴ *τιγῆριτι*).

1764. Οἱ *Τουῖρκοι* τὸ ἀρχικὸ μας τὸ *κ* τὸ κρατοῦνε, κ. *كر ۰ كوت* — *κερεβέτ* (B. et K., II, 596, 2) — *κρεββάτι*, *كستان* — *κεστέρν* (B. et K., II, 604, 2) — *κάσταν*, *كليل* — *κίλιτ* (B. et K., II, 633, 1) — *προφερμέν* *κίλιτ* — *κλειδί*.

1765. Ὅπως τὸ *ιτ*. τὸ *γκ*, ἔτσι καὶ τὸ τούρκικο δὲ γίνεται *γκ* παρὰ ρωμαίικα. *Πεξεβέγκης* λέμε μεῖς, ἐνῶ τὸ *τ*. εἶναι *ونك ۰* — *πουζεβέγκ* (B. et K., I, 211, 1).

1766. Ψέφτικες ὀρθογραφίες βρίσκονται καὶ γιὰ τὸ *π*, ἄξαφνα τὸ *تراب ۰* — *καράπλε* ἀντὶς *καράβλε*. Περιττὸ νὰ ταραδιάσουμε ὅλα. Φτάνει νὰ κατέχουμε τὴν ἀρχή.

Παγκόσμια *π*, *τ*, *κ*.

1767. Παγκόσμια νὰ τὰ ποῦμε, γιὰ νὰ δηλώσουμε ρητὰ πῶς, ἀπ' ὅποια μεριὰ τοῦ κόσμου κι ἂ φουσῶνε οἱ τρεῖς ἤχοι *π*, *τ*, *κ*, γιὰ μᾶς καλοὶ κ' οἱ τρεῖς.

1768. Οἱ Ἕλληνες φοιτητὲς τοῦ Παρισιοῦ λένε *γκάρα* — *la gare* — μιὰ μορφιά, γιὰτὶ ἀπὸ τὴ γλῶσσα τους γνωστὸ τοὺς εἶναι τὸ *κ*.

1769. Ἔτσι ἀπαράλλαχτα τὰ λέμε μπομπονία (*πομ*

πόρια) καὶ *Ντάρτες* (*τάρτες*). Πρέπει, μὲ τὸ δίχως ἄλλο, μιὰ φορὰ νὰ στραγγουλίσουμε τὸ λαιμὸ τοῦ ἄθλιου πού θὰ γράψῃ *Δάρτης*.

1770. Δὲν εἶναι γιὰ ἓνα *δέλτα* · εἶναι γιὰ μιὰν ἀλάκερη δύστροπη νοοτροπία — πού καταστρέφει τὸν Ντάντε τὸν ἴδιο.

Τὸ σ μὲ προτεραιοὺς *π*, *τ*, *κ*.

1771. Καθεμερνὰ συνηθίζουμε τὶς ὄν. οπσομάς (*ὀψομάς*), *οσιόρος* (*ὁ τσιόρος*), *οκοέρος* (*ὁ ξέρος*).

1772. Στὴν αἰτιατικὴ ὁμως τοῦ ἐν., οἱ τύποι ἀφτοὶ μᾶς γίνονται ἀμέσως ἄγνωστοι, ἐπειδὴς ὅλοι μας τοὺς ἀλλάζουμε καὶ τοὺς κάνουμε *τομπζομά* (*τὸν ψομά*), *τοττζίρο* (*τὸν τσιόρο*), *τοττζέρο* (*τὸν ξέρο*).

1773. Πῶς γίνεται ἀφτὸ; Ἀρχισε τὸ *ν* νὰ χορδοηχέβῃ τὸν ἀκόλουθο ἀχορδότηχο *π τ κ*, *τομπζομά*, *τοττσιόρο*, *τοττζέρο*.

1774. Ἀμέσως τὸ *π* τὸ *τ* καὶ τὸ *κ* χορδοηχέψανε τότες καὶ τὸ *σ* · βγῆκε *ζ* κι ἀπολάψαμε ἀρμονικὰ τρεῖς χορδότηχοις μὲ τὴ σειρά στὸ σύμπλεγμα *γκζ*, *γκτ* καὶ *μπζ*.

1775. Τώρα καταλαβαίνουμε πῶς σὲ μᾶς ζεβγάρωμα *πσ*, *τσ*, *κσ*, εἶναι ἀδύνατο νὰ σταθῇ. Τὴ στιγμὴ τὴν ἴδια ὅπου ἔχουμε *π*, *τ*, *κ*, θέλουμε δὲ θέλουμε, ἀνάγκη νὰκούσουμε *ζ*, *πζ*, *τζ*, *κζ*.

1776. Γιὰ τοῦτο δὲ μᾶς πειράζει διόλου νὰ παραδεχτοῦμε ἀπ' ἄλλου τέτοιον ἓνα ζεβγάρωμα, *πζ*, *τζ*, *κζ*, μὰ μ' ἓναν ὅρο ἀπαραίτητο.

1777. Πιάνουμε ἄξαφνα τὸ *ιτ*. *genio*. Ἡ προφορά του ποιά στὴν ἰταλική; Στὴν *ιτ.*, *τζέριο* ἢ προφορά του.

1778. Λαμπρά. Τὸ μισὸ πάει ρολοῖ, δηλαδὴ τὸ *τ* · τὸ δέφτερο τὸ μισὸ δὲν πάει, ἀφοῦ ἤχο *ς* στὴν κοινὴ τὴ ρωμαίικη δὲν ἔχουμε.

1779. Θὰ τὸ ποῦμε λοιπὸν ἄριστα κ' ἐλληνικὰ *ἔξερτο*, πού δὲν ἔχουμε κι ἄλλη λέξη.

1780. Ἑλληνικὸ τονίσταμε πὼς εἶναι τὸ *ἔζ*. Καὶ τόντις, εἴτε ἀπὸ τὸ *ιτ*. πάρης τὸ *ἔζ* εἴτε ἀπὸ τὸ *τ*., γιὰ σένα ὁ λογαριασμός πάντοτε ὁ ἴδιος.

1781. Τὸ *τ*. τὸ *ἔζ* μὲ τὸ δίχως ἄλλο θὰ τᾶλλάξης· *عز* — *ἔζεμ* — τὸ *τ*. (B. et K., II, 1340, 1). Ἐσὺ *ἔζαμι*, μὲ *ζ*, θὰ μᾶς τὸ στᾶξης.

1782. Ἔτσι βγάζεις ἓναν ὁμορφο νόμο ρυθμικὸ· τὸ ξένο *ἔζ*, τὸ κάνεις *ἔζ*· τὸ ξένο *τὸ* πάλε, μὲ δυὸ ἀγορδόηχους, τὸ κάνεις *τσ*, γιὰτὶ ὁ δὲν ξαίρει· λοιπὸν *ιτ*. *cioccolata* — μὲ *σ* καὶ μὲ δυὸ *κ*· ρωμαϊτικὸ, *τσοκολάτα*. Κι ὁ Βλάχος τὸ σημειώνει γιὰ ξένο!

Οἱ τέσσερις ξακολουθητικοὶ ἀγορδόηχοι

φ θ χ ψ.

Ὁ *φ*.

1783. Ἡ μεγάλη ἀλλαγὴ τοῦ *Φ* ἀπὸ τὴν *π*. *έ*. στὴ *ν*. *έ*. στάθηκε πού ἀποχτήσαμε σήμερα μὲ τὸ *φ* ἓναν ἵχο καινούργιο.

1784. Ξαφνικὸς εἶτανε, ὁ ἀρχαῖος ὁ *Φ*, δηλαδὴ *π* μὲ προσκολλημένη δασεῖα, ὅπως ἀπάνω κάτω οἱ Ἀγγλοι λένε *shep-herd* — *σέπ'ερτ* (τσοπάνης).

1785. Ἡ δασεῖα εἶτανε χειλόχειλη, πάει νὰ πῇ πὼς ἔβγαине κάποιο φύσημα, μιὰ φορὰ ὅπου ἀνοίγανε τὰ δυὸ χεῖλια, πού ἔχανε σφαλοικτῇ γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ χειλόχειλου *π*, ἐπειδὴς ἄλλο ἀπὸ χειλόχειλο *π* δὲν ὑπάρχει.

1786. Μὲ τὸν καιρὸ, βιαζότανε τὸ φύσημα, δὲν πρόσμενε νὰ μορφωθῇ τὸ *π*, πού ἔτσι ἔγινε *φ*, πάντα χειλόχειλο ἐννοεῖται.

1787. Τὸ ἴδιο ἀκολούθησε, ἄς τὸ ποῦμε ἀπὸ τόρα, μὲ τὸ *θ-τ'*-, καὶ μὲ τὸ *Χ-κ'*-. Νίκησε λίγο λίγο τὸ δέφτερο τὸ στοιχεῖο — ἡ πνοή — καὶ μᾶς βγήκανε οἱ ξακολουθητικοί μας, *θ* καὶ *χ*. Νὰ μὴν ξεχνοῦμε πὼς ἡ πνοή, τὸ φύσημα, ἡ δασεῖα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ ἵχοι ξακολουθητικοί.

1788. Τὰ βάζουμε μαζὶ ἐδῶ καὶ τὰ τρία, ἐπειδὴ ἡ ἀλλαγὴ, πού φαίνεται μικρούτσικη, μᾶς ἀναποδογύρισε σωρὸ σωρὸ τύπους, ταιριαχτὰ, πού εἶναι τὸ πιὸ περίεργο, μὲ τὸν ἀρχαῖο τὸν κανόνα.

1789. Ὁ ἀρχαῖος ὁ κανόνας δὲν ἤθελε *ν* μὲ κατοπινὸ ξακολουθητικὸ, *συσσίτιον* ἢ *συσίτω*, ἀντὶς *νσ* ἢ *νζ*· θυμῆ-σου ἀκόμη καὶ τὸ ἐπιγραφικὸ *τολλόγον* κτλ..

1790. Μιὰ καὶ πολίνανε οἱ ξακολουθητικοί, ξάπλωσε ὁ κανόνας καὶ εἴπαμε *ρύφη* (*ρύμφη*, *rymp'ē*), πεθερός (*πενθερός*), κόρη (*κόγγη*)· χάλασε ἡ ὄψη τῆς γλώσσας, χωρὶς νὰ χαλάσῃ ὁ νόμος.

Τὰ δυὸ *φ*.

1791. Δυὼ εἰδῶνε *φ* ἔχουμε σήμερα, ἡ *σά* θὲς μόρφωση δυὼ εἰδῶνε, τὸ χειλόχειλο καὶ τὸ χειλόδοντο *φ*.

1792. Τὸ χειλόχειλο μορφώνεται ἀπαράλλαχτα ὅπως τὸ *π*, μὲ τὴ διαφορὰ πού, ἀντὶς νὰ σμίξουνε, ἀφίνουνε τὰ χεῖλια μιὰ χαραμάδα μεταξὶ τους ἀπ' ὅπου βγαίνει τὸ φύσημα.

1793. Μὲ τέτοιο φύσημα θᾶμοιαζε ἡ δασεῖα τοῦ *φ* (*π*. *α*., *ἀρ*. 1778), μὰ τὸ φύσημα τὸ δικό μας δύναμη ἀρκετὴ δὲν ἔχει νὰ νικήσῃ κανέναν ἵχο γειτονικό του (*π*. *α*., *ἀρ*. 1780), παρὰ γλήγορα χάνεται ἢ ἀλλάζει.

1794. Ἀξαφνα, ὅταν τὸ ζεβγάρωμα πτ γίνεται *φτ*, εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ γίνῃ πρῶτα χειλόχειλο, εἰδεμὴ πῶς θᾶπαιρνε τὴ θέσιν τοῦ χειλόχειλου *π*;

1795. Δὲ μνήσκει ὁμῶς χειλόχειλο κι ἀμέσως ἀκούμε τὸ χειλόδοντο φ, πού τοῦτο βαστιέται γερὰ καὶ πού εἶναι τὸ κοινὸ μας τὸ φ.

1796. Μορφώνεται τὸ χειλόδοντο φ μετὰ τὸ κάτω χεῖλι ἀνασηκωμένο λιγάκι πρὸς τὴ μέση τοῦ ἀπάνω δοντοστέφανου, πάντα μετὰ τὴν ἱκανὴ χαραμάδα γιὰ νὰ μὴν εἶναι κλειστότης καὶ νὰ μείνῃ ξακολουθητικὸς.

1797. Ξετυλίξαμε τὰ φυσιολογικὰ τῶ δυωνῶνε στὸ Β. τ. Δ., Α', ὅπου καὶ παραπέμπουμε (κ. τὰ Περιεχόμενα τοῦ Α').

Τὸ ζεβγάρωμα σφ, σπ.

1798. Τὸ σημαντικώτερο κίνημα πού ἔχουμε νὰ σπουδάσουμε γιὰ τὸ φ.

1799. Ποιὸ τὸ ζήτημα; Εἶδαμε καὶ θὰ διοῦμε πῶς τὸ ζεβγάρωμα σθ, μαζί μετὰ τὸ ζεβγάρωμα σχ, γίνονται σ καὶ σκ, λ. χ. σκιστῶ (σχισθῶ).

1800. Τῆς ἴδιας σειρᾶς ἡχος ὁ φ. "Αρα θᾶπρεπε καὶ τὸ ζεβγάρωμα σφ νὰ γινότανε ἀντίστοιχα σπ. Ρωτοῦμε τώρα τοιοῦτο, γίνεται ἢ δὲ γίνεται σπ τὸ σφ; Δὲ γίνεται.

1801. Οἱ τύποι σφάζω, σφαίνω, σφίγγω, σφοντύλι, σφουγγάρι, σφουγγίζω, σφυρὶ καὶ τόσοι ἄλλοι, πούθενά στήν Κοινὴ δὲ βρίσκονται μετὰ σπ.

1802. Ἀκόμη καλῆτερα · δὲν ἀλλάζουμε τοὺς τύπους πού ἡ καθαρῆβουσα μᾶς τοὺς μαθαίνει μετὰ φ · ἀσφάλεια, σφαῖρα, σφάλμα κτλ..

1803. Δὲν τυχαίνουνε ἀφτὰ μήτε μετὰ τὸ σθ μήτε μετὰ τὸ σχ πού ἀμέσως ἴδιοι ἀκόμα οἱ καθαρῆβουσιάνοι τὰ διορθώνουνε · ἀστερίας, ἄσκετος κτλ..

1804. "Ἰσως μάλιστα πιὸ περίεργο πού τὸ ζεβγάρωμα σπ μᾶς εἶναι ὅσο καὶ τὸ σφ ἀγαπητὸ · σπάνιος, σπανός, σπάνω κτλ..

1805. Ἰδοὺ καὶ τὸ πιὸ θαμάσιο · στὸν Ὅμηρο διαβά-
ζουμε σπόγγος, στήν ἀττική, τὴν ἀττική τοῦ Ἀριστοφάνη
καὶ τοῦ Ἀριστοτέλη — τί πιὸ δόκιμο; — διαβάζουμε
σπογγιὰ, σπογγιεύς. Τίποτα! Ἐμεῖς τὸ θέλουμε σφουγγα-
ράς.

1806. Καταντὰ κωμωδία ὅταν κανεῖς συλλογιστῇ πού
μερικὲς ντοπιολαλιὲς ἀντὶς σφ συνηθίζουνε σπ, ἀσπαλίζω
στήν Τραπεζούντα, σπακόμηλο στήν Κύπρο (κ. Foy, Lauts.,
Π · S. P., 97 (10, 42) · Χάκη, Μ. κ. Ν. Ἐ., τ. Α',
163-4 · Qqs Travaux, 222 κ. ἀκ.).

1807. Ρωτᾷ ὁ Meyer-Lübke (S. P., 93, κ. 97, κάτω)
ἂν τὸ π τοῦ σπόγγου δὲν εἶναι ἀπομεινάρι τοῦ δασωμένου
τοῦ Φ (π+), κ. π. ἀ., ἀρ. 1778).

1808. Μοιάζει τόντις ὁ ἀρχικὸς τύπος νὰ εἶναι σφόγγος
(κ. Boisacq, D. Ét., λ. σπόγγος, σ. 899). Ἡ ἑρμηνεῖα
γιὰ τὴν π. ἐ. θὰ μπορούσε ἴσως νὰ βαστάξῃ, ἂν καὶ παρα-
τηρήσαμε (π. ἀ., ἀρ. 1781) πῶς νίκησε τὸ φ, ὅχι τὸ π.

1809. Μὰ καὶ νὰ νικούσε τὸ π, πῶς εἶναι δυνατό ν' ἔχουμε
σήμερα φ π. ἐ. στήν Τραπεζούντα, στὸν Πόντο καὶ στήν
Κύπρο; Θαρρῶ τὰ πράγματα πολὶ πιὸ ἀπλὰ, δίχως κωμω-
δία καὶ δίχως τραγωδία.

1810. Ἐκεῖ ὅπου ἀκούμε σπ, μὰ στήν π. ἐ., μὰ στὰ
νότια μας, σημαίνει πῶς τὸ χειλόχειλο φ, μὴν ἔχοντας
δύναμη ν' ἀντέξῃ, πῆγαινε νὰ χαθῇ, ὅταν ἔσμιξε τὰ χεῖλια
κ' ἔγινε π.

1811. Τὸ χειλόδοντο φ ξεναντίας δὲν τὸ κούνησε. Τὸ θ
πάλε καὶ τὸ χ δὲν ἔχουνε μόρφωση ἀντίστοιχη τοῦ χειλό-
δοντου, δηλαδὴ σὰν πιὸ γερὴ, καὶ γιὰ τοῦτο τρέπονται σὲ
τ καὶ κ.

1812. Ὅπως λέγαμε (π. ἀ., ἀρ. 1787), τὸ χειλόχειλο
ἢ χάνεται ἢ ἀλλάζει. Χάνεται καὶ ἀλλάζει στὸ σπ.

1813. Ἐτσι ἀπαράλλαχτα χάνεται κι ἀλλάζει, ὄντας

χειλόχειλο, στὰ καθαρεθουσιάνικα τὰ βασιλέφς, βασιλέφσω, μόνο πού ἐδῶ τὸ σ εἶναι κατοπινὸ.

1814. Γιὰ νὰ μὴν ἀνησυχούμε· δὲ χάθηκε τὸ φ στὸ φτωχὸ (κ. π. ἀ., ἀρ. 1788), ἀν κ' ἔγινε πρῶτα χειλόχειλο ἀπὸ ἀνάγκη, ἐπειδὴς ἄλλη ἀνάγκη ἔφερε ἀμέσως τὸ χειλόδοντο.

Μερικὰ περίεργα φ.

1815. Τὸ ν πού καταλήγει σὲ φ (αὐτὸς, ἀφτὸς) μέλλεται νὰ ξεταστῇ παρακάτω στὸ β.

1816. Τὸ φέτος (ἐπ' ἔτος) δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ περίεργα· θεοφάνερο πὼς στὸ διάβα ἦρθε ὁ ἐφημέρος νὰ τοῦ δανίσῃ τὸ φ του (κ. Foy, *Lauts.*, 31 · *S. P.*, 94 · *D.*, *Unters.*, 85-6).

1817. Φέτος γράψαμε καὶ γράψαμε σωστὰ· ἐπίρρημα καὶ τὸ ἐπίρρημα κλαστικώτερο μὲ τὸ ς (κ. π. κ., στὸ 'Επ). Προτιμώτερο λοιπὸν ἀπὸ τὸ ἀσίγματο φέτο.

1818. Γιὰ μεσαιωνικὸ καὶ σήμερα ντόπιο περνᾷ ὁ Foy τὸ ἀγίόρκος (*Lauts.*, 31). Μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἀρχαῖον, ἀφοῦ υποψιάζεται ὁ G. Curtius (κ. *Lauts.*, δ. εἴ.). πὼς ἔκαμε σάλτο ἡ δασεία τοῦ ἐπύορκος. Ἡ λέξις πάντα χρῆσιμη.

1819. Χρήσιμο καὶ τὸ ἀφονκράζουμαι, ἀπὸ τὸ ἐπὶ καὶ τὸ ἀκροάζουμαι (*Lauts.*, δ. εἴ.). Τὸ φ ξαιτίας τὸ ἀφοροῦμαι (κ. Χάκη, *M. κ. N. 'E.*, Α', 159· ὅλη ὁμως ἡ ξήγησις μαζί, ἀταχτη· διάβασέ τηνε, νὰ πειστῇς. Πολὶ πρὸ φίνε ὁ Meyer-Lübke, *S. P.*, 93, κ. π. κ., στὸ β).

1820. Τὸ πάπλωμα ἔπρεπε ἀντίθετα νὰ εἶναι γάπλωμα (ἐγάπλωμα). Ἦχοταιριαξιά, φρονεῖ ὁ Foy (*Lauts.*, 41)· πέπλωμα προτείνει ὁ Meyer-Lübke (*S. P.*, 97).

1821. Τὸ πιὸ περίεργο ἀπ' ὅλα τὸ γουμῖω (καλήτερα γουμῶ, κ. τὸ Ρῆμα παρακάτω) ἀπὸ τὸ γημῖω! Κι ὥστόσο

τὸ ἀπόδειξε ἀναντίρρητα, νόημα καὶ φυσιολογία, ὁ Περνὸς (*P. de Ch.*, 317-319).

1822. Τὸ κίνημα ὁμως τοῦ φ πρὸς τὸ χ δὲν εἶναι τῆς Κοινῆς (κ. ἱ. μ.).

φ ἀντὶς π.

1823. Τὸ φ ἀντὶς π τὸ εἶδαμε π. ἀ., ἀρ. 1421 κ. ἀκ. στοὺς τύπους φτωχὸς καὶ σωρὸ τέτοιους, δηλαδὴ μὲ κατοπινὸ τ. Ὁξω ἀπὸ κεὶ δὲν πιστέθω κανένα π νᾶγινε φ.

1824. Δηλαδὴ. Ἀνάγκη νὰ διακρίνουμε πάντα μεταξὶ φυσιολογικὰ κινήματα καὶ ψυχολογικὰ. Στὸ φτωχὸς καὶ τἀποδέλοιπα, φυσιολογικὸ τὸ κίνημα τοῦ χειλόχειλου φ· ἔτσι καὶ τὸ κίνημά του πρὸς τὸ π (π. ἀ., ἀρ. 1804 — σπόγγος — ἀρ. 1807, βασιλέφω).

1825. Παντάπασι ὁμως ψυχολογικὸ τὸ φ στὴ φούρτα (χεῖρ πυκτη, κ. *Qqs Tr.*). Δὲν ἔγινε φ τὸ π· ὁ μιλητῆς τὸ βρῆκε πρὸ κόμμοδο — ἄρα ψυχολογία — νὰ πῇ φ ἀπὸ ἡχοταιριαξιά μὲ τὸ ἀχορδόηχο ξακολουθητικὸ χ.

1826. Παραμύθι πούρου ἡ ἀλλαγὴ τοῦ π σὲ φ στὸν κόρφο (κόλπος)· κανένα παράδειγμα δὲν ἔχουμε. Ἀπὸ τὰ 1879 τὸ κατάλαβε ὁ Foy (*Lauts.*, 31) πὼς ρόλο ἔπαιξε τὸ ἱτ. τὸ golfo (κ. Körting, ἀρ. 2338).

1827. Ρωμαῖικο τὸ ρ· τὸ σωστὸ μάλιστα ὁ γκόρφος, ὅπου τὸ ρ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸ ἱτ., παρὰ πιθανώτερα μᾶς κόλλησε ἀπὸ τὸ γχορφώνουμαι, ὅπου καὶ ταχτικὸ, ἐγκορφώνουμαι.

1828. Τοῦ γκόρφο νὰ καθιερώσουμε· πιὸ ἔφκολο γιὰ τὸ παιδί. Μᾶς θυμίζει καὶ τὸν Γκόλφη.

1829. Τὸ ἱτ. (κ. Körting, δ. εἴ.) ἀπὸ τὸ π. ἐ. — ἢ καὶ βυζαντινὸ κόλπος, πού μᾶς τὸν ἀλλάξε λιγάκι τὸ ἱταλικὸ. Ἡ ἀθροπότητα ἔτσι ζῇ, μὲ συναλλαγές.

1830. Ἡ συναλλαγή κάποτε παρατηρεῖται στὴν ἴδια τῇ

γλώσσα μεταξὶ διαφόρους τύπους · *ραπάνι* τὸ σημερινό (κ. *Lauts.*, II, καὶ Βλ.) · πρῶτα εἶχανε *ρεπαρόσπορον* καὶ *ράφαρος*, *ράπυς* καὶ *ραφανίς* (κ. τὰ Λεξικά).

φ καὶ τ.

1831. Τὸ *βλασφημιῶ* σήμερα, παντοῦ *βλαστημιῶ*. Ἐπειδὴ τὸ φ ἀδύνατο νὰ γίνη τ, στοχαστήκανε *λογιῶ* *λογιῶ* ἔρμηνειες.

1832. Πιὸ ἀνόητη ἀπὸ κείνη τοῦ *Χαχάκη* δὲν ὑπάρχει ἀπὸ ξέμοιασμα, λέει, τὸ τ στὴ θέση τοῦ « χειλικού » φ κατόπι ἀπὸ τὸ β (κ. Φιλ., Γλ., Β', 114). Μὴ γυρέβης · νόημα δὲν ἔχει.

1833. Τώρα ὅμως ἀπορεῖς καὶ μὲ τὸ Φιλήντα (ἱ. μ.), πού σοῦ τὸ ἐξισώνει · *βλασφημιῶ* = *βλασθημιῶ* = *βλαστημιῶ*.

1834. Πῶς τὸ *σθ* κανονικὰ τρέπεται σὲ *στ* δὲν ἔχει ἀντίρρηση κανένας. Μὰ τί ἀλλόκοτο ξέμοιασμα εἶναι τὸ ξέμοιασμα πού δὲν τοῦ στρέγει τὸ πανελλήνιο *ζεβγάρωμα σφ* (π. ἀ., ἀρ. 1795) ;

1835. Πρέπει νὰ τὸ κάμουμε ἀπόφαση · κανένα ἔθνος δὲν κλειδώνεται στὰ σύνορά του · δὲν ἔχουμε *μονάχα ἔθρο-κοινορία* · ἔχουμε *κ' ἔθροσυγκοινορία*.

1836. Σὲ ὅλες περίπου τὶς ρωμανικὲς γλώσσες τὸ *βλασφημέω-ω* (κ. *Körting*, 1462) μπῆκε *ι* ἀντὶς *φ* καὶ ὁ *Körting* (ἱ. μ.) ὑποθέτει μὲ δίκιο πὼς θὰ εἶναι ἀπὸ τὴν *bestia*, λέξη πού τὴν ἔχουμε καὶ μεῖς.

1837. Κάπου ἀπὸ μιὰ ρωμανικὴ γλώσσα θάρπαξε τάφτι μας τὸ τ, *μονάχα* πού δὲν πιστέω νὰ θάρπαξε ἀπὸ τὸ ἰταλικό.

1838. Τὸ ἱτ. ἀρχίζει πάντα μὲ *θ*, πού εἶναι μακριὰ *κάπως* ἀπὸ τὸ ρω. τὸ βλ. Τὸ ἀντίστοιχο τὸ *ζεβγάρωμα bl* βρίσκεται ἀκόμη σὲ κάμποσες ρωμανικὲς γλώσσες (κ. *Körting*, ἱ. μ.).

1839. Βρίσκεται καὶ προβεντζάλικα, *blartemar* ! Λοιπὸν ἀπὸ τὴ *Μαρσίλια* θὰ τὸ κουβαλήσαμε καὶ μεῖς στὸ ρωμαϊκό. Τὸ ἐμπόριο, καλὸ πρᾶμα. Ἔχει καὶ στίς λέξεις.

φ καὶ χ.

1840. Πῶς τὸ *γλύφω* ἀπὸ τὸ *λείγω*, ἀρχισέγουρο καὶ τοῦ *κάκου* *χυλοσκάνει* ὁ Φιλήντας (Γλ., τ. Α', 123, 173 · Β', 185 · κ. καὶ *Lauts.*, 32).

1841. Ἄδικα ὅμως σκοτώνεται γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὸ γ καὶ τὸ φ-χ · τὸ φ, ἀπὸ σύχυση μὲ τὸ *γλύφω*, πού τὸ νόημά του γειτονικό. Νὰ γράφεται τοιοῦτον ν.

1842. Ὁ *Χρυσόφορος* (Φιλ., Γλ., τ. Α', 172) ἀπλὸ *καλαμπούρι*, ἀπὸ τὸ *σοφός*. *Χρυσόφορος* τὸ κοινὸ μας.

φ καὶ θ.

1843. Ἕνας σπουδαῖος παράγραφος τῶν *P. de Ch.* (σ. 320) μᾶς ἀραδιάζει παραδείγματα τοῦ φ πού γίνεται θ καὶ ἄλλος ἓνας (σ. 308) παραδείγματα τοῦ θ πού γίνεται φ.

1844. Σωστὰ ξεδιαλύνει ὁ Περνός τὸ κίνημα τὸ φυσιο-λογικό. Τὸ μόνο πού σωστὸ δὲ μοῦ φαίνεται εἶναι πού συσσωρευτήκανε ἀπὸ ἀνάγκη ὅλα τὰ παραδείγματα σ' ἓνα μέρος κ' ἔτσι γεννιέται στὸ νοῦ μας μιὰ πλάνη.

1845. Γεννιέται ἀκόμη καὶ τοῦ Περνὸ τὸ νοῦ ἡ πλάνη πὼς τὸ κίνημα γενικό καὶ πὼς παντοῦ συναλλάσσονται φ καὶ θ, θ καὶ φ.

1846. Στὸ *Byzantion* τοῦ 1924 (σ. 501 κ. ἀκ.) ἔγραψα μιὰ μελέτη πού ὁ ἀληθινὸς τῆς σκοπὸς εἶτανε νὰ δείξω, μὲ τί δυσκολία μαζώνει κανεὶς φ ἀντὶς θ καὶ θ ἀντὶς φ (*Sainte Euthymie ou les tribulations d'un linguiste*, σήμερα στὰ *Quelques Travaux*).

1847. Καὶ τόντις, ἂν καὶ παρατηρήθηκε τὸ κίνημα σὲ πολλὰ μέρη (κ. *P. de Ch.*, 308 κ. ἀκ.), κοινὸ δὲν εἶναι. Λέμε ὅλοι *φιλή, φίλος, φυλακή, θάλασσα, θάνατος, θηλειά*.

1848. Λέμε καὶ *θέλω*. Ἰσια ἴσια ὅμως ἔχουμε στὴν Κοινή μας ἓνα *θέλω* μὲ θ στὴ θέση ἑνὸς *φ*! *Σοῦ θέλω* ἑκατὸ δραχμὲς σημαίνει σοῦ *οφείλω* — καὶ γιατί ὅχι *οφείλω*, τὸ *τάχα ἐπικὸ* (κ. *Φιλ.*, *Γλ.*, Β', 49-50);

1849. Θᾶξιζε μάλιστα, τὸ *θέλω* ἀπτό, νὰ τὸ γράψαμε *θέλλω*, ἀφοῦ σήμερα γνωστὸ πὼς τὰ περίφημα ἐπικά εἶναι τὰ δημοτικά μας, ὅπως ὁ *ἄφαντος, ἀφαντῆς* ἀττικά (κ. *Quelques Tr.*), καὶ ὁμορφα τὸ κατάλαβε ὁ Φιλήντας (ἴ. μ.).

1850. Τὴ *Φήβα* (*Θήβα*), μὲ *Φ*. Σέβας χρειάζεται στὰ τοπώνυμα. Ὁ ντόπιος τύπος, ὁ μόνος βέρος.

Ἀντιβάλλω, ἀθιβάλλω, ἀφιβάλλω.

1851. Τὰ τρία τὰ ρήματα, συγγενικά καὶ στὸ νόημα καὶ στὴν ἡχοπλοκή, πιάσανε συμεταξί τους ἓνα χορὸ, ποὺ τράβα ὁ ἓνας ἀπὸ δῶ κι ὁ ἄλλος ἀπὸ κεῖ, πέσανε χάμω μαλλιά κουβάρια.

1852. Ζύγωσε τότες ὁ Φιλήντας, χώρισε τοὺς χορεφτάδες, ἔδωσε τὸ δίκιο του στὸν καθέναν (κ. *Γλ.*, Β', 13 · Γ' (1927), 240 κ. ἀκ.).

1853. Μᾶς ἔμαθε ὁ Φιλήντας πὼς τὸ π. ἐ. τὸ *ἀντιβάλλω* πᾶει ποὺ πᾶει · τὸ *ἀθιβάλλω* ἔβγαλε παράγωγα, τὴν *ἀθιβολή*, « φιλονικία, ξεμπροστίνιασμα, λογόφερμα, συνομιλία, ὁμιλία, ἀνάφερμα, μνεία » (Γ', 241).

1854. Συχίστηκε τότες ἡ *ἀθιβολή* μὲ τὴν *ἀφιλογή* (« ἀμφιλογία = φιλονικία ») Γ', 241.

1855. Λοιπὸν οὔτε τὸ θ τῆς *ἀθιβολῆς* οὔτε τῆς *ἀφιλογῆς* τὸ *φ* δὲν προέρχονται ἀπὸ φυσιολογικὴ συναλλαγή · ἐνέσχησε ἡ ἀναλογία τοῦ *ἀφιβάλλω, ἀφιβολία*, ποὺ ἔτσι τὰ κρατήσαμε χωρὶς μ (κ. στὸ μ παρακάτω).

Ληστεία.

1856. Ἐμεῖς δὲν ἀρχίσαμε τόσα ξεδιαλύματα γιὰ τὸ χατίρι ἑνὸς *φ*. Πρόκειται γιὰ ζητήματα σοβαρότερα, ζητήματα τιμῆς, κυριολεχτικά.

1857. Ὁ Φιλήντας (*Γλ.*, Β', 13 κ. ἀκ.) ἀπόδειξε ἀναντίλεχτα καὶ τρανὰ πὼς ὁ Χατζηδάκος, καθηγητῆς στὸ Ἐθνικὸ Πανεπιστήμιο, τονὲ *λῆστεψε*, δηλαδὴ ὅσα ξήγησε ὁ Φιλήντας, τὰ δημοσίεψε γιὰ δικά του.

1858. Δὲ διαμαρτυρήθηκε ὁ Χατζάκος. Δὲ διαμαρτυρήθηκε στὴν Ἑλλάδα ΚΑΝΕΝΑΣ.

1859. Στὴ *Φραγκιά*, ποὺ λένε κάτω μὲ καταφρόνιο, φτάνει ἓνας καθηγητῆς νὰ στραβοπατήση, στὸ ποδᾶρι ἀμέσως ἡ φοιτηταριά.

1860. Στὴν Ἀθήνα, καταγγέλλει δημόσια ὁ Φιλήντας τὸ Χατζηδάκη πὼς εἶναι, λέει « ἐπικίντυνος στὴ δημόσια ἠθικὴ » (Γ', 243).

1861. Τίποτα!

1862. Τοῦ γράφει μονάχα « ἓνας ἐβρωπαῖος γλωσσολόγος · « Καὶ δὲν ἔγινε τίποτε λοιπὸν στὴν Ἀθήνα γιὰ μιὰν τέτοια καταγγελία! Στὴν Ἑβρώπη ἂν γινότανε τέτοιο πρᾶμα, θὰ γινότανε ὁ κόσμος ἀνωκάτω καὶ ἡ ὁ Χατζηδάκης ἔπρεπε νὰποδείξει πὼς ἐσεῖς τότε συκοφαντεῖτε καὶ νὰ τιμωρηθεῖτε παραδειγματικά, ἢ ὀλάκερος ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος θὰ ἀποκηρυττε τὸ Χατζηδάκη ὡς ἀνάξιο νὰνῆκει στὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων » (κ. *Γλ.*, Γ', 244).

1863. Στὴν Ἑλλάδα, ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ὁ Θ. Νικολοῦδης, τρέχει σ' ἓνα συμπόσιο νὰ προσκυνήσῃ τὸν Ἀνῆθικο.

1864. Στὴν Ἑλλάδα μας σκύφτει τὸ κεφάλι τῆς ἡ φοιτηταριά ὅλη.

1865. Μὲ τῆς καρδιᾶς μου τὸν πόνο, « ἀμὴν λέγω ὑμῖν » πὼς ἡ νεολαία ποὺ δὲν μπάττισε τέτοια βρώμα, εἶναι μιὰ νεολαία χαμένη γιὰ τὴν ἡθικὴν.

Ὁ θ.

1866. "Ὅσα ἔταθε ὁ π. ἐ. ξαφνικὸς δασόηχος Φ, τᾶπαθε κι ὁ π. ἐ. ξαφνικὸς δασόηχος Θ, μὲ τὴ διαφορὰ ποὺ χεῖ-
λόηχος ὁ πρῶτος, ὁ δέφτερος δοντόηχος.

1867. Δοντόηχη μαζί του φυτικὰ καὶ ἡ δασεία. Τὸ φύσημα γίνεται μεταξὶ τὰ δυὸ δοντοστέφανα καὶ στὴ μέση τους. "Ὅσο πιὸ πολὶ προβάλλη τὸ ἀκρόγλωσσο,μποδίζοντας ἔτσι τὰ δόντια νὰ σμιξοῦνε, τόσο πιὸ γλήγορα θὰ χάνεται ὁ ξαφνικὸς, ἀφίνοντας τὸν ξακολουθητικὸ βασιλιά.

1868. Φτάνει ὁμως ὁ ξαφνικὸς νᾶγινε ξακολουθητικὸς κι ἀλλάζανε οἱ ὅροι. Δὲν μπορεῖ πιά νὰ σταθῇ μήτε ζεβγάρωμα σθ μήτε ζεβγάρωμα φθ, ὅπως στὴν ἀρχαία.

1869. Τὸ μόνο περίεργο εἶναι νὰ διοῦμε τί πρᾶμα εἴτανε ὁ θ — ξακολουθητικὸς μαθὲς ἢ ξαφνικὸς, π. ἐ. Θ (= τ') ἢ θ ν. ἐ.. — ὅταν τὸ σθ προφέρθηκε στ.

Τὸ στ καὶ τὸ φτ.

1870. Εἶδαμε π. ἀ. (ἀρ. 1488, 1440-1444) πὼς ἡ ν. ἐ. ζεβγαρώνει πάντα ξακολουθητικὸ ἀχορδόηχο μὲ ἀχρρ-δόηχο ξαφνικὸ· φτωγὸς, χτένι, φτογῶ, ἐχτές, χῳριστῶ, ἀσκημος.

1871. Πὼς ὁ Θ ὁ ἀρχαῖος ἔγινε κ' ἔμεινε θ στὴν Κοινὴ μας μὲ κατοπινὰ ἢ προτερινὰ φωνήεντα, μὲ κατοπινὰ μι ν, μὲ προτερινὸ κ, μὲ προτερινὰ ἢ κατοπινὰ λ, ρ — ἄλλα

ζεβγαρώματα δὲν ἔχει — κανέναν δὲν τὸ ἀφισθῆτᾶ.

1872. Τώρα ρωτιέται ἂν τὸ Θ στὸ φτάνω ἢ στὸ χωριστῶ κλ. προφέρθηκε πρῶτα θ, κ' ὕστερις ἀπὸ ζεταιριαξιά μὲ τὸ προηγούμενο φ, σ, ἔγινε τ.

1873. "Ἡ τὸ ἐναντίον ἂν ξεήχησε μονάχα ἡ δασεία κ' ἔτσι ἀπόμεινε ἀδάσιτος ὁ ξαφνικὸς τ;

1874. Ἀπὸ μοιάζει τὸ φυσικώτερο καὶ τὸ πιθανώτερο κ' ἔτσι θαρρῶ ξηγιοῦνται κάτι παλιές γραφές ὅπως τὸ γενέστω τοῦ γ' αἰ. πρὸ Χρ. (κ. Dieterich, *Unters.*, 100).

1875. Μποροῦνε ὁμως νὰ μᾶς ἀντιτάξουνε τὰ σημερινὰ μας αἰσθημα, αἰσθησι, ἀσθενής κι ἀπειρα τέτοια, ποὺ βέβαια μὲ ξαφνικὸ δασόηχο δὲν τὰκούσαμε κι ὥστόσο συνηθίζονται μὲ τ· αἰσθημα, αἰσθησι, ἀστενής.

1876. Μποροῦνε νὰ μᾶς ἀντιβάλουνε ἀκόμη τὸ ἑκατσα, κάτσε, ἀπὸ τὸ κάθισε, κάθσε, κάτσε, ὅπου κοντὰ στὸ νου πὼς τὸ θ δὲν εἶναι ἀρχαῖο.

1877. Καὶ τὰ δυὸ κινήματα μοῦ φαίνονται παραδεχτὰ.

1878. Στὴν ἐποχὴ τοῦ δασόηχου Θ, ξεήχησε ἡ δασεία νέττα σκέττα καὶ εἶπανε φτάνω, χωριστῶ καὶ τὰποδέλοιπα.

1879. Στὴν ἐποχὴ τῆ δικῆ μας τοῦ ξακολουθητικοῦ τοῦ θ, προφέρνουμε ἀσθενής γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ξεδιαλύσαμε πιὸ ἀπάνω (ἀρ. 1864).

Οἱ ἀνίδεοι.

1880. Καὶ στὰ δυὸ μας τὰ στ καὶ φτ, ἓνας νόμος φανε-
ρῶνεται ἀρμονικὸς· καὶ τὸ πρῶτο καὶ τὸ δέφτερο ζεβγάρωμα, εἴτε ἀπὸ Θ εἴτε ἀπὸ θ, πιὸ κλασσικὰ καὶ τὰ δυὸ ἀπὸ τὸ ἀνόητο καθαρεβουσιάνικο σθ καὶ φθ.

1881. Οἱ ἀνίδεοι, ποὺ εἶναι βάραθρο ἀμάθειας κι ἀκρι-
σίας, μιὰ καὶ τοὺς ἔκανε γοῦστο ἓνα θ μὲ προηγούμενα σ, φ, ἔπρεπε νὰ τὸ κάμουνε ξαφνικὸ δασόηχο, νὰ γυρίσουνε

τόντις πίσω στὰ χρόνια τοῦ Περίκλῃ, ἐκεῖ νὰ σπάσουνε τὴ μούρη τους, στᾶγια τὰ τειχίσματα.

1882. Κάμανε τὸ ἀντίθετο · ριχτήκανε στὸν πατροπαράδοτό μας τὸν μπαξέ καὶ πατήσανε μὲ τὰ γαῖδουρόποδά τους τὰ ὁμορφά μας τὰ λουλούδια, τὰ ἱστορικά.

χ καὶ θ.

1883. Π. ἀ., ἀρ. 1862, ἀμελήσαμε πῖτηδες νὰ αναφέρουμε μαζί μὲ τὸ στ καὶ φτ τὸ ζεβγάρωμα χτ ἀντὶς χθ, ἐπειδὴς ἀπτό μας τὸ ζεβγάρωμα ἔχει τὶς παραξενιές του.

1884. Δὲ μᾶς δυσκολέβουνε στὸ παραμικρὸ τὸ δέχτηκα, δεχτῶ, ἔχτρα, ἐχτρός κλ., γιατί πάνε μὲ τᾶλλα (κ. π. ἀ., ἀρ. 1864 καὶ τὶς παραπομπές).

1885. Τί λογαριασμὸ νὰ πιάσουμε ὅμως μὲ τὴν ἔχθεση ποὺ ἔτυχε τουλάχιστο τρεῖς φορές νὰ τὴν ἀκούσω ἔχτηση;

1886. Καὶ βέβαια! Τὸ ζεβγάρωμα κθ εἶναι σήμερα σὲ μᾶς ζεβγάρωμα ξένο.

1887. Τί ἐννοοῦμε μ' ἀπτό. Ἐννοοῦμε πὼς γυρέβουμε νὰ ζεβγαρώσουμε ἀχορδόηχο ξαφνικὸ (τὸ κ) μὲ ξακολουθητικὸ ἀχορδόηχο (θ).

1888. Ξαφνικοὺς ἀχορδόηχους ἔχουμε τρεῖς · π τ κ. Τὸν κ τὸν εἶδαμε ζεβγαρωμένο μὲ θ κατοπινὸ του. Ἄς δοκιμάσουμε τώρα νὰ ζεβγαρώσουμε π καὶ τ μὲ ξακολουθητικὸ ἀχορδόηχο, ἄξαφνα πφ καὶ τθ.

1889. Κανένα τους δὲ στέκει. Τὸ ζεβγάρωμα κχ ποὺ θενὰ δὲν ἀκούγεται · σιχαίνουμαι (π. ἐ. σιχαίνω), τὸ γνωστὸ · ἀκόμη κι ὁ Βάχρος, Βάχος ψάλλθηκε ἀπὸ τοὺς ποιητὲς μᾶς καὶ λέγεται Βάχος.

1890. Ἡ Σαπφώ ἀπὸ νωρὶς γράφηκε Σαφφώ στὶς ἐπιγραφὰς (κ. Pope-Benseler, 1870) · τὰ διάφορα καλαμπού-

ρια ποὺ σημειώνουνε μὲ τὸ σαφὴς καὶ σοφὸς, μαρτυροῦνε προφορὰ μ' ἓνα φ.

1891. Δὲ μᾶς γλυκαίνει πιά οὔτε ἡ τιτθὴ οὔτε τὸ τιτθέω. Οἱ καλῆτεροι κώδικες καὶ οἱ πιὸ ἀρχαῖοι γράφουνε Μαθθαῖος κ' ἔτσι τὸ παραδέχτηκε ὁ C. Tischendorf, στὸ N. T. Gr., octava critica maior, 1869, I, σ. 1, σμ. *.

1892. Καὶ ὅμως ἐβραϊκὰ θάπαντήσουμε πάντα τὸνομα μὲ τθ · Ματθαθίας, Matthar, Mattharias, Matthias καὶ σημειώνουνται ὅλα τους μὲ δυὸ ΠΠ (κ. H. a. R., Conc., Suppl., 109, στ. 3).

1893. Θὰ πῇ πὼς στὴν ἀρχαία ἐβραϊκὴ ὅπως καὶ στὴν ἀρχαία μας, τέτοια ζεβγαρώματα δὲν ξυπάζανε. Μᾶς ξυπάζουνε μᾶς καὶ θὰ ποῦμε ξέθαρρα Μαθιὸς, Μαθιουσαάκης κτλ..

1894. Γιατί τότες σύφωνα μὲ τὰ προηγούμενα, γιατί νὰ μὴν ποῦμε καὶ μεῖς ἔθεση, ἀφίνοντας ἀλάργα τὸ κ, ὅπως στὸ Βάχο;

1895. Γιατί διαλέξαμε ἄλλο νόμο, σύφωνα καὶ τούτονε μὲ τὴ γλώσσα μας. Συνταιριάζτηκε πρῶτα τὸ κ μὲ τὸ θ, ἔγινε χθ καὶ τὸ χθ φυσικὰ ἔγινε χτ, ἔχτηση, κανονικὰ.

1896. Ἐδὼ θὰ σταθῶ. Μὴ μὲ ρωτᾶτε ἂν πρέπει νὰ καθιερώσουμε καὶ τὸ ἐχτέω. Δὲ μοῦ φαίνεται ὁμορφο. Μὰ μπορεῖ νὰ μᾶς τὸμορφύνουνε οἱ στερνοὶ μας.

θ καὶ φ.

1897. Εἶπαμε ὅσα εἶχαμε νὰ ποῦμε γιὰ τὴ συναλλαγὴ π. ἀ., ἀρ. 1837-1844. Ὁ Περνὸς (P. de Ch., 319-320) παρατηρεῖ πὼς τὸ θ καὶ τὸ φ συναλλάσσονται πιὸ ἔφκολα στὴ γειτονιὰ ἐνός ι, γιατί ἀπ' ὅλα τὰ φωνήεντα πιὸ πολλὸ τὸ ι παρασέρνει τὸ ἀκρόγλωσσο στῶ δοντιῶ τὰ κατατόπια.

Τὸ κατώχειλο συνάμα ἔρχεται πὺ σιμὰ στὰπάνω σκιζό-
δοντα.

1898. Ναί, ὅσο θέλετε. Μὰ οὔτε τὸ *φηκάρι* οὔτε ἡ *γραθῆ*
δὲν πλουτίσανε τὴν κοινή μας, πού τὰ ξακολουθᾷ *θηκάρι*
καὶ *γραφῆ*.

1899. Καλὸ μάλιστα νὰ γενικέψουμε τὴν παρατήρησή
μας. Τὸ *θ* πάει ἄριστα μὲ *μ* (*στάθμη*), μὲ *ν* (*ἔθνος*), μὲ
λ (*θλίψη*), μὲ *ρ* (*θρέφω*) καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη τοὺς τύπους
στάφρη, *ἔχνος*, *φλιβερός* ἢ *χλιβερός*.

1900. Ὡς καὶ τῶραῖο τὸ *ἀρίφρητος* (*ἀραρίθμητος*) συ-
βιβάζεται στὴν Κοινή μας μὲ τὸν *ἀριθμὸ* καὶ μὲ τὴν *ἀριθ-*
μητική.

Ὁ *χ*.

1901. Ὁ ἤχος *χ* μᾶς φανερώνει τὰ ἴδια ἥθη κ' ἔθιμα
μὲ τὸ *φ* καὶ μὲ τὸ *θ*.

1902. Ἀπὸ ξαφνικὸς δαστήχος πού εἴτανε ὁ *Χ* κατάν-
τησε ξακολουθητικὸς, φαίνεται ὅμως πὼς ἄργησε, γιατί
στὴν Μπόβα τῆς Ἰταλίας ἀκούγεται πάντα σὰ « vera aspi-
rata gutturale » (κ. S. P., 97).

1903. Τυχαίνει ἀφτὸ μονάχα μὲ κατοπινούς *α*, *ο*, *ου*(*σ*),
ἐπειδὴ καλὸ νὰ ξαίρουμε πὼς ἔχουμε πάντα δῶ *χ*.

1904. Ἀκόμη *κι* ἀφού ἔγινε ὁ *χ* ξακολουθητικὸς, δια-
κρίνεται ἡ προφορά του μὲ κατοπινούς *α*, *ο*, *ου* καὶ μὲ
κατοπινούς *ε*, *ι*, *υ* (ὅπου ὑπάρχει τὸ *υ*).

1905. Μὲ κατοπινούς *ε*, *ι*, *υ*, βρέχεται ἡ γλώσσα μας,
πού νὰ πῆς, στὸν ἀπάνω οὐρανίσκο κ' ἔτσι ἔ *χ* καταντᾷ
ὕγρος.

1906. Μὲ κατοπινούς *α*, *ο*, *σ*, δὲν προφταίνει νὰ βραχῇ
τὸ μεσόγλωσσό μας στὸν κάτω οὐρανίσκο, δηλαδὴ λαρυγ-
γομερίας, κ' ἔτσι ὁ *χ* καταντᾷ ξερὸς.

1907. Δὲν ἔχουμε καμιὰ αἰτία νὰ πιστέψουμε πὼς στὴν
π. ἐ. δὲν ξεχώριζε τὸ ἴδιο ὑγρὸ *χ* ἀπὸ *χ* ξερὸ, καθὼς θὰ
ξεχώριζε τὸ *κε*, *κι*, *κν* ἀπὸ τὸ *κα* *κο* *κσ*.

σ καὶ *χ*.

1908. Εἴτε ξερὸ εἴτε ὑγρὸ, τὰ κινήματα τοῦ *χ* δὲν ἀλλά-
ζουνε μήτε στὸ ζεβγάρωμα *σχ* (*σκήω*) μήτε στὸ ζεβγά-
ρωμα *φχ* (*ἐφχι*).

1909. Θὰ πάρουμε πρῶτα τὸ *σχ* = *σκ*.

1910. Τὰ παραδείγματα γνωστὰ σὲ ὅλους · ἄσκημος ὁ
μόσκος καὶ τᾶπειρα παράγωγά του (*μοσκάπιδο*, *μοσκάτος*,
μούσκεμα, *μοσκοβολῶ*, *μοσκολούλουδο* κτλ.), *μουσκάρι*,
σκάω (*Foy, Lauts.*, 6), *σκάρα* (*ἐσχάρα*), *σκοινί*, *σκολεῖο*
κτλ..

1911. Τὰ προηγούμενα εἶναι τὰ πατροπαράδοτα. Καθα-
ρεβουσιάνικης καταγωγῆς, τοῦτα ἐδῶ · *ἀπασκολῶ*, ἄσκετος,
ἀσκολῶ, σκεδιάζω, σκέδιο, σκέση, σκῆμα · *αἰσκρὸς* κ'
αἰσχρολογία σήμερις ἀρχίζουνε καὶ καταντοῦνε κοινή
συνήθεια.

1912. Θὰ παναλάβουμε ὃ τι σημειώσαμε π. ἀ., ἀρ.
1864 *κι* ἀκ. γιὰ τὸ *σθ*. Τὸ *κ* στὸ *σκ*, εἴτε ἀπὸ ἀρχαῖο *Χ*
εἴτε ἀπὸ *χ* σημερινό μας, πάντα κανονικῶς.

1913. Νὰ τὸ συλλογιστοῦμε καλὰ, θὰ καταλάβουμε μάλ-
ιστα πὼς τὸ *σκολεῖο* καὶ ἡ *σκόλη* δὲν μπορεῖ νὰ εἴτανε
στὴν ἀρχὴ παρὰ δασκαλισμοί, δηλαδὴ λέξεις τοῦ βιβλίου.

1914. Κανονιστήκανε ὥστόσο καθὼς θὰ κανονιστοῦνε καὶ
τὰ σημερινὰ μας, ἂν καὶ δὲ μᾶς βλάβη μιὰ παρατηρη-
σούλα γιὰ μερικὰ.

1915. Τὸ *π* μετατρέπεται ἄλλο τίποτα σὲ *φ*. Ἔτσι
ἄκουσα στὴν Κεφαλωνίᾳ τοὺς πολιτίμους τύπους, ὅλους
ἀπὸ γραμματισμένους · *ἀγρολήφτης*, *Αἰγυφτο*, *ἐπισυνάφ-*

τουμέν, νικτήρας, λεγτεπίλεφτος, λεφτομέρειας, Σεφτέ-
βρης, σκέφτουμαι, φτώσις (κ. Byz., I, 508).

1916. Ἀπρόκοφτος, προβλέφτικος, ὑποφτος τυπώνουν-
ται κιόλας ἀπὸ τὸ Βλαχογιάννη (κ. ἱ. μ.).

1917. Ὑπάλληλοι μπάνκας μὲ βεβαιώνουνε πὼς τὸ
ἐπισυνάφτο εἶναι πᾶρε δῶσε στήν κουβέντα τους.

1918. Καὶ ὅμως σὰ νὰ μᾶς φέρουνε κάποια δυσκολία
νὰ ποῦμε *ισχυρὸς*, *ισχυρίζομαι*, *ισκῆ*.

1919. Μοῦ δίνει ἀπὸ κάποια ὑποψία πὼς τὸ *σχ* μπορεῖ
μιὰ φορὰ νὰ κατασταλάξῃ σὲ κάποιο σκέττο *σ* ἢ καὶ *σ* (κ.
P. de Ch., 271-272).

1920. Μπορεῖ καὶ τὸ *σθ* νὰ πάρῃ ἀνάλογο δρόμο καὶ νὰ
γίνη διπλὸ *σ*. Εἶναι ὅμως ὑποθετικά. Χρωστοῦμε σήμερα
νάκολουθήσουμε τὸν κανόνα, ποὺ εἶναι *στ* καὶ *σκ*.

1921. Γνωρίζω ἓνα παρυστράτημα μονάχα, μὰ νομίζω
πὼς καὶ τοῦτο μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ τὸ παραμερίσουμε.

1922. Σὲ διάφορα βιβλία μου, ἀκόμη κι ἀπὸ τὰ 1901
(*Pw. Θέ.*, 82), ξήγησα γιὰ ποιὸ λόγο τὸ *σ* γώριο καὶ τὸ
σ χωρῶ δὲν ἀποχτήσανε ὡς τώρα τὸ νόμιμό τους τὸ *κ*.

1923. Ὁ ἀπόστροφος ποὺ βάζω μᾶς παριστάνει κάποιο
ἄηχο διάστημα ποὺ κρατᾷ τὴ θέσση τοῦ *ι* (*συχωρῶ*) καὶ
δὲν ἀφίνει νὰ σμίξουνε καθαφτὸ *σ* καὶ *χ*.

1924. Ἐννοεῖται πὼς τὸ διάστημα δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ
λείψῃ. Θάλειψε σίγουρα κιόλας. Λοιπὸν ὅσο κι ἂν τῶγραφῃ
σχώριο — μ' ἓνα σχώριο, μ' ἓνα δάκρι — ὁ Βαλαωρίτης,
ὁ Πατέρας, ἐμεῖς ἄς τὰ παραδεχτοῦμε *σκώριο* καὶ *σχωρῶ*
(κ. Φιλ., Γρ., 77, ποὺ τῶχει μὲ *κ*).

1925. Μιλῆσαμε π. ἀ., ἀρ. 1912, γιὰ κάποια δυσκολία
στήν προφορὰ τοῦ *ισχυρὸς*. Δυσκολία ὑπάρχει ἀνκοιτάζουμε
τὰ μέλη τῆς Ἀθηναίικης Λέσχης, ὅχι ἂν ἀκούσουμε τοὺς
ψάλτες στήν ἐκκλησιά.

1926. Ἐπειδὴ λειτουργώντας ψάλτες καὶ παππάδες

ἔχουνε νὰ συγχωπούνε ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, σοῦ
τὸ διορθώνουνε ἀμέσως καὶ σοῦ τὸ κάνουνε *ισχυρὸς*, ὅπως
τόσες φορές ἄκουσα πνέματος, καὶ πνέματι — τὰ κανονικά.

1927. Λοιπὸν, ἀφοῦ ἔχουμε μαζί μας τὴν Ἐκκλησία,
ὁμπρός. Ἐχουμε καὶ τὴ Λέσχη, ποὺ ἔτσι λέγεται ἀπὸ τοὺς
Λεσκήτες τοὺς ἴδιους.

1928. Ἄρα εἶναι παντάπασι γελοῖο νὰ παραξενέβουνται
μερικοὶ μὲ τὸν *Αισκύλο* καὶ μὲ τὸν *Αισκίρη*.

1929. Πές το *Αισχύλος*, πές το *Αισκίλος*, ὅπως κι ἂν
τὸ πάρῃς, ἄλλαξε ἡ προφορὰ. Μὲ τὸ *κ* εἶναι πιὸ κανονικὸ,
εἶναι καὶ πιὸ ἀρχαῖο.

φ καὶ χ.

1930. Ὁ ἴδιος νόμος, ποὺ παρατηρήσαμε στὸ *σκ* ἀντὶς
σχ, μᾶς φέρνει καὶ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ *φχ* σὲ *φκ*, λ. χ. *ἐφκῆ*,
ἐφκουμε.

1931. Εἶναι νόμος δυνατὸς, ἐπειδὴς ἡ ἐφαρμογὴ του
δὲν περιορίζεται σ' ἓνα ζεβγάρωμα, παρὰ κυβερνᾷ τὰ ἑφτὰ
ζεβγάρωματα *πτ*, *κτ*, *φθ*, *χθ*, *σθ*, *σχ* καὶ τώρα *φχ* (κ. π.
ἀ., ἀρ. 1339-1340).

1932. Ὁ νόμος τί λέει; Πὼς ἡ γλῶσσα μας θέλει πάντα
στὰ σύφωναί μας ξακολουθητικὸ ἀχορδόηχο μὲ ἀχορδόηχο
ξαφνικὸ, καθὼς καὶ τὸ βλέπουμε στὸ *φτωχὸς*, *χτένι*, *φτάνω*,
ἐχτες, *χωριστῶ*, *σκέδιο*, *ἐφκῆ*.

1933. Οἱ ἀνίδεοι ποὺ χωρὶς νὰ ξαίρουνε, χωρὶς νὰ
σκεφτήκανε, συζητοῦνε γιὰ τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο ζεβγάρωμα,
δὲ φαντάζονται πὼς θὰ χρειάζεται κανένα μπόδιο πελώριο,
γιὰ νὰ σταματήσῃ τόσο πελώριο νόμο.

1934. Ποιὸς δὲν τὸ γνωρίζει τὸ πελώριο τὸ μπόδιο;
Εἶναι τὸ καλαμάρι. Τὸ ἀναποδογυρίζεις μιὰ μορφιά. Χύνεται
τὸ μελάνι καταγίς. Κι ὁ φυσικὸς ὁ τύπος λουλουδιάζει.

1935. Ἐτσι μᾶς ξεφύτρωσε τὸ ἐπισυνάγουμεν, τὸ φῶμα καὶ λοιπὰ (κ. π. ἀ., ἀρ. 1809), ποὺ ἡ καθαρέ-
βουσα τῆς τὰ λὲς κι ἀπορεῖ, ἐπειδὴς ἀκόμη δὲν κατάλαβε.

1936. Μὰ δὲν εἶναι ἡ καθαρέβουσα μονάχα. Ὁ μακαρί-
της ὁ ἀξάδερφός μου, ὁ Μάρκος Ζαβιτσιάνος, τὸ χρυσὸ τὸ
παιδὶ κι ὁ χρυσὸς ὁ δημοτικιστής, ποὺ παραδεχότανε δίχως
φιλονικεῖς τὴν ἐγκλῆ, δὲ χώνεβε τὸ ἐγκαριστῶ.

1937. Μιλήσαμε καὶ τὸν ἔπεισα. Ὁ ἀδερφός μου ὁ
Γιάννης, δηλαδὴς ὁ θεὸς μου ὁ Στέφανος Ψυχάρης, ποὺ
λάτρεβε τὸν ἀνιψιό του, δὲν τὸν πίστεβε στὸ ἐγκαριστῶ.

1938. Ἀνεβαίνοντας μιὰ μέρα στὸ Σταθροδρόμι, μοῦ
κόφτει τὸ βήχα τὴ στιγμή ὅπου τοῦ ξηγοῦσα τὸ ἐγκαριστῶ.
— « Οὐδέποτε! » φωνάζει μὲ ἀγανάκτηση.

1939. Ἐκεῖ ὅπου ἀγαναχτοῦσε, ἀνταμώνουμε κάποιον
φίλο του. — « Πῶς εἴστε, κ. Κυπαρίσση; ρωτῶ ». —
« Πολὶ καλά, μοῦ ἀποκρίνεται, σὰς ἐγκαριστῶ! »

1940. — « Τὸ πῆρε τάφτι σου, σιὸρ Στέφανε; τοῦ
κάνω. Ἄλλη φορὰ, νὰ σωπαίνης, σὰ σοῦ λέω. » Καὶ
ζεματίστηκε ὁ ἀγαθὸς ὁ ἀδερφός μου ὁ Γιάννης.

1941. Παρατηρήστε ὥστόσο τί φένο γλωσσικὸ αἵστημα
ἔχει ὁ Ρωμιός. Ὁ Κυπαρίσσης ἔλεγε ἐγκαριστῶ, ἔτσι
σκέττα. Μὲ τὸ σὰς ἔβαζε τὸ ε, γιατί τὰ συνεχικὰ τρία
σφκ — σασφαριστῶ — μᾶς χαλνοῦνε τὴν ἡχολογικὴ
μας ἀρμονία.

1942. Γιὰ νὰ πειστήτε πιὰ ὅλοι σας πῶς ἐγκαριστῶ εἶναι
τὸ κοινὸ, μάθετε πῶς ὁ ὕπουλος, ὁ ἀπατεώνας, ὁ πρόσωρος
ὁ μηδαμινός, ὁ λογομάγερας ὁ ἴδιος, παντοῦ ὅπου σὰ
γλωσσολογικά του ἀναφέρει τὸ εὐχαριστῶ, ἀκόμα καὶ τὴν
εὐκαρίστηση (Μ. κ. Ν. Ἑ., Α', 227) μὲ κ τὰ γράφει!

1943. Γιατί ὅμως νὰ διστάζουμε τόσοι; Τὸ συλλογίστηκα
χρόνια καὶ τὸ βρῆκα. Γιατί τὸ εὐχαριστῶ εἶναι δασκαλισμός!

1944. Καθαφτὸ δημοτικὸ εἶναι τὸ γειά σου ἢ καὶ σέ

πολλοὺς τὸ μερσί. Ἄλλοι θὰ σοῦ ποῦνε · Νὰ εἶσαι καλά!
Νὰ μοῦ ζήσης! κ' ἔνα σωρὸ νόστιμες ἐφκὲς ποὺ εἶναι σὰν
τὰ χαμόγελα τῆς Ρωμιοσύνης.

1945. Τὸ εὐχαριστῶ τυπωμένο τὸ βλέπουμε, τυπωμένο
τὸ θαρροῦνε ὡς καὶ στὴν κουθέντα τους. Δὲ θὰ κυκλοφόρησε
καὶ μὲ τὸ παραπάνω.

1946. Μὰ τί διδαχτικὸ! Μόλις πρόλαβε στὸ Παζάρι
καὶ κανονίστηκε ἀμέσως. Ἐγκαριστῶ, ἐγκαρίστηση, ἐφκά-
ριστος, σήμερα γλώσσα μας.

χ καὶ ν.

1947. Οἱ ἀγάπες τοῦ χ μὲ τὸ ν, ἀπὸ τίς μεγαλῆτερες
παραδοξολογίες τῆς γλωσσολογίας ἂν κοιτάξουμε τὴ ν. ἐ.,
προτοῦ κοιτάξουμε τὴν ἀρχαία.

1948. Ἄς διοῦμε ἀμέσως τὰ πράματα · ἰδοὺ μερικά
μονάχα ζεθγαρώματα χν, ἀπ' ὅπου κι ἂν προέρχονται,
ἀπὸ οὐσιαστικά, ρήματα, σημερνὰ ἢ κλασσικά.

1949. Παραθέτουμε ἢ σφηνώνουμε τὰ λίγα ποὺ δὲν εἶναι
τῆς κοινῆς χρήσης.

1950. Λοιπὸν ἔχουμε ·

ἀδράχνω

ἀμπώχνω

(ἀρπάχνω, ἀρπάχω τὸ κ.)

δείχνω

(διδάχνω · τὸ διδάσκω στέκει λαμπρὰ)

διώχνω

καταχνιὰ (κ. π. ἀ., γιατί ἀξίζει, ἀρ. 1845 κι ἀκ.)

λιχνίζω

λύχνος

(μπήχνω, μπήχω τὸ κοινό)

παιχνίδι

ρίγγω
τέχνη
σπρώγγω
ψάγγω.

1951. Θὰ εἴτανε ἁμαρτία νὰ μὴ σταθοῦμε μιὰ στιγμή στὴν καταχνιά. Ὁ Καταχνιασμένος (κ. Μ. κ. Ν. Ε., τ. Α', 291) μᾶς τὴν κανόνισε · « ... κατατμιά-καταχνιά συνήθως, κατσαχνιά δὲ ἐν Μεσσηνίᾳ ».

1952. Σωστὸ ἀριστοῦργημα μὲ παράγραφους ·

α'. Ἡ κατατμιά τί πρᾶμα εἶναι; Μῆτε τὸ στοχάστηκε πὼς χρωστοῦσε νὰ τὴ δικαιολογήσῃ ·

β'. Πῶς τὸ μ — κατατμιά — ἐγίνε ν-καταχνιά;

γ'. Πῶς τὸ τ ἐγίνε χ, δίχως κἄνε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ βαθμὸ τοῦ δοντόχου θ, καταθμιά, κατόπι καταχνιά, ὅπως ντόπια ὁ χ.λιβερός ἀπὸ τὸ θ.λιβερός.

δ'. Ποιὸ τὸ νόημα τῆς κατατμιάς;

ε'. Ἀπὸ τὸ ἀτμός, ἀτμιά; βᾶϊ, βᾶϊ!

1953. Καὶ τώρα, παιδάκια μου, νὰ γελάσετε. Ἡ καταχνιά μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὴν ὁμηρικὴ μας τὴν ἄγνη (Δ, 426 ε, 403), ποὺ στὸν Αἰσχύλο (ἀπόσπασμα 364) σημαίνει καπνὸ, « ἄγνη πυρὸς ».

1954. Νὰ καὶ τὰ δημοτικὰ του — καὶ τὰ ὁμηρικὰ του.

1955. Τί τρέχει ὥστόσο; Τρέχει ποὺ τὸ χ ἄχορδόηχο καὶ χορδόηχο τὸ ν! Δὲν ἔπρεπε μὲ κανέναν τρόπο τολοπὸ νὰ ταιριάζουνε ν καὶ χ.

1956. Ναι, τὸ ξαίρω πὼς καὶ στὴν ἀρχαία ἔχουμε τέτοια, ἰκτέομαι, ὀκνηρός, ὀκνός, ὀκνος, τέκνον καὶ λοιπὰ. Στὴν τέχνη μάλιστα, τὸ χ μπῆκε στὴ θέση παλιότερου κ (κ. τέκτων, Boisacq, Dict. étym.).

1957. Μὰ ἐμεῖς τὸ παραξελώσαμε. Εἴχαμε κ' ἔχουμε δείγτω. Τίποτα! Προτιμήσαμε τὸ δείγγω.

1958. Κληρονομήσαμε ἀπὸ τὴν ἀρχαία τὸ γ τὸ χορδόηχο

του παιγνιδίου, ποὺ εἴτανε κανονικὸ. Δὲ βοήθησε! Τὸ θέλουμε παιγνίδι.

1959. Πρῶτα, ὅσο ἔβλεπα τὸ παιγνίδι μοναχό του, νόμιζα πὼς τὸ σωστὸ εἴτανε τὸ γ. Δίσταξα ὥστόσο, γιατί δὲν καταλάβαινα τὸ νόμο τὸ γενικὸ.

1960. Ποιὸς ἀφτός; Χαμπάρι δὲν ἔχω. Χαμπάρια σημαντικὰ μπορεῖ νὰ πάρουμε ἀπὸ τὴ λαλομηχανή τοῦ Περνοῦ καὶ νὰ μάθουμε ἄξαφνα πὼς στὸ ξεβγάρωμα χν τὸ γ γίνεται ἄχορδόηχο!

Φθινόπωρος καὶ χυνόπωρος.

1961. Ὁ χυνόπωρος εἶναι χρυσὸς ὄρος. Ὁμορφὴ λέξη καὶ διαδομένη. Σκεδὸ πανελλήνια. Πρέπει στὰ ἔργα μας ἀφτὴν νὰ παραδεχτοῦμε.

1962. Μὰ σίγουρο πὼς δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ φθινόπωρο, γιατί τὸ φθ δὲν τρέπεται σὲ γ. Ὁ φθινόπωρος κατάντησε κιόλας ἄνοστος, δηλαδὴ καθαρεβουσιάνικος.

1963. Δὲ θυμοῦμαι σὲ τί μέρος, μὰ σύφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς Δημοτικῆς ὁ Ἀντιδημοτικιστὴς, ὁ Κατατμιασμένος, εἶδε λίγο φῶς καὶ τὸ ἐτυμολόγησε ἀπὸ τὸ χύνω φροῦττα, ὀπῶρες, παρικὰ.

1964. Θὰ τὸ ποθοῦσα νὰ εἶχε δίκιο. Μὰ θὰ χρειαζότανε ἀκόμη νὰ ξεταστῇ ἂν οἱ ὀπῶρες, ἡ ὀπώρα εἴτανε τῆς κοινῆς συνήθειας, στὴν ἐποχὴ ὅπου ἔχυσε ὁ χυνόπωρος τὰ φροῦττα του τὰ γλυκὰ.

χ καὶ γ.

1965. Νὰ συναλλάζονται γ καὶ χ, παράξενο διόλου, ἀφοῦ ἡ μόνη τους διαφορὰ ποὺ χορδόηχο τὸ γ, ἄχορδόηχο τὸ χ. Ὅλα τους τοποθετημένα στὰ γλωσσόσπιτα τὰ ἴδια.

1966. Καὶ τότες τέτοιες συναλλαγές ξεστηκῶναι κανεῖς σὲ μιὰ δυὸ ντοπιολαλιές, ἄξαφνα πάταγος = πάταγος (Foy, *Lauts.*, 27), ἢ ἀντίθετα στὴν Κύπρο ἀνέγρον = ἀνέχω (ἰ. μ., 14).

1967. Στὴν Κοινὴ, ἓνα γνωρίζω μονάχα. Στὴν Ἀθήναι τυχαίνει νὰ λένε δραμεῖς. Μὲ κατοπινὸ μ, χορδοθήχεψε τὸ χ, δραγμαῖς. Καὶ τότες ξεήχησε, δραμεῖς.

Ὁ χ̄.

1968. Καθὼς μάθαμε (π. ἀ., ἀρ. 1899-1900), ὁ χ̄ λέγεται ξερός μὲ κατοπινούς α, ο, σ, ὑγρός μὲ κατοπινούς ε, ι, ὤ. Ὁ χ̄ λοιπὸν ποὺ σημειώνουμε δὴ εἶναι ἄλλο πρᾶμα.

1969. Σὰ λέμε ἄδειος, καθαφτὸ ἄδρος, μὲ 2 χορδόηχο, ἀφοῦ χορδόηχο καὶ τὸ δ. Σὰ λέμε πάλε ὀποιος, δηλαδὴς ὀπρος, τὸ 2 δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἀχορδόηχο, ἀφοῦ ἀχορδόηχο τὸ π.

1970. Τὸ σημειώνουμε τότες χ̄, ὀπρος. Τὸ ψηφί μας πραχτική σημασία δὲν ἔχει, παρὰ ἐπιστημονικὴ μονάχα (κ. τὸ Β. τ. Δ.). Ὁ χ̄ ἄξαφνα μᾶς ξηγᾶ πῶς ὁ τέτοιος ἐγινε τέθρος, δηλαδὴ τέθρος.

1971. Εἶναι ἀπλὸ 2 ἀχορδόηχο. Καὶ ἰδοὺ ἡ διαφορὰ μεταξὶ τοῦ χ̄ καὶ τοῦ χ τοῦ ὑγροῦ, ποὺ ἄς τὸ βάλουμε χ².

1972. Σὰ λέμε χέρι, σὰ λέμε χεϊμώνας, ἡ προφορὰ μας εἶναι χ²έρι, χ²εϊμώνας. Σὰ λέμε ὅμως χιόνι, νὰ μὴ θαρροῦμε πῶς λέμε χ²όνι, λέμε σκέττα χόνι, ὅπως λέμε 2ος ἢ 2ατρός, ὅχι 2ατρός.

1973. Τὸ χ̄ καὶ τὸ 2 θέλουνε κατοπινὰ του-φωνήεντα κ. π. ἀ., ἀρ. 1917 κ. ἀκ..

Γενικὴ σημείωση γιὰ τοὺς τρεῖς
Ξακολουθητικοὺς ἀχορδόηχους
φ θ χ.

1974. Στὴν ἀρχαία μας τῇ γλώσσᾳ, δυὸ ξαφνικοὶ δασόηχοι δὲν μπορούσανε νὰ νοῖξουνε δυὸ συνεχικὲς συλλαβές, τὸ *φερίληκα γινότανε ἀμέσως πεφίληκα, ἡ θρίξ μόρφωνε γενικὴ τριχός.

1975. Σὲ μᾶς βασιλέθει ὁ ἀντίθετος νόμος, μόνο ποὺ οἱ δασόηχοι σήμερες εἶναι ξακολουθητικοί. Λοιπὸν, ἅμα τὸ κάπτω ἀκούστηκε κάφτω, ἔπειτα γάφτω (Foy, *Laut.*, 27 · *Qqs. Tr.*, 6).

1976. Ἔτσι βγήκανε στὴ μέση πολλὰ, ἡ φούχτα (χειρ πυχτή (*Qqs. Trav.*), χαχαρίζω (καρχαίω), χοχλακίω (κοχλάω), χοχλάκι (κοχλάκιον) (F., δ. εἰ., κ τ λ. κ τ λ.).

1977. Ἐγὼ μάλιστα παρατήρησα, ὅχι μονάχα θρέφω, θροφή, μὰ καὶ ἀναθροφή, ὅπως ἐπιμελιούμαι καὶ τὸ γράφω.

1978. Γράφω καὶ θαφῶ, ἂν καὶ ὁ τάφος μοιάζει νὰ ντιστέκεται. Θὰ ὑποχωρήσῃ κι ἀφτός.

1979. Μ' ἓνα λόγο, ἡ δόκιμη, κομπή, ἐλεγάντικη δημοτικὴ ἀπαιτεῖ σήμερα χ̄ μὲ χ, θ μὲ θ καὶ φ μὲ φ.

Οἱ τέσσερις ξακολουθητικοὶ χορδόηχοι
β δ γ 2.

Ὁ β.

1980. Γλυκὰ γλυκούτσικα ὁ ξαφνικὸς χορδόηχος Β ὁ π. ε. ἄφησε μιὰ στενούτσικη χαραμάδα μεταξὶ στὰ δυὸ χεῖλια, πέρασε ὁ ἄερας, μαζί του καὶ τὸ β.

1981. Δυὸ β ξαίρουμε ὅπως καὶ δυὸ φ (κ. π. ἀ., ἀρ. 1785), ἓνα χειλόχειλο κ' ἓνα δοντόχειλο.

1982. Χειλόχειλο ἔτυχε νὰ τὰκούσω καὶ σὲ μένα καὶ σὲ ἄλλους μὲ κατοπινὰ φωνήεντα, προπάντα μὲ τὰ χειλόχη ο καὶ σ.

1983. Τάκουσα καὶ μὲ κατοπινὰ γα, γε, λ, μ — τὴ στιγμή ὅπου τὸ β πάει νὰ ξεηχήση.

1984. Ἀπτά ὅλα τους θέλουμε ψιλὴ λαλομηχανή.

Ὁ καινούργιος μας ὁ β.

1985. Πάμπόλλα β κληρονομήσαμε ἀπὸ τὸ φωνήεντο ν, τὸ δέφτερο τὸ στοιχεῖο τῆς δίφτογγος αυ, ευ, ἐπειδὴ τὸ ν ἔγινε πρῶτα β.

1986. Φτάνει νὰ σταθῇς μπροστὰ σ' ἓναν καθρέφτη καὶ νὰ προσφέρῃς ἓνα σ, γιὰ νὰ διῇς πὼς τὸ στόμα σου στρογγυλώνει.

1987. Τὸ σ ἄφτὸ, ἅμα τὸ θελήσης πιὸ στρογγυλὸ ἀκόμη, πιὸ ἐκφραστικὸ, πού νὰ πῆς, θὰ τὸ προχωρήσης· δηλαδὴ θὰ προβοῦνε τὰ χεῖλια σου πιὸ μπροστὰ.

1988. Θὰ προβοῦνε τόσο μπροστὰ μάλιστα πού θὰ κοντέφουνε νὰ σμίξουνε στὴ μέση, ἀφίνοντας ἀναμεταξὶ τους μονάχα μιὰ στενὴ χαραμάδα.

1989. Καὶ τότες, χωρὶς ὁ ἴδιος σου νὰ τάντιληφτῇς, θὰ μορφώσης χειλόχειλο β, ἐκεῖ ὅπου προσμένει σ.

1990. Ἡ φυσιολογικὴ μας περιγραφή μᾶς ἀνακαλύπτει κάτι σπουδαῖο. Τὸ ν τῆς δίφτογγος αυ, ευ θὰ εἶχε τὴν προφορά σ, ὅχι υ.

1991. Ἄν εἶχε τὴν προφορά υ, θὰ γινότανε, τὸ υ. Εἶχε ἀπαραίτητα τὴν προφορά σ γιὰ νὰ γίνη β.

1992. Γιὰ τοῦτο, δηλαδὴ γιὰ τὴ συγγένεια τῆ μεγάλης μεταξὶ β καὶ σ, κάποτες τυχαίνει σὲ μιὰ ντοπιολαλιά τὸ ἀντίθετο, νὰ γίνη σ τὸ β.

1993. Ἔτσι βλέπουμε στὴν Ἰκαρία, μὲ τὰ μάτια ὅμως τοῦ Ἀνόμματος (Μ. κ. Ν. Ἐ., Β', 417), μερικοὺς τύπους πού τοὺς ἀράδιασε δίκως κάνε νὰ τὸ ὑποφιαστῇ πὼς εἶχανε νὰ μελετηθοῦνε.

1994. Κοντὰ στὸ νου πὼς οἱ τύποι φλέες, φροῦμαι, φόος, στραὸς κλ. δὲ χάσανε τὸ β τὸ μεσιανό τους ἄψε σῆσε.

1995. Χρειάστηκε πρῶτα τὸ β νὰ κατασταλάξῃ σὲ σ, τὸ σ κατόπι σὲ μισὸ σ, ἐκεῖνο πού ὁ Περνὸς τὸ σημειώνει w καὶ τὸ παρατήρησε στὸ περιώ.λ (P. de Ch., 330) καὶ ἱ. μ. holépsu.

1996. Τότες μπόρεσε καὶ ξεήχησε, ὅχι μαθὲς τὸ β, παρὰ τὸ σ, δηλαδὴ ἓνα σ μειωμένο.

1997. Στὴν Κοινὴ μας, δὲν πιστέω νὰ ὑπάρχῃ κανένα τέτοιου εἶδους ξεήχημα, ὅξω ἀπὸ τὴν κλητικὴ διά.λε ἢ τὴ γενικὴ καταδιαβ.λον.

1998. Καταντήσανε σὰν ξεφωνητὰ καὶ τὰ δυὸ τους. Τὸ οὐσιαστικὸ μοιάζει ἀτάραχο καὶ βαστὰ τὸ β. Λέμε ἀφω.θητα ὁ Διάβολος· διά.λος λέμε σὰ θυμούμαστε τὸ ξεφωνητὸ.

1999. Μᾶς τὸ ἀποδείχνουνε τὸ συνηθισμένο τοῦ διαβ.λον κάλτσα κι ὁ διαο.λεμένος! ἐνῶ θὰ ποῦμε ἀνεμομαζώματα διαβολοσκορπίσματα, διαβολογιατρὸς (κτλ., ἐπαινετικὸ) καὶ τὰ διαβολάκια, χαδεφτικά, γιὰ τὰ παιδιὰ μας.

Κοινὰ καὶ ντόπια κινήματα τοῦ β.

2000. Στὴ θέση τοῦ β, βρίσκουμε κάποτες γ· σούγ.λα (σούβ.λα), γ.λέπω (β.λέπω), περιγ.λι (περιβ.λι) (Pernot, P. de Ch., 326, 327), κάποτες δ· διο.λι (βιο.λι) (P. de Ch., 327), κάποτες φ· φραγ.ό.λι (βραγ.ό.λι), καλόφ.η (καλόβ.η) (P. de Ch., 328), κάποτες πάλε βρίσκουμε

προσβάλλτο μεσοφωνηεντικό β · *ἀβέρας* (κ. Foy, *Lauts.*, 21).

2001. Όλα τους ἀφτὰ εἶναι ντόπια. Τὰ κινήματα τοῦ β τοῦ κοινοῦ περιορίζονται γύρω στὰ χεῖλια · εἶναι πάντα τους χειλόγηχα.

2002. Τὸ κίνημα τὸ σημαντικώτερο καὶ τὸ καθαφτὸ πανελλήνιο ἀργήσαμε νὰ τὸ ἀναφέρουμε, γιατί ἔτσι τὸ φερνε ἡ σειρά τοῦ λόγου καὶ πρέπει τώρα νὰ γυρίσουμε πίσω.

2003. Προκηρύξαμε π. ἀ., ἀρ. 1979, πὼς τὸ ν τῆς δίφτογγος *αν, εν, ἄμα* ἔπαψε νὰ εἶναι φωνήεντο, ἔγινε πρῶτα β .

2004. Καὶ τόντις, ἡ φυσιολογία μαζί μὲ τὴ λογικὴ ἔτσι τὸ προστάζουσε. Δηλαδῆς ἐννοοῦμε πὼς τὸ ν στὸ αὐτὸς, προτοῦ ἀκουστῇ *ἀφτὸς*, ἀκούστηκε *ἀθτὸς*.

2005. Ὁ *ἀθτὸς* δὲ βάσταξε οὔτε χρόνια οὔτε ὧρες πολ-
λές, ἐπειδὴς ἀχορδόηχος ὁ τ , χορδόηχος ὁ β , καὶ χρειά-
στηκε ἀπὸ τὴν ἀπανώδρομη τὴν ἡχοταιριαξία νὰ γίνουνε
ἀχορδόηχοι καὶ οἱ *δυὸ, ἀφτὸς*.

2006. Στὴν *ἀβγή*, πρῶτα τῆς *ἀσγή*, *ἀβγή*, ἔμεινε τὸ β , πού εἶναι χορδόηχο σὰν τὸ κατοπινὸ του τὸ γ (γ).

2007. Τὸ ἴδιο, μὲ κατοπινούς χορδόηχους, β θὰ προ-
φέρουμε, ἀπ' ὅπου κι ἂ βαστᾷ τὸ β · *ἀβδέλλα, ἐδιδάτεος,*
βγάζω, ἐβγενής, βζωνάκια.

2008. Δὲν ἔχουμε ἄλλους χορδόηχους μὲ πρότερινὸ β .
Μὲ τοὺς κατοπινούς ἀχορδόηχους $\pi, \tau, \kappa, \varphi$ λέμε ὅλοι ·
ἐφπρέπεια, Ἐφτέρπη, ἐφκαιρία.

2009. Μὲ κατοπινὸ σ δὲν ἔχει οὔτε β οὔτε φ , παρὰ
σκέττο π · *Βασιλέπω* κτλ..

2010. Μὲ κατοπινὸ θ μνήσκει τὸ φ , μὰ τὸ θ τρέπεται
σὲ τ , *ἐφτῖς* (εἰθὺς) κλ., λ. κ. *ἐφτυμος.*

2011. Μὲ κατοπινὸ χ μνήσκει τὸ φ , μὰ τὸ χ τρέπεται
σὲ κ , *ἐφκὴ* κλ..

2012. Μὲ κατοπινὸ φ δὲν ξαίρω τί γίνεται. Σὰ νᾶκουσα
μιὰ *δυὸ* φορὲς · *ἐφφωρία*, μὲ *δυὸ* φ . Δὲ μοιάζει ὅμως νὰ
βαστάξουνε, γιατί λέγεται κ' *ἐφφωρία* κ' *ἐφωρία*.

B καὶ μ.

2013. Ὁ Φιλήντας κατάλαβε ἄριστα (Γρ., 73-74) πὼς,
ἀπαράλλαχτα ὅπως τὸ ζεβγάρωμα BN (*πν*) δὲν ἔστρεψε
στοὺς ἀρχαίους, δὲ στρέγει οὔτε στοὺς σημερινούς τὸ ζεβγά-
ρωμα *βν*.

2014. Δηλαδῆς, ἀφοῦ τὸ ν ἔγινε β καὶ τὸ *ἐλαῦνω, ἐλά-
βρω, λάβρω*, τὸ *λάβρω* μετατράπηκε σὲ *λάμνω* (Φιλ.,
δ. εἰ.).

2015. Ἔτσι, ἀπάνω κάτω, μᾶς βγήκανε ὁ *μονοῦχος*
μνοῦχος, βροῦχος, ἐβροῦχος, εἰνοῦχος (γιά τὸ *μον-* κ. π.
ἀ., ἀρ. 669, 715 · Φιλ., Γρ., § 309) κι ὁ *ἀγαυὸς ἀγα-
θὸς, ἀγανθὸς, χαῦθος* (κ. Φιλ., Γρ., σ. 74 · κ. B. τ.
4., 240, β, *τραματίας* 240, η, καὶ π. κ., ἀρ. 2073).

2016. Καὶ γιατί νᾶπορήσης; *Μυτόηχα* τὸ μ καὶ τὸ ν .
Ταιριάζουνε καλῆτερα παρὰ *χειλόηχος* καὶ *μυτόηχος, βν*.

2017. Εἴπαμε · καλῆτερα. Δὲν εἴπαμε πὼς ἀπόλυτα
ταιριάζουνε ἀφτοὶ καὶ σώνει, γιατί ἀπόλυτος ὁ νόμος δὲν
εἶναι.

2018. Τοὺς καθαρεβουσιάνικους ὄρους *ἐβροια, ἐβροϊκός,*
ἐβρόητος, ἐβρομία κι ὁ τι ἄλλο, τοὺς λέμε μιὰ χαρὰ δίχως
νὰ σκουντάφουμε διόλου.

2019. Κι ἀκόμη ἀποδειχτικότερα, τὴ λέξη *εὐγνωμο-
σύνη*, δηλαδῇ *ἐβγνωμοσύνη*, μὲ τὰ τρία τῆς τὰ σύφωνα
βγν, τὴν κανονίσαμε *μπιζουδάκι* καὶ τὴν κάμαμε *βρωμο-
σύνη*, ὅπως τὴ γράφω πάντα, μὴν ὄντας ἀπελέκτητος.

2020. Ὁ νόμος ὁ ἀπόλυτος εἶναι ὁ νόμος πού δὲ σηκώνει
ζεβγάρωμα βμ καὶ τὸ θέλει *θάμα, κλάμα, πνέμα, ρέμα* κλ..

2021. Φανταστῆτε ἀλήθεια πόσο τυραννικός εἶναι ὁ νόμος, ἀφοῦ λειτουργώντας ὁ παππὰς — μὰ κι ἄς εἶναι ἀρχιμαντρίτης ἢ δεσπότης — δὲν μπορεῖ νὰ βασταχτῇ τοῦ ξεφέβγει καὶ φέλνει τοῦ ἀγίου πνέματος κτλ..

2022. Τώρα λοιπὸν ἄς κοπιάσουνε οἱ Ἀνίδεοι μὲ τσίπες καὶ μὲ νάζια πὼς ὁ Θεὸς φυλάξη καὶ δὲν παραδέχονται πνέμα χωρὶς β, ὅταν τὸ πνέμα ἔχει ἀψηλὸ νόημα.

2023. Τί ἀψηλὸ, ἀφοῦ πρωτὸς χαμηλώνεσαι βαρβαρίζοντας; Τὸ πνέμα, μὲ βμ, ποτές του ἐλληνικὸ δὲ στάθηκε, ΠΝΕΥΜΑ, μὲ δίφτογγο καὶ περισπωμένη, τὸ λέγανε οἱ ἄθρῳποι.

2024. Χαμηλὸ νόημα πρέπει ν᾿ἄχῃ κι ὁ πνευματικὸς. Χαμηλὸ νόημα καὶ ἡ φυσιολογία. Τὸ β μὲ κατοπινὸ μὴ χειλόχειλο ἀπὸ ἀνάγκη. Ἀπὸ γεννησιμιό του χειλόχειλο τὸ μ.

2025. Δυὸ χειλόχειλα πλάϊ πλάϊ τολοιπὸ, νὰ ξεβγά-ρωμα ποῦ νόημα δὲν ἔχει οὔτε ἀψηλὸ οὔτε χαμηλὸ. Δὲν ἔχει κανένα.

2026. Ἐδὼ μιλοῦμε γιὰ τοὺς φρόνιμους καὶ τοὺς καλὸς προαίρετους. Ὅποιος βλέπει τὰ πράματα ὅπως εἶναι, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀποψή τους τὴ φυσιολογική, τὰ καταλαβαίνει καὶ πείθεται.

2027. Ὅποιος ἀκούει, ὅποιος μάλιστα λέει πνευματικὸς, μὰ δὲ λογικέβεται, δὲ νιώθει καὶ τοῦ χρωστοῦμε ποῦ ἡ Ἑλλάδα, Ἑλλάδα δὲν ἔγινε ἀκόμη.

Κάτι ἄλλα.

2028. Καὶ στάβγῃ καὶ στάφτια σίγουρο πὼς θὰ ἐνέ-ρ-γησε τὸ σ καὶ τὸ δ. Ὁ Φιλήντας ἄξαφνα τὰ ἐννοεῖ τὰ ὠτά, τὰ ὠγά, τὰ οὐγά, τὰ βγά (Γλ., τ. Α', 7). Γιατί ὅχι;

2029. Κάτι τέτοιο θὰ τρέχῃ μὲ τάφτια (κ. Foy, *Laus*).

20 καὶ τὰ Qqs. T., 239). Λοιπὸν ὑποθέτω! τὰ ὠτία, τὰ στία, τὰ βτία, τὰ φτία, τὰ φτια. Μπορεῖ.

2030. Ὁ P. Krestchmer (*Lesbos*, 202 · ἔξοχο τὸ μέρος) κι ὁ Φιλήντας (Γλ., τ. Α', 8) τὸν παλαβὸ μᾶς τὸν ἔχουνε ἀπὸ τὸν παλαιὸ. Κι ἀφτὸ γίνεται. Ἀνακατέβουνται ὁμῶς καὶ οἱ δυὸ τους σὲ ξένη τους δουλειά. Τί λέει ὁ Ἡσύχιος; « παλαιὸς · ὁ ταῖς φρεσὶν ἐξεφθαρμένος ἤδη, ἄφρων » (κ. P. Krestschmer, ὁ. εἴ., σμ. 1). Δουλειὰ τοῦ Χαμενουδάκη νὰ μᾶς τὸ ἐτυμολογήσῃ.

Ὁ δ.

2031. Θὰ τὰ φέρουμε κάπου σκοῦρα μὲ τὸν ἤχο δ, τὸ νόστιμο τὸν ἤχο, ποῦ εἶναι ἀπὸ τὰ ρωμαϊκὰ μας τὰ στολίδια.

2032. Τὸ δ γλυκαίνει τὴ λαλιά μας. Ἐλᾶτε νὰ ποῦμε ΔΡΕΠΑΝΟΝ ὅπως τὸ λέγανε μιὰ φορὰ. Τί ντοῦρο! Ξαφνικὸς ὁ Δ, ὁ Π ξαφνικὸς. Μὲ τὸν ἕναν του ξαφνικὸ, τὸν π, μὲ τὸν ξακολουθητικὸ χορδὸῦχο δ, τὸ δρεπάνι σοῦ ἔρχεται σὰν τὸ κρύο τὸ νερό.

2033. Σ' ἓνα σημεῖο μονάχα θὰ τὰ μπερδέψουμε. Εἶδε-μὴ ταχτικὰ ὅλα του. Ἀλαχάνιαστα ὁ ξαφνικὸς δασόηχος ἔγινε ξακολουθητικὸς χορδὸῦχος, ἀφίνοντας λίγο λίγο τὸ ἀκρόγλωσσο νὰ προχωρῇ ἀνάμεσα στὰ δόντια καὶ τὸ φύσημα νὰ πολίνη.

2034. Ἀπὸ τότες ἔμεινε παντοῦ δ στὴν Κοινὴ μας, ἂν ὅχι στὶς ντοπιολαλιές.

2035. Στὶς ντοπιολαλιές βλέπουμε σωρὸ σωρὸ κινήματα τοῦ δ πρὸς τὸ β · βέματα (δέματα) (κ. Pernot, *P. de Ch.*, 315), τοῦ δ πρὸς τὸ ε · πεῖι (παιδί) (κ. Pernot, ἱ. μ.), τοῦ δ πρὸς τὸ τ · κερτίζω (Pernot, *P. de Ch.*, 374), τοῦ δ πρὸς τὸ θ · σπουθῇ (σπουδῇ) (σ. 316).

2036. Ἔχουνε ἀφ'τὰ κάποτες καὶ τὴ νοστιμάδα τους καὶ τὸ μεγαλεῖο τους, μάλιστα ὅταν ξεηχᾷ τὸ δ' ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα, ὅπως μου τὸ τραγουδήσανε ἄλλοτες στὸ Πυργὶ τῆς Χιὸς.

Καὶ τὸν ἀφέντη τῆς Βλαχίᾳς μ' ὤλη τον τὴν ἀρμάα!

δ καὶ 2.

2037. Τὸ κίνημα τὸ πιὸ δυσκολοξήγητο εἶναι καὶ τὸ πιὸ κοινὸ · τὸ γιὰ στὴ θέση τοῦ διὰ.

2038. Λέμε κάθε τόσο · ἄδεια (καὶ ἀδειάζω καὶ ἄδειος), βόδια (παιδιὰ καὶ πάει λέοντας), διαβάζω, διαβαίνω, διαβάτης, διάβολος, διάολος, ξεδιαλλίζω κι ὁ τι ἀγαπᾷς. Ἀπὸ ποῦ κι ὡς ποῦ νὰ λέμε γιὰ, ὄχι διὰ;

2039. Στὴ φόρα τῆς νιότης, στὰ 1886, θάρρεψα πὼς τὸ βρῆκα. Εἶχα γνωρίσει τότες στὴν Πόλῃ ἓνα παιδὶ ἀπὸ τὴν Τήνο πού τὰ δια-, διο-, διου- τᾶκανε πάντα για-, γιο-, γιου (S. P., σ. XV). Νά σου τὸ λοιπὸν καὶ τὸ πιάσαμε.

2040. Δηλαδή, ἀπὸ μιὰ ντοπιολαλιά, ὅπως τόσο συχνὰ τυχαίνει κι ὅπως τόσο συχνὰ τὸ σήμεωσα, ἓνας τύπος βγαίνει σεργιάνι ὅξω στὴν Κοινὴ, ξαπλώνει καὶ πάει.

2041. Στὴν ἐρμηνεία μου ὅμως ἀφτὴ ἀντίρρηση σπουδαία ἔβγαλε ὁ Περνὸς · βρῆκε μάλιστα κάμποσα νάντιρρηση (P. de Ch., 522).

2042. Τὸ σπουδαιότερο δὲ μοῦ φαίνεται νὰ εἶναι πὼς τὰ μέρη ὅπου παρατηριέται ἡ ἀλλαγὴ τοῦ δ εἶναι πάρα πολὶ σπάνια καὶ κρυμμένα στὴν Ἑλλάδα γιὰ τέτοια διάδοσι καὶ τέτοια ἐπίδραση.

2043. Ὁ Τηνιακὸς, πού καλὸ μιὰ μέρα νὰ γραφοῦνε τὰ ἱστορικὰ του, ἔχει δράση κ' ἐπίδραση σ' ὅλο τὸ βωμῆκο. Ἐμπορικὸς λαὸς, ἄφησε πού ἡ Παναγιά καὶ τὸ Κατάστημα δώσανε στὸ Νησί πανελλήνια σημάτια.

2044. Ἐπειτα ξέρουμε ἀπὸ τὸ περίφημο δῶκοι τοῦ Brugmann (κ. Gr. Gr., σ. 324, κ. καὶ 323 τέλος) πὼς ἓνας καὶ μόνος τύπος εἶναι σπόρος ἀρκετὸς γι' ἀλάκερη γεννοβολιὰ, γιὰ ὅλο τὸ -κα τοῦ ἑλληνικοῦ παρακείμενου.

2045. Μὰ ὁ Περνὸς μοῦ μαθαίνει δυὸ πράματα πιὸ ταραχτικὰ πού ταιριάζει νὰ ξεταστοῦνε μὲ τὴ σειρὰ τους.

2046. Πρῶτο στὴν Τήνο τὴν ἴδια, εἶναι τὸ κίνημα ἐξαιρετικὸ. Ἄς θυμηθοῦμε ὡστόσο πὼς ὑπάρχει.

2047. Δέφετερο · στὴ Χιὸ ξεσήκωσε ὁ Περνὸς τᾶκό-λουθα · γιάντα (γιὰ εἶντα), γιοσμέ μου (δυνόσμε μου), ἀμν-γλαγιά (ἡ ἀμυγδαλιά), καριγιά (καριδιὰ), πογιά (ποδιὰ), ἐνα γιὸ (νὰ δυὸ).

2048. Μὲ τοῦτα μαζὶ, ἀραδιάζει κάμποσα παρόμοια ὁ Περνὸς ἀπὸ τὴν Κρήτη (γιαγέρω, διαγέρω, ἀπὸ τὴν Κάρπαθο, ἀπὸ τ' Ὀτράντο, πού εἶναι τὸ διδαχτικώτερο, γιὰ ἐκεῖ κάθε διὰ καταντᾷ γιὰ (Pernot, P. de Ch., 522).

2049. Μοῦ φαίνεται τοιοῦτὸν πὼς κανένας ἄβυσσος δὲ μὲ χωρίζει ἀπὸ τὸν Περνὸ. Καὶ ξανάρχουμαι στὴ γνώμη μου τὴν παλιά, πὼς τὸ γιὰ εἶναι κάποιο ντόπιο πού πλημμύρισε στὴν Κοινὴ μας.

Ἀλλὰ μερικὰ.

2050. Στὸ δοξάρι ἀντὶς τοξάρι δὲν ἔχει ἀλλαγὴ τ σὲ δ ὅπως τὸ νόμιζε ὁ Foy (Lauts., 16). Καίρὸς πού τ'ὄχω ξηγημένο ἀπὸ τὸ δ τῆς δόξας τοῦραροῦ (Obs. phon., 1888 · σήμερα Qqs. Tr.). Ἔτσι τὸ ξηγᾷ κι ὁ Φιλήντας (Γλ., Γ', 165), χωρὶς νὰ διάβασε τὴν ξηγησοῦλα μου.

2051. Ὁ Φιλήντας (ἱ. μ., 165) ξηγᾷ καὶ τὸ ἀδράχτι (ἀτρακτος, Foy, Lauts., 16, ὅπου τὸ περνᾷ γιὰ ἡχολογικὸ), ἀπὸ ξέμοιασμα, δηλαδή ἀπὸ ξεταιριαξιά. Δὲν πείθουμαι.

2052. Τὸ νομίζω πὶο πολὺ ἐπιδραμένο ἀπὸ τὸ ἀδράχτω.
Πῶς ἀφτό; Ἀπὸ τὴν ἄγκουρα! Κ. Ἡπίτη, Λεξ. ἐλλ.-
γαλλ., λ. ἄγκουρα (κ. π. κ., λ. ἀδράχτι!). Τὸ ἀδράχτι
σημαίνει τὸ σίδερο τῆς ἄγκουρας — καὶ ἡ ἄγκουρα
πιάνει.

2053. Λάθος τοῦ For καὶ τὸ νὰ νόμισε πῶς τὸ δ τῆς
φεργάδας εἶναι ἀπὸ τὸ *i* τῆς *fregata*. Τὸ δ, βενετσιάνικο.
Τότες ὅμως δὲν ξεχωρίζανε βενετσιάνικα καὶ ἰταλικά.

2054. Τὰ ὕδατα δὲν πιστέω νὰ ξεψυχήσανε ὁλότελα
ὅσο μακαρίτικο κι ἂν εἶναι τὸ ὕδωρ. Ἀκούγονται κάπου
κάπου, ἀκόμη καὶ ὕδατα, δηλαδὴ πρῶτα ὕδατα, ὕστερις
ὕδατα.

2055. Δὲν εἶναι ἀχαμνὰ οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τᾶλλο.
Μπορεῖ νὰ μᾶς χρησιμέψουνε γιὰ σκοποὺς φιλολογικούς.
Ὑδατα ἔβαλα στὴ Ζωὴ κι Ἀγάπῃ, σ. 258 · « οἱ φιλὲς
μαβρίλες πού χωρίζανε ἀκόμη τὰ ὕδατα ». Καὶ μὲ τὸ
προπαροξίζονο μοιάζουνε σὰν ἀπέραντα.

Ὁ γ.

2056. Ἐχει τὰ σκαλώματά του κι ὁ ἦχος γ, πού μὲ
τὴν ὥρα τους ὅλα θὰ τὰ χαροῦμε.

2057. Ὅπως τὰ τρία του τὰ λαρυγγόηχα τᾶδέρφια, κ' ἡ
γ, ἔτσι δυῶ εἰδῶνε, ξερὸ καὶ ὑγρὸ, εἶναι τὸ γ.

2058. Εἶναι ξερὸ μὲ κατοπινούς α ο σ καὶ μορφώνεται
καθαφτό λαρυγγομεριάς · γόμος, γόνατο, γούνα · τὸ ἴδιο
μὲ κατοπινούς δ, λ, ρ, γ · γλέρω, γλῆρος, γράμμα, γνῶμη.

2059. Μὲ τᾶλλα συμφωνοζεθαρώματα ἢ δὲν ταίριαζει
ἢ δὲν ὑπάρχει διόλου ἢ ἀλλάζει. Θὰ τὰ διοῦμε παρακα-
τιόντας.

2060. Εἶναι ὑγρὸ τὸ γ μὲ κατοπινούς ε ι (ῥ) · γέρος,
γῆρος · γιὰ τὸ ὅ παράδειγμα δὲν ἔχω.

2061. Μὲ κατοπινὰ σύφωνα ὑγρὸ γ· δὲν πάει · θέλει
πάντα κατοπινὸ φωνήεντο.

2062. Μορφώνεται καὶ ὑγραίνεται στὴν οὐρανισκοχω-
ρίστρα. Δὲ θὰ πῇ ὅμως ἀφτό, καθὼς ἔχουνε τάση μερικοὶ
νὰ τὸ θαρρέψουνε, πῶς εἶναι ἦχος ὁλότελα διαφορετικὸς
ἀπὸ τὸν ξερὸ.

2063. Εἶναι διαφορετικὸς καὶ δὲν εἶναι, εἶναι ὅσο διαφο-
ρετικὸς δηλαδὴς ὁ ὑγρὸς ὁ κ, ὁ ὑγρὸς ὁ ξ, ὁ ὑγρὸς ὁ χ
ἀπὸ τοὺς ξερούς κ, ξ, χ.

2064. Μ' ὅλη τους τὴ διαφορὰ, νὰ μὴν ξεχνοῦμε πῶς
ὑγροὶ ξεροὶ, πάντα τους εἶναι λαρυγγόηχοι.

2065. Εἶναι καὶ εἴτανε! Ὁ ξαφνικὸς δασόηχος Γ βέβαια
πῶς ἔγινε ξακολουθητικὸς. Μὰ ἴσια ἴσια ἐπειδὴς ἡ διαφορὰ
μεταξὶ ξερὸ καὶ ὑγρὸ ὑπάρχει σήμερα, θὰ πῇ πῶς ὑπαρχε
στὴν ἀρχαία.

2066. Ὅστοςο καλὸ κάποτες νὰ σημειώνουμε τὸ ὑγρὸ
μὲ 2 ἀφοῦ ἔχουμε τὸ σημεῖο καὶ στὴ χρῆσῃ τὴν κοινὴ,
ἐνῶ δὲν ἔχουμε γιὰ τοὺς κ, ξ, χ.

Γ καὶ μ.

2067. Πιὸ ἀπάνω, ἀρ. 1952, δὲν καταχωρήσαμε τὸ μ
μαζί μὲ τοὺς κατοπινούς ἦχους πού παραδέχονται γ· προτε-
ρινὸ, γιὰτὶ τὸ γ πάει κ' ἔρχεται στὸ ζεθγάρωμα γμ.

2068. Σίγουρο πῶς ξεήχησε τὸ γ τελειωτικὰ τουλάχιστο
στὰ τέσσερα οὐσιαστικὰ μάλαμα, πρᾶμα, σαμάρι, τάμα,
πού βαστοῦνε ἀπὸ ἀρχαία ἐποχὴ (κ. Β. τ. Δ., ἀρ. 243, δ
κι ἀκ.) καὶ στὴ σταλαματιά πού εἶναι μόρφωσης καινούρ-
γιας (Β. τ. Δ., 246, θ).

2069. Ἴσως πάλε νὰ τὸ ἀπαρχαίωσα μὲ τὸ παραπάνω
τὸ φαινόμενο (Β. τ. Δ., 243 κι ἀκ.), διδάσκοντας πῶς τὰ
προηγούμενα εἶναι ἀπομεινάρια παλαιοελληνικῆς ἡχολο-
γίας (κ. καὶ 247, β).

2070. Μπορεί ακόμη και να μη χάρισα την απαιτούμενη προσοχή σὲ ὅσα σημερινά μας χάνουνε τὸ γ. Μερικὰ μάλιστα εἶναι περίεργα.

2071. Τὸ συνάλλαγμα, ὁ φυλαγμένος, λαμπρὰ. Τί νὰ γίνη ὅμως ποὺ σήμερις ἀκούγεται καὶ ταματάρχης, ὅρος καθαρεθουσινικός καινούργιος (κ. Β. τ. Δ., ἀρ. 246, τὸ η);

2072. Παρατήρησα πὼς κάποτες λέμε καὶ στιμῆ, ἀκόμη πὺ ἐφκολα στιμούλα. Γιατί ἀφτό; Ὑποθέτω γιατί κοινή μᾶς εἶναι μὲ τὴν καθαρέβουσα ἢ στιμῆ, ἐνὼ πὺ ἀνεξάρτητα χάνει τὸ γ της ἢ δημοτική μας ἢ στιμούλα.

2073. Σημαίνει πὼς ὁ νόμος πάντα του ἐνεργᾷ. Γιὰ τοῦτο, σωστὸ θὰ εἴτανε νᾶπιανε κανένας ἀμερόληπτος δημοτικιστὴς νὰ σημειώσῃ ἀξάφνα ὅλους τοὺς τύπους χωρὶς γ, γιὰ φιλολογικὴ καὶ σχολικὴ μας χρῆση.

2074. Καλὰ θὰ πράξουμε, καὶ προτοῦ γίνη ὁ κατάλογος, νὰ προτιμοῦμε τίς παθητικὰς μετοχὰς τοῦ παρακείμενου μὲ -σιν, λ. γ. ταιριασμένος, ἀπὸ τίς μετοχὰς μὲ -γιν-, ταιριαγμένος ἀφού ταιριαμένος δὲ γνωρίζω.

2075. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὰ οὐσιαστικά. Ἴσως πραχτικώτερος, ὁ ἀναστερασμός, ποὺ στηρίζεται κιόλας στὸ ἀναστερασμένος, ἀναστεράζω, ἀπὸ τοὺς ἀναστεραγμούς τοῦ 15 κεφάλαιου τοῦ Ταξιδιοῦ μου.

2076. Μὰ καὶ δίχως ἐπίδραση μετοχῆς ἢ ρημάτων, στὸ δωδέκατο αἰῶνα βρίσκουμε μιὰ στιμῆν (κ. Β. τ. Δ., 246, γ).

2077. Ὅπως κι ἂν εἶναι, βλέπουμε ἀπὸ τόσα πὼς τὸ ζεβγάρωμα -γιν-, γιὰ νὰ κατασταλάξῃ σὲ σκέττα -γιν-, δὲ χρειάστηκε νὰ σταθῇ πρῶτα στὸ βαθμὸ -γιν- « en passant par πρᾶμμα », ὅπως τὸ θαρρεῖ ὁ Περνός (P. de Ch., 369).

2078. Δηλαδή, μπορεῖ ἔτσι νὰ γίνεται στίς ντοπιολαλιές, στὸ Πυργί ὅπου τάκουσε ὁ Περνός, ὅπου τάκουσα καὶ

γὼ ἄλλοτες. Στὴν Κοινὴ ὅμως τέτοιοις ἀναδιπλασιασμοὺς δὲν ἀκούστηκε.

2079. Κι ὄχι μονάχα γιὰ τὸ σημερινὸ μας τὸ -γιν-, παρὰ καὶ γιὰ τὸ -βιν- τὸ σημερινὸ. Στὸ στρατὸ παίρνει καὶ δίνει ὁ τραματίας (κ. π. ἀ., ἀρ. 1909).

2080. Μήτε ὁ τραματίας δὲ γνώρισε τὸ στάδιο τοῦ διπλοῦ μ, ὥστε κερδίζουμε γιὰ τὰ δυὸ μας τὰ ζεβγάρωματα, -γιν-, -βιν-, δυὸ νόμους.

2081. Στάρχαια τὰ χρόνια (κ. ὅμως καλὰ Β. τ. Δ., 243, ζ, τί γράφει γιὰ τὸ γγ), καὶ στίς ντοπιολαλιές μας, ἀναδιπλασιάζεται τὸ μ, προτοῦ ἀπλουστεύσῃ, πρᾶγμα, πρᾶμμα, πρᾶμα · θᾶβμα, θᾶμμα, θᾶμα.

2082. Στὴν Κοινὴ μας, τὸ γ καὶ τὸ β — ταματάρχης, τραματίας — ξετχούνε σκέττα.

Ἐγὼ λέω.

2083. Τυπικὴ φρασούλα τὸ ἐγὼ λέω καὶ νὰ μᾶς μείνῃ, παραστατικὴ ὅπως εἶναι, μὲ δυὸ λέξεις, τῆς κατάστησης τῆς Κοινῆς, ποὺ στὸν γκόρφο της πάει καὶ μαζώνει τύπους ἀντιθέτων συστημάτων.

2084. Καθὼς ἄπειρες φορές τὸ κοπάνισα, τὸ ἐγὼ λέω μᾶς συγκεντρώνει δυὸ ζῶνες ἡχολογικῆς ἀντίπαλης, τὴ μιὰ μ' ἓνα γ μεσοφωνηεντικὸ — ἐγὼ —, τὴν ἄλλη δίχως μεσοφωνηεντικὸ γ — λέω.

2085. Δηλαδή, πρέπει νὰ ὑποθέσουμε χωριὸ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ προφέρῃ δυὸ φωνήεντα συνεχικὰ χωρὶς ἀναμεταξινὰ γ, ποὺ θὰ πῇ ἐγὼ, λέγω, λαγός (λαός), ραγός (ραός) καὶ πάει λέοντας.

2086. Πρέπει νὰ ὑποθέσουμε καὶ δέφτερο χωριὸ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ προφέρῃ ἀναμεταξὶ δυὸ φωνήεντα ἓνα γ καὶ ποὺ θὰ πῇ ἐγὼ, λέω, λαός (λαγός), ραός καὶ πάει λέοντας.

2087. Οἱ δύο ζῶνες λοιπὸν ἀφ'αὐτῶν ἔχουνε ἀντιπρόσωπους στὴν Κοινὴ μας, ἡ πρώτη τὸ ἐγὼ, ἡ δευτέρα τὸ λέω κ' ἔτσι μορφώνεται ἡ Κοινὴ, ἀπὸ διάφορα ντόπια, τὸ πιὸ συνηθισμένο ἀπὸ δύο, καθὼς ἐδῶ.

2088. Εἰήγησα καὶ τόνισα τὸ νόμο ἀπὸ τὰ 1888 (κ. *Qqs. Travaux*, σ. 212-213), ἐπειδὴς εἶχα παρατηρήσει δύο χωριά τῆς Χιὸς, τὸ Πυργί, ὅπου μῆτε ἔχνος ἀπὸ γ' ἢ 2 ἀνάμεσα δύο φωνήεντα, καὶ τὰ Μεστά ὅπου ἀδύνατο νὰ βγάλῃς δύο φωνήεντα καὶ νὰ μὴν τοὺς σφηνώσης γ' ἢ 2, λόγος, λόγια, λαγός, ἀκουγε στὸ ἓνα, λόος, λόια, λαός, ἀκουε στὸ ἄλλο.

2089. Ἐννοεῖται, ἡ δὲν τὸ προσέξανε, ἡ τὸ ἀφισθητήσανε. Μ' ἓνα λόγο, δὲν τὸ πιστέψανε.

2090. Νὰ ὅμως πού στὰ 1907 προβέλνει στὴ Σορμπόννα μὲ τὴν τέξα του, τὰ *Parlers de Chio*, Paris, ὁ Pernot. Δὲν πιστέβει ὁ Pernot (σ. 505) σὲ ντόπιες ἐπίδρασεις ἀπάνω στὴν Κοινὴ οὔτε σκοτώνεται ὁ Pernot στὰ χάδια γιὰ τὸ ἄτομό μου.

2091. Κι ὥστόσο τί διαβάζουμε σ. 508; Πὼς ἀνεξαίρετα στὸ Πυργί μεσοφωνηεντικὸ γ' δὲν ἔχει. Λέει ἐνός ὤμεγα, γιὰ νὰ τοῦ τὸ ξαναπῇ, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ τὸ πῇ ἄλλιως παρὰ ὤμεα.

2092. Στὰ Μεστά καὶ στοὺς Ἐλύμπους, ὅπως καὶ σ' ἄλλα χωριά (ἴ. μ.), πάντα καὶ πάντα τὸ γ' ἢ τὸ 2.

2093. Καὶ τόσα μᾶς φτάνουνε γιὰ νὰ καταλάβουμε πὼς οἱ φαινομενικὲς ἀνωμαλίες ἐρμηνεύονται ἀπὸ τὸ λόγο τῆς ἐλληνικῆς συγκοινωνίας καὶ τῆς συναδερφοσύνης.

2094. Τῆς συναδερφοσύνης βέβαια, μὲ τὸν ὅρο πὼς καὶ ἡ συναδερφοσύνη θέλει κανονισμό. Ἀπὸ ἴσια ἴσια κάνουμε δῶ, νὰ κανονίζουμε.

Φωνήεντα καὶ γ' στὴν Κοινὴ.

2095. Στὸ ἰδιαίτερο τὸ κεφάλαιο, παρακάτω, πού θὰ μελετήσῃ τὸ Ρῆμα, θὰ ἐξηγήσουμε γιὰτί κλίνουμε καὶ γιὰτί μᾶς συμφέρει νὰ κλίνουμε ἀκούω, ἀκουγα, λέω, ἔλεγα, πάω, πήγαινα καὶ τρώγω, ἔτρωγα.

2096. Φτάνει μας ἐδῶ νὰ παρατηρήσουμε πὼς ἡ διτυπία μας ἀφτῇ — ἐνεστώτας χωρὶς γ', παρατατικὸς (κι ἀόριστος) μὲ γ' — εἶναι τοῦ ἴδιου ρυθμοῦ πού μᾶς φανέρωσε τὸ δίτυπο ἐγὼ λέω.

2097. Στοὺς ἀκόλουθους ἀριθμοὺς σκοπέθουμε πολὶ ἀπλὰ νὰ διοῦμε τί γίνεται τὸ γ' ἢ τὸ 2 σὲ μερικὲς λέξεις τῆς Κοινῆς, δηλαδὴ πότες ξεηχᾶ, πότες πάλε προσηχᾶ μεταξὶ δύο φωνήεντα.

2098. Πρέπει ὅμως νὰ δηλώσουμε ἀπαρχὴς μὲ τί μέθοδο λογοριάζουμε νὰ πιάσουμε τὸ ζήτημα · τὸ κύριο σημεῖο τῆς μεθοδὸς μας εἶναι ἡ συντομία!

2099. Τὸ ζήτημα τοῦ γ' καὶ τοῦ 2 κατάντησε σήμερα στοὺς γλωσσολόγους σωστὸ πεδίο μάχης καὶ μάλιστα ναυμαχίας (ὅπου τὸ βμ δὲν τὸ φταίω γώ) · καθγάδες καὶ θάλασσα ὅλα.

2100. Μιά σημαντικὴ μελέτη γράφηκε ἀπὸ τὸν Κρουμπάχερο (ἄξίζει νὰποελληνιστῇ τὸνομά του, *Ein irrationaler Spirant im Griechischen*, Sitz. b. d. bay. Ak., phil. hist. Kl., 1886, Heft III).

2101. Πολεμᾶ ὁ Κρουμπάχερος, δίχως ὅμως νὰ τὸ πετύχῃ, ἐπειδὴ γλωσσολόγος δὲν εἶναι, νὰ διαιρέσῃ τὴν Ἑλλάδα σὲ δύο κάστρα γλωσσικὰ, βασιζοντας τὴ διαίρεσὴ του στὴ στατιστικὴ, δηλαδὴ μετρώντας σὲ ποιὸ βρίσκονται, σὲ ποιὸ δὲ βρίσκονται οἱ τύποι κλαίγω, ἀκούγω, ἀγέρας, τὸ γαῖμα, δουλέβγω, ἐβγαγγέλιο.

2102. Κατόπι ἄρχισε ὁ πόλεμος · ἕκκα ὁ ἴδιος μιὰ βιβλιοκρισία (κ. σήμερα *Qqs. Tr.*). Ἐπειτα, βγήκανε, μετὴ χρονολογικῇ σειρᾷ τους, ὁ S. Portius (1889), σ. 243, ὁ Hesselring, *Pent.* (1897), ὁ Dieterich, *Unters.* (1898), σ. 91, 280, ὁ A. Thumb., *Hell. Spr.* (1901), σ. 188-189, ὁ Kretschmer, *Lesbos* (1905), 185 κ. ἀκ., ὁ Pernot, *Parlers de Chio* (1907), σ. 524 κ. ἀκ..

2103. Ἡ πιὸ σπουδαία μελέτη ἀναντίρρητα εἶναι ἡ μελέτη τοῦ Χαοκέφαλου, *Einl.* (1892, σ. 113-134). Σᾶς παρακαλῶ νὰ διαβάσετε τὶς σαράντα μιὰ σελίδες, νὰ ζουρλαθῇτε.

2104. Θὰ νιώσετε τί πρᾶμα εἶναι τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκοτάδι ποὺ πλάκωσε μιὰ γιὰ πάντα τοῦ Χαουδάκη τὰ μυαλά. Μήτε παράγραφος, μήτε τμήμα τμηματάκι μήτε στιγμὴ, τελεία ἢ πάβλα. Καὶ σίγουρα λίγα.

2105. Ἕνα νόστιμο. Ἀφτὸς ποὺ δὲ βασιτιότανε ἀπὸ τὰ γέλια, ἐπειδὴ κάπου μίλησα γιὰ διπλάρια συνταχτικὰ (*Doublets syntactiques, Et. ng.*, 221), νὰ σου ἄξαφνα ποὺ στὴν *Einl.* (σ. 123) μᾶς ἔρχεται μετὰ τὰ διπλάρια στὸ χέρι.

2106. Ἐρχεται παλληκαρήσια καὶ χωστὰ, δίχως γρὺ νὰ φουσῇ γιὰ διπλάρι, ἀκόμη λιγώτερο γιὰ Ψυχάρη. Μὰ διπλάρι τί σημαίνει; Σημαίνει πῶς τὸ τέλος μιᾶς λέξης, ἄξαφνα γυρᾷ, κόλλησε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀκούουθης — ὁ ἄθρωπος — καὶ τὸ γυρᾷ ἐγινε γυρᾷ ἀπὸ τὸ γυρᾷ ὁ ἄθρωπος, καθὼς τὸ ξηγᾷ ὁ σημερινός μας ὁ διπλαριούχος.

2107. Κυριολεχτικὰ · παλιάτσος συχαμένος.

2108. Ἄν καὶ πιὸ πολλὸ φίλος τοῦ Ἀγύρτη παρὰ δικός μου, ὁ Περνός, ἐβρωπαίικα, μεθοδικὰ, μᾶς ξεδιαλίζει τὰ καθέκαστα (κ. τὸν Πίνακα στὰ *P. de Ch.*, σ. 565, 568, 570), ξεχωρίζει τὰ κινήματα τοῦ γ καὶ τοῦ ζ. Τὰ περσότερα ντόπια.

2109. Θὰ τὰ συντομέψουμε καὶ τοῦτα, βάζοντας ἐδὼ τὰ λίγα ποὺ εἶναι τῆς Κοινῆς.

γ ἢ 2 μεταξὶ δυὸ φωνήεντα.

2110. Στὴν Κοινὴ λέμε *Μαριγῶ* (*Μαριῶ*, Kr., *Lesbos*, 188), *μίγα* καὶ *ἀγέρι* πιὸ πολλὸ ἀπὸ *ἀέρι*, ἐνὼ περσότερο μᾶς στρέγει ὁ *ἀέρας*.

2111. Γιατί ἀφτὸ; Ἴσως γιὰτὶ μετὰ τὸ ζ πιὸ συμμαζωμένος μᾶς φαίνεται ὁ *ἀέρας*, πιὸ γλυκός, δὲ φουστῶμε ὅπως μετὰ τὰ δυὸ συνεχικὰ φωνήεντα τοῦ *ἀέρα*.

2112. *Μυῖα*, τὸ ἀρχαῖο · ἔπειτα *μιῖα* καὶ *μῖα*, τότες *μίγα*, τὸ πανελλήνιο — μετὰ *ι*, ἐπειδὴς ὑποθέτουμε πάντα πῶς ἀπὸ δυὸ συνεχικὰ φωνήεντα συντραβιέται τὸ πρῶτο, ἄς ἀφήσουμε ποὺ τὸ *ι* προφέρθηκε *ι*.

2113. Γιὰ ποῖο λόγο ἡ *μῖα* ἐγινε *μίγα* κ. ὄχι *μιᾶ*, ὅπως ἡ *μῖα*, ἓνας Θεὸς τὸ ξαίρει. Τὸ μόνο ποὺ θὰ ποῦμε εἶναι πῶς ἡ διτυπία δὲ βγαίνει ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ ἐγὼ *λέω*.

2114. Τὴν ἀναλογία τοῦ Περνοῦ (*P. de Ch.*, 270) δὲν τὴ χωρᾷ ὁ νούς μου. Ὁ ἐνικός, λέει, ἀπὸ τὸν κοινὸ πληθυντικὸ *μίγες*, ὅπως ἀπὸ τὶς *σβίγες* ἢ *σβίγα*. Ὠραῖα, μὰ τοῦ πληθυντικοῦ τὸ ζ ἀπὸ ποῦ; (κ. καὶ Kr., *Lesbos*, 192).

2115. Ἡ *Μαριγῶ* — καμιά αἰτία γιὰ *Μαριγῶ*, μετὰ *ω* — πῆγαινε γύρεβε. Λέμε *Μαρία*, *Μαρζέττα*, *Μαρζόρα*, λοιπὸν ἀπὸ *Μαριέττα*, *Μαριόρα*, χωρὶς νὰ χαροῦμε οὔτε *Μαρζέττα* οὔτε *Μαριγόρα*.

γ ἢ 2 ξεχημένο.

2116. Τὰ γνωστότερα παραδείγματα εἶναι ὁ *ἄη-*, στὸ Ἄη Δημήτρης, ἐνὼ θὰ ποῦμε ὁ ἄγιος, ἡ *σαῖττα* (λατ. *sagitta*) καὶ τὰ ρήματα *λέω*, *πάω* κλ..

2117. Πώς τὸ πάω εἶναι ἀθηναϊκὸ καὶ τὸ πάγω πολίτικο (Pernot, *P. de Ch.*, 505), δὲν εἶναι ἀλήθεια. Εἶμαι Πολίτης · εἶπα κι ἄκουσα πάντα πάω. Ἀπόδειξη πὺς ὁ ἄγαμμος ὁ τύπος ξαπλώνει καὶ πάει.

2118. Γιὰ τὴ σαῖττα, δὲ βλέπω, ὑπάρχει ἓνα ἱτ. *sacttia*, ὅπου τὸ ξεήχημα κανονικὸ. Ἴσως ἀπὸ κάτι παρόμοια μὲ τὴ λέξη νὰ κόλλησε κι ὁ τύπος. Μὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ καταλάβουμε γιατί βαστάξαμε τὸ ι ἀντὶς ἱτ. *e* (κ. G. Meyer, *Ngr. St.*, III, 58).

2119. Ὅπως ὅλα τᾶγια, κι ὁ ἄης μυστικὸς. Μπορεῖ ἀπὸ τὴν πολλὴν χρῆση. Μὰ τί θὰ πῇ χρῆση πολλή. Χρῆση ἔχει κ' ἡ Μαριγῶ. Κι ὡστόσο δὲν τὸ κουνᾷ.

2120. Τὸ *spago* τὸ ἱτ. (κ. G. Meyer, *Ngr. St.*, IV, 85) προφέρθηκε σὲ μᾶς ἀπὸ λάθος σπάγγος, πὺς εἶναι τὸ κοινότερο, ἐπειδὴ τὸ *g* ἀντιγράφηκε μὲ δυὸ γ, γγ. Σπάος δὲν ἀκούγεται, ἂν — καὶ μπορεῖ νὰκούστηκε βεν. *spágo*.

Τὸ 2 τοῦ παλιός.

2121. Δὲν ἔχει καθαπτὸ 2 στὸ παλιός. Ἴδου οἱ βαθμοὶ γιὰ μένα · παλιός, παλιός, παλιός, παλιός, παλιός, παλιός.

2122. Λοιπὸν ἐδὼ δουλειὰ δὲν ἔχει ὁ παλιός. Ὁ Kretschmer (*Lesbos*, 202) ἄδικα γράφει παλαλάθρωπος, παλαλόπαιδο. Ἡ γραφὴ ξηγιέται ἀπὸ καλὴ καρδιά μονάχα, δηλαδὴ ἀπὸ ἀφροσύνη στὸν Ψέφτη.

γ καὶ γ.

2123. Κάμποσο μᾶς δυσκολεύουνε μερικὰ γ πὺς ἄξαφνα μᾶς ξεφυτρώνουνε μὲ κατοπινὸ γ, ἐκεῖ ὅπου δὲν τὰ προσμένεις.

2124. Καλὰ τουλάχιστο πὺς στὴν Κοινὴ δὲν ἔχουμε παρὰ τρία, πέντε σὰν τὸ θέλεις.

2125. Τὰ τρία εἶναι τὸ γνέθω, τὸ ἀγνάρτια, ὅταν τὸ λέμε, καὶ τὸ ξέγροιαστος, ἂν καὶ πάγκοινο τὸ ἔγροια σου, ἢ ἔγροια.

2126. Τᾶλλα τὰ δυὸ εἶναι τὸ σῆγγερο καὶ τὸ τραγγῶ. Πρέπει ὅμως νὰ σουφρώση τὰ φρούδια ὁ ποιητής, νὰ μᾶς τὰ φέρη τάχα πιὸ τραγικά.

2127. Δὲ βρίσκω ξήγηση καλῆτερη ἀπὸ κείνην τοῦ Kretschmer (*Lesbos*, 172-173) · τὸ κ, λέει, μὲ κατοπινὸ γ ἔγινε γ κ' ἔτσι ἀπὸ τὸ ἐκνήθω βγήκε τὸ ἐγγήθω.

2128. Τὸν ἴδιο λογαριασμὸ ξαναρχίζει μὲ τὸ ἀγνάρτια, ὑποθέτοντας ἓναν τύπο *ἐκνάρτια · στὸ τέλος (σ. 174) μᾶς τὸ μολογᾷ πὺς ὅλα δὲν ἐρμηνεύονται τόσο ἐφκολα.

2129. Ἐγὼ παραδέχομαι τὴν ἐρμηνεία καὶ γιὰ τὰ λίγα, μὰ μ' ἓναν ὅρο ἀπαραίτητο. Τὰ ζεθγαρώματα κν δὲν ἔχουνε λόγος νὰ γίνονται ἀμέσως γν, θὰ γίνουने πρῶτα γκ.

2130. Τί τοῦ χρησιμέθει τοῦ Kretschmer νὰ εἶναι ἀμποναρισμένος στὸν Ἀρχικαθαρεβουσιάνο, ἃ δὲν τοῦ ἔμαθε πὺς ἡ καθαρέβουσα λέει ἔκ ρέου; Ἐτσι θὰ λέγανε κι ὅταν ἄρχιζε νὰλλάζη τὸ κν (κ. π. ἃ.).

γ μεσιανὸ σὲ δυὸ σύφωνα.

2131. Τὸ γ ξεήχησε ἀνάμεσα σὲ δυὸ σύφωνα · ζέβγλα, ζέβλα · ἐβγλωμοσύνη, βγλωμοσύνη. Ἀπαράλλαχτα ἔτσι καὶ τὸ μεσιανὸ τὸ κ στὸ ζεφτὸ, ζεφκτὸ, ζέψιμο, ζέφκιμο, ζέψιμο, ζέψιμο · ἔχουμε ὡς ζέμα, ζέβμα, ζέβγμα (κ. S. P., 76).

2132. Ὅλα τοὺς κορδέλλα. Καμιὰ ὅμως ἀνάγκη, ἀπὸ τὸ ζεῖγω νὰ βγάλουμε τοὺς τύπους δουλέγω καὶ σωστὰ

ἔδειξε ὁ Περνός (*P. de Ch.*, 530) πὼς ὁ Χοντρόγλωσσος ἔπεσε ὅζω.

Ἡ ζωὴ κι ὁ καρόρας.

2133. Μαθαίνουμε ἀπὸ τὴ ζωὴ πὼς κοινούς τύπους συνηθίζουμε *μπόϊ, ρολόϊ, σόϊ, φαϊ*.

2134. Δὲ λέμε *μπόγι, ρολόγι, σόγι, φαγι*, λέμε ὅμως ἀνεξαίρετα στὴ γενικὴ *μπογιού, ρολογιού, σογιού, φαγιού*.

2135. Τολοιπὸν τώρα γιὰ πραχτικούς σκοποὺς μποροῦμε νὰ κανονίσουμε, βατισμένοι στὴ ζωὴ, τὴ γραμματικὴ τῶν παιδιῶ μας.

2136. Γενικέθουμε τὸ νόμο κι ἀποφασίζουμε πὼς παντοῦ στὰ οὐδέτερά μας ἀφτὰ θάσπαστοῦμε τὸν τύπο δίχως γ μεσιανό, *κομπολόϊ, στρατολόϊ* κι ὅ τι ἄλλο θέλεις.

2137. Ἐλα δὰ πὺ μᾶς χαλνοῦνε τὴ θέλησή μας κάτι *καταφύγι, προσφύγι* καὶ παρόμοια. Πὼς νὰ τὰ βολέψουμε ἀφτὰ;

2138. Νὰ τὰ κάμουμε *προσφύϊ, καταφύϊ* κτλ.; Δὲν κερδίσουμε τίποτα, ἐπειδὴς εἶναι μοιρόγραφο νὰ γίνουμε *γλήγορα προσφί, καταφί* πὺ θὰ χρειαστῇ νὰλλάξῃ κλίση.

2139. Τὸ μόνο μας τότες τὸ *καταφύγι*, νὰ διατυπώσουμε δέφτερο νόμο, συντηρητικὸ, νὰ ποῦμε δηλαδὴ πὼς κρατοῦμε γ ἢ 2, σὰ βρίσκονται ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα ὅμοια.

2140. Ἔτσι γλυτώνει μ' ἓναν κόπο καὶ τὸ *τρώω*, πὺ δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ μὲ τὰ δυὸ του ο τὰ συνεχικά, *τρώω* τὸ κάνουμε, ὅπως καὶ τοῦτο μᾶς τῶμαθε ἡ ζωὴ.

Οἱ δυὸ μεσοδοντότριφτοι σ, ζ.

2141. Ὅπως καταλογίσουμε τοὺς ἤχους μας π. ἀ., ἀρ. 175, εἶδαμε πὼς ἔχουμε δυὸ μεσοδοντότριφτους, πὺ ἡ μηχανικὴ περιγραφή τους βρίσκεται στὸ *B. τ. Δ.*

2142. Κατὰ τὸ σύστημα πὺ ἀκολουθήσαμε, θὰ ἐνασκοληθοῦμε πρῶτα μὲ τὸν ἀχορδόηχο σ.

Ὁ μεσοδοντότριφτος ἀχορδόηχος σ.

2143. Ὁ μεσοδοντότριφτος ἀχορδόηχος σ ἀποτελεῖ τὸ βέρο τὸ γνῶρισμα τῆς κοινῆς ρωμαϊκῆς προφορᾶς.

2144. Σὰ μιλῶ γαλλικὰ, εἴτε μὲ φίλους, εἴτε στὰ μαθηματά μου, εἴτε σὲ καμιὰ διάλεξη δημόσια, κανένας, μὰ κανένας δὲν ξεδιακρίνει τὴν προφορὰ μου ἀπὸ τὴν προφορὰ ἐνὸς Γάλλου γεννημένου Γάλλου.

2145. Ὡς καὶ γλωσσολόγοι ἀπατιοῦνται. Μόνος ἐγὼ παρατήρησα, γιὰτὶ τὸ ἀφτί μου καλὸ, πὼς ἡ προφορὰ μου δὲν εἶναι ντίπ γαλλικὴ. Γελοῦνε σὰν τοὺς τὸ λέω καὶ ὅμως τὰ δόντια μου βαστάξανε στὸ σ κάτι σφυριστικὸ, κάτι τραχὶ πὺ δὲν τῶχει καμιὰ ἐβρωπαϊκὴ γλώσσα.

2146. Καὶ νομίζω πὼς ἀπὸ τὴν τραχύτητά του θὰ καταλάβουμε γιὰτὶ δὲν ἀλλάζει καὶ γιὰτὶ, ὅταν ἀλλάζει, ἀλλάζει ταιριαχτὰ μὲ τὴν τραχύτητα πὺ λέω.

Τὸ τελικὸ τὸ σ.

2147. Τὸ *B. τ. Δ.*, τ. Β', ἀρ. 371 κι ἀκ., μᾶς ἔδωσε νὰ καταλάβουμε πὼς στὴν ἐποχὴ ἀκόμη ὅπου οἱ Ἑλληνες δὲν εἶχανε κατεβῇ στὴ Μεσόγειο, ἡ ἑλληνικὴ τέλειωνε τὰ οὐσιαστικά της μὲ ὅ τι κατάληξη τῆς περνοῦσε.

2148. Τίς κατάπινε ἢ τίς ξεστόμιζε ὅλες ὅπως τίς ἔφερνε κάθε οὐσιαστικόν, ἐπειδὴ καθαφτό κατάληξες δὲν εἴτανε, καὶ μιλούσανε μὲ ρίζες· δὲν τοὺς κόστιζε στὸ τέλος μῆτε θ -κρῖθ-, μῆτε μ -δῶμ-, μῆτε π, τ, κ, μῆτε τίποτα.

2149. "Επειτα πλουτίσανε οἱ ρίζες, βγάλανε κατάληξες, οἱ κατάληξες λιγοστέβανε κάθε τόσο (κ. τὴν *Κλίση*), ἀπομείνανε, ὕστερις ἀπὸ κάμποσες μεταβολές, στὴν ἀττική τοῦ πέμτου αἰῶνα οἱ κατάληξες *ρ ρ ς ξ ψ*.

2150. Οἱ δυὸ τελεφταῖες μπορεῖ καὶ μάλιστα πρέπει νὰ περάσουνε γὰρ κατάληξες χωριστὲς κι ὅχι νὰ καταλογιθοῦνε μὲ τὸ σ, ἐπειδὴ ἄλλο σ σκέττο, ἄλλο κ ἢ π μὲ σ.

2151. Οἱ κατάληξες ἀφτὲς χαθήκανε ὅλες τους καὶ εἶναι ἀξιοσήμειωτο, κατόπι ἀπὸ τέτοια καταστροφή, νὰ βάσταξε τὸ σ μονάχα.

2152. Τὸ σ βάσταξε τόσο καλὰ πού μᾶς εἶναι ἀδύνατο νὰ μορφώσουμε ἀρσ. ὄν. τοῦ ἐν., δίχως νὰ προστέσουμε τὸ σ τὸ τελικὸ κι ἀπαραίτητο.

2153. "Ετσι ὁ *Kayser -καῖζερ-* στοὺς Κορφοὺς ἔγινε *Καῖζες*, ὁ *Ἀβέροφ*, *Ἀβέρος* (ἢ *Ἀβερόφης*), ἓνας μαθητὴς μου *Barrabé*, *Μπαρραμπές*, ὁ *Pernoi*, *Περνός* κι ὁ *Parθενόν*, *Παρθενός*.

2154. Ρίζωσε τὸ σ καὶ στὴν αἰτ. πλ., τοὺς λόγους, τοὺς *καλούς*, τίς *γυναῖκες*, τίς *καλές*, ἀκόμη καὶ στὴν ἐν. γεν. τοῦ πλ., *γυναῖκας*, *καλῆς*.

2155. Ρίζωσε τὸ σ στὸ ρῆμα, κατὰβαθα, ὅτι πού εἶναι δέφτερο πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ· *τραγουδᾷς*, *τραγουδοῦσας*, *τραγουδῶσες*, *τραγουδήσας*, *δὸς*, *πές*, *διές* κτλ..

2156. Τὸ σ τὸ ἐπιρρηματικὸ ξαπλώνει καὶ πάει.. Ἐνὼ στὴν ἀρχαία σπάνια εἴτανε τὰ ἐπιρρήματα *σὲ -ις* (*δίς*, *τρίς*, *αἴφνης* (*αἴφνης*), *ἐγγὺς* (*ἐγγίς*) κτλ.), *καταντήσανε* σήμερα τέτοια πληθώρα, πού τὸ ἐπὶ *κεφαλῆς* μᾶς *χτυπά* στ' ἀφτί γιὰ *πικεφαλῆς*.

2157. Ὡς καὶ τὰρχαῖα ποτὲ, τότε, τὰγαποῦμε περσό-τερο μὲ σ· ποτὲς, τότες. Τὸ ἴδιο τὸ πότε; ἀρχίζει καὶ δείχνει τάση στὸ πότες;

2158. Στὸ μεσαιῶνα, τὸ *γράφοντα*, τὸ *βλέποντα*, ἐπιρρήματα δίχως σ. *Γράφοντας*, *βλέποντας* κτλ. εἶναι σήμερα τὰ μόνα.

2159. Γιατί κι ἀπὸ ποῦ ἡ τόση ἀντοχή, ἄρα καὶ ἡ τόση ξάπλωση τοῦ σ; Γιὰ τί ἄλλο παρὰ γιὰ τὸ τραχὶ ἐκεῖνο καὶ τὸ ἄσπαστο πού παρατηρήσανε στὸ σ οἱ π. ἀ. ἀρ. 2039-2040.

Ἡ τραχύτητα τοῦ σ.

2160. Ἡ τραχύτητα τοῦ σ μοῦ ἀποφανερώνεται ἀκόμη καὶ κεῖ ὅπου ἀξάφνα μπορεῖ ἓνας γλωσσολόγος νὰ βρῇ ἀδυναμίας σημεῖδι.

2161. Στὸ Πυργὶ τῆς Χιὸς, ὅταν πῆγα στὰ 1886, μοῦ ἔτυχε κάμποσες φορὲς νὰ μαζώξω τοὺς τύπους *χαλάης* (*χαλάσης*) καὶ λοιποὺς. Τοὺς περνοῦσα γιὰ ξεήχημα ἐνὸς σ μεσοφωνηεντικοῦ.

2162. Ὁ Περνὸς ὅμως (*P. de Ch.*, 455, 457, 458, 459, 460) ἔκαμε μιὰν ἀνακάλυψη σπουδαία, πὼς στὸ *χαλάης* καὶ παρόμοια τὸ πρῶτο σ χάνεται ἀπὸ ξεταιριαξιά.

2163. Ἡ ἀπόδειξη τρανὴ. Στὸ Πυργὶ κλίνουνε *χάσω*, *χάης*, *χάση*, *χάσωμε*, *χάσετε*, *χάσουν* (κ. 458, 459, 460), λένε ὁ *Πυργούης*, μὰ τοῦ *Πυργούση*, *πόες* (*πόεςες*), μὰ *πόσο* καὶ *πόση*.

2164. Ἄρα θεοφάνερο πὼς γιὰ νὰ μὴν ἔχουνε δυὸ σ μὲ φωνήεντο ἀναμεσιανόν, ἀφίνουνε τὸ πρῶτο.

2165. Μὰ γιατί μὲ τᾶλλα τὰ σύφωνα (σ. 443, 445, 452, 453, 475, 478, 483, 484, 489, 493), τὰ παραδείγματα τῆς ξεταιριαξιάς νὰ μὴν εἶναι μῆτε τόσο πολλὰ,

μήτε ὅλα σίγουρα, νὰ εἶναι ὅμως σίγουρα καὶ πολλὰ μὲ τὸ σ.

2166. Γιατί; Γιὰ τὴν τραχύτητα τοῦ ἤχου. Τοὺς πᾶει πολὶ νάντλησουνε ἀπὸ τὸ πλεμόνι τους ἀρκετὸ ἀέρα γιὰ δυὸ τραχιά σ μὲ τὴν ἀράδα.

Τὸ τελικὸ εἶναι μεσιανὸ.

2167. Πρέπει ἀδίσταχτα νὰ σημειωθῇ πὺς στὸ Πυργὶ ὅπου γίνεται τὴν ξεταιριαξιά γιὰ τὸ σ, τὸ τελικὸ τὸ σ δὲν τὸ κουνᾷ, κι ὅταν τυχαίνει νὰ ξεηγήσῃ, ἀνάγεται ἀφτὸ σὲ λόγους ἄλλους ἀπὸ ξεταιριαχτικούς. Τὸ τελικὸ τὸ κρατοῦνε ὡς καὶ τὰ παιδιὰ (σ. 424, 13).

2168. Γιὰ τελικὸ σ « s final » (σ. 425) λογαριάζει ὁ Περνὸς τὸ σ στὸ τὰς, μᾶς, τὰς, ἑας, της, πὰς, τοὺς κλ..

2169. Πὺς γελάστηκε, ἀπορία, τόσο βαριά μάλιστα. Κάθε σ τοῦ προηγούμενου ἀριθμοῦ ἀποτελεῖ συνλλιξιά (κ. Β. τ. Δ., Α') μὲ τὴν ἀκόλουθη λέξη, δηλαδὴ καταντᾷ μεσιανὸ.

2170. Μᾶς δίνει παραδείγματα ἴδιος ὁ Περνὸς, σὰ βάζει καρέγλε ψιλὰς, τὲ ρωμιὰς κι ἄλλα πολλὰ. Τὸ πρῶτο σ, μεσιανὸ, καὶ πᾶει · τὸ δέφτερο τελικὸ καὶ στέκει.

2171. Ὑπάρχουνε ὥστόσο καὶ στὸ Πυργὶ σ τελικὰ πού ξεηχοῦνε καὶ πού μᾶς τὰ σημαδεύει γιὰ τέτοια ὁ Περνὸς (« fin de phrase ») · ὁ οὐρανὸ, πεντάρε[c], χοίρου[c] κτλ..

2172. Ἐδὼ ξεταιριαξιά δὲν ἔχει. Πάνε ἀφτὰ μὲ τὴν κλίση τῆς ἀρσ. ὦν. τοῦ ἐν. τῆς Μπόβας πού δὲν κράτησε τὸ ς (P. de Ch., 428) καὶ μὲ τὴν ὦν. ὁ τόπο τῆς Τζακωνιάς (P. de Ch., 429).

2173. Εἶναι ἡ ἀρχὴ, πὺ σωστὰ ἡ ξακολούθησῃ στὸ Πυργὶ τῆς ἀπλοποίησης τῆς κλίσης πού, ὅπως ξαίρουμε, (π. ἀ., ἀρ. 2041 κι ἀκ.) πηγάζει ἀπὸ καιροὺς προϊστορικοῦ.

2174. Θὰ κατασταλάξῃ στὴν ἀκλισιά, δὲ γίνεται. Ὁ οὐρανὸ, οἱ πεντάρε τοῦ Πυργιοῦ εἶναι τὰ πρῶτα κυματάκια τὰ γλυκὰ τῆς τρικυμιάς ὅπου θὰ πελαγώσουνε ὅλα τὰ σύφωνα τὰ τελικὰ τῆς κλίσης.

Καὶ πάλι ἡ τραχύτητα τοῦ σ.

2175. Ὁ Foy (Lauts., 56), κατόπι πὺ ξεφαρδεμένα ὁ Περνὸς (P. de Ch., 286 κι ἀκ.), συνάξανε καὶ συζητήσανε κάμποσους τύπους ὅπου τὸ σ γίνεται τσ, κύριο παράδειγμα ὁ κότσυφας (κόσσυφος).

2176. Δὲ θὰ σχολιάσω τίς λέξεις μιὰ μιὰ, θάναφέρω τίς σημαντικώτερες καὶ τίς πὺ κοινές, μὲ μιὰ σημειωσοῦλα, σὰ λάχει · ἔπειτα θὰ καταλήξουμε σ' ἓνα συμπέρασμα γενικὸ.

2177. Τὰ πὺ γνωστὰ λοιπὸν εἶναι · τσαγγάρης, τσατσάρα, τσεκούρι, τσίμπλα (gimblot · πολὶ δύσκολο τοῦτο καὶ θὰ χρειάζετανε ἀλάκερη μικρογραφία), τσινρίζω, τσουντσουρίζω.

2178. Μαζὶ μ' ἀφτὰ καὶ ἡ τσίμινεά, δηλαδὴ σεμινέ (γαλλ. cheminée), σιμινέ, σιμινέα (μὲ πρόσβαλτο προσκόλλημα -έα), τσιμινέα, ἐπεὶ δὲν καλοβλέπω, ἀπὸ βιομηχανικὴ καὶ συγκοινωνικὴ ἀποψη, τί γύρεβε σὲ μᾶς τὸ ἱσπ. ichiménéa (P. de Ch., 287, σμ. 3).

2179. Ἡ μερτσόιρα μοιάζει καὶ δάφτη, ἂν τὴ συγκρίνης μὲ τὴν πυργούσιχη μέρτσουρα (P. de Ch., 535), νὰ στέκει στὴν ἴδια σειρὰ μὲ τὰ προηγούμενα.

2180. Ἡ τοικολάτα θὰ βαστᾷ πὺ πιθανὰ τὸ τσ ἀπὸ τὴν ἱτ. cioccolata, μὰ εἶναι δουλειὰ μπερδεμένη καὶ δὲ δικαιολογίεται τὸ ἰ ἀντὶς ο.

2181. Καὶ τώρα δυὸ πράγματα πρέπει νὰ τονίσουμε δυνατὰ καὶ τὸ πρῶτο πὺς τὸ κίνημα τοῦ σ εἶναι ντόπιο, δὲν εἶναι

κοινό, αφού κάθε μέρα λέμε πόσος, πόση, γλώσσα κι άλλα χίλια.

2182. Τὸ δέφτερο εἶναι πὼς ντόπια τέτοια εἶναι πολλὰ, λ. χ. τσῶπα στὴν Ἠπειρο (P. de Ch., 288) · στὸ Νησί τὸ ἴδιο, στὸν Ἀη Γιώργη, ξεστήκωσα τὸ πολίτιμο ἀτσήμι καὶ τὸ πολιτιμότερο ἀξαέφρη τσον, πὺ τἀναφέρνουνε κιόλας τὰ *Parlers de Chio* (σ. 288).

2183. Τολοιπὸν ἄδικα σκοτώνεται νὰ μᾶς ἀποδείξῃ τἀναπόδεχτα ὁ Περνὸς, μὲ χίλια ἡχολογικὰ μαραφέτια, πὼς, τὸ κάτω κάτω, σὰν ψάχνει κανεῖς, βρίσκει πάντα στὴ βᾶση διπλὸ σσ.

2184. Σὰ νὰ πιστέθῃ μάλιστα (σ. 290) πὼς ὕπαρξε στὴν ἀρχαιότητα ἓνα ἐπίθετο ἄσημος μὲ δυὸ σίγματα, πὺ δὲν ἔχουμε τὸ παραμικρὸ δικαίωμα νὰ τὸ ὑποθέσουμε πουθενά.

2185. Ὁχι δὰ, παιδί μου. Τὸ τσ μᾶς τῶφερε ἡ φυσικὴ καὶ ἰδιογέννητη ἐνέργεια τοῦ σ, ἡ τραχύτητά του!

2186. Πὰς νὰ σφίξῃς τὰ δόντια, γιὰ νὰ σφυρίξῃς τραχίτερα τὸ σ, ὅρμᾶ τὰχρόγλωτσο, σκουντάφτει καὶ συγεννιούνται τ μὲ σ, τσ.

2187. Τὸ μόνο πὺ ἔπρεπε νὰ καταπιαστῇ ὁ γλωσσολόγος μας, μὰ πὺ δὲν τὸ στοχάστηκε ἢ δὲν ἄδειασε, εἴτανε νὰ λογαριάσῃ τὴν ἀεροπίεση τοῦ σ στὰ χωριά ὅπου γίνεται τσ.

Ἴσως κι ἄλλο σ τραχί.

2188. Ἀπὸ τοὺς προχριστιανικοὺς αἰῶνες ἀκόμη, ἀπὸ τὰ 329, διαβάζουμε στὶς ἐπιγραφὰς ζ μὲ κατοπινὸ μ, ἀντὶς σ, λ. χ. ἀραβαζμόν (κ. Meisterhans³, *Gram. der alt. Inschr.*, 88, c, 8).

2189. Καὶ εἶναι σὲ μᾶς νόμος βᾶτιμος πὼς ὁ χορδόηχος θέλει γείτονα χορδόηχο κι ὁ ἀχορδόηχος ἀχορδόηχο (κ. τὸ Β. τ. Δ., Α').

2190. Κι ὥστόσο ἓνα περίεργο παραστράτημα νὰ πὺ ἥσυχα μᾶς ξεσφεντονίζει ὁ Περνὸς (P. de Ch., 350). Ἐνὼ λέμε τοὺς γιατροὺς, τοὺς γέρονς, στὴν ἴδια τὴ λέξη θὰ πὺμε πλούσιος, διακόσια, κι ὅχι, ὅπως θᾶπρεπε, πλούσιος, διακόζα.

2191. Συμπεραίνει ὁ Περνὸς πὼς τὸ σ εἶναι κάποιον σ ὑγρὸ. Νὰ συμπεράνω ἐγὼ τώρα πὼς εἶναι σ τραχί; Τίποτα!

2192. Τὸ 2, στὸ πλούσιος, 2 δὲν εἶναι! Βέβαια. Ἐνέργησε ἡχοταιριαξία κατώδρομη, μὲ τὴν ἐπίδραση τοῦ σ στὸ 2, πὺ τῶκαμε ̣ (κ. π. ἀ., ἀρ. 1962). Ἴσως πάλε καὶ τοῦτο ἀπὸ τραχύτητα.

Δὲν εἶναι ἀπὸ τραχύτητα ὅλα.

2193. Ὅσα δὲν εἶναι ἀπὸ τραχύτητα, εἶναι ἀπὸ κίνημα ψυχικὸ, εἶναι ἀπὸ ἀναλογία.

2194. Θᾶπρεπε νὰ λέμε κόρη (κόρις) · λέγαμε ὅμως συνάμα καὶ τῆς σκόνης, μ' ἓνα σ, ἐννοεῖται (σγκρ. π. ἀ., ἀρ. 2060). Θαρρέψαμε τότες πὼς τὸ σ πῆγαινε στὸ οὐσιαστικὸ. Καὶ τὸ κάμαμε σκόνη. Τὰ γνωστά μας ἀναλογικά, φωμὶ καὶ τυρὶ σὲ κάθε λαὸ.

2195. Τέτοια μὲ τὸ καντάρι σύναξε ὁ Foy (*Lauts.*, 74-75) · σβῶλος, ογοῦρος, σπουργίτης, σκαρτζόχοιρος, σκορδαλὸς, σκρόφα, στραγάλια.

2196. Θέλουνε τὸ καλὲνὰ ἔρεθνα ἰδιαιτέρη ἀπὸ εἰδικούς, γιὰτὶ στὸν καιρὸ τοῦ Foy δὲν προσέχανε ἀκόμη πολὶ. Ἀξαφνὰ τὸ σκύφτω πὺ τὸ καταχωρεῖ μὲ τᾶλλα εἶναι ταχτικὸ · ἀπὸ τὸ εἰσκύπτω, μὲ τὴν ἀφαίρεση τοῦ ι (δηλαδὴς εἰ), σκύφτω.

2197. Κάποτες συθαίνει τὸ ἐναντίον · ἀντὶς νὰ κολλήσῃ ἓνα σ, ξεκολνᾷ καὶ γίνεται ἀφτὸ ἀπὸ τίς ἴδιες ἀναλογίες!

2198. Ἡ βενετσιάνικη *sprazzaura* σίγουρο πὼς ἔπαθε ἀπαράλλαχτα καὶ ἀντίθετα ὅ τι ἔπαθε ἡ σκόρη. Ἀπὸ τὴν αἰτ. πλ. τὶς σπαταβοῦρες βγῆκε ἡ πατσαβούρα (κ. *P. de Ch.*, 473).

2199. Θὰ πῶ γιὰ τὸ παστρέβω (σπαστρέβω;) ἐκεῖνα ποὺ λέει κι ὁ Περνός (*P. de Ch.*, 472) · ἄγνωστο ἀπὸ ποῦ. Τὸ ἐτυμολόγησε ἄταχτα ὁ Κοραῆς, ἄπαστρα ὁ Ἄπαστρος. Νὰ πειστήτε, τρέγχετε στὰ *M. κ. Ν. 'Ε., Α'*, 327. Χαὸς καὶ θέλει σκουῖπα.

2200. Γιὰ τὸ ξυπάζω πάλι ποὺ τὸ γράφα ξιππάζω (ἀπὸ τὸ ἐξιππάζω), βρήκανε ἄλλοι τὸ σωστὸ (κ. *P. de Ch.*, 473, σμ. 1). Ὡστόσο δὲν παραπέμπεται στὸν Ἑυπατμένο (*M. κ. Ν. 'Ε., Α'*, 127), ποὺ μοιρόγραφο νὰ ἐτυμολογήθῃ ὁ ἴδιος.

Ἀρχαία ξεταιριαξιά.

2201. Τὸ ξυπάζω ἀπὸ ξεταιριαξιά μὲ τὸ ξυσιπάζω κ' ἔτσι μᾶς δίνεται ἀφορμὴ νὰ ξαναγυρίσουμε στὴν ξεταιριαξιά τοῦ Περνὸ.

2202. Οἱ ἀρχαῖοι σίγουρο πὼς εἶχανε σ δυῶ εἰδῶνε, ἃ δὲν εἶχανε περσότερα. Τὸ ἀρχικὸ τουλάχιστο δὲ συντραβιότανε ἀπὸ μ κατοπινὸ του (σμερδαλέος, σμῆλω κλ.) · συντραβιότανε τὸ μεσιανὸ (ἔμμεται, φιλομμειδής, ἔμμι κλ., κ. *G. Meyer*³, σ. 330, 349).

2203. Ποιὸς ξαίρει ἂν τὸ περίφημο γένους δὲ χρωστᾷ τὴν ὑπαρξή του στὴν ξεταιριαξιά ποὺ μᾶς ἔμαθε τὸ Πυργί; Πρῶτα *γένεσος, ὅπως καὶ γνωστὸ, ἔπειτα γένεος καὶ τότες φυσικὰ γένους.

2204. Δυσκολία ἡ δοτικὴ τοῦ ἐνικοῦ γένει δὲ μᾶς παρέχει · ἀκολούθησε τῇ γενικῇ. Κοιτάχτε ὅμως ποῦ ἡ δοτικὴ τοῦ πλ. δὲν ἄλλαξε, τὸ γένεσι μὴν ἔχοντας παρὰ ἓνα σ.

2205. Μὴν ξεχνοῦμε ὥστόσο πὼς τὴν κατάληξη τὴν

ἴδια — γένουσι, νέκουσι, πίτυσι — τὴν πρωτοεῖπανε (;) ἢ τὴ βρίσκουμε τόσο συχνὰ γραμμένη -σι. Μπορεῖ καὶ τοῦτο ἀπὸ τραχύτητα.

Ὁ μεσοδοντότριφος χορδόηχος ζ.

2206. Ὁ ἡχος ζ εἶναι ὁ βέρος χορδόηχος ἀντίστοιχος τοῦ ἀχορδόηχου σ.

2207. Μορφώνονται ἀπαράλλαχτα τὸ ἴδιο, μονάχα ποὺ τρέμουνε τὰ φωνοχόρδια στὴ μόρφωση τοῦ ζ, ἐνὼ δὲν τρέμουνε μὲ τὸ σ.

2208. Ὑπάρχει κι ἄλλη μιὰ διαφορὰ, μικρὴ καὶ σημαντικώτερη · ἔχει ἄρθρωση πιὸ ἀδύναμη (*P. de Ch.*, 293-4), πᾶσι νὰ πῇ γιὰ μένα πὼς δὲν ἔχει τὴν τραχύτητα τοῦ σ.

2209. Γιὰ τοῦτο, ὑποθέτω, βγήκανε λιγώτερα τζ (τζ) παρὰ τσ καὶ μοῦ φαίνεται πὼς κυκλοφοροῦνε στὴν Κοινὴ μονάχα τὸ τζιτζυφο κι ὁ τζιτζικας (*P. de Ch.*, 294), δηλαδὴ ἂν τὸ πρότυπό τους εἶναι τόντις μὲ ζ.

2210. Ὅπως κι ἂν εἶναι, γιὰτὶ ντόπια ἔχει κι ἄλλα (*P. de Ch.*, 294 κι ἄκ.), ἐπικυρώνεται ἡ γνώμη μου πὼς ἀπὸ διπλὸ στ τὸ τσ δὲ βγῆκε, ἀφοῦ διπλὸ ζ στὴν ἀρχαία δὲν ἔχει καὶ ὅμως βγῆκε τζ.

ζ καὶ σ.

2211. Ὁ ζ εἶναι ἡχος ἀρεστός μας. Εἶναι στὴν Κοινὴ ἀπὸ τοὺς πιὸ συνηθισμένους · ζάγαρη, ζῶνη, ζουνάρι, ζέστη, ζυμώνω · ἀράζω, πόζα, οὔζος, ἀρεῖε, ἀζύματος.

2212. Τὸ συμπεραίνει κανεὶς κι ἀπὸ κάτι ντόπια. Ὁ Περνός (*P. de Ch.*, 475, § 6) μᾶς ἀναφέρει δέφτερα πρόσωπα ρηματικά τοῦ τύπου ἀγουράιζ (ἀγοράιζης).

2213. Τὸ ζ μᾶς τὸ λέει ἀπὸ ξεταιριαξιά. Πῶς ἀφτό; Ξεταιριάξουνται τάχα σ καὶ ζ; Γίνεται. Μὰ ἐδὼ χρειάζεται νὰ παρατηρήσουμε πῶς ἓνα παράξενο ζ βρίσκεται στὸ τέλος τῆς λέξης.

2214. Ἔτσι μπαίνουμε σὲ ὑποψία. Θᾶγινε πρῶτα ἡχο-ταιριαξιά καὶ θὰ εἶπανε ἀγουράζειζ — ἀντίς-ἀζεισ-, κατόπι ἀγουράειζ · καὶ θὰ εἶπανε ἀντίθετα στοχάσσεσαι (ῥ. μ.), ὕστερα στοχάεσαι.

2215. Τόσο πιὸ πιθανὸ τὸ πρῶτο (ἀρ. 110-111) ποὺ ἡ Χιὸ (*P. de Ch.*, 355) ἀρχίζει καὶ τρέπει τὸ σ σὲ ζ, μεταξὶ δυὸ φωνήεντα.

2216. Στὴν Κοινὴ, μὲ κατοπινούς χορδόηχους (β δ γ λ, π ρ μ ν) ἀκούγεται πάντα ζ. Περίεργο ποὺ ὁ Foy (*Lauts.*, 50) νομίζει πῶς μονάχα μὲ κατοπινούς β γ μ ν χορδοηχέζεται τὸ σ. Ἡξαίρε τὰ ρωμαϊκά;

2217. Πῶς δὲν ἔχει παραστράτημα ὁ κανόνας, τὸ θεμελιώσαμε θαρρῶ π. ἀ., ἀρ. 1086 (γιά τὸ πλούσιος).

2218. Τὸ ζ τοῦ ἀλλάζω (ἀλλάσσω, κ. Foy, *Lauts.*, 50) κοντὰ στὸ νου πῶς εἶναι ἀπὸ ἀναλογία. *M. κ. N.* Ἐ., τ. Α', 280, φρόνιμα τὸ ξήγησε ὁ Ἑσχατόγερος.

2219. Προσμένουμε τὸ γλωσσολόγο τους τὰ δύσκολα καὶ φίνα μας ἀλιθάβρα, ζαβδς, ζαφίρι (καὶ ὄχι ει), ζάχαρη, ζοχάδες, ζουριάζω, ζουφώνω. Τὰ παραδίνουμε στοὺς συνά-δερφους μὲ χαρὰ.

Οἱ τέσσερις μεγαλόηχοι λ ρ μ ν.

2220. Μεγαλόηχους λέμε τοὺς λ ρ μ ν, ἐπειδὴ παίζοντε ρόλο μεγάλο καὶ χῶρια κάπως ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

2221. Ἐναν ἔνανε θὰ τοὺς πᾶρουμε δίνοντας τοῦ καθενός.

τὸ ἀντάξιο τὸνομά του · πλαγιόδρομος ὁ λ, ὁ ρ τρεμόηχος, ὁ μ πιωόδρομος, μυτόηχος ὁ ν.

2222. Ξηγήσαμε, φυσιολογήσαμε μπόλικα στὸ *B. τ. Δ.*, καὶ τοὺς τέσσερις τοὺς ἡχους. Ἐδὼ θὰ περιοριστοῦμε στὰ κυριώτερα ποὺ τοὺς ἀφοροῦνε.

Ὁ πλαγιόδρομος ὁ λ.

2223. Πλαγιόδρομος ἢ διπλόδρομος (κ. *B. τ. Δ.*, 178, ε). Ἰσια δὲ βγαίνει ὁ ἀέρας ἀπὸ τὸ στόμα, ἐπειδὴ μνησκει τὸ ἀκρόγλωσσο κολλημένο στὰπάνω δόντια ἢ στὰπάνω γούλια.

2224. Περνᾷ τότες ὁ ἀέρας ἀπὸ τίς δυὸ στενάδες ποὺ βρίσκονται ἀνάμεσα στὰ δυὸ μας πλαγιόδοντα καὶ μεσομάγουλα, δεξιὰ κι ἀριστερὰ (κ. *B. τ. Δ.*, 179, ε · 180, ε). Γιά τοῦτο λέγεται πλαγιόδρομος συνάμα καὶ διπλόδρομος.

Τὸ ὑγρὸ λ.

2225. Τὸ ὑγρὸ λ — λ — μορφώνεται ἀπαράλλαχτα τὸ ἴδιο, μὲ τὴ διαφορὰ ποὺ πρέπει τὸ μεσόγλωσσο νᾶνεβῇ ὡς τὴν οὐρανισκοχωρίστρα, δηλαδή στὰ κατατόπια τοῦ ι, τοῦ γ καὶ τοῦ ρ.

2226. Ἐκεῖ λοιπὸν ὑγραίνεται καὶ γίνεται λ, ὅχι τάχα δηλαδή λ μὲ κατοπινὸ ρ — λρ —, πάει νὰ πῇ σκέττος ὑγρὸς μονόηχος λ.

2227. Γιά νὰ ὑγραθῇ τὸ λ, πρέπει ὥστόσο νᾶχη κατοπινὸ ι, καὶ δὲ φτάνει, χρειάζεται τὸ κατοπινὸ τὸ ι νᾶχη κατοπινὸ του α, ο, σ, ε, ι. Ὁ λόγος γιά τὴν Κοινὴ.

2228. Στὴν Κοινὴ λοιπὸν ἔτσι ἀκούμε τὰ μαλλιά (μαλλιά), ἥλιος (ἔλος), ἥλιον (ἔλο), ἥλιε (ἔλε), χίλιοι (χίλι). Στὶς ντοπιολαλιές ἀκούγονται κι ἄλλα (κ. *Quelques Tr. Pernot, P. de Ch.*, 341 · θάλασα κλ.).

Τὸ *λ* καταστάλάζει σὲ *ξ*.

2229. Τὸ ξηγήσαμε στὸ *B. τ. Δ.*, 192, β. Γιὰ νὰ μὴν παραπονεθῇ ὁ Μαθητὴς, ὅς ἀντιγράψουμε τὸ παράδειγμα.

2230. Οἱ διαφοροὶ βαθμοὶ τοῦ *πλέον*, ὥσπου γίνῃ *πιό*, εἶναι · *πλέον*, *πλέο*, *πλέο*, *πλὸ*, *πλὸ*, *πλὸ*, *πλὸ*, *πλὸ*.

2231. Στὸ τελεφταῖο, τὸ *λ* προφέρθηκε *λ*, ὅπως ἄξαφνα γαλλικὰ τὸ *travailler* — πρῶτα *τραβαλλέ* — κατὰληξε στὸ *τραβαλὲ*.

2232. Μὰ στὸ *πλὸ* δὲν μπόρεσε τὸ *λ* νὰ βασταχθῇ, ἀφοῦ ἀχορδόηχο τὸ *π* · ἄρα καὶ τὸ *λ* ἀνάγκη νὰ βγῇ ἀχορδόηχο, δηλαδὴ *ξ*, *πξ* (Στὰ *P. de Ch.*, 340 · ὁ Pernot δὲ μοιάζει νὰ μυρίστηκε τὴν ὑπαρξὴ τοῦ *ξ*).

2233. Ὁ *P. Kretschmer* (*Lesbos*, 54, 162, 251 · *Pernot*, 341, 1) τὸ *πιό* τὸ περνᾷ γιὰ τὸ ἱτ. *più*. Ἐφκολα τοῦ ἀναποδογυρίζει ὁ *Pernot* τὴν ἐτυμολογία του (δ. εἴ.). Δὲν πρόσεξε ὅμως ὁ *Pernot* πὼς ὁ *Kretschmer* τόχαμε γιὰ χατίρι τοῦ Στραβοετυμολογούμενου · γεννοβόλησε αὐτὸς ἀνοησίες τόσο πολλὰς γιὰ τὰ ἰταλικά, πού πρόσετσε ἄλλη μιὰ ὁ *Kretschmer*.

λ — *δ*.

2234. Βλέπουμε στὸ *B. τ. Δ.* (186 α-δ) πόσο στενὰ συγγενέβουνε στὴ μόρφωσή τους *δ* (*ξ*) καὶ *λ*. Εἶδαμε πὼς ὁ ἀττικὸς Ὀλυττεὺς εἶναι ὁ γνωστός μας Ὀδυσσεὺς · τὸ ἴδιο καὶ σήμερα *Λυσσέας* ὁ *Λυσσέας* (186, ε).

2235. Ξεσηκῶν στου *Foy* τὸ *Lauts.* (41) τὸν πολιτικὸν τύπο *Ληψὸ* (*Αἰδηψὸς*). Πὼς εἶπαμε; Σέβας στὰ τοπωνύμια.

Πρόσβαλτο *λ*.

2236. Ἡ *γλάστρα*, *γιάστρα* (*Foy, Lauts.*, 73) καὶ ὁ *γλάρος*, *λάρος* (*Φιλ.*, *Γλ.*, τ. Α', 18, 21) μοῦ ἀπομνήσκουνε ἀξήγητοι. Παρατηρῶ *μονάχα* καὶ στοὺς δύο τύπους τὴ γειτονιά τοῦ *γ*.

λ — *ρ*.

2237. Στὴ μακρινή μας τὴ μελέτῃ γιὰ τὴν τροπὴ τοῦ *λ* σὲ *ρ* μὲ *θ* τι κατοπινὸ φωνήεντο θέλεις (*B. τ. Δ.*, ἀρ. 193 καὶ ἀκ.) ἔχουμε νὰ προστημειώσουμε λίγα.

2238. Τόρα τελεφταῖα (κ. *B. τ. Δ.*, ἀρ. 197, γ, 1, δ), βγῆκε στὴ μέσῃ ὁ τύπος *μορσοβέκος*, ἀπὸ τὸ *μορσοβέκος* (*π* καὶ *θ*) ρούσικα.

2239. Εἶναι σπουδαῖο καὶ σημαίνει πὼς καὶ σήμερις ἀκόμη ἔχει τάση τὸ *λ* πρὸς τὸ *ρ* μὲ κατοπινὸ του *σ*.

2240. Μὰ τὸ *σ* τί πρῶμα εἶναι; Εἶναι ξακολουθητικὸς ἀχορδόηχος.

2241. Ἔτσι καταλαβαίνουμε περίφημα γιὰτί τόσου ἔφκολα γενικέφτηκε ὁ τύπος *ἤρθα* (*ῥάρθῳ*, *θάρθῳ*), ἐπειδὴ τὸ *θ* τί ἄλλο εἶναι παρὰ ξακολουθητικὸς ἀχορδόηχος ἀπαράλλαχτα σὰν τὸ *σ*;

2242. Νὰ σημειώσουμε ἀκόμη πὼς *σ* καὶ *θ* εἶναι δοντήχοι.

2243. Μὰ ὁ δοντήχος μακριὰ μακριὰ δὲ στέκει ἀπὸ τὸ χειλόνηχο. Καὶ κοιτάχτε τί σύμπτωσι! Ὁ *φ*, πού εἶναι χειλόνηχος ἀχορδόηχος καὶ ξακολουθητικὸς ἀγαπᾷ τὸ *ρ*.

2244. Παραδείγματα ἔχουμε σίγουρα, τὰ ἐξῆς · ἀδερφός, ἀδερφή, ἀδερφάτο, ἀδερφοσύνη, ἀδερφωμένος, ἀξάδερφος, δερφίρι, γκέρφος.

2245. Νὰ βάλουμε ἀδίσταχτα μαζί καὶ τὸ *ἄρφα* καὶ τὸ

ἀρφάβητο. Παρατήρησε ὁ Pernot (*P. de Ch.*, 303) πὼς τὰ παιδιὰ στὸ Πυργὶ ἀδύνατο νὰ προφέρουνε *ἄλφα*, μὲ *λ*.

2246. — « Καὶ τί; Τὰ χωριατόπουλα θάκολουθήσουμε τώρα; » — « Ἐννοεῖται! Ἀφοῦ ἀφτὰ μᾶς δείχνουνε τὸν ἴσιο τὸ δρόμο. Τὸ *ἄρφα* πάει μὲ τὰ προηγούμενα, μὲ τὸν ἀδερφὸ, τὸ *δερφίρι*, τὸν *γκόρφο*. Πού πιὸ ρωμαῖϊκα.

2247. Συμποσώνουμε. Τὸ *ρ* τὸ φωνάζουνε δίπλα τους δυὸ ἀχορδόηχοι ξακολουθητικοὶ δοντόηχοι, *θ*, *σ* κ' ἓνας ἀχορδόηχος ξακολουθητικός χειλόηχος *φ*.

2248. Ὁχι ἄλλοι; Μπράβο! Δυὸ ἄλλοι χειλόηχοι. Μὰ χορδόηχοι τοῦ λόγου τους, ὁ *β* κι ὁ *μ*.

2249. Μὲ τὸ *β* ἔχουμε δυὸ · Ἀρβαρίτης, βορβός. Ἡ Ἀλβαρία, ὅρος ἐπίσημος ἀκόμη Ἀρβαρία δὲν ἔγινε. Ἄλλο πρᾶμα ἢ ἀρβαριτιά.

2250. Μὲ τὸ *μ*, ἄπειρα. Δὲν εἶναι ὅμως ὅλα τῆς Κοινῆς. Τοῦτα μονάχα βάζουμε · ἀρμέγω, ἄρμη, ἀρμυρός, ἀρμύρα, σκαρμῆ, σκαρμός, φταρμίζω.

2251. Καὶ τὸ συμπέρασμα; Πὼς οἱ ξακολουθητικοὶ, περσότερο οἱ ἀχορδόηχοι θέλουνε τὸ *ρ*. Δὲν ἔχω παραδείγματα γιὰ τὸ *χ*. Μὰ τὸ ζεθγάρωμα *ρχ* — ἔρχομαι κλ. — μᾶς εἶναι ἀγαπητὸ. Μπαίνουνε σήμερα στὸ χορὸ καὶ δυὸ ξακολουθητικοὶ χορδόηχοι. Πάντα ὅμως ὅλοι τους δοντοχειλόηχοι.

Ὁ τρεμόηχος *ρ*.

2252. Περιγράφεται ὁ ἦχος μὲ ὅλες του τίς χρωματιές, ἀποχρωματιές καὶ μισοχρωματιές στὸ *B. τ. Δ.*, 143-146 κι ἀκ.. Πρέπει νὰ διαβαστῇ, ἀδύνατο νάντιγραφῇ οὔτε νὰ συντομεφτῇ.

2253. Τὸ κύριο γνῶρισμα τοῦ *ρ* εἶναι πού μορφώνεται σὰν τὸ *λ*, μὲ τὴ διαφορὰ — καὶ εἶναι μέγιστη — πού τὸ ἀκρόγλωσσο, ἀντὶς νὰ μείνῃ κολλημένο στὰπάνω δόντια,

παίζει, πηγαινοέρχεται, μ' ἓνα λόγο τρέμει, γιὰ τοῦτο λέγεται καὶ τρεμόηχος.

2254. Εἶναι ἴσως ὁ πιὸ δυσκολοπρόφερτος ἦχος. Γιὰ τοῦτο δὲν τὸν συνηθίζουνε ἀμέσως τὰ παιδιὰ. Ὑπάρχουνε μάλιστα λαλιές — ἡ σασχρίτικη Παλὴ — πού δὲν τὸν ἀπόχτησε ποτές της. Ἀρχίζει καὶ χάνεται γαλλικὰ (*B. τ. Δ.*, 158, δ) σὰ χαμένο τὸ *ρ* ἀγγλικὰ.

2255. Ρωμαῖϊκα στέκει. Μὰ τὰ κινήματά του δὲν ἔχουνε σπουδαῖα φανερῶματα παρὰ στὶς ντοπιολαλιές μας. Θὰ τὸ διῆς στὸ *B. τ. Δ.* (δ. εἰ) καὶ στὸ σκετικὸ τὸ μέρος τῶν *P. de Ch.* τοῦ Pernot (σ. 304-308, 401, 478, 497, 542, 546, 550).

2256. Τὸ μόνο του ἰντερέσσο γιὰ τὴν Κοινὴ μας εἶναι τὸ *κλαρι*. Ὅπως τὸ *λ* μὲ τὸ *δ* (π. ἀ., ἀρ. 2131), ἔτσι καὶ τὸ *ρ* συγγενέβει μὲ τὸ *δ*, ἀπ' ὅπου τὸ *κλαρι* (*κλαδι*, *κλάδος*), ντόπιο πού καταντᾷ κοινὸ.

Ὁ πισώδρομος ὁ *μ*.

2257. Ἄς ἀναφέρουμε μονάχα ἐδῶ τὸ κύριο τὸ γνῶρισμα τοῦ *μ*, πού θέλει νὰ χεῖλια κλειστά, μὲ τρόπο πού ὁ ἀέρας νὰ σκουνατάρτη, νὰ γυρίζῃ πίσω καὶ νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴ μύτη (κ. *B. τ. Δ.*, 238, α).

2258. Ὅλα τᾶλλα πού ἔχουμε ξεδιαλυμένα σὲ 39 παράγραφους (*B. τ. Δ.*, 229-260) μοῦ φαίνονται, τώρα πού τὰ ξαναδιαβάζω, τόσο σφιχτοδεμένα πού δὲν μπορεῖ νὰ βγῇ τὸ νόημά τους, ἃ δὲν παρουσιαστοῦνε στὸν ἀναγνώστη μὲ τὴ σειρά τους. Καὶ εἶναι σπουδαῖα.

Ὁ μυτόηχος *ν*.

2259. Ὁ *ν* καὶ ὁ *μ* βέβαια πὼς εἶναι οἱ πιὸ σπουδαῖοι μας ἦχοι, ἀπὸ φυσιολογικὴ ὅσο κι ἀπὸ ἱστορικὴ ἀποψη.

2260. Προσπαθήσαμε, όπως για τὸ μ (π. ἀ., ἀρ. 2155-2156), νὰ τονίσουμε τὴν ὑπέροχη σημασία τοῦ ρ, σ' ἑκατὸ καὶ δεκατέσσερις παράγραφους μεστὸς μεστὸς (κ. Β. τ. Δ., Β', 261-375).

2261. Πρέπει ὁ ἀναγνώστης νὰ ἴδῃ τὴν καλοσύνη νὰ διαβάσῃ ὅσα στοὺς παράγραφους ἀφτοὺς συμμαζώξαμε καὶ ξεδιαλύσαμε, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατό νὰ τὰ συντομέψουμε, δηλαδὴ νὰ τὰ κομματιάσουμε δῶ.

2262. Ἕνας καλὸς πίνακας τοῦ δέφτερου τόμου σημειώνει κάθε παράγραφο μὲ τὸ νόημά του. Μὲ λίγη πομολὴ βρίσκεις μέσα ὅτι γυρέβεις.

2263. Στὴ μόρφωση τοῦ ρ πρέπει κανεὶς πρῶτα πρῶτα νὰ προσέχῃ καὶ ἀποδέλοιπα ξηγιόυνται μοναχὰ τους.

2264. Μορφώνεται τὸ ρ μὲ τὰ γλωσσόπλεθρα κολλημένα στὰπάνω μασόδοντα · τὸ κλείσιμο ἐρμητικὸ, ἀδύνατον πιά νὰ βγῇ ὁ ἀέρας ἀπὸ τὸ στόμα (Β. τ. Δ., Β', 261, τὸ α ὡς τὸ ρ).

2265. Νὰ τὸ συλλογιστῇ κανένας λιγάκι καὶ βλέπει ἔτσι γιατί — ἔπως καὶ τοῦ ἐρμηνέβεται (377, δ) — κανένα ρ δὲ στέκει μὲ κατοπινὸς ξακολουθητικὸς ποὺ θέλουνε ἀνοιγμα.

2266. Ἕνα τίποτα μονάχα θὰ προστέσουμε σὲ ὅσα σημειώσαμε γιὰ τὸ ρ τὸ ἐρελκυστικὸ ποὺ λένε (Β. τ. Δ., Β', ἀρ. 312 καὶ ἀκ.).

2267. Ὁ Pernot, ποὺ μᾶς βγῆκε πρόμαχος τοῦ ἐρελκυστικοῦ (P. de Ch., 331), παρατηρᾷ ὁ ἴδιος φρόνιμα (σ. 332) πὺς θὰ βαστᾷ τὸ ρ ἀπὸ ρηματικὴ καμιά ἢ οὐσιαστικὴ κατάληξη. Λοιπὸν ἐδῶ παίζει ἀναλογία, ὅχι ἀρμονία.

2268. Καὶ τόντις, στοὺς στίχους ποὺ μᾶς παραθέτει ἡμεῖς ἀνάμα ρ-ἔχουμε, τὸν Δίαρ μου ρ-ὁποῖαι τὸνομασον, μήτε Θεὸς μήτε Διάβολος δὲ βλέπει παρὰ κακοφωνία, ποὺ πρέπει νὰ τὴν ἀποφύγουμε κιόλας.

ΤΡΙΦΤΟΓΓΟ

2269. Παρασυρθήκαμε πιὸ ἀπάνω (ἀρ. 336) ἀπὸ τὴν φόρα τοῦ λόγου καὶ μαζὶ μὲ τὸ ρ βάλαμε τὸ ἔφρεξα ποὺ ἀνήκει σ' ἓνα νόμο γενικὸ.

2270. Νόμος γενικὸς σὲ μᾶς ὅπως καὶ στοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες, ποὺ τρία συνεχικὰ σύφωνα, ἡ γλώσσα μας δὲ σηκώνει, ἐξόνε ὅταν εἶναι μέσα στοὺς τρεῖς ἓνα λ, ἓνα ο, ἢ ἓνα ρ.

2271. Γιὰ τὸ μ ἀφίβολο · πότες ἐνεργᾷ, πότες ὄχι · τρίφτογγο στὰ ἔλαμσα (ἐλαμψα), σύμτωση, ἀμέμτος. Ἀλήθεια ποὺ στὰ πρῶτα ἔχουμε καὶ ρ.

2272. Στὸ ἔφρεξα δὲν ἐνέργησε τὸ ρ, γιὰ τὸ λόγο ἴσως ποὺ εἶναι λαρυγγικὸ, προσαγγίζει στὸ χ καὶ νέττο δὲν εἶναι ὅπως στὸ ἀντρας.

ΠΕΡΙΕΧΑΜΕΝΑ

ΑΓΑΠΗ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ.....	σελ.	1
ΣΥΝΤΟΜΕΜΑΤΑ.....	»	40
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ — ΗΧΟΛΟΓΙΚΑ.....	»	43
Κεφάλαιο Πρώτο ΤΑΡΦΑΒΗΤΟ ΜΑΣ (1-40)...	»	43
Κεφάλαιο Δεύτερο ΟΙ ΔΙΦΤΟΓΓΕΣ (41-94)...	»	52
Κεφάλαιο Τρίτο ΦΩΝΗΕΝΤΑ ΚΑΙ ΣΥΦΩΝΑ (95-176).....	»	61
Κεφάλαιο Τέταρτο ΤΑ ΦΩΝΗΕΝΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ (177-979).....	»	75
'Ο ἦχος α (187-260).....	»	76
'Ο ἦχος ο (261-634).....	»	88
'Ο ἦχος σ (635-778).....	»	151
'Ο ἦχος ε (779-826).....	»	172
'Ο ἦχος ι (827-979).....	»	178
Κεφάλαιο Πέμτο ΣΥΝΤΡΑΒΗΓΜΟΣ, ΑΦΑΙΡΕΣΗ, ΠΡΟΒΑΛΜΑ, ΗΧΟΤΑΙΡΙΑΞΙΑ ΚΑΙ ΞΕΤΑΙΡΙΑΞΙΑ (980-1403).....	»	201
1. ΣΥΝΤΡΑΒΗΓΜΟΣ (980-1040).....	»	201
2. ΑΦΑΙΡΕΣΗ (1041-1180).....	»	210
3. ΠΡΟΒΑΛΜΑ (1181-1270).....	»	234
4. ΗΧΟΤΑΙΡΙΑΞΙΑ (1271-1344).....	»	246
5. ΗΧΟΞΕΤΑΙΡΙΑΞΙΑ (1342-1403).....	»	256

Κεφάλαιο Σ' ΤΑ ΣΥΦΩΝΑ (1404-2272).....	»	269
'Ο π (1407-1468).....	»	270
'Ο τ (1469-1479).....	»	277
'Ο κ (1480-1491).....	»	279
'Ο π (1492-1606).....	»	280
'Ο τ (1607-1654).....	»	296
'Ο κ (1655-1782).....	»	302
'Ο ρ (1783-1865).....	»	318
'Ο θ (1866-1900).....	»	328
'Ο χ (1901-1979).....	»	332
'Ο β (1980-2030).....	»	341
'Ο δ (2031-2055).....	»	347
'Ο γ (2056-2140).....	»	350
'Ο σ (2141-2205).....	»	361
'Ο ζ (2206-2219).....	»	369
'Ο λ (2220-2251).....	»	370
'Ο ρ (2252-2256).....	»	374
'Ο μ (2257-2258).....	»	375
'Ο ρ (2259-2268).....	»	375
ΤΡΙΦΤΟΓΓΟ (2269-2272).....	»	377

LE PUY. — IMP. « LA HAUTE-LOIRE »

0020483116
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

